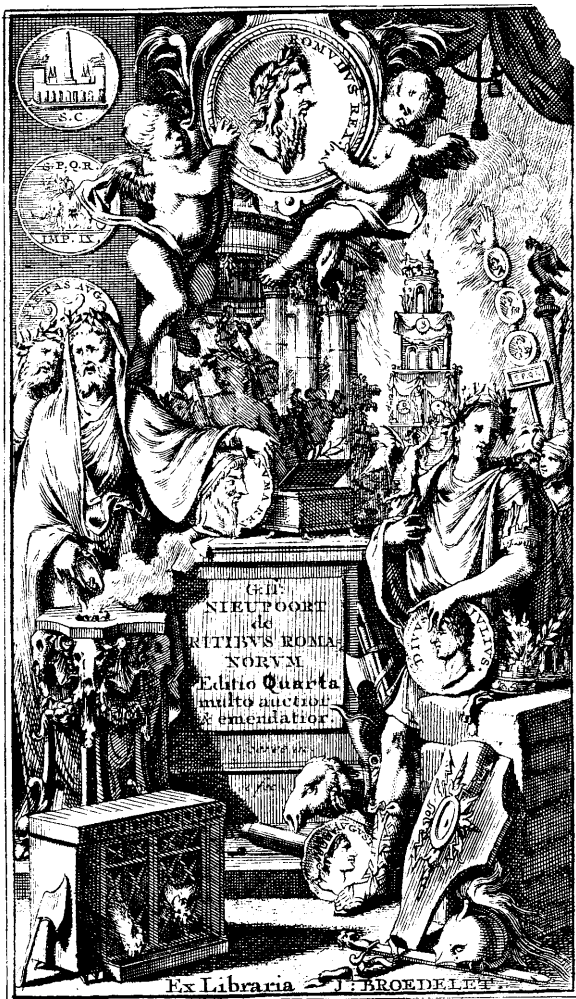

Gay

Ex Libraria J. BROEDELLET

AMPLISSIMIS: AC. NOBILISSIMIS:

B 135 VIRIS.

J. CAROLO. VAN. DER. MUELEN.

DOMINO. IN. BLEYENBURG.

I. U. D.

E T.

FERDINANDO. VAN. HATTING.

DOMINO. IN. STOETWEGEN.

CONSULIBUS.

CETERISQUE.

CIVITATIS. TRAJECTINAE.

SENATORIBUS.

VENERANDIS. PATRIAE. PATRIBUS.

E T. PATRONIS.

HOC. OPUSCULUM. SACRUM. FACIT.

SEQUE. SUAQUE. OMNIA. COM-

MENDAT. DEVOTISSIMUS.

EORUM. CLIENS.

JOANNES BROEDELET.

7236

PROOEMIUM.

GUL. OTHO REIZIUS

LECTORI SAL.

uando earum quidem rerum, quae ad priscas litteras pertinent, nihil viris doctis hodie ab ullo, nedum ab homine grammatico, scribi potest, quod ex antiquiorum libris haurire non queant; id solum scripturientibus videtur esse relictum, ut studiosae juventuti scribant, cui sane pro virili quemque prodesse decet: ita tamen, ut ne (excussis ex eorum manibus majorum gentium scriptoribus) intra ejusmodi subsidia consistere doceantur; sed ut iisdem tanto magis ad ipsos eruditionis omnigenae fontes penitus lustrandos avidiusque bibendos provocentur. Pluribus haec jam persequi nihil adtinet: quoniam non aliud pro-

PROOEMIUM.

positum in edendis his RITIBUS sibi
stetisse, ipse NIEUPORTIUS in prae-
fatione hujus libelli satis candide prae-
se fert. Mihi vero, qui & rogatu bi-
bliopolae & maxime hortatu IENSII
nostri, Viri Clarissimi atque Humanis-
simi, cujus nominandi occasionem
capto, quo magnis ejus non dico offi-
ciis, sed meritis gratias publicas persol-
vam: mihi inquam, qui quartae edi-
tionis curam, auctore satis functo, in
me suscepi, idem in adspergendis no-
tulis & correctionibus propositum fuis-
se, non est quod multis probem. So-
leo enim tribus tantum, quod ajunt,
verbis ostendere, ex quibus auctoribus
aliqua suppleri possint: ut sic adole-
scentuli ipsorum, quos citamus, vo-
lumina consulere cogantur. Immo si
licuisset per bibliopolam, passim non-
nulla, quae Nieuportius justo fusius
tractat, expunxissem; ipsis tamen au-
ctoritatibus relictis: non quo vel Ma-
nibus ejus vel manui ulla fieret injuria;
sed quia verebar, ne Compendii no-
men

EDITORIS.

men re vera tueri jam amplius non posset. Hic enim libellus tertium nunc auctus, plus dimidio existit major, quam quantus primum editus fuit. Non potui tamen a me impetrare, quin scribarum Romanorum *Notas* si-ve *Siglas* maxime memorabiles adjicerem, ex SERTORII URSATI Commentario ac Mantissa (Tomo XI. Antiquitt. Romanarum a Cl. Graevio infertis) potissimum excerptas. Quum vero is in Breviario & Mantissa earum praecipue delectum addiderit, quae obviae magis & frequentius in veterum monumentis & nummis occurrunt; mihi e re tironum videbatur, si ex ipso Commentario adderem *Notas*, quae in Fastis & Latinae linguae auctoribus, tam historicis, quam oratoribus & jurisconsultis, reperiuntur. In quibus brevitati sic studuimus, ut singularium maxime litterarum rationem habuerimus. Itaque, si BEN. ME. frustra quaesiveris, recurrendum tibi scito, Lector, ad singulas. B. M.

PROOEMIUM:

De *Servis* etiam adpendicem subnectere animus erat, eumque in finem unum PIGNORIUM (qui hanc materiam tam diligenter exhaustit, ut perquam pauca vel ex *T. Popma* vel ex aliis ei addi possint) excerptum habeo: sed quando praescriptum plagularum addititiarum numerum jam excessi, malo operam lusisse, quam libelli molem ac pretium gravare. Attamen erunt fortasse, qui in hoc Compendio quatuor aut quinque capita desiderabunt; *primum* de horologiis & clepsydris: *alterum* de re navali: *tertium* de re vehiculari: *quartum* de veterum libris & ratione scribendi ac studendi: *quintum* de moribus & religione; quo pertinet liberorum educatio atque institutio &c. Sed hi meminerint, Compendium esse juventuti scriptum; maxime juris studiosis: unde factum, ut materiam de magistratibus, comitiis atque judiciis fusius quam alia exsecutus sit auctor. Jam vero

EDITORIS.

vero qua ratione hunc libellum emendare studuerim, clarius aperiam.

I. Neque in orthographia, neque in stilo auctoris quidquam mutandum duximus, etiam si non satis Latine locutus videbatur; quod ei tamen non ita saepe accidit: ut pag. 1. *noscituro*. pag. 4. *idem cum eo*. pag. 5. *juxta Petavium*. pag. 300. *Panem pro Pana*. Ea tantum, quae manifesta operarum esse σφάλματα adparebat, correximus. Et sic praeter accentuum graecorum notulas saepius reformatas

Pag. 9.	Curia	<i>mutavimus in</i>	Curias.
10.	praetio		pretio.
27.	magistrum		magistratum.
		
44.	questuram		quaestutam.
49.	praeferrerentur.		praeferrerentur.
51.	duco		dico.
58.	centuria		centurias.
<i>ib.</i>	centurias		centuriae.
90.	unus		unius.
106.	(102.) A. U. 1243.		A. U. 1293.
133.	(129. magistratus		magistratibus.
<i>ib.</i>	quaeritur		queritur.
141.	(137) δομικαστὰς		δοκιμαστὰς.
160.	(156) ἱεροτάτη		ἱερωτάτη.
171.	(167) duae tabulae		duas tabulas.

PROOEMIUM.

aliaque permulta, quorum plurimam partem a prima editione, quam Vir Cl. Drakenborchius pro sua humanitate concessit, firmari, laetus deinde deprehendi: unde pariter

II. non paucis locis vel male adfectis; vel mutilis, etiam medicinam fecimus; ut pag. 8. 19. 40. 42. 101. 122-123. 128. 140. 275. 376. Tum

III. in conferendis inter se editionibus ternis haud parum taedii devorandum fuit: namque nulli ex iis tantum prae reliquis fidei tribuendum censui, ut novam hanc ad illam unam exigere. Itaque ea non modo loca, quae discrepabant, in ipsis auctoribus quaesivi, ut, utra citatio veracior esset, innotesceret: sed & si quae citationes suspectae erant, eas examinavi, & ubi opus erat, sedulo castigavi. Perpetuum

IV. vitium fuit, quod *Id.* vel *ibid.* ex prioribus editionibus passim remansisset, etsi alii auctores in editionibus
po-

EDITORIS.

posterioribus interferti erant, quae suis locis similiter emendavimus.

V. Numeros paginarum indices post pag. 96. & iterum post pag. 556. perperam notatos, non correxi modo, tum in ipso contextu, tum in toto rerum indice, quem multis etiam locis auxi; sed singulis quoque paginis sectionis opusculi & contenta in fronte adscripti: quod quantae sit utilitatis, hic docere supervacaneum est.

VI. Ne autem in eosdem errores operae librariae aut speciminum correctores inciderent, placuit litteras, auctoritatum indices, quae in singulis paginis a principe *a* incipiebant, semper ad postremam *z* continuare; & inde ab *a* denuo incipere: nisi quod unam aut alteram ex. c. *j*, *v*, *w*, interdum addiderim aut exemerim, ne veteres totius paginae mutare cogerer: quod monendum duxi, ne quis citationes aliquot excidisse, inde suspicetur. Si vulgarem eorum, qui tam vendibiles
libros

PROOEMIUM.

libros denuo emittunt, (quos deteriores plerumque reddunt, uti mox pluribus sum dicturus) sequi voluissim morem, multo equidem labore superfedere potueram: sed malo diligentiae nimiae incusari, quam juvenum studiis, quacumque demum ratione, non inservire. Quum enim tota hujus opellae ἀκριβεία ususque maximus in scriptorum veterum auctoritatibus consistat, omni eas religione factas tectas oportuit conservare. Denique in notulis nostris subitaria opera, ubi quid in mentem veniebat, adscriptis, atque ab auctoris manu hac uncorum nota [] tam in contextu, quam in margine inferiori secretis, supra dixi, quid propositi mihi fixum fuerit. Quibus autem literas F. R. subjunctas vides, Lector, eas JOANNI FREDERICO, Fratri amantissimo, mecum acceptas referes.

At, inquiet aliquis, tantos ob minutias

EDITORIS:

nutias grammaticas fumere spiritus, adeoque diligentiam & industriam in tantillis rebus praedicare, putidum est ac puerile. Lubens hoc faterer, si justa caussa defuisset. Jam vero non solum bibliopola id a me petiit, quo sua merx esset vendibilior, sed eo potissimum talia fufius sum exsecutus, ut adpareat, quam mendax sit horum Rituum *Editio Quarta Correctior*, quae Budissae in charta vilissima cum delineationibus five figuris ejusdem farinae superiori anno prodiit. *Editio Quarta Correctior* scripsissem, nisi ipse titulus vitiosam alteram prae se ferret inscriptionem. Ex ungue leonem scilicet! Plures ejus editionis naevos persequi haud erit operae pretium, ubi dixerò: omnium primam editionem cum ipsa dedicatione ad V. C. Gerardum Noodt tantummodo repetitam atque erroribus auctam esse. Phy fordidam istius bibliopolae lucri captationem! qua ne juvenes ubi-

cum=

PROOEMIUM.

cumque terrarum sibi imponi patiantur, hic eos monitos volumus.

Finem facerem, nisi haec me occasio ad declarandas rationes impelleret, cur in edendo BELGA GRAECISSANTE adeo festinaverim, ut ipsam, qua vel maxime indigere videbatur, praefationem omitterem. Scias ergo, Cordate Lector, propter valetudinem minus prosperam id esse factum: instabant etiam tum temporis feriae nostrae, quas otio & quieti, non laboribus destinabam. Sed praestat hic pro testimonio ipsa verba, quibus Idib. Octobr. A. 1730. ad Amplissimum HUIDECOPERUM in litteris privatis usus fui, publice repraesentare: „ Confitear necesse est, me nunc „ pudibundum in BELGA Graeciss. ani- „ madvertere, ut interdum cogitata „ mea apertius declarare debuerim. „ At enim duabus id adscribendum est „ causis: primo, corpore (quo & „ animus & ingenium adficitur) non „ ad-

EDITORIS:

„ admodum valebam per totum illud
„ tempus, quo libellum illum ex con-
„ gestis, aut si mavis disperfis obser-
„ vationibus conscribebam: deinde
„ vixdum aliquas, si & valetudo & a
„ scholasticis negotiis otium sinebant,
„ paginas impleveram, quum conti-
„ nuo exspectantes typographi eas mi-
„ hi extorquerent: in quorum speci-
„ minibus multa quidem, at non omnia,
„ corrigere aut licebat aut vacabat.
„ Id omne in Epilogo Lectorem mo-
„ nere, non consultum mihi videba-
„ tur.

„ Liceat ergo mihi in re non dissi-
„ mili cum Ovidio ita te compella-
„ re, mi HUIDECOPER:

*Est opus exiguum vastisque patratibus
impar:*

*Quale tamen cumquē est, ut tueare
rogo.*

*Firma valent per se, nullumque Ma-
cbaona*

PROOEMIUM.

chaona quaerunt :

*Ad medicam dubius confugit aeger
opem.*

*(Non opus est magnis placido lectore)
poëtis :*

*Non opus auctori est magno le-
ctoribus aequis,*

*Quamlibet invitum difficilemque te-
nent.*

*Nos (quibus ingenium longi minuere
labores,*

*Aut etiam nullum forsitan ante
fuit)*

*Viribus infirmi vestro candore vale-
mus :*

*Quem mihi si demas, omnia raptam
putem.*

Haec tum illi uni dicta, nunc vobis omnibus atque singulis; Lectores quicumque, dicta funto. Vestra certe aequanimitas, quam (ne quid diffimulem) Belga Graeciffans praeter spem expertus fuit, ad scribendum nobis auxit

EDITORIS.

auxit & augebit industriam. Amicās autem virorum doctorum castigatio- nes hoc tempus non patitur, ut vel ingenuus & gratus agnoscam, vel modestus refellam. Dabitur fortasse oportunior ei rei locus, quum vel *Synonyma* nostra, ad quae Lectorem in hisce notulis saepius remitto, vel aliud quid foras edo.

Tu interim, juvenus studiosa,
nostris conatibus fave
& Vale.

Dabam ROTTERODAMI Nonis Martiis,

CIO IO CC XXXIIII.

PRAE

FR A E F A T I O

A U C T O R I S,

Tertiae Editioni A. M. D. C. C. XXXIII
Praefixa.

Nullum unquam Imperium, quod quidem literis proditum sit, ad tantam amplitudinem a tam exiguis initiis pervenit, quam Imperium Romanorum (1); ita ut in ipsos Reges dominatum exercuerint (2): cujus rei in historia eorum varia exstant exempla (3). Et, licet verissimum sit, soli Deo regnorum incrementa deberi (4); hoc tamen etiam certum est, eum, ut ad finem sibi destinatum pertingat, hominibus variisque eorum institutis uti solere: unde sane liquet, eam Rempublicam, quae praeteris adeo emerfit, praestantissimis plane legibus & moribus fuisse fundatam (5). Nam, ut eleganter dicit Cicero (6), neque viri, nisi

(1) Vid. Dion. Hal. L. 1. c. 3. [& 9]. (2) Vid. Abram. not. ad Cic. Orat. pro Dejot. c. 1. (3) Tac. Hist. II. 81. (4) Vid. Plut. Romul. p. m. 22. C. (5) Vid. Liv. prooem. (6) De Rep. L. v. apud Augustin. de Civ. Dei I. 1. c. 21.

nisi ita morata civitas fuisset, neque mores, nisi hi viri praefuissent, aut fundare, aut tamdiu tenere potuissent tantam, & tam iuste lateque imperitantem Rempublicam (7). *Et vere Romanos (praesertim, si antiquiora videamus tempora, & paucos excipiamus, quorum mores vulgo sunt improbati) Possumus vocare viros in exemplum omnium virtutum natos: ita tamen, ut virtutes eas non ad normam veritatis Christianae, sed ad gentilium Sapientum praecepta exigamus. Nec aliter unquam tot gentes robore, numero, divitiis, aliisque commodis longe excellentiores (8) (Graeci facundia, Galli gloria belli ante Romanos fuerunt) (9) sibi subicere, vel subjectas in fide retinere potuissent. Hinc tot Viri insignes, praecipue qui Rempublicam vel domi, vel belli administrandi scientiam sibi comparatam vellent, hujus Populi mores & leges pernoscere cupiverunt. Hinc etiam tot viri eruditione conspicui, ut aliorum, quibus vel otium, vel occasio non suppetebat, conatus sublevarent, in Antiquitatibus his explicandis operam suam posuerunt. Altera quoque*

* * 2

(7) Vid. etiam Dion. Hal. L. III. c. IX. (8) Vid. Veget. de re mil. L. I. c. I. (9) Sallust. Catil. c. 53.

P R A E F A T I O

que ratio dari potest, cur non ii tantum, quã ad Rempublicam aliquando sunt accessuri; verum etiam qui Latinos, cujuscunque tandem ordinis sint, scriptores paullo accuratius intelligere cupiunt, necessario huic studio aliquam operam navare debeant: quod scilicet & Oratores & qui Philosophi, praecipue vero Historici, (quorum lectio ut jucundissima est cunctis, qui non plane ab omnibus artibus humanioribus sunt alieni, ita etiam ut utilissima) Historici, inquam, & Poetae passim alludant ad ritus suo tempore usitatos: ita ut verus auctorum illorum sensus, & recta verborum, quibus utuntur, scientia haberi nequeat absque istorum rituum cognitione. Nam proprium quasi huic eruditionis parti & insitum est faciem praeferre veterum scriptis: unde non solum linguae Latinae copiam; sed civilis etiam prudentiae praecepta hauriant melioris literaturae candidati. Praecipue autem iis adolescentibus necessarium est hoc studium, qui Juri civili noscendo operam dant; cum plurimae leges, imo Tituli Digestorum & Codicis sine ejus ope explicari nequeant. At cum Cl. Vir Joannes Clericus Artis suae Criticae P. I. c. I. §. 3. pluribus tum rationibus, tum exemplis hoc firmaverit, plura non addam, ne aliena

na scrinia compilasse videar : verum operam meam elegantioris literaturae studiosis probatum iri sperans, paucis coepti mei rationes prodam.

Cum multis operosum nimis esset tot scripta virorum eruditorum, Panviniorum, exempli gratia, Sigoniorum, Lipsiorum aliorumque, qui his ritibus illustrandis insudarunt, perlegere; plurimi jam dudum fuerunt, qui breviter eos explicare aggressi sunt: ut Cantelius, Goodwinus, multique alii. Sed nullum adhuc tale compendium vidi, (vidi autem satis multa) in quo non defectus aliquot utentibus incommodos animadvertisse mihi visus sim: vel, quod rebus quibusdam minus necessariis diutius, quam aequum videtur, inhaereant; alia autem majoris momenti vel omnino praetereant, vel breviter saltem delibent: vel quod ordine non satis congruo utantur. Tum praeterea, quod plerique (ut, exempli gratia, Cantelius) fontes antiquos, unde sua hauserunt, non indicent: quod tamen mihi perutile, si non plane necessarium esse videtur, in eorum praesertim gratiam, qui ex ipsis veterum scriptorum locis de veritate dictorum convinci cupiunt; aliisque ansam praebet multa veterum scriptorum loca, quae ea-

P R A E F A T I O

tenus non bene intellexerant, explicandi. Verum est, Kippingium multos (& nimis sane multos) auctores citare: at cum ille simul sca-teat nugis ineptissimis de praestigiis daemonum, sagarum, & similium, corrumpendo potius, quam formando juventutis judicio natus vide-tur. Mitto digressiones maximam partem ab instituto suo alienissimas, quas nullo ordine, nullo modo pertractat; ingentem ubique syl-vam auctorum; veterum, recentiorum; noto-rum, ignotorum; bonorum, sequiorum (10) abs-que ullo dilectu citans. Tum ineptissimas opi-niones philosophorum de rebus physicis, quae tamen sua aetate a cordatioribus plerisque ex-plosae erant, immiscet; & stilo passim utitur neglectissimo.*

Sed eum mittentes seriem potius instituti operis nostri videamus. Distributum illud est in sex partes, sive Sectiones; quarum unaquae-que rursus in membra quaedam, sive capita est divisa. PRIMA SECTIO agit de variis divisionibus, & ordinibus Populi Romani; ejus-

(10) Ex. gr. Pomponacium, Trithemium, Wierium, Schottum IV. viros Reip. lycanthropicae constituen-dae. * [Quin vel eo nomine justum Compendium non dedit, quod neque hilum aut de Comitibus aut de Judiciis differit. Taceo, editorem novissimum in eo errores non paucos confiteri, nimis ingenue.]

A U C T O R I S.

ejusdemque Comitiis. Et capite quidem primo, exposita breviter Urbis origine, agitur de divisione Romanorum in Tribus & in Curias; caput II. tractat de Senatoribus, sive Senatu, quo nihil toto orbe in suo genere majus Sol hic unquam vidit: caput III. agit de Ordine Equestri: caput IV. de ordine Popolari: caput V. de Comitiis in genere: caput VI. de Comitiis curiatis: caput VII. de Censu, & de Comitiis centuriatis: caput VIII. de Comitiis tributis. SECTIONE SECUNDA agitur de Magistratibus, tum Majoribus, tum Minoribus; tum Ordinariis, tum Extraordinariis; tum Urbanis, tum Provincialibus: & primo quidem capite de Magistratibus in genere; capite II. de Rege, & qui ei adjunctus erat, Tribuno Celerum; capite III. de Consulibus; capite IV. de Praetoribus; capite V. de Aedilibus; capite VI. de Tribunis plebis; capite VII. de Quaestoribus. Inde explicantur Magistratus Extraordinarii: itaque capite VIII. agitur de Dictatore & Magistro Equitum: capite IX. de Censoribus, quos alii inter Ordinarios recensent: capite X. de Interrege; capite XI. de Praefectis Urbi & de Praefectis Praetorio; capite XII. de Decemviris legibus scribendis Consulari potestate, & de quibus

P R A E F A T I O

Quædam alii ; capite XIV. de Magistratibus Provincialibus, sive de Proconsulibus, Praetoribus, eorumque Legatis : Et demique capite XV. de ministris Magistratum. SECTIO TERTIA agit de Judiciis, duobus tantum capitibus, quorum primum est de Judiciis Privatis ; alterum de Judicis Publicis : quae ex Sigonii libris de Judiciis, Et ex Sibrandi Tertardi Siccamæ duobus de Judicio Centumvirali libris fere sunt collecta ; cui capiti pauca de suppliciis noxiorum apud Romanos usitatis accesserunt. *SECTIO QUARTA* Sacra Romanorum explicat : quae quidem in multis cum Graecorum sacris conveniunt ; ita ut eorum explicatio tam ad Graecas, quam ad Romanas antiquitates pertineat ; veruntamen ad scopum nostrum obtinendum (qui, ut diximus, est vera Scriptorum Latinorum, Et inter eos Poëtarum, intelligentia) brevis eorum enarratio plane fuit necessaria. In his Sacris primo consideravimus Deos, quos coluerunt Romani ; neque eos omnes, sed praecipuos ; neque omnia de iis diximus, quae dici poterant, verum ea tantum ; quae maxime necessaria esse putavimus : Et ea capite primo. Caput II. agit de Ministris Sacrorum, sive variorum ordinum Et variorum Deorum Sacerdotibus :
caput

A U C T O R I S.

caput III. de ritibus, quibus Diis sacra facere solebant. Sed quia ad Pontifices etiam spectabat ordinatio Temporis, addidimus huic sectioni caput IV. de Anno, Mensibus, & de Dierum discrimine. Denique claudit hanc Sectionem, Caput V. & satis longum de Ludis Romanorum, (qui saepissime in honorem Deorum fiebant): quorum explicatio nostris quidem spectatis temporibus & moribus levis momenti haberi possit; sed qui apud Romanos (II) inter res maxime serias numerabantur. Imo in Acta Urbis referebatur, quo apparatu, quibusve sumptibus hi ludi essent. Ea autem pars hujus capituli, quae agit de Amphitheatro, & de Gladiatoribus, tota, ut ingenue fatear, ex Lipsii libris duobus Saturnalium Sermonum, & libro de Amphitheatro est excerpta; nisi quod forte paucula in hac editione ex nostro penu adpersa sint. SECTIO QUINTA de Militia Romana agens ex ejusdem Lipsii libris quinque de Militia Romana potissimum est desumpta: (licet etiam hic varia passim aliunde accesserint) & itidem in quinque Capita distributa. Eorum primum est, de Dilectu; II. de Ordinibus; III. de Armis; IV. de Acie; V. de Disciplina.

(II) Cic. ad Famil. II. 8.

P R A E F A T I O

plina militari. In hoc autem Lipsio, ut id obiter addam, praeter reliquas ingenii dotes, praecipue admirationem nostram & imitationem meretur ordo accuratissimus, quem tum in aliis suis scriptis, tum in his de Militia Romana libris servavit; de quo plura dici possent, si praefationis modulus id pateretur. **SEXTA** denique **SECTIO**, de Vita Romanorum privata agens, primo capite enarrat Vestes a Romanis gestari solitas: caput II. agit de ratione Conviviorum: caput III. de Pecunia Romanorum, & simul aliquid tangit de Divitiis eorum & Luxu; tum in hac demum editione breviter hic de mensuris & ponderibus Romanorum egimus: caput IV. de Nuptiis Romanorum loquitur: caput V. de Nominibus eorum, Gentibus ac Familiis; tum de Manumissionibus, & de Patria Potestate: caput VI. denique ultimum actum humani dramatis explicat, scilicet ritus, quibus circa Funera Romani sunt usi. In omnibus autem, ut jam diximus, hoc nobis proposuimus, ut ea tantum, quae ad intelligendos Graecorum Romanorumque libros omnino erant necessaria, poneremus; cum etiam vix ea huic non magnae molis libro includere potuerimus. Cumque viderimus ex iteratis hujus opusculi brevi

AUCTORIS.

*annorum spatio quater editionibus laborem nostrum erudito Orbi satis gratum fuisse, animum hoc nobis addidit paullo majoris molis opus conscribendi, Historiam nempe Romanam, quae jam etiam, Deo favente, intra paucissimos dies, prodibit in publicum *. Cumque otium cane pejus atque angue oderimus, jam aliam quandam materiam tractandam, si Deus adspiraverit coeptis, animo destinavimus. Tu interim, LECTOR, hanc opellam benigno animo suscipe; & sicubi erraverimus, humanitatis memor esse velis. Vale, & utere.*

* [Prodiit ea Trajecti ad Rhenum A. MDCCXXIII. mense Septembri.]

I. F. REITZIUS

L. S.

Erratis operarum notandis hoc spatium defstinatum erat; quantumvis enim studiose repurgata haec sit editio ab erroribus quibusdam proxima, tamen haud fuerit dubium, quin alii irrepperint; eos autem tam exiguo numero reperies, ut vix operae sit de iis quidquam monere, aut festinantem typographum morari, donec absens editor omnia ad se remissa folia relegerit. Ceterum, quod infertis paucis quibusdam animadversionibus nomen meum adpositum legatur, id quidem mallet non factum; neque enim illae sunt alicujus momenti, neque ulla cura elaboratae, sed ex tempore conscriptae, atque eo consilio cum fratre communicatae, ut vel ulterius elaboraret ac pro suis uteretur, vel prorsus rejiceret. Ille vero nimis religiosus omnia mihi reddere, quam sibi quidquam vindicare maluit.

RITUUM,

Qui olim apud

ROMANOS

OBTINUERUNT,

SUCCINCTA EXPLICATIO.

SECTIO PRIMA

De variis divisionibus & Ordinibus Populi ROMANI, ejusdemque Comitii.

CAPUT PRIMUM.

De origine Urbis Romae, & divisione Romanorum in Tribus & Curias.

Antiquitates Romanas no- Pag. 1.
fcituro operae pretium
est breviter ipsius Urbis
Romae originem altius
paulo repetere; quam jux-
ta vulgarem, & quae apud pleros-
que hactenus obtinuit, opinionem
explicabimus, de ipsa rei veritate
non anxie nimis solliciti; quia id

A

tan-

p. 2. tantum agimus, ut Latini scriptores penitius ab harum literarum studiosis intelligantur: nec compendii brevitatem eam disquisitionem patitur. Sed commodiore loco & paulo latius de hac re agimus in prolegomenis ad Compendium Historiae Romanae, quae videri possunt.

De prima
Urbis ori-
gine.

§. I. Nihil in antiquiorum apud Graecos temporum historia celebratius est, quam excidium Trojae; de quo praeter infinitos alios auctores, scripserunt duo poetarum principes *Homerus* & *Virgilius*. Hac urbe a Graecis capta *Aeneas Anchisae & Veneris*, ut fingitur, filius, (^a regio certe genere ortus) post varios errores oraculi monitu in regionem *Italiae*, quae *Latium* dicebatur, appulit, ^b ductaque ibi *Lavinia Latini* Regis filia, *Lavinium* urbem ex uxoris nomine condidit. Aeneae hujus ex prior uxore

re

^a *Virg. Aen.* I. 329. & alibi saepissime. ^b *Vid. Dionys. Halic. & Tit. Livius* initiis historiarum suarum. [*A. ante C. N.* 1180. ut vulgo numeramus: at immortalis *Vir* memoriae *Jf. Newtonus* Trojae excidium accidisse statuit *A.* 904. ante *C. N.* qui fuerit 76. post *Salomonis* regis obitum.]

re *Creüsa* filius *Ascanius* a noverca dis-
 fidens post triginta annos *Albam Lon-*
gam exstruxit: ubi ei in regno suc-
 cessit *Sylvius Postumus* Aeneae ex *Lavi-*
nia filius, ^c a quo omnes deinceps
Albani Reges Sylvii sunt cognominati;
 quorum seriem vide apud *Liv. I. c.*
3. & apud *Dionys. Halic. l. I. c. 70.*
seq. Duodecimus a Postumo *Procas*
 duos reliquit filios, quorum minor
 natu *Amulius* fratrem majorem *Nu-*
mitorem per vim paterno honore pri-
 vavit: utque regnum scelere partum
 sibi posterisque suis servaret, *Aegestum*
Numitoris filium inter venandum in-
 terfecit, ^d filiam vero *Numitoris I-*
liam, sive *Rheam Sylviam*, ut se *Ve-*
stae cultui consecraret, coëgit: spe-
 cie quidem honoris; revera autem,
 ne ullam prolem ederet, quia illius
 Deae sacerdotes in perpetuum viris
 se abstinere debebant. At *Iliam* a viro
 aliquo militari (quem, quia *Deus*
auctor culpae honestior erat, ^e *Martem*
 fuisse finxerunt) compressa geminum

A 2 par-

^c *Dion. Hal. I. 70. Sext. Aur. Viñt. de or.*
gent. Rom. ex Valer. Antiate, & paulo aliter
Liv. I. 3. d Dion. Hal. I. 76. e Liv.
I. 4.

partum, & quidem masculum, edidit: qua re cognita Amulius pueros in *Tiberim* projici jussit. *f* Cum vero is fluvius forte ripis restagnasset, in proxima alluvie ministri eos deposuerunt, ubi *a pica* & *lupo g* (quae animalia Marti sacra sunt) enutriti finguntur: hodieque Romae in Capitolio exstat aeneum lupae simulacrum, ex cujus uberibus *Romulus* & *Remus* pendent: quod idem esse creditur cum eo, de quo loquitur Cic. in *Catil.* III. c. 8. Vid. *Marlian. Urbis Romae topogr.* l. II. c. 9. sed rei veritas esse videtur, eos a *Faustulo* regii pecoris magistro fuisse inventos, & ab ejus uxore (cui ex moribus lupae, hoc est, *meretricis b* cognomen adhaeserat) fuisse educatos. Hi pueri cum adolevissent, Numitoris avi sui pastores latrocinia exercentes pulsant *i*; eaque occasione capti, ad regiam perducti, & ab avo agniti Amulium obtuncant, avum reponunt, qui nepotibus suis statim novae urbis condendae

f Vid. *ingens fragm. de expositione Romuli ex Q. Fabio Pictore ap. Dion. Hal.* I. 79. *g* *Ovid. Fast.* III. 37. *S. Aur. Vict. de or. gent. Rom. Plut. Quaest. Rom. n. 21.* *h* Vid. *Plaut. Epid.* III. III. 22. *i* *Liv.* I. 5.

dae auctor fuit ^k; tum, ut urbanam multitudinem quondam sibi adversam exhauriret; tum, ut juvenum ambitioni satisfaceret. Ne autem dissensio inter duos fratres (quibus Romulo & Remo nomen erat) oriretur, uter regnaret, auspiciis, more tunc temporis usitato, decerni placuit.

p. 5.

^l Remus prior in *Aventino* colle sex vultures, Romulus, sed posterior, in *Palatino* duodecim vidit: inde contentione & pugna orta caesus est Remus; licet alii eum fossam a Romulo novae suae urbi circumdatam per ludibrium transilientem interfectum fuisse velint: fossae enim urbium, ut & muri & portae sanctae apud veteres habebantur. ^m Romulus porro ita solus superstes Urbem, vel proprie arcem tantum, in monte Palatino (ad cujus radices cum fratre expositus fuerat) condidit, eamque a nomine suo ROMAM dixit. * Condita est Urbs, juxta *Petavium Rationar. Tempor. P. II. L. III. c. 2.* Anno mundi 3231.

A 3 qui

^k *Dion. Hal. I. 85. I Ib. I. 86. seq. Liv. I. 7. m §. 10. Instit. de rer. divis.* * [*De arcano urbis hujus nomine v. Serv. ad Æn. I. 277. & 281. & Falstori Amoenitt. Philolog. P. II. p. 136-7.*]

qui fuit *Periodi Julianae* 3961. ante *Christum* natum A. 753. (ita ut hodie a die Palilium, sive ab xi. Kal. Maji 1722. incipiat annus Urbis conditae 2475.) *Olympiadis* vi. anno tertio; post Trojam everfam A. 431. cum in *Judaea* pius Rex *Jotham* quintum jam annum regnum obtineret: juxta alios vero uno anno ferius. ⁿ Eo tempore Romulus aetatis annum decimum octavum agebat. * Dies, quo Urbs condita est, fuit xi. Kalend. Maji; ^o qui dies *Palilia* a *Pale* pastorum Dea, cui tum sacra fiebant, dicebatur; & postea semper festus fuit habitus *p*. Urbe ita condita, cum Romulus de forma regiminis ad Populum retulisset, communi omnium consensu regnum ei est delatum, cap-

ⁿ *V. Pigb. Ann. Rom. T. I. p. 11. Scalig. de emend. temp. L. V. p. 385. ed. Genev. 1629. [Petav. Rat. Temp. P. II. L. II. c. 10. & imprimis Dion. Hal. I. 74-5. ubi multis probat, annum primum VII. Olymp. natalem fuisse Romae. Octo diversae de Romana aera. opiniones examinantur in Memoriis Litterariis Acad. Paris. T. IV. aut verius T. III. p. 54. sqq. At Cl. Newtono urbs condita videtur A. post captam Trojam 277. ante C. N. 627. regnante in Judaea Jofia pio.] * [Dionys. Hal. II. 56. f.] ^o Plut. Romul. p. m. 23. E. p Propert. IV. 4. 73.*

tisque prius rite auspiciis Rex fuit renunciatus; quod deinde semper servatum est *q*, ne quid publice, nisi *captis auspiciis*, gereretur.

Ut vero multitudinem civium augeter Romulus, inter Palatinum & *Capitolinum* montem *Asylum* aperuit *r*, quod patebat servis fugitivis, obaeratis & maleficis *s*: dicebatur autem *Asylum* ab α privativo & verbo $\sigma\upsilon\lambda\acute{\alpha}\omega$, h. e., *spolio*; quia aliquem ibi *spoliare*, vel inde detrahere nefas erat. *t* p. 7.

§. II. Verum cum etiam sic penuria mulierum res Romana hominiduntaxat aetatem duratura videretur, *De ulteriore Urbis incremento.*
 nec finitimi filias suas Romanis (collecticiae quippe undique hominum turbae) elocare vellent, eos cum filiabus suis *x* & fororibus ad spectaculum equestre in honorem Dei *Consi*, sive *Neptuni* celebrandum invitavit Romulus; &, ut quisque

A 4 ci-

q Dion. Hal. II. 6. Cic. de Divin. I. 16. *r* Dion. Hal. II. 15. Liv. I. 8. *s* Virg. Æn. VIII. 342. Juven. VIII. 272. [Quod etiam colligitur ex Tacit. Ann. III. 60.] *t* V. Serv. ad Virg. Æn. II. 760. *v* Liv. I. 9. Dion. Hal. II. 30. Flor. I. 1. §. 10. *x* Ovid. de Arte I. 101.

p. 8. civium suorum uxorem sibi ex constituto inde raperet, jussit. Ab hac injuria bellum cum istis gentibus est ortum; & primum quidem cum *Caeninensibus*, qui a Romulo victi & saluberrimo consilio (quo etiam semper fere deinceps Romani sunt usi *γ* quodque inter praecipuas causas incrementi hujus tanti Imperii censeri debet *z*) non deleti, sed in civitatem recepti sunt; ut etiam *a* mox *Antemnates*, & his potentiores *Crustumini*. At ultimum, ob hanc causam, & gravissimum bellum fuit cum *Sabinis*, qui proditione *Tarpejae* virginis (sed vide, quae de veritate an falsitate hujus narrationis diximus in *Hist. reip. Rom. L. I. c. 1. §. 4.*) arce Romanorum in monte *Tarpejo* potiti media in Urbe praelium cum iis committebant, cum raptarum (quae jam maritis suis erant conciliatae) intercessione pax non tantum, sed & arctissimum foedus inter duos hos populos factum est, ita, ut Sabini quotquot vellent Romanam migrarent *b*; Urbs a Romulo pristino nomine *c* *Roma*; cives vero

Qui-

γ *V. Plat. Romul. p. 27. A. z Cic. pro Balbo c. 13. a Dion. Hal. II. 35. b Dion. Hal. II. 46. c Plat. Romul. p. 30. A.*

Quirites dicerentur, vel a *Curibus* Sabinorum oppido; vel, quod *Curis* d' Sabinorum lingua *hastam* (*fortitudinis* symbolum, ut quod praecipuum telorum olim esset, vide Virg. *Aen.* XII. v. 95.) denotet; Sabinorum autem Rex *T. Tatius* acquato cum Romulo imperio regnaret. *

§. III. Postquam autem Rex esset *De Tribu-*
constitutus Romulus, universum, *bus.*
quem possidebat, e agrum in tres partes divisit; quarum una ministeriis sacrorum, & templis extruendis inferviret; altera usibus publicis, ut foris & basilicis; tertia denique usibus privatis reservaretur. Haec postrema rursus in triginta partes aequales, pro numero triginta *Curiarum* fuit divisa. Nam omnem Populum Romulus in tres partes distribuerat; quae vel a *tributo dando* f; vel a *numero ternario* g; vel denique (quod

p. 9.

A 5 ve-

d *Dion. Hal.* II. 48. [*Ex* I. *Edit.* addo *Ovid. Fastor.* II. 477.] * [*De* magnitudine tam urbis quam civitatis Romanae agit *Lipsius* singulari libro. Et *J. B. Casalius* de Splendore Romani Imperii. Adde *Stat.* IV. *Silv.* II.]
e *Dion. Hal.* II. 7. f *Ascon. ad l.* I. in *Verr.* 5. g *Plut. Rom.* p. 31. B. *Auson.* *Grypho.* x. 79.

verissimum est) a Graeca voce τριτύς (quae apud *Athenienses* tertiam tribus partem notavit) Tribus sunt dictae ^b ; easque singulas iterum divisit in decem *Curias*; de quibus mox paulo latius. Unicuique Tribui a Romulo *Tribunus* praefectus dicitur ⁱ ; quod tamen posterioribus temporibus non obtinuit, nisi hoc prius de Tribuno militari intelligas. Erat autem haec divisio apta ad dilectum militare habendum; nam ex quaque tribu primo illo tempore mille legebantur pedites (unde etiam *miles* est dictus a *mile* pro *mille* ^{p. 10.} *le k*, quia veteres consonas in medio vocis non geminabant) & centum equites; ex quibus prima *Legio Romana* constitit.

Post pacem, de qua diximus, cum Sabinis initam, licet plurimum aucta ^l civitate (praesertim, cum multi, qui ex Latio & *Etruria* Romulo auxilio venerant, in Urbe restitissent) idem tamen Tribuum numerus mansit, sed nomina tum demum for-

^h *Graev. Praef. in T. 1. Ant. Rom. Voss. Etymolog. hac v. i Vid. Dion. Hal. l. prox. d.*
^k *Vid. Isidor. Orig. ix. 23. & Varr. de L. L. iv. p. 23. ed. Durdrecht. i Vid. Plut. Romul. p. 33. A.*

fortitae sunt, ita, ut prima diceretur *Ramnensium* a *Romulo*, ut volunt *m*, in quam omnes Romani, & postea a *Tullo Hostilio* Rege etiam Albani coniecti sunt; Varro [& Propert. 1 v. 1. 31.] hujus tribus cives *Rammes* vocant: ut etiam *Horatius Art. poet. v. 342. Liv. L. x. c. 6.* ubi vid. *Gronov.* Et *Varro* dicit, omnia illa vocabula *Tusca* fuisse; ita ut frustra, vel certe sine operae pretio iis explicandis infudetur; secunda *Tatiensium*, a *T. Tatio* Sabinorum Rege, in qua Sabini omnes; tertia denique *Lucerum*, dicta vel a *Lucumone* Etrusco, qui *Romulo* adversus Sabinos suppetias tulerat; vel, a *luco*, in quo asylum *Romulus* aperuerat: & in hanc tribum omnes peregrini, qui tum erant, & qui postea ante novam tribuum divisionem a *Tulio* institutam ex victis gentibus accesserunt, sunt relati.

p. 114

Procedentibus temporibus, cum quotidie res Romana augetur, primus *Tarquinius Priscus* ⁿ quintus Romanorum Rex numerum tribuum

du-

du-
m *V. Weitz. ad Pervigil. Ven. 72. & Acron. ad Horat. de art. poet. 342. Varr. de L. L. 1 v. 9. n V. Fest. v. Sex Vestae Sacerdotes.*

duplicavit ^o, retentis tamen iisdem nominibus; ita, ut dicerentur *primi Ramnenses & secundi Ramnenses*, & sic porro. *Servius* vero *Tullius* Rex Romanorum sextus, cum *Lucerum* praecepit tribus immensum augetur, totam hanc rationem mutavit, & universam Urbem in quatuor, agrum vero Romanum in quindecim, vel septemdecim (variant enim auctores *p*) portiones divisit; quarum quaedam dicebantur *Tribus Urbanae*, quaedam *Rusticae*; ita ut ille tribus, quae ex Romuli institutione distinctae erant juxta genera hominum, distinxerit juxta loca habitationis, sicut quot * *ἐκ τῶν γενικῶν* fecerit *τοπικὰς*. Vid *Sigon. de ant. jure civ. Rom. L. 1. c. 3.* *Urbanae* tribus fuerunt *1 Suburana*, [quae & *Sucusana* dicebatur **] *Esquilina*, *Collina* & *Palatina* a locis ita denominatae *r*, in quas initio omnes nobiliores homines conjecti sunt.

Sed

o *Vid. Manut. de comit. Rom. c. 2. T. 1. Thes. Ant. R. Graev. n. 481. D. p Vid. Dion. Hal. iv. 15. * [Malim scripsisset: atque] q Vid. omn. Sigon. ant. jur. civ. Rom. L. 1. c. 3. ** [Varro de L. L. p. m. 15. & Sertorius de Notis Romanor. b. v.] r V. On. Panvin. de civit. Rom. c. 48. edit. Graev.*

Sed hi, postquam *Fabius* Cenfor A. U. 450. omnem turbam forensem in

eas coniecisset, & postea iis accessissent etiam libertini, in rusticastribus sunt relati; ideoque probrosum fuit a Censoribus ex rustica tribu in

urbanam transferri: postea vero A. V. 584. *Ti. Gracchus* Cenfor omnes,

qui servitutem serviissent, & quibus quinquennio major filius, praediave

rustica pluris XXX. M. HS. non essent, in unam tribum *Esquilinam* con-

jecit. Liv. L. XLV. c. 15. v. Rusticae Tribus vel a locis, vel a gentibus sunt

denominatae; a locis, ut *Romilia*,

* *Crustumina*, &c. a gente, ut *Fabia*, *Horatia*, & sic porro. Nomen

autem tribus saepe tanquam agnomen reliquis nominibus additur; ut C. *Septimius* T. F. *Quirina*, M. *Oppius* M. F.

Terentina. *Coelius* ad *Cic. Famil. VIII. 7. 8.*

& saepissime in Inscriptionibus. Instituit praeterea *Servius* Tribuum, vel *Vicorum Praefectos*, qui nomina, sexum,

aeta-

1 Liv. ix. 46. t Vid. *Ascon. ad Cic. pro Mil.*
32. *Epit. Liv. xx. v Plin. H. N. xviii.*
3. x *Varr. de L. L. iv. 9. y Inscript. ap.*
On. Panv. de rep. Rom. c. 49. z Dion. Hal.
ix: 14. sq.

aetatem, opes, &c. tribulium suorum scire debebant; vetuitque quemquam ex tribu sua demigrare. Postea diversis temporibus aliae adhuc Tribus additae sunt, ita ut tandem triginta quinque numero essent, a locis plebraeque dictae, ut *Stellatina*, *Promptina*, &c. (Vid. Panvin. de civ. Rom. c. 1. T. 1. Graev.) Post bellum *Marsicum* tota Italia civitate donata, octo vel decem etiam aliae Tribus sunt adjectae^a, verum paulo post ad pristinum numerum sunt redactae^b. Atque hae sunt triginta quinque illae Tribus, in quarum aliqua quisque civis Romanus, sive intra, sive extra Urbem degeret, censeri debebat. Manumissi tamen tribum, sive jus suffragii non statim accipiebant: hoc enim non nisi a Populo olim & postea a Principe concedebatur. Tempore autem Pandectarum hoc jus emebatur: unde legimus patronos aliquando jussisse, ut haeredes sui tribum libertis suis emerent. *l. 3^a §. pr. ff. de legat. 3.*

De Curiis. §. IV. Diximus a Romulo singulas Tribus in decem *Curias* fuisse divisas,

^a *V. App. Alex. Civ. L. 1. p. 641. edit. Toll.*

^b *Vid. Gruch. de Comit. Rom. L. 1. c. 4.*

visas, quibus a raptis Sabinis nomina fuisse indita quidam volunt ^c; sed, cum ea (maximam saltem partem) ad nos non pervenerint, incerta haec sunt: dictae autem sunt *Curiae* juxta quosdam a *curando*, scilicet *sacra*; quaeque enim Curia sacra quaedam sibi peculiaris habebat, quae a *Curione* (is Curiae praeerat ^d) curabantur. Unde curiae similes fere erant Paroeciis vel Parochiis, ut corrupte hodie dicuntur. Vid. Fam. Nardinum Roma vet. L. II. T. IV. Graev. Omnibus vero Curionibus praeerat, qui *Curio Maximus* dicebatur, Vel forte ita sunt dictae, quod Rempublicam *curarent*; hoc enim primis illis temporibus Comitibus *Curiatibus* (de quibus suo loco) faciebant *Curiae*; unde etiam locus, ubi Senatus Romae habebatur, *Curia* est dictus: vel denique, & hoc verius est, a Graeco *κῦρία* ^e, quemadmodum Atheniensibus dicebatur tota populi concio legitime

p. 15.

^c Liv. I. 13. Aliter Dion. Hal. L. II. 47. ex Varr. & Plut. Romulo p. m, 30. Vid. Fam. Nardini Romam vet. L. II. c. I Tom. IV. Graev. n. 948. ^d Vid. Plaut. Aulul. I. II. 29. ^e Vid. Graev. Praef. Tom. I. Antiquit.

time convocata ad vetandum, jubendumve, quod e republica esse censebat. In curiarum aliquam descripti erant omnes cives in Urbe vel in agro Romano degentes; coloni enim & municipes suas quasdam peculiare f curias in coloniis & municipiis habebant. Numerus triginta Curiarum semper mansit, licet postea Tribuum numerus augetur. *

f *Vid. Gruch. ad poster. Sigon. disp. refut. c. 6.*
 * [*Fuse de Tribubus agitur in Memoriis Litterariis Academiae Parisiensis T. II. p. 91. sqq. it. T. v. a p. 88. ad 150.*]

CAPUT SECUNDUM.

De Senatoribus.

p. 16. §. I. *De institutione & numero Senatorum.* **R**egnum adeptus Romulus tres Ordines Populi Romani fecit. Et primum quidem eos, qui virtute, aetate, genere, vel opibus excellabant, a reliquis secrevit, ^a eosque * *Patricios* dixit, cujus appellatio-
 nis

^a *Dion. Halic. II. 8.* * [*Quem tamen contra se citat. Namque is cum Livio I. 8. f. Patres eos ait fuisse dictos, progeniemque eorum Patricios.*]

nis variae traduntur rationes. Quidam Patricios fuisse dicunt eos tantum, qui a primis *Patribus*, sive *Senatoribus* erant orti: alii propterea *Patricios* eos appellatos ajunt, quod soli *patrem* *ciere*, sive *nominare* possent, quasi alii essent fugitivi, vel servi, neque suos patres ingenuos nominare possent *b*. Sed verius est, juxta *Vossium Etymolog. v. patricii*, duas posteriores syllabas in voce *patricius* esse tantum *patris* vocis productiones, quemadmodum ab *aedilis* fit *aedilicius*, a *novus*, *novicius*, &c. Ex his porro patriciis Romulus jussit *c* ut singulae tribus ternos, quos maxime probassent, viros legerent; & idem etiam singulis Curiis mandavit: tum his nonaginta novem viris unum, quem ipse maxime idoneum judicasset, adjecit, cui rerum urbanarum curam committeret, quoties ipse exercitum extra fines agri Romani ducturus esset: & hi centum viri *Senatores* & *Patres* honoris, benevolentiae *d* & aetatis causa sunt dicti *e*. Et sic hodie

p. 17.

B

die

b *Plut. Romul. p. 24. D. Festus V. Patricios.*

c *Dion. Halic. II. 12. d* *Plut. Rom. p. 24. H.*

Sal. Catil. 6. e *Flor. Flor. I. I.*

die (ut majoris lucis causa hoc addamus) in *Anglia* dicuntur *Aldermanni*, *Hamburgi die Oberalten*, qui quinque paroeciarum nomine reliquis Senatoribus adjuncti sunt. Hinc etiam est Gallorum hodierna vox *Seigneur*, quasi *seniorem* dicas : & in patriae metropoli *Durdrecht* Senatores *Oud-raaden* dicuntur. Etiam Christianis *Presbyteri* sunt sacrorum ministri : & *Vossius de vitiis Serm. l. 11. c. 8.* putat Belgicę *Graven* dici Comites a *graauw*, *canus* : nam olim *Graviones* illi iudices tantum fuerunt. Et haec obiter adjecta sunt. Possunt etiam dicti fuisse *Patres*, quia revera nullos alios in Senatum legerit Romulus, nisi qui

p. 18. *Patres* * essent, cum tales majorem Reipublicae curam gesturos esse censeferi debeat.

Paulo post Urbem conditam Romanis & Sabinis societate junctis, ex his etiam centum curiarum suffragio in Senatum lecti sunt : *f Tullus* quidem *Hostilius* tertius Romanorum Rex Senatorum numerum non auxit, sed Albanis Romam traductis, & nobi-

* [*Quod clare significat Liv. l. d.*] *f Dion. Hal. 11. 47.*

bilissimis eorum familiis (quales fuerunt Juliae, Serviliae, Quinctiae &c. *g*) inter patricios adscitis Senatum supplevit: *b* Tarquinius vero Priscus, qui homo novus & peregrinae originis erat, potestati suae firmandae ⁱ centum ex praestantissimis plebejis inter patricios, & inde inter Senatores retulit *, *factionem haud dubiam Regis, cujus beneficio in Curiam venerant* *k*; ita ut trecenti jam numero essent. Hi postremi Senatores tunc quidem dicti sunt *Minorum gentium*; nam aliis Senatoribus a *Bruto* allectis tractu temporis *Majorum gentium* dici coeperunt: itaque conciliandus est *Tacitus Annalium l. xi. c. 25.* cum *Livio l. i. c. 25.* *Junius enim Brutus* (vel, juxta alios, *P. Valerius Poplicola*) cum *Tarquinius Superbus* Patricium & Senatorium ordinem caedibus exhausisset, (nam qui justo majorem potestatem cupiunt, ejusmodi Concilia abolere conantur, ut praeterito seculo in Francia factum, in Anglia tentatum fuit) praecipuis ex

p. 19

B 2

equestri

g Liv. i. 30. h *V. Dion. Hal. III. 29.*
i *Ib. 67.* * [*Malim: centum in Patres legit, cum Livio.*] *k* *Liv. i. 35.*

equestri ordine inter *Patres conscriptis* Senatum supplevit ^l; unde *Patrum Conscriptorum* appellationem (quae deinceps solennis fuit, ut nempe in Senatum vocarentur, qui *Patres*, quive *Conscripti* essent,) ortam fuisse multi volunt: *Panvinus* vero [de civit. Rom. c. 9. ex I. Edit.], omnes post Romuli primam lectionem assumptos *Patres Conscriptos* fuisse dictos asserit. *C. Gracchus* Tribunus plebis A. U. 631. trecentos ex Equitibus in Senatum allegisse a *Plutarcho* dicitur; ^m at verius est, eum talem aliquam legem quidem tulisse, sed non pertulisse. Vid. Sigon. de ant. jur. Civ. Rom. l. 11. c. 2. ⁿ. A. U. 622. *M. Livius Drusus* Tribunus plebis de trecentis equitibus in Senatum legendis legem tulit ^o; verum ea, aequae ac aliae omnes ab eodem latae, statim eo caeso abrogata est. *Sullam* Dictatorem Senatum auxisse certum est ^p, sed quot Senatores

p. 20.

l *Liv. II. 1. Dion. Hal. v. 13. m* In ejus vita p. m. 837. qui locus tamen aliter explicari possit: nempe, ut ex equitibus 300. judices legerit *Gracchus*, qui simulcum 300. Senatoribus omnes causas judicare possent. n Vid. Pigh. annal. ad A. U. 631. o *Appian. Alexandr. L. 1. civil. p. 630. edit. Tell. p. Id. p. 650. & 688.*

tores adjecerit, incertum: hoc constat post Sullam ultra quadringentos fuisse *q*. Tempore vero Julii Caesaris & per infecutas turbas Triumvirorum multis indignis (facile patientibus Triumviris, ut ita eorum tyrannis etiam magis firmaretur) in Senatum se ingerentibus, numerus Senatorum vel ad mille excrevit; ideoque ab *Augusto r*, postquam rerum potitus est, ad pristinum numerum sexcentorum debuit redigi. Et haec de numero & institutione Senatorum dicta sunt.

§. II. *Lectus* fuit *Senatus* primo quidem, uti vidimus, ab ipsis Regibus, iisque pulsus, a Consulibus. Nam, licet ex verbis Ciceronis *pro Sextio c. 65.* (*deligerentur autem in id Consilium ab universo populo*) videri possit, ante Censores creatos, Senatores nominante Consule a Populo fuisse cooptatos, rectius tamen & *Hottomannus* & *Cl. Graevius* apud Ciceronem *pro ab legunt ex.* Quod non videtur observasse *R. Abbas Vertotius* in *epist. ad Ill. Stanbopium de difficultatibus quibusdam circa constitutionem Senatus Rom. p. 20.* donec A. U. 310. Censores crearen-

De lectione Senatus.

p. 21.

B 3

tur,

q Vid. Cic. Attic. 1. 13, 1 Suet. Aug. 35.

tur, quibus id munus peculiariter fuit demandatum: & semel tantum libera Republica *Dictator Senatui legendo* creatus legitur, post cladem scilicet *Cannensem*, *N. Fabius Buteo* ^s. Sub Imperatoribus *Triumviri Senatui legendo* creati sunt ^t. Cujus Senatoris nomen a Censore Senatui legente primum recitabatur, ille erat & dicebatur *Princeps Senatus*; isque olim quidem fuit qui primus Censor ex iis, qui viverent, fuisset. Sed post A. U. 544. quem Censor dignissimum censuisset, eum Senatus Principem legebat ^v. Licet autem haec dignitas nec imperium, nec potestatem conferret, tamen amplissima omnino habebatur, quia scilicet nemo, nisi vita innocentissime acta, eo adspirare poterat, unde honoris causa saepe aliquis inde designatur ^x: ac fere, qui semel Princeps Senatus lectus fuerat, sequentibus lectionibus eam dignitatem retinebat ^y: eaque dignitas *Principatus* dicitur ^z: &

^s Liv. xxiii. 23. [*In meis exempl. legitur M. Fabius Buteo: Solus autem Sigonius malebat N.*] ^t Suet. Aug. 37. ^v Liv. xxvii. 11. ^x Cic. *pro Rabir.* 7. *Id. Phil.* viiii. 40. ^y Liv. xxxix. 52. ^z Cic. *frag. Or. pro Scauro.* Vid. *Onuph. Panvin. Fast. L. v.*

& hinc postea ipse Imp. *Princeps* fuit dictus; quae vox proprie tantum *ordinem* notat, non *potestatem*.

Singulis Iustris Senatus ab alterutro Censore recensetur; & si quis moribus esset amplissimo ordine minus dignis, vel censum minuisset Senatorium ^a, in recitatione catalogi Senatorii nomen ejus silentio praetermittitur; ita tamen, ut praeteritioni causa adderetur. Vide Val. Max. l. 11. c. 9. n. 2, 3, 4, 5. atque eo ipso, nulla alia nota adscripta *Senatu motus* habebatur, hoc est, *Senator porro non erat*. Senatu tamen moti infames non erant, nisi infami iudicio, vel de ambitu damnati essent *Dio Cassius l. xxxvi. p. 8. sq. edit. regiae 1548.* Ita ut etiam in iudices legi possent. Cic. *pro Clu. c. 42. sq.* Porro lege Cassia cautum fuit, ut quem populus damnasset, cuive imperium abrogasset, in Senatu nec esset. Ascon. ad Cornel. l. p. 969. cd. Graev. *

p. 23.

§. III. In Senatoribus legendis haec *Requisita*, quinque potissimum spectabantur, *genus, ordo, census, aetas & magistratus.* *ut quis Senator esse posset.*

B 4

PRI-

^a Cic. *Fam. XIII. 5.* * [Sub finem Orat. pro C. Cornelio.]

PRIMO, antiquissimis temporibus solis patriciis aditus in Senatum patuit; adeo ut illi, quia Tarquinio Prisco *b*, & deinde a Junio Bruto ex plebe fuerunt allekti, prius inter patricios cooptari debuerint *c*; at circa tempora Decemvirorum, five circa A. U. 302. plebeji directo in Senatum admitti videntur *d*. SECUNDO, quod ad ordinem, servatum est, ut ex equestri maxime ordine Senatores legerentur; unde equestris ordo *Seminarium Senatus* *e* appellatus fuit; sed hoc tamen perpetuum non fuit; *Appius* enim *Claudius* Censor etiam libertinorum filios in Senatum legisse traditur *f*. TERTIO etiam ratio fuit habita *Census* qui antiquissimis quidem temporibus nullus spectatus fuisse videtur *g*; sed florente Republica fuit 800. *HS.* five 800000. *nummorum sestertiorum*, qui faciunt nostra moneta 20000. *Philippaeo-*

b *Dion. Hal.* III. 67. *c* *Id.* v. 13. *d* *Vid. omn. Sigon. de jure ant. civ. R. L.* II. 2. *e* *Liv.* XLII. 61. *f* *Id.* IX. 46. *Suet. Claud.* 24. [*Qua in re proauctorem generis sui se sequi, falso ditavit Claudius Caesar. Suet. ib.*] (*Appii lectionem tamen per vim & ignominiose factam, ex utroque auctore adparet. F. R.*) *g* *Plin. H. N. praef. L.* XIV.

ordo

census

p. 24.

pæorum ; vel, ut alii, *Imperialium* :
 verum Augustus iussit ^b, ut census
 Senatorius esset 1200. *IIS.* hoc est,
 30000. *Philippæorum*, vel *Imperia-*
lium ; juxta *Dionem* vero *Cassium libr.*
 54. 1000. *HS.* Nempe *Suetonius* lo-
 co in *marginè citato* posuit censum,
 quem primum invenit Augustus ad
 Remp. accedens ; & quem reliquit
 moriens. *Dio* vero talem posuit, ut
 primum post bellum civile constitu-
 tus fuerat ; & ut deinde primo fuerat
 auctus. QUARTO, *aetatis* quoque ha-
 bitam fuisse rationem certum est ⁱ :
 sed quae ea fuerit non satis constat ;
 verum cum, ut QUINTO loco innui-
 mus, ex iis fere tantum, qui jam
Magistratum aliquem gessissent ^k, lecti
 sint, primusque qui in Urbe capere-
 tur, magistratus fuerit *Quaestura*, (nem-
 pe ex muneribus honoratioribus ; nam
 vigintiviratum, ex. gr., etiam junio-
 res capiebant), consequens est nemi-
 nem ante quaestoriam aetatem Senato-
 rem fieri potuisse ^l : ea autem pro-
 babiliter fuit annus aetatis vicesimus

aetas

magistratus

p. 25.

B 5

quin-

h *Suot. Aug.* 41. i *Tacit.* xv. 28. k *Vid.*
Sigon. de ant. jur. civ. Rom. 11. 2. l *Vid.*
Zamosc. de Senatu Rom. 1. 8.

quintus ^m, ut infra dicemus [v. pag. 89. & 139.]. Licet autem aliquis magistratum gessisset, propterea tamen continuo Senator non erat ⁿ, nisi a Censoribus in Senatum esset lectus; sed Equites, qui Curulem magistratum gesserant, licet Senatores proprie non essent, tamen jus suffragii in Senatu habebant; ita, ut ipsi quidem sententiam non dicerent, sed ut *pedibus in aliorum sententiam irent*; (qui mos hodieque a Cardinalibus in eligendo Papa servatur. Vid. *Ame-lott. ad Tacit. A. l. vi. c. 12.*) unde hi Senatores *Pedarii* sunt dicti ^o. Verum, ut hoc addam, probabilis factis videtur *Manutii* opinio, qui vult (de *Sen. Rom. c. 1.*) Quaestores, Tribunos & aediles plebis, quamdiu magistratum gererent, aditum in Senatum habuisse; Curules vero magistratus semper; imo hos in legendo Senatu

^m Vid. *Omnia Dion. LII. p. 323. edit. reg.*
 [*Quint. XII: 6. & imprimis Lipsii Excurs. D. ad Tacit. Ann. III. 29. n Gell. III. 18. [Cic. in Verr. L. II. 51. pr.] o Id. d. l. [At ipse Gellius eam opinionem reprobat, aliamque veriore proponit: quam ibi velim legas.]*]

natu a Censoribus, nisi fontica causa p. 26. esset, praeteriri non potuisse.

§. IV. *Insignia Senatorum fuerunt*, *Insignia Senatorum.*
PRIMO *Latus clavus*, sive *tunica lativestis* p, (*χιτῶν πλατίσσημος*) hoc est, cui *linea purpurea oblonga & quadrata instar fasciae erat adsuta* q, quae *fascia clavus* dicebatur; *latus* autem, quia *Equites angustiore* habebant; de quo suo loco: **SECUNDO**, *Calcei nigri* r ad medium usque *crus subducti* [hinc proverbium: *calceos mutare*, de quo vide *Erasmi Chil.*] **TERTIO**, *lunula argentea*, sive *figura numeri centenarii in calceis* s, quod, scilicet, *primi Senatores centum numero* fuissent: **QUARTO**, *locus separatus in spectaculis proxime podium, vel arenam*; qui locus dicebatur *Orchestra*, undè haec vox aliquando pro *ipso Senatu* ponitur t, quae proprie quidem significat, *locum ubi histriones saltabant*; (ab *ἑρχομαι*, *salto*) juxta quem proxime *Senatores sedebant*; verum a *theatro* etiam ad *alia spectacula* haec vox translata fuit.

§. V.

p *Ovid. Trist.* IV. 10. 35. q *Vid. Graev. Praef. T. VI. Ant. R.* r *Horat. Serm.* I. VI. 27. s *Juven.* VII. 192. t *Id.* III. 178.

*De ratione
habendi
Senatum.*

p. 27.

§. V. Jus convocandi Senatum habebant olim quidem Reges, regibusque pulsis Consules, Dictatores, Magistri Equitum *v*, Praetores, Tribuni plebis, Praefecti Urbis; & qui extra ordinem Reipublicae praefuerunt, Decemviri legibus scribendis, Tribuni militum consulari potestate, & Triumviri Reipublicae constituendae: de Praefecto Urbis Latinarum causa dubitatum fuit, quum ea aetate fieret, quae sentoria non esset *x*; verius tamen videtur eum Senatum cogere potuisse. Observandum autem est, minorem magistratum non potuisse habere Senatum, nisi absente majore, ut Cornutus Praetor Urbanus absentibus Consulibus Senatum habet more majorum. Cic. *Famil. L. x. n. 12.* & hoc etiam non nisi in re nova fieri poterat. *Ib. L. vii. n. 28.* quod tamen non obtinuit in Tribunis plebis, qui etiam invito Consule Senatum vocabant, ut colligi potest ex Cicero de Orator. *L. 111. in initio.* Convocabatur autem Senatus vel edito, in quo causa convocationis addi so-

*v Liv. viii. 33. Dio l. xlii. p. 197. edit. Lat.
x Gell. xiv. 8.*

solebat. Vid. Tac. *Ann. L. II. c. 28. f.*
 vel per praeconem *y*; & si quis Sena-
 tor non adesset, pignoris captione mul-
 tabatur *z*. Haberi non potuit Sena-
 tus nisi in *Templo*, hoc est, *in loco ab*
Auguribus consecrato *a*; unde in curiis
Hostilia; *Julia*, *Pompeja* templa con-
 stituta sunt: verum etiam saepe in
 templis vulgo ita dictis habebatur *b*,
 ut in templo *Honoris*, *Apollinis*, *Con-*
cordiae *c*, &c. *a*. Et hinc templum
 Vestae non fuit augurio consecratum,
 ne illuc conveniret Senatus, ubi erant
 virgines *e*. Legatis autem, quos in
 Urbem admittere nolebant, & magi-
 stratibus, qui ad Urbem erant, Sena-
 tus in aede *Bellonae* extra Urbem da-
 batur. *Liv. L. xxxi. c. 47. L. xxxiii.*
c. 22. & 24. &c. Festus v. Senacula.

Legitimum *tempus* habendo Sena-
 tum erant Kalendae, Nonae & Idus
 cujusque mensis: sed, si necessitas
 urgeret, omnibus diebus haberi po-
 terat; nisi *Comitiales* essent, hoc est,
qui-

y Vid. *Zamosc. de Senat. Rom. II. 4. Juven.*
IV. 75. z Cic. Phil. I. 5. Liv. III. 38.
a Gell. XIV. 7. b Liv. xxxvii. 52. Sal-
lust. Catil. 47. c Coelius ad Cic. Famil.
viii. 8. d Sallust. Catil. 47. e Serv. ad
Virg. Aen. vii. 153.

p. 29. quibus *re ipsa Comitia haberentur*, non quibus haberi possent; uti abunde probat *Zamoscius de Senat. Rom. l. 1. c. 7.* Ex instituto vero Augusti singulis modo Kalendis & Idibus habebatur Senatus; ita tamen, ut mense Septembri & Octobri nullos alios adesse necesse esset quam forte ductos, per quorum numerum Senatus consulta confici possent *f*: nam, ex. gr., nemo legibus solvi poterat, nisi ducenti Senatores adfuissent, ex lege quam tulit Cornelius *Tr. pl. A. U. 686 g* quod fecit Augustus specie quidem, ut molestiam muneris Senatorii levaret; sed revera, quia minus expediebat ei, qui libertatem patriae suae opprimerat, frequenter adeo tam augustum procerum concilium convenire.

Nullum ergo Senatusconsultum fieri potuit, nisi legitimus adesset Senatorum numerus *b*; quis vero ille fuerit, non satis constat: ante Sullam numerus centenarius sufficisse videtur; sed Augusti aetate quadringenti desiderabantur, quod tamen ipse abo-

f Suet. Aug. 35. g Afcon. argum. in Or. I. pro Corn. h Via. Liv. xxxix. 18.

abolevit; & , ut infra eum numerum Senatus-consultum fieri posset, jussit ⁱ, ut etiam ea ratione sensim Senatus potentiam enervaret. Hinc autem mos inoleverat, ut qui Senatus-consulto intercedere vellet, diceret Magistratui ad Senatum aliquid referenti, * *Numerata Senatum*.

Magistratus, qui Senatum habituruserat, ante curiam hostiam immolabat, & auspicabatur; ^k atque ita demum curiam intrabat. Olim fere servabatur, ut primus sententiam rogeretur Princeps Senatus ^l; & , si post ^m comitia consularia Senatus haberetur, Consul designatus: & hoc merito, ut, nempe, cautius & circumspicius censeret, quia executio decretorum Senatus facile, & plerumque se in eorum consulatum extenderet. Vid. *Appian. Alex. Civ. l. 11. n. 430. Celeberr. Jo. Vinc. Gravina de ortu & progr. jur. civ. l. 1. §. 18. fere dico; nam jam olim libertatis consularis fuisse videtur, ut eum, quem vellet, primum*

ⁱ *Dio. Cassius L. 54. f. * [Vide Fest. b. Vv. & Brissonium de Formulisp. 183.] k Vid. Suet. Jul. 81. l Gell. XIV. 7. m Cic. Phil. v. 16. Sallust. Catil. 50.*

p. 31. mum rogaret ⁿ. Tempore vero Julii Caesaris, vel paulo ante, Consul, ^o quem voluisset, primum rogabat; (modo ex Consularibus ^p esset) & inde reliquos pro ordine dignitatis, (honoris enim & amicitiae signum hoc erat ^q) ut primum Consulares, deinde Praetorios, & sic porro: post aedilicios autem ordo aetatis in rogan- dis sententiis servatus esse videtur ^r: & aliquando honoris causa quibusdam concessum est, ut consulari loco sententiam dicerent, licet Consules nunquam fuissent ^s. Tum etiam servatum fuit, ut quem Consul Kalendis Januariis primum rogasset ^t, eum deinceps toto anno primum rogaret; sed postea hoc, ut alia, quoque neglexit Caesar: & Augustus nullum ordinem servavit: prudenti consilio, ut ita parati ad dicendum venire cogerentur ^v. Quod si res maximi momenti esset, aliquando jurati Senatores sententiam dicebant ^x. Fiebant Senatus-

ⁿ *Liv. v. 20.* ^o *Suet. Jul. 21.* ^p *Vid. Cic. Famil. x. 12.* ^q *Vid. eund. post red. in Sen. 7.* ^r *Dion. Hal. vii. 21.* ^s *Cic. Philipp. i. 6.* ^t *Gell. iv. 10.* ^v *Suet. Aug. 35.* ^x *Liv. xxvi. 33.* & *ibi Gron. Id. xxx. 40.*
XLII. 21.

tus-consulta ordinario *per discessionem*, hoc est, ita, ut, qui censuisset, in certam curiae partem *discederet*, eum- que, qui idem censerent, sequerentur; unde *pedibus in alicujus sententiam ire* dicimus *pro eam amplecti* y [& contra: *discedere in alia omnia*] cujus locutionis exempla passim sunt obvia. p. 32.

§. VI. *Referre Magistratus ad Senatum* debebat, primum de rebus divinis, tum de humanis z: neque Magistratus tantum, qui Senatum habebat, ad eum referre poterat, verum omnes, quibus jus Senatum convocandi competebat; unde aliquando legimus diversa a diversis Magistratibus eodem tempore fuisse relata a. Sed Consul vetare poterat, ne quid se invito ad Senatum referretur: quod de Tribunis plebis tamen non est intelligendum; nam illi non tantum de alia aliqua re referre poterant, & ad relationem Consulis aliquid addere, vel eam mutare b; verum etiam, si ille referre nollet, ipsi id facere poterant, c vel etiam ejus

C re-

Deratione referendi ad Senatum.

y *Vid. omn. Plin. Epist. VIII. 14. z Geil. XIV. 7. a Cic. Philipp. VII. init. b Vid. Manut. ad Cic. Famil. I. 1. c Ibid. X. 16.*

P. 33.

relationi intercedere *d*; quod jus quoque omnibus, qui parem majoremve cum referente Magistratu potestatem habebant *e*, competeat: potuit etiam Consul videns, quo animi inclinaturi essent, antequam omnes sententiae dictae essent, orationem paraeneticam interponere; cujus rei exemplum est *quarta Catilinaria*; eam enim Cicero habuit ante, quam *Cato* sententiam dixisset. Perdita autem Rep. Princeps, licet Consul non esset, de una, duabus, tribus rebus referre poterat; quod jus primae, secundae, tertiae relationis dicebatur. Vid *Casaub. ad Suet. Jul. c. 20. Lipsf. ad Tac. Ann. L. xv. cap. 22. Cll. Barbeiraccium ad Gron. de L. Regia p. 48. sqq. ed. Gall. Gravinam libr. sing. de Rom. Imp. p. m. 473. f* Quod si aliquis in dicenda sententia plures res complexus esset, quisque Senator dicere poterat, *Divide*; ut scilicet de unaquaque re seorsim referretur. * Et magna haec vis erat referentis ad Senatum, quod
duas

d V. Tacit. Annal. I. 13. *e* Cic. de LL. III. 3. Gell. XIV. 7. *f* Ascon. ad Verr. III. 46. * [Cic. Famil. I. 2. Senec. Epist. 21. sub *f*. Plura dabit Briffon. de Formulis L. II. p. 182--3. Adde omnino Ascen. in Milen. c. 6.]

duas res aliquando ita una rogatione comprehenderet, ut dividi vix possent. Vid. Polyb. exc. leg. n. 129. Senatorum *g* etiam singulorum † jus erat, cum de aliqua re Consules retulissent, & ad se ordo dicendi pervenisset, de alia quadam re quam e Republica esse ducebant, sententiam suam addere, & petere, ut Consules de ea re ad Senatum referrent; quod *consere* dicebatur *b*; & hoc aliquando faciebant, ut *diem dicendo eximerent*; (sic enim proprie loquebantur, *i* vel *diem consumere*. Cic. Att. L. IV. n. 2. & in Verr. II. c. 39. & tollere *dicm*. Id. de LL. III. c. 18.) nam post horam decimam nova relatio in Senatu non poterat fieri *k*: nec post solem occasum Senatus-consultum fieri poterat *l*. Sententiam stantes dicebant, unde *excitari* dicitur *Postumius* ap.

C 2

Liv.

g *Ascon.* ad Cic. pro Mil. 6. Vid. *exem.* ap. Liv. VIII. 14. & *omn.* Senec. de vita beata. 2. & *epist.* 3. † [Non adeo singulis hoc licebat, sed praecipuis tantum; nam juniores non rogabantur, V. Zamosc. de Sen. R. x. quamquam neque Gron. mox citandus, hoc distinxit. F. R.] *h* Vid. Cic. pro Sex. 32. Graev. ad Suet. Jul. 20. (Gron. obs. 1. 22. & Suet. Aug. 35. F. R.) Gell. IV. 10. *i* *Quintil. dial. de orat.* 19. *k* Senec. de tranquil. an. c. ult. *l* Cic. Phil. III. 19.

Liv. L. IX. c. 8. cum jubetur sententiam dicere. Vid. etiam Cic. ad Att. L. I. n. 13. * Quod si aliquis intercessisset, non *Senatus-consultum*, sed p. 35. *Senatus-auctoritas* perscribebatur; quod etiam fiebat, si Senatus alieno loco, aut tempore, aut non legitimo edito, aut numero convenisset ^m. Hoc casu de ea re ad Populum referebatur; cujus rei insigne exemplum est in epistolis *Coelii* ad Ciceronem, quae existant inter eas, quas vulgo *ad Familiares* dicunt, libro octavo. Consul autem sententiam, quam vellet, primam pronunciare poterat, ut in eam discessio fieret; quae ipsius maxima vis in Senatu erat ⁿ: ejusque formula talis fere erat, *Qui hoc censetis illuc transite; qui alia omnia, in hanc partem*: rationem hanc subjicit *Festus* ^o, his verbis praeit, *omnis videlicet causa, ne dicat, qui non censetis*, quae ex ridicula veterum superstitione desumpta sunt. Primus autem discedebat, qui retulisset. p *Senatus-*

* [*Confer notulam Annae Fabri ad Hom. II. A. 58.*] ^m *Dio L. 55. non procul ab inir. qui locus est clariss.* ⁿ *Cic. Famil. I. 2. ubi Vid. Man. & Gron.* ^o *Vid. v. qui hoc censetis; &c.* p *Manut. ad Cic. I. d.*

tus-consulto facto ii, in quorum sententiam factum erat, nomina sua subscribebant q; de qua re festive loquitur Cicero Famil. ix. n. 15. & tum in aerarium condebatur, r ubi etiam leges & alia scripta ad Rempublicam pertinentia adservabantur: olim vero in aedem Cereris aedilibus custodienda dabantur s. Locus autem ubi tabulae publicae custodiuntur, tabularium dicitur. t His peractis Senatus dimittebatur ab eo, qui Senatum habuerat, solemni formula, *Non amplius vos moramur, Patres Conscripti v.* Res, de quibus ad Senatum referebatur, erant omnes quae Reipublicae administrationem spectabant, praeter creationem magistratum, lationem legum, & belli vel pacis arbitrium x, quarum rerum potestas penes Populum erat. Erat itaque Senatus consilium sempiternum Reipublicae * propositum: deligebantur autem in id consilium ab universo populo, adi-

P. 36.

C 3

tus-

q Vid. Cic. Famil. xv. 6. Liv. xxxix. 4.
 r Tacit. Ann. iiii. 51. s Liv. iiii. 55.
 t Cic. pro Rabir. 3. Liv. xliiii. 16. v Capitol. in Anton. Phil. 10. x Dion. Halic. iv. 20. & vi. 66. * [An voluit, praepositum? & mox, ex universo populo?]

tusque in illum summum ordinem
 omnium civium industriae ac virtuti
 patebat. Senatus Reipublicae custos,
 praefes, propugnator collocatus erat;
 & hujus ordinis auctoritate uti ma-
 P. 37. gistratus, & quasi ministros gravis-
 simi consilii esse, voluerunt majores
 y. Judices etiam ex Senatu le-
 gebantur usque ad legem *Semproniam*
 a C. *Sempronio* Graccho A. U. 631.
 latam, qua judicia a Senatu ad Eque-
 strem ordinem transtulit; quae ta-
 men postea cum Senatu rursus sunt
 communicata. Denique aerarii quo-
 que cura suprema penes Senatum
 fuit z. Ex quibus omnibus rebus
 patet dignitatem Senatoriam in Re-
 publica Romana fuisse maximam;
 unde etiam hic ordo *Amplissimus* or-
 dinario cognomine dicebatur a. *San-*
ctissimum ordinem eum vocat Cic. pro
Rege Dejotaro c. 3. summum Pop.
Rom. populorumque & gentium omnium
ac Regum consilium, idem pro *domo sua*
c. 28. [Maximum ordinem *Martial.*

IV.

y *Vid. Cic. pro Sext. 65. & de singulorum ordi-*
num officiis & potestate vid. omn. Polyb. vi.
13. seq. z Polyb. vi. 11. a Leg. 30. pr. ff.
ad SC. Vellej.

IV. 2.] Patrum sanctum concilium
 Horatius od. IV. 5. & Curiam Cicero
 pro Milone c. 33. Templum sanctita-
 tis, amplitudinis, mentis, consilii pu-
 blici, caput Urbis, aram sociorum,
 portum omnium gentium, &c. Sub Im-
 peratoribus sane, comitiis ad Sena-
 tum translatis, hic in jura Populi suc-
 cessit. Vid. Cl. Gravinam *lib. sing. de*
Rom. Imp. §. 16. sq. & ita etiam le-
 gislatoria potestas ad Senatum transiit.
 Ibid. §. 20. Et haec de primo Ordine
 dicta sufficiant; transeamus jam ad
secundum Ordinem, sive Equestrem.

p. 38.

CAPUT TERTIUM.

De ordine Equestri.

§. I. **R**omulus, cum Populum
 Romanum in tres tri-
 bus divisisset, ex quaque Tribu cen-
 tum juvenes genere, opibus, reli-
 quisque dotibus praestantissimos le-
 git, qui equo mererent, quorumque
 opera ad custodiam corporis sui ute-
 retur. Hi *Celeres* primo sunt dicti,
 sive a primo eorum Praefecto *Fabio*
Celere; sive potius a Graeco *κελες*,

*De origine
 ordinis
 Equestris.*

(*Aeolice*, κέληρ) quod *Celerem* notat, ut recte censet *Ful. Caes. Scaliger Poëtices* I c. 22. Distributi autem fuerunt a Romulo in tres Centurias, quae *Ramnensium*, *Tatiensium* & *Lucerum* iisdem nominibus ac priscae illae Tribus dicebantur. Tarquinius Priscus numerum eorum auxit, ita ut essent mille & octingenti,* eodem tamen Centuriarum numero retento: Servius vero Tullius octodecim Equitum Centurias conscripsit: & haec origo Equestris ordinis fuit. Et hic summae utilitatis in Rep. fuit; inter Senatum & plebem, ut vinculum aliquod medium intercedens ^a. Postea autem *Equites* sunt dicti non omnes proprie, qui *Equo* merebant; sed i tantum, qui a Censoribus in ordinem Equestrum lecti, & *equo publico* erant donati; (omnes enim patricii non erant Equites, ut qui, exempli gratia, censum equestrum non habebant ^b) quidam vero etiam equo privato militabant.

§. II.

* [*Liv.* I. 36.] ^a *Vid. Gravina. de Or. Jur. Civ. L. 11. p: m. 304.* ^b *Liv.* 411. 27.

§. II. In Equitibus legendis spectabatur *Aetas, Genus & Census*. *Quid requisitum fuerit, ut quis Eques esse possit.* Primo, *Aetas* requirebatur octodecim circiter annorum. ^c Secundo, *Genus* quidem erat promiscuum, patricium & plebejum; sed tamen ingenui esse debebant, nisi quod sub Imperatoribus aliquando libertini hac dignitate donati sunt. ^d Tertio, spectabatur *Census*, qui florente Republica fuit 400. HS. hoc est, *florentorum Hollandicorum 25000. e.*

p. 40.

§. III. *Insignia Equitum* fuerunt primo *Equus publicus*, quo Censor eos donabat *f*, vel etiam Dux exercitus militiae tempore. Secundo, *Anulus aureus*; ^g plebs enim *ferreis annulis* fere utebatur; ^b unde dictio est orta: *Annulo aureo donari i*, qua significatur *inter Equites legi*. Tertio, *angustus*

C 5

stus

c Dio L. 52. p. 476. edit. Lat. d Suet. Galba 14. e Martial. v. 26. [& 39. It. iv. 67.] Juven. xiv. 323. Horat. Epist. i. i. 57. f Liv. v. 7. Cl. Graev. Praef. ad T. 1. Ant. R. g Horat. Serm. II. vii. 53. Juven. xi. 43. h Plin. H. N. xxxiii. i. [Quod tamen sero coepit; quum vel triumphantes annulis ferreis antea usi fuerint. Jocum Martialis v. epigr. 29. L. III. Adde Juven. III. 154--9. ex I. Edit.] i Suet. Jul. 39.

stus clavus, ^k five *Tunica angusticlavata*, *σενόσημος χιτών*; cum Senatores ut vidimus, *latum Clavum* gestarent: & sine his insignibus in publico conspicui tam Equiti, quam Senatori turpissimum erat. ^l Quarto, *locus separatus in spectaculis publicis*: *Roscius* enim *Otho* Tribunus plebis A U. 686. legem tulerat, ⁿ ut Equites in *quatuordecim gradibus* proxime orchestrae junctis sederent; unde dicimus, *sedere in quatuordecim*, ^o pro *Equitem esse*: pro quo etiam dicebant, *sedere in Equestribus*. ^p

p. 41.

De muneribus Equestrum.

§. IV. *Munus Equitum* erat primo, ut bella obirent; nam in iis vel praecipuum robur exercitus Romani consistebat: ^q Secundo, ut judicia exercerent, ^r utique post legem *Semproniam*, qua (ut capite praecedente diximus) judicia a Senatu ad *Equestrum ordinem* sunt translata; sed quae, ut ibidem vidimus, rursus cum

^k *Ovid. Trist. IV. x. 35.* ^l *Horat. l. d. Gell. XIII. 21.* ^m *Liv. Epit. 99.* ⁿ *Horat. Epist. I. I. 62.* [*Quam legem Domitianus revocavit, Martial. v. 8. & 14. & 36.*] ^o *Suet. l. prox. d. [Martial. v. 28.]* ^p *Vid. Petron. 126.* ^q *Liv. XLII. 61.* ^r *Senec. de benef. III. 7.*

cum Senatu communicata ſunt. Equites etiam Romae vectigalia conducebant* ; idque in ſocietates quasdam diviſi. Cic. *Famil. l. XIII. n. 9.* Quique tali Societati praeerat, *Magiſter Societatis* dicebatur, *ib.* Et adeo honorati hi erant, ut *ſcriptuarios*, ſive publicanos *ampliſſimos homines* vocet Cicero *ibid. ep. 65.* *Honeſtiſſimos & ornatiffimos* Or. pro L. Manil. c. 7. & pro Plancio c. 9. dicit, *ſlorem Equitum R. ornamentum civitatis, firmamentum Reip. publicanorum ordine contineri.*

§. V. Dignitas Equitum Senatoriae proxima fuit, quia ex iis Senatores legebantur; unde hic ordo *Senatus ſeminarium* eſt dictus: [*Minor ordo Martiali vocatur* IV. 2.] & quam dignitatem etiam Cenus & reliqua, quae jam diximus, adſtruunt: & hinc quoque *ſplendor* Equitibus proprie tribuitur. v Nec parvum huic Ordini ſplendorem afferebat *annua Transvectio*;

p. 42.
De trans-
vectioe
Equitum.

* V. Cl. Burmanni *Differt. de Vectigall. P. R.]*
s Vid. Ovid. *Trift. IV. X. 35.* t *Liv. XLII.*
61. *Lamprid. Alex. Sev. 19.* v Cic. *Famil. I. 3.* & *ibi Manut. quem vide et. ad l.*
II. in *Verr. 71.*

Etio; x quae fiebat hoc modo. Quotannis idibus *Quintilibus*, hoc est, decimo tertio [*Legend.* decimo quinto.] die *mensis Julii* omnes Equites corona olcaginea cincti, togas palmatas y si-
ve trabeas induti, equis suis insidentes & ornamenta militaria, quae ab Imperatoribus virtutis causa acceperant, manu gestantes ab aede *Honoris* extra Urbem ad Capitolium transvehantur. Et hoc quidem quotannis fiebat: (eoque tempore etiam in jus eos vocare non licebat z) sed quinto quoque anno, dum ita transveherentur, ad Censorem in sella curuli ante Capitolium sedentem accedebant, & ex equis descendentes manu eos ante Censorem traducebant. Quod si tum Eques aliquis esset corruptis moribus, a vel censum suum equestrem minuisset, vel denique equum negligentius habuisset, b Censor, ut *equum venderet*, jubebat (isque proprie *impolitiae*, hoc est, *incuriae* notari dicebatur c; atque eo ipso talis Eques ordine eque-
 stri

p.43.

x *Vid. Dion. Hal. vi. 13.* [*Addo Valer. Max. 11. 2. ex. 9. e prima Edit.*] y *Vid. Octav. Ferrar. de Re Vest. 11. 5. & 8.* [*Plin. xv. 4.*] z *L. 2. ff. de in jus voc.* a *Vid. Suet. Cajo 16.* b *Gell. 14. 20.* c *Id. 14. 12.*

ſtri motus cenſebatur ; ſi placuiſſet Eques, *equum traducere* jubebatur *d*. Recitabat etiam Cenſor hac occasione Equitum catalogum ; & , quem primum recenſuiſſet , is *Princeps juventutis* dicebatur *e* : non quidem quod revera omnes juvenes eſſent , (multi enim in hoc ordine conſenuerunt , & quidem viri illuſtriſſimi , ut , ex. gr. , *Maecenas* ille Auguſti Imperatoris amicus , [& Pomp. Atticus]) ſed quod prima inſtitutione ita fere fuiſſent : & praeterea aetas juvenilis olim apud Romanos ad annum aetatis quadreſimum quintum extendebatur *f* : nec ex noſtris hodie moribus de hac appellatione , & ſimilibus , judicari debet , cum *adoleſcentulus* etiam dicitur Julius Caefar , cum Pontificatum Maximum peteret , *g* cum tamen eſſet annorum triginta ſex , ut ex *Suetonio* patet , qui eum quaefuram anno demum trigefimo tertio aetatis geſſiſſe ſcribit ; *h* & poſtea etiam aedilitatem ,
ante-

P. 44.

d Ovid. *Trift.* II. 89. *e* Vid. Tacit. *Annal.* I. 3. *f* Dion. Hal. IV. 16. *g* Sall. *Caſil.* 49. [Et Liv. IX. 17. *Alexandrum M. adoleſcentem ait deceſſiſſe. Plura in Synonymis noſtris dabimus.*] *h* c. 7.

antequam Pontifex fieret, gessit *i*. Et seipsum *adolefcentem* vocat Cicero, cum jam esset Consul *k*. Sub Principibus haeredes Imperii *Principes Juventutis* sunt dicti *l*.

i *Via. Manut. ad Sallust. d. l.* *k* *Philipp. II. f.*
l *Vid. numm. ad Spanb. Diss. XII. p. 353.*
 [*Suet. Calig. 15. Tac. Ann. I. 3. F. R.*]

CAPUT QUARTUM.

De ordine Populari.

*De differe-
 rentia vo-
 cum popu-
 lus &
 plebs.* §. I. **P**opuli appellatio diverse sumitur: Primo enim notat *universam aliquam gentem*, ut cum dicimus, ex. gr., *clementiam Populi Romani*, *fortitudinem Populi Carthaginensis*. Secundo, aliquando opponitur *Senatui*, ut in celebri illa formula, quae his literis denotatur *S. P. Q. R.* significantibus, *Senatum, Populumque Romanum*. Tertia significatio est, cum omnes, qui neque Senatores, neque Equites sunt, *de Populo* esse dicuntur; atque ita in hujus Capituli inscriptione sumitur. Hac autem notione Cicero *a* & Livius aliquando

P. 45.

VOCG

a *Pro Balbo 15.*

voce *plebis* utuntur ; ^b licet haec vox proprie *genus* potius , quam *ordinem* significet ; ut , cum dicimus , *Consules esse creatos de plebe* , hoc est , *ex iis , qui Patricii non erant* . Itaque , postquam Senatores de plebe legi coeperunt (quod a Decemviris primum factum est , ut diximus ^c) triplex ordo & patriciorum & plebejorum extitit ; ita , ut diceretur aliquis *civis Romanus patricius Senator* , *patricius Eques* , *patricius de populo* ; & rursus , *civis Romanus Senator plebejus* , *Eques plebejus* , & *plebejus privatus* .

§. II. Hic porro notandum , *Patricios* , *Εὐπατρίδας* Graece , apud Romanos fere similes fuisse iis , quos nos hodie *nobiles* vulgo dicimus ; scilicet , fuisse eos , qui ex antiquissimis familiis erant orti , licet ipsi honores nullos gessissent : * *Nobiles* vero eorum convenisse cum iis , quos nos hodie vulgo *Patricios* vocamus ; ii nempe erant , qui vel ipsi , vel quorum majores Magistratus Curules gesserant ,

Differen-
tia inter
patricios
& *plebejos*

p. 454

&

b *Etiam Ovid. Fast. II. 127.* c *Vid. Sigon. de antiquo jur. civ. Rom. II. 2.* * [*V. etiam Histor. Acad. Litter. Paris. T. I. p. 194.*]

& inde *jus imaginum* habebant, hoc est, qui majorum suorum imagines in atriis aedium servare, *d* & , ut illae in pompa funebri praeferrentur, curare poterant; licet ex antiquissimis illis familiis orti non essent. Dico autem hoc jus non fuisse, nisi eorum, qui Magistratus Curules gesserant; nam Tribunatus, Quaestura, & alii inferiores Magistratus hoc jus non dabant. Hae imagines, ut *αἱ ἐν παρίδω* illud addamus, nihil aliud fuerunt, *e* quam expressae humerorum tenus corporis e cera effigies *f*; quas in atriis aedium collocare solebant ligneis thecis, sive armariis inclusas, easque non nisi diebus festis aperuisse videntur. Iis subscripti erant *tituli*, sive *indices honorum*, & rerum in iis honoribus gestarum *g*; & hinc *imagines* aliquando pro *ipsa nobilitate* ponuntur *b*. Aliquando autem in eadem gente erant & patriciae & plebejæ familiae *i*; ut, exempli gratia, in
gente

d Vid. *Juven. Sat. VIII. init.* *e* *Plin. xxxv. 2.* *f* *Juven. l. d.* *g* *Vid. vet. Scholiast. ad Juven. x. 57.* & hinc vir honoratissimae imaginis futurus ad posteros dicitur ap. *Liv. III. 58.* *h* *Tacit. Hist. II. 76.* *i* *Vid. infra Seet. VI. c. v. §. 1.*

gente *Claudia*, in qua fuerunt *Claudii Regillenses*, *Pulchri*, *Nerones*, omnes patricii: *Claudiorum* vero *Marcellorum* familia plebeja erat, ^k licet patriciis ejusdem gentis familiis longe nobilior. Hoc autem accidebat ^l duabus potissimum de caussis: primo, si patricius aliquis ad plebem se contulisset, quod saepe faciebant patricii; vel, ut Tribuni plebis fieri possent, eaque ratione inimicos suos vexare; (cujus rei exemplum illustre habemus in nobili illo, non virtutibus, sed flagitiis, *Clodio*, Ciceronis inimico ^m) vel, ut facilius honores favore plebis consequerentur. Secunda hujus rei causa erat *civitatis beneficium*; qui enim civitate donabantur plebeji fiebant, non vero patricii; & tamen ejus, cujus beneficio in civitatem venerant, nomen assumebant; quemadmodum videmus in *Cornelio Balbo*, qui *L. Cornelii Lentuli* beneficio ⁿ civitatem adeptus erat. Quod si patricius a plebejo, aut plebejus a patricio adoptaretur, ille quidem

D dem

P. 48.

k *Suet. Tiber. I.* l *Vid. Strein. de gent. Rom. ap. Graev. T. VII. Ant. p. 1124.* m *Suet. Jul. 20.* n *Vid. P. Manut. argum. in Or. Cic. pro Balbo.*

dem in ordinem adoptantis transfibat; verum hoc personam ejus non excedebat o.

Initio Reipublicae ingens differentia inter patricios & plebejos fuit; ita, ut illi soli sacra facere, & sacerdotia ac magistratus gerere possent; neque plebs jus connubiorum cum ipsis haberet p: sed haec fere omnia sensim cum plebe sunt communicata, ut suis locis docebimus.

De patronis & clientibus.

§. III. Ut autem nexus aliquis inter patricios & plebejos esset, Romulus instituit, ut quisque homo plebejus q quem vellet ex patriciis *Patronum* sibi deligeret; cujus ipse, quod eum *coleret*, *Cliens* diceretur. *Patroni* (τῶ προσάτρῃ) *munus* erat clienti de jure respondere, lites pro eo suscipere: uno verbo, ejus causa facere quicquid parentes liberorum causa vulgo facere solent. *Cliens* vero patronum omni modo, qua viribus, qua opibus juvare debebat. *Patroni* etiam clientum, si intestati decessissent,

p. 49.

o *Vid. Strein. de gent. Rom. p. 1124. p Liv. IV. 2. q Dion. Halic. II. 9. r Plut. Romulo p. m. 25. [Eidem Cliens Dicitur πλάτης, & sic in Gloss. Lab.]*

sent, legitimi haeredes erant; & ideo quoque legitimi liberorum eorum tutores; ^s quia plerumque ubi successione est emolumentum, ibi & tutelae onus esse debet. Jus hoc erat haereditarium, & sanctum adeo, ut clientes hospitibus & cognatis praeferrerentur. ^t Hujus juris similitudine crescente Republica universi populi in clientela illustrium familiarum fuerunt, ut *Siculi* in clientela Marcellorum ^v, *Allobroges* in clientela *Fabiorum*, ^x *Cyprus* & *Cappadocia* in clientela *Catonis*, ^y *Bononienses* in clientela *Antoniorum* ^z. Vid. Dial. de caussis corr. el. c. 36. erant autem fere in clientela familiae ejus Imperatoris, qui eos primum subegerat, quemadmodum in majore parte allatorum exemplorum videmus.

Atque ita vidimus tres illos ordines, ex quibus Populus Romanus constitit, ^a si vocem *populus* sumamus

p. 50.

D 2

mus

s §. un. *Instit. de legit. patron. tutel.* t *Gell.* v. 13. & xx. 1. v *Vid. Eminentiss. Norris. ad cenotaph. Pis. Diss.* 11. 7. [& *Cic. Divin. in Verr. c. 1. ibique Ascon.*] x *Sall. Catil.* 41. y *Cic. ad Famil.* xv. n. 4. z *Suet. Aug.* 17. a *Vid. Ovid. Fast.* 14. v. 293. *Martial. L.* VIII. n. 15.

mus ea notione, quam primam initio hujus capituli posuimus. Hac mente capite secundo diximus, penes Populum fuisse potestatem creandi Magistratus, ferendi leges, & pacis bellicque arbitrium; quod jam inde ab initio Reipublicae obtinuit, ita ut Regi nihil fere praeter curam sacrorum ^b relictum esset, & praeter administrationem rerum bellicarum, quae plerumque celeritatem desiderant, & ab uno facilius peragi possunt: unde constat *Majestatem penes Populum fuisse*, quod etiam ex *provocatione*, quae ad Populum semper fieri poterat, etiam [ab] Rege ^c, & ^d ex *submissione fascium*, quae Populo fiebat, patet ^e.

^b *Vid. Serv. ad Virg. Aen. III. vs. 80.*

^c *Liv. I. 26.* ^d *Liv. ib. & III. 55.*

^e *Vid. infra Seēt. II. c. 3. §. 2. Liv. II. 7.*

CAPUT QUINTUM.

De Comitiiis in genere.

§. I. **C**omitia dicta sunt a *coëundo*, P. 51.
De Comitiiis in genere.
 five *comeundo*, ut veteres loquebantur; ^a unde etiam *Comitium* dictus est locus in foro, ubi ad Comitia curiata, & quandoque ad lites decidendas conveniebatur ^b; sunt enim *Comitia* nihil aliud, nisi *Conventus universi Populi ad ferendum de aliqua re suffragium*. Dico, *universi Populi*; nam, si pars tantum conveniebat, *Concilium* ^c potius dicebatur; licet hae voces non nimis accurate loquentibus saepius confundantur. ^d Dico praeterea, *ad ferendum de aliqua re suffragium*; nam, si alia de causa *Populus* conveniebat, non erant *Comitia*.

Habebantur Comitia a Magistratu, vel in quibusdam causis a Pontifice

D 3

Maxi-

^a *Fest. v. Comitiales.* ^b *Varro de L. L. iv. 32. Vid. Plaut. Curc. iv. 1. vs. 9.* ^c *Gell. xv. 27.* ^d *Vid. P. Merul. de comit. p. 4. edit. 1675. Grucch. Praef. ad libr. de comit. Rom.*

p. 52. *Maximo* (licet de Pont. Max. dubitetur. Vid. Cl. Graev. Praef. ad T. V. Ant. R.) hoc est, *Magistratus*, vel *Pontifex Maximus Comitiiis praeerat*, eaque dirigebat; & quidem ab uno ex Magistratibus, cui id vel forte, vel comparatione, vel consensu obtigerat. Comitiiis agebantur omnia, quae summam rem publicam spectabant, & quorum potestatem penes Populum fuisse diximus: iis scilicet Magistratus omnes, & quidam Sacerdotes creabantur: nam quidam cooptabantur a collegio, ut Augures; leges ferebantur, (inter quas vel praecipuae erant leges de bello indicendo, & de pace facienda) & judicia publica extraordinaria exercebantur. Magistratum comitia semper in campo Martio habebantur; ad leges vero ferendas, vel ad judicia exercenda aliquando in foro, aliquando in Capitolio. Non poterant autem haberi Comitii nisi *diebus Comitialibus*, hoc est, *quibus cum Populo agere licebat*.

Comitiorum distinctio.

§. II. Tria porro fuerunt *Comitiorum genera*: primo nempe *Curiata*, instituta a Romulo; secundo, *Centuriata* ex praescripto, sive commentariis

riis e Servii Tullii habita; tertio, *Tributa*, a Tribunis plebis A. U. 263. P. 53. primum introducta. Nam *Kalata* quae dicuntur *Comitia*, non faciunt aliud Comitiorum genus, sed ita dicuntur aliquando Curiata & Centuriata *Comitia* ἀπὸ τῆ καλεῖν, sive ab antiquo verbo *kalo*, hoc est, *voco*; & quidem proprie ea *Comitia*, in quibus testamenta *f* condebantur, vel Sacerdotes creabantur.

e Liv. I. cap. 60. f §. I. *Institut. de testament. ordin. & ibi omn. Theophil. [V. Gell. 15: 27.]*

CAPUT SEXTUM.

De Comitiiis Curiatis.

§. I. **C**uriata *Comitia* erant, quando *De modo habendi Comitiiis Curiata.*
Populus curiatim, hoc est, in *Curias* (κατὰ Φρατρίας, unde legem *Comitiiis Curiata.*
Curiatam νόμον Φρατρικὸν dicit Dio L. XLI. p. 112. edit. regiae 1548.) *divisus suffragia ferebat; ita ut, quod plures Curiae jussissent, id jussum Populi diceretur: ergo statim ac sexdecim Curiae in unum consensissent, finis erat Comitiorum; cum universus Po-*

P. 54.

pulus in triginta Curias, ut vidimus, esset divisus. Habebantur autem hoc modo: convocatis per praeconem Curiis, is qui Comititia habebat, rogationem suam Populo exponebat; tum Populus in suas quisque Curias discedebat, quae deinde eò ordine, quo sorte exiverant, suffragium dicebant: quae autem Curia prima exibat, *Principium dicebatur*. ^a Haberi haec Comititia debebant *auspicato* ^b; atque adeo Augures adesse oportebat. Requirebatur etiam in iis *auctoritas Patrum*, ^c five *Senatus*, hoc est, *ut id, quod pluribus Curiis placuisset, ad Senatum referretur*: sed postea crescente plebis auctoritate, Patres in incertum Comitiorum eventum auctores fiebant, hoc est, *promittebant, se id, quod Populus jussisset, ratum habituros* ^d. Locus his Comititiis erat, ut praecedente capite jam diximus, *Comitium*.

Causae Comitiorum Curiatorum.

§. II. *Causae Comitiorum Curiatorum* primis quidem temporibus, cum nulla alia Comititia essent, fuerunt omnes

^a *Liv. IX. 38. Vid. legem ant. ap. Frontin. de aquaed. L. II. n. 1667. T. IV. Graev. b Vid. Gell. XIII. 14. Cic. pro domo 15. de har. resp. 23. c Dion. Hal. II. 14. Cic. pro Planc. 3. omn. d Liv. I. 17.*

omnes res, quas Populi arbitrio permissas fuisse diximus. Verum postea, institutis primum Comitiiis Centuriatis, & deinde etiam Tributis, haec Comitia minus celebrari coeperunt; maxime cum Lex *Publilia* de minoribus Magistratibus Tributis Comitiiis creandis perlata esset *. Ergo post haec duae tantum generales causae horum Comitiorum habendorum fuerunt: scilicet prima causa fuit, ut Leges quaedam ferrentur; secunda, ut Sacerdotes quidam crearentur. Prima & praecipua Lex his Comitiiis lata fuit de *Imperio Magistratibus dando*, hoc est, *de administratione rei bellicae*, e sine qua lege nemini rem militarem attingere licebat f: Magistratus autem, quibus Imperium dabatur, erant Dictatores, Consules, Proconsules, Praetores, Proprætores; & denique Quaestores, qui jure praetorio in provincias mittebantur. Verum postea ad usurpationem quandam vetustatis, & auspicioꝝ causa triginta tantum

D 5

licto-

* [V. pag. 79.] e Vid. Liv. v. 52. Cic. de L. Agr. Or. 11. 12. & Phil. v. 16. f Vid. Gruech. & Sigon. disputationes de hac materia in Tom. 1. Thes. Grav.

p. 56. lictores, qui Curias convocare solebant, in suffragia iverunt, si lex de imperio ferenda esset. Secundo, lex de *Camillo* ab exilio revocando his Comitibus fuit lata. *g* Tertio, lege Curiata etiam fiebant *arrogationes*, cum civis R. injussu Populi statum suum mutare non posset *b*; (quae sunt *hominis sui juris in filium assumptiones* *i*) eaque Lex arbitris Pontificibus ferebatur; scilicet ita, ut illi, an justa causa arrogationis esset, cognoscerent. Quarto, antiquissimis temporibus quidem *Testamenta* sua his Comitibus condebant; & tum proprie *Kalata* Comitibus dicebantur. *k* Quinto in iis fiebant *sacrorum detestationes*, *l* hoc est, *haeredi, aut legatario cui-dam denunciabatur, sacra, quae haereditatem sequebantur, esse suscipienda.* Cic. de leg. L. II. c. 9. unde apud *Plautum* *m* *sine sacris haereditas vocatur, quae sine ulla incommoda appendice*

g Liv. v. 46. *h* Vid. Celeberr. Noodt ad tit. *π. de adopt.* *i* L. I. §. 1. ff. de adopt. Tac. Hist. 1. 15. *k* §. 1. Instit. de testam. & ibi Theophil. *l* Vid. Graev. Praef. ad Tom. I. Antiq. Rom. Scalig. ad Fest. v. Puri. *m* Captiv. A. IV. S. 1. vs. 3. Fest. v. sine sacris.

pendice alicui obvenit. Talia sacra fuerunt ex. gr. in gente Nautia. Serv. ad Aen. L. II. v. 166. L. III. v. 407. L. V. v. 704. in gente Horatia. Liv. P. 57 L. I. c. 26. in gente Fabia. Id. L. V. c. 46.

Secunda horum Comitiorum causa fuit *Sacerdotum* quorundam creatio, qui erant *Flamines*, & *Curio Maximus*.
 n Quod autem diximus subsecutis primam Rempublicam temporibus triginta tantum lictores in suffragium ivisse, o sciendum est, hoc duntaxat factum fuisse dicis causa, cum lex militaris esset ferenda. Habebantur haec Comitibus non nisi a majoribus Magistratibus, quia scilicet auspicio haberi debebant; (minores enim Magistratus auspicia non habebant p) initio nempe Reipublicae a Rege; postea a Consule, Dictatore, Praetore & Interrege; Sacerdotum vero creatorum causa a Pontifice q: licet hoc postremum non satis certum sit.

n *Vid. Grucb. de comit. Rom. III. 2.* o *Cic. Agrar. II. 12.* p *Gell. XIII. 15.* q *Vid. Grucb. d. l. 3.*

CAPUT SEPTIMUM.

De Censu, & de Comitiiis Centuriatis.

P. 58. **A**lterum, & præcipuum quidem, Comitiorum genus fuerunt *Comitia Centuriata*, (*ἡ λοχίτις ἐκκλησία*, quae etiam *Majora* dicuntur ^a) quibus *Populus per Classium Centurias* (*κατὰ τάξας*) *divisus suffragia ferebat; ita ut, quod plures Centuriae jussissent, id ratum haberetur.* Sed ante quam de iis plura dicamus, prius explicandum est, quid fuerit *Census*; absque eo enim, quae *Classes*, (*συμμορίας* vocat *Dion. Hal. L. VII. c. 59. **) quae *Centuriae* fuerint, intelligi nequit.

De Censu. §. I. *Census est enumeratio Populi cum aestimatione facultatum.* Instituit cum *Servius Tullius sextus Romanorum rex sapientissimo plane consilio; qui jussit, ut omnes cives, sive intra sive extra Urbem habitarent, bona sua jurati censerent, b hoc est, aestimarent; & illum censum, ac simul numerum & nomina uxorum, libe-*

RO-

a *Cic. post red. in Sen. II. * [it. IV. 18. & 16. etiam συντάξις.] Dion. Hal. IV. 15.*

○

TABULA CLASSIUM ET CENTURIARUM PRO RATIONE CENSUS

<p>Prima Classis <i>Civium Ditissimorum .</i></p>	<p>Census C. ∞. Sive 100000. aeris <i>hoc est nostra moneta 1000. Imperiales vel ut alii Philippæi .</i></p>	<p>Centuriæ LXXX. <i>Seniorum XI. Juniorum — XI. quibus additæ 18 Equi- tum Centuriæ et duæ fabram secundum Livium .</i></p>	<p><i>Seniores ad Urbis Custodiam præsto esse Juniores foris bella gerere debebant. Vide notulam .</i></p>
<p>Secunda Classis <i>Ditiorum .</i></p>	<p>Census LXXV. ∞. Sive 75000. aeris <i>hoc est 750. Imperiales .</i></p>	<p>Centuriæ XX. <i>Seniorum X. Juniorum X. huic classi Dionys. Hal. illas fabrum centurias adiecit .</i></p>	
<p>Tertia Classis <i>Divitum .</i></p>	<p>Census L. ∞. Sive 50000. aeris <i>hoc est 500. Imperiales .</i></p>	<p>Centuriæ XX. <i>Seniorum X. Juniorum X .</i></p>	
<p>Quarta Classis <i>Mediocrium .</i></p>	<p>Census XXV. ∞. Sive 25000. aeris <i>hoc est Imperiales 250 .</i></p>	<p>Centuriæ XX. <i>Seniorum X. Juniorum X. quibus additæ 2 tibicinium et accensorum juxta Dio- nys. Halicarn. Vide not.</i></p>	
<p>Quinta Classis <i>Medicorum .</i></p>	<p>Census XI. ∞. Sive 11000 aeris <i>hoc est Imperiales 110 .</i></p>	<p>Centuriæ XXX. <i>Seniorum XV. Juniorum XV. Livius 3 tibicinium et ac- censorum Centurias huic classi adscribit. V. not.</i></p>	
<p>Sexta Classis <i>Tenuissimorum .</i></p>	<p>Census Minor XI. ∞. aeris hoc est <i>minor 110. Imperialibus .</i></p>	<p>Centuria una <i>Duntaxat, in qua etiam proletarii et capite cens. qui omnes a militia et tribu- tis immunes .</i></p>	

rorum, (& suam liberorumque aetatem ^c) fervorum, & libertorum, item domicilii locum indicarent ^d; qui secus fecissent, eorum bona publicarentur, ipsi virgis caesi venundarentur ^e, quasi qui sibi ipsis libertatem abjudicassent. *f* Praeterea prudentissime instituit, ut cum *Paganalia* celebrarentur in singula capita certum numismatis genus conferretur; sed aliud a viris, aliud a mulieribus, aliud denique ab impuberibus. *g* Et hac ratione certo, breviter, & quasi uno intuitu omnium civium numerum & opes, atque adeo totius civitatis vires poterat cognoscere. Inde omnes cives pro ratione Censu in sex *Classes* distribuit, ^b quae rursus in *Centurias* erant divisae modo, quem tabula juncta indicat. * Et in acie etiam singulis
 Classi-

p. 591

c *Id.* v. 75. d *Vid.* l. 4. ff. de censibus. e *Cic. Or. pro Caecin.* 34. f *Ibid.* l. st. cit. g *Dion. Hal.* iv. 15. [*Confer Levitic. xxvii.*] h *Liv.* i. 43. * [*Notulae in hanc tabulam: In 1. serie n. 1. lege Civium. In 3. serie n. 1. lege secundum Livium. Ib. n. 2. adde: huic classi Dionysius Hal. illas fabrum centurias adjicit. Ib. n. 4. de accensis nihil Dionys. sed σαλπιστῶν, τυμπανιστῶν & βυκαμιστῶν meminit. Ib. n. 5. lege, Seniorum*

classibus locum digniorum pro ratio-
 ne census adsignavit, ita, ut quintae
 classis cives non nisi inter Velites mi-
 litarent ⁱ. In infima classe, (licet haec
 proprie classis non haberetur, unde
 p. 60. quinque duntaxat classes nominat Li-
 vius III. c. 30.) videmus nominari
Proletarios & capite censos. ^k *Proleta-*
rii ita dicebantur, quod quasi *proli-*
tantum procreandae vacarent; unde
proletarium sermonem pro vili elegan-
 ter dicit *Plautus Milit. Glor. A. III.*
S. 1. vs. 157. Capite censi vero erant,
 in quibus non pecuniae, sed capitis
 tantum ratio habebatur; & qui nihil
 aliud quam civium numerum auge-
 bant. Qui in prima Classe censaban-
 tur, soli proprie *Classici* dicebantur,
 reliqui omnes *infra classem* ^l; (illos
 Graece τὰς ἐν τιμήματι dicas; nam
 τμήματα classes vocat *Plutarch. Solon.*
p. m. 87. f. nisi potius λαβεῖν τὰ τιμή-
 ματα

xv. Juniorum xv. Livius in his accenos,
 cornicines, tibicinesque in tres scribit centu-
 rias distributos. *Postremo in 4. serie adde:*
Arma singularum classium recensent Livius
I. 43. & Dionys. Hal. IV. 16. 17. Hic
ib. c. 18. CLXXXIII. centurias omnino
fuisse ait.] i Dion. Hal. IV. 16. seq.
^k *Gell. XVI. 10. l Id. VII. 13.*

ματα τῶν πολιτῶν apud eum significat, *censum agere*) unde hodieque *Classicos auctores* ^m pro *antiquis* & *probatis* vulgo dicimus. Hinc quinque tantum classes memorat *Sallust. Or. II. de Rep. ord. Liv. III. c. 30. Ascon. in Cornel. I. p. 968. ed. Graev.* Arma quaeque Classis habebat digniora ⁿ pro ratione census; quinta autem Classis nihil habebat praeter fundas ^o, & extra ordinem militabat. ^p Mirum autem nemini videri debet, tot centurias fuisse ditissimorum, mediocrium pauciores, infimorum tantum unam; sciendum enim est ditiorum centurias parvo admodum civium numero constitisse, cum ultima Centuria omnibus aliis simul sumtis forte major fuerit: & haec in tres quasi classículas subdivisa fuisse videtur ^q.

p. 64

§. II. *Causa hujus instituti* non una *Causa hujus instituti.* fuit. *Prima* erat, ut in ferendis suffragiis omnis fere potestas penes ditiores esset: cum enim in Comitibus Centuriatis singularum centuriarum singula valerent suffragia, & ditissimorum

^m *Id. L. XIX. 8.* ⁿ *Liv. I. 43.* ^o *Dion. Hal. v. 67.* ^p *Dion. Hal. IV. 17.* ^q *Vid. Lips. de Milit. Rom. I. 2.*

morum (Equitum & fabrorum centuriis illis additis) centuriae essent centum, reliquorum autem tantum nonaginta & tres, manifestum est adversus illorum consensum reliquas classes nihil potuisse *r.* Et hinc C. Gracchus legem promulgavit, ut ex confusis quinque classibus sorte centuriae vocarentur *s.* *Altera* causa fuit, ut tributorum onera maxime in ditissimos inclinarentur, *t* cum non amplius per capita, sed pro ratione census tributum penderetur. *Tertia* denique causa fuit, ut militiae gerendae onus in eosdem derivaretur; cum enim pauciores essent ditissimi, & in plures centurias divisi, sine ulla fere intermissione militabant. Unde etiam *Resp.* fidelioribus militibus utebatur; cum ditiorum magis intersit *Remp.* salvam esse. Atque ita licet omnis in Republica potestas revera penes ditiores tantum esset, *v* non tamen hoc inique ferebant pauperes, cum divites simul omnia fere onera sustinerent: & cum praeterea pauperiores quo-

r *Dion. Hal.* VII. 59. [*Liv.* I. 43.] *s* *Sall. de Rep. Ord. Orat.* II. *t* *Dion. Hal.* IV. 19. [*Liv.* I. 47. f.] *v* *Ibid.* c. seq.

quoque viritim in suis quisque Centuriis sententias rogarentur, omnes se pari jure Rempublicam administrare arbitrabantur, * quemadmodum implebes saepe talibus artibus deludi amat. Et haec Reipublicae apud Romanos constitutio, quamdiu ipsa Respublica salva, hoc est, libera fuit, est servata.

§. III. Censu peracto *Lustrum condidit* Tullius, hoc est, in campo Martio *suem, ovem & taurum* circum exercitum, sive circum Populum Romanum ibi congregatum ducendo eum *lustravit*: (unde *lustrare* etiam pro *circumire* ponitur. Virg. *Ecl.* x. v. 55.) eaque animalia mox immolavit; quod sacrificium *Suovetaurilia*, vel potius *Solिताurilia* est dictum; quia *solidum*, sive *integrum* y (id enim *sollum* Oscorum lingua z significat) *taurum* matabant. *Lustrum* autem vocatum est a *luendo*, hoc est, *solvendo*; quia eo tempore omnia vectigalia a publicanis luebantur, sive *persolvebantur* Censoribus a: & quia hoc quinto quoque

E anno

x *Dion. Hal. l. d. 21.* y *Virg. Aen. vi. 253.* z *Fest. V. Solिताurilia.* [*Quintil. 1. 5. f. & qui ad eum laudantur.*] a *Varro de L. L. v. 2.*

anno fiebat, *lustrum* pro tempore *quin-*
quennali saepe, Poëtis maxime ^b, po-
 nitur: differt autem *Lustrum* ab *O-*
lympiade, quae quarto quoque anno
 finito apud Graccos celebrabatur. *
 Condi solebat *lustrum* (haec enim est
 propria huic rei dictio) olim a Rege,
 eoque pulso a Consule; donec A. U.
 310. Censores, proprius huic rei Ma-
 gistratus, crearentur: & olim qui-
 dem condebatur in foro; postea in
Villa publica in campo Martio c.
 Censa sunt prima lustro civium *octo-*
ginta millia. ** Et haec de Censu: de
 ipsis porro Comitibus Centuriatis jam
 dicemus.

p. 64.

De ipsis
 Comitibus,
 & primo de
 ipsorum
 causis.

§. IV. *Centuriata comitia* habeban-
 tur tribus de causis. Primo, *ut Ma-*
gistratus crearentur: secundo, *ut Leges*
ferrentur: tertio, *ut iudicium perduel-*
lionis exerceretur.

Primo, *Magistratus* his Comitibus
 creabantur, omnes Magistratus Majores
 Or-

^b Hor. Od. IV. I. 6. Stat. Sylv. II. 6. * [Doctorem dissidium circa Olympiadis notionem facillime ex Dionys. Hal. I. 74. 75. &c. componitur.] c Liv. IV. 24. ** [Liv. I. 44. At Dionys. IV. 22. e censoriis tabulis LXXXV. millia, dentis CCC. numerat.]

Ordinarii, hoc est, Consules, & Praetores: tum Extraordinarii, quales fuerunt Censores, Decemviri legum scribendarum, & Tribuni militum Consulari potestate. [Qui sic creati in annum sequentem *Designati* dicebantur. Vid. unius Ciceronis titulos Epistolarum.] Unus praeterea *Sacerdos* his Comitiis creatus est; nempe *Rex sacrorum*; qui quidem Magistratus non erat, sed ei dignitas tamen a Populo non alia ratione, quam si fuisset Magistratus, dabatur.

Secundo, Leges his Comitiis *ferabantur* fere omnes, quae a Magistratibus Majoribus promulgabantur; nam quasdam curiatis Comitiis latae fuisse vidimus: sic, exempli gratia, *lex Valeria de provocatione ad Populum*, *leges duodecim Tabularum* ^d, *lex de Cicerone ab exilio revocando* ^e, & similes his Comitiis latae sunt; eaeque *Plebiscitis*, quae Tributis comitiis constituebantur, opponuntur. Tum *Lex*, qua *bellum* Populo alicui, aut Regi *indicebatur*, Centuriatis comitiis ferenda fuit *f*; nam *de pace facienda* *fer-*
E 2 batur

p. 634

^d Liv. III. 34. & 37. ^e Ipse Cic. ad Attic. IV. 1. ^f Liv. VI. 30.

batur comitiis Tributis. Tertio, *judicium* unum, idque capitale, his Comitiis exercitum fuit, nempe *Judicium Perduellionis g*: sic enim in lege duodecim tabularum erat, *de capite civis, nisi per maximum Comitiatum* (hoc est, *Comitiis centuriatis*) *ne ferunto*. *Perduellis* autem est, ^b *qui hostili in Rempublicam animo esse deprehenditur*; (vel brevius, si quis eum *hostilitatis reum* diceret) *perduelles* enim veteres *hostes* vocabant ⁱ. *Angli* hodie illud crimen vocant *High treason*; (*Hoog verraad* nobis) *Galli* vero barbare, *crimen laesae Majestatis in primo capite*. Diversum igitur est hoc crimen a *crimine Majestatis*, & eo gravius: nam *perduellionis* crimine tenetur, ^k *qui civem Romanum quasi peregrinum tractaverit*; aut contra *leges Porciam* (Vid. Vaill. de fam. Rom G. Porcia n. 10.) & *Semproniam* servili supplicio affecerit: vel etiam qui regnum affectavit; quod *crimen regni* vocat *Ovid. Fast. vi. vs. 189*. Cum igitur jus civitatis plane penes

Po-

^g Vid. Liv. vi. 20. h l. ult. ff. ad L. Jul. Majest. i l. 234. pr. ff. de V. S. k Vid. Cic. in Verr. 1. 5. Grucch. de comit. Rom. 1. 2.

Populum esset, merito, qui hoc jus aliqua ratione violasset, iudicio Populi subiciebatur. Deinde hoc crimine reus est, qui, aut regnum affectavit, aut omnino aliquid per prodicionem contra Reipublicae commodum molitus est. *Majestatis* vero crimen erat seditionem in exercitu concitasse, magistratui pro imperio agenti restituisse, & similia.

§. V. Haec Comitiiia *habebantur* a Magistratibus Majoribus ¹, hoc est, a Consule, Praetore, Dictatore, vel Interrege & ab hoc tantum, si magistratus creandi essent: Censores enim Populum quidem centuriatim convocabant; sed haec tamen proprie comitiiia non erant, ut ex data Comitiorum definitione patet; non enim conveniebat Populus ad *ferendum de aliqua re suffragium*. At si Rex Sacrificulus esset creandus, habebantur a Pontifice.

De iis, qui his Comitiiis interveniebant.

p. 67.

Interesse iis poterant omnes, qui *pleno jure* cives Romani erant, hoc est, qui *jus suffragii habebant*, sive illi

E 3 in

¹ *Vid. Gell. noct. Att. VII. 9. [Nullam ibi de comitiiis verbum: sed videatur XIII. 15.]*

in Urbe, sive extra Urbem in municipiis, vel coloniis, quibus id juris datum esset, habitarent. Anno Urbis 663. a *L. Julio Caesare* Consule lata lex est, qua universae Italiae civitas cum suffragio data fuit; licet *Grucchius* ^m putet etiam tempore Ciceronis colonias quasdam jus suffragii non habuisse.

De iis, quae ipsa Comititia praecedebant.

§. VI. Ante Comititia per *trinundinum*, hoc est, per *tres nundinas*, (eis ⁿ τρίτην ἀγοράν) sive per *dies viginti & octo* * edictum proponebatur, (saltem tem-

*m De comit. Rom. I. 3. n Dion. Hal. VII. 58. * [Sed rectius Puteanus de Nund. Rom. III. trinundinum ait dierum septem & decem fuisse. v. Gronov. ad Gell. xx. 1. Sic sane hodie de ternis promulgationibus, quas proclamationes dicimus, & quae octavo quoque die sunt, postrema in diem xv. incidit, non in xxii. Et tamen aliter etiam erratum in numero xxviii. dierum; quasi nundinae decimo quoque die recurrissent: saltem xxv. dies numerari oportuisset. Non ignoro quidem Macrobio Sat. I. 16. rusticos dici octo diebus in agris opus fecisse; nono autem die venisse Romam &c. Sed, nisi pro VII. sciolus quis VIII. scripsit, ille quam maxime falsus est: cum inter duas nundinas septem tantum dies medii fuerint, ut non modo Halic. scribit VII. 58. sed & Kalendarium vetus ostendit, in quo octonae litterae A B C D E F*

tempore Ciceronis : antea enim in Magistratibus creandis hoc omiffum videtur) quo dies Comitiorum edicebatur, ut cives in agris, vel extra Urbem degentes etiam adesse possent; idque Lege *Junia Licinia* cautum erat. Cic. *ad Att. L. II. n. 9.* & ibi *Man.* Vid. eund. & *Abram. ad Or. pro Sext. c. 64.* Quod si legibus ferendis Comitia essent, etiam summarium legis proponebatur, ut ita quisque, an ea suadenda, an vero antiquanda esset, apud animum statuere possit; & nundinis a *Latore Legis* recitabatur, ac ab amico aliquo diserto (qui *Auctor legis*, o Graecis ο γράφων, p dicebatur) oratione habita suadebatur; qualis fuit, exempli gratia, *oratio Ciceronis pro lege Manilia*, (& hoc idem fiebat in judiciis) quod proprie est *promulgare legem*. Aucto-

p. 68.

E 4

ritas

E F G H continue recurrunt. Quam (Macrobii) Librarii errorem fere omnes certatim sunt secuti. Et similis circa Olympiadas committitur a multis error. Ignoscas quaeso, lector, si, quia Putciani libello carso, justo longior fui. (Videatur omnino Cl. Drakenborch. ad Liv. III. 35. F. R.)] o Cic. *ad Att. I. 19.* Suet. *Jul. 16.* p *Lucian. Timone p. m. 151.*

ritas Senatus etiam his Comitibus, ut Curiatis, accedere debebat; sed posterioribus temporibus Patres ante suffragia in incertum Comitiorum eventum auctores fiebant, quemadmodum capite praecedente de Curiatis comitiis diximus. ¶ Praeterea ante Comitibus *auspicia* rite capi debebant intra pomerium: unde *augusta centuriarum auspicia* dicit Cic. *pro Mil.* c. 16. quod si non recte esset factum; vel, si esset *obnunciatum*, hoc est, si *infausta signa de coelo* essent *nunciata*, vitiosa erant Comitibus, & in alium diem rejiciebantur solemnibus formula Auguris dicentis, *Alio die* : posterioribus autem temporibus auspicia duntaxat ad usurpationem vetustatis retenta sunt. Non poterant haec Comitibus, ut neque alia, haberi nisi *diebus Comitialibus*, sive *quibus cum Populo agendi jus erat*. Tali ergo die, sacris in Urbe prius rite peractis, Populus in campum Martium descendebat: nam haec Comitibus in Urbe haberi non poterant, quia non nisi *exercitu imperato* habebantur;

s in

¶ *Liv.* I. 17. ¶ *Vid. Cic. Phil.* II. 33. & *ibi Manut.* [*Brisson. de Form.* p. 119.]

* in Urbe autem exercitum imperari nefas erat. Et olim quidem univ-
 fus Populus armatus, & sub signis
 conveniebat; postea vero pars Popu-
 li in Janiculo monte excubuit vexillo
 ex arce sublato; quod postremum
 Dionis Cassii tempore adhuc obti-
 nuit †. Ita inchoata Comititia adhuc
 dirimi poterant, si etiam tum obnun-
 ciatum esset; vel, si aliquis *morbo co-*
mitiali (quem *caducum* nos vulgo di-
 cimus, & olim etiam *Major* diceba-
 tur †) corripere: vel etiam si
 Tribunus plebis, aut alius Magistra-
 tus ejusdem auctoritatis †, ac ille erat,
 qui Comititia habebat, intercessisset
 solempni illo verbo, *Veto* †; aut etiam
 si vexillum e Janiculo monte avul-
 sisset. † Etiam tempestate exorta di-
 rimebantur Comititia, ita tamen, ut
 Magistratus, qui jam creati essent,
 vitiosi non redderentur †.

p. 70.

§. VII. Congregato Populo Ma-
 gistratus, qui Comitiiis praeerat, con-
 gregationem ad Populum habebat (& ta-
Ipforum
comitio-
rum ratio.

E 5 les

s *Fest. V. Iusti dies.* Dio Cassius L. 37. [*Gel-
 lius xv. 27.*] † Dio Cassius d. l. v *I est.*
V. Prohibere. x *Vid. Ascon. ad Verrin. III.*
 46. y *Liv. vi. 35.* z *Dio L. 37. de Ru-
 birio perduellionis reo.* a *Liv. xl. fin.*

les conciones interdum etiam inter ipsa Comitia habebantur ad emendicanda Populi suffragia ^b). Et quidem, si lex ferenda esset, ut eam Populus vel juberet, vel vetaret: si vero Magistratus creandi essent, ut ex iis Candidatis, qui legitime petierant, quorumque adeo nomina accepta erant, ita ut eorum ratio Comitiis haberi oporteret, p. 71. Magistratus eligeret: & ante legem tabellariam etiam alios, quam candidatos, Populus creare potuit, modo ut legibus eorum ratio haberi posset.

De Candidatis.

§. VIII. *Candidati* autem dicebantur, qui honores petebant, & hoc intra legitimos dies professi ^c erant ^d, a *candida toga*, quae petitionis erat signum: nam omnes quidem ditiores Romani vulgo *albam* togam gestabant, non tamen *candidam*; qualis erat cum fuliones eam creta addita ^e splendidam fecissent: *candidum* enim proprie est *resplendens* a verbo *candere*, quod idem notat ac *splendere*; unde Horatius etiam *purpuram* vestem *candere* dixit

^b *Vid. insigne exemp. ap. Liv. xxiv. 8.*

^c *Cic. II Agrar. 9. Vell. Pat. II. 92.*

^d *Sallust. Catil. 18. c Perf. Sat. v. 177.*

dixit *f*, & idem rursus *purpureos* vocat *olores g* : & sic quoque Graeci *λαμπρὸν candidum h*, *λευκὸν* vero *album* vertunt. Tunicas autem non gestabant Candidati, sive, ut ita submissiores viderentur, sive, ut cicatrices adverso corpore acceptas facilius monstrare possent *i*. Candidatorum causa a Magistratibus cognosci debebat, ne a Populo honores indignis mandarentur; an, scilicet, etiam tum minores * essent Candidati; an publico, vel turpi iudicio notati, aut ambitus damnati, vel denique an eo tempore criminis alicujus rei agerentur. Quod si *eorum rationem habendam* esse Magistratus censuissent (nam poterant eorum *nomina* non *recipere k*) tum hi Candidati per trinundinum *l* Populum *prensabant*, hoc est, *hominum obviorum manus prehendebant*, eosque amice compellabant; unde *officiosissimam nationem Candidatorum eleganter*

p. 72.

f Serm. II. VI. 103. *g* Od. IV. 1. 10. [*V. hic dacerium.*] *h* Vid. Lips. Elect. 1. 13. Gruech. de comit. l. 3. *i* Plut. Coriol. p. m. 220. A. & in problem. p. 276. * [*i. e. an justos ad petendum honorem annos non haberent.*] *k* Vid. elegans exemplum ap. Val. Max. III. 8. 3. *l* Cic. ad Famul. XVI. n. 12.

ganter dicit Cicero *orat. in Pison. c. 23^m*, & hoc jam biennio ante *annum suum* faciebant occasione Comitiorum; at anno demum sequente petebant. ⁿ Cum dies Comitiorum venisset, amicos quosdam, qui gratiosi essent apud Populum, secum habentes, ab iisque in campum deducti ^o Candidati in *Colle Hortulorum*, qui Campo Martio imminebat, consistebant; ut ita ab omnibus possent conspici: praeterea in concione ad Populum se petituros profitebantur, & jam aliquid in ejus gratiam, si honorem consecuti essent, facturos pollicebantur ^p. Habebant etiam fervos, quos *nomenclatores* vocabant (Gr. *ὀνοματολόγος* ^q) qui eos de *nominibus* civium obviorum monerent; ^r & *divisores*, qui argentum Populo *dividerent* ^s: licet hoc saepe vetitum, vel ad certam summam usque duntaxat concessum sit ^t.
v Tum

^m *Et pro Muren. 33.* ⁿ *Vid. Manut. ad Cic. Att. I. I. init.* ^o *Vid. Casaub. ad Cic. Att. I. I. p. 12. edit. Graev.* ^p *Vid. Cic. ad Att. II. 18. & ibi Graev.* ^q *Plut. Cat. Min. p. m. 763.* ^r *Horat. Epist. I. VI. 50.* ^s *Cic. Verr. II. 8. & ibi Ascon.* ^t *Vid. Cic. Att. I. 18. Vid. omn. etiam Suet. Jul. 19. Lucan. I. 178.*

v Tum praeterea erant *sequestres* (Gr. *μεσέγγυοι*) qui submittebantur ad corumpenda Populi suffragia x, & apud quos pecunia promissa deponeretur; y & denique *interpretes*, per quos patetio (de suffragio alicujus pro certa pecuniae summa obtinendo) indiceretur z.

§. IX. Cum jam Populus in Centurias suas discessisset, *sortitio* [inter ^{De variis} classis primae centurias] instituebatur; & Centuria, quae prima sorte exhibat, dicebatur *praerogativa*, * ejusque suffragium maximi erat momenti (Vid. exemplum ap. Liv. l. xxvi. c. 22.) unde *praerogativa* pro *signo futurae voluntatis* ponitur ap. Cic. *Verr.* 1. c. 9. & *Catonem ad Cic. Famil.* xv. n. 5. Haec itaque a Magistratibus vocata per *ponticulos* ^{ferendi} ^{suffragia.} b quosdam in *septrum*, sive *ovile* c transibat, (qui locus erat in Campo Martio cancellis clausus d, vel, si alio loco Comitiam

v Vid. Petron. 119. x Vid. Cic. pro Coel. 7. 13. & alibi. y Id. pro Planc. 18. z Ascon. ad Cic. Verr. II. 12. a Liv. xxiv. 7. b Cic. ad Att. 1. 9. [De Prov. Sexagenarios de ponte dejicere. v. Erasmi. & Sigon. de A. Jure 1. 17.] c Lucan. 11. 197. d Ovid. Fast. 1. 53.

mitia haberentur, septa *extensis funibus* faciebant, unde *περισχονίσματα* ea vocat *Appian. Alex. Civil. III. p. 885. edit. Tollii*) eamque deinceps ordine reliquae Centuriae sequebantur. Tulerat quidem C. Gracchus legem, ut ex confusis quinque classibus sorte Centuriae vocarentur; sed eam perferre non potuit. ^e Et olim quidem ante A. U. 614. voce suffragia ferebant; sed hoc legibus *Gabinia*, *Cassia f.*, aliisque *tabellariis* (ut *Papiria A. 622. Coelia A. 46.* qua etiam in iudicio perduellionis tabella data est) abrogatum est; ut ita plus libertatis populus in ferendis suffragiis haberet. Ergo in introitu ponticulorum quisque civis a *Diribitoribus g* (hi a *diribendo*, hoc est, *distribuendo* sunt dicti) accipiebat tabellas, ^b quibus, si Magistratus creandi essent, inscripta erant nomina Candidatorum. Si Leges essent ferendae, in altera tabella erant literae *U. R.* significantes, *Uti Rogas*

^e *Sallust. [Vellilius Orat. II. de rep. ordin.]*
^f *Vid. Vaillant. in numm. famil. gente Cassia*
n. v. Cic. de LL. III. 16. g Cic. post. rea.
in Sen. 1F. h Id. ad Attic. I. 14.

gas ⁱ; quibus notabatur, eum, qui suffragium dederat, ita censere, quemadmodum ille, qui legem tulerat, rogasset: unde formula initialis legum erat, *Coss. populum jure rogaverunt, populusque jure scivit* ^k: in altera vero tabella erat litera A. hoc est, *antiquo*. Si denique judicium habendum esset; in altera tabula erat litera A. notans *Absolvo*; in altera litera C. notans *Condemno*; in tertia literae N. L. hoc est, *Non liquet* ^l: & hinc tabella pro ipso suffragio ponitur. ^m Ex his tabellis quisque, quam vellet, in cistam ⁿ, quae in introitu ovilis a *Rogatoribus* ^o (ita dicebantur, *qui tabellas rogarent, sive reposcerent*) monstrabatur, conjiciebat. Tum *Custodes* (erant autem hi omnes, ut & *Rogatores*, & *Diribitores* ex viris nobilissimis; ^p & quidem ex amicis ejus, cujus res Comitibus agebatur; ^q qui quo essent majoris dignitatis, eo major candidati gloria habebatur ^r: postea vero certi quidam

p. 76

ⁱ *Id. l. d. & de LL. III. 17.* ^k *Cic. Phil. 1. 10.* ^l *Vid. Gell. XIV. 2.* ^m *Cic. Famil. 1. 9.* ⁿ *Auctor. ad Herenn. 1. 12. II. 12.* ^o *Cic. post red. in Sen. 11.* ^p *Id. in Pison. 15.* ^q *Id. post red. in Sen. 7.* ^r *Ib. 11.*

dam *custodes* ex Equestri ordine sunt creati) *custodes*, inquam, tabellas educabant, & *punctis* in alia tabella notatis singulorum sententias numerabant, (unde *puncta* vocantur *singulorum hominum sententiae* ^s) & quod pluribus placuisset, per praeconem pro istius centuriae suffragio pronunciabatur. Sic dimissa centuria praerogativa, vocabantur aliae centuriae, quae dicebantur *Jure vocatae* ^t: & hoc catenus fiebat, donec major numerus centuriarum, nonaginta septem scilicet, in eandem sententiam convenissent: ac quod illae censuissent, omnino ratum habebatur. Quod si paria puncta unius centuriae essent, nullum ejus suffragium pronunciabatur, praeterquam in Judiciorum Comitibus; ubi centuria, quae non damnasset, absolvisse credebatur ^v.

p. 77.

Finis Comitiorum.

§. X. Candidatus, qui suffragiis vicerat, statim a Magistratu Comitibus habente appellabatur; & precatione solemni habita designabatur, ac magna

^s Horat. de Arte 343. Cic. pro Mur. 34. Id. pro Planc, 22. ^t Vid. Liv. xxvii. 6. Ascon. ad Act. 1. in Verr. 9. ^v Vid. Dion. Hal. vii. 64.

gna pompa domum deducebatur.
 * Primum autem a Populo pronuntiari perhonorificum habebatur *y*.

Postquam Consules Kalendis Januariis magistratum inire coeperunt, comitia Consularia Julio vel Augusto mense habita sunt; Praetoria paulo post, & Censoria circa idem tempus: sed Censores statim ac creati essent inhibant *z*. Et mature adeo hoc fiebat; tum, ne periculum esset interregni; tum, ut spatium haberent discendi ea, quae ad munus suum pertinerent; & ut inquiri posset, an per ambitum essent designati.

Manferunt haec Comitia (ut etiam Tributa, de quibus mox dicemus) libera, ad Julium Caesarem usque, qui Comitia cum Populo partitus est, ita, *a* ut, exceptis Consulatus competitoribus, de cetero numero candidatorum pro parte dimidia, quos Populus vellet, pronunciarentur; pro altera parte, quos ipse dedisset. Ab Augusto libertas Comitiorum aliqua ex parte restituta est *b*: sed a Tiberio

p. 78.

x Cic. *Act.* 1. *in Verr.* 7. *y* Cic. *pro L. Manil.* 1. *Id. in Pis.* 1. *z* Liv. XL. 45.
a Suet. *Jul.* 41. *b* *Id. Aug.* 40.

berio penitus neglecta sunt; *c* & postea omnino in Principis potestate fuerunt; ita tamen, ut etiamnum haberentur *d*.

c Tacit. Annal. 1. 15. d Vid. Cl. Noodt Observ. 1. 3.

CAPUT OCTAVUM.

De Comitibus Tributis.

*Definitio
& origo
horum Co-
mitiorum.*

p. 79.

§. I. **T**ertium genus Comitiorum erant Comitibus Tributis; (*ἡ Φυλῆτις ἐκκλησία*) quibus ex regionibus & locis, hoc est, tributim suffragia ferebantur. *a* Haberi primum coeperunt altero anno post creatos Tribunos plebis, hoc est, A. U. 263. occasione *C. Marcii Coriolani*; *b* qui in iudicium a Tribunis plebis vocabatur, quod in magna annonae caritate enixe in Senatu contendisset, ne frumentum e *Sicilia* advectum Populo divideretur: *c* qua ratione plebem ad ultimam necessitatem redigere volebat, ut ita optimatibus obsequen-
tior

a Laelius Felix ap. Gell. xv. 27. b Dionys. Halic. vii. 59. c Liv. ii. 34.

tior esset. Quia autem apud optimates gratiosus erat Marcius, & Centuriata comitia, ut diximus, in potestate ditiorum fere erant; fore videbant Tribuni plebis, ut Coriolanus absolveretur: ergo voluerunt, ut Populus *tributum* vocaretur; quo casu aequae pauperiorum, ac ditiorum suffragia valebant. Sed magis haec Comitia frequentari coeperunt post legem *Publiam* latam A. U. 282. qua cavebatur, ^d ut plebeji magistratus Tributis Comitiis fierent.

§. II. Habebantur haec Comitia ob *quatuor causas*: quarum prima erat *Magistratum creandorum*; secunda, *Sacerdotum subrogandorum*; tertia, *Legum ferendarum*; quarta, *Judiciorum exercendorum*.

Causae horum Comitiorum.

p. 80.

Magistratus, qui his Comitiis creabantur, erant primo, *omnes Magistratus Urbani Minores Ordinarii*; quales erant Aediles Curules & Plebeji, Tribuni plebis, Quaestores, Triumviri Capiales, ^e Nocturni, Monetales, Tribuni militum comitiales *f*, (licet hos inter urbanos magistratus non re-

F 2

fe-

^d Ib. 56. ^e Cic. pro Cluent. 13. ^f Vie. Ascon. ad Act. 1. in Verr. 10.

feram) &c. Secundo, *Magistratus Urbani Minores Extraordinarii*, ut Praefecti annonae, Duumviri navales, Quaestores parricidii, Curatores viarum, &c. Tertio, *Magistratus Provinciales Ordinarii*; Proconsoles nempe *g*, Propraetores, & Proquaestores. Quarto, *Magistratus Provinciales Extraordinarii*, ut Triumviri, vel Quinque-viri coloniarum deducendarum, vel agrorum dividendorum causa creati.

p. 81. Secunda horum Comitiorum causa erat *subrogatio Sacerdotum*. Et quidem ante legem *Domitiam* *b* latam A. U. 650. solus Pontifex Maximus his Comitibus creabatur, reliqui vero Sacerdotes a collegiis suis cooptabantur: postea vero non tantum omnes *Pontifices*, sed etiam *Augures*, *Feciales*, *Septemviri epulones*, & *Quindecim-viri sacris faciundis* his Comitibus creati sunt.

Tertio, his Comitibus *ferebantur Leges*, quae dicebantur *Plebiscita* *i*; & erant variae, ut de Imperio triumphaturis

g Liv. VIII. 23. XXIX. 13. &c. h Vid. Suet. Neron. 2. i §. 4. Instit. de jur. N. G. & C.

phaturis die triumphi sui in Urbe decernendo ^k, de Civitate danda, de solvendo aliquem legibus, de quaestionibus publicis constituendis, & maxime de foedere cum hostibus feriendo ^l.

Quarto denique Comitiiis Tributis *exercebantur judicia*, non quidem capitibus; (quod Centuriatorum erat, ut diximus) sed quibus alicui multa irrogabatur ^m; vel etiam, si quis capitibus damnatus ad Populi iudicium venire recusaret, haec Comitiiis ad exilium ei indicendum sufficiebant ⁿ.

§. III. *Habebantur* haec Comitiiis, *De personis, quae his Comitiiis interveniebant.* si Magistratus creandi essent a Dictatore, vel Consule, vel Tribuno militum Consulari potestate; nisi quod Tribuni & Aediles plebis a Tribunis plebis crearentur ^o. Sacerdotum Comitiiis nemo, nisi Consul, habebat: (quod ex epist. 4. Ciceronis *ad Brutum* colligi potest) iudiciorum vero & legum comitiiis Consules, Praetores, vel Tribuni plebis praecerant.

Interesse his Comitiiis poterant

F 3 omnes,

^k Liv. l. xxvi. 21. ^l Liv. xxxiii. 25.

^m Id. iv. 41. Id. xxvi. 3. ⁿ Id. xxv. 4.

^o xxvi. 3. ^o Val. Max. vi. 3. ex. 2.

omnes, qui Centuriatis, nempe cives jus suffragii habentes; quanquam Latinis etiam aliquando datum sit ex indulgentia magistratuum, ut in tribu praerogativa suffragium ferrent *p*. Quidam duas habebant tribus, alteram in qua erant nati, alteram, vel jure adoptionis; (ut Augustus Fabiam & *Scaptiam*, Suet. *c.* 40.) vel in praemium accusationis de repetundis *q*. Vel denique emptam, ut quis majorem in distributionibus partem haberet *r*.

Ratio horum Comitiorum.
p. 83.

§. IV. Reliqua fere cum Centuriatis Comitiiis communia habebant, sed hoc his Comitiiis peculiare erat, quod etiam inconsulto Senatu haberi possent *s*; & quod auspiciis non impedirentur, nisi haecenus si de coelo servatum esset *t*; plebeji enim magistratus auspicia non habebant; *v* & hoc quia ex institutione Romuli sacra solis patriciis erant commissa *x*; unde Plebis in his Comitiiis major erat potestas *y*.

Locus

p Vid. Liv. xxv. 3. *q* Cic. pro Balbo 23. & seqq. *r* Panvin. de civ. Rom. 283. Ed. Graev. *s* Dion. Halic. ix. 41. *t* Cic. in Vatin. 8. *v* Liv. iv. 6. *x* Dion. Halic. ii. 9. *y* Vid. Vales. ad Liv. ii. 56.

Locus his Comitiis erat, si Magistratus quidem creandi essent, campus Martius; si leges ferendae, vel judicia exercenda, forum, vel Capitolium, vel etiam aliquando Circus Flaminius *z*: & si forum, loca ibi singulis tribubus funibus tensis distinguebantur; *a* quod etiam *Athenis* olim usitatum fuit *b*.

Singulare etiam in his Comitiis erat, quod si Sacerdotes creandi essent, non omnes tribus in suffragium irent, sed ex lege Domitia (quam abrogavit Sulla, restituit Labienus Tr. pl. A. U. 690. *c*) septemdecim duntaxat ad id sorte legerentur; ita ut, qui a novem tribubus renunciatus esset, Sacerdotium obtineret *d*.

P. 84.

Magistratum Comitia habebantur circa Kalendas Sextileis; Sacerdotum, cum aliquis Sacerdos obiisset; reliqua vero, ut legum & iudiciorum, omnibus comitialibus diebus haberi poterant.

Desierunt haec Comitia eodem tempore & modo, quo Centuriata.

F 4

SEC-

z Liv. xxvii. 21. Plut. Marc. p. m. 314.

a Dion. Halic. vii. 59. *b* Vid. Poll. Onomast. viii. 5. 20. *c* Dio. 37. p. 27. edit.

reg. *d* Vid. Cic. Agrar. ii. 7.

SECTIO SECUNDA.

CAPUT PRIMUM.

De Magistratibus in genere.

Magistratus definitio & etymon. §. I. **M**agistratus species est honoris publici; Publicus enim Honor est jus & titulus super ceteros lege, aut moribus concessus: & est vel Divinus, ut Sacerdotum; vel Humanus: qui rursus est vel Dignitas, ut Senatorum, & Judicum; vel Potestas, quae est extra Urbem; vel denique Magistratus, qui est in Urbe: & omnes quidem Magistratus cum potestate erant; sed cum imperio illi tantum, quibus id nominatim lege a Populo datum esset.

p. 85.

Dicitur autem *Magistratus* a *Magistro*: *Magister* porro est, qui plus aliis potest. ^a Omnes olim *Praetores* dicti sunt; ^b vel, quod ceteros honore praerent; vel, quod aliis praeesent. Sic *Dictator* apud Livium VI 1.

c. 3.

^a l. 57. ff. de V. S. Fest. v. *Magisterare*. ^b *Ascon. ad Cic. in Verr. I. 14.*

c. 3. in lege antiqua de *clavo figendo* dicitur *Praetor Maximus*: & de *Consulibus* ita loquitur Cicero de *Legibus* III. *Regio Imperio duo sunt; iique praeundo, iudicando, consulendo, Praetores, Iudices, Consules appellantur.* Imo etiam *Proconsules, legati Caesaris, sive Praesides*; quin & *Præfecti vigilum & Aediles, Praetores* quandoque vocantur. Imo *Praetor* dicitur pro *Sacerdote* ap. Gruter. p. cccxviii. n. 6. 7. cccxcviii. n. 7.

§. II. *Magistratus Romanorum* fuerunt varii generis, & *dividuntur primo a temporibus*, quod alii sint *Ordinarii*, qui statis temporibus & semper in *Republica* fuerunt; alii *Extraordinarii*, qui non semper. *Ordinarii Magistratus* fuerunt *Consules, Praetores, Aediles, Tribuni plebis, Quaestores, aliique*: *Extraordinarii, Dictator cum suo Magistro Equitum, Censor, Interrex & plures suo loco dicendi.*

Secunda distinctio *Magistratum* procedit a *Personis*, quod alii sint *Patricii*, alii *Plebeji*, alii denique *Mixti*. Et initio quidem *Reipublicae*

F 5

omnes

¶ Vid. *Celeb. G. Noedt Probab.* I. 6.

omnes Magistratus erant ex Patriciis; sed processu temporis honores omnes cum plebe communicati sunt, praeter solum Interregnum; quemadmodum de singulis mox dicemus. *Plebeji* autem Magistratus fuerunt Tribuni & Aediles plebis; reliqui omnes *Mixti*.

p. 87. Tertio dividuntur Magistratus a *qualitate* in *Majores* & *Minores*, idque duplici ratione: primo enim *Majores Magistratus* dicuntur qui *majora* habent *auspicia* ^d; scilicet Consules, Praetores & Censores; *Minores*, qui *minora*; inter quae differentiam non aliam statuit Messalla apud Gellium loco in margine citato, quam quod *majora* minoribus magis rara essent: secundo *Majores* dicuntur, qui licto-rem, vel viatorem habent; quos nec Aediles, nec Quaestores habuerunt.

Quarto ab *insignibus*; fuerunt enim Magistratus quidam *Curules*, quidam *non Curules*. *Curules* Magistratus erant, quibus jus erat *Sella Curuli* * utendi; quod compete-
bat Dictatori, Consuli, Praetori, Aedili *Curuli*: *non Curules*,

d Gell. XIII. 15. * [*h. v. etymon v. ap. Gell. III. 18.*]

rules, quibus id jus non competebat, qui erant reliqui omnes.

Quinta denique inter Magistratus differentia fuit a *locis*: quidam enim erant *Urbani*, quidam *Provinciales*; quales fuerunt *Proconsoles*, *Propraetores* & *Proquaestores*.

§. III. *Habilitas* ad Magistratum gerendum duplex requirebatur, altera a *Gente*, altera ab *annis*. A *Gente* olim quidem maxime, cum soli *Patricii* Magistratus gerere possent *e*: sed hoc paulatim, ut diximus, mutatum est; & per factiones & secessiones plebis effectum fuit primo, ut A. U. C. 261. crearentur *f* *Tribuni* & *Aediles* plebis, qui peculiare plebi magistratus fuere. Deinde A. U. 344. primi de plebe *Quaestores* sunt creati. *g* A. U. 353. primus *Tribunus* militum *Consulari* potestate, *b* & A. 387. primus de plebe *Consul* factus est; *i* anno autem sequente primi *Aediles Curules*. *k* A. U. 397. primus *Dictator*, *l* cum jam A. 385. *Magister* Equitum de plebe dictus esset. *m* A. U. 402.

De iis qui apti ad Magistratus, & de lege annali.

p. 88.

e *Dion. Halic.* II. 8. 9. *f* *Liv.* II. 33.
g *Id.* IV. 54. *h* *Id.* V. 12. *i* *Id.* VII. 1.
k *Ibid.* *l* *Id.* VII. 17. *m* *Id.* VI. 39.

U. 402. idem ille, qui primus de plebe Dictator fuerat, Censuram est adeptus: & denique annus Urbis 417. primum Praetorem plebejum ovidit, ita ut sola Interregia potestas penes patricios remanserit, nec plebi unquam communicata fuerit.

p. 89. *Habilitas* altera fuit ab *Annis*, utique post *legem Annalem*, sive *Annariam* p. A. U. 573. a *L. Villio Tappulo* latam q, qua certus aetatis annus singulis magistratibus capiendis praefixus fuit; r quanquam forte jam antea aliquid ea de re constitutum fuerit: sed vix aliquid certi; (*Vid. Cic. Phil. V. c. 17. Tac. Ann. L. XI. c. 22.*) & haec lex novam quandam formam illi rei induxisse videtur; unde etiam ille *Tappulus Annalis* cognominatus est. Quis autem annus cuique magistratui petendo praefixus fuerit, non satis liquet. Quidam *Quaesturae* nullum certum annum, alii tricesimum primum, alii vicesimum septimum adsignant: *Lipsius* autem s, ut mihi quidem

n *Id. VII. 22.* o *Id. VIII. 15.* p *Fest. bac v. Lamprid. Commodo 2.* q *Liv. XL. 43.* r *Ovid. Fast. v. 65.* s *De magistrat. Rom.*

quidem videtur, verosimilius vicesimum quintum. Tribunatui & Aedilitati Lipsius septimum vel octavum & vicesimum annum adscribit; cum alii dicant Aedilitatem anno demum tricesimo septimo aetatis geri potuisse. *Manutius* vero de legibus capite 6. putat hanc legem Curules tantum magistratus spectasse. Quicquid sit, constat Praeturam biennio post aedilitatem geri fuisse solitam ^t. De Consulatu certum est quadragesimum tertium ^v annum ei praefixum fuisse: sub Principibus autem hae leges fere sunt neglectae. De Extraordinariis Magistratibus quid obtinuerit, adhuc incertius est; nisi quod constat Dictatores ^x & Censores fere ex Consularibus creatos fuisse. In municipiis quoque & coloniis talis quaedam lex fuit; ^y quemadmodum etiam de Senatoribus & Equitibus similia diximus. Observari hic velim ritum singularem, qui sub Imp. obtinuit (sub Rep. id non invenio) ut pro singulis liberis

p. 90.
gratia

^t *Cic. Famil. x. 25.* ^v *Cic. Philip. v. 17.*
[*Sequentia ex. 1. Edit. hic repetere non ab re fuerit: sed stante Rep. aliquando cives gratiosi his legibus soluti sunt. Liv. xxv. 2.*]
^x *Liv. 11. 18.* ^y *Plin. Epist. x. 84.*

gratia unius anni petenti fieret; quod retulit Ulpianus *L. XIX. ad L. Jul. & Pap. 2.*

*Communia
Magistra-
tuum.*

§. IV. *Leges praeterea omnibus Magistratibus communes fuerunt, Lex Romuli, ne quis Magistratum aliquem iniret, nisi addicentibus avibus: Lex Cornelia, de ordine in Magistratibus gerendis servando; ne, scilicet, quis, exempli causa, Praetoram ante Quaesturam, vel Consulatum ante Praetoram gereret^a; quemadmodum ex aedilitate omissa Praetura Consulatum petere licitum non fuisse videmus apud Ciceronem *Phil. XI. c. 5. ubi omnino vide notas in editione Graevii. Lex etiam prisca fuit de intervallo Magistratum, quae vetabat, ne intra decennium idem Magistratus repeteretur.**

p. 91.

^b Magistratus etiam plures (maiores certe & ordinarii) ab uno simul geri non poterant; sed labascente libertate hae leges, ut reliquae similes, vulgo neglectae sunt. Commune praeterea omnium Magistratum erat, quod

^a *l. 2. ff. de minoribus.* ^a *Appian. Alex. Civ. 1. n. 413. Ascon. ad Or. pro M. Scauro p. 175. ed. L. Bat. 1675.* ^b *Liv. x. 13. Plut. Coriol. p. 214. init.*

quod intra quinque dies quam magistratum inivissent, in leges jurare cogentur *c* : & quod iis magistratu defunctis diem dicere liceret, si quid forte ea occasione deliquissent *d*. Atque haec fere sunt communia Magistratum; transeamus jam ad singulos.

c Liv. xxxi. 50. *d* Id. xxxvii. 57. *Exempl.*
vid. ap. Suet. Jul. 23.

CAPUT SECUNDUM.

De Rege, & de Tribuno Celerum.

§. I. **N**ascente Urbe Roma, ut jam *De Regē*
supra vidimus, *Regium im-*
perium more illorum temporum *a* re- p. 92.
liquis est praelatum: sed illud non ab-
solutum, verum arctis fatis limitibus
circumscriptum: praecipua enim Re-
gum munia erant haec, *b* quae sequun-
tur: sacrorum omnium curam supre-
mam habere; legum, morum, & ju-
ris patrii custodiam gerere; injurias
maximas judicare; Senatum habere,
ejusque decreta ad Populum referre,
atque

a Justin. i. 1. *b* Dion. Halic. ii. 14.

atque ita rata facere *c*; Populum ad concionem vocare, ejusque & Senatus decreta exsequi. Et haec quidem in pace; in bello vero maximam potestatem habebant, quia res belli celeritatem plerumque & arcanum desiderant, ita ut pluribus facile communicare nequeant: sed hoc ita tamen, ut summum rerum arbitrium, ac jus belli & pacis semper esset penes populum *d*, quemadmodum jam alibi diximus.

Insignia Regum fuerunt corona aurea e, sceptrum, & sella ex ebore curulis: (Gr. δὶφρα & ἀρμάτι & f) tum Trabea, p. 93. sive, Toga purpurea immixto albo; Lictores duodecim cum fascibus & securibus, quos jam inde a Romulo institutos fuisse quidam volunt, alii a Tullo Hostilio, plurimi, & verius, ut videtur, a Tarquinio Prisco g. Regnatum est Romae per annos 243. [verius 244.] a septem Regibus, quorum ultimus fuit Tarquinius, qui distinguendi a superiore Tarquinio causa, a scriptoribus Superbus est dictus

c Id. VII. 38. *d* Dion. Halic. l. d. *e* Id. IV. 74. & 75. *f* Vid. Polluc. x. II. 47. *g* Flor. I. 5.

ctus, (non enim ei viventi hoc nomen adhaesit, non magis quam *Brevibus, Calvis, Balbis, &c. Franciae Regibus*; vel ei, qui patriam nostram olim injuria oppressit, *Godefrido Lotheringiae Duci Gibboso* vulgo dicto) & propter superbiam & crudelitatem Urbe fuit ejectus *b*. Et hinc postea ortae fuerunt locutiones: *regii spiritus, regia superbia, regie facere pro crudeliter*. (Vid. Ampliff. H.R. Schelium de jure Imperii *p. m. 107.*) licet non nominis regii pertaesos fuisse Rom., sed fastum crudelitatemque Regis perosos testetur *Horatius* apud *Livium* *L. III. c. 39.*

§. II. Institutus est etiam a Romulo *Praefectus*, vel *Tribunus Celerum*, quorum primus dicitur fuisse, ut jam *c. 3. praec. Sectionis* diximus, quidam *Fabius Celer* *i*: hic Equitibus proprie praeerat, & proximam a Rege dignitatem & potestatem in bello obtinebat *k*; sicut postea apud Dictatorem Magister Equitum: sed pulsis Regibus etiam hic honos fuit gestari destitutus;

De Tribu-
no Cele-
rum.

P. 94.

h Liv. I. 60. i Dion. Halic. II. 13. Plut. in Romulo p. m. 23. & 34. k l. 2. §. 15. ff. de Orig. Jur.

tus; imo a Numa jam dimissos Ce-
leres vult *Plutarchus in Numa p. m.*
64.

CAPUT TERTIUM.

De Consulibus.

*De nomine & institu-
tione Con-
sulum.* §. I. **S**ummus libera Republica om-
nium honorum Populi finis
fuit *Consulatus* ^a: unde Graeci eos
ὑπάτους vocant, quasi *summos* dicas ^b.
Et sub Impp. Consulatum ipsa Prae-
fectura Praetorii superiorem fuisse ex
l. 1. de Senator. probat egregium hu-
jus Academiae decus Cl. *Ev. Otto* in
Papiniano suo c. XIV. §. 7. Olim tri-
plici nomine hic Magistratus appella-
tus fuit: ita enim loquitur Cicero in
loco capite primo hujus sectionis ci-
tato, *Regio imperio duo sunt: iique
praeundo, judicando, consulendo, Prae-
tores, Judices, Consules appellantur.*
Consulere autem hic videtur significa-
re *ad Senatum referre*: nam hoc inter
praecipua Consulum munera fuit.
Quintilianus vero *Instit. Oratoriar. L.*

I. c.

a *Cic. pro Planc. 25.* b *Dion. Halic. IV.*
76.

I. c. 6. dicit *consulere* verbum idem olim significasse, quod *judicare*; atque inde quosdam putare *Consules* esse dictos. *Pomponius* denique I. C. l. 2. §. 16. ff. de Orig. Jur. c. *Consules*, ait, *dicti sunt ab eo, quod plurimum Reipublicae consulere.* *Praetores* autem sunt dicti, quod *praeirent jure & exercitu* d.

Instituti sunt *Consules* statim post *Reges exactos* e A. U. * 244. cum *Respublica* gubernatoribus carere non posset. Creati autem sunt *bini*, ne unius imperium libertati periculosum foret: nam, ut *Q. Catulus* dicebat, *Non saepe unus Consul improbus, duo vero nunquam post Romam conditam fuerant, excepto illo Cinnano tempore* f: *annui* sunt creati, ne diuturnitate imperii insolescerent g; unde etiam, si alter *Consul* mortuus esset, in reliquum anni tempus alius ei subrogabatur b, qui dicebatur *suffectus*; sed hic

p. 96.

G 2

Co-

c *Vid. etiam Cic. de Orat. II. 39.* d *Varron L. L. IV. 14. Vid. omni. eund. de vita P. R. II. ap. Nonium p. 53. ed. opt.* e *Liv. I. 60.* * [*Verius 245. Alias autem annorum passim citatorum differentias adnotare superfedemus.*] g *Cic. post red. in Senat. c. 4.* h *Flov. l. d.* i *Liv. II. 8.*

Comitia rogandis Consulibus habere non poterat ^k.

Insignia Consulum. §. II. *Insignia* Consulum fuerunt primo, *Lictores duodecim cum fascibus* ^l & *securibus*: (quibus etiam aliae gentes Latii utebantur ^m) & initio quidem quisque Consul duodecim fasces habebat; sed. mox ex lege *Valerii Poplicolae* penes alterum duntaxat Consulem ⁿ, idque alternis mensibus, fasces fuerunt: licet paulo aliter haec explicet *Dion. Halic. v. c. 2.* qui etiam tradit penes eum Consulem, qui fasces habebat, imperium quoque fuisse. Praecedebant singuli & in lineam; unde Lictor, qui proximus erat Consuli, *postremus* dicitur ^o. Antiquis temporibus prior fasces sumebat major natu ^p: post legem vero *Juliam de maritandis ordinibus* latam ab Augusto Imperatore A. U. 736. ille, qui plures liberos habebat; vel, si par numerus liberorum esset, ille qui maritus

p. 97.

^k *Id.* xli. 18. ^l *Horat. Od.* II. xvi. 9. *Ovid. Pont.* IV. El. IX. 42. ^m *Dion. Hal.* VIII. 44. ⁿ *Val. Max.* IV. I. *exem.* I. ^o *Cicer. Divin.* I. 28. *quem locum non habet Lips. Elect.* I. 23. *ubi fusissime agit de lictoribus,* ^p *Plut. Popl. p. m.* 103. *Gell.* II. 15.

tus erat ¶. Invenio etiam priorem habuisse fasces Consulem, qui primus renunciatus erat ¶. Alterum autem Consulem *accensus*, hoc est, *minister quidam publicus* praecedebat, lictores pone cum virgis & bacillis sequebantur ¶: aliquando autem servatum fuit, ut alternis diebus fasces permutarentur.

¶ Secures etiam Poplicola (qui, quod tot leges *populares* tulisset, a *populo colendo Poplicola* est dictus ¶) fascibus exemit; saltem in Urbe; nam extra Urbem eas retinuerunt. ¶ Secundo utebantur *sella curuli eburnea*, ut antea Reges. Tertium fuit, *toga praetexta*, hoc est, quae in extrema ora purpuram *praetextam* haberet; & hanc olim quidem ante Deos Penates primo magistratus sui die sumebant; postea vero ex templo *Jovis Capitolini*, ubi publicitus servabatur. ¶ Quarto gestabat *Scipionem eburneum*, ¶ quod vulgo minus notum. Sub Imperatoribus imminuta quidem Consulum au-

p.98.

G 3

Etori-

¶ Suet. Jul. 23. ¶ Liv. ix. 8. ¶ Suet. Jul. 20. ¶ Diarium vetus ap. Pigh. ad A. U. 585. ¶ Dion. Halic. v. 19. ¶ Id. x. 59. Liv. xxiv. 9. ¶ Vid. Capitol. in Gordian. 4. ¶ Dion. Halic. iii. 62. Juven. x. 43. Vopisc. Aureliano 13.

toritate, sed aucto fastu, plura insignia accessere, ut *toga picta*, ^a *laurus* in fascibus, ^b *securus* iterum iisdem additae, &c. ^c.

*De Consul-
lum pote-
state &
munere.*

p. 99.

§. III. Sunt itaque, ut vidimus, Consules loco Regum creati; & initio quidem pleno eorum jure; ^d quemadmodum etiam omnia eorum insignia primi Consules tenuere ^e; unde recte Cicero loco paulo antea citato Imperium eorum *Regium* vocat. ^f Sed primo statim institutionis eorum anno hoc jus imminuit ille, de quo jam diximus, Poplicola; lege lata *de provocatione* ad Populum: nam ea quidem ut notum est, jam tempore Tulli Regis obtinuerat ^g; sed tyrannide Tarquinii Superbi oblitteratam renovavit Valerius; tempore vero Ciceronis in defuetudinem abiisse videtur. ^h Huic addidit leges *de fascium submissione* ⁱ quae Populo fiebat, & *de Magistratu injussu Populi non gerendo*. ^k Postea vero eorum potestas etiam

^a *Lamprid. Alex. Sev.* 40. ^b *Martial.* x. 10.

^c *Vid. Claudian. prol.* 11. *in Eutrop.* 7.

^d *Liv.* iv. 3. ^e *Id.* 11. 1. ^f *Vid. & Ovid.*

Pont. iv. *El.* ix. 65. ^g *Vid. Liv.* 1. 26.

^h *Ipse Philipp.* 1. 9. ⁱ *Vid. Liv.* 11. 7.

^k *Dion. Halic.* v. 19.

etiam magis imminuta fuit, cum Tribuni plebis fuerunt instituti, quibus jus datum fuit intercedendi omnibus omnino Magistratum actis. Tamen etiam postea aliquando extra ordinem summa potestas (& eadem, quae Dictatoris: vid. omn. Liv. L. VI. c. 19. quod Pompejo in III. Consulatu obtigit, vid. *Ascon. ad Or. pro Mil. c. 25.*) illis delata fuit; turbidis, scilicet, & in summum discrimen adductis civitatis rebus, solemnibus Senatusconsulti formula ^l, *Viderent Consules, ne quid Respublica detrimenti caperet.* Hoc Graeci dicebant, διὰ φροντίδος αὐτῶν ἔχειν, ὥσε μὴδεμίαν ἀποτριβὴν τῷ δημοσίῳ συμῆναι: ^m eaque forma Senatusconsulti ultimae semper necessitatis habita est: ⁿ & aliquando etiam Praetores, Tribuni plebis & Proconsules, qui ad Urbem erant, ea formula comprehensi fuerunt ^o.

Et semper quoque stante Republi-

G †

ca

^l Vid. omn. *Manut. ad Cic. Philipp. v. 12. Sallust. Catil. 29. Liv. III. 4.* [Ad alios quoque magistratus S. C. huiusmodi pertinebat. V. exempla ap. *Brisson. de Form. II. p. 112.*] ^m *Dio 37.* ⁿ *Liv. III. 4.* ^o *Caes. de B. C. I. 5. Sall. fragm. Hist. I.*

ca multa eorum munia, magna & amplissima plane dignitas fuerunt *p*; ita ut *Curio* non sine ratione Cicero- nis Consulatum vocaverit ἀποθέωσιν *q*. Nam PRIMO Caput erant totius Rei- publicae, & tantae auctoritatis, ut reges & nationes exterae gloriae sibi ducerent, si in eorum tutela forent *r*. & hinc omnes magistratus ipsis erant subiecti praeter Tribunos plebis; qui, ut diximus, omnibus eorum actis in- tercedere poterant. SECUNDO, mili-
p. 101. tiae tempore supremam potestatem obtinebant, quemadmodum antea Re- ges; tribunos militum (pro parte; nam pars creabatur a populo) centu- riones, praefectos constituebant *s*. TERTIO, imperium in provincias ha- bebant; & subditos inde evocare *t*, coërcere, punire poterant. QUARTO, Populum convocare, cum eo agere, leges ad Populum ferre, iisque de se
nomen

p Polyb. vi. 10. *q* Cic. ad Attic. i. 16. nam licet hoc maxime spectet oppressionem con- jurationis Catilinae, & reliqua gesta Ci- ceronis, tamen etiam dignitatem consularem notat. *r* Id. pro Sext. 30. *s* Cic. de LL. III. Polyb. vi. 24. *t* Cic. act. i. in Verr. 7. & 18. & i. in Verr. 33. II. 39. Id. Attic. VIII. 23, Tacit. Ann. XIII. 4.

nomen dare poterant. QUINTO, literas omnes a praesidibus provinciarum, vel exteris recipiebant, v legatos audiebant, Senatus vel populi decreta exequiebantur. SEXTO, Senatum convocabant, consulebant, sententias numerabant, eumque dimittebant. SEPTIMO denique annus ab iis denominabatur x : quod etiam apud Athenienses solebat fieri ab uno ex Archontibus, qui ἐπώνυμοι & inde dicebatur γ. Et haec omnia ita obtinuerunt, quamdiu libertas Reipublicae consistit: ea vero Julii Caesaris, secutorumque p. 102, proxime Principum scelere oppressa, consulebant duntaxat Senatum, & Principum placita ad eum referebant, z tutores dabant, a fervos manumittebant, (atque inde quidem Consulare munus auspicabantur b) c vectigalia locabant d, (quod antea Censorum erat) ludos quosdam publicos edebant, annum nomine signabant: quo ele-

G 5

ganter

v *Caes. b. civ.* I. I. & 6. x *Lucan.* v. 399. *Senec. de ben.* III. 16. y *Pollux.* VIII. IX. 89. *Pausan. Lacon.* z *Ovid. de Pont.* IV. *El.* v. 17. a *Capitol. in Anton. Phil.* 10. b *Claudian in Eutrop.* I. 310. c *l. c. Ann. Marc.* XXII. 4. *Claudian. l. c.* d *Ovid. d. l.* 19. & *El.* IX. 45.

ganter alludit *Seneca Epist. 4.* his verbis: *Nulli potest secura vita contingere, qui de producenda nimis cogitat; qui inter magna bona multos Consules numerat.*

Cum vero sub Imperatoribus plures in singulos annos Consules crearentur (ut ita sensim eorum dignitas evilefceret) a primis tantum, qui *ordinarii* dicebantur *e* & reliquis honoratiores erant, annus denominabatur; reliqui vero dicebantur *suffecti*: s quemadmodum tales jam libera Republica vocatos fuisse vidimus Quin alii adhuc

§. 103. sub Principibus fuerunt Consules *honorarii*, qui ex codicillis tantum a Principe acceptis hoc nomen consequerentur *g*.

De aliis ritibus Consularibus.

§. IV. Antiquis temporibus, sive ante primum bellum *Punicum*, Kalendis Martiis consulatum iniisse videntur *h*, quod tamen non satis certum est: sed post A. U. 598. Kalendae Januariæ huic rei destinatae sunt, *i* Eo die Consules primo mane a Senatu

e Vid. *Suet. Domit. 2.* *f* *Id. Jul. 80.* *g* *Cassiod. Variar. 1. 10.* Vid. *Guther de Offic. domus Aug. 1. 13.* *h* *Ovid. Fast. 111. 147.* *i* Vid. *Liv. Epit. 47.* *Ovid. Fast. 1. 81.*
[Ut consularium annorum ratio clarius ad-

natu & Populo domi suae salutabantur, quae solennitas proprie *officium* dicebatur, quae vox in genere significat id, quod studii, aut cultus gratia alicui exhibemus. Estque hic actus posterioribus temporibus *processus Consularis*

adpareat, paucis, quid post Scaligeri, Petavii, Sigonii, Dodwelli sententias cognitae discussasque certi statuerim, ostendam: *Primo* ab A. U. 245. ad 530. usque incertissimus atque vagus valde ineundi consulatus erat dies, quod ex tot tantisque turbis, interregnis, reique publicae mutationibus oritur: *Deinde* ab A. U. 530. ad 599. Kal. Martiis: *Postremo* ab A. U. 599. constanter Kal. Januar. annui magistratus curules inibantur. In Epitome autem Liv. tantum legitur: *Coss. A. 598. ab U. C. magistratum, peractis comitiis, insequentisque anni consulibus creatis, inire coeperunt. Mutandi comitia causa fuit, quod Hispani rebellabant.* Sed Dodwellus in Chronol. Dionys. p. 54. ante verba *inire coeperunt*, sic interpolat: (*abdicarunt novi autem Coss.*) Hinc liquet, Ovid. Fast. III. 147. parum a nostro fuisse intellectum, quum ait: *ad spatium belli, perfide Poene, tui.* Quod Nicupoort exponit, ad I. belli Punici initium; at ego cum Neapoli. de fine III. Punici belli interpretor. Si quis regerat, eversam fuisse Carthaginem A. U. 605. huncque numerum a certo illo 598. septem annis differre, cogitet Poëtam non accuratam nobis Chronologiam, sed memorabilem eique rei Epocham proximam dare voluisse.]

fularis dictus. *Vid. Spanhem. Dissert. de P. & U. num. XII. p. 457.* ^k inde in Capitolium ducti *vota concipiebant* ^l, & boves singulos Jovi immolabant ^m; ac deinde Senatum habentes munus suum auspicabantur ⁿ: & de feriis Latinis habendis ad Senatum referebant.

P. 104.

^o Intra quinque dies post initum magistratum in leges jurare debebant ^p, quod etiam fecisse videntur, cum designati essent: atque ita cum magistratu abirent, jurejurando declarabant se leges servasse ^q concione de rebus a se gestis ad Populum habita. ^r Tum etiam his primis diebus provincias inter se *sortiebantur*, vel *comparabant* ^s, hoc est, *sine sorte de iis conveniebant*. Legitimum annum Consulatu gerendo diximus fuisse quadagesimum tertium; quanquam vi, vel gratia saepe juniores Consules facti sint.

k *Ovid. de Pont. IV. El. IV. 42.* l *Vid. Lampr. Heliog. 15.* m *Ovid. de Pont. IV. El. IX. 29.* n *Vid. omn. Liv. XXI. 63. & XXII. I. XXVI. 26.* o *Cic. or. post. red. ad Quir. 5.* p *Liv. XXXI. 50.* q *Vid. Plin. Paneg. p. 188. seq. ed. Traject. 1652. Cic. Fam. V. 2. & not. ad eund. ad Att. VI. 1. p. 592. ed. Graev.* r *Cic. Famil. V. 2.* s *Liv. XXIV. 10. & alibi. (Caes. B. C. I. 6.)*

sint. * Qui autem reliquos Magistratus bene gessissent, deberi sibi Consulatum quodammodo putabant; unde *suum annum* petitionis dicebant †.

§. V. Fuerunt Romae Consules ex *De durat-*
 folis patriciis ab A. U. 244. ad A. *tione Con-*
 302. ** quo Decem-viri Consulari *fulatus.*
 potestate creati sunt; sed post duos vel
 tres annos iterum Consules ad annum p. 105.
 Urbis usque 309. ex quo aliquando
 Consules, aliquando Tribuni militum
 consulari potestate, prout vel plebs,
 vel Patres contentionibus vicerant,
 creati sunt: donec A. U. 387. plebs
 pervicit, ut alter utique Consul de
 Plebe crearetur; quorum primus fuit
L. Sextius Sextinus Lateranus v: &
 postea obtinuit, ut duo quidem Con-
 sules Plebeji simul fieri possent; pa-
 tricii vero non item. x Inde summa
 potestas penes Consules mansit ad Ju-
 lium Caesarem usque, qui patriae suae
 vim nefario scelere inferens libertatem
 e Republica sustulit, & Consulum
 auctoritatem labefactavit: sub Principibus

* [Sueton. Aug. 26. Cic. V. Phil. 17.]
 † Vid. Casaub. ad Cic. Att. 1. init. Q. Cic.
 de petit. Conf. 6. ** [Liv. III. 33.]
 v Liv. VI. 42. x Vid. Lambin. ad Cic.
 pro Domo 14.

pibus enim ex more quidem creati sunt, at nullam fere potestatem habuerunt. Tum quoque non in annum, ut antea, sed in sex, in tres, vel in duos menses *y*; (quod tempore Dionis Cassii legitimum fuit) *z* vel etiam in paucos dies, imo horas, creati sunt, *a* ut ita princeps pluribus gratificari posset. Et hi suffecti Consules *minores* dicebantur *b*. Verum tandem *Justiniano* imperante A. U. 1293. post *Christum* natum vero anno 541. plane creari desierunt: nisi quod primo adhuc Imperii anno Consulatum susciperent. Idque obtinuit; donec a S. P. Q. R. per ministerium *Leonis* Papae Imperium *Carolo M.* deferretur.

Quod autem modo de Julio Caesare diximus, sciendum est, necessarium quidem fuisse mutare statum Reipublicae tempore Julii Caesaris, veluti opinio satis probabilis est *C. A. Ruperti* ad *Pomponium de Orig. Jur. c. XII. p. 139.* quam etiam tuctur in *observationibus ad Besoldi Synopsis minorem.* Verum non ideo minus scelestus fuit

Ju-

y *Lucan. l. supra d.* *z* *Ipse XLIII. p. 155. ed. reg. 1548.* *a* *Vid. Macrob. Saturn. II. 3. Suet. Jul. 76.* *b* *Dio XLVIII. p. 254.*

Julius Caesar, quippe qui nec jure, nec amore boni publici, sed misera ambitione & libidine regnandi ductus jus omne abruptit, & patriam suam in tristem servitutem conjecit. Sed contradicendi studio, ut videtur, & paradoxa tuendi tenebatur Rupertus; qui etiam Tiberium & *Attilam* homines perditissimos defendit, *Trajanum* vero laudatissimum Principem vituperat; ut & Justinianum, qui inter mediocres saltem censeretur merebatur. p. 107.

CAPUT QUARTUM.

De Praetoribus.

§. I. Secundus Magistratus Ordinarii *Origo Praetorum.*
S in Urbe honor fuit *Praetoris* ^a (*Πραιτηρ*); quod nomen antea, ut dixi, omnium magistratuum commune fuerat ^b, sed demum hoc magistratu creato peculiariter ei adhaesit. Primus Praetor creatus est A. U. 387. *Sp. Furius Camillus* ^c duabus potissimum de causis; primo, ut solatium patriciis esset communicati cum plebe
Con-

^a *Lucan.* III. 106. ^b *Ascon. ad 1. in Verr.* 14. ^c *Liv.* VI. 42. & VII. 1.

Consulatus; secundo, ut *Jus diceret*; cui rei Consules, cum frequentibus bellis avocarentur, vacare amplius non poterant: & hinc in nummis Praetorum aliquando *bilanx* conspiciuntur *d*. Creatus fuit Praetor Comitibus Centuriatis iisdem auspiciis, quibus p. 108. Consules *e*; unde etiam aliquando *Collega* eorum vocatur *f*.

*De numero
Praetorum.*

§. II Creatus est primo unus duntaxat Praetor; at A. U. 510. ob negotiorum frequentiam alter est additus, *g* qui inter cives & peregrinos jus diceret, unde *peregrinus Praetor* est dictus *h*: alter vero, qui inter Cives solos jus dicebat, vocabatur *Urbanus*, & erat *honoratior*; unde proprio quasi nomine *honoratus* dicitur apud *Ovidium Fastor. 1. vs. 52. & Major, i* & jus, quod ab eo edictisque ejus descendit, *honorarium k*. A. U. 526. cum *Sicilia & Sardinia* in provinciae formam redactae essent, duo etiam Praetores, qui eas regerent, sunt creati-

d Vid. Spanb. de P. & V. N. Diss. x. p. 104.
e Gell. XIII. 15. *f* Plin. Panegy. propius
 fin. *g* Livius Epit. 19. *h* l. 2. §. 28. ff.
 de Orig. Jur. *i* Fest. V. Major Consul.
k §. 7. instit. de jure N. G. & C.

ti l. A. U. 556. Hispaniis ulteriori & citeriori subactis, duo quoque Praetores iis provinciis regundis adjecti sunt. ^m Sed A. U. 561. lege *Boebia* (quae tamen non diu obtinuisse videtur) constitutum fuit, ut alternis annis quatuor duntaxat Praetores crearentur ⁿ, atque ex his duo tantum (Urbanus ^{p. 109.} scilicet, & peregrinus) in Urbe manebant; reliqui statim in provincias, quas sortiti erant, proficiscebantur. Cum autem circa A. U. 605. (vel paulo post, cum Africa, Achaja, Macedonia in potestatem A. U. 607. redactis, ingens incrementum res Rom. accepisset) constitutae essent *Quaestiones perpetuae* ^o (de quibus mox amplius) visum est, ut omnes Praetores anno magistratus sui in Urbe jus vel publicum, vel privatum dicerent, & finito demum anno in provincias proficiscerentur. L. Cornelius Sulla auctis quaestionibus perpetuis A. U. 672. duos praeterea adjecit; licet alii dicant ad decem usque numerum Praetorum ab eo auctum fuisse ^p:

H quic-

l Liv. Epit. 20. m d. l. 2. ff. de O. I. §. 32. n Liv. XL. 44. o Vid. Pigh. ad A. U. 609. p l. 2. §. 32. ff. de O. I.

quicquid hujus rei fit, Julius Cæsar certe A. U. 707. decem Praetores creavit, q & mox eorum numerum ad quatuordecim, imo ad sedecim auxit r: cum nempe fociis sceleris sui obnoxius quovis pretio eos remunerare cogeretur. Sed eo interfecto, ad denarium numerum redierunt. Augustus rursus duodecim Praetores creavit, & paulo post sexdecim facti sunt; quibus *Claudius* Imperator duos adjecit, qui de fideicommissis jus dicerent: qui tamen ad certam tantum summam judicasse videntur; ut de majore Consul appellandus fuerit s. † Ex his unum detraxit Titus, restituit *Nerva* in juncto munere, ut inter privatos & fiscum jus diceret v. Tutelarem Praetorem instituit *M. Aurelius Antoninus* vulgo dictus *Philosophus* x. Minuente Imperio rursus numerus Praetorum minutus, ita ut tempore *Valentiniani* & *Marciani* Imperatorum tres duntaxat crearentur y: & denique

q *Dio* 42. r *Id.* 53. s l. 2. ff. eod. §. 32.
 t *Vid. Quintil.* 111. 6. v l. 2. §. 32. ff. eod.
 x *Capitolin. ejus vita* 10. d. l. 2. *Cod. de off. Praet.* y *Val. Max.* 1. 1. ex. 9. *App. Alex. Syriac.* 95.

que circa tempora Justiniani omnino creari desiisse videntur.

§. III. *Insignia Praetoris* fuerunt primo *sex liētores cum fascibus*, saltem extra Urbem \approx ; nam quod quidam duos tantum ei tribuunt, ita intelligendum est, ut duo ad minimum liētores semper ei praesto fuerint: atque inde $\xi\xi\alpha\pi\epsilon\lambda\epsilon\kappa\epsilon\upsilon\varsigma$ dictus fuit ^a. Secundo, *Toga praetexta*; quam, ut Consules, primo magistratus sui die, votis nuncupatis, in Capitolio fumebant. Tertio, *sella curulis*. Quarto, *Tribunal*; quod erat locus altior in hemicycli formam, in quo sella curulis Praetoris ponebatur ^b; inferiores enim magistratus & iudices *subsellia* tantum habebant. Quinto, *Hasta*, quae jurisdictionis ^c; & denique, *Gladius*, qui quaestionis signum erat. p. 1114

§. IV. *Munera Praetoris* fuerunt PRIMO, ut *ludos ederet*; praesertim eos, qui in Circo dabantur ^d, ut *Megalenses, Florales*, & similes: quod ingenti admodum pompa & sumtu *Munera Praetoris*

H 2 fiebat:

^z Appian. ib. ^a Censorin. de die natal. ^b Tacit. Annal. I. 75. ^c Senec. de brevit. vitae 11. ^d Juvon. XI. 192.

fiabat : & hinc in histriones , firmis-
 que farinae homines , saltem sub
 Principibus , jurisdictionem quandam
 exercuerunt ^e Praetores. SECUNDO,
 ut facta tecta vacante censura exigeret;
 sed non nisi ex Senatusconsulto ^f.

p. 112. TERTIO, ut absentibus Consulibus
 munus eorum sustineret ^g , Senatum
 cogeret (ita tamen , ut nunquam id
 fieret nisi ad rem novam ^b) senten-
 tias rogaret , comitia & conciones ad
 Populum haberet ; ita ut absente Con-
 sule plane summus Magistratus esset ⁱ :
 & , praeter Consules , a reliquis ma-
 gistratibus comitatum & concionem
 avocare poterat ^k ; quanquam quae-
 dam ex his Praetoris Urbani duntaxat
 fuisse videntur. QUARTUM & prae-
 cipuum Praetoris Urbani munus fuit
jurisdictio , ut loquitur Cicero *de le-*
gibus libro tertio c. 3. : juris disceptator,
qui privata judicet , judicarive jubeat ,
Praetor esto : is juris civilis custos esto :
huic potestati parento . Et ob haec tot
 ac tanta munia non licebat Praetori

Ur-

^e Tacit. *Annal.* I. 77. ^f *Ascon. ad Verr.* III. 50. [potius L. I.] ^g *Liv.* X. 45. XXX. 17. & 22. ^h *Cic. Fam.* XII. 28. ⁱ *Cic. ad Famil.* X. 12. *Vid. Spanh. de P. & U. Num. Diss.* X. p. 119. ^k *Cic. Phil.* II. 13.

Urbano plus quam decem dies Urbe abesse ^l. Ut autem quid fuerit *jurisdictio* recte intelligatur, pauca de *judiciorum* apud Romanos *ratione* adji- cienda sunt; quae tamen sequenti sectione accuratius examinabimus.

p. 113.
De Juris-
dictione.

§. V. *Judicia* omnia erant vel *Privata*, vel *Publica*. *Privatis* (quo- rum proprie *jurisdictio* dicta est) praerant duo Praetores, Urbanus, scilicet, & Peregrinus: *Publicis* vero *judiciis*, sive *Quaestionibus*, olim ipse Populus praefuit, qui ad ea exercenda *Quaestitores* ^m, vel Dictatorem ⁿ creabat: de servis vero & infimae sortis hominibus *Triumviri capitales* ^o judicabant; Aediles de rebus ad suum munus pertinentibus ^p. Sed, cum auctis immensum Romanorum opibus non minus, ut fieri amat, auferen- tur scelera, circa A. U. 605. consti- tutum est, q ut duo quidem Praeto- res, Urbanus scilicet & Peregrinus consuetam jurisdictionem in causis privatis obirent; quatuor vero reliqui

H 3 capi-

^l Gell. XIII. 5. m *Virg. Aen.* VI. 432.

ⁿ Liv. IX. 26. o *Plaut. Amphitr.* I. 1.

³ & *Aulul.* III. II. 2. & *Asin.* I. II. 5.

[Gell. III. 3. f. v. Pignor. de Serv. p. 26.]

^p Tit. ff. de aedil. ed. q *Cic. in Bruto* 27.

capitalium criminum quaestiones a Senatu pro temporum statu decretas exercerent: quae Quaestiones *Perpetuae* sunt dictae, tum quod lege cer-
 p. 114. ta quaedam forma iis esset praescripta, ita ut nova semper lege, sicut antea, opus non esset; tum quod Praetores *perpetuo* ^r, sive *toto* anno, has quaestiones exercerent; nec Populus, ut antea, extra ordinem Quaestores ad eas exercendas crearet.

Primae Quaestiones perpetuae fuerunt de *Repetundis*, de *Ambitu*, de *Majestate*, & de *Peculatu*. L. Sulla iis adjecit quaestiones de *Falso*, (quod iudicium etiam adversus *monetarios* fuit, ^s sive adversus *adulteratores monetae*, ut vocantur in *l. 16. §. 9. ff. de poenis*) de *Sicariis*, de *Parricidis* & *Veneficis*. Mox etiam plures aliae promanarunt, ut de *corrupto iudicio* ^t, de *vi publica*, vel *privata*, &c. Sed etiam sic extra ordinem aliquando Populus, vel etiam Senatus (ut in causa *Silani* repetundarum rei ^v) de criminibus cognoscebat, vel Quaestores

r *Terent. Hecyr. I. II. 12. s l. 8. seq. ff. ad l. Corn. de falsis. t Vid. Cic. pro Cluent. 54. v Val. Max. v. 8. ex. 3.*

res dabat : ut , si res atrox esset , veluti in caussa *Milonis* , qui Clodium interfecisse dicebatur : vel , si nova ; ut cum ipse ille Clodius sacra *Bonae Deae* violavisset , quando Quaestio de *Pollutis sacris* decreta fuit ; x de Vestalibus incestus reis y ; & sic in similibus. De Perduellione , ut jam ante vidimus , ipse Populus Comitiiis centuriatis quaerebat. p. 115.

Quaestionibus a Senatu decretis fortiebantur inter se Praetores , quae cujusque Quaestio futura esset ; nam Comitiiis incertam duntaxat jurisdictionem accipiebant. Aliquando autem duo Praetores uni quaestioni praecerant , quod propter multitudinem criminum in quaestione de Siciariis frequens fuit z ; aliquando rursus unus de duabus caussis quaerebat a. De repetundis aliquando quaesivit Praetor Peregrinus b , qui ita jurisdictionem & quaestionem simul habebat ; & etiam quandoque ex Senatus decreto Praetor Urbanus quaestiones

-H 4

pu-

x *Suet. Jul. 6.* y *Ascon. ad Cic. pro Mil. 12.*
 z *Cic. pro Cluent. 53.* a *Cic. pro Coel. 13.*
coll. cum eod. ad Quint. fr. 11. 3. b *Vide*
Ascon. in Or. in toga candida in not. 2.

publicas exercebat, de qua re tamen dubitari potest: nam quod Verres in
 p. 116. Praetura Urbana iudicium publicum exercuit, contra leges fecit *c*: denique urbana quoque & peregrina fors iunctae fuisse leguntur *d*.

Praetor Urbanus, ut dixi, reliquis honoratior erat, & etiam *Honoratus κατ' ἐξοχήν* dicebatur *e*: is enim erat *custos juris Quiritium f*; & ex ejus edictis Praetor Peregrinus, (de quo tamen dubitat Sigonius) & Praetores provinciarum edicta sua efformabant; unde etiam *Praetor Major* vel *Maximus* aliquando est dictus *g*. Idem juratus ex eo ordine, penes quem iudicia eo tempore erant, decurias iudicum selectorum conscribebat *h*; ex quibus tum ipse, tum alii Praetores eo anno *concilia iudicum* sibi fortiebantur. *i* Initio magistratus Praetor Urbanus in albo proponebat *Edictum*, sive *formulam*, *juxta quam* eo anno *jus dicturus esset de rebus jurisdictionem suam*

c Vid. 1. in Verr. 60. & Hottom. ib. ad 40.

d Liv. xxv. 3. xxvii. 36. xxxv. 41.

e Ovid. Fast. 1. 52. *f* Cic. de LL. 111. 3.

g Fest. V. Maximum. *h* Horat. Serm. 1.

iv. 123. *i* Vid. Cic. in Verr. 1. 61.

suam concernentibus *k*, sive de iis, quae privato jure Quiritium continebantur, p. 117. quod jus adjuvandi, vel supplendi, vel corrigendi juris civilis gratia Praetores introduxerunt *l*: & hoc edictum quotannis a Praetore ejus anni renovabatur; unde *Lex annua* dicitur apud Ciceronem in *Verrem* L. 1. c. 24. & actiones Praetoriae etiam plerumque intra annum vivebant *m*. Sed, cum Praetores saepe propter gratiam & ambitionem varie jus dicerent, & ab edictis suis discederent, A. U. 686. lege *Cornelia*, lata a C. Cornelio Tribuno plebis, jussi sunt ex *edictis* suis *perpetuis* jus dicere *n*. Tempore autem & jussu *D. Hadriani* Imperatoris *Salvius Julianus*, *Didii Juliani* Imperatoris proavis, magni nominis Jurisconsultus omnia illa edicta collegit, *o* in unum volumen redegit, ac certo ordine disposuit; quod proprie deinceps *Edictum perpetuum* & *jus honorarium* est dictum *p*.

H 5

Ju-

k l. 2. §. 10. ff. de Or. Jur. l. 1. 7. §. 1. ff. de just. & jure. *m* pr. Institut. de perp. & temp. act. *n* *Ascon. argum. in Or* l. Cic. pro C. Corn. *o* *Eutrop* VIII. 17. p. l. 2. §. 10. de Orig. Jur. §. 7. Institut. de I. N. G. & C.

p. 118. Jurisdictionem suam omnem tribus his verbis Praetor exsequabatur, scilicet, *Do, Dico, & Addico* q, quorum primum tum *dandi judicis* significabat *potestatem*; tum bonorum possessionis, vindiciarum, actionum dationem; secundum, *juris dicendi, & sententiae ferendae*; tertium, *judicatum faciendi & exequendi*.

Cognoscebat Praetor vel *e Tribunali*, sive *per decretum*; vel *de plano* r, sive *per libellum* in causis levioribus. Non autem cognoscebat, nisi *diebus fastis*, qui ita dicti sunt a *fando*; quod tria mox dicta verba iis diebus *fari* liceret s.

Et haec quidem omnia libera Republica ita obtinuerunt; sed extremis Imperii temporibus nihil fere praeter ludorum curam Praetoribus est relictum t: unde *Boëthius* v de Praetoribus sua aetate verba faciens eleganter *Praeturam* vocat *inane nomen & Senatorii census gravem sarcinam*: omnia enim eorum munia in Praefectum

q *Varro de L. L. v. 4.* r *Vid. Senec. de clement. 1. 5.* s *Ovid. Fastor. 1. 47.* t *Juven. S. XI. 100.* v *De consol. philos. III.*

etum Praetorio, qui Caesaris magi- p. 119.
stratus erat, sunt translata, populari
magistratu a magistratu Caesaris pos-
sessione deturbato x.

x Vid. Scalig. Epist. mibi 183.

CAPUT QUINTUM.

De Aedilibus.

§. I. **A**ediles dicti sunt, vel quod *Aedilium*
Aedes publicas privatasque *nomen,*
curarent ^a; vel, quod plebiscita in *origo &*
Aede Cereris asservarent ^b. Fuerunt *differe-*
tia.
autem triplices: Aediles nempe *Ple-*
beji, *Curules* & *Cereales* diversis tem-
poribus instituti.

Plebeji Aediles primum creati sunt
eodem tempore, iisdemque Comi-
tiis, quibus Tribuni plebis (de qui-
bus mox dicemus) A. U. scilicet 260.
Comitiis curiatis: unde etiam *collegae*
Tribunorum dicuntur. Jam enim, post
ingentem seditionem, & secessionem
plebis in montem sacrum, reconci- p. 120.
liatis ordinibus plebs petiit, ut sibi
lice-

a Varro de L. L. IV. 14. b l. 2. §. 20. ff. de
Or. Jur.

liceret binos viros quotannis creare, qui Tribunis plebis velut administri *c* & adjuutores essent; & eas causas *judicarent*, quas ipsi (Tribuni) iis commisissent *d*: unde etiam *judices* aliquando sunt dicti. Creati sunt initio quidem, ut diximus *e*, Comitiiis curiatis; sed post legem Publiliam, ut reliqui magistratus minores, Comitiiis tributis.

A. U. 387. cum Senatus post communicatum cum plebe Consulatum propter ordines in concordiam redactos diem unum ludis maximis adjiendum censuisset, *f* recusantibus id munus Aedilibus plebis, conclamatum est a patriciis adolescentibus, se id honoris Deum immortalium causa libenter acturos, ut Aediles fierent; atque ita duo etiam ex patriciis Aediles creati sunt: sed sequenti statim anno hic quoque magistratus cum
 p. 121. plebe est communicatus *g*. *Curules* autem hi postremi sunt dicti, quia sella *curuli*, toga praetexta, jure imaginum aeque ac magistratus majores
 ute-

c Vid. Dion. Halic. VIII. 35. *d* Id. VI. 90.
e *Sect.* I. 8. §. 1. 2. *f* Liv. VI. 42. *g* Id.
 VII. 1.

utebantur; quae omnia Aedilibus plebis negata sunt.

Denique A. U. 709. Julius Caesar duos Aediles addidit; qui, quod annonam curarent, *Cereales* a *Cerere* frugum Dea praefide sunt dicti ^b; & semper ex patriciis sunt creati.

§. II. *Munus Aedilium* his paucis verbis describit Cicero *de legibus* III. c. 3. *suntoque Aediles curatores Urbis, annonae, ludorumque solennium: ollisque ad honoris amplioris gradum is primus adscensus esto.*

Primum itaque horum magistratum *munus* fuit *cura Urbis*, (unde Graecis ἀστυνόμοι, quasi *Urbis legislatores* dicas, sunt appellati) ad quam spectarunt sequentia: *primo*, ut aedificia publica, templa scilicet, basilicas, porticus, aquaeductus, &c. tuerentur & curarent, praesertim vacante censura ⁱ; tum etiam privatorum aedificiorum curam gererent, ne scilicet ruinosa essent, & ita deformitas Urbi, transeuntibus periculum crearetur. *Secundo*, curabant, ^k ut lo-

p. 122,

ca

h l. 2. §. 32. ff. de Orig. Jur. Suet. Jul. 41. Dio. XLIII. f. i Sex. Jul. Frontin. de aquaed. Romae II. 1656. T. IV. Ant. Graev.

k Vid. omn. l. un. ff. de via publ.

ca publica, balnea, puta, cloacae; (quae inter praecipua opera erant magnitudinis Romanae ^l) &c. praecipue autem viae mundae essent ^m; & eos, qui hac occasione deliquissent, mulctabant. *Tertio*, luxum, petulantiam ⁿ; fornicum & popinarum libidines coërcebant, & peculiarem quandam in meretrices jurisdictionem exercebant ^o. *Quarto* incendia curabant; quod munus ab Augusto Imperatore primum iis impositum videtur ^p. *Quinto*, funerum aliorumque minorum rituum conservatio penes eos erat ^q. *Sexto*, curabant, ne quis animal, quod nocere posset, (ursum forte, vel aprum) in publico haberet ^r. *Septimo* denique prospiciebant, ne Dii, vel sacra peregrina in Urbe colerentur ^{*}.

p. 123. *Secundum munus Aedilium fuit cura annonae*: unde, quod hanc partem attinet fere similes ^s fuerunt iis, quos
Græci

l *Dion. Hal.* III. 57. [*Liv.* I. 56.] m *Plaut. Stich.* II. II. 28. & *Trucul.* II. VII. 5. n *Gell.* X. 6. o *Senec. de vita beata* 7. *Lips. ad Tacit. Annal.* II. 85. p *Dio* LIV. q *Cic. Phil.* IX. 7. [*& ex I. Edit. Ovid. VI. Fastor.* 663.] r *l. 40. sqq. ff. de Aedil. ed.* * [*ex I. Edit. Liv. IV. 30.*] s *Dion. Halic.* VI. 90.

Graeci ἀγορανόμους vocant *t*. Itaque omnes res in foro venales inspiciebant & aestimabant; merces improbas jactabant *v*; pondera & mensuras iniquas frangebant *x*; unde forte etiam foeneratores coërcere potuerunt *y*; animalia & mancipia morbofa & vitiofa redhiberi curabant *z*; jus de his rebus dicebant; multas delinquentibus imponebant *a*; edicta concipiebant & proponebant, quae etiam pars juris honorarii fuerunt. *b* Sed hoc postremum tantum Aedilium Curulium fuisse videtur, sicut titulo digestorum de *aedilicio edicto* docemur.

Tertium denique Aedilium *munus* erat *cura ludorum solemnium* *c*, ut Romanorum aliorumque statorum *d*; non vero privatorum, quales erant P. 124 ludi funebres, votivi & similes: sed & hoc praecipue Aedilium Curulium erat, ut ex eorum institutione patet. Fiebant autem hi ludi immani sumptu
ad

t Plaut. Capt. IV. II. 44. *v* Facete Idem Ruae. A. II. S. III. 42. *x* Juven. X. 101. Pers. I. 130. *y* Vid. Liv. X. 23. *z* ff. de aedil. edict. toto tit. *a* Diarium vetus ap. Pigh. Ann. ad A. U. 585. *b* §. 7. Instit. de jure N. G. & C. *c* Cic. L. L. III. 3. *d* Id. in Verr. V. 14.

ad infaniam usque; unde demum ex provinciis pecuniam ad eam rem colligebant, viam sibi hac munificentia ad altiora sternentes *e*. Hos itaque ludos ordinabant; praemia & poenas actoribus distribuebant; *Plaut. Trin. IV. II. v. 147.* fabulas agendas examinabant *f*; unde etiam in reliquos libros aliquid juris iis fuisse videtur *g*. *Quartum munus* erat peculiare Aedilibus plebis, ut scilicet *Plebiscita & Senatusconsulta in aede Cereris & postea in aerario adservarent* *b*; ne Consules ea vitare possent. Cerealium vero Aedilium proprium erat frumento publico praeesse *i*, quod antea omnium Aedilium erat; & paulo post rursus *k Praefecti, & Curatoris anno-nae* fuit *l*.

p. 125.
*Insignia
Aedilium
& quaedam
alia.*

§. III. Aedilium Curulium *insignia* fuerunt praecipue fella curulis, & toga praetexta: tum etiam habebant jus imaginum, & antiquiorem in Senatu sententiae dicendae locum *m*.

Licet

c Vid. eund. Offic. II. 16. seq. f Didascaliae comoediarum Terentii. g Tacit. Annal. IV. 35. h l. 2. §. 21. ff. de Or. Jur. Liv. III. 55. i d. l. 2. §. 32. k Tacit. Annal. I. 7. l Vid. Dio LIV. init. m Cic. V. Verr. 14.

Licet autem Aediles Populi Romani magistratus essent, tamen nec vocationem ⁿ, nec prehensionem habebant, nisi jussu Tribunorum plebis, & hinc etiam a privato in jus trahi poterant: nec licitoribus, vel viatoribus utebantur; sed servis duntaxat publicis. Tamen Aediles plebis etiam sacrosanctos fuisse, ex *Catone* adfirmat *Festus V. Sacrosanctum*; quod ita intelligendum videtur, ne quis eos impune injuria laedere posset ^o. Etiam municipia Aediles suos habebant ^p, qui *Quinquennales* sunt dicti ^q, & *Censorum* vicem obiisse videntur; quamquam in quibusdam municipiis, *Arpinis* exempli gratia, ^r nulli alii magistratus crearentur: eamque dignitatem honestissimorum Romanorum filii in municipiis, unde orti essent, p. 126. exercebant, ut *Marcus* & *Quintus* Ciceronum filii *Arpinis*. Quia autem, ut dixi, nulli alii magistratus in istis municipiis crearentur, hinc *summos Aediles* eos dicere censetur *Juvenalis Sat.*

I

III.

n *Gell. XIII. 12.* o *Vid. omn. Liv. III. 55.*
 p *Juven. x. 101. l. 30. §. 1. ff. locati cond.*
 q *Spartian. Hadr. 19. & ibi Casaub. & Salmas.* r *Cic. ad Famil. XIII. 11.*

III. *vs.* 179. Durasse hic magistratus, ut plures alii, videtur ad tempora Constantini Magni; licet forte aliqua interdum mutatione.

CAPUT SEXTUM.

De Tribunis plebis.

*De nomine
& origine
Tribunorum
plebis.*

§. I. **Q**uicquid de etymo vocis *Tribunus* fit, constat ^a in genere *curatorem*, vel *praefectum* alicui rei ea voce significari, unde dicti sunt *Tribuni militum*, & *Tribuni aerarii*, (qui ita sunt vocati, quod Quaestori stipendium militum adnumerarent) ^b & postea sub Imperatoribus *Tribuni voluptatum* ^c, *ma-*
tri-

^a *Vid. Voss. lexic. Etymol.* ^b *Varro de L. L. IV. 36. Ascon. ad 1. in Verr. 13.* ^c *Cassiod. Var. VII. Ep. 10. & XII. 24.* [Non possum hic ex Ursati Comment. de Notis explicationem notae TRB. VOLUP. non brevissime addere: „Tribunum voluptatum ludis Romae ac voluptatibus P. R. praefuisse, „notum ex L. xv. Cód. Theodos. l. 13. Tit. *de Scenicis*. Verum numquid ille idem fuerit, ac qui *a voluptatibus*, a Tiberio institutus, multi ambigunt. V. Suet. 42. „Tribunum hunc magni aestimatum, constat ex Cassiodoro VII. Var. Epist. 10. „ubi formula Tribunatus voluptatum haec est. &c.]

evimoniorum, scholarum d, &c. Sed prae his omnibus eminuerunt *Tribuni plebis* occasione, quae sequitur, creati. p. 127.

Cum plebeji homines per continuas expeditiones militares, quibus rem suam familiarem curare prohibebantur, multum aeris alieni contraherent, & saepe a creditoribus, quando solvendo non essent, in servitutem abducerentur *e*, hanc injuriam ulterius non ferentes saepius a Patribus hujus mali levamen petierunt: sed saepius elusi tandem auctore *Sicinio* quodam viro strenuo A. U. 259. in *Sacrum montem* trans *Anienem* fluvium secesserunt *f*; nec ante in Urbem reversi sunt, quam Patres debitorum remissionem, & nexorum solutionem iis promississent, & Plebi concessissent, ut ad defensionem sui lege sacrata proprios quosdam magistratus sibi crearet *g*; qui *Tribuni* dicti videntur, quod ex *Tribunis militum* primum sint facti.

I 2

§. II.

d *l. un Cod. de com. & trib. schol. 8. c. de erogat. milit. ann.* e *Liv. 11. 23.* f *Ibid. 32.*
[A. U. 260. & redierunt A. 261. ut satis docet *Liv. 111. 30.* & sic *Dionysius.*] g *Ibid. 33.*

*Ritus qui-
dam tribu-
nicii.*

p. 128.

§. II. Creati sunt primo *Tribunus* plebis Curiatis Comitiis duo: inde A. U. 283. lege Publilia Comitiis Tributis quinque *b*. Anno demum 297. decem Tribuni creati coeperunt, bini videlicet ex singulis classibus *i*, quam Cicero dicit, primum duos fuisse creatos; postero autem anno auspicato decem, Comitiis Centuriatis *k*. His Comitiis praerat unus ex Tribunis plebis forte ductus. Qued si Comitia dirempta essent, antequam decem forent creati, reliqui a collegio cooptabantur: verum hoc A. U. 305. lege *Trebonia* abrogatum est, qua cautum fuit, ut, qui plebem Romanam Tribunos plebei rogaret, is usque eo rogaret, dum decem Tribunos plebei faceret *l*. Lex etiam fuit antiqua, ut Tribuni, qui successores sibi in annum sequentem non creassent, vivi cremarentur, si credimus *Valerio Maximo* levis auctoritatis scriptori *m*. Quia autem primi Tribuni plebei 1 v. Idus Decembris magistratum inierunt, idem deinceps reliquis solemne fuit.

n Creati

h *Ib.* 58. *i* *Id.* III. 30. *k* *Cic. Or. I. pro Corn.* p. 968. *ed. Graev.* *l* *Liv.* III. 65. *m* *Valer. Max.* VI. 3. *ex. 2.* *Liv.* III. 55.

* Creati sunt Tribuni semper * ex plebe, & primis quidem temporibus saepe ex infima; neque ex patriciis, nisi adoptione ad plebem transissent, aut ex Senatoribus, quamvis plebejis, creari poterant: nec in Senatum ipsis aditus erat, sed ante valvas Curiae in subselliis sedebant; unde ea, quae in Senatu agebantur, intelligere poterant: & tamen Senatum poterant habere. Postea vero cautum fuit *Atinio*, ut videtur, plebiscito (ad A. U. 623. Pighius *Atinii* Tribunatum refert) incertum tamen quo tempore, ne quis, nisi Senator plebejus, Tribunus plebis crearetur.

§. III. De his Tribunis plebis ita loquitur Cicero *de legibus libro tertio*: Plebs, quos pro se contra vim auxilii ergo creassit, Tribuni ejus sunt; quodque ii prohibessint, quodque plebem rogassint, ratum esto. Cum Patribus, Populoque agendi jus habent; iidemque

I 3 ad

n *Dion. Halic. vi. 89. Plut. Quaest. Rom. 80.* * [Hoc nimis generale: neque sequentia solum contra dicunt, sed & *Liv. III. 65.*] o *Vid. Suet. Jul. 20. p Val. Max. II. 2. ex. 7.* q *Vid. Lips. Elector. II. 13.* [Et *Oifel. ad Gell. XIV. fin.*]

*Munus
Tribunorum
plebis.*

ad plebem, quod censuerint, ferunto. Sanctique sunt; neque plebem orbam Tribunis relinquunt. Et haec quidem ita Ciceronis tempore obtinuerunt; sed initio institutionis eorum unicum
 p. 130. *ipsis munus erat plebi contra patricios & magistratus auxilio esse r; ita ut eorum potestas in prohibendo tantum s, non item in agendo consisteret: t unde etiam primis temporibus pro magistratibus habiti v non sunt (neque etiam vestem praetextam habebant x) sed potius pro impedimento magistratum y: verum postea vulgo magistratus dicti sunt z. Itaque supplicem a iudicio & vinculis liberare poterant a; & propterea aedes eorum dies noctesque patere debebant b; nec extra Urbem iis pernoctare fas erat c, (neque etiam ullam illic potestatem ha-*

r *Liv. II. 35. s Vid. Dion. Halic. VII. 52. Plut. Cat. Min. p. 768. F. t Gell. XIII. 12. v Plut. Coriol. p. m. 221. B. x Id. Quaest. Rom. 80. sive p. 283 y Liv. II. 56. z Vid. omn. Manut. ad Cic. Fam. I. 7. not. ad Sall. Jug. 41. 337. ed. J. Wasse. Cic. pro Quint. 20. & ad Att. III. 23. a Vid. Gell. noct. Attic. VII. 19. b Plut. l. prox. d. c Gell. XIII. 12. App. Alex. 21. Civ. p. m. 447.*

habebant *d*) nisi feriis Latinis; vel, si aliquo Reipublicae causa proficisci juberentur: *e* quin nec moenia quidem egredi iis licebat, si fides *Appiano Civilium L. 11. p. 736. ed. Tollii. P. 131.*

Poterant praeterea Senatusconsultis, & omnium omnino magistratuum actis intercedere verbo illo solemnium, VETO *f*; cujus tanta vis erat, ut, qui non paruisset, siue ille privatus, siue magistratus esset *g*, extemplo per viatorem in carcerem duci juberetur, (quemadmodum etiam apud *Lacedaemonios Ephori*, quibus in multis rebus similes erant Tribuni plebis, poterant Reges in carcerem conjicere *h*) vel ad Populum violatae *sacrosanctae potestatis* reus ageretur: erant enim Tribuni plebis *sacrosancti i*; ita, ut si quis re, vel verbo eos laesisset, *sacer*, hoc est, *detestabilis* esset, ejusque bona publicarentur. Quomodo autem vox *sacer scelestum & execrandum* notet eleganter deducentem vide summum *Perizonium notis ad Sanctii*

d Dion. Halic. VIII. 87. Gell. III. 2. *e* Vid. exem. ap. Liv. XXIX. 20. *f* Liv. VI. 35. *g* Id. IV. 26. VII. 3. IX. 34. *h* Nepos Pausan. i Liv. II. 33. [& III. 55.]

Minervam p. m. 759. Si non intercessissent *Senatusconsulto litera T.* subscribebatur ^k, ut ita *Tribunos* quoque censuisse indicaretur: si intercessissent, p. 132. *Senatus Auctoritas* ^l (ut ita tamen, quid *Senatus* censuisset, constaret) duntaxat perscribebatur. Unus etiam ex collegio acta reliquorum intercessione sua impedire poterat; * eoque auxilio *Patres* adversus *Plebem* saepe sunt usi. Etiam in causis civilibus aliquando intercedebant; licet hoc iniquissimum esse pronunciet *Cicero* ^m. " Sed postea longe majorem potestatem sibi usurpare coeperunt, fiducia praesertim sacrosanctae illius potestatis: itaque non tantum omnia, quae ipsis non placuerant, rescindebant; tributorum collationes, militumque dilectus prohibebant; at etiam *Senatus* (quod primo factum *A. U. 297.*) ⁿ. *Populi*que comitia pro arbitrio cogebant & dissolvebant; leges, sive plebiscita quaecunque promulgabant: quae primo quidem solum *plebem* obligabant, at

^k *Val. Max.* II. 2. ex. 7. | *Vid. supr.* S. I. 2. §. 6. * [*V. unum Liv.* VI. 35.] ^m *Phil.* II. 2. *Vid. eund. Acad. quaest.* IV. 30. ⁿ *Vid. Liv.* IV. 48. *Dion. Halic.* IX. 5. ^o *Dion. Halic.* X. 31.

at post legem *Horatiam* p̄ latam A. U. 304. & legem *Hortensiam* latam A. U. 466. universum Populum obligare coeperunt q. Agros denique, vectigalia r, pecunias publicas, provincias & imperia s magistratibus quibusvis pro lubitu dabant, vel adimebant; quae omnia fiebant praetextu tuendae libertatis: atque ita, dum potestate justis de causis primum iis data abutuntur, maximarum in Republica turbarum saepe auctores fuerunt: quod jam queritur Cicero de *LL. l. III. c. 9.* p. 133.

§. IV. At L. Sulla optimatium partibus addictus, cum Rempublicam armis oppressisset, eorum potestatem valde minuit, t imo fere sustulit v lege lata A. U. 672. *ne qui Tribunus plebis fuisset, alium deinceps Magistratum caperet; neve iis jus esset concionandi, vel leges ferendi; neve ad eos provocaretur: sed solam & nudam intercessionem* ipsis reliquit v. Verum
I 5 A. U.

p Liv. III. 55. [A. U. 306.] q §. 4. *Instit. de jur. N. G. & C.* r *Tacit. Ann.* XIII. 50. s *Vid. Suet. Jul. II. 22, 26. 28.* t *Dion. Halic. v. c. ult.* v *App. Alex. Civ. II. 445.* x *Epit. Livian. 89. Caesar Civ. I. 5. & 7.*

A. U. 679. *Cotta* Consul jus magistratus capiendi iis restituit *v*; & reliqua omnia A. U. 683. *Pompejus Magnus* *z*; atque ita haec potestas usque ad *Julium Caesarem* perstitit.

Demum A. U. 730. in *Augustum*, & reliquos deinceps Imperatores *Senatusconsulto Tribunicia potestas* est translata *a*; licet tamen etiam *Tribuni plebis* crearentur; quippe quibus *Augustus* concessit, ne ante in jus vocarentur, quam magistratu abissent *b*; & sub *Tiberio*, qui ea simulacra libertatis *Senatui* praebebat, etiam jus intercedendi habuerunt *c*. Temporibus vero *Nervae* & *Trajani* Imperatorum dignitas eorum nihil aliud fuit, nisi inanis umbra, & sine honore nomen *d*; atque hoc ita ad *Constantini Magni* tempora in Republica remansisse videtur, cum postea nulla amplius eorum mentio occurrat.

Ascon. ad Or. pro Corn. 1. z Cic in Verr. Act. 1. 15. a Suet. Aug. 27. Tac. Ann. III. 56. b Dio in excerpt. Peiresc. p. 664. & ibi Vales. p. 93. c Tac. Ann. 1. 77. & vid. eund. XIII. 28. ubi tamen jus eorum immutatum est. d Plin. Epist. 1. 23.

CAPUT SEPTIMUM.

De Quaestoribus.

§. I. **Q**uaestores dicti sunt a *quæ-* p. 135.
rendo, quod *conquirerent* *Quaestor-*
 pecunias publicas & male- *rum no-*
 ficia, quae postea Triumviri capita- *men, ori-*
 les conquisiverunt *a*. Fuerunt autem *go & nu-*
 triplices, *Quaestores* nempe *Urbani*,
 sive *Aerarii*; *Provinciales*, sive *Mi-*
litares; & *Quaestores parricidii*, sive
rerum capitalium: sed hi postremi ad
 hunc locum non pertinent.

Origo Quaestorum antiquissima
 censeri debet *b*, & forte sub Romu-
 lo, vel Numa, certe sub Tullo Ho-
 stilio jam Romae fuerunt; sed qui
 ab ipsis Regibus crearentur: quem-
 admodum etiam primi Consulibus ad
 A. U. 307. usque jus Quaestores sibi
 creandi tribuit Tacitus *Annal. xi. c.*
22. Alii vero dicunt statim post Re-
 ges exactos lege *Valeria* duos Quaest-
 ores a Populo creatos fuisse *c*, qui
 Aera-

a Varro de L. L. iv. 14. b l. un. pr. ff. de
off. quaest. c Plut. Poplic. p. 103. Dion. Hist.
 v. 34.

P. 136. Aerario praecessent. Postea A. U. 333. (& tum etiam permissum est, ut ex plebe creari possent) duo sunt additi *d*, qui Consules ad exercitum sequerentur; & ad ministeria belli iis praesto essent. A. U. 488. universa jam Italia subacta, quatuor etiam Quaestores sunt adjecti *e*, qui per quatuor Italiae regiones (quae erant *Ostiensis, Calena, Umbria & Calabria*) redditus & vectigalia Populi Romani curabant. Sulla Quaestorum numerum ad viginti auxit *f*: a Julio Caesare vero quadraginta sunt facti *g*; ut ita aliqua ratione praestaret, quae multa multis promiserat; quorum quidam a Populo, quidam ab Imperatore creati videntur *h*: sub ceteris Imperatoribus numerus eorum incertus & arbitrarius fuit. Ex his omnibus duo sortiebantur *curam Aerarii*, qui *Urbani* sunt dicti; reliqui vero *Quaestores Provinciales*, sive *Militares* dicebantur.

P. 137. §. II. *Urbanorum Quaestorum munus* praecipuum fuit *cura Aerarii publici*

d Liv. IV. 43. e Ejusd. epit. 15. f Tacit. Ann. XI. 22. g Dio XLIII. p. 156. ed. reg. A. 1548. h Vid. Pighii Ann. ad A. U. 672.

ci i, quod erat in aede *Saturni k*: quia aurea actate sub regno Saturni, neque avaritia, neque mala fides locum habebat *l*. Itaque pecuniam publicam accipiebant, expendebant, & in tabulas accepti & expensi referebant; leges & Senatusconsulta custodiebant *m*; signa militaria ex aerario ad Consules in expeditionem ituros mittebant *n*; praedam ex hostibus captam *o*, & damnatorum bona subhastabant, & vendebant *p*; legatos exterarum gentium excipiebant *q*, deducebant, hospitia ipsis adsignabant *r*. Praeterca Imperatores a bello redeuntes apud ipsos jurare debebant *s*, se verum numerum hostium & civium occisorum ad Senatum scripsisse, ut ita triumphus iis decerni posset. Denique jurisdictionem quandam exeruerunt, ut, exempli gratia, inter p. 138, scribas suos *t*.

§. III.

- i* *Ascon. ad Verrin. III. 4.* *k* *Sueton. Claud. 24.* *l* *Plut. Quaest. Rom. 40. 275.* *m* *Suet. Aug. 94.* *n* *Liv. III. 69. VII. 23.* *o* *Dion. Hal. VII. 63.* *p* *Gell. XIII. 24.* *q* *Plut. Quaest. Rom. 42.* *r* *Val. Max. v. 1. 1.* *s* *Id. II. 8. 1.* *t* *Plut. Cat. Min. p. m. 766. B.*

Provin-
cialium
Quaesto-
rum mu-
nus.

§. III. *Provincialium Quaestorum* munus erat Consules, vel Praetores in provincias, quas sortiti erant, comitari; ut stipendia & annona exercitui suppeterent, curare; vectigalia, tributa, (*vectigalia* proprie immobilia, *tributa* mobilia & capita spectarunt *v*) frumentum publicum exigere, manubias vendere *x*, & omnium rationem ad aerarium referre *y*; exquirere, si quid Reip. deberetur, vel in commissum venisset; *z* pecuniam militum privatam apud signa depositam custodire *a*; jurisdictionem a Praefidibus suis mandatam exercere *b*. Quod si Praefides ante adventum successoris sui provincia decessissent, munus eorum Quaestores obibant *c*. Et maxima necessitas inter Quaestorem & suum Praefidem intercedebat; ita ut hic illi parentis loco esset *d*. Si autem mortuo Quaestore alius Praefidi

Quae-

P. 139.

▼ *Vid. Lips. de Magn. Rom. II. 2.* [Cujac. Obs. VII. 4. Sigon. de A. J. I. 16. & L. Bos ad Thom. Mag. v. *φορος, τελος.*] *x* *Plaut. Bacch. IV. IX. 107.* *y* *Vid. Cic. II. in Verr. 8.* *z* *Suet. Domit. 7. Veget. II. 20.* *a* *Suet. Jul. 7.* *b* *Cic. ad Famil. II. 15. & 18.* *c* *Id. Divin. in Verr. 19.* *d* *Id. Fam. XIII. 10. & 26. & pro Planc. II.* [Corn. Nep. in vita Catonis I.]

Quaestoris loco esse incepisset, hic pro Quaestore esse dicebatur *e*.

§. IV. Urbanus Quaestor nec licetorem, nec viatorem habebat; quia non habebat vocationem, vel prehensionem *f*; licet concionis convocandae jus haberet *g*: Militari vero, sive Provinciali Quaestori sui lictores adfuisse videntur, saltem absente Praetore *b*. Erat autem hic primus honoris gradus *i*; nam *Quaesturae fides, Aedilitatis magnificentia, Praeturae diligentia & integritas viam ad Consulatam sternebant* *k*. Poterat geri Quaestura circa annum vigesimum sextum, vel vigesimum septimum aetatis *l*, quique hoc magistratu functus erat, in Senatum venire poterat, licet ipse Senator nondum lectus esset. * Sub Imperatoribus Quaestura varie abrogata, vel restituta est *m*; & quod

Alia quaestura de Quaestoribus.

e Cic. Verr. I. 36. *f* Gell. XIII. 12. *g* Dion. Halic. VIII. 77. *h* Vid. Cic. pro Planc. 41. *i* l. un. §. 3. ff. de off. quaest. [Ita tamen, ut ante vigintiviratum capessere debuerint, V. Tacit. A. III. 29.] *k* Vid. Cic. Philipp. XI. 5. *l* Licet non satis constet. Vid. hujus Sect. I. §. 3. [& nos ad pag. 25.] * [ex I. Edit. Gell. III. 18.] *m* Vid. Ann. Tac. ann. XIII. 29.

p. 140. quod curam aerarii quidem attinet ei A. U. 725. binos Praetores praefecit Augustus ^m; sed eam curam Quaestoribus, & quidem triennialibus ⁿ, reddidit Claudius ^o: post alias vero mutationes rursus Praefecti e Praetoriis constituti sunt ^p. Procedentibus demum temporibus aliud genus Quaestorum exortum est, qui dicebantur *Quaestores*, vel *Candidati Principis* ^q, vel *Augusti*; & libellos ejus in Senatu recitabant ^r. Inde postea orti sunt Quaestores Palatii ^s, qui cum hodiernis Cancellariis fere conveniunt; & in aula *Constantinopolitana* οἱ μεγάλοι Λογοθέται sunt dicti.

De aliis Magistratibus minoribus ordinariis.

§. V. Fuerunt & alii *Magistratus Minores Ordinarii*, ut *Triumviri Capitales*, qui de infimae fortis hominibus judicabant ^t, & aliquando etiam alios damnatos poena capitali affici curabant. ^v *Triumviri Monetales*, sive *auro*,

ⁿ Dio LIII. *Vid. Suet. Aug. 36.* ^o *Inscript. vet. ap. Rupert. ad Pompon. de Or. Jur. 8. p Suet. ejus vita 24. Dio LX. [ex 1. Edit. Gell. XIII. 24. ubi V. Gronov.] q Vid. Plin. III. Ep. 4. Capit. Anton. Phil. 9. & in Gord. 4. r d. l. un. ff. de off. Quaest. Infer. ap. Grut. p. CCCLII. 5. s Tacit. Ann. XVI. 27. t l. 32. Cod. de appell. v Plant. Aut. III. II. 2. x Sall. Catil. vers. fin.*

auro, argento, aeri, flando, feriendo; quod in monumentis priscis his notis, seu literis singularibus denotatur, *A. A. A. F. F.* Ab his diversi fuerunt *Nummularii*, ad quos nummi probandi causa deferebantur *y*; eosque pecuniae spectatores vocat *Donatus ad Terent. Eun. A. III. S. v. vs. 18.* Δοκιμαστὰς dicit *Menander p. 134. ed. H. Steph. A. 1569.* Praeterea fuerunt *Triumviri Nocturni*, qui incendia curabant *z*, & vigiliis circumibant *a*: *Triumviri Valetudinis*, *Quatuorviri Viales*, & multi alii similes; quales magistratus multos instituit Augustus *b*, & qui recensentur ab *Onuphrio Panvinio de Civit. Rom. c. 58. & seqq.* Et ex *Triumviris Monetalibus* & *Capitalibus*, ac *Quatuorviris Vialibus* simul cum *Decemviris de litibus judicandis* componebatur collegium *Vigintivirorum*, de quo *Tac. Ann. L. III. c. 29.* * Sed cum horum mentio non adeo frequens occurrat, & magnam partem munus suum ipso nomine

K

ne

*y l. 39. ff. de solut. z Val. Max. VIII. 1. a Plaut. Amph. A. I. S. 1. 3. b Suet. Aug. 37. * [Ubi omnino vid. Lipsius: sic intelligitur jocus Cicer. ad Attic. II. 7.]*

ne denotent, amplior eorum exposi-
tio necessaria non videtur: maxime
cum hoc praecipuum nobis propofi-
tum fit bonarum literarum studiosis
catenus tantum auxilio esse,

Externi ne quid valeat per laevam morari,
in optimis auctoribus legendis.

CAPUT OCTAVUM.

*De Magistratibus Extraordinariis, &
primo de Dictatore, & de Ma-
gistro Equitum.*

*De nomine
& origine
Dictato-
ris.*

§. I. **D**ictator, Graece Αἰσυμένητης ^a,
(qui exemplo a Latinis, vel
Albanis sumto creatus videtur; nam
etiam postea in municipiis Latinis
Dictatores fuerunt ^b) a *dicendo* dictus
est; vel, quod a Consule *diceretur* ^c,
cui *dicto* omnes audientes essent; vel
potius a *dictando*, quod multa *dicta-*
ret, hoc est, *ediceret* ^d: & *dictum*
apud

^a *Dion. Halic. v. 73.* [Dionysius μοναρχος
adpellat, similemque ait veteribus αισυμνη-
ταις ap. Graecos. *Glossaria Labbaei*: Dicta-
tor. μοναρχος. αντιβουλευς. τιμητης. υπαγορευων
&c.] ^b *Ascon. argum. Milon. & Cic. in*
ipsa Or. 10. ^c *Varro de LL. iv. 14.*
^d *Dion. Halic. l. d. Vid. Suet. Jul. 77.*

apud veteres etiam *summum imperium* significat, ut apud *Virg. Aen. vi. vs. P. 143* 73. Alio vero nomine *Magister Populi e*, & *Praetor Maximus* dicitur *f*.

Primus apud Romanos Dictator *dictus* est (ita enim proprie loquebantur *g*, licet hoc perpetuum non fuerit *b*) *T. Lartius Flavius* A. U. 252. *i* vel, ut alii volunt, triennio serius, cum gravissimum bellum a Sabinis & Latinis metueretur, & simul domesticae seditionis metus ingrueret, quod plebs aere alieno oppressa dilectui dare nomen recusaret; ita ut majore imperio, quam esset Consulare, Respublica indigere videretur.

§. II. *Causa* igitur, ut vidimus, *creandi Dictatorem* prima & praecipua *Causae, ob* fuit seditionis, aut belli gravioris metus: & haec initio quidem causa fuit *quas Dictator* unica *k*; verum postea alias etiam ob *crearetur.*

causas Dictatores creati sunt, qui tamen etiam belli gerendi haberent potestatem *l*. Secundo, Comitiorum ha-

P. 144

K 2

ben-

c Cic. de LL. III. Senec. Epist. 108. *f* Liv. VII. 3. *g* Curius Fortunatianus III. *h* Pompon. l. 2. ff. de O. I. §. 18. ad quem vid. Rupert. *i* Liv. II. 18. *k* Vid. §. praec. *l* Vid. Liv. VI. 38. VII. 3.

bendorum causa ^m; tertio, Senatus legendi ⁿ; quarto, quaestionis exercendae ^o; quinto, ludorum instaurandorum ^p, praesertim aegroto Praetore; sexto, feriarum constituendarum ^q; septimo, denique etiam *clavi figendi* causa aliquando Dictator creatus ^r est; quod ex prisca religione fiebat in dextro latere aedis Jovis pestilentiae tempore, aut gravi aliquo prodigio nunciato, ut omne infortunium a Republica averteretur. Et in genere Dictator dicebatur, quoties extraordinario & brevi imperio opus esset ^t. Creabatur autem, non ut reliqui Magistratus, Populi suffragiis; sed jubente Senatu ^t alter Consul, quem vellet, ex Senatoribus Consularibus ^v (ordinarie quidem) Dictatorem dicebat; idque silente nocte ^x, & captis antea rite auspiciis. Et etiam absens Consul Dictatorem dicere poterat; modo in agro Romano, qui
Italia

^m *Liv.* ix. 7. ⁿ *Id.* xxiii. 22. ^o *Id.* ix. 26. ^p *Id.* viii. 40. ix. 34. ^q *Liv.* vii. 28. [V. Memor. Acad. Litter. Paris. T. viii. p. 306.] ^r *Liv.* ix. 3. [v. easd. Memor. p. 300. sqq.] ^s *Vid. Liv.* xxx. 24. ^t *Epit. Liv.* 19. ^v *Liv.* ii. 18. ^x *Id.* ix. 38.

Italia terminabatur, esset *y*. Aliquan- p. 145.
do tamen Populus jubebat, quem Di-
ctatorem a Consule dici vellet; cujus
rei exemplum occurrit A. U. 543. in
A. Fulvio Flacco *z*. Sulla etiam &
Julius Caesar Comitibus Dictatores crea-
ti sunt; ille Interrege *a*, hic Praeto-
re *b* comitia habente. *Prodictator* *c* a
Populo A. U. 536. creatus est *Q. Fa-
bius Maximus Verrucosus*, ille, qui
Cunctator est dictus. Primus de ple-
be Dictator fuit *C. Marcius Rutilus*
A. U. 397. *d*.

§. III. *Potestas Dictatorum* plane *Potestas*
regia, imo regia potestate major fuit, *Dictato-*
unde αἰρετὴν τυραννίδα, quasi *eligibilem* *ria*.
tyrannidem dicas, eam vocat *Dion.*
Halic. v. c. 73. quemadmodum etiam
Aesymnetarum potestatem vocat *Ari-*
stoteles Polit. III. c. 14. Et Appia-
nus Alex. Civ. l. 1. n. 412. Dictato-
rem appellat *τύραννον ἀυτοκράτορα*, *ty-*
rannum potestate singulari. Itaque pa-
cis & belli, & uno verbo omnium
rerum arbitrium penes eos erat *e*; de

K 3

ca-

y Liv. xxvii. 5. viii. 23. z Id. xxv. 5.
[*Q. Fulvium* adpellat *Liv. xxvii. 5.*]
a Cic. Agrar. III. 2, b Caes. Bell. civ.
II. 21. c Liv. xxii. 8. d Id. vii. 17.
e Dion. Halic. v. 74.

p. 146. capite & bonis civis Romani inconsulto Populo statuere poterant, idque sine provocatione *f* ad A. U. usque 304. quo *Horatius & Valerius* Consules legem tulerunt, quae vetabat ullum magistratum sine provocatione creari *g*; eaque lex A. U. 453. a *M. Valerio* Consule tertium lata est *b*. Dictatore creato omnes alii magistratus exceptis Tribunis plebis abdicabant *i*: ad quod singulare jus demonstrandum viginti quatuor licitoribus (quod nempe idem juris tenerent, quod duo Coss. *k*) *l* cum fascibus & securibus *m* etiam in Urbe, & ceteris Regum insignibus utebatur, unde eleganter *Dictatoris Imperium ingenio suo vehemens* vocatur apud *Livium* II. c. 30.

Sed tamen quibusdam terminis haec tanta potestas fuit circumscripta: & PRIMO quidem semestris tantum erat, ne diuturnitate potentiae in

f Liv. II. 29. Vid. etiam *Dion. Hal.* VI. 58.
g Liv. III. 54. seqq. *Fest.* V. *Optima lex*; qui locus est notiss. *h* Liv. X. 9. *i* *Polyb.* III. 87. *Plut.* libro, qui *Amatorius* dicitur p. m. 768. *k* *Cic. de LL.* III. 3. *l* *Plut. Fabio* p. m. 176. *A.* & vid. *Lips. Elect.* I. 23.
m *Liv.* II. 18. *Dion. Hal.* V. 75. & X. 24.

In tyrannidem verteretur: itaque, si sex mensium spatio negotium, ad quod Dictator creatus fuerat, perfectum non esset, tamen Dictaturam deponere cogeretur: quod enim bis terve ea prorogata sit, ut in *Camillo* ⁿ & *Papirio Cursore* ^o Dictatoribus, in summa Reipublicae necessitate fuit factum: nam Sulla & Caesar vi Dictaturam perpetuam invadentes Reipublicae leges palam spreverunt, execrando omnibus, quotquot in libera Republica nasci contigit, exemplo. Imo statim sublata causa, ob quam creati erant, saepe se abdicarunt *p*. SECUNDO, nihil pecuniae publicae impendere poterant, nisi Senatus aut Populi jussu. TERTIO, non licebat iis cum imperio extra Italiam ire; quod semel tantum libera Republica, sed summa necessitate urgente, violatum est in *Atilio Calatino* ^q. QUARTO, equum adscendere Dictatori, nisi ad bellum ituro, vetitum fuit; quod tamen Fabio Maximo honoris causa *p*. 148.

K 4

con-

n *Liv. vi. i. Plut. Camill. p. m. 144.* o *Vid. Pigh. ad A. U. 429. p Liv. III. 29. & 14. 29. q Liv. Epit. 19.*

concessum est *r* : itaque ad Populum ferre solebat, ut equum ascendere liceret *s*. Atque his rebus effectum est, ut per totos trecentos & plures annos nemo hac tanta potestate abusus sit *t*; donec L. Cornelius Sulla A. U. 672. per centum & viginti annos intermissam Dictaturam arripuit, eamque immaniter exercuit, occisis ultra quadraginta civium millibus, multisque rebus inique, & superbissime gestis. Is tamen Dictaturam (quam *perpetuam Reipublicae constituendae causa*, ut ferebatur quidem, nactus erat) deposuit: at, qui in multis ejus exemplum, licet non tanta crudelitate, secutus est Julius Caesar, ad mortem suam usque eam retinuit *v*. Itaque eo caeso, lege *Antonii* Consulis in perpetuum Dictatura e Republica est sublata *x*; & Augustus, cui ea postea fuit oblata, Dictatoris appellationem sprexit *y*.

De magistro Equitum.

§. IV. Dictatori aderat *Magister Equitum* (*Ἰππάρχης* *z*) eodem fere modo,

r *Plut. ejus vita p. m. 175.* *s* *Liv. xxiii. 14.* *t* *Dion. Halic. v. 77.* *v* *Suet. Jul. 77.* *x* *Cic. Philipp. i. i.* *y* *Suet. Aug. 52.* *z* *Dion. Halic. v. 75.*

do, quo olim Regi Tribunum Cele- p. 149
rum adfuisse diximus: & hic ita dicebatur, quod, sicuti Dictator universo Populo, sic ille proprie *Equitibus* duntaxat praeesset *a*. Dicebatur autem ab ipso Dictatore e consularibus fere, vel praetoriis viris: nisi quod aliquando a Senatu, vel etiam a Populo datum legimus *b*. *Immunus* Magistri Equitum erat Dictatorem omnibus modis, qua re, quo consilio, juvare, eique obedientem esse. *Insignia* Magistri Equitum eadem fere fuerunt, quae Praetoris; lictores nempe sex cum fascibus, praetexta, &c. Unus tantum libera Republica Dictator sine Magistro Equitum fuit *N. Fabius Buteo* Senatui legendo * A. U. 537. eodemque tempore, quod nunquam alias factum, etiam alter Dictator in Rep. fuit rei gerundae causa *M. Junius Pera*: *c* & postea idem sibi sumsit *Julius Caesar* A. U. 705. *d*. [Plura qui desiderat, *Jensium* nostrum consulat in *Ferculo Litter.* &

K 5 Ab-

a Vid. Liv. III. 27. *b* Vid. Abram. ad Cic. Phil. II. 29. Liv. VII. 12. 24. 28. *c* Liv. XXIII. 22. *d* Vid. Fastos. * [A. 536. Vide insuper quae notavimus ad pag. 21.]

Abbatem *Couture* in *Historia Criticâ*
Dictatorum; dummodo ea in lucem
 prodierit.]

CAPUT NONUM.

De Censoribus.

p. 150. §. I. *De origine*
Censorum. **C***ensores* a quibusdam inter Ma-
 gistratus Ordinarios recen-
 sentur; sed, cum non perpetuo in Re-
 publica fuerint, juxta nostram Ordini-
 narium magistratum descriptionem *a*, Extraordinariis eos potius
 adnumerabimus. De Censu praece-
 dente jam sectione, quod satis est,
 diximus, qui primo a Regibus, post-
 ea a Consulibus *b*, qui iis successerunt,
 vel a Dictatoribus actus est *c*.
 At, cum Consules propter negotio-
 rum & libellorum frequentiam vacare
 censui agendo non amplius possent,
 ideoque aliquot annis jam census suis-
 set intermissus A. U. 310. utilius vi-
 sum est, peculiare huic rei magistra-
 tus creare, qui a *censendo Censores* sunt
 dicti.

a *Vid. supr. hujus Seçt. c. 1. §. 2.* *b* *Liv. III. 3. & 22. Dion. Hal. vi. f. 1x. 36. Liv. IV. 5.* *c* *Dion. Halic. v. 75.*

dicti. *Censere* autem primo quidem significat *arbitrari* ^d, qua notione sumitur, cum Senatores in Senatu *censere* dicuntur: secundo, significat ἀποτιμᾶν, sive *cenſum pro conditione ſubditorum imponere* ^e, ut cum regio aliqua *cenſeri* dicitur: tertio etiam excellentiam quandam notat; ut apud *Valer. Max. v. c. 3. ex. 3. extr. Aristides, quo totius Graeciae iuſtitia cenſetur. Seneca epiſt. 76. eleganter: Id in quoque optimum eſt, cui naſcitur, quo cenſetur.* Media autem notio huic rei, quam agimus, convenit. Creati ſemper ſunt bini Cenſores, & initio quidem in quinquennium; at A. U. 319. lege Aemilia cautum eſt ^f, ut ſingulis quidem quinquenniis Cenſores crearentur; ſed ita, ut poteſtas tamen eorum annua tantum & ſemeſtris eſſet; quod nempe grave eſſet, iisdem per tot annos magna parte vitae obnoxios vivere. Creabantur ſere ex ſpectatiſſimis Conſularibus, utique poſt ſecundum bellum Punicum; & primo quidem tantum ex patriciis: verum

^d Vid. *Plaut. Rud. A. iv. S. viii. 5. ſeq.*

^e *Cic. II. in Verr. 56. f Liv. iv. 24. & ix. 33.*

verum A. U. 402. primus de plebe Cenfor est creatus C. Marcius Rutilus, idem qui primus de plebe Di-
 152. ctator fuerat: & paulo post lex lata est, ut semper alter Cenfor de plebe crearetur: imo post A. U. 622. aliquando ambo Censores de plebe creati sunt g.

*Munera
 Censorum.*

§. II. *Munera Censorum* ad duo capita praecipua referri possunt, ad *aestimationem* nempe *facultatum*, & ad *aestimationem morum* *b*. Ad primum caput spectat *Census civitatis*, quem peragebant Censores in campo Martio fellis curulibus insidentes; ubi per praeconem singulas tribus, & ex iis ordine singulos cives citari jubebant *i*. Hi ad Censores accedentes rerum suarum gestarum rationem iis reddere debebant *k*; tum qua classe, quave centuria censerentur indicare, ut & actatem suam, uxorem, liberos, familiam & facultates *l*: qui incensus mansisset, vel fraude in bonis suis indicandis vel aestimandis *m* usus fuisset,

g *Vid. Liv. epit. 59.* h *Vid. Cic. de LL. III. 3.* i *Vid. elegantem locum Varr. de LL. v. 9.* k *Vid. Gell. IV. 20.* l *Dion. Halic. IV. 15.* m *Senec. epist. 95.*

fet, virgis caesus sub hasta vendebatur, bonaque ejus publicabantur quasi ejus, qui se ipsum libertate indignum judicasset ⁿ. Cives in coloniis & municipiis a Censoribus earum civitatum censebantur ^o, & qui in provinciis erant a Praefidibus earum, ex formula tamen a Censoribus urbanis data ^p; quorum etiam omnium ratio ad Censores Urbanos referri debebat; ita ut Senatus uno quasi intuitu totius Imperii opes & statum pernoscere posset: nam haec omnia in tabulas referebantur; quae Gr. *σαινίδες* dicebantur ^q. Praeterea pro ratione opum cives in classes & centurias distribuabant; Tribus novas, cum opus esset, veteribus addebant ^r; vectigalia omnia ^s locabant: (quique ea redimebant honesti erant ordinis, & plerumque ex equitibus) locare autem ea, nisi Romae, non licebat: his vectigalibus etiam per provincias leges dabant ^t, quae *leges*, vel *tabulae*

Cen-

n *Dionysf. Ibid. Liv. I. 44. Vid. omn. Cic. pro Caec. 34. o Liv. xxix. 15. p Id. Ibid. Cic. Verr. iv. 53. q Theoph. Instit. I. v. §. I. r Liv. x. 9. & Epit. 19. s Cic. Agrar. I. 3. & Famil. II. 13. t Cic. Verr. III. 6.*

Censoriae vocantur *v*: eaque diligentissime, quasi sacra quaedam paterna, posteris relinquebantur *x*: locabant etiam equos Circensibus praebendos *y* & cibaria anseribus in Capitolio *z*. Opera publica facienda, vel reficienda *redemptoribus* *a* & mancipibus locabant: *redemptores* enim dicuntur, qui certa quadam pecuniae summa accepta opus aliquod faciendum suscipiunt, Belgice *aannemers*, vel *ondernemers* dicimus; ut, ex. gr., apud *Plinium H. N. xxxv. 3. redemptor tutelae Capitolii est, die aangenomen heeft het Capitoel t' onderhouden*; & ita etiam accipe *redempturam* ap. *Liv. xxiiii. & l. 5. §. 2. ff. de Instit. act. ergolabi* autem vocantur in *l. un. Cod. de monop.* & labente Latinitate *susceptores* dicti sunt *b*, quod cum Belgica nostra voce convenit. Tum locatorum praeterito lustro facta tecta exigebant *c*; sacrificiorum denique publicorum pretia curabant.

Se-

v Id. Agrar. i. 2. x Dion. Halic. i. 74. y Liv. xxiv. 18. z Cic. pro Rosc. Amer. 20. Plin. H. N. X. 22. a Vid. Fest. v. Redemptores. Hor. Od. III. i. 34. & II. II. 72. b Justin. VIII. 3. Vid. Salmas. de modo usur. 5. c Liv. xxix. 37.

Secundum muneris Censorii caput p. 155
 fuit *Aestimatio morum* : & hinc *Censores* etiam hodie vulgo dicimus, *qui aliorum moribus reprehendendis intenti sunt*. Animadversio autem Censorum non proprie delicta publica spectabat *d*, (nam illa legibus & judiciis vindicanda servabantur) sed domestica & minora; ut si quis, exempli gratia, in praelio vel alia occasione belli *e*, se minus fortiter gessisset *f*; agrum minus diligenter coluisset *g*; coelebs sine causa mansisset *b*; aes alienum sine necessitate contraxisset, &c. *i* tum de nulla re diligentius, quam de iurjurando judicabant *k*. Et haec animadversio plerumque nihil fere praeter ruborem afferebat, ita ut non haberetur pro re iudicata *l*: imo notati iudices esse poterant *m*; & quia in nomine tantum, hoc est, *dignitate* verfabatur, *ignominia* proprio nomine est dicta *n*: quae nota tamen a sequentibus

d Vid. Val. Max. II. 9. *e* Val. Max. II. 9. ex. 7. *f* Liv. XXIV. 18. *g* Gell. IV. 12. Plin. H. N. XVIII. 3. *h* Val. Max. II. 9. ex. 1. *Fest.* v. *Uxorium*. *i* Vid. Val. Max. loc. cit. *k* Cic. Offic. III. 31. *l* Cic. pro Cluentio 42. *m* *Ib.* sq. *n* *Id.* de Rep. IV. ap. Non. I.

p. 156. bus Cenforibus rursus tolli poterat ^o; ac notati iterum ad honores admitti; quin C. Geta, cum A. U. 639. Senatu motus esset, sequente lustro ipse Cenfor factus est ^p. Notae autem Cenforum praecipuae fuerunt quatuor. PRIMA erat, cum Senatorem aliquem *Senatu moverent*; hoc est, *in recitatione catalogi Senatorii silentio praeterirent* ^q; qua re se talem pro Senatore non amplius habere innuebant. SECUNDA nota erat, cum Equiti alicui *equum publicum adimerent* ^r; si quis scilicet improbis moribus esset, vel equum suum publicum male pastum habuisset, quae culpa proprie *impolitiae*, sive *incuriae* dicebatur ^s. TERTIO, quandoque civem aliquem *tribu movebant*, id est, *ex honesta in minus honestam*, sive *ex Rustica tribu in Urbanam transferebant* ^t; omnibus enim tribubus neminem movere poterant ^v, quia scilicet nemini poterant jus suffragii adimere. QUARTA denique & gravissima nota erat, cum aliquem in-

ter

- o *Id. pro Cluent. 43.* p *Cic. ibid. 42. Val. Max. II. IX. 9.* q *Liv. XXXIV. 44.*
 r *Ovid. Trist. II. 89.* s *Gell. IV. 12.*
 t *Plin. H. N. XVIII. 3.* v *Liv. XLV. 15.*
 x *Bud. comm. ling. Gr. η. m. 208*

ter *aerarios*, (*ἀπειρηφισμένοις* ^x vocant p. 157. Graeci) sive in *Coeritum tabulas* referrent *y*, hoc est, in *ultimam classem*; in qua incolae oppidi *Coere* (qui ob conservatorum bello Gallico sacrorum meritum olim civitate sine suffragio donati fuerant ^z) censebantur ^a; hisque aliquando etiam tributum pendendum augebatur ^b. Notas has infligere poterant Censores etiam ex unius delatione, vel etiam ex propria sua scientia ^c; nam erant *ἀνυπεύθυνοι*, sive *reddendis rationibus non obnoxii* ^d: iisque notis causa adscribebatur ^e, quae proprie dicebatur *elogium* vel *subscriptio censoria* ^f. Et hoc etiam fiebat in Senatu motis: quod quidam negant: sed disertissimis verbis affirmat Livius L. xxxix. c. 42. Alter Censor alterum in notis infligendis prohibere poterat ^g; & etiam se invicem poterant notare ^h.

L

Ad

x [V. Budaei Commentar. L. Gr.] y Gell. iv. 20. *Ascon. ad Cic. Divin. in Verr. 3.* Horat. *Epist. I. vi. 62.* z Liv. v. 40. a Gell. xvi. 3. b Liv. iv. 24. c *Vid. Ascon. ad Or. in Pis. 4.* d *Dion. Har. in excerpt. in or. Fabricii ad Pyrrhum.* e Liv. xxxix. 42. f *Cic. pro Cluent. 43.* g Liv. xl. 51. xlii. 10. xlv. 15. h *Val. Max. ii. 9. cæ. 6.*

p. 158. Ad hanc partem muneris Censorii etiam spectavit potestas ferendi *leges sumptuarias*, (quales fuerunt *Fannia*, *Licinia* aliaeque ⁱ) ceterasque ad disciplinam & mores publicos pertinentes. Nisi potius illas leges aliis magistratibus ad Populum ferendas dedderint ^k.

*Ritus qui
dam Cen-
sorii.*

§. III. Pecularia huic Magistratui fuerunt, quod eundem bis Censorem creare non liceret ^l; quia iterata eorum potestas Populo oneri futura videbatur: quam legem tulit *C. Marcus Rutilus* A. U. 488. cum ipse secundum Censor esset creatus; unde *Censorini* cognomen meruit ^m. Altero quoque Censorum mortuo alium ei sufficere non licebat ⁿ; sed alter etiam se abdicare debebat: imo mors Censoris ominosa erat, quia sacrosancti habebantur. Tum, secus ac alii magistratus, statim ac creati essent, magistratum inibant ^o. Antequam munus suum auspicarentur Censores, jurabant, ^p se nihil gratiae vel odio datu-

ROS

i *Gell.* II. 24. k *Vid. Plin. H. N.* xxxv. 17. l *Vid. Val. Max.* IV. I. ex. 3. m *Vid. Plut. Cerial. ipso init.* n *Liv.* v. 31. IX. 34. o *Liv.* XL. 45. p *Zonaras* II.

ros; sed omnia sincero animo acturos. p. 159
 Exitu Censurae in leges jurabant; & inde in aerarium *escendentes* (ita saepe apud Livium legitur pro *ascendentes*, ut *effligo* dicunt pro *affligo*; & inde *efflictim* q) ibi nomina eorum, quos *aerarios* relinquebant, dabant r. Denique omnibus rite peractis, alter Censorum, cui id forte obvenerat s, in Campo Martio plerumque *lustrum condebat* t; vota pro salute publica concipiebat v, *sue, ove & tauro* circum concionem primum ductis sacrum faciebat; quod *Suovetaurilia*, vel *Solitaurilia* x dicebatur, quemadmodum in praecedentibus jam docuimus y.

Dignitas Censorum maxima fuit z, & non vi quidem, sed honore, supra ipsos Consules; quorum etiam omnia insignia habebant, praeter lictores: itaque a Cicerone merito vocatur Censura, *Magistra pudoris & modestiae* a, & a Plutarcho, Κορυφή τις τιμῆς ἀπάσης, καὶ τρόπον τινὰ τῆς πολιτείας ἀπάσης

L 2

ἐπι-

q Plaut. Amph. I. III. 19. Marc. II. III. 107.
 &c. r Liv. XXIX. 37. s Id. XXXVIII. 36. t Id. X. 9. v Val. Max. IV. I. 10.
 x Fest. ea v. y Sect. praec. cap. VII. §. 3.
 z Vid. Liv. IV. 8. a In Pison. 4.

p. 160. ἐπιτελείωσις *b*, hoc est, *Fastigium quasi omnis honoris est hic Magistratus, & quodammodo omnium in Republica actionum consummatio*: & alibi *c*. Ἀρχὴ πασῶν ἱερωτάτη. Sed Censurae vim primus imminuit P. Clodius *d* Tribunus plebis lege lata A. U. 695. ne quis Senator nota censoria affici posset, nisi legitime accusatus & damnatus esset, cum ipse, ut videtur, omni vita turpissimus eam suo merito timeret: verum ea lex A. U. 702. a *Metello Scipione* est abrogata *e*. Diu intermissam Censuram Augustus revocavit semel Censoribus ex privatis creatis *L. Munacio Planco, P. Aemilio Lepido f*; & ter ipse *Magistri morum* nomine praeditus censum agens *g*: sed jam Julius Caesar praefecturam morum gesserat *b*. Vespasianus item Imperator cum *Titio* filio *i* A. U. 827. censuram gesserunt, & lustrum condiderunt *k*. *Domitianus* * vero Censoris

b In *Cat. Maj.* p. m. 345. *c* *P. Aemil.* p. m. 275. *d* *Vid. Cic. de Harusp. resp.* 27. *e* *Dio* XL. *f* *Id.* LIV. *g* *Suet. Jul.* 76. *h* *Suet. Aug.* 27. *i* *Plin.* VII. 49. *k* *Censorin. de die nat. Grut.* p. MLXXV. 8. *Wheler. itiner.* III. p. 220. *ed. Amst.* 1689. * [*Eum Martialis Censor maxime adpellat* VI. 4.]

ris perpetui nomen sibi arrogavit ^{l.} p. 161

Sub sequentibus vero Principibus Censura sensim in defuetudinem abiit, nisi quod sub *Decio Valerianum*, qui mox Imperator fuit, Censuram gessisse legimus ^{m.} [Plura de Censoribus dabit T. I. Histor. Acad. Litter. Paris. p. 75. sqq.]

^l *Inscript. ap. Grut. p. DLXXIV. n. 5. 6. 7.*
^m *Trebell. Pollio in Valer. 1. seq.*

CAPUT DECIMUM.

De Interrege.

Interreges (Graece *αμεσοβασιλεῖς*) primum post mortem Romuli instituti sunt ^{b.} Cum enim ordines inter se dissentirent, & inter Romanos ac Sabinos de regno contentio orta esset, placuit, ut penes unum ex Senatoribus insignia & munus Regium per quinque dies esset (minus recte, puto, dicit Plutarchus *Numa p. m. 61.* horis 12. potestatem interregiam fuisse inclusam: & in voce *κνρτινῶ* locus corru-

L 3

ptus

^a *Dion. Hal. saepe, qui tamen IX. 69. eos vocat ἀντιβασιλέας,* ^b *Liv. 1. 17.*

§. 162. ptus est) ; atque is, eo tempore finito, alteri, quem nominare vellet ^c, ea traderet ; is post alteros quinque dies tertio, atque ita deinceps donec Rex creatus esset ^d ; quae forma regiminis tum temporis per integrum annum obtinuit. Libera vero Republica ad interregnum deveniebatur, cum nec Consules, nec Dictator in Republica essent ^e ; quod eveniebat, vel per repentinam eorum mortem ; vel, si Tribuni plebis intercessione sua Comitia diremissent ^f ; vel ob similes causas. Creabantur vel *prodebantur* (nam & hic proprium illud verbum erat ^g) praecipue ad Comitia magistratuum habenda, quae tamen a primo Interrege haberi non solebant ^b ; & munus eorum porro idem quod Consulium fuit. Hic solus Magistratus ⁱ, ut jam diximus, nunquam cum plebe est communicatus ; & post tempora Caesaris creari desiit.

- ^c *Dion. Halic.* v. 72. ^d *Id.* II. 57. VII. 21.
^e *Liv.* III. 53. ^f *Vid. eund.* VI. 35.
^g *Cic. pro domo* 14. *Liv.* III. 40. VI. 41.
^h *Ascon. ad Cic. pro Mil.* 5. ⁱ *Cic. pro domo* 14.

CAPUT UNDECIMUM.

De Praefectis Urbi, Praetorio,
& Annonae.

§. I. **P**raefectus Urbi diversis tempo-
ribus diversi generis fuit : & p. 163.
initio quidem Reipublicae, cum Re- *De Prae-*
ges, & mox Consules frequentibus *fectis Ur-*
bellis avocarentur, ne Urbs sine ma- *bi.*
gistratu esset ^a, aliquem sibi substitue-
bant, qui omnia regia, vel consularia
munia obiret (vel, ut dicit Tacitus
loc. cit. qui *jus redderet, ac subitis me-*
deretur) & Praefectus Urbi diceretur,
qualem primus instituit Romulus *Den-*
trem Romulium ^b. Hic itaque Sena-
tum habere & consulere, ac cum Po-
pulo agere poterat; adeoque Comitia
centuriata habere ^c; quanquam ad Co-
mitia magistratum habenda Dictator
potius, si opus esset, crearetur.

§. II. Creato vero Praetore, cum *De Prae-*
penes ipsum summa potestas absenti- *fecto Urbi*
bus Consulibus esset, Praefectus Ur- *Latina-*
bis duntaxat (nam extraordinarium *rum caus-*
sa.
plane est quod Caesar sex vel octo p. 164.

L 4

Prae-

^a Tacit. *Annal.* VI. II. ^b *Id. d. t.* ^c Liv.
I. 59.

Praefectos Urbi instituit in Hispaniam proficiscens *d*) creari coepit ad usurpationem vetustae religionis *Latinarum feriarum e* causa, quae a Tarquinio Superbo ultimo Romanorum Rege institutae per quatuor dies *f* a Consulibus, priusquam ad bellum proficisci possent, in monte Albano celebrabantur in honorem *Jovis Latialis*, simul cum magistratibus quadraginta septem Latii populorum (inter quos, post Romanos, praecipui erant Latini, *Hernici & Volsci g*): & hac re Tarquinius Romam Latii * metropolim agnosci fecit, cum a Magistratibus Romanis hae feriae indicerentur: & Romani Sacris, quae ibi fierent, praessent. Quo tempore a mutuis injuriis diligenter abstineri debebat; unde *ἀνοχαι*, sive *induciae* vocantur *h*. Creabatur autem fere adolescens, qui senatoria aetate nondum esset, & tamen in rebus subitis Senatum habere poterat *i*: cum Populo vero agere non

po-

d Dio XLIII. p. 149. ed. R. Steph. 1542.
e [Tacit. ib. &] l. 2. §. 33. ff. de Orig. Jur. (saepe omittitur : *feriarum*, ut Suet. Jul. 79. & al.) *f* Plut. Camill. in f. *g* Dion. Halic. IV. 49. * [Id jam Servius perpulerat, Liv. I. 45.] *h* Dionys. l. d. *i* Gell. XIV. 8.

poterat, quod feriae eo tempore es-
sent. Sed hae feriae procedente tem-
pore valde neglectae sunt *k*.

§. III. Augustus Imperator ex con-
filio *Maecenatis* alium Praefectum Ur-
bi instituit *l*, cujus potestas ordina-
ria, continua & per plures saepe an-
nos prorogata fuit, cujus rei exem-
plum est in *Pisone* apud *Tacitum* *An-*
nal. vi. c. 11. ubi egregie de hac
praefectura loquitur: valebatque ejus
potestas intra Urbem, & centesimum
ab Urbe lapidem *l. 1. §. 4. ff. de off.*
Praef. Urb.: quam Praefecturam ipse
Maecenas *m* primus gessit. *Munus* *n*
ejus erat jus dicere (unde Praetoris
insignibus usus esse videtur *o*) prae-
sertim inter dominos & servos, liber-
tos & patronos; de criminibus tuto-
rum & curatorum cognoscere; num-
mulariorum fraudes coercere, & om-
nino quietem publicam procurare.
Tum etiam quaedam, quae aedilicii
muneris fuerant, usurpabat; ut cu-
ram carnis venalis *p*, & disciplinam

L 5

spe-

k Vid. *Cic. pro Planc.* 9. *1 Suet. Aug.* 37.
m *Horat. Od.* 111. VIII. 17. & XXIX. 25.
n *l. 1. ff. de Off. Praef. Urb.* *o* Vid. *Span-*
hem. de P. & U. N. Diss. x. 118. *p* *V.*
Panciroll. not. Imp. Occ. 4.

p. 166. *ſpectaculorum* 9. Habebat etiam potestatem relegandi, deportandique in insulam r, quam Imperator designavisset. Creabatur hic Praefectus plerumque ex iis, qui jam alios honores omnes cum laude gesserant; & quasi vicarius Principis erat: unde in *Novell. LXIII. §. 2.* constituitur, ut *Urbicaria praefectura omnibus aliis praesideat dignitatibus*; & parem cum *Praefecto Praetorio* dignitatem obtinebat s. Unde eum *amicum* suum vocant Imperatores apud *Ulpianum l. 4. ff. de off. praef. vig.* Praefecto Urbi etiam additus fuit *Vicarius*, qui eo absente vel mandante jurisdictionem exerceret t.

De Praefectis Praetorio.

§. IV. Praefectis Urbi subjungamus jam *Praefectos Praetorio* (qui Magistris Equitum successisse dicuntur v) quos Augustus primum ex equestri ordine binos creavit eo consilio, ut sibi invicem obstarent x, si quid novi alter moliretur. Tiberius vero unum

q *d. l. 1. §. 11. seq. r l. 2. §. 1. ff. de poen. l. 6. §. 1. de interd. & releg. s l. 1. Cod. de Praef. Praet. 12: 4. t Cassiod. Varior. 22. 15. Vid. Clar. Noodt de jurisd. II. 1. v l. un. ff. de off. praef. praet. x Dio LII. p. 325. & LV. p. 377. ed. reg. 1548.*

unum fecit *Aelium Sejanum*; qui vim p. 167
Praefecturae modicam antea inten-
dit *y*, dispersas per Urbem cohortes
praetorias in una castra conducendo;
sed alii rursus Augusti duos Praefe-
ctos Praetorio creaverunt *z*. Initio
autem institutionis suae Praefecti
Praetorio res bellicas tantum cura-
bant; erantque proprie magistratus
Caesaris, quemadmodum Praetor Po-
puli: sed primum M. Antoninus coe-
pit secum Praefectos habere, quo-
rum auctoritate & periculo jura di-
ctabat *a*: & tandem *Commodus* Impe-
rator, ut ipse deliciis vacaret, *Perenni*
Praefecto Praetorio omnes curas com-
misit; eoque interfecto, quia nimia
potestas videbatur, duos constituit *b*,
at postea tamen rursus in ea re varia-
tum est. Itaque demum judicia &
appellationes ad Praefectum Praetorio
sunt delatae *c*: & ab eorum sententiis
appellatio (salva supplicatione) inter-
dicta fuit *d*.

Post-

*y Tac. Ann. IV. 2. z Suet. Cai. 56. Tacit.
Ann. XII. 52. XIV. 51. a Capitol. M. An-
ton. II. b Herodian. I. 9. c Vid. l. 32.
§. 4. Cod. de appellat. d l. un. §. 1. ff. de
off. praef. praet. vid. Panciroli. ad notit. dign.
Imp. Occ. 3.*

p. 168. Postea Constantinus immensa Praefectorum potestate divisa pro duobus quatuor constituit: unumque *Orienti*, alterum *Illyrico*, tertium Italiae & Africae, quartum denique Gallis, Hispaniis & *Britanniae* praefecit *e*: sed militum curam iis ademit, eamque ad *Magistros militum* transtulit *f*. Verum etiam ita magnam semper auctoritatem retinuerunt: edicta enim perpetuo observanda promulgabant; nisi a Principe revocata fuissent *g*: provinciarum, quibus praerant, Praefidibus imperabant *b*: iudices delinquentes puniebant, aut inhabiles removebant *i*: tributum a Principe indictum per provincias describebant *k*: omnia denique vectigalia, portoria, salinae, annonae, ac classes ad species illas transvehendas erant sub eorum dispositione. Praeterea etiam a Praefidibus provinciarum ad Praefectum Praetorio appellabatur *l*.

Olim

e *Zosim.* II. p. 109. *edit. Oxon.* 1679. *f* *Val.* *les.* *ad Ann.* *Marc.* XIV. p. 48. *ex eodem Zosim.* *g* *l. 2. Cod. de off. Praef. praet. Or. & Illyr.* *h* *l. un. Cod. de P. P. Afric.* *i* *l. 3. 4. Cod. de off. P. P. Or. & Ill.* *k* *l. 13. Cod. de aux. & trib.* 10. 16. *l* *d. l. 32. Cod. de appell.*

Olim Praefecti Praetorio (plerumque quidem, non semper ^m) erant ex Equitibus ⁿ: sed *Alexander Severus* senatoriam dignitatem iis addidit, ne, qui Senator non esset, Senatores judicaret. p. 169

Habebat autem Praefectus Praetorio sub se *Vicarios* ^o, sub quibus rursus tota erat *Dioecesis*. *Dioecesis* autem multas *Metropoles* sub se continet: *Metropolis* multas *civitates*. Haec autem ita breviter subjungere visum est; licet, nec Praefecti Praetorio, nec eorum *Vicarii* proprie ad scopum nostrum pertineant; cum de iis maxime agere statuerimus, quae libera Rep. obtinuerunt.

§. V. *Praefectus annonae* olim inter magistratus urbanos extraordinarios fuit; nempe non nisi arctissima annona creatus ^p. Et ita etiam *Pompejus M.* hunc magistratum gessit ^q. *Augustus* ordinarium *Curatorem frumenti Populo dividundi* instituit ^r: quae dignitas etiam magna esse debuit; quod *Varus* eam in solatium ablatae Praefecturae Praetorio acceperit ^s. De Praefecto anno-
nonae.

C A-

m *Tacit. Hist.* IV. 68. n *Capitol. Comm.* &
M. Anton. o *Vid. Scalig. epist.* 184. p *Via.*
Liv. IV. 12. 13. q *Cic. pro domo c.* 5.
r *Suet.* 37. s *Tacit. Hist.* IV. 68.

CAPUT DUODECIMUM.

*De Decem-viris legibus scribendis
Consulari potestate.*

p. 170. **I**nitio Reipublicae paucae admodum leges Romae fuerunt: sed Regum arbitrio lites judicabantur; & quod illi justum judicassent, pro lege erat ^a. Deinde cum paucae illae leges solis patriciis essent notae, Consules plerumque libidinem & licentiam pro legibus habebant. Hoc cum plebs diutius ferre nec vellet, nec posset, A. U. 291. C. Terentius Arsa Tribunus plebis legem promulgavit, *ut Quinque-viri scribendis de imperio Consulari legibus crearentur; utique quod Populus in se jus dedisset eo Consules uterentur, neve ipsi licentiam ac libidinem suam pro lege haberent* ^b. Sed assiduis inter patres & plebem contentionibus in A. U. 299. res est protrahata; quo tandem anno ex Senatusconsulto legati in Gracciam missi sunt, qui

^a Dion. Hal. IV. 24. X. I. Tacit. Ann. III. 26. Pomp. l. 2. §. 1. ff. de Or. Jur. ^b Liv. III. 9.

qui Atheniensium leges a *Dracone* & *Solone*, aliarumque gentium ab aliis legumlatoribus latas describerent *c*.
 His A. U. 302. reversis, cum omnes alii magistratus abdicassent, *Decemviri* Consulari potestate ad leges perscribendas ex patriciis creati sunt *d*;
 qui primo quidem summa acquitate jus Populo dixerunt, singuli decimo quoque die imperii insignia habentes. Tum etiam decem legum tabulas Centuriatis Comitibus pertulerunt aequissimas *e*, ita ut universo Populo summo opere placerent. Sed cum etiam duas tabulas reliquis adjici placuisset, in annum sequentem iterum *Decemviri* creati sunt: verum hi de libertate opprimenda, & imperio sibi retinendo conjurationem inierunt; & cum multa tyrannice admodum & impotenter gessissent, abdicare tandem sunt coacti *f*, & in carcere, vel fuga perierunt. Leges tamen, quas tulerunt, ut erant aequissimae, ita quoque sanctissimae semper sunt habitae. Et hae sunt celebres illae *Duode-*

c *Ibid.* 31. *Vid.* §. 10. *Instit. de I. N. G. & C.*

d *Liv.* III. 33. *c* *Ibid.* 34. *f* *Ibid.* 54.

p. 172. *decim g tabulae, juris publici privati- que per Orbem Romanum norma ac fun- damentum* * : easque ad tempora Cice- ronis usque nobilior juvenus me no- riae mandabat *b*, post quae tempora jus Praetorium introduci coepit.

*g Auson. grypho tern. 61. h Cic. de LL. II. 23. * [De his legg. omn. consule Tacit. Annal. III. 27.]*

CAPUT DECIMUMTERTIUM.

De Tribunis militum Consulari potestate, & quibusdam aliis.

*De Tri-
bunis mi-
litum con-
sulari po-
testate.*

§. I. **C**um Tribuni plebis ingenti molimine communicandum esse cum plebe Consulatum urgerent, & Patres viderent se contentione pares amplius non futuros, nec tamen ipsum Consulatum cum plebe communicatum vellent, ut specie saltem aliqua super plebejos eminent, A. U. 309. Senatusconsulto; & de creto Populi sancitum *a* est, ut pro Consulibus Tribuni militum tres ex patriciis, tres ex plebejis crearentur, qui Consulari potestate Rempubli- ca m ge-
nerent

a Vid. Liv. IV. 6.

rerent ^b; eoque anno finito rursus ex Senatusconsulto plebs rogaretur, p. 173
Consulesne an Tribunos mallerent? quique magis placuissent, fierent. Tribuni autem Militum Consulari potestate sunt dicti, quia inter homines plebejos maxime eminebant illi, qui tribuni in castris fuissent. At primo illo anno tres duntaxat ex patriciis creati sunt; iique paulo post, quod vitio creati esse dicerentur, abdicarunt subjectis ipsis Consulibus ^c. Sequentibus annis Consules iterum, vel Tribuni militum creati sunt prout vel plebs, vel patres contentionibus praevaluissent: & hoc obtinuit usque ad A. U. 387. quo primus de plebe Consul factus est ille, quem jam diximus, L. Sextius Sextinus Lateranus ^d. Creati sunt primum tres, inde quatuor, demum sex: octo vero nunquam; licet id jam olim creditum sit. Vid. Cl. Perizon. *anim. Hist. c. 2. p. 45.* etiam Rupert. *ad Pompon. de O. 7. L. II. c. 11*: ex nomine autem ipso apparet, eorum munus & insignia eadem quae Consulum fuisse.

M

§. II.

^b Dion. Halic. xi. 60. ^c Liv. *ibid.* 7.
^d Liv. vi. 42. *Tabb. Capitol.*

*De quibus-
dam aliis
Magistra-
tibus.*

P. 174.

§. II. *Trium-viros*, vel *Tres-viros Reipublicae constituendae* (qui post trucidatum in Senatu Julium Caesarem* fuerunt *M. Aemilius Lepidus*, *M. Antonius*, & *C. Julius Caesar Octavianus*, qui postea *Augustus* est dictus) quidam etiam magistratibus extraordinariis accensent; sed verius est, eorum meram tyrannidem e, non magistratum fuisse.

Fuerunt alii quoque Magistratus Extraordinarii *Minores*; ut *Quinque-viri Mensarii f*, qui curarent, ut aes alienum dissolveretur; *Quinque-viri muris, turribusque reficiendis g*; *Duum-viri navales h*; *Trium-viri aedibus sacris reficiendis i*, &c. Sed de iis idem dicendum, quod de similibus Ordinariis diximus, scilicet nomine ipso munus eorum satis indicari. Hi autem omnes magistratus, licet minores, ex honoratissimis fere capiebantur, ut de *Duum-viris navalibus* videmus apud

* [Nam & hic cum Pompejo & M. Crasso societatem ac triumviratum inierat. V. Suet. Caes. 19. Liv. Epit. cv. Flor. iv. 2. 12. quo respicit etiam Lucan. 1. 84. F. R.] e Suet. Aug. 27. [Flor. iv. 7. 5. Liv. Epit. cxx.] f Liv. vii. 21. g *Id.* xxv. 7. h *Id.* ix. 30. i *Id.* xxv. 7.

apud Livium XL. c. 42. & de Triumviris coloniae deducendae *Ibid.* c. 23. & 43. Atque ita Pompejus M. & Piso colonos Capuam deduxerunt *k*; & antea Lutacius Mutinam *l*. Sub Imperatoribus etiam fuerunt Curatores *P. 175.* *Kalendarii*, qui foenus Principibus debitum exigebant *m*.

k Cic. post red. in Sen. II. 1 Polyb. III. 40.
m Vid. om. Cl. Noodt de foen. II. 1.

CAPUT DECIMUM- QUARTUM.

*De Magistratibus Provincialibus, sive
de Proconsulibus, Propraetoribus,
eorumque Legatis.*

§. I. **P**rovincia (Gr. *ἐπαρχία* *a*) est *De nomi-*
regio, quam Populus Roma- *ne, & di-*
nus provicit *b* *vel procul vicit* *c*; & *versis*
quia talis provinciae regendae munus *Proconsu-*
quotannis alicui imponebatur, hinc *lum gene-*
vox ea pro omni munere, sive officio *ribus.*
fumi coepit; d *ut consularis provincia*
dicitur obtigisse Verri, cum quaestor
M 2 *esset*

a D. Lucas Act. XXIII. 34. XXV. 1. *b* Fesk.
c Isid. XIV. 5. *d* Ter. Phorm. I. Sc. II;
22. & ibi Donat.

esset *Consulis Carbonis e.* Hi vero magistratus *Proconsules & Praetores* sunt dicti, quibus aderant *Quaestores & Legati.*

p. 176.

Italiae autem proprie dictae hic honos est datus, ut nunquam pars ejus in provinciae formam redacta fuerit. Et hic obiter notandum, septem *foederati Belgii civitates* non recte Latine *provincias* dici, quae vox potius terris in *Brabantia & Flandria*, tum in aliis orbis partibus Ordinum nostrorum imperio parentibus conveniat. Disputatur autem an aliquis dicendus sit *Proconsul* unica voce, an vero *Proconsule f*; sed ea res magni momenti non est, & utrumque apud probos auctores inveniri puto *g.* Ante bellum Punicum secundum Imperio Proconsulari raro opus erat, quia scilicet Magistratus Urbani omnibus fere negotiis sufficiebant; at postea aucto Imperio provinciae extra ordinem mandari coeperunt, quod quatuor potissimum modis factum est. *Primo*, aliquando privatis Imperium Procon-

e Cic. I. in Verr. 13. f Vid. Man. ad Cic. Fam. I. I. qui rō Proconsul probat. g Es ita Pigh. ad A. U. 275.

consulare mandabatur; quod primum contigit *K. Fabio*, & *Sp. Furio* A. U. 275. & ita postea *P. Cornelio Scipioni* ^b, qui A. U. 542. nullo dum magistratu gesto, vigesimum quartum aetatis annum agens in Hispaniam cum Imperio est missus ⁱ. Et huc p. 177 etiam referendi sunt, qui sequentibus temporibus post aliquot annos, quam Consulatum gesserant, in provincias mittebantur; & qui ex Praetura imperium Proconsulare acceperunt, ut *M. Marcellus* A. U. 538. ^k & A. U. 562. *L. Aemilius* ^l.

Secundo, alicui quandoque ultra annum tempus provincia prorogabatur; quod primum factum est A. U. 427. in *Q. Publilio Philone* ^m.

§. II. Sed *tertio*, usitatius *Proconsules* dicebantur, qui post gestum in Urbe Consulatum in provincias mittebantur; de quibus exactius jam est dicendum.

A. U. 631. *C. Sempronius Gracchus* *De tertio* legem tulit, cum Tribunus plebis *& maxime* esset, (vide omnino *Manut. ad Cic. Procoff.* *usitato*

M 3

Fa-
generc.

^h *Dion. Halic.* ix. 16. ⁱ *Liv.* xxvi. 18.
^k *Liv.* xxiii. 30. ^l *Plut. ejus vita p. m.*
 256: [*Liv.* xxxvii. 2. pr.] ^m *Id.* viii. 16.

Famil. 1. n. 7. & Pighii annales ad hunc annum) quae etiam deinceps observata fuit, ut Senatus (nam ad eum omnino haec cura spectavit, licet tribuni pl. bis saepe se ei negotio immiscerent ⁿ) ante Comitia duas provincias consulares, & sex praetorias futuris magistratibus decerneret, quas designati inter se fortirentur, vel *compararent*. Sed tamen hae provinciae certae non erant; verum pro re nata, & arbitrio Senatus ^o eadem provincia aliquando Consularis, aliquando Praetoria fuit *p*. Etiam labente jam Republica aliquando contra leges plures provinciae uni sunt datae, & alii (Pompejo, Caesari ^q, ex. gr.) per plures annos Imperium est prorogatum. Post hanc legem Semproniam itaque Comitii ad constituendos Proconsules nihil opus erat; sed sub finem annui in Urbe magistratus Consules, vel Praetores legem ad Populum curiatis Comitii ferebant de Imperio militari obtinendo ^r, sine qua lege

ⁿ *Vid. Cic. Or. de prov. consular. 1. o Vid. Senatus auctoritatem apud Coelium ad Cic. epist. 8. & omn. Manut. ad Coel. p lbid. 7. Id. de prov. cons. 7. q Suet. Jul. 25. r Liv. v. 52.*

lege bellum administrare non poterant ^s. Distinguendum enim hic est inter *Imperium* & *Potestatem*: nam *Potestatem* habere dicitur, quicumque a *Populo* negotio alicui praefectus est; *Imperium* vero is tantum, cui a *Populo* * *nominatim belli gerendi potestas data* P. 179. est. *Imperium* autem mandari solebat *Dictatori*, *Consuli*, *Practori*; & aliquando, ut hic videmus, *privatis*: *Proconsoles* enim proprie *Magistratus* non erant ^t, sed tantum *cum potestate*, & si lex accessisset, *cum imperio* esse dicebantur: ideoque nec *auspicia* habebant; nec *triumphus* facile ipsis decernebatur; praesertim si ex *privatis* in *provincias* ivissent ^v: quod tamen *perpetuum* non fuisse, ex *Pompejo Magno* patet, qui *eques Romanus* iterum triumphavit ^x.

Postquam *provinciae* ita *Praesidibus* suis obvenissent, vel potius ante, quam eas fortiti essent, ne ita locus odio vel gratiae daretur ^y, *Senatusconsulto*

M 4

to

^s Vid. *supr. Sect. 1. c. 6. §. 2.* * [Fest. *cum imperio. &c.*] ^t *Aperte Liv. xxviii. 38. Vid. omn. Spanh. de P. & U. N. Diss. X. p. 175.* ^v *Val. Max. ii. 8. 5.* ^x *Cic. pro L. Manil. 21.* ^y *Vid. exem. apud Liv. xxxiiii. 43.*

to *ornabantur* ^z, hoc est, *earum latitudo, magnitudo exercitus, stipendium, viaticum, comitatus, sive cohors* ^a (in qua erant Legati, Tribuni, Praefecti, centuriones, ministri, Contubernales ^b) *decernebantur*: *ornare* enim saepe nihil aliud est, quam *instruere* ^c. Contubernales autem proprie dicebantur adolescentes primarii, qui cum Praesidibus ibant, ut sub eorum quasi oculis militiae aliorumque munerum rudimenta discerent ^d. In ea cohorte praeterea erant *amici Imperatoris*, iique varii gradus, ita ut vel *primae, vel secundae, vel tertiae admissio* ^e dicerentur, quos Galli hodie dicerent *du grand & du petit coucher, ou lever*; qui scilicet ita familiares sunt Praesidi, vel Principi suo, ut ipsi cubitum eunti, vel lecto exsurgenti, adsint: olim etiam *Comites* sunt dicti ^f. Post haec Proconsul sacris in Capitolio rite peractis *Paludatus* (hoc est, *paludamento*, quae vestis

^z Cic. *Agrar.* II. 13. ^a Tacit. *Ann.* VI. 9. & ibi Lips. ^b Vid. Suet. *Jul.* 2. ^c Cic. *in Verr.* IV. 20. & saepe alibi. ^d Cic. *pro Cael.* 30. *Id. pro Planc.* 11. Tacit. *Agric.* 7. ^e Senec. *de benef.* VI. 33. Suet. *Vesp.* 14. ^f l. 4. ff. *de off. asses.* l. 16. *de Off. Praef.*

stis erat imperatoria *g*, *indutus*) in provincias proficiscebatur *b*, licitoribus cum fascibus, & securibus adsumtis, & amicis aliquanto spatio extra Urbem eos deducantibus *i*.

§. III. In provinciis hi magistratus, ut jam vidimus, habebant *Imperium* & *Potestatem*; illud militiam, haec jurisdictionem & cognitionem spectabat: hanc autem ut exercerent plerumque paulo post, quam in provinciam venerant, conventum provincialium in civitatem aliquam indicabant *k*; vel ipsi provinciae civitates juri dicundo obibant *l*, idque *forum agere* proprie dicebatur *m*. Jus porro dicebant (honestioribus quibusdam provincialibus in iudicium adscitis *n*) ex legibus, quas Imperator, quum primum regionem illam in provinciae formam redegisset, ex decem plerumque legatorum *o* sententia ei imposuerat; vel ex iis, quae postea de

p. 181;
Procon-
sulum in
provincia
munus.

M 5

ea

g Juven. vi. 400. Cic. Verr. v. 13. *h* Diarium vetus ap. Pigh. ad A. U. 585. *i* Vid. Liv. XLII. 49. Cic. in Pis. 13. *k* Cic. ad Famil. III. 8. *l* Suet. Jul. 7. *m* Cic. ib. 6. Cic. Att. II. 16. 17. *n* Cic. II. Verr. 29. *o* Liv. XXXIII. 24. Vid. Cic. Verr. II. 50.

ea provincia in Urbe latae erant; vel denique ex suis *Edictis p*; quae, quia plerumque ex edicto Praetoris Urbani sumebantur, *Translaticia* dicebantur *q*, & saepius edictis urbicis erant similia *r*: licet tamen multa, quae olim singulari jure in Urbe recepta erant, ad provincias non porrigerentur *s*. Habebant praeterea curationem omnium rerum, quae ad provinciae administrationem spectabant: ubi etiam omnia ad imaginem administrationis urbanae fieri solebant *t*.

Reditus ex provincia.

§. IV. Finito annuo munere (annus autem ille putabatur a tempore, quo provinciam ingressi essent, non a tempore profectionis ex Urbe *v*) Proconsul successori, si advenerat, provinciam & exercitum tradebat; & intra triginta dies juxta legem *Cornelianam x* provincia decedebat; postquam (quod lege *Julia* cautum erat *y*) rationes

p *Quorum exempla extant apud Cic. ad Att. v. 21. q l. 9. §. 2. ff. de off. procons. [ubi tamen hujus vocabuli nulla mentio. Sed vide Briff. Lex.] r Vid. Menard. not. ad Cic. in Verr. Act. II. 43. s Vid. Celeberr. Noodt Obs. II. 5. t Cic. Famil. x. 32. v Id. ad Att. v. 14. 15. 21. x Cic. Famil. III. 6. y Cic. Famil. v. 20. & not. ad II. 17.*

tiones provinciae apud duas ejus civitates deposuisset: quod si successor ejus nondum advenisset, tamen debebat, legato, vel quaestore suo (quod frequentius erat, quia Quaestor erat magistratus P. R. ^a) cum potestate in provincia relicto. Cum Romam rediisset Proconsul, privatus p. 183. Urbem ingrediebatur, nisi triumphum peteret; tum enim Urbem non intrabat, sed Senatui extra Urbem in aedem *Bellonae* (vel etiam aliquando aliam ^b) evocato res suas gestas exposcebat: & si triumphum impetrasset ^c, donec eum egisset, Imperium, lege ea de re ad Populum lata, retinebat ^d & interea *ad Urbem esse* dicebatur ^e. Inde rationes provinciae gestae ad aerarium referebat; ut & *beneficiarios* ^f, sive eos, quos testimonio suo ob negotium aliquod in provincia bene gestum honoratos volebat: & hoc intra tringinta dies post rationes relatas debebat fieri ^g. Si provinciam bene

re-

z *Ibid.* II. 18. a *Ibid.* 15. 18. & *ad Att.* VI. 6. b *Liv.* XXXVIII. 44. c *Id.* XXXIX. 4. d *Cic. ad Att.* IV. 16. *Liv.* XLV. 35. e *Cic. ad Att.* VII. 16. *Phil.* III. 11. f *Cic. pro Archia* 5. & *Famil.* V. 20. g *Cic. l. prox. d.*

rexissent Proconsules, magnos honores a fociis consequerantur, statuas, (ad quas improbi Praetores etiam pecuniam exigebant ^b) fana ⁱ, dies festos ^k, &c. quemadmodum, exempli gratia, *Lucullea* festum in honorem *Luculli* apud *Cyzicenos* celebratum legimus ^l, & *Marcellea* in honorem *Marcelli* *Syracusis* ^m: sin secus, judiciis repetundarum, peculatus, aliisque accusari poterant.

p. 184.

De Propraetoribus.

§. V. Omnia, quae de Proconsulibus dicta sunt, etiam de *Propraetoribus* dicta esse oportet intelligi; inter quos nulla fuit differentia, nisi quod illi duodecim, hi sex tantum lictoribus uterentur; tum quod Proconsulis exercitus, cohors, &c. fere ampliora essent: imo qui ex Praetura in provincias mittebantur, aliquando Proconsules dicti sunt ⁿ; & rursus Propraetores, qui ex Consulatu: quin Quaestores in provincia relictis Procon-

^b *Cic. II. in Verr. 57.* ⁱ *Vid. Cic. ad Famil. III. 7. & omn. ad Attic. v. 21.* ^k *Ascon. ad Cic. in Verr. II. 10.* ^l *Plut. Lucull. p. m. 506.* ^m *Cic. in Verr. II. 21.* [De divinis process. honoribus agunt *Memor. Acad. Litt. Paris. T. II. p. 450.*] ⁿ *Vid. Fr. Fabricium ad Cic. pro Ligur. 1. Suet. Aug. 3.*

consules quandoque dicuntur o. Aliquando denique etiam Quaestor Propraetore in provinciam missus legitur, ut *Piso* apud *Sallustium Catilin. c. 19.* cui adde eund. in *Jugurth. c. 111. edit. Jos. Wasse, & Cato in Cyprum p.*

§. VI. Quartum Proconsulum ge-
 nus ab Augusto Imperatore institu-
 tum est: is enim totum orbem Ro-
 manum in duas partes divisit, & pro-
 vincias quidem validiores, & quae
 hosti patebant q magis, sibi retinuit;
 pacatioribus vero Senatui Populoque
 tribuit; eo consilio, ut ita omnes le-
 giones & omne Imperii robur penes
 se essent; licet specie Populum exer-
 cituum onere levandi. Prima haec
 divisio talis fere fuit r: Senatoriae &
 Populares provinciae erant *Africa, Nu-
 midia, Asia, & cum Epiro Graecia,
 Dalmatia, Macedonia, Sicilia, Creta,
 Cyrene, Bythynia cum Ponto finitima,
 Sardinia, atque Hispania Baetica. Im-
 peratorias provincias constituit hasce,
 Hispaniae quod reliquum erat, ut Tar-*
 ra-

p. 185.
 Ordinatio
 provincia-
 rum ab
 Augusto
 instituta.

• Vid. Manut. ad Cic. Famil. II. 17. p Vell.
 II. 45. ubi male Heinsf. & Cl. Burmann. le-
 gunt Quaestorius. q Vid. Suet. Aug. 47.
 & Dio 53. ad A. U. 726.

*raconensem & Lusitaniam, tum omnem Galliam, Narbonensem scilicet, Lugdunensem, Aquitanicam & Celticam, cum iis populis, qui eorum coloni essent: item Coelesyriam, Phoeniciam, Cili-
ciam, Cyprum, Aegyptum; quibus postea adhuc aliae accesserunt. Sed tamen saepe regionum istarum condi-
tio mutata est, ita ut, quae antea*

p. 186. *Senatoriae provinciae fuissent, deinde essent Imperatoriae; & rursus vice versa s. Ad provincias Senatorias regendas a Senatu sortito mittebantur, qui Proconsules dicti sunt t, licet aliquando Praetorii tantum essent (vid. Ez. Spanb. P. U. N. Diff. XIII. p. 593. sq.) qui autem in Caesaris provincias mittebantur, Legati consulares v; vel simpliciter Consulares; item Legati Caesaris pro Consule x, vel pro Praetore dicebantur: & aliquando etiam Praesides y; vel Procuratores; praesertim si ex privatis missi essent. His quidem, ut gladium & habitum militarem gererent, & militem capite plectere*

s Vid. omn. Lips. ad Tacit. i. 76. t Salmass. ad Suet. Aug. 47. v Strabo III. p. 166. x l. 20. ff. de offic. Praef. y l. 1. ff. eod.

plectere possent ^z, concessit Augustus; quae omnia Proconsulibus ademit ^a. Proconsules anno, Legatos suos quamdiu ipse jussisset, provinciis praeesse voluit: illis, ne dilectum militare habere, vel pecuniam extraordinariam cogere possent, interdixit: (quam dilectus nec libera Republica, nisi speciali permisso iis concessus videatur ^b) tum constituit, ut successore misso statim provincia decederent. Vetuit quoque, ne quis ante quintum annum post gestum magistratum urbanum provinciam sortiretur. A Praesidibus etiam multum differabant *Procuratores Caesaris*, qui *Curatores* quoque, & *Rationales Caesaris* ^c dicebantur; & res fisci duntaxat curabant ^d, & aliquando etiam Legatus & Procurator in eadem provincia, ille jurisdictionem, hic vectigalia curabat ^e. De Quaestoribus Provincialibus jam supra c. 8. hujus sectionis diximus.

p. 187

§. VII. Proconsulibus & Proprae- *De Legatis*
to- *tis.*

z l. 6. §. 8. de off. Praef. a Dio 53. b Cic. ad Famil. xv. 1. c Lamprid. Al. Sev. 45. d Tac. Agric. 15. e Vid. Ampliff. Corn. & Bynkersh. Obs. Jur. Rom. 11. 20. seqq.

toribus aderant *Legati*, vel a Senatu dati *f*, vel Senatus permiffu ab ipsis Proconfulibus adfciti *g*, qui tum *aliquem sibi legare* dicebantur *h*; vel denique lege extra ordinem constituti. Numerus eorum minimum erat ternarius *i*; qui pro dignitate Praefidis, p. 188. & magnitudine provinciae saepe augebatur *k*. *Munus* Legatorum erat, ut quasi vicarii quidam sui Praefidis essent, eumque omni ratione, qua opera, quo consilio juvarent: tum privatarum cauffarum cognitionem mandata jurisdictione habebant *l*, publicas vero quaestiones ipse Proconful exercere debebat *m*: nec etiam Legati animadversionem habebant, nisi Proconful a provincia abesset: unde fiduciarium tantum operam obtinere dicuntur *n*. Aliquando etiam Legati *o* sine Praefide provincias, pacatis scilicet, Populi Romani nomine obtine-

f Cic. *Vatin.* 15. *g* Vid. Cic. *ad Fam.* XIII. 55. & *Manut.* *Ib.* ad 1. 7. Cic. *in Verr.* 1. 17. *h* *ad Fam.* VI. 6. *i* Vid. *Sigon. de ant. jur. prov.* II. 2. *k* Cic. *Phil.* II. 13. *l* Cic. *pro Flacco.* 21. *m* *l. 1. pr. ff. de off. ej. cui mand. est jur.* *n* *Caes. de B. C.* II. 17. & III. 51. Vid. & *l. 1. §. 1. ff. de off. ejus cui mand.* *o* *d. l. 1. §. 1.*

nebant *p.* Munus hoc honoratum valde habebatur *q*; & saepe Consulares *r* & Praetorii eo functi leguntur: quin licitoribus quoque & fascibus legati, aliquando certe, utebantur *s.*

§. VIII. Senatores, qui negotium aliquod privatum (unde tales Reip. causa abesse non censentur *t*) in provinciis gerendum habebant, aliquando *liberam legationem* a Senatu impetrabant *v*, hoc est, *Legati nomine* & *insignibus ornabantur*; ut ita honoratiores apud exterarum nationes essent *x*; & ut facilius negotia sua perficere possent; quemadmodum exemplum talis legationis, voti solvendi causa susceptae, habemus apud Ciceronem *ad Att. iv. n. 2. xv. 8. & 11.* Sed cum multi facilitate Senatus hac in re abuterentur, atque ita sociis sumptui onerique essent, Cicero *y* in consulatu suo, cum rem plane tollere non posset, tempus minuit, & ex indefinito

N an-

p Cic. de Prov. Cons. 3. *q* Cic. in Vatin. 15. qui locus visu dignus est. *r* Liv. xxxvii. 10. *s* Cic. Famil. xii. 30. Vid. & Liv. xxix. 9. & Cic. Fam. xii. 21. *t* l. 14. ff. de legation. *v* Cic. ad Famil. xi. 1. & xii. 21. *x* Val. Max. v. 3. ex. 3. *y* Ipsi de LL. l. 11. 8.

De legationibus liberis. p. 189.

annuum fecit: quod tamen postea ex lege Julia rursus quinquennale factum fuisse videtur ^z.

^z *Cic. Attic. xv. 11.*

CAPUT DECIMUM QUINTUM.

De Ministris Magistratum.

p. 190. *De Scri-*
bis. §. I. **I**nter *Ministros Magistratum* primo loco erant *Scribae*, qui singulis magistratibus apparebant, ut rationes publicas in tabulas referrent, & leges actaque omnia perscriberent; quique id muneris exercebant, *scriptum facere* dicebantur ^a. Denominabantur autem *Scribae* a magistratibus, quibus apparebant ^b, ita ut *Quaestorii*, *Aedilicii*, (*scriba librarius Aedilium Curulium* est apud *Grut. p. xciv. n. 11.*) *Praetorii*, & sic porro dicerentur: erantque in decurias divisi: unde *decuriam emere* dicit *Cicero in Verr. L. III. c. 79. pro emere munus scribae. Munus* eorum non nimis

^a *Liv. ix. 46. Piso ap. Gell. vi. 9.* ^b *Vid. Sigon. de antiq. jur. Civ. Rom. 11. 9.*

nimis honorificum erat; sed tamen ingenui plerumque eo fungebantur, rarius libertini: * imo *honestus eorum* ordo ibidem Ciceroni dicitur: vid. eund. *de leg. L. III. c. ult.* & adeo demum se extulerant, ut *Cato* in p. 191; Quaestura eorum audaciam reprimere coactus fuerit c: sed certum tamen est, eorum munus apud Graecos multo honorificentius, quam apud Romanos fuisse d.

§. II. *Accensi* [*stads-boden of deur-waarders*] dicti sunt ab *acciendo*: hi *Populum* ad concionem, & jus poscentes in iudicium ad Praetorem *accibant*; silentium indicebant; Consuli eo mense, quo fasces non habebat, *praebant* e; erantque fere ex libertis.

§. III. *Praecones* etiam in decurias divisi erant: eorum vero usus erat multiplex; scilicet primo *in sacris*, ut

N 2 silen-

[Eos a servili comitatu distinguit Livius xxxviii. 51. a. f. Sed quod servos publicos aliquando scribarum munia obiisse ait Pignorius p. 61. dubito an satis evincat l. 3. Cod. de serv. Reip. manum. Belgice dixeris eos *stads-schryvers*, *boek-houders*; at barbara voce *klerken* audiunt.] e *Plut. Cat. Min. p. m. 766.* d *Nepos Eumene 1. c V. Liv. III. 33.*

silentium indicerent, & verbis male ominatis parcere juberent *f*, unde apud Graecos *ιεροκήρυκες* sunt dicti *g*, quasi *sacros praecones* dicas; eoque alludit *D. Paulus* 1 *Tim.* 11. 7. 2 *Tim.* 1. 1. Secundo, interveniebant praecones in *auctionibus* *b*, ut bona venalia proclamarent, & pretia oblata renunciarent: qui autem in auctionibus publicis emebant, *Sectores* dicebantur *i*; imo ipsa *auctio sectio* appellatur apud *Cic. Phil.* 11. c. 26. 29. &c. Tertio, in concionibus, ut *audientiam facerent* *k*. Quarto, in *Comitiis* *l*, ut Populum ad suffragia citarent, & Magistratus designatos renunciarent. Quinto, in *legibus ferendis*, ut eas subjiciente scriba Populo recitarent. Sexto, in judiciis, ut reos, accusatores, testes citarent, instrumenta praelegerent. Septimo denique, in *Senatu*, ut literas ad eum missas, aliaque

f V. infra Sect. IV. c. 3. §. 6. g Homer. Iliad. IX. 170. [κηρυκας tantum invenio: neque enim alteram vocem reciperet versus.] Athen. IV. p. 149. h Plaut. Men. v. 9. 93. [de formulis subhastare, subjicere hastae V. Briffon. VI.] i Flor. 11. 6. [48.] & Cic. pro S. Rosc. 29. 33. 36. &c. k Plaut. in Procl. Poen. 11. l Cic. in Verr. v. 15.

aliaque recitarent. Eorum autem ars admodum erat lucrosa ^m, erantque plerumque liberi *. His affines fuerunt *Coactores*, qui rerum in auctio- nibus venditarum pretia exigebant ⁿ. Sed fuerunt etiam *coactores* publica- norum ministri, qui pecunias publicas *cogebant* ^o.

§. IV. *Licitorum* origo a Romulo *De licitori-*
bus. fuit; exemplum rei ab Etruscis. Di-

cti sunt, juxta *p* plerosque, a *ligan-* p. 193.

do ^b; & magistratibus majoribus, ex- ceptis Censoribus, apparebant; pri- mo, *praeundo* cum fascibus virgarum (unde Gr. $\rho\alpha\beta\delta\omicron\upsilon\chi\omicron\varsigma$) & securibus, de qua re jam satis dictum est; secun- do, *submovendo* ^r obvios, ($\tau\omega\ \alpha\nu\alpha\sigma\epsilon\lambda\lambda\epsilon\iota\nu$ ^s) ut locum Magistratibus face- rent, formula sequente: *si vobis vide- tur, discedite Quirites*; unde Tribu-

N 3 norum

^m *Martial.* v. n. 57. vi. 8. *Juven.* vii. 6.

* [Immo ex antiqua lege ap. Briffon. de Formulis p. 142. *cives Romani* esse debebant, quod etiam claret ex *Martiale*, ll. cc.]

ⁿ *Cic. pro Cluent.* 64. *Horat. Serm.* i. vi.

86. ^o *Vid. Graev. ad Cic. pro Rab. Post.*

11. *Inscript. ap. Grut. p. DCXXXVI. n. 5. 6.*

DCXXVII. n. 1. p. Vid. Plut. Romulo p. m.

34. ^q *Nov. 1. p. 80. edit. Plant. 1565.*

^r *Liv. viii. 33. Horat. Od. ii. 16. s. Dion.*

Hal. x. 59.

norum plebis accensus id facere non poterat, quia illi non omnium, sed plebis tantum magistratus erant ^t; tertio, *animadvertendo*, ut debitus honos iis redderetur ^v. Damnatos etiam jubente magistratu hac vel simili formula, *Liētor, adde virgas reo, & in eum lege age* ^x, virgis caedebant, & securi percutiebant ^y; erantque fere ex ima plebe, sed tamen libera & saepe liberti illius, cui apparebant ^z. Itaque diversi erant Liētores a servis publicis, de quibus extat Senatusconsultum apud *Frontinum de aquaeductibus L. II. n. 1658. in Thesaurο Graeviano. Tom. IV.* [Adde Pignor. & T. Popmam *de servis publicis. AD- PARITORES* autem eorum similes fuisse credo, quos nostri majores *waardgelders* dixere: quique hodie Amstelodami ac Lugduni *stoepen*, & Rotterodami *bellebardiirs* vocantur, & magistratibus a custodia corporis sunt.]

p. 194.

De Viatoribus.

§. V. *Viatores*, qui proprie Aedilium & Tribunorum plebis erant ministri, ita sunt dicti, quia frequens

eorum

^t *Liv. II. 56. v Id. XXIV. 44. x Id. XXVI. 16. y Id. II. 5. Nonius l. prox. d.* [adde *Liv. I. 26. II. 5. & VIII. 7.*] ^z *Vid. Cic. l. 1. in Verr. 26.*

eorum ab Urbe in agros *via* erat *a*, cum proceres illi prisca, quos arcescebant, plerumque ruri degerent *b*; agriculturae enim studiosissimi erant Romani veteres *c*.

§. VI. *Carnifex* fuit, qui servos, *De Carnif. fice.* vel infimae fortis homines gravioribus poenis damnatos supplicio afficiebat: servi enim & liberti diverso ab ingenuis supplicio afficiebantur *d*. Erat autem tanto contemptui, ut extra Urbem habitare cogeretur *e*: quod etiam apud Graecos obtinuit *f*; imo apud *Rhodos* urbem nunquam ingrediebatur *g* *Carnifex*.

- a* *Columell. Praef. 1. Fest. hac V.* [Inscriptio quaedam ap. Gruter. p. 256. habet: *Viatores qui Caesarib. & Cos. & Pr. apparent.*] *b* *Cic. de Senect. 16.* *c* *Vid. Juven. xi. 86. Sen. de provid. 3.* [Cives Romani erant, ut jubebat lex vetus ap. Brisson. de Formul. II.] *d* *Tacit. Ann. III. 50. & xv. 60.* *e* *Vid. Plaut. Pseud. 1. III. 98. Cic. pro Rabir. perd. reo 5.* *f* *Pollux. Onom. IX. 1. f.* *g* *V. Meurs. Rhodo 1. 21.* [& Falster. Amoenit. Philol. T. 1. p. 195.]

SECTIO TERTIA

De Judiciis.

CAPUT PRIMUM.

De Judiciis.

p. 195. **J**udicia sunt vel *Privata*, vel *Publica*: *Privata* judicia sunt controversiarum de rebus privatis legitimae discussiones, cognitiones & definitiones. Eorum porro ratio haec erat.

De Citatione.

§. I. Si domi inter amicos lis componi non potuisset, (quod tamen plerumque tentabatur ^a) die postulationum petitor * adversarium *in jus vocabat*, hoc est, rogabat, ut se ad Praetorem sequeretur. Si sequi nollet, ex legibus XII. Tabularum obtorto collo eum in iudicium raperè poterat ^b; si antea praesentem aliquem *antestatus*

^a *Vid. Cic. pro Quint. 5. & 11. & ibi not. Id. pro Caec. 2.* * [qui ambo olim rei sunt dicti. V. *Synonyma nostra.*] ^b *Plaut. Poen. 111. v. 45.*

status esset c, hoc est, *testem advocasset d*; quod fiebat tacta ejus *auricula e*, quia *p. 196*
ima auris memoriae sedes habebatur *f*. Sed postea edicto Praetoris cautum fuit, ut, si quis in jus vocatus non iret, satisdaret fore, ut se in jure sisteret *g*. Si reus satis, vel cautum non dedisset, post antestationem in jus ducebatur ad Praetorem postulationibus sedentem; alioquin in carcerem, ubi servaretur in sequentem postulationis diem in jure sistendi causa *b*. Quod si quis domi suae latitaret, extrahere quidem eum inde non licebat *i*, quia sua domus tutissimum cuique refugium atque receptaculum est; verum edicto Praetoris, quod ad aedes rei cum testatione affigebatur, *citatus* fuit; & si tertiae citationi (fiebant citationes decem diebus inter singulas interpositis *k*) reus non paruisset, Praetoris decreto bona ejus

N 5

possi-

c Horat. Serm. I. IX. 75. *d* Plaut. Persa IV. IX. 50. Curc. v. III. 17. Poen. v. IV. 59.
e Horat. d. l. 77. Plaut. Curc. v. II. 23. seq.
f Servius ad Virg. Ecl. v. 1. 3. *g* Tit. ff. si quis in jus voc. non. ier. *h* Plaut. Persa II. IV. 18. Vid. Cl. Noodt observ. 11. 20. l. 18. & 21. ff. de in jus voc. Vid. Cic. pro Domo 41. *k* l. 68. sqq. ff. de judiciis.

p. 197. possideri, proscribi & distrahi jube-
bantur ^l. Si reus in judicium venis-
set, actor *edebat actionem* ^m, hoc est,
declarabat, qua actione uti, & qua ex
caussa agere vellet; nam saepe plures
actiones in unam causam concurre-
bant: ut, exempli gratia, in causa
furti aliquis poterat agere rei vindica-
tione, vel conditione furtiva, vel
denique ad poenam dupli in furto nec
manifesto, vel quadrupli in furto ma-
nifesto ⁿ: ei, qui domo sua prohibi-
tus fuerat, actio injuriarum & alia de
vi illata competebat: & sic in aliis.
Tum actor a Praetore *actionem*, sive
judicium postulabat, hoc est, *petebat,*
ut sibi in adversarium liceret intende-
re ^o; reus vero *postulabat advocatum*.
His impetratis actor certa formula
vades petebat, fore, ut reus certo die
(qui plerumque *perendinus* erat) se ju-
dicio sisteret; isque reum *vadari* di-
cebatur ^p, reus contra dicebatur *va-*
dimonium promittere ^q: & si non ades-
set,

^l *Vid. Sigon. de judic. l. 18. m l. 1. pr. ff. de*
edendo. Plaut. Persa. IV. IX. 8. n §. 5. In-
stit. de oblig. quae ex del. nasc. o l. 1. §. 2.
ff. de postul. l. 4. §. 8. ff. de damn. inf.
p Horat. Serm. 1. IX. 36. Plaut. Curc. I.
III. 5. q Gell. VII. 1.

set, *Vadimonium deserere* r. Tertio in- p. 198.
de die, nisi *transactum esset* s, Praetor
litigatores citari jubebat, quique non
adfuiſſet (nisi *cauſſa t ſontica* fuiſſet
impeditus) cauſſa cadebat v.

§. II. Si uterque adefſet, *actionem* De inten-
tione
actionis.
ſuam actor *intendebat* certa *formula*
conceptam; ſingulae enim actionum
intentiones propriis ſuis formulis erant
includae, a quibus nec latum unguem
recedere licebat x, nec vel uno num-
mo, exempli gratia, plus petere y;
eaſque compoſuiſſe dicebatur *Cn. Fla-
vius* ſcriba primum; mox Aedilis Cu-
rulis A. U. 449. z a ſed eaſ formulas
prudenter ſuſtulit Imperator Conſtan-
tinus l. 1. *Cod. de form. & imp. act. ſubl.*
Concepta actionis intentione, actor
Judicium ſive *Judicem* in eam a Prae-
tore poſtulabat: ſi *Judicem*, aut eum,
qui proprie *Judex* dictus eſt, aut *Ar-
bitrum*: ſi *Judicium*, aut *Recuperato-
res*,

r Cic. pro Quint. 14. 16. &c. s Quid ſit
transigere vid. l. 1. ff. de transact. t ff. ſi
quis caut. in jur. ſiſt. toto tit. v Vid Suet.
Cajo 39. Horat. Serm. 1. IX. 36. x Suet.
Claud. 14. y Plant. Moſtell. 111. 1. 122.
z Liv. IX. 46. l. 2. ff. de O. I. §. 7.
a Cic. ad Attic. VI. 1. pro Mur. 11. & de
Orat. Id. 1. 41.

P. 199. *res, aut Centumviros. Judex, qui ex albo* ^b *Praetoris dabatur* ^c, *cognovit omnis generis caussas, sed leviores; nec a formula judicii vel tantillum, ut dixi, ei licebat discedere* ^d. [*Judex inter partes sedere dicitur. Phaedr. 1. fab. x. Gell. XIV. 2. p. 643. ubi V. Gronov.*] *Arbiter cognoscebat de iis caussis, quae bonae fidei* ^e *& arbitrariae dicuntur: & in arbitriis aliquando pecunia deponebatur, quae dicebatur compromissum* ^f. *Recuperatores dicti sunt, qui de rebus privatis recipiendis, reddendisque cognoscebant, & in controversiis de facto tantum dabantur, ut in injuriis* ^g, *&c.*

De Centumviris.

§. III. *De Centumviris paullo latius est dicendum. Hi fuerunt creati terni ex singulis tribubus, ita ut revera centum & quinque numero essent; qui in caussis gravioribus, & quae non facti, sed juris erant, (praecipue*

^b *Cujus meminit Sen. de benef. III. 7. c Gell. XIII. 8. d Sen. de Clem. II. 3. & epist. 48. e §. 30. seq. Institut. de action. vid. ann. Cic. pro Q. Rosc. Com. 4. f Vid. Cic. ibid. & in Verr. II. 27. Famil. XII. 30. g Gell. XX. 1. Vid. Hotom. ad Cic. pro Caecin. 1.*

cipue in haereditatis petitione, causa inofficiosi testamenti ^b, & similibus ⁱ) judicia faciebant. Haec autem p. 200. Centumvitalia judicia nec privatis, nec publicis judiciis erant similia. Vid. Cl. Graev. Praef. ad T. I I. Ant. R. sed propriam quandam sibi formam habebant: ac praeterea Centumviri in tribunalibus sedebant ^k, cum alii iudices subselliis duntaxat uterentur ^{*}; nec ab iis appellari poterat ^l, quia totius Populi hic confessus quodammodo consilium erat. Videntur creati Centumviri circa A. U. 513. quando primum triginta quinque tribuum numerus expletus est, & facit eo *l. 2. §. 29. ff. de Orig. Jur.* At post Augustum haec judicia magis frequentari coeperunt ^m, & centum ac octoginta ordinario iudices conscripti sunt, & in quatuor *Consilia*, sive *Tribunalia* divisi ⁿ. Hi Praetore denunciante a

De-

^b *l. 13. ff. de inoffic. testam.* [De Centumviralium caussarum profanatione &c. multa conqueritur Plin. II. Epist. 14.] ⁱ *Cic. de Orat. I. 38. omn.* ^k *Vid. l. 76. pr. ff. de legat. 2.* ^{*} [Gell. XIV. 2. ubi V. Gronov.] ^l *Vid. Siccama de jud. centumvir. I. 6. Suet. Domit. I.* ^m *Vid. Dial. de cl. Orat. 38.* ⁿ *Plin. Epist. I. 18. IV. 24. VI. 33. Quintil. XII. I.*

Decemviris stlitibus judicandis o cogebantur, qui inter minores magistratus, & in consilio Praetoris erant; ac etiam Centumviris quodammodo

p. 201. praecerant: erant autem quinque Senatores, & quinque Equites Romani p. Praesidebat huic judicio Praetor Urbanus medius, ut videtur, inter quatuor consilia; sed caussae leviores in duplici tantum consilio aliquando agebantur, ita ut uno tempore duae diversae caussae agi possent q. Conveniebant Centumviri in *Basilicis*, quae fuerunt aedificia splendida; ubi deposita erat *Hasta* r, signum jurisdictionis: unde *hastae judicium* pro *centumvirali* dicitur s: & *hastam cogere* dicebantur Decemviri; quemadmodum *judicium cogere* dicuntur, qui *judicio praesunt* t.

*De forma
judicii.*

§. IV. *Judex*, ut *Arbiter*, a reo probari debebat, ac tum *judex convenire* dicebatur v: & *judicio quoque*
Cen-

o *Lucan. ad Pison. 41.* p *Vid. Celeb. Noodt de Jurisd. I. 12.* q *Vid. omn. Plin. Epist. II. 14.* r *Vid. l. 2. §. 29. ff. de Or. Jur. Suet. Aug. 36. Martial. VII. 62.* s *Val. Max. VII. 8. 1.* t *Val. Max. IX. 12. 7. Cl. Noodt de jurisd. I. 12.* v *Val. Max. II. 8. 2. Cic. pro Cluent. 43.*

Centumvirali uterque tam actor, quam reus subscribere *x* debebat, ut ita in illud consensisse eos appareret. Judex porro ille dabatur *y*, qui nec legibus, nec natura, nec moribus, p. 202. quominus Judex esset, prohiberetur: & in ea verba dabatur, quibus postulatus erat. Tum interponebantur *Satisfactiones judicatum solvi*, & *rem ratam haberi*. Prior praestabatur a procuratore rei, absente reo *z*, vel ab ipso reo, si praesens esset, in judicio, vel extra judicium, procuratorem suum confirmante *a*. Hujus satisfactionis tres erant clausulae *b*, nempe de *re judicata solvenda*; de *re defendenda*, hoc est, *judicio fisti*; & de *dolo malo*. Sed in propria persona conventus reus satisfactione non gravabatur *c*; at de exitu litis expectando vel juratoriam cautionem, vel nudam promissionem, vel satisfactionem pro qualitate personae suae dare compellebatur. *Rem ratam haberi*, satisfactionem praestare debebat procurator

x *Plin. Epist. v. 1. y l. 12. §. 2. ff. de judic.*
z §. 5. Instit. de Satisd. a §. 4. Instit. eod.
b l. 6. ff. judic. solvi. c §. 2. Instit. de Satisd.

p. 203. tor actoris *d*, de cujus mandato alia qua ex parte dubitabatur *e*: vel, si mandatum exhibere non cogeretur, quales erant personae conjunctae actori *f*. Hujusque rei ratio erat, ne judicia fierent elusoria, atque ita dominus de eadem re iterum experiri cogeretur. Tum etiam actor eum, unde petebatur, sponfione provocabat, *ni ita esset*: & pecunia, quae deponebatur, dicebatur *sacramentum g*.

Deinde fiebat *litis Contestatio*; quae nihil aliud est, quam *rei controversae apud judicem ex utraque parte testato facta narratio b*: & iudicium demum a lite contestata incipere dicitur; unde ante *iudicium conceptum*, & ante *litem contestatam* idem valent *i*. Post litem contestatam uterque litigator denunciabat alteri in diem tertium, five *perendinum k*, unde *Comperendinatio* est dicta, quae eadem *Conditio l*. Eo die iudicium fiebat; nisi iudex

¶ §. 3. *Instit. b. 1. Vid. Menard. argum in Or. Cic. pro Quint. e l. 1. Cod. de proc. f d. §. 3. Instit. b. 1. g Vid. Vaies. ad Liv. III. 57. Varro de L. L. IV. 4. h Vid. l. un. Cod. de litis contest. i Vid. Cl. Noodt de jurisd. I. 15. k Afcon. ad 1. in Verr. 9. l Vid. Fest. bac. V.*

dex aut alter litigantium morbo fontico ^m impeditus abesset ; tum enim dies diffindebatur ⁿ. Si alter litigatorum non venisset, neque morbum excussisset, Praetor in eum Edictum peremptorium ^o dabat ; ad quod non post tria, sed post duo edicta ventum est ^p. Si uterque venisset, judex primo jurabat, se ex lege judicaturum ; & mox uterque litigatorum ejus jussu jusjurandum calumniae ^q praestabat, hoc est, jurabat, se non frustrandi, aut vexandi causa litem suscipere ^r : calumniari enim proprie est, quod Galli hodie dicunt, *chicaner* ^s. Actor etiam in quibusdam causis in litem jurabat ^t, hoc est, juratus litem aestimabat ^v ; scilicet in judiciis bonae fidei, ubi res repetebatur ^x, vel, si contumacia, aut dolus rei intervenisset

O

nisset

^m Qui quis sit, *via. l. ult. §. 1. de aedil. ed. Gell. xx. 1. l. 60. ff. de re jud. l. 113. ff. de V. S. n l. 2. §. 3. ff. si quis caut. in jud. sist. Gell. xiv. 2. Vid. legem Numae ap. Fest. V. Reus. o l. 68. seq. ff. de judic. p Vid. Cl. Noodt Observ. 1. 8. q Cic. pro Mil. 27. r Vid. l. 233. ff. de V. S. & ibi Goeld. s Pollux. Onomast. VIII. 6. 55. t Cic. pro Q. Rosc. Comic. 1. l. 5. ff. de in lit. jur. v l. 8. ff. eod. x l. 3. §. 2. ff. commod.*

nisset *y*. Judex, si unus esset, unum vel alterum amicum jurisperitum in p. 205. consilium sibi adfumebat *z*. Tum *caussa perorabatur*, quod vel breviter fiebat, & *causae conjectio* dicebatur *a*; vel pluribus & artificiosis verbis, quales sunt orationes Ciceronis *pro Quintio*, & *pro Roscio Comoedo*. *Rabulae* autem, qui *causas tantum morabantur*, *Moratores* inde fuerunt dicti *b*. Denique testes audiebantur; & *tabulae aliaque instrumenta producebantur*.

*De exitu
judicii.*

§. V. Post meridiem ante solem occasum ad *sententiam dicendam* ventum est, nisi judex *causam non intellexisset*; tum enim jurabat sibi *non liquere*, atque ita *judicatu illo solvebatur c*: & hinc postea, ne temere judicarent, aliquando Imperatoris *judicium efflagitabant d*. Vel etiam *ampliabat e* judex *causam*, hoc est, *diffe-*

y l. 8. ff. de in lit. jur. [De jurejurando qualicumque veterum lege Memor. Acad. Litter. Paris. T. II. p. 244. & T. v. p. 1. sqq.] *z* Gell. XII. 13. *Plaut. Merc.* IV. III. 34. *a* Gell. v. 10. *Vid. l. 1. ff. de R. J.* *b* *Vid. Ascon. & alios ad Divin. in Verr.* 15. *c* Gell. XIV. 2. *d* *Phaest.* III. 10. *e* *Ascon. ad Verr.* I. 9.

differebat: (ἀναβάλλειν dicunt Graeci *f*). quod tamen publicis judiciis magis usitatum fuisse videtur. Pronunciabant autem plerumque iudices *videri g* sibi rem aliquam ita *esse*, vel *P. 206.* *non esse*, etiamsi certissime rem cognovissent *b*: alioquin alterum litigatorum condemnabant *i*, alterum absoluebant *k*. *Arbitri* vero primo arbitrium pronunciabant; deinde, si reus arbitrio paruisset, eum condemnabant *l*; & quidem, si dolus rei intervenisse probaretur, in quantum actor jurejurando litem aestimasset *m*; licet etiam quandoque officio iudicis jusjurandum taxatione refrenaretur *n*. Et in arbitriis quidem iudex liberior fuit *o*, quam in judiciis, quae stricti juris erant; quia in arbitriis poterat rationem habere ejus, quod bona fides

O 2

des

f Lucas Actor. xxiv. 21. & xxv. 17. *g* l. 27. §. 1. ff. de liber. caus. [Phaedr. i. fab. x. 9. ubi v. Rittersh. & Rigalt. adde Briffon. de form. Quod si non liquere sibi jurassent, judicatu illo solvebantur, V. Gell. xiv. 2. f. adde Phaedr. iii. x. 41.] *h* Cic. Academ. iv. 47. *i* Vid. ex. gr. l. i. §. 1. quae sent. sine ap. resc. *k* Vid. Sigon. de judic. i. 22. *l* l. 18. pr. ff. de dolo malo. *m* l. 68. ff. de rei vind. *n* d. l. 18. pr. ff. de dolo malo. *o* Senec. de benef. iii. 7.

des exigebat *p* : licet tamen etiam arbitri Praetoris auctoritati essent sub-
 jecti *q*; isque eorum, ut aliorum ju-
 dicum, sententiam & pronunciaret,
 & exequeretur. Cum autem semel
 p.207. iudex, sive bene, sive male, sen-
 tentiam dixisset, iudex in ea causa
 esse desinebat *r*.

Peracto iudicio, reo aliquando ex
 justis causis dabatur *Restitutio ininte-*
grum *s*; quae est *redintegrandae rei*,
vel causae actio: & proprii erroris ve-
 niae petitionem, vel adversarii cir-
 cumventionis allegationem continet,
 cum *appellatio* iniquitatis sententiae
 querelam prodat *t*.

Reus, nisi intra triginta dies,
 quam condemnatus fuerat, iudica-
 tum fecisset, vel appellasset, a Prae-
 tore *nexus creditori addicebatur* *v*, ut
 eum in privatum carcerem conderet,
 donec pecunia, vel opera satisfacis-
 set *x*. Actor contra *calumniae* iudi-

cio

p §. 30. & seq. *Instit. de act.* q l. 3. §. 1.
ff. de recept. qui arbitr. r l. 55. *ff. de re*
jud. s l. 1. seq. *ff. de in integr. rest.* t l. 17.
ff. de minor. v *Ter. Phorm.* II. II. 20. *Cic.*
pro Flacc. 20. *Gell.* xx. 1. *omn.* x *Quintil.*
Instit. VII. 3. [Hi temporarii servi erant,
 & proprie *nexi* dicebantur: at durius a do-
 minis

minis

cio tenebatur ; *Calumniatores* autem sunt, *qui accepta pecunia litem falso intendunt* γ. In judiciis vero divisionis tam reus, quam actor, de calumnia jurare debebat z.

Judex denique, si sciens ^a dolo malo injuste judicasset, *litem suam faciebat*, hoc est, *veram litis aestimationem praestare cogebatur* ^b ; de quo crimine aliquando etiam lege repetundarum quaesitum fuit. Quod si pecuniam judex a litigantibus accepisse convinceretur ex lege XII. Tabularum, capitis damnabatur ^c. Et haec de judiciis Privatis : sequuntur Publica.

minis habiti magnas saepe turbas dedere. Vide ex. gr. Liv. II. 23. Hoc tamen ligandi jus desit A. U. 429. teste Livio VIII. 28.] γ *Toto tit π. de calum. z l. 44. §. 4. ff. famil. ercisc. a l. 15. ff. de judic. b Pr. Instit. de obl. quae quasi ex d. π. Rubrica. tit. 13. l. 1. ff. c Gell. xx. 1.*

CAPUT SECUNDUM.

De Judiciis Publicis.

§. I. **P**ublica judicia sunt, in quibus quaeritur de criminibus; atque ita vocantur, quia in iis cuius de *Populo* actio permittitur *a*. Ita igitur recte possunt definiiri, quod sint *Decreta*, quae de criminibus, *Quaestore* aliquo *judicium* exercente, *judices* ab eo dati fecerunt, prout *leges* de singulis criminibus latae jusserunt *b*. Fu-
 p. 209. erunt haec *Judicia*, vel *Ordinaria*, vel *Extraordinaria*: *Illa*, quae a *Praetoribus*; *Haec*, quae a *Quaestoribus* (qui *Quaestores* parricidii *c* dicebantur & *Duumviri* *d*) a *Populo* extra ordinem constitutis exercebantur. Atque olim quidem omnia judicia publica erant *Extraordinaria*: verum circa *A. U. 605.* constitutae sunt *Quaestiones perpetuae*, (de quibus jam aliquid, cum de *Praetoribus* ageremus,

a §. 1. *Instit.* *b*. 1. *Vid. Salmf. de modo usur.* *e.* 3. *p. m.* 107. *b* *Vid. Sigon. de judic.* 11. 1. *c* *l.* 2. §. 23. *ff. de Orig. Jur.* *d* *Cic. pro Rab. perd.* *r.* 4. *Liv.* 1. 26.

ageremus, diximus) hoc est, certa crimina certis Praetoribus dijudicanda sunt data; ita, ut novis legibus ad eam rem amplius opus non esset. Post hoc tamen tempus multae etiam Quaestiones, vel ab ipso Populo in Comitibus, (de quibus judiciis paulo post dicemus) vel a Quaestoribus extra ordinem creatis exercitae sunt; & hoc vel ob atrocitatem, vel ob novitatem criminis: ut, exempli gratia, in causa Milonis, qui Clodium occidisse dicebatur ^e; & in causa ipsius Clodii *pollutorum sacrorum rei f.* Et sic A. U. 640. de incestu Vestalium p. 210. extra ordinem quaesivit L. Cassius Longinus ^{g.} Primae autem Quaestiones perpetuae fuerunt *Repetundarum, Peculatus, Ambitus, & Majestatis.*

§. II. *Repetundarum*, subintellige, *De materia horum*
pecuniarum; (Graeci dicunt, κρίνειν τι- *judicio-*
νὰ κακώσεως ἐπαρχίας, judicare aliquem *rum.*
repetundarum ^h; & εὐθύνας ἔφλειν, *damnari repetundarum* ⁱ) *repetunda-*
O 4 rum,

^c Vid. Orat. pro Milone. ^f Cic. ad Att. 1. 12.
^g Plut. Cic. p. m. 874. ^g Ascen. ad Cic. pro
 Mil. 12. ^h Plut. Caes. non longe ab isit.
ⁱ Aeschin. ap. Bud. comm. L. Gr. n. m. 42.

rum, inquam, iudicium est *k*, quo focii provinciales pecunias, sibi a magistratibus provincialibus contra legem ereptas, *repetunt*; unde *socialis* haec *lex* a Cicerone in *Verrinis* *l* vocatur: & hoc iudicio ex lege *Julia* etiam poterat agi adversus eos, ad quos ea pecunia pervenerat *m*: licet videatur etiam exilii poena fuisse constituta *repetundarum* damnatis *n*; *Peculatus* iudicium est, quo quis accusatur

p. 211. furti pecuniae, publicae, vel sacrae *o*; itaque κλοπή τῶν δημοσίων dicitur Plutarcho aliisque. *Peculatus* affinis est quaestio *de pecuniis residuis*, ut nempe pecuniae publicae, quae residuae apud quemque essent, exigerentur *p*. *Ambitus* crimine tenetur, qui malis artibus honores a Populo impetrare conatus est *q*; itaque hoc iudicium in Urbe cessavit, postquam ad curam Principis magistratuum creatio pertinuit,

k l. 1. 3. 4. ff. ad L. Jul. repet. Possel. Calligr. p. 44. | Vid. Divinat. 5. & 20. m Cic. pro Rabir. Post. 4. n Vid. Cic. Verr. IV. 10. collato cum orat. pro Balbo 11. nam ex iis locis videmus, C. Catonem Tarracone exulasse. o l. 1. & 4. ff. ad l. Jul. pecul. Cic. 1. in Verr. 4. p Ascon. ad Cic. Cornel. 1. p. 965. ed. Graev. Rubrica tit. 13. XLVIII. ff. q Vid. l. un. pr. ff. de L. Jul. amb.

nuit, non ad Populi favorem. *Majestatis* crimen est (non ut vulgo hodie prave enunciant, *laesae Majestatis*; * & hoc crimen aliquando simpliciter *Majestas dicitur* ^r) quod adversus Populum Romanum, aut ejus securitatem committitur ^s, ut exercitum e provincia educere; sua sponte bellum gerere; injussu Populi, aut Senatus in regnum accedere ^t; legiones sollicitare ^v. Sed hujus criminis praetextu secuti Principes plurimos innocuos sustulerunt, ita ut *Plinius Paneg.* p. 212. p. m. 121. eleganter dicat, *Majestatis singulare & unicum crimen fuisse* (sub Domitiano scilicet) *illorum, qui crimine vacarent. Majestas* autem, ut id obiter addam, quemadmodum ea vox hodie sumitur, vel potius quemadmodum sumi oporteret, nihil aliud est, quam *dignitas ex Imperio & honore*: nec tale quid, quale hodie sibi

O 5 fingunt

* [Tamen Tac. Ann. III. 24. dixit: *nam culpam . . . gravi nomine laesarum religionum ac violatae majestatis adpellando.*]
 r *Cic. ad Famil.* III. II. s l. I. §. 2. ff. ad L. *Jul. Majest.* *Cic. Verr.* I. 5. t *Cic. in Pis.* 21. v *Id pro Cluent.* 35. [Insigne exemplum in Pisone v. ap. Tacit. II. 79. 199.]

fingunt omnipotentiae Principum patroni x. Hoc crimen sub Imperatoribus *impietatis crimen* dictum fuit y: *δίκη τῆς ἀσεβείας* z. His quaestionibus postea Sulla Dictator adjecit quaestiones de *Sicariis* & *Veneficis*, (quibus qui teneantur videri potest in titulo Pandectarum ad eam legem) & de *Falso*. *Falsi* crimen committit, qui testamentum, vel aliud instrumentum falsum fecerit, vel monetam adulterinam sit fabricatus a: unde haec lex etiam *testamentaria* & *nummaria* dicitur a Cicerone in *Verrem* L. 1. c. 42. §. 7. *Instit. de publ. jud.* Mox etiam aliae quaestiones accesserunt, ut quae fiebant *ex lege Pompeja de parricidis*; (quorum poena erat b, ut cum simia, cane, serpente, & gallo gallinaceo culleo infuti, & virgis sanguineis verberati in mare demergerentur c: quod si mare longius abesset, secundum D. Hadriani constitutionem ad bestias dabantur,

p. 213.

x *Vid. elegantiff. Radb. Herm. Schelium de jure Imperii* p. m. 46. y *Tac. Ann.* vi. 47. z *Xiphilin.* 66. a *Vid. tit. π. ad l. Corn. de fals.* l. 8. & 9. *ead.* b l. 9. ff. b. t. c *Juven.* viiii. 213. *Suet. Ner.* 45.

dabantur, vel vivi exurebantur ^d) *ex legibus Julii de vi publica*, vel *privata*: *vis publica* est, quae principaliter rei iurique publico ^e contraria est; *vis privata*, quae rei iurique privato ^f. Et sic aliae praeterea quaestiones, ut *de adulteriis*, *de perjuriis*, &c. fuerunt.

§. III. *Ordo Judicii Publici* hic ^{De Ordine} erat: Qui aliquem accusare volebat, ^{judicii pu-} eum in jus vocabat eo modo, quem ^{blici.} in Privatis Judiciis diximus: & hoc saepe juvenes nobilissimi faciebant, qui ex virorum illustrium accusatione gloriam sibi aucupabantur ^g; vel, ut loquitur Cicero *pro Coelio* c. 7. *adolescenciam suam commendare vole-* p. 214⁷ *bant* ^h. Inde accusator a Praetore postulabat, ut sibi *ejus nomen deferre* liceret: (quod itaque ab ipsa accusatione distinguendum est ⁱ) sed hoc nec mulieribus ^k, nec pupillis ^l, (ni-
si

d l. 9. ff. ad L. Pomp. de parr. Vid. Cl. Noode probab. 1. 11. c. l. 1. & 3. ff. ad l. Jul. de vi publ. f Tit. π. ad l. Jul. de vi priv. g Exem. ap. Suet. Jul. 4. Cic. in Verr. 1. 38. h Vid. etiam Cic. lb. 30 i Vid. Cic. ad Famil. VIII. 6. & ibi Manut. Id. pro domo 19. k l. 8. ff. de accus. l l. 2. §. 1. ff. eod.

si in certis causis, ut si parentum, liberorumque, & patroni, & patronae, & eorum filii, filiae, nepotis, neptis mortem exequantur) nec militibus concedebatur ^m, nec infamibus: neque etiam licebat magistratus, vel eos, qui causa Reipublicae abessent, accusare secundum legem *Memmiam* ⁿ.

Si autem plures essent accusatores, iudicium fiebat ^o, uter deferre deberet, quod *Divinatio* dicebatur: de cuius nominis ratione vide *Ascon. argumento in divinationem Ciceronis*, & *Gellium* II. c. 4. Alii vero, si vellent, accusationi subscribere poterant ^p. Inde die constituta coram

p. 215. Praetore *delatio nominis* certa etiam formula fiebat, (exempli gratia, *Ajote spoliasse Siculos*, &c. *atque eo nomine sestertium millies ex lege repeto* ^q) si prius accusator jurasset *calumniam* ^r, hoc est, *se non calumniandi causa rei nomen esse delaturum*. Quod si reus tacuisset,

^m *d. l. 8. ff. eoa.* ⁿ *Cic. in Vatin. 14. Val. Max. III. 7. 9.* ^o *l. 16. ff. de accus.*
^p *Cic. divin. in Verr. 15. & ibi Ascon. Tac. Ann. 1. 74. Coelius ad Cic. 8. Liv. xxxiii. 47. [Nepos Attic. 6.]* ^q *Divin. in Verr. 5. r Coelius ad Cic. Famil. VIII. 8. Liv. xxxiii. 47.*

tacuisse^r, aut confessus esset, *lis aestimabatur* ^s in judiciis repetundarum, aut peculatus; aut *poena repetebatur* in aliis. Si inficiatus esset, postulabatur, ut *nomen ejus inter reos reciperetur*, hoc est, *in tabulas inter reos referretur* ^t: delatio autem libello subscripto, quo omnia & singula ad accusationem spectantia comprehendebantur, apud Praetorem relinquebatur ^v. Tum Praetor certum diem, quo uterque, reus scilicet & accusator, adesset, constituebat; qui aliquando decimus, aliquando tricesimus erat; & in judicio repetundarum saepe longior ^x, quia scilicet probationes ex provinciis multa inquisitione erant petendae. His factis reus cum amicis & cognatis suis *sortidum* ^y, sive obsoletum habitum adsumebat, & patronos sibi conquirebat. Cum dies dictus advenisset, accusatores, reus & patroni ejus per praeconem *citabantur*, quique non adfuisset, *caussa cadebat* ^z: sive absente

P. 216.

s Cic. in Verr. Act. 1. 13. t Coelius ad Cic. l. d. v l. 7. pr. & §. 1. ff. de accus. Gell. 11. 4. x Ascon. argum. Act. 1. in Verr. y l. 39. ff. de injur. Liv. 11. 54. z Ascon. in argum. Cornelian.

sente accusatore rei nomen ex tabulis eximebatur ^a. Si adessent, *sortitio judicum* fiebat eo numero ^b, quem lex praescribebat; & ex illis, qui eo anno ad judicia selecti crant ^c: quae, ut jam antea vidimus, aliquando penes Senatores, aliquando penes Equites fuerunt; quibus demum ex lege *Aurelii Cottae* Praetoris accessere *Tribuni aerarii* ^d: quos sustulit Julius Caesar ^e: sed iis restitutis *Ducenarios* addidit Augustus, qui de levioribus summis judicarent ^f. Ex his litigantes, quos idoneos sibi non putabant, *rejicere* poterant ^g; & atque in eorum

p. 217. locum Praetor, vel Judex quaestionis alios *subsortiebatur* ^h: in judicio vero repetundarum ex lege *Servilia* ⁱ actor ex quadringentis & quinquaginta judicibus edebat centum, ex quibus reus quinquaginta *rejicere* poterat.

Judices

^a *Cic. Verr. II. 40. & IV. 19.* ^b *Ascon. in Prooem. Aet. in Verr. & 6.* ^c *Vid. de hac re omn. Patric. ad Or. pro Scauro p. 1006. ed. Graev.* ^d *Ascon. ad Or. in Pis. 39.* ^e *Suet. Jul. 41.* ^f *Id. Aug. 32.* ^g *Vid. Abram. not. ad Cic. in Vatin. II. P. Manut. in argum. Or. pro Mil.* ^h *Ascon. in Verr. I. d. & ipse Cic. Aet. I. in Verr. 16.* ⁱ *Vid. Sigon. de judic. II. 27.*

Judices citati (nisi ex justis causis se excusassent) *jurabant* ^k, se ex lege judicaturos. Hinc jam causa peragebatur *accusatione*, & *defensione*. *Accusatio* maxime nitebatur *testimoniis*, quae sunt probationes artis expertes; suntque triplices. Primo, *Quaestiones*, sive *testimonia a servis tormentis expressa* ^l; quod tamen contra dominos non licebat, nisi in causa incestus ^m, vel conjurationis. Secundo, *Testes*, qui debebant esse homines liberi & non infames ⁿ: erantque vel *voluntarii*, vel *inviti* ^o, quibus ex lege accusator testimonium denunciare poterat ^p: utrique autem *jurati* testimonium dicebant; unde etiam *juratores* dicuntur ^q. Alii autem *juratores*, ut hoc p. 218 obiter addam, erant, qui portum intrantes de nomine suo, de patria, de

^k Vid. Cicer. Lucull. vers. fin. & Phil. v. 5.

^l Id. pro Cluent. 63. [Exempla frequentia occurrunt ap. Livium. Adde Tacit. III. Annal. 14. 22. 23. 67. & Ascon. in Milonian. p. m. 2777. Terent. Adelph. III. 4. 37.] ^m Cic. pro Mil. 22. & in partia. 34. n l. 3. pr. ff. de testib. [Terent. Phorm. II. 1. 63.] ^o l. 4. ff. eod. Vid. l. 19. Cod. de test. ^p Cic. pro Rosc. Amer. 38. & in Verr. I. 9. ^q Plant. Prol. Poen. 58. Senec. Apocoloc. init.

de mercibus, quas ferebant, interrogabant; quorum meminit modo citatus *Plautus in Trinummio A. IV. S. II. vs. 30.* posses eo hodie Gallice dicere, *des commis de recherche*. Sed e diverticulo in viam. Tertio igitur, etiam ex tabulis accusatio instituebatur, quarum nomine omne scripturarum genus venit, quo causa firmari potest: ut, ex. gr. tabulae dati & expensi; tabulae auctionariae ^r; tabulae argentariorum ^s. His productis acculator dicebat oratione ad inferenda & augenda crimina artificiose composita; cui patroni rei defensionem ad misericordiam movendam factam opponebant: itaque, praeter testimonia, etiam argumenta petita ex vita antea rei, tum conjecturas, suspiciones, &c. addebant: & praecipue in peroratione iudicum animos flectere conabantur. Praeter patronos reus etiam plerumque *laudatores* p. 219. exhibebat viros amplissimos ^t; praesertim si quis reus repetundarum esset, qui provinciales quosdam testes sibi adducere

^r *Cic. Catil. II. 8. Id. Agrar. II. 25.*
^s *Quintil. XI. 2. t Cic. pro Balbo 18. Id. Famil. I. 9. Suet. Aug. 56.*

adducere solebat : dabanturque fere, quasi legitimo numero, laudatores decem *v* : & praeterea etiam personae miserabiles, liberi forte rei impuberes, uxor similesque producebantur *x*.

§. IV. Inde Iudices *Sententiam ferebant* ; nisi lex *Comperendinationem* haberet, ut in iudicio repetundarum *y*. *Comperendinatio* autem differabat ab *Ampliatione* (de qua mox) praecipue, quod haec in certum diem pro arbitrio Praetoris, illa semper in *perendinum* fiebat *z* : tum ; quod in *comperendinatione* prior defensor, inde accusator dicebat, quod in *ampliatione* secus obtinebat. *Sententia ferebatur* hoc modo : Praetor iudicibus *tabellas* dabat *a*, eosque, ut sententiam ferrent, *in consilium mittebat* *b*. Tabellae autem erant triplices *c*, Una *p. 220.*
absolutionis, in qua erat litera A.
Alter *condemnationis*, in qua litera
P C d.

De Sententiae latione.

Cic. Verr. v. 22. x Vid. eund. pro Sext. 69. y Cic. Verr. I. II. & II. 7. & 9. Val. Max. VIII. I. 2. z Ascon. ad Cic. in Verr. I. 9. a Cic. pro Flacc. 39. b Coelius ad Cic. Famil. VIII. 8. c Ascon. ad Cic. Divin. in Verr. 7. Vid. Or. pro Cluent. 18.

C d. *Tertia ampliatio*, in qua literae *N. L.* significantes, *Non liquet*: & haec ampliatio, incertis iudicibus utrum absolvere, an condemnare reum deberent, saepius fieri poterat e. Hae tabellae a iudicibus in *urnam* conjiciebantur f; unde cum essent educatae, Praetor *sententiam*, postquam eam ex tabellis cognovisset, (praetexta prius posita g) *pronunciabat* certa formula conceptam, scilicet, *videri aliquem aliquid fecisse*, (ut nempe dubitationis aliquam speciem praeseferrent) vel, *videri jure fecisse* h, vel contra: aequis autem suffragiis reus absolvebatur i. Atque in ipsa formula condemnationis *Poena* plerumque etiam exprimebatur hoc modo, p. 221. exempli gratia, *Videtur vim fecisse*,

d *Cic. pro Mil.* 6. [Vel ⊕ *Martial.* VII. 36. & *Ascon. Pedian.* ap. *Erasm.* in *Chiliad.* *Isidorus* quoque I. *Orig.* c. 3. Nam iudices eandem literam *Theta* apponebant ad eorum nomina, quos supplicio afficiebant.] e *Val. Max.* VIII. 1. *Liv.* XLIII. 2. f *Vid. Virg. Aen.* VI. 43L. g *Senec. de Ira.* I. 16. *Val. Max.* IX. 12. 7. h *Vid. Cic. Lucull. vers. fin.* i *Id. pro Cluent.* 27. *Dion. Hal.* IV. 64. f. *licet ibi de iudicio populari agatur. Legge autem ibi, ὡς εἰς μίαν προσῆλθε αὐτῶν φυλῆν, &c.*

eoque nomine aqua & igni ei interdico, quod Graecis est, *πυρὸς καὶ ὕδατος ἕριγω*. *Dion. Halic. IV. c. 11.* apud *Plutarchum* vero in *Mario p. m. 420.* A. additur καὶ σέγης, & *tecto*: & idem Graece etiam dicebatur *ἕριγεσθαι ἀγορᾶς, καὶ τῶν ἱερῶν k*: verum licet poena expressa non esset, tamen legis potestas in reum exercebatur l: quemadmodum fere hodie in Anglia iudices ex privatis, quos *juratores* vocant, pronunciant, *guilty or no guilty, fontem esse vel infontem*, Iudex vero regius legem exequi curat. Condemnatum reum sequebatur *litis aestimatio* in iudiciis repetundarum m & *peculatus*; in aliis *animadversio* pro ratione delicti. Reo vero absoluto duo iudicia adversus accusatorem relinquebantur: alterum *Calumniae n*, si falsum crimen dolo malo intulisse constaret; cuius poena erat, ut frons calumniatoris o *litera K.* (ab ea enim *litera* olim vox haec inchoabatur scri- p. 222.

P 2 bendo,

k *Bud. comment. ling. Gr. 394.* l *d. Cic. pro Sulla 22. l. 1. §. 4. ff. ad SC. Turpis.* m *Vid. Cic. pro Rabir. Post. 4. & ibi Abram. Vellej. Paterc. II. 8. n l. 1. §. 1. & seq. ff. ad SC. Turpil. o Plin. Paneg. [Schol. ad Cic. pro S. Roscio 20.]*

bendo, *kalumniam* p) inureretur; unde *integrae frontis hominem* dicimus pro *probo* q: alterum *Praevanicationis*, si accusatorem cum reo colluisse, vel vera crimina reticuisse probaretur r.

Praeter Praetorem etiam his iudiciis praecerat, qui *Judex Quaestionis* dicebatur. Hunc Sigonius s (cui adsentitur *Celeberr. Noodt de jurisd. II. c. 5. s*) putat fuisse magistratum captum post aedilitatem v; ejusque fuisse munus, tum, ut absente Praetore ejus munere fungeretur; tum, ut datam actionem exerceret, iudices fortiretur, testes audiret, tabulas inspiceret, quaestiones haberet, & reliqua faceret, quae Praetor fere vel propter dignitatem, vel propter occupationes minus curabat.

*De Judi-
ciis popu-
laribus.*

§. V. Constitutis Quaestionibus perpetuis quaedam tamen *judicia*, ut diximus,

p *Martian. Capell. III. [Plin. Paneg. xxxv. 3. & ibi Cellar.] q l. 13. ff. de testib. I l. 1. §. 6. ff. ad SCtum Turpil. l. 1. ff. de praevan. Vid. Cic. Partit. Orat. 36. s De judic II. 5. r Vid. etiam Suet. Jul. II. & ibi Cas. v Vid. Graev. ad d. l. Suet. & omn. Grat. Inscr. ccxxv. 7. Cic. pro Cluent. 27. & 29.*

diximus, apud Populum Comitibus per- p. 223.
 acta sunt x : & iudicium quidem per-
 duellionis semper Comitibus centuriatis.
 Perduellis autem dicitur y, qui hostili
 in Rempublicam animo esse deprehendi-
 tur; nam hostes veteres perduelles di-
 cebant z. Ergo hoc crimine teneba-
 tur, qui directo contra leges de iure
 civitatis, aut libertatis Populi fece-
 rat, ut contra legem Porciam, (la-
 tam A. U. 556. a P. Porcio Laeca
 Tr. pl. a) vel Semproniam b: quarum
 illa vetabat, ne quis civis Romanus
 verberaretur, aut necaretur c; haec,
 ne de capite civis Romani injussu Po-
 puli judicaretur d: merito enim de
 his rebus ipse Populus cognoscebat,
 eratque hoc crimen inter crimina ma-
 jestatis atrocissimum e. *Tributis Co-*
mitibus iudicia facta sunt, cum Magi-
 stratus, vel Pontifex non capitis ali-
 quem arcefferet, sed mulctam indice-
 ret f: vel, si capitis die dicta, an- p. 224.

P 3

tequam

x Cic. pro Sext. 30. & de LL. III. 4. y l.
 234. ff. de V. S. z Plaut. Amph. I. I. 94.
 a Vid. Vaill. G. Porcia 10. b Vid. exem.
 ap. Val. Max. VI. 5. 3. c Liv. X. 9. Cic.
 pro Rab. perd. reo 4. d Ibid. Plut. Gracch.
 p. m. 836. D. e Vid. Cic. Verr. I. 5. Liv.
 XXVI. 3. f Cic. de legg. III. 3.

tequam illa venisset, reus sponte sua in exilium abiisset, haec Comitia sufficiebant, ut exilium ei confirmaretur *g*.

Forma Judicii popularis haec erat: Magistratus, qui aliquem accusare vellet, Populo per praeconem convocato e rostris *h*, diem reo dicebat ad audiendam accusationem; & in rebus capitalibus quidem *vades* *i*, (quod primum contigit in *K. Quinctio* *k* A. U. 291.) in multa *praedes* a reo petebat *l*, qui si dati non essent, reus ad diem iudicii in carcere servabatur. Cum dies dicta venisset, neque par, vel major Magistratus intercessisset, reus per praeconem e rostris citabatur *m*; & si non venisset, neque excusatus esset, multa ei dicebatur *n*. Si venisset, accusator testibus & argumentis adhibitis accusationem instituebat, eamque ter intermissa die peragebat. In singulis autem accusationibus *poenam, multamve*

P. 225.

g Liv. II. 35. XXVI. 3. *h* Vid. Plut. Bruto p. m. 996. *i* Auson. Technopaegn. p. 488. ed. Toll. *k* Liv. III. 13. *l* Grön. ad d. Liv. I. *m* Liv. XXXVIII. 51. *n* Excem. vid. apud Liv. XXV. 4.

Etamve pro arbitrio accusator dicebat, eaque *anquisitio* dicebatur ^o: Populus vero, qui mulctam aut remittebat aut jubebat, *mulctam certare* dicebatur ^p. Tum per tres nundinas ^q rogationem scriptam promulgabat, quae crimen & poenam continebat ^r: ipsis deinde tertiis nundinis quartam accusationem peragebat ^s, & tum denique potestas dabatur reo ad dicendum. Post haec magistratus, qui accusabat, diem Comitii edicebat, vel, si Tribunus plebis aliquem perduellionis accusaret ^t, diem Comitii a majore Magistratu petebat. Tum deinde reus cum amicis Populum *sordidati* ^v supplicabant & *premsabant* ^x; ac judicium fiebat suffragiis latis eo modo, quem capite de Comitii diximus: nisi intercessisset aliquis, aut judicium auspiciis, vel excusatione morbi, exilii, aut funeris curandi esset discussum: vel etiam, p. 226.

P 4

si

- o *Id.* II. 52. XXVI. 3. p *Id.* XXV. 3. *Cic. de LL.* III. q *Cic. pro domo* 16. [Dionys. Halic. VII. 58.]. r *Afcon. in Or. Cic. pro M. Scauro init.* s *Cic. pro domo* 17. [v. Sigonius, de omnibus his late differentem.] t *Liv.* XXVI. 3. v *Gell.* III. 4. x *Liv.* II. 61. III. 12. & 58.

si accusator accepta excufatione *di-*
em prodixisset y ; aut placatus plane
ab accusatione z deftitiffet. Deni-
que, vel *absolutio* rei, vel in eum
damnatum *animadverfio* fequebatur.

De fuppli-
ciis Rom.

§. VI. Itaque pauca hic addamus
licet de diverfis *poenarum*, quae apud
Romanos obtinuerunt, generibus.
Eae vel bona fpectarunt, ut *damnum* ;
vel *corpus*, ut *vincula*, *verbera* & *ta-*
lio ; vel *jus*, ut *ignominia*, *exilium*,
fervitus ; vel denique ipfa *morte* qui-
dam puniti funt. *Damnum* alio no-
mine *Mulcta* eft dicta : & antiquiffi-
mis temporibus in ovibus & bubus
duntaxat conftitit a : fed cum ea mul-
ctae punitio inaequalis efferet, quod
boves ovesque alias parvi, alias ma-
joris pretii adducerentur, poftera *lege*
Ateria conftituti funt in oves fingula-
las aeris deni, in boves aeris centeni :
ita ut maxima mulcta tunc efferet ter-
mille & viginti affium b.

Vincula erant, vel *publica*, vel *pri-*
vata : *Publica* erant carcer ; in quem
poft confessionem rei conjicieban-
tur :

y *Liv. d. l.* z *Id. iv. 42.* a *Gell. xi. i.*
b *Fest. v. Mulcta.* [Qui ad noftram mo-
neram valent 75½ floren.]

tur e : [unde nisi x. die post latum ju- p. 227
dicium ad supplicium duci poterant.
Vid. Tacit. Ann. III. 51. & ibi Grono-
vium.] *Privata*, cum apud magistra-
tus domi, aut etiam privatos nobiles
custodiendi ponebantur d.

Verberatio, quae virgis fiebat, ex-
tremum mortis supplicium praeces-
sit e : *fustuarium* autem in castris
magis obtinuit; de quo ergo suo loco
dicemus.

Talio ex lege duodecim tabularum
erat poena injuriae propter mem-
brum ruptum f; nisi reus cum lae-
so de poena remittenda pactus fuisset g.

Ignominia fuit infamia, ita dicta,
quod *in nomine* tantum versaretur h, ut
jam supra diximus, eaque jus munerum,
honorumque civilium ferme ademit.

Exilium quidem in irrogatione poe-
nae non nominabatur, sed *aquae &
ignis interdictio*, quam necessario se-
quebatur exilium: neque enim sine
aquae & ignis usu esse quisquam in
Urbe poterat i: sed aquae & ignis

P 5

in-

c l. 5. ff. de cust. reor. d Liv. xxxix. 14.
Sall. Catil. 51. e Suet. Ner. 49. f §. 7.
Institut. de injur. g Gell. xi. 1. Fest. v.
Talionis. h Cic. de Rep. iv. apud. Non. 1.
93. i Vid. eund. pro Caccin. 34.

§. 228. interdictioni sub Augusto successit deportatio *k*. His mitius puniebantur *relegati* *l*, quippe qui civitatem retinerent; quae aquae & ignis interdictione, sive exilio tollebatur *m*: eaque poena honestiorum ferme erat *n*.

In *Servitutem* vendebantur, qui nomen suum in censum non detulissent *o*; vel, qui citati nomen militiae non dedissent *p*.

Mortis damnati, vel *securi percutiebantur* praevia, ut diximus, verberatione *q*: eaque poena *more majorum* infligi dicebatur *r*; vel *laqueo* ipsis guttur in carcere frangebatur *s*; vel de *robore*, qui locus quidam in carcere erat, praecipitabantur *t*, vel denique de *saxo Tarpejo* dejiciebantur *v*: sed hoc poenae genus postea abolitum fuisse videtur *x*: *Servorum*
vero

k Vid. P. Manut. de LL. Rom. 23. f. 1 Ovid. Trist. II. 137. *m* l. 2. ff. de publ. jud. *n* Juven. XIII. 247. *o* Dion. Halic IV. 15. & v. 75. *p* Cic. pro Caecis. 34. Val. Max. VI. 3. 4. [v. et. p. 207.] *q* Liv. II. 5. & XXVI. 15. *r* Suet. Ner. 49. (& Caes. g. b. VI. 44.) *s* Sall. Catil. 55. *t* Fest. v. Robur. *v* Liv. VI. 20. *x* l. 25. ff. de poen.

vero supplicium ordinarium erat *p. 229*
crux y, sive *furca*, quam ipsi *ferre*
 debebant, unde *furcifer* commune
 servorum opprobrium *z*; licet alii
patibulum furcam fuisse dicant *a*. Ali-
 quando etiam servorum frontes li-
 teris inurebantur *b*. Dum autem ad
 supplicii locum ducebantur, *nolam* de
 collo pendulam gestabant *c*, ne ob-
 vii forte infausto occurfu pollueren-
 tur.

Aliquando etiam ignominiae causa
 cadavera uncis per Urbem tracta *d*
 in *scalas Gemonias* abjecta sunt *e*; vel
 etiam in Tiberim *f*.

Alia suppliciorum genera, quod
 arbitraria fere fuerunt, & pro libidi-
 ne ac faevitia Principum exacta sunt,
 non recensimus.

Locus, ubi judicia publica exerci-
 ta sunt, fuere forum, vel Campus
 Mar-

y *Plaut. Mil. II. IV. 19. Juven. VI. 219.*
 z *Donat. & Eugraph. ad Ter. Andr. III.*
 v. 12. *Plut. quaest. Rom. p. 280.* [Simi-
 les tituli sunt, *mafligia*, *verbero*, *crucia-*
rius.] a *Isid. Orig. v. 27.* b *Juven. XIV.*
 24. *Plaut. Caf. II. VI. 49.* c *Id. Pseud.*
 I. III. 98. d *Juven. x. 66.* e *Suet. Vi-*
tell. 17. [Tib. 75.] f *Laëprid. Heliog.*
 17.

p. 230. Martius, vel etiam Capitolium: privata in foro coram tribunali, vel in basilicis, vel denique de plano sunt peracta.

[Inter notas, scelestis post mortem adjectas, potissimae fuere *nominis* atque *imaginis*. (1) Ne quis ex eorum gente idem deinde praenomen gereret. *Liv. vi. 20. Tacit. Ann. ii. 32. & iii. 17.* (2) Ut eorum nomen e fastis raderetur. *Tac. Ann. iii. 17.* (3) Ne eorum imago funus familiare sequeretur. *Tac. Ann. ii. 32. & iii. fin.* Sequentia autem loca ex FALSTERI V. CL. Amoenitt. Philolog. de poena *nominis* transcribimus: *Gell. ii. 6. vii. 20. & ix. 2. Lactant. de Persec. iii. 3. Suet. Domit. c. ult. Lamprid. in Commodio c. ult.*] plura dabit consultiss. C. H. Trotz in *Memozia damnata*.

(Crucem & patibulum idem esse vid. Just. xxii. 7. Et alia ap. Lips. & Bartholin, de cruce. FR.)

SECTIO QUARTA.

De Sacris Romanorum.

CAPUT PRIMUM.

De Diis.

In sacris Romanorum haec tria po- p. 231.
tiffimum considerabimus : primo
scilicet; quos coluerint ; secundo , per
quos ; tertio , quomodo.

§. I. *Dii, quos coluerunt Romani, De diver-*
fuerunt fere innumeri ^a , praefertim ^{sis Deo-}
cum procedente tempore & prolato ^{rum gene-}
Imperio omnia fere sacra peregrina ^{ribus.}
in Urbem penetraverint ^b ; quorum
tamen Deorum maxime celebratos
duntaxat recensebimus. Distribue-
bantur in *Deos Majorum gentium* ^c ,
& *Minorum gentium*. *Majorum genti-*
um Dii erant *duodecim Consentes*, ita
dicti ab antiquo verbo *conso* pro *con-*
sulo ^d ; & octo *Selecti* ^e. *Minorum*
gen-

^a Vid. Plin. H. N. II. 7. Juven. XIII. 46.

^b Min. Fel. p. 16. ed. Rigalt. ^c Cic. Tuscul.

I. 13. ^d Augustin. de C. D. IV. 23.

^e Vid. Varr. fragm. p. 41. ed. Durd.

p. 232. *gentium Dii sunt, qui Semones, Indegetes & Simidei vocantur: quibus etiam Dii agrestes, marini, fluviatiles, & similes sunt accensendi.*

De Jove. §. II. *Consentum*, (quos Ennius his versiculis comprehendit f,

Juno, Vesta, Minerva, Ceres, Diana, Venus, Mars,

Mercurius, Jovi⁹, Neptunus, Vulcanus, Apollo.)

Consentum, inquam, primus est *Jupiter* omnium Deorum maximus g; Deorum atque hominum *Pater* b: & *Jovis* quidem nomine communiter *summa divinitas* significata fuisse videtur, ut in Oriente τῶν *Bel*, sive *Baal*. Vide *Selden. de DIS Syris Synt. II. c. 1. p. m. 109.* qui recte, ut videtur; inde statuit *Jovis nomine* pro vero Deo nos uti posse *. Hic juxta quosdam i ita dictus est, quasi *Juvans Pater*: sed verius est antiquum nominativum *Jovis* fuisse junctum voci *Pater*,

f p. 263. edit. Neap. g *Horat. Od. I. XII. 17* h *Virg. Aen. I. 254.* * [At Jovem fabulosum a poetis nostris Hebraeorum more Deum Deorum dici, non minus pie quam graviter conqueritur Vir Ampliff. atque amiciff. B. Huydecoper, Criticos in Vondel. p. 26. sqq.] i *Cic. N. D. II. 25.*

ter, & inde primum factum esse Jovis pater ^k, mox *Joupiter*, & *Jupiter*. *Canterus* vero annotationibus in epitaphia Heroum Homericor. p. 23. vult τὸ *Jupiter* esse diminutivum a *Diuspiter*; cum antiquis *Dius* fuerit, quod nobis est *Deus*. *Jovis* autem ab Hebraico *Jehovah* dictum videtur: nisi verior sit opinio *Salmasii* in epist. ad *Menagium* p. m. 5. *Jupiter* vocem esse a *Ζευπάτηρ*. Vid. & *Voss. Etymol. V. Juvo*: & *L. Cappell. dissert. de nom. Jehovah* p. m. 289. Fuerunt hoc nomine plures; & *Varro* vel trecentos fuisse dicit ^l, quorum omnium res gestae postea uni *Jovi Creten- si* sunt adscriptae. Hic *Saturni*, & *Rheae*, sive *Opis* filius fuisse, & in *Creta* insula ^m natus, educatus, & a quibusdam etiam sepultus dicitur ⁿ. Cum autem adolevisset, patrem suum regno expulisse, atque illud cum fratribus suis divisisse fertur; ita ut ipse quidem aërem & terram, *Neptunus* mare, *Pluto* inferos obtinuerit.

Et

^k *Gell.* v. 12. ^l *Apud Tertull. in Apologet.* 14. ^m *Virg. Aen.* III. 104. ⁿ *Cyprian. de idolor. vanit. iuit. Callim. hymn. in Jove* vs. 7. *Lucan.* VIII. vs. 41.

Et quidem hae fabulae in historiae
 veritate originem habent ^o, sed ea-
 rum tamen omnium explicatio hic
 p. 234. nimis longa, satis incerta, & operosa
 foret: praesertim cum id tantum aga-
 mus, ut poëtae potissimum ab ado-
 lescentibus minore negotio intelligen-
 tur. *Pingebatur* Jupiter plerumque
 sedens in throno eburneo, sceptrum
 sinistra manu, dextra *fulmen* tenens,
aquilam avem sibi sacram, (unde illa
minister [l. ministra] *fulminis* ^p) cum
Ganymede pocillatore suo, juxta se ha-
 bens: nam hunc Jovi, *Heben* Juno-
 nis filiam Diis aliis ministrasse quidam
 dicunt ^q; vel etiam *Vulcanum* ^r. *Ar-*
bor ei sacra erat *Quercus*, (praesertim
 Jovi *πολιούχῳ*, *urbium praesidi* ^s)
 vel *Aesculus* ^t.

Cognomina Jovis apud Romanos
 plurima fuerunt; inter praecipua au-
 tem haec: JUPITER FERETRIUS (Grae-
 cis *τροπαιούχῳ*, sive *σκυλοφέρῳ* dici
 possit ^v) dictus est a *ferendo*; quia ei
spolia opima, hoc est, *quae dux duci*
hostium

- o *Diod. Sic. v. 15.* p *Horat. Od. IV. IV. 1.*
 q *Br. Schol. ad Hom. Il. 8. 2.* r *Lucian.*
Deor. Dial. 5. s *Plut. Coriol. p. m. 214.*
 E. t *Plin. H. N. XVI. 4.* v *Dion. Halic.*
 II. 34. *Vid. omn. Propert. IV. El. XI.*

hostium in acie detraxisset x, afferēbantur; & consecrabantur; licet a feriendo ita dictum velit Plutarchus in Romulo p. m. 27. C. Huic primus templum dedicavit Romulus caeso Acro-
ne Caeninensium Rege y: JUPITER STATOR (Graecis Ζεύς Ορθώσιος z, qui & Επιστάσιος a dici possit) a sistendo appellatus; cui idem Romulus templum vovit b, ut Sabinos victores, & Romanos fugientes sisteret. JUPITER ELICIUS ab eliciendo dictus, quia se eum certo carmine e coelo elicere posse putabant c ad prodigia expian-
da, & praecipue fulmina; cui primus aram exstruxit Numa d. JUPITER CAPITOLINUS ita dictus a Capitolio, quod erat templum in monte Tarpejo (unde etiam aliquando TARPEJUS JUPITER dicitur e) omnium magnificentissimum f, & quasi sedes quaedam Imperii Romani, & arx omnium nationum, ut dicit Cicero Verrin. VII. c. 72. ita ut eo exusto finis Imperii

Q

x Fest. v. Opima. y Liv. I. 10. z Dion. Hal. II. 50. a Plut. Romul. p. m. 29. B. b Liv. I. 12. c Ovid. Fast. III. 327. d Liv. I. 20. & 31. e Juven. XII. 68. f Vid. Plin. H. N. XXXVI. 15.

p. 236. perii adesse crederetur *g*. Votum fuit hoc templum a Rege Tarquinio Prisco, altius exstructum a Servio Tulio, perfectum a Tarquinio Superbo, & dedicatum denique ab *Horatio Pulvillo* Consule A. U. 244 *b*. Postea ter incendio, vel ruina eversum, ter restauratum est, a Sulla nempe, a Vespasiano *i*, & postremum ab ejus filio Domitiano *k*, cum sub Tito rursus arsisset: hic, Domitianus scilicet, in ejus duntaxat inaurationem (quod pro nostrorum temporum tenuitate vix credibile sit) duodecim millia talentorum sive 7200000. nostratum florenorum [imperialium potius] absumpsit *l*. In eo Consules primo magistratus sui die, & Imperatores ad bellum ituri sacra faciebant, & vota nuncupabant *m*, ac victores reversi triumphali pompa eo deducebantur *n*. JUPITER LATIALIS a Tarquinio Superbo consecratus est, ut ab omnibus *Latii* populis *o*,
inter

g Tacit. Hist. iv. 54. *h* Paulo aliter Dion. Halic. v. 35. & Tac. Hist. iii. 72. *i* Tacit. Hist. iv. 53. *k* Suet. 5. Stat. Sylv. iv. 3. 16. *l* Plut. Poplic. p. m. 105. *m* Liv. XLII. 49. *n* Virg. Aen. vi. 836. *o* Vid. Cic. pro Planc. 9.

inter quos erant praecipui Romani, coleretur, cum ferias Latinas *παρθηνει* in monte Albano celebrarent *p*: & *p. 237.* ex tauro immolato quisque populus (erant populi quadraginta septem) partem acciperet *q*. **DIESPITER** *r*, quasi *diei* & *lucis pater*; qui etiam **LUCETIUS** *s* & **DIJOVIS** *t* est dictus. **Jupiter LAPIS**, † ita dictus a *lapide silice* *v*, quem jurantes manu tenebant; quod jusjurandum sanctissimum habebatur *x*, ejusque formula videri potest apud *Festum V. Lapidem*. *Hospitii* juri sanctissimo quoque praesidere credebatur Jupiter, unde *ἑπιος*; sive **HOSPITALIS** est dictus *y*. **Vejo-vis** denique appellatus est, qui *nocendi* tantum vim haberet; ita dictus a particula privativa *ve* *z*; & a *juvando*, quasi *minime juvaret*; vel, ut alii putant, quasi *parvus Jupiter* *a*.

Q 2

Sacra

p Liv. XXI. 63. *q* Dion. Halic. iv. 49.
r Horat. Od. I. 34. *s* Fest. hac v. *t* Varr.
 de L. L. iv. 10. Gell. v. 12. *omni*.
v Gell. I. 21. † (Lactant. c. 20. ait: lapidem quem Saturn. pro Jove devoravit, deinde terminum esse factum: cui consentit Pausan. in Phoc. & ita Jupiter Lapis esset *Jupiter terminalis*. FR.) *x* Gell. Ibid. *y* Virg. Aen. I. 731. & ibi Serv. *z* Gell. v. 12. & Ovid. Fast. III. 447.

Sacra Jovi fiebant juvenca; nam taurum ei immolare mali ominis fuisse vult *Servius ad Virg. Aen. ix. vs. 627.* Sed aliter *Ovidius Metam. iv. vs. 755.* ubi vid. *Farnab^b*; & omn.

p. 238. *Vossium Idol. L. ix. c. 17.* [De JOVE FULGERATORE singularem libellum conscripsit Cl. P. Burman. Adde *Hist. Acad. Litter. Paris. T. i. p. 13. de Jove Tonante &c.*]

De Juno-
ne

§. III. Jovi comitem dabimus uxorem & sororem *c Junonem*, quam etiam a *juvando* dictam quidam volunt *d.* *Pingebatur* haec Dea throno infidens, habitu regali, scilicet sceptro & diademate insignis, *pavonem*, qui ipsi sacratuſ erat *e*, juxta se habens. Haec Dea primo *divitiis* proprie praesidebat, & *regnis f*: unde *Juno Regina* Romae in Aventino culta fuit, captis *Vejis* eo traducta *g*; & absolute etiam aliquando *Regina^b*, & *Regina Deorum i* dicitur. Secundo *Matrimoniis* praecerat *k*; & hinc dicta

^b *Vid. & Dion. Haſic. iv. 49.* ^c *Virg. Aen. i. 46. unde explicandus Cic. pro domo 34. f.* ^d *Serv. ad Virg. Aen. i. 4.* ^e *Ovid. Metam. i. 722.* ^f *Id. Epist. Paridis. 81.* ^g *Liv. v. 22. xxii. i. xxvii. 37.* ^h *Juven. xii. 3.* ⁱ *Virg. Aen. i. 9.* ^k *Id. Aen. iv. 59.*

dicta est *Matrona* ^l, & *Materfamilias* ^m; (quae eadem fere quae Gr. γαμηλία) *Juno Juges* ⁿ item, Gr. Ζυγία ^o) quod conjuges jungeret; & *Pronuba*, quod nubentibus praeesset ^p: & ex eo munere etiam *Cinxia* vocatur a *cingulo*, sive *zona virginali*, qua sponsa ^q cingebatur. Tertio, *puerperarum* Dea praeses erat, & tum dicebatur *Juno Lucina* ^r, quod lucem nascentibus daret, & eo nomine apud Comicos a puerperis invocatur ^s. *Juno Moneta* etiam celebris Romae fuit ^t, a *monendo* dicta; quia *monuerat* terrae motum sue plena esse procurandum. Junonis *ministra* & *nuncia* erat *Iris* ^v, cujus occasione obiter addere debeo, (licet nihil ad hunc rhombum) Homerum etiam dicere Jovem statuisse *iridis ostentum mortalibus*, (*IL.* λ. vs. 28.) ἐν νέφει σήριξε τέρας μερέπων ἀνθρώπων, quod

Q 3 ex

^l Horat. Od. III IV. 59. in Plaut. Amph. II. II. 201. n Fesl. v. Jugarius. o Apul. VI. non longe ab init. Poll. Onom. III. 3. Segm. 38. p Virg. Aen. IV. 166. q Fesl. v. Cinxiae. r Varro de L. L. IV. 10. s Plaut. Trucul. II. v. 23. Terent. Andr. III. I. Ovid. Fast. II. 449. t Ibid. VI. 183. v Id. Metam. I. 270. Virg. Aen. IV. 694.

ex sacris nostris * haustum videri possit.

De Vesta. §. IV. *Vestas* duas fuisse volunt, alteram *Majorem Coeli* uxorem, Saturni matrem y; unde saepe cum Cybele Deorum matre confunditur z: p. 240. alteram *Minorem* hujus & Opis filiam a: Illa *terram*, Hac *ignem* significatum fuisse dicunt; unde haec etiam semper *virgo* fuisse credita est; quia ignis nihil producit b: sed plerumque confunduntur c, & posteriori, quae prioris sunt, adscribuntur; atque hoc vice versa. Dictam volunt quidam *Vestam*, quod *vi sua staret* d: sed verius est etymon, quod a Graeca voce *ἔστια*, hoc est, *foco* deducitur e; quippe in cuius honorem ignis perpetuus (de quo mox) in *foco* servaretur: nisi quis cum *Becmanno de Orig. L. L. p. m. 255.* deducere velit ab *שׁוֹן*, *ignis*, & *יְהוָה*, *jab, dominus*: quod postea etiam fecerunt *Voss. in Etym. § alibi*; & *Leigh in Crit.*

* *Genes. IX. 12. seq.* y *Virg. Aen. IX. 259.*
 z *Vid. Ez. Spanhem. diss. de Vesta. §. 19.*
 a *Ovid. Fast. VI. 285.* b *Ibid. 293.* c *Vid. Voss. Idol. II. 51.* d *Ovid. Fastor. VI. 299.* e *Cic. de Nat. Deor. II. 27.*

Crit. Sacr. p. m. 13. Cultus ejus fuit antiquissimus, utpote ab ipso Aenea in Italiam allatus *f*. Romae autem ei templum primus exstruxit Numa; quod *rotundum* erat, quia tellus *rotunda* est *g*: vel potius, quod univ-
 sum mundum eo adumbraverint; cu- p. 241.
 jus in medio ignis sit *h*. In eo statua nulla erat; sed *ignis* ille *perpetuus* *i*, quem certissimum Imperii pignus esse credebant *k*, adservabatur a *Virgini-
 bus Vestalibus* [de quibus p. 347.], magna in eam, quae id extinguere passa fuerat, poena constituta *l*; & hoc etiam magni & infaustissimi prodigii loco habebatur: eoque casu a radiis solaribus rursus accendebatur *m*; licet etiam quotannis Kalendis Martiis renovaretur *n*. Tamen etiam hodie in nummis statua ejus conspicitur *o*, tum alia forma, tum tympanum manu gestans, quia ventos terra *p*, ut aërem tympano, contineri credebant. In ejus templo pernoctare, (nam in-
 Q 4 gredi

f Vid. *Virg. Aen.* II. 296. *g* *Fest.* v. *Rotundam*. *h* *Plut. Numap.m.* 67. *i* *Ovid. Fast.* VI. 297. *k* *Ibid.* 445. *l* *Liv. xxvii.* 1. *Val. Max.* I. I. 6. *m* *Plut. Numa. p.* m. 66. C. *n* *Ovid. Fast.* III. 143. *o* *Vid. Lips. Synt. de Vest.* 3. *p* *Suid.* v. 2512.

gredi fas erat *q*) aut ejus penetrale ingredi viro nefas erat *r* : in quo alia etiam sacra adservata fuisse volunt *s* ;
 p. 242. five illa *Palladium s*, hoc est, *minuta quaedam Palladis effigies v*, (quae maxime vulgaris est opinio) five aliud quid fuerint. Solebant etiam veteres in vestibulis aedium aram Vestae sacram habere *x*.

De Minerva & Musis.

§. V. *Minerva* dicta fuit ab antiquo verbo *meneo*, pro quo hodie dicimus *moneo*; alio vero nomine *Pallas* est vocata ἀπὸ τῆς πάλλειν τὸ δόειν, five a *vibranda hasta y*. Haec Jovi dignitate fuit proxima *z* ; unde etiam in Capitolio cum eo & Junone culta fuit *a*, & fulmen a Jove acceptum *b* vibrare credebatur. Imo ex ejus *cerebro* nata fingitur *c*, quia *sapientiae* & omnium bonarum *artium Praefes* habetur *d*; quin ipse Jovis intellectus,
 five

q *Dion. Hal.* II. 67. *Tac. A.* xv. 36. & *H. I.* 43.
r *Ovid. Fast.* vi. 450. *s* *Vid. Dion. Halic.* II. 66. *t* *Ovid. Trist.* III. I. 29. *v* *Vid. Lucan.* IX. 996. *x* *Eugraph. ad Ter. Andr.* IV. III. II. *y* *Serv. ad Virg. Aen.* I. 39. *z* *Horat. Od.* I. XII. 19. *sed vid. ibi Cl. Benilejum.* *a* *Liv.* III. 17. *b* *Virg. Aen.* I. 42. *c* *Lucian. Deor. Dial.* 8. *d* *Ovid. Fast.* III. 333.

sive providentia *e* : & hinc *patrima* dicitur, quod *patrem* tantum, non vero *matrem* habebat *f*; hinc quoque illae phrasæ sunt ortæ, *invita g*, vel *crassa Minerva b* aliquid facere : quarum illa significat, conari aliquid, cui negotio a natura dotes tibi non sint concessæ; ut, si quis, qui poëta natus non sit, versus conetur facere : hæc vero notat tenui filo, & quasi aliud agas, rem quandam perficere. Ob hanc ergo causam præcipue Athenis, ubi maxime vigeabant literarum studia, culta fuit, ἡ Θεὸς κατ' ἐξοχὴν ibi dicta *i*. Speciatim autem *lanificii k* dicitur inventrix, & *oleae l*; unde *Pallas* aliquando pro ipso oleo ponitur *m*: & præterea *architecturæ* præsidere dicebatur *n*. Tum *bellorum* etiam & *armorum* Dea erat; unde *Armipotens o* dicta fuit, & *belli*

Q 5

præses

- e* Pburnut. de nat. Deor. 20. [& id passim inculcat Anna Dacieria ad Hom. Iliad.]
f Catull. 1. quicquid ibi tumultuentur interpretes. [Vide tamen Vossium ad eum.]
g Horat. de arte 385. *h* Cic. Famil. 111. 1. *i* Aristoph. Pluto 1195. & Nub. 600. Catull. epith. Pelci 212. *k* Virg. Aen. v. 284. VIII. 409. *l* Id. Georg. 1. 18. *m* Ovid. Trist. iv. v. 4. *n* Virg. Aen. 11. 15. *o* Ibid. 425.

praefes p : & denique *quadrigas* & *bigas*, quibus in bellis utebantur veteres, invenisse scribitur *q*. Hinc *pingitur* armata, torvo vultu, glaucis oculis *r*, (quemadmodum perpetuum ejus epitheton apud Homerum est *γλαυκῶπις Ἀθήνη*) scutum, sive *aegidem* (nam *aegis* erat scutum pelle caprina obductum) manu tenens, quo belli Trojani tempore a Jove donata fuerat; in eoque *Gorgonis*, sive *Medusae* caput effictum *s* erat. Festum ejus celebrabatur mense Martio per *quinque dies*, unde *Quinquatrus*, sive *Quinquatria* dicitur *t*: vel potius quod post quintum Id. Mart. celebraretur *v*: qualia ei in Albano monte celebranda etiam postea instituit Domitianus Imperator *x*. *Avis* ei sacra fuit *noctua y*, *arbor* vero *olea*.

Minervae jungendae sunt *Musae* Jovis filiae *z*, *scientiarum praesides*:
 sed

p *Id.* xi. 483. *q* *Cic. de N. D.* III. 23. *r* *Propert.* II. XXI. 14. *Ovid. Art.* II. 659. *s* *Virg. Aen.* VIII. 435. [De Gorgonib. v. *Memor. Acad. Litter. Paris.* T. IV. p. 70.] *t* *Ovid. Fast.* III. 810. *v* *Varr. de L. L.* v. 3. *Gell.* II. 21. *x* *Suet. Domit.* 4. *y* *Hygin. fab.* 204. *z* *Hesiod. Theog.* v. 25.
 & 52.

sed notius est, quam ut moneri oporteat, eas novem numero fuisse; quarum nomina fuerunt haec: *Calliope*, *Clio*, *Erato*, *Thalia*, *Melpomene*, *Terpsichore*, *Euterpe*, *Polyhymnia* & *Urania*. De his singulis vero dicere nimis longum, & minus utile foret. [v. Aufon. Eidyll. xx.] p. 245.

§. VI. *Ceres* Saturni & *Opis* filia ^a ita dicta (juxta veterum quidem mentem) ab antiquo verbo *cereo* pro *creo* ^b, quasi *frugum creatrix*; prima enim sationem & usum frumenti homines docuit; cum illi antea glan-
de vescerentur ^c: unde saepissime *alma* dicitur ab *alendo* scilicet ^d; Graecis, *Θνητῶν θρέψερα προπάντων* ^e; licet etiam aliis Deabus hoc cognomen tribuatur, ut *Veneri* apud *Ovid. Metam. xv. vs. 844*. Primum autem hanc artem monstravit *Triptolemo* ^f; ille deinde reliquis hominibus, & hinc

a *Ovid. Fast. vi. 285*. [qs. *Geres*, ait *Cic. de N. D. 11. 26*. ubi & alior. numinum etyma persequitur.] b *Serv. ad Virg. Georg. 1. 7*. c *Claud. de rapt. Prof. 1. 30. Juven. vi. 10*. d *Serv. d. l.* [sed credibilius, esse ab Hebr. *הלמה* *virgo*.] e *Orpheus hymn. in Cererem 7*. f *Virg. Georg. 1. 19. Marmor. Arundell. 24*.

hinc *Ceres* pro *ipsis frugibus* dicitur *g.* *Leges* etiam prima hominibus dedisse creditur *b*, unde Θεσμοφόρος Graecis, Latinis vero *legifera* dicitur *i*: & ejus sacra Θεσμοφορία dicta sunt: unde unum ex dramatibus *Aristophanis* Θεσμοφοριάζουσαι, hoc est, *mulieres sacra Cereris celebrantes* inscribitur: & hoc ideo, quia homines ad mitiorem cultum, a glandibus ad fruges traducens legibus vivere fecit: praesertim cum etiam agros tum distinguere oportuerit *k.* Sacra ejus peragebantur Romae mense Aprili per dies octo a matronis castis *l*, quae tum viris & vino abstinere debebant *m*, & in casto Cereris esse dicebantur *n.* Quia autem haec sacra religioso quodam silentio celebrabantur, *Horatius* *Od. III. n. 2. arcanam Cererem* dicit, quod tamen maxime ad sacra *o Eleusinia*, quae ei in Attica fiebant, spectat; qui enim non initiati

Terent. Eun. IV. v. Lucan. IV. 381. h Ovid. Metam. v. 341. i Virg. Aen. IV. 58. k Serv. Aeneid. IV. 58. Grot. de I. B. P. II. 2. §. 2. l Juven. VI. 50. m Dion. Halic. I. 33. n Fest. v. Minuitur. o Suet. Ner. 34.

tiati iis adfuissent, morte plectebantur p.

Faces in ejus sacris adhibebant q, (unde *πυρφόρος* Graecis dicitur r) quia facibus ad *Aetnam* accensis filiam suam *Proserpinam* a Plutone raptam quaesiverat s. Filius Cereris fingitur esse *Plutus divitiarum Deus*, p. 247. quia priscis hominibus divitiae ex agricultura proveniebant t. Immolabatur Cereri *porca foeta*, quia illud animal frugibus noxium esse solet v. *Pingebatur* vero coronam gestans spicis ornatam x, *facem* plerumque altera manu tenens, altera quandoque *papaver*. In Cereris sacris etiam *vulpes* comburebatur y, quod *Carseolis Aequorum* oppido segetes incendissent vulpes, eodem fere modo, quo *Simsonem Philistaeorum* segetes incendisse legimus.

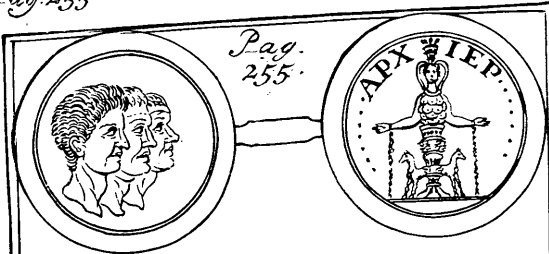
§. VII. *Diana* juxta quosdam di- *De Diana*
cta est quasi *Dea Jana*, hoc est Lu-
na

p Liv. xxxi. 14. q Juven. xv. 141. r Euri-
rip. supplic. 260. s Ovid. Fast. iv. 493.
t Hesiod. 9107. 969. v Ovid. de Ponto ii.
ix. 29. x Horat. carm. saec. 30. y Ovid.
Fast. iv. 679. seq.

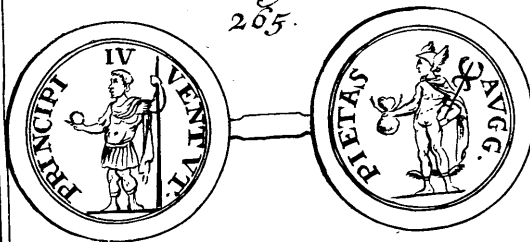
na ^z; nam eadem Luna fuisse plerumque putatur ^a: alii nomen ejus deducunt a Graeco *διός*, hoc est, *Jovis*; ejus enim & *Latoniae* filia est habita: unde & *Latonia virgo* ^b dicitur; nam semper virgo fuisse fertur. Haec venationibus, sylvis & montibus praefuit ^c; unde *canes* ei sacrae fuerunt ^d: & primitias ferae capiendae, sive *πρωτάγρια* Dianae *ἄγροτέρα*, sive *Venatrici* vovere solebant ^e. Hinc etiam *ἄγραυλος*, *Ὀρεῖα*, *Ὀρειλόχη* dicta est ^f. Eadem & *parturientibus* opem ferebat ^g; & tum cum Junone *Lucina* confundi videtur, (ita certe ^b vocabatur) & etiam *Ilithya* a Graeco verbo *ἔλυθον*, hoc est, *veni* ⁱ; ac *Divæ genitalis* dicitur. Hinc etiam

^z *Varr. de R. R. I. 37. ut quidem emendat Scal. de Emend. Temp. II. p. m. 174. a Vid. Varron. de R. R. I. 37. Voss. Instit. Or. IV. I. §. 7. & de Art. Gr. II. 13. b Virg. Aen. XI. 557. c Horat. Od. III. 22. d Ovid. Fast. v. 141. e Vid. omn. Ez. Spanb. ad Callim. hymn. in Dian. 104. f Vid. Celeb. Perizon. ad Ael. V. H. II. 25. g Horat. carm. saec. 13. [Timaei jocosum in Dianam Ephesiam v. ap. Cicer. II. de Nat. D. 27.] h Catull. carm. 35. i Horat. l. mox d. ubi tamen Cl. Bentl. legendum vuls Generyllis; quem. vid.*

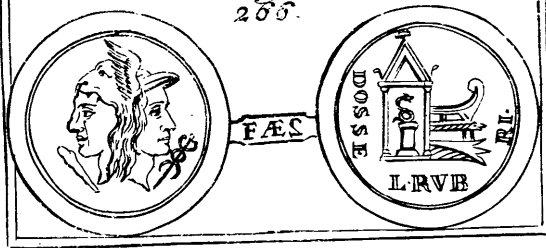
Pag.
255.

Pag.
205.

Pag.
205.

etiam imago ejus multis *mammis* & uberibus aliquando instructa est, & ipsa πολύμασος, sive *multimammia* est dicta *k*. Haec quoque, ut dixi, *Luna* credita fuit, unde cum *lunula bicorni* in fronte pingitur, (nam eosdem Deos veteres sub diversis saepe nominibus colebant) eoque nomine haec cum Apolline fratre suo ludis saecularibus maxime colebatur *l*: qui- p. 249
bus ludis in eorum honorem pueri & puellae patrimi & matrimi choreas ducebant, & hymnos canebant: ac ob eandem rationem etiam *Noctiluca* *m*, & *siderum Regina* vocatur *n*. Templum Dianae primum Romae exstructum fuit sub Servio Tullio Rege in monte Aventino, quod τὸ κοινὸν τῶν Λατίνων, sive *Latinorum commune* erat *o*: Pingebatur coma dissoluta, arcum & sagittas manu tenens, (unde ἰοχέαιρα dicitur *p*, & τοξότις *q*) cervos, vel alia animalia per-

k Minuc. Fel. p. 93. ed. Rigalt. & ipse ad eum loc. [S. cap. XXI. p. 128. ed. Davif.] Nummus ap. Vaill. G. Claudia. 41. | Horat. Od. IV. VI. m Ibid. 38. n Id. carm. saec. 35. o Dion. Halic. IV. 26. p Hom. Il. E. 53. q Hesiod. 9107. 14.

persequens, ac canes & instrumenta venatoria juxta se habens. Immolabatur ei *verres* ^r, & *pinus* arbor ei sacra fuit ^s. Confunditur eadem saepe cum *Hecate* ^t; sive *Proserpina*; de qua nos tamen separatim potius dicemus.

De Venere, Cupidinibus, & Graetiis. §. VIII. *Venerem* a *veniendō* dictam volunt, quod *Amor* (cujus haec Dea praeses est) *ad omnes veniat* ^v. Alii derivant a *Succhoth Benoth*;

p. 250. *noth*; quae II. Reg. x. VII. 30. & Cl. Clericus deducit ab Aeolico *Ἔνωσις* pro *ἔνωσις* ^y. Eam quidam *Fo-vis* & *Diones* filiam dicunt ^z; plures *spuma* maris ortam volunt, & inde Graecis Ἀφροδίτην ἀπὸ τῆς ἀφροῦ, hoc est, a *spuma* esse dictam ^a: unde etiam plerumque in *concha* stans, vel *concham* manu tenens ^b pingitur, & quidem nuda: ac propterea *marinam* eam vocat *Horatius* *Od.* IV. XI. vs.

14. &

^t *Horat. Od.* III. 22. ^s *Ibid.* ^t *Vid. Meurs. Misc. Lacon.* 1. 2. ^v *Cic. de N. D.* II. circa med. [vide Belg. Graec. p. 211.] ^x *Selden. de DIS Syris* S. II. 6. *Voss. Idol.* II. 22. ^y *Bibl. Select.* T. VII. p. 149. ^z *Virg. Ecl.* IX. 47. & *Aen.* I. 256. ^a *Ibid.* v. 80f. *Senec. Hippol.* 273. ^b *Vid. Plaut. Rud.* III. III. 42.

14. & ideo etiam a navigantibus invocabatur *c*. Aliquando etiam curru vehitur tracto a *cygnis*, vel *columbis* *d*, vel etiam *passeribus* *e*; quae aves, vel ob pulchritudinem, vel ob falacitatem Veneri erant sacrae; eique etiam immolabantur; quanquam vulgo sanguine non placaretur *f*, sed ture & vino; quia scilicet non de-
 cebat Deam generationi praesidentem caeso animali placare. Colebatur praecipue a Romanis, quia genus suum per Aeneam ab ea deducebant *g*; unde ille saepe apud Virgilum, aliosque *Dea natus* vocatur *h*; & propterea Julius Caesar templum *Veneris genitricis* *i* Romae exstruxit. Aliis etiam cognominibus Romani eam venerabantur, ut *Veneris Erycinae* *k*, ita dictae ab *Eryce* Siciliae monte *l*, ubi Aeneas ei templum exstruxerat. *Cluacina* vocata est ab antiquo verbo *cluere* *m*; hoc est, *purgare* quia ejus

R. tem-

c Ovid. ep. Parid. 24. *d* Ovid. Metam. xiv. 597. *e* Apulej. Metam. vi. non longe ab init. *f* Tacit. Hist. 11. 3. Catull. de comia Berenic. 90. *g* Lucret. ipso init. *h* Virg. Aen. v. 710. *i* Suct. Jul. 61. *k* Horat. Od. 1. 2. 33. *l* Virg. l. d. 760. *m* Plin. H. N. xv. 29.

templum eo loco structum erat, ubi Romani & Sabini positis armis se a bello *purgaverant*, & reconciliati erant. *Libitina* n Venus vocabatur o, in cujus templo ex instituto Servii Tullii Regis p pro singulis mortuis singulus nummus solvebatur; (quemadmodum in templo Junonis Lucinae pro natis, & in templo *Juventutis* p. 252. pro iis, qui virilem togam sumpserant q) ut ita doceretur omne, quod natum est, etiam mori debere: & in eo templo a *Libitinariis* omnia vendebantur r, quae ad procurationem funeris necessaria erant. Hinc *Libitinarius* in glossariis dicitur *ἐνταφιαστής*, *ἐνταφιοπώλης*, & *νεκροθάπτης*; cujus servus erat *Pollinctor* s: & ipsa *Libitina* *ἐντάφιον*, sive *funus* t. Fingebatur Venus uxor esse Vulcani, sed cum Marte adulterium committere dicebatur, & cum eo aliquando re-ti a marito suo mira subtilitate facto deprehensam fingebant v. Arbor *myr-*

tus

n *Horat. Serm. II. VI. 19.* o *Vid. Plut. Numa p. m. 67.* p *Dion. Halic. IV. 15.* q *Ibid. r Plut. Quaest. Rom. 23. p. m. 269.* s *l. 5. §. 8. ff. de instit. act.* t *Vid. Lips. ad Senec. de benef. VI. 38.* v *Ovid. Metam. IV. 171.* [Adde *Homer. Odyss.*

tus ei sacra erat x, & mensis Aprilis; * unde Kalendis Aprilis mulieres myrto coronatae lavabant y: quem menssem tamen non ἀπὸ τῆς Ἀφροδίτης, sive a Venere, (quae plurimorum sententia est) sed ab aperiendo dictum vult Varro z, quod coelum, terra & mare tunc aperiuntur: unde idem mensis apud Athenienses Ἀνθεστηριῶν p. 253i vocatur, quod hoc tempore cuncta florescant a.

Veneris comites & filii fuerunt gemini Cupidines Eros & Anteros b, quibus eleganter significatur, amorem; nisi mutuus sit, subsistere non posse. Hi finguntur & pinguntur pueri; quia amantes pueris plerumque vix sunt sapientiores c; finguntur

R 2 nudi

Θ. 267--366. Lucian. in Dial. Deor. p. 150. & 155. Ed. Bened. It. epigrammation elegans in Anthol. L. II. εἰς χαλκῶς. De Maja Vulcani uxore pauci prodiderunt: at Lucian. priori loco Vulcanum uxores ait duxisse Venerem & Gratiam.] x Horat. Od. I. IV. 9. Virg. Ecl. VII. 62. * [ex I. Ed. Horat. IV. Od. XI. 15.] y Ovid. Fast. IV. 139. z Apud Macrob. Saturn. I. 12. a Ibid. b Horat. Od. I. 19. Senec. Hippol. 274. [Cupido Vulcani Venerisque filius fuit, v. Anthol. l. c. Unde privignus Martis, & hic ejus vitricus dicitur Ovid. II. Amor. El. IX. 47--8. c Vid. omn. Propert. II. 9.

nudi ad puritatem, *alati* ad levitatem amantium significandam; vel etiam, quia amantes agiles esse convenit: sagittis instructi dicuntur, vel, ut velocitas amoris denotetur; vel etiam ob dolorem *d*; qui cum saepe sequitur: *lampades* habent, ut ardor amoris notetur *e*; atque ipsae etiam sagittae eorum ardere dicuntur *f*.

Tres *Gratiae* etiam Veneris Comites fuerunt *g*, quae nudae plerumque finguntur, quia amicitia sine fuce esse debet; & manibus junctis, ut concordia amicorum significetur *h*. [Memorabilia de *Gratiis* habent Memor. Litt. Acad. Paris. T. IV. p. 10.]

De Marte, Bellona & Victoria. §. IX. *Mars*, ut notum est, *Bellona* & *li Praefes* fuit *i*; atque ita dictus est, quod *maribus* in bello praesefet *k*; vel potius a Graeco *ἄρης* praeposito

d Horat. Od. II. 8. *e* Claudian. de rapt. Prof. 1. 26. *f* Horat. Od. II. 8. 14. *g* Id. Od. I. IV. 5. & I. XXX. 5. *h* Vid. de iis fufe Senec de benef. I. 3. & Pausan. Boeot. 34. *i* Ovid. Fast. III. 85. *k* Varro de L. L. IV. 10. sed rectius ex lingua Hebraica ejus nomen deducit Cl. Periz. ad Ael. IX. 16. & Voss. de Idol. I. 22. & magis Ib. II. 33.

posito M. *Mavors* etiam dicitur, quod magna vertat ^l; & *Gradius* ^m, (Graecis $\Theta\omega\upsilon\epsilon$ & $\text{A}^{\nu}\epsilon\eta\varsigma$ ⁿ, vel $\Theta\omega\upsilon\epsilon\iota$ & $\text{A}^{\nu}\epsilon\iota$, ut est apud *Servium ad Virg. Aen.* III. vs. 35.) vel a gradiendo in bellum; vel potius a Graeco verbo $\kappa\alpha\tau\alpha\delta\alpha\iota\upsilon\epsilon\upsilon$, hoc est, *vibrare*, quod *hastam vibret*. Fingitur Mars (juxta quosdam; nam aliter *Hom. Il. E. v.* 896.) ex Junone ^o sine maris ope natus, & solo floris cujusdam contactu conceptus. A Romanis autem praecipuo honore afficiebatur, quia Romuli & Remi pater fuisse vulgo creditus est: & quod etiam genti bellicossissimae ejus cultus maxime conveniebat: ac praeter alia templum habuit in foro magnificentissimum, ubi Martis *Ultoris* nomine colebatur ^p. Dux etiam Romani exercitus ad bellum profecturus antea sacrarium Martis ingrediebatur, & *ancilia* ^q (*scuta* quaedam *sacra* erant, de quibus infra *Sectionis hujus cap. 2. §. 13.*)

(R 3 com-

l *Cic. de N. D.* II. 26. m *Virg. loco in textu not.* [*Ovid. Fast.* v. 555.] n *Hom. Il. E.* 30. & saepe. o *Ovia. Fast.* v. 229. p *Vid. cap. seq. §. 13.* q *Serv. ad Virg. Aen.* VIII. 3.

commovebat, ac mox hastam ipsius simulacri dicens, *Mars vigila r.* Sacerdotes Martis peculiare erant *Salii*, & *Flamen Martialis*; de quibus suo loco. Animalia ei sacra erant *Lupus*, *Picus s*, & maxime *Equus*; qui etiam ei immolabatur mense Octobri in campo Martio t. *Pingebatur* ardente vultu, curru plerumque insidens, vel equo insidens; hasta & flagello armatus, gallum gallinaceum quandoque juxta se habens ad vigilantiam militibus adeo necessariam denotandam, vel etiam ob pugnantiam ipsius animalis. In ejus honorem primus anni mensis, qui nunc nobis tertius, a Romulo Martius dictus fuit.

*De Bello-
na.*

Marti aurigae vicem praestabat *Bellona v*, sive illa ejus uxor, sive soror fuerit. Haec dicta fuit a *bello*, & ejus sacerdotes *Bellonarii* dicebantur; qui in furorem acti x; (unde in Gloss. vet. θεοφορμενοι vocantur) dum sacra ejus celebrarent, futura praedice

r *Ovid. Fast.* III. 36. s *Lucret.* II. 660. S. *Aur. Vict. de Or. gent. Rom.* t *Fest.* v. *Equus*, & *latius v. October.* v *Statius Theb.* VII. 71. x *Horat. Serm.* II. III. 223.

cere credebantur *y* : tum etiam cul-
tris se ipsos cruentabant , ut sanguine
suo Deam placarent *z* : (qui mos plu-
ribus gentibus fuit familiaris , ut vel
ex sacris literis *a* discimus) sed haec
sectio membrorum postea simulata
duntaxat fuit. *Enyo* etiam est dicta,
unde haec vox pro ipso bello poni-
tur *b*. Aedes ejus extra Urbem fuit,
in qua Senatus dabatur legatis extera-
rum gentium *c* , & Imperatoribus a
bello redeuntibus , & triumphum
petentibus *d* : ante illam aedem colu-
mella stabat, quae *bellica* *e* dicebatur; p. 257.
in quam hastam mittere solebat feci-
alis, cum bellum populo alicui indi-
xisset.

Victoria, quae simul cum Minerva *De Victo-*
educata fuisse dicebatur *f*, etiam Ro-*ria.*
mae colebatur sub forma virginis ala-
tae, coronam, vel palmam manu
praeferentis.

§. X. *Mercurius* a mercibus dictus *De Mer-*
Jovis & Majae (quae filia erat *Atlan-*
curio.
R 4 *tis*)

y *Juven.* iv. 124. & vi. 512. *z* *Lucan.* i.
565. *a* 1. *Reg.* xviii. 28. *b* *Hom. Il. E.*
333. & *ibi Schol. Martial. de Spectac.* 24.
c *Liv.* xxx. 21. *d* *Id.* xxviii. 38. *e* *Fest.*
v. *Bellona.* *f* *Dion. Halic.* 1. 33.

tis) filius *g*, *Nuncius & Minister Deorum*, & praccipue Jovis fuit : unde *Camillus* apud Romanos est dictus *b*, quae vox *ministerium* notat. Hic *Deus sermonis* habebatur *i*, (unde lingua ei sacra erat *k*) & inde Deorum superiorum & inferiorum internuncius *l*: unde *Lystrenses Paulum Mercurium* dicebant, quia is *praeibat in loquendo*, ἐπειδὴ αὐτὸς ἦν ὁ ἡγέμευς ἃ λόγῳ *m*: itaque animas defunctorum ad inferos deducere, loca iis adsignare *n*, & rursus si opus esset, eas inde reducere *o* credebatur, ψυχαγωγὸς *p* & νεκροπομπὸς *q* inde dictus. *Mercatorum* quoque & *lucris* *r*, (unde κοινὸς Ἑρμῆς dicitur *s*, quia divitias procurat omnibus expetitas; κερδαῖον *t* etiam, ἐμπολαῖον & ἀγοραῖον *v*; & hinc etiam mercatores certo ritu praeterita sua mendacia expiabant, & futurorum veniam *x* a Mercurio petebant) *lucris*,
 inquam,

g *Virg. Aen.* i. 301. *h* *Plut.* Numa p. m. 64. *C.* i *Horat. Od.* i. x. 5. *k* *Schol. Aristoph. Pluto* 1112. *l* *Claudian. de rapt. Prof.* i. 90. *m* *Astor.* xiv. 12. *n* *Horat. Od.* i. x. 15. *o* *Virg. Aen.* iv. 243. *p* *Hesych.* *q* *Lucian. Deor. Dial.* *r* *Ovid. Fast.* v. 671. *s* *Lucian. Navigio.* p. 496. *ed. Graev.* *t* *Id. Timone.* p. 131. *v* *Poll. Onom.* vii. 2. *fin.* *x* *Ovid. Fast.* v. 623.

inquam, & ex ea ratione *furum* etiam Deus habebatur γ : unde *Aristophani* $\tau\omicron\iota\chi\omega\rho\acute{\upsilon}\chi\theta$ dicitur z , quod *perfossorem parietum* diceret *Plautus* a : & ab hac *lucris* causa cum *marsupio* aliquando pingitur b . *Artium* quoque omnium praeses, & praecipue *musices*, & *lyrae* inventor c : tum etiam *palaestris* d & *gymnasiis*, *astronomiae* e , *poëticae*, (unde poëtae viri *Mercuriales* dicuntur f) aliisque, ut dixi, artibus praesidebat, unde $\Delta\acute{o}\gamma\theta$ $\epsilon\rho\mu\eta\varsigma$ dicitur g ; ita ut plane esset *negotiosissimus* h . *Pingebatur* ut *juvenis formosus* *petaso* & *talaribus aureis alatis insignis* i ; *caduceum*, sive *virgam manu tenens* k , cui duo serpentes erant circumvoluti; quia *praeconis* etiam fungebatur munere, & *pacis auctor* erat, *cujus symbolum* olim fuit hic *caduceus*. In *triviis* & *quadriviis* *statuae* quaedam e lapide

R 5 qua-

γ *Horat. l. prox. d.* z *Plato* 1143. a *Pseud.* IV. II. 23. b *Vid. Patin. num. Imp. ex aere med. form. p.* 314. c *Horat. l. d.* d *Lucian. Deor. Dial p.* 233. *edit. Graev.* e *Mamil. 1.* 33. f *Hor. Od. II.* XVII. 29. g *V. Bud. comm. ling. Gr. n. m.* 225. h *Lucian. l. prox. c* i *Virg. Aen. IV.* 240. k *Ibid.* 242.

quadrato in ejus honorem ponebantur solo capite exerto, quae *Mercuriales*, & Graecis *Hermae* dicebantur ^l, quia ob crebra ejus itinera viarum etiam curam peculiarem gerebat : unde *ἐνόδιος*, vel, ut alii, *ἐνοδῖος* etiam dicitur ^m. In bibliothecis quoque, quia scilicet omnis eruditionis praefes erat Mercurius, statuæ ejus ponebantur mixtae cum statuis Minervæ, vel etiam *Herculis*, quae inde *Her-*

p. 260. *mathenae* & *Hermeraclae* dicuntur ⁿ.

De Neptuno, Portumno & Matuta.

§. XI. *Neptunus aquarum Deus a nubendo*, hoc est, *tegendo* dictus, quia aqua terram *obtegit* ^o, Saturni & Opis filius, Jovis frater dicitur; & in sortitione universi *maris imperium*, ut dixi, obtinuit ^p. Hic a plerisque a primis jam temporibus Romae cultus dicitur

l *Nepos Alcibiade* 7. *Juven. VIII. 53. Ampliff. vander Muelen de die mundi Diff. I. p. 143. m Phurnut. de nat. Deor. v. 16. [V. Cl. Otto de diis tutelat. Viar.] n *Cic. ad Att. I. 1. & 9. [V. nummum in tabella. At Neptuni etymon ego arcessibam a νεττω, quod Scaligero jam placuisse video. Qui Hebraicam originem mavult, consulat Vossii Etymol. & Bocharti Phaleg, ubi plura ejusmodi reperientur] o *Varro de L. L. IV. 10. Arnob. III. p. Virg. Aen. I. 138.***

dicitur sub nomine *Consi* q, quamquam alii dicant diversum fuisse. *Consus* autem ille *consiliorum* Deus fuit r, cujus ara subterranea fuit s, quia consilia, ut prospera sint, secreta esse debent: & ipsa vox *Consus* participium antiquum est verbi *condo*, pro quo hodie dicimus *conditus*; unde hodieque *abscosum* pro *abscoditum* dicimus t. Ejus festum *Consualia* dictum celebrabatur maxime ludis *equestribus* in Circo; quia Neptuno *equus* facer erat, qui cum primum e terra produxisse dicebatur v: veritas autem hujus rei esse videtur, cum primum *equitandi* artem invenisse x; unde etiam equorum cura y ei tribuitur, & quadrigarum z. *Terrae motuum* etiam causa credebatur; quia mare saepe numero terram vehementius concutit, eamque quasi movere videtur: unde *Ennosigaeus* a & Σεισιχθων b, hoc est, *terram quatiens* dicitur; & hinc

q Plut. Romul. p. m. 25. D. Auson. Epigr. 69.
 r Ovid. Fast. III. 199. s Dion. Halic. II. 31. t V. Voss. Etymolog. v Virg. Gerg. I. 18. x Vid. Sophocl. Oed. Colon. 705. y Homer. in bymn. z Orph. in bymn. a Juven. x. 182. b Ann. Marc. XVI. 7. [v. omni, Gell. II. 28.]

hinc Trojae muros & fundamenta evertere fingitur a Virgilio *Aen.* II. vs. 643. Et quia mare ita saevum est & importunum, hinc in fabulis homines saevi *Neptuni filii* dicti sunt, ut *Busiris*, *Cyclopes*, *Laestrygones* c. *Pingebatur* vultu senili, stans plerumque in curru a *Tritonibus*, equis marinis, vel delphinibus tracto, tridentem manu gerens d.

Neptuno adjungi potest *Portunus*, sive *Portunus portuum* Deus e, a quibus denominatur: hic Graece *Παλαίμων* dicitur f. Ejus mater fuit p. 262. *Matuta*, Graecis *Λευκόθεα*, quae eadem *Aurora* credita est g, & a matronis Romanis culta fuit b; ejusque festum *Matralia* est dictum i. Antea ille *Melicerta*, haec *Ino* dicebatur k; qui enim in Deos referebantur, eorum nomina mutari solebant: quemadmodum sic etiam *Leda* *Nemesis*, *Circe* *Marica* fuerunt dictae l.

§. XII.

- c *Pburnut. de nat. deor.* c. 22. f. *Gell.* xv. 21.
 d *Virg. Aen.* I. 142. 149. [& 160.] e *Ovid. Fast.* vi. 547. f *Id. Metam.* iv. 541.
 g *Lucret.* v. 655. h *Plut. Quaest. Rom.* 15. p. m. 267. i *Ovid. Fast.* vi. 533.
 k *Ibid.* 494. & 505. l *Lactant. de fals. relig.* I. 21.

§. XII. *Vulcanus ignis & fabrorum Deus.* Dictum enim ajunt quasi *Volicanum* ^m, quod ignis quasi per aërem *volitet*: sed verius est a *Tubalcaino*, qui primus artem fabrilem invenit ⁿ, nomen ejus derivari. *Mulciber* etiam fuit dictus a *mulcendo* ^o, hoc est, *molliendo* ferro. Jovis & Junonis, vel, ut alii dicunt, solius Junonis filius fuit ^p: sed ob deformitatem a Jove coelo ejectus, & in *Lemnum* insulam delapsus, ac inde *claudus* factus fuisse fingitur ^q. Vulcani uxor fuit ^{p. 263.} *Maja*, unde quidam mensem *Majum* dictum fuisse volunt; sed *Piso* eam *Majestam* vocari dixit ^r. Officinam suam in Lemno habuisse dicitur, & in insulis *Aeoliis* prope Siciliam ^s; quia in iis insulis montes ardentis sunt, quos hodie etiam vulgo *Vulcanos* vocant. Ejus ministri fuerunt *Cyclopes* ^t, quos Gigantes monoculos fuisse

^m *Serv. ad Virg. Aen. VIII. 414.* ^{Isidor. Orig. VIII. c. II.} ⁿ *Genes. IV. 22.* ^o *Virg. Aen. VIII. 724.* & *ibi Serv. Fest. ea v.* ^p *Lucian. de sacrif. & forte Hesiod. Theog. 927. ubi vid. Graev.* ^q *Lucian. in contempt. init. Hom. II. A. 591.* ^r *Macrob. Saturn. I. 12.* [Vide nos ad pag. 252.]. ^s *Juven. I. 8. Sed vid. omn. Virg. Aen. VIII. 416. seqq.* ^t *Virg. l. d. 424.*

fuisse finxerunt. Per hunc Deum veteres ignem terrestrem ^v maxime significarunt, ut per Vestam ignem coelestem, & hinc saepe Vulcanus pro ipso igne, vel flamma lucente ponitur ^x. Inde etiam Vulcanos quosdam fictiles juxta focum collocare solebant, tanquam daemones *επιστάτας γ*. In ejus festo facibus, sive lampadibus decurtebant; &, qui cursu superabatur, Lampadem alteri tradere debebat: unde vulgata illa phrasis est orta, *lampadem suam alteri tradere*, hoc est, *senio, vel alio casu fatigatum munere suo alteri cedere* ^z.

p. 264.
De Apolline & Aesculapio.

§. XIII. Apollo dictus est a Graeco verbo *ἀπόλλυμι*, hoc est, *perdo*; quia radii solis pestilentiae tempore animantibus perniciem adferunt ^a. Hic enim idem est qui *Sol* ^{*}; unde etiam *Phoebus* dicitur a Graeco *Φαίβο*, hoc est, *splendidus*. Jovis & Latonae ^b filius fuit, cum sorore Diana

v *Id. Aen. v. 662.* x *Virg. Ib. Plaut. Amph. 1. 1. 185.* y *Eustath. ad Od. p. 455.* z *Lucret. 11. 77. Schol. Aristoph. ad ranas 131.* a *Hom. Il. A. 43. ** [Vid. nos ad p. 289.] b *Horat. Od. 17. 6.*

Diana in insula *Delo* natus *c*; (unde *Delius* hic, illa *Delia* dicta.) ubi templum & oraculum celeberrimum habuit *d*: & ibi sex menses aestivos degere credebatur; ut sex menses hybernos apud *Pataram Lyciae* civitatem, unde *Pataraeus* dicitur *e*. Quatuor praecipue artium inventorem cum & praesidem fecerunt. PRIMO quidem medicinae, & praecipue *botanicae*, sive *herbariae* inventor esse dicebatur, quia solis calor herbas fovet *f*. SECUNDO, *arti sagittariae* praesidebat, quia radii solares sagittis quodammodo comparari possunt, & inde semper arcus ei tribuitur *g*: hinc etiam *Paeon* dicitur ἀπὸ τῆς πόνου, p. 265, a feriendo *b*. TERTIO, *musicae* & *poëticae* praeses erat *i*; unde a poëtis maxime invocatur *k*, & *lyram*, vel *citharam* tenens plerumque pingitur *l*. QUARTO, *artem divinatoriam* exercere cre-

c Ovid. *Metam.* VI. 189. seqq. [Callim. in Delum: quod negant Ephesii, & hoc sibi honoris vindicant ap. Tacit. *Annal.* III. 61.] *d* Virg. *Aen.* IV. 143. *e* Serv. ad Virg. *l. prox. c.* *f* Ovid. *Metam.* I. 521. *g* Horat. *Od.* I. XII. 23. *h* Juven. VI. 172. *i* Ovid. *Metam.* I. 518. *k* Id. *Amor.* I. XV. 35. *l* Horat. *Od.* I. 21.

credebatur, unde *Augur* ^m vocatur, & Graece προΰψιϑ ⁿ, quasi *praesagum* dicas; Λοξίας etiam ἀπὸ ἧ λοξῆ, hoc est, *obliquo* ^o, quia *obliqua*, sive *dubia* responsa consulentibus dabat; cum sacerdotes scilicet ejus conjecturas suas pro oraculis credulis venditarerent. Romanis post Augustum etiam Apollo *Aetius* in memoriam victoriae *Aetiacae* fuit cultus ^p. Plurima autem per totum terrarum orbem oracula ei tribuuntur, quorum omnium praecipuum fuit oraculum *Delphicum* ^q: imo etiam hominibus quibusdam divinandi artem largiri credebatur ^r. *Pingebatur* Apollo specie imberbis juvenis, promissis capillis ^s, p. 266. (unde Latinis *intonfus*, Graecis ἄκροσεκόμης ^t est dictus) dextra arcum & sagittas, laeva citharam, vel lyram tenens ^v, quia coeli temperiem & intemperiem regit ^x. Coronatur *lauro*, quae

^m *Ia. Od. I. XI. 32.* ⁿ *Pausan. Att. 322*
^o *Herod. IV. 163.* ^p *Propert. IV. VI. 67.*
^q *Juven. VI. 555.* ^r *Virg. Aen. III. 251.*
 [at hic Harpyia loquitur. Potius citasset
Aen. II. 247. & ibi *Serv.*] ^s *XII. 391.*
^s *Tibull. I. IV. 37.* ^t *Hom. II. T. 39.*
^v *Horat. Od. I. 21.* ^x *Macrob. Saturn. I. 17.*

quae arbor ei sacra fuit y ; unde, qui divinare volebant, *laurum* comede-
bant z ; & hinc etiam poëtae lauro
coronantur. Aves ei sacrae erant *ac-*
cipiter a & *corvus b*.

Apollinis filius fuit *Aesculapius*, qui
peculiariter magis *medicinae* prae-
erat c. Hic fingitur arte sua mortu-
os in vitam revocasse, & propterea
a Jove irato fatorum ordinem ita tur-
bari, fulmine percussus fuisse d. Co-
lebatur olim praecipue *Epidauri* in
Graecia forma serpentis, vel baculo
innixus, cui serpens circumvolutus
erat. Unde oraculi jussu Romam
arcessitus fuit e ; ubi templum ei in
insula Tiberina exstructum est. Sed
merentur videri de cultu Aesculapii & p. 267
Serpentis ejus Viri Celeberr. *Mich.*
Rossallus, qui locum *Joannis Apoc.*
II. 13. de hujus Dei cultu explicat ;
& *Theod. Hasaeus in Bibl. Hist. Phil.*
Classis III. Fasc. I. *Pingebatur vul-*
tu fenili, barba promissa, (unde jo-
S cus

y *V. Claud. de rapt. Prof. II. 109.* *Ovid. My.*
I. 558. z *Tibull. II. v. 63.* a *Homer.*
Od. 6. 525. b *Aelian. de animal. I. 47. sq.*
VII. 18. c *Virg. Aen. VII. 772.* d *Id.*
d. I. e *Ovid. Metam. XV. 622. seqq.*

274 *Señt. IV. Cap. I. §. 13. & 14.*
 cus *Dionysii Syracusarum* tyranni,
 dum barbam auream statuae ejus ab-
 raderet, dicentis, *Non convenire fi-
 lium esse barbatum, dum pater imber-
 bis esset* f) pallio indutus & baculum
 manu tenens. Immolabatur ei *Gallus*.
 Solebant etiam in ejus fano cubare ae-
 groti, ut per somnium de remedio
 inonerentur g.

DE DIIS SELECTIS.

Dii Selecti fuerunt octo: *Janus, Saturnus, Rhea, Genius, Pluto, Bacchus, Sol & Luna.*

De Jano. §. XIV. *Janus anni Deus* b (nam
 eo nomine etiam *Solem* intellexe-
 runt i; unde *Matutinus pater* dici vi-
 detur apud *Horatium serm. II. VI. vs.*
 p. 268. 20.) dictus fuit ab *eundo* k, quasi *Ea-
 mus*; quia annus, sive tempus semper
it, vel procedit; vel, quia cum *Ho-
 ris* foribus coeli, per quas *itur & re-
 ditur*, praecessit dicebatur l: hinc eti-
 am

f *Val. Max. I. I. ex. 3.* [Cic. III. Nat. D. 34.] g *Plaut. Cursul. II. I. Aristoph. Pluto 662. &c.* h *Ovid. Fast. I. 65.* i *Macrob. Saturn. I. 17.* k *Cic. de N. D. II. 27.* l *Ovid. d. I. 125.*

am foribus in terra praest, quae ab eo *januae* dicuntur: & propterea quoque *Januarius* mensis, qui annum aperit de *Jano*, ita est dictus ^m; ejusque prima die felicem anni successum sibi mutuo optabant Romani ⁿ, & munuscula mittebant ^o, quae *strenae* ^p dicuntur. Hic primus homines sacrorum ritus docuisse dicitur; & inde in omnibus sacris primus invocabatur ^q: vel forte, ut Ovidius refert, hoc fiebat, ut per eum quasi janitorem ad reliquos Deos aditus esset ^r. Quia autem antiquissimus Deorum erat ^s, hinc peculiariter *Pater* dicebatur ^t, (& in formulis precum plerumque primus nominari solebat ^v) licet id cognomen aliorum etiam Deorum esset. Revera autem antiquissimus quidam Italiae Rex fuisse videtur (nam Graecis quidem hoc numen incognitum fuit ^x) qui *vini* usum Ita-

p. 269

S 2

los

m *Varr. L. L. v. 4.* n *Ovid. i. Fast. 175.*
 o *Suet. Aug. 57. Tib. 34. Cajo 42.* p *Vid. Fest. hac. v.* q *Cic. de N. D. II. 27. Martial. x. Epigr. 28. Macrob. Saturn. i. 9.*
 r *Ovid. Fast. i. 173.* s *Juven. vi. 393.*
 t *Horat. Epist. i. xvi. 59.* v *Cato de R. R. n. 133.* x *Ovid. Fast. i. 90. Athen. Deipnos. xv.*

los primum docuit; unde ab Hebræo
 12 *Fajin*, quæ vox *vinum* notat, no-
 men ejus potius deducas: & hinc
 idem fuerit cum *Noacho*, cui revera
 vini inventio debetur: eadem de caus-
 fa *Oenotrius* quoque est dictus; quod
 Graecum οἰν & *vinum* significet: &
 facit, quod *Oenotrius* septemdecim
 aetatibus, ante bellum Trojanum reg-
 nasse dicitur z, quod fere in Noachi
 aetatem incidit. Templum ei pri-
 mum exstruxit Romulus, postquam
 pacem cum Sabinis fecisset a, in quo
 templo statua ejus erat *bifrons*, vel ad
 unionem duorum populorum notan-
 dam; vel, quia omnis janua duas
 frontes habet b; vel, quia Noachus
 primum & secundum orbem habita-
 vit c; vel denique, quia tempus prae-
 terita & futura respicit: digitis ita fi-
 p. 270. guratis, ut trecentorum sexaginta
 quinque dierum nota per significatio-
 nem anni, temporis & aevi Deum
 indicaret d. Aliquando etiam *Quadri-
 frons* e pingitur, ut *quatuor* anni par-
 tes

z. *Pomp. Sabin. ad Virg. Aen. I. 532.* a *Serv. ad Aen. I. 291.* b *Ovid. Fast. I. 135.*
 c *Arnob. adv. gent. VI.* d *Plin. H. N. XXXIV. 7.* e *Macrob. I. 9.*

tes significantur. *Clavem & virgam manu tenet, quia janitor coeli est e. Patulcius & Clusius nominatur, quia ejus templum bello indicto patebat f, pace facta claudebatur g : quod intra annos 724. ter tantum Romae accidit. Non tamen putandum est, semper bellum ipso actu extitisse; sed bellum esse credebant veteres, cum firma pax facta non esset, licet re ipsa bellum non exerceretur.*

§. XV. *Saturnus* (per quem *uni- De Satur- versam mundi naturam intellexisse ve- no. teres auctor est Dionysius Halicarnasensis L. I. c. 38.*) temporis in genere Deus, ita dictus fuit a *satu* ^b, quia homines primum *serere* docuit; Graecis autem *κερόν* & dictus est, quasi *κερόν* * (quae vox *tempus* notat; antiquissimi enim Graeci literas adspiratas ignorabant) quia auctor est *tem- p. 274 porum* ⁱ. Hic Coeli & Terrae, sive Vestae Majoris filius fuit; & foedere cum fratre suo majore *Titano* facto, li-

S 3

berqs

c *Ovid. Fast.* I. 99. f *Ib.* 129. *Virg. Aen.* VII. 607. g *Horat. Od.* IV. XV. 9. h *Varro de L. L.* IV. 10. * [Cic. II. Nat. D. 25. ubi simul Saturnum dictum ait, quod *saturetur* annis.] i *Macr. Sat.* I. 8.

beros suos se devoraturum esse promissit; quod etiam fecit, donec pro Jove & reliquis lapis ei obtruderetur *k*. Postea a filio Jove regno pulsus ad Janum, qui parti Italiae imperabat, confugit; & ibi *latuit*, unde ea regio *Latium* est dicta *l*. Et ipsum Dei nomen verius est ab Hebraeo *שָׂטָן Satar*, quod *latere* significat; unde primum parentem nostrum *Adamum* per eum significatum fuisse putant *m*, quia pudore nuditatis suae *latuerit* coram DOMINO *n*: alii *Noachum* per eum adumbratum putant, quia ille diu in Arca *latuit*. Hinc etiam in nummis Romanorum navis (qua scilicet in Italiam advectus dicebatur) & Janus bifrons conspicitur *o*. A Jano in regni societatem adscitus homines agrestes ad cultum humaniorem traduxit; unde sub eo *aurea aetas* fuisse perhibebatur *p*. *Pingebatur Saturnus* ut senex decrepitus, quia nihil

k Vid. Apollodor. Biblioth. 1. 1 Ovid. Fast. 1. 237. Virg. Aen. VIII. 319. *m* Fr. Junius not. ad Tertull. de spectac. 8. Voss. Idol. 1. 8. & 18. *n* Genes. III. 10. *o* Ovid. Fast. 1. 239. Lactant. de fals. vel. 1. 13. *p* Virg. Aen. VIII. 324. Ovid. Metam. 1. 89. seqq. Tibull. 1. III. 35.

hil est tempore antiquius *q* ; falcem manu tenens, quia tempus omnia defecat ; vel etiam aliquando anguem caudam sibi mordentem ; qua re significabatur tempus se ipsum quasi consumere ; aliquando denique infantem devorans, qua re etiam *tempus edax rerum* denotabatur *r*. In templo Saturni Romae erat *Aerarium* *s*, in quo praeter pecuniam publicam, etiam monumenta publica, & signa militaria adfervabantur : quia nempe regnante Saturno inviolata fides & justitia obtinuisse credebatur *t*. Festum *Saturnalia* dictum in ejus honorem celebrabatur mense Decembri *v* per quinque, vel septem dies (varie enim traditur) maxima laetitia, conviviiis agitandis, muneribus passim mittendis, & feriis agendis *x* : imo omnis civitas feriata publico edicto p. 273 conferre se in montem Aventinum, ac rusticari quodammodo solita

S 4

fuit

q Ovid. *Fast.* I. 234. *r* *Id. Metam.* xv. 234.
s *Suet. Claud.* 24. *t* *Plut. Quaest. R.* p. m.
 275. *sive num.* 41. *v* *Mummius vetus poeta*
apud Macrob. Saturn. I. 10. *x* *Accius*
ap. Priscian. v. [de origine Saturnalium
 disleritur in *Histor. Acad. Litt. Par. T. I.*
 p. 78. sqq.]

fuit x, Tum quoque servis, ut cum dominis luderent, & jocarentur, concedebatur y: iisque ad mensam accumbentibus domini ministrabant z; ut ita aurea aetas significaretur, qua omnes homines ejusdem conditionis fuerunt. *Gladiatores* quoque in ejus honorem depugnabant, quia Saturnus sanguine humano placari credebatur; saevus enim & terrestris deus fuit habitus a; imo olim humanae victimae ei immolabantur b: quod apud Italos primum abolevit *Hercules* hominum simulacris stramineis substitutis, quae *Αργείαις* vocabant c. Sacra ei fiebant capite aperto secus ac reliquis Diis d: nempe, quia tempus omnia aperit e.

De Rhea.

P. 274.

§. XVI. *Rhea*, qua (ne cum *Vesta* confundatur) *tellus habitata* significatur, *Coeli filia*, *Saturni uxor*
&

x *Porcius Latro declum. in Catil. 17. p. 158. ed. I. Wasse. Senec. ep. 18. y Horat. Serm. 11. VII. 4. z Auson. de feriis Rom. 16. a Plut. Quaest. Rom. 11. five p. m. 266. & 34. five p. 272. Auson. d. l. v. 35. b Ovid. Fast. v. 627. c Fest. V. Argeos. [latius exsequitur in v. Sexagenarios.] d Macrob. Sat. 1. 10. Serv. Aen. 111. 407. e Plut. Q. R. 12. five p. m. 260.*

& soror fuit. Haec etiam *Ops* dicta est, quia terrae munera *opem* omnibus ferunt *g*, (sed dissentit Varro de *L. L.* IV. c. 10.) & festum ejus *Opalia* *h*. *Magna mater* *i*, quia tellus tanquam *mater* omnia animantia nutrit; *Mater Deorum* *k*, quia Saturni, a quo omnes fere Dii progeniti sunt, uxor fuit: & inde etiam *Dominna* *l* saepe dicitur *m*. *Cybele* *n*, *Berecynthia* *o*, (vel *Berecynthia* potius *p*) & *Idaea mater* vocabatur *q* a montibus *Phrygiae*, ubi praecipue colebatur: vel etiam *Cybele* vocata fuit a *cubo*, quae figura omnium maxime stabilis est, sicut inter elementa, quae vulgo vocant, terra: imo *Cybebe* saepe dicitur: & ubicunque apud poetas *Cybelle*, aut *Cybele* media longa legitur rescribendum esse *Cybebe* voluit *Gudius ad Phaedr. L. III. F. 20. r.* Bello Punico II. monitu li- p. 275.

S 5 brorum

g Vid. *Fest. V. Opis.* *h* *Varr. L. L. v. 3. Fest.*
i *Varro ap. August. de Civ. Dei VII. 24.*
k *Virg. Aen. VI. 784.* *l* *Virg. Aen. III.*
III. 113. *m* *Catull. Attin. v. 13. & 91. Virg.*
Aen. III. 113. *n* *Strabo XII. 567.*
o *Virg. Aen. VI. 784.* *p* *Serv. ad Aen.*
IX. 82. *q* *Lucret. II. 611.* *r* *Vid. &*
Graev. ad Lucian. T. II. p. 895. Broukh. ad
Prop. III. 15. 35. Voss. de Idol. II. 52.

brorum *Sibyllinorum Pessinunte* in Asia, ubi sub forma lapidis colebatur, Romam arcessita fuit ^s. *Pingebatur Rhea*, sive Cybele matronali habitu coronam [*turritam* gestans, quia tellus urbes cum suis *] *turribus* sustinet; *clavem* tenens, quia hyeme velut *clausa* tellus vere *recluditur*; curru insidens a *leonibus* tracto ^t, quia materna benignitate omnia, etiam ferocissima, mitescunt; veste picta induitur ob flores & animalia, quibus terra quasi est vestita. *Festum* ejus *Megalesia* dictum celebrabatur mense Aprili ludis praecipue scenicis. Ejus sacra peragebantur a sacerdotibus, qui *Galli* dicebantur a quodam Phrygiae fluvio ita dicto ^v; iisque praeerat *Archigallus*. Hi in furorem acti ^x vaticinabantur; & se ipsos castrabant ^y ad imitationem *Atyos* cujusdam, quem cum Cybele adamasset, eumque amore nymphae *Sangaritis* irretitum invenisset, in furorem egerat, ita ut ipse sibi genitalia ferro

p. 276.

^s *Liv.* xxix. 14. *Ovid. Fast.* iv. 247. *seqq.*

* [haec verba ex 1. Edit. restitimus.]

^t *Ovid. ib.* 219. ^v *Ibid.* 361. ^x *Lucan.*

1. 561. ^y *Juven.* vi. 513. *Ovid. in Ibin*

453.

ferro demeteret. In ejus sacris *tympana* & *cymbala* adhibebantur, quia Rhea his instrumentis adhibitis Saturnum prohibuerat, ne Jovis vagitum, dum eum pareret, exaudire posset: Immolabatur ei bos ^a, vel *porca foeta* ^b, ut terrae *foecunditas* significaretur. Arbor vero ei sacra erat *pinus*, in quam quoque Aryn mutatum fuisse fabulabantur ^c.

§. XVII. *Genius* dicebatur *Naturae Deus*, qui omnium rerum *gignendarum* vim habebat. Dicitur est ab antiquo verbo *geno* (qua voce utitur aliquando *Lucretius*, ut, exempli gratia, l. i. vs. 130.) pro *gigno*; vel, quia curat ut *gignamur*; vel, quia nos *genitos* fuscipit, ac tuetur ^d: credebant enim veteres unicuique homini ^e, & etiam loco *f* suum adesse *Genium*:

De Genio,
Penatibus
& Laribus.

z *Id. Fast.* iv. 207. a *Ibid.* 630. seqq. [at vs. 336. *Cybelae* ait *Romae sine labe juvencam Maclatam, operum conjugiique rudem: nisi id honori Claudiae virginis tributum fuit. Ceterum de Taurobolio* v. *Memor. Acad. Litt. Paris.* T. iv. vel 111. verius, p. 111. sqq.]
b *Horat. Epist.* 11. 1. 143. c *Ovid. Metam.* x. 104. d *V. Censorin. de die natali* c. 3. *Fest.* v. *Genium.* c *Aetor.* x11. 15. *Horat. Epist.* 11. 2. 137. f *Virg. Aen.* vii. 136. *Menand.* p. 260. v. 558. ed. Cl. Clerici.

nium; cujus munus esset hominem
 istum, vel locum assidue tueri, eique
 h. 277. praefidere: unde ab *Apulejo* g dicitur
singularis praefectus, domesticus specula-
tor, individuus arbiter, inseparabilis
testis, malorum improbator, bonorum
probator, &c. * Et hinc phrasae sunt
 ortae, *defraudare Genium suum*, hoc
 est, *negare naturae, quod appetit* b ;
 cui contrarium est, *indulgere genio* i.
 Cum igitur aliquem enixe obtestari
 vellent, *per genium ejus* orabant k.
 Sic etiam quisque *jurabat per Genium*
suum, servi per *Genium heri*, omnes
 autem Romani post perditam liberta-
 tem per *Genium principis*; fustuarii
 poena l in pejerantes constituta: mu-
 lieres vero & ancillae per *Junonem su-*
am m, vel *Genium herae suae* n jurabant.
 Plerique autem duos Genios, alterum
 bonum o, alterum malum hominibus
 adesse

g *De Deo Socratis.* * [Censorinus de D. N.
 c. 3. *Eundem*, inquit, *esse Genium & La-*
rem, multi veteres memoriae prodiderunt. V.
 ibi Lindenbr. & nos in *Synonymis.*] h *Te-*
rent. Phor. I. 5. I. i Persius S. V. 151.
 k *Horat. Epist. i. VII. 94. l L. 13. §. ult.*
 ff. *de jurej. m Petron. 25. Tibull. IV.*
XIII. v. 15. n Juven. II. 98. o Serv.
ad Virg. Aen. VI. 747.

adefse credebant *p* ; quorum ille homines ad bonum , hic ad malum impelleret : & hi sunt , qui in monumentis sepulchrorum *Dii Manes* vocantur *q*. Colebatur saepe Genius *p. 278.* sub forma serpentis *r* ; & aliquando juvenili, aliquando rursus fenili forma effingebatur. Sacra ei fiebant natali potissimum cujusque die *s* floribus & vino *t*, & unguentis *v*, & ture *z* quia incongruum videbatur eum sanguine placare, qui vitae auctor erat : aliquando tamen etiam porcum ei immolabant *y*, nisi hic ad convivium potius fuerit. Graeci *Δαίμονα bonum Genium* vocant : & ita in conviviis ultimum poculum, quod in ejus honorem fumebatur, dicebatur *Ἀγαθῶν δαίμων* *z*.

Geniis affines fuerunt *Penates* & *Lares* : ita enim dicebantur *Dii*, qui prae aliis eligebantur pro lubitu, vel ex *Diis magnis*, vel ex *Majoribus*.
de-

p *V. Plutarch. Bruto p. m. 1000. q V. Sanct. Minervam p. m. 611. & ibi Cl. Perizon. r Virg. Aen. v. 95. s Persf. Sat. II. 3. t Horat. Epist. II. I. 144. v Tibull. II. 2. v. 5. x Ib. IV. 2. v. 9. y Id. Od. III. 17. z Vid. Aelian. V. H. I. 20. [& Ritus Conviv. Alkem. & Schelling.]*

defunctis *a*, vel ex aliis Heroibus *b*,
 (quemadmodum *Alexander Severus*.
 Imperator etiam *Abrahamum*, *Christum*,
 & *Orpheum* in larario suo co-
 luisse legitur) ut uni alicui regioni,
 p. 279. urbi, (unde *πολιῶχοι θεοί* *c* Gracis
 dicuntur) aut familiae praessent.
 Dicti sunt *Penates d*, quia in *penitis-*
sima five *intima* aedium parte, ubi
penus adservabatur, colebantur; un-
 de etiam *penetrales e* fuerunt dicti,
 & sacra eorum *penetralia f*. *Lares*
 vero dicuntur ab Etrusca voce *Lar*,
 quae *Principem g*, five *Praesidem*,
τὸν προσάτην, notat: inter quos &
Penates haec differentia fuisse videtur;
 quod *Lares* proprie dicuntur, qui
 uni alicui familiae *b*, *Penates*, qui
 urbi cuidam vel Republicae praes-
 sunt; (qui etiam *Publici* vocantur,
 & Romae in Capitolio colebantur *i*)
 licet saepe hae voces confundantur *.
 Erant autem *Lares* haereditarii fami-
 liis

a *Serv. ad Aen. VI. v. 152.* *b* *Vid. Lampr. Alex. Sev. 29.* *c* *Poll. Onom. I. I. 24.*
d *Cic. de N. D. II. 27.* *e* *Senec. Theb. 340.* *f* *Fest. hac V.* *g* *Vid. Liv. IV. 9. II. 17.* *h* *Juven. XII. 89.* *i* *Liv. III. 17.* * [*v. Synon. nostra.*]

liis, unde *patrii* dicuntur Virgilio *k*; Graecis vero θεοὶ πατρῶοι, γενέθλιοι, κτήσιοι, μύχιοι, ἔρξιοι *l*: & quisque domi suae in *larario m*, vel aedicula quadam sacra *n*, parvas eorum imagunculas habebat cereas *o*, canina pelle vestitas, & *canem* juxta se habentes *p*; qui *aedium custos* habetur. Ante eas imagines ignem perpetuum alebant; & quia in *atriis* aedium fere erant locatae, ipsa *atria* inde denominari potuerunt *q*, quod ex fumo *atra* fierent: & majorum imagines, quae in atriiis servabantur, *fumosae* inde dictae videntur apud Juvenalem VIII. vs. 8. Hasce imagines floribus & fertis exornabant *r*, quae diebus festis renovabantur *s*. Et quisque quidem in aedibus suis talia sacraria habebat *t*; ubi sacra haereditaria colebant: sed maxime tamen proceres, quemadmodum simile quid hodie apud Pontificios obtinet *v*. Offerebant

k Aen. IV. 599. I Dion. Halic. I. 67. in Lansprid. d. I. n Juven. VIII. v. 110. o Juven. XII. 89. p Ovid. Fast. v. 137. seqq. q Isid. Orig. xv. 3. r Plaut. Aulul. Prul. 24. & II. VIII. 15. s Juven. d. I. t V. Cic. Verr. VI. 2. seqq. & omn. not. ad Petron. 29. p. 108. ed. Cl. Burm. v V. Cic. Famil. XIII. 2. & ibi Manut.

bant laribus frugum primitias, & porcum iis immolabant x. Peregre autem abeuntes, vel inde redeuntes p. 281. Deos Penates salutabant y. *Compita* etiam Laribus erant sacra; & in eorum honorem festum *Compitalia* dictum celebrabatur z. Denique *Penates* & *Lares*, qui *aedibus* praesunt, saepe pro *ipsis aedibus* ponuntur a; & etiam *Lar* singulari numero pro *interiore parte* domus b. *Mater Larium* dicebatur *Lara*, vel *Larunda* c: vel etiam *Mania*; nisi haec forte eorum avia fuit d.

De Plutone, & Proserpina, sive Hecate.

§. XVIII. Quae de inferis narrantur, sapientiores veterum pro fabulis habuere e; licet tamen animae immortalitatem minime negarent. Veruntamen nobis ea paucis explicanda veniunt. *Pluto* itaque *inferorum Deus*,

x *Horat. Od. III. XXIII. 3.* y *Terent. Phorm. II. I. 81. Plaut. Merc. A. V. S. II. v. 24.* z *Ovid. Fast. v. 140.* a *Virg. Aen. VIII. 123.* [Ovid. I. Trist. IV. 81. & IX. 40.] b *Ovid. Fast. I. 136.* [vid. Pignor. de Serv. p. 452.] c *Auson. Technop. p. m. 480. Lactant. de fals. rel. I. 20.* d *Varro de LL. VIII. 38. Fest. vel Paulus potius, v. Maniae.* e *Horat. Serm. I. IV. 16. Cic. pro Cluent. 61. & Tusc. Quaest. I. 5. seqq.* [v. Histor. Acad. Litt. Paris. T. II.]

us, Saturni etiam filius, dictus est ἀπὸ τοῦ πλεῖστα, hoc est, a *divitiis*; quia *divitiae* in inferioribus terrae partibus latent, unde Latinis etiam *Dis* dicitur *f. Orcus* etiam dictus est ab p. 282.
urgendo g, quia omnes ad mortem *ur-*
get; vel potius ab Hebraica [Chal-
daea potius] voce ארקא, hoc est,
terra b: licet vox *Orcus* pro ipsa *ha-*
bitatione defunctorum i saepius sumat-
tur. Saturni, ut dixi, & Opis filius
fuit; & in sortitione universi inferos
obtinuisse k, ac plenum in defunctos
 imperium exercere credebatur: unde
Jupiter infernus & Stygius dicitur l a
Styge palude infernali: quemadmo-
dum uxor ejus Proserpina Juno Pro-
funda m, & *Infera. Jupiter etiam*
Magicus, ut quidam legunt apud Vir-
 gilium *in Ceiri vs. 374. Pingebatur*
Pluto folio insidens, torvo vultu n,
sceptro & corona ex ebano insignis;
clavem etiam habens, quia inferorum

T custo-

f *Virg. Aen.* vi. 269. *Cic. de N. D.* ii. 26.

g *Cic. in Verrem.* iv. 50. *Fest. V. Orcus.*

h *Jerem.* x. 11. *Voss. Etymol. i Virg. Aen.*

vi. 273. k *Juven.* xiii. 49. l *Senec.*

Herc. Fur. 47. *Virg. Aen.* vi. 252. m *Claud.*

de rapt. Prof. i. 2. *Stat. Sylv.* ii. i. 147.

n *Claud. d. l.* 80.

custodiam gerit ^o. *Victima* ejus fuit *taurus p*.

p. 283. Plutonis ergo uxor *Proserpina q* Jovis & Cereris filia, quam ex Sicilia rapuisse dicitur: Cereris tamen precibus effectum fuisse fingunt, ut sex mensibus apud maritum in inferis, sex reliquis apud matrem in coelis degeret ^r: qua re significabatur semen hyeme terra latens aestate prorumpere; per hanc enim Deam *fecunditatem terrae*, vel forte ipsum semen ^s notabant. Eadem *Libera* est dicta ^t, & *Baccho* focia jungitur ap. *Claudian. de rapt. Pros. L. I. v. 16.* Haec etiam in mortuos imperium habere ^v, & morti proximos tondere credebatur, antequam mori possent ^x. Eadem etiam *Hecate y* dicitur, & tum saepe cum Diana & Luna confunditur ^z; ac fingitur triplici capite, equi scilicet ^a, canis ac hominis; quia
vim

- o *Pausan. Eliac. pr. 20.* p *Virg. Aen. VI. 253.* q *Juven. XIII. 50.* r *Ovid. Metam. v. 566.* s *Cic. de N. D. II. 26.* t *Cic. Verr. IV. 48.* [*Tac. Ann. II. 49.* v *Tibull. III. El. v. 5.* *Hor. Serm. II. v. ult.* x *Virg. Aen. IV. 699.* y *Ibid. VI. 247.* z *Vid. Horat. Od. III. 22.* a *Virg. Aen. IV. 512.*

vim suam tribus locis exerit, in coe-
 lo nempe, in terris, & apud inferos.
Veneficiis etiam praeesse credebatur ^b ;
 quia Lunam in herbas, quibus vene-
 ficia exercebant, despumare ^c, atque
 ita vim quandam magicam iis addere ^{P. 284.}
 putabant. *Triviis* etiam praeerat, &
 in iis colebatur ^d ; ac inde *Trivia*,
 Graecis ^e τριодиτις, τριμορφος, τρι-
 πρόσωπος, dicitur ^f. Et Athenis in
 triviis ditiores certo tempore coe-
 nam Hecatae apponebant a paupe-
 ribus diripiendam ^g. *Immolabatur*
 ei vacca sterilis ^h ; vel etiam canis ⁱ ;
 quia canum ululatu spectra, quae im-
 mittere credebatur Hecate, fugari
 credebant. [Quod triplex munus his
 versiculis ingeniose comprehenditur :

- „ Terret lustrat agit Proserpina
- „ Luna Diana
- „ Ima suprema feras sceptro fulgo-
- „ re fagitta.]

Reliqua inferorum numina, quod
 non ita multum ad institutum nostrum

T 2 faciunt,

^b Horat. Serm. I. VIII. 33. ^c Lucan. VI.
 505. ^d Vid. Virg. Aen. IV. 609. ^e Athen.
 VII. Deipnos. ^f Catull. Carm. 35. ^g Ari-
 stoph. Plut. V. 594. seqq. & ibi Schol.
^h Virg. Aen. VI. 251. ⁱ Ovid. Fast. I.
 389.

faciunt, silentio transibimus: nisi quod paucis verbis de *Parcis* & *Furiis* monendum est.

p. 285. *Parcae* juxta plurimos, & magni quidem nominis grammaticos veteres, ita dictae sunt κατ' ἀντίφρασιν, quod nemini *parcant* ^k: sed cum ea sit merum incitiae asylum, verius cum *Vossio* & *Jul. Caes. Scaligero* ^l dicas a *parcendo* esse dictas, quia *parcant*: una enim tantum dicitur filum vitae incidere; duae vero, altera vitam dare, altera vitam continuare: nisi a *partiendo* dictas velis, quod sortem hominibus *partiantur*, quemadmodum Graecis ἀπό τῆς μείρειν μοῖραι dicuntur. Fuerunt autem tres sorores, Jovis & *Themidis* ^m, vel etiam solius *Noctis* ⁿ filiae: *Clotho* dicta a verbo κλώθω, *neo*; quia stamen ducit, eaque homines in vitam vocare credebatur: *Lachesis* ἀλαχάνω ^o, *sortior*; quia humanae vitae *sortem* praefinit: & *Atropos* dicta a verbo τρέπω, *verto*, & ab α privativo; quod scilicet *verti*, sive *flecti* nequiret

^k *Isidor.* VIII. II. ^l *Poëtic.* III. 90. ^m *Hesiod.* *Seog.* 904. ⁿ *Ibid.* 217. ^o *Aor.* 2. ἑλαχει.

quiret, eaque filum vitae incidere dicebatur.

Furiae, sive *Dirae* itidem tres fuerunt, *Eumenides* etiam & *Erinnyes* dictae. Nomina earum fuerunt *Alecto*, *Tisiphone* & *Megaera*. Iisque nihil aliud significabatur, quam impios sceleratosque continuis & furdis conscientiae flagellis caedi *p*; quemadmodum elegantissime id deducit Cicero *pro Roscio Amerino c. 24.* [De *Parcis ac Furiis* differitur in *Memor. Ac. Litt. Par. T. VII. p. 21. & 51.*]

§. XIX. *Bacchus*, sive *Liber*, *vi-* p. 286.
ni Deus, Jovis & *Semeles* filius, sed *De Baccho,*
miro modo natus, ut apud Mytho- *ejusque co-*
graphos late videri potest *q*. Dicitur *mitibus.*
ab Hebraeo verbo *Bacchab*, quod *ejulare* notat: quia illud in sacris ejus usitatum erat. *Bochartus* *r* vero dictum fuisse vult quasi *Bar-Chus*, hoc est, *Chusi filius*; unde eundem *Nimrothum* fuisse putat *s*. *Liber* autem,

T 3 &

p *Juven. XIII. 195.* [Baccho *Mosen* expressum autumant *Huëtius* & *Dacérius*; at *Newtonus* in *Chronol. Sesostrin.* De *nutricibus Bacchi* lege *Hist. Acad. Litt. Paris. T. III. p. 52.*] *q* *Vid. & Ovid. Metam. III. 310.*
r *Phaleg. I. 2.* *s* *Vid. Ampliſſ. vander Muelen de die mundi Diff. II. p. 526.*

& *Liber Pater* Latinis dicitur ^t, quia vinum homines curis *liberat* ^v: vel κατ' ἐξοχήν *Jovis liber*, hoc est, *filius*: vel denique melius a Gr. λείβω, *libo, stillo* ^x. *Dionysius* dicitur a Διός, hoc est, *Jovis* (subaudi *filius* ^y) & *Nysa* infula, in qua educatus dicitur. *Lenaeus* ^z, ἀπὸ τῆς ληνῶν, quod *torcularia* scilicet vino ex uvis exprimendo invenisset ^a. *Pingebatur* Bacchus fere puer, quia vinum immodice sumptum sapientiam hominibus aufert; vel etiam adolescens comatus ^b, formosus & nudus, quae omnia vini naturam notant: *cornutus* etiam plerumque fingitur, quia vinum homines ad *audaciam* impellit ^c, cujus symbolum sunt *cornua* ^{*}: vel, quia prisci mortales cornibus boum bibebant ^d; *hedera* coronabatur ^e, quia

p. 287.

^t *Macrob. Saturn.* I. 19. ^v *Horat. Od.* II. II. 17. & *Epist.* I. 5. 16. ^x *V. Cl. Perizon. ad Sanct. Min.* p. m. 569. ^y *Lucian. in Deor. Dial.* ^z *Tibull.* III. 6. v. 38. ^a *Serv. ad Virg. Georg.* II. 4. & *clarus ad Aen.* IV. 212. ^b *Tibull.* I. IV. 37. *Senec. Oed.* 404. & *Hippol.* I. 751. ^c *Ovid. Art. Am.* I. 239. *Horat. Od.* III. 21. 15. *seqq.* ^{*} [v. *Burm. ad Petron.* c. 39.] ^d *Vid. Voss. de Idol.* III. 71. ^e *Ovid. Fest.* III. 767.

quia ea planta ebrietatem arcere credebatur: *thyrsum* manu gestat, hoc est, *bastam hedera, f*, vel *pampinis circumvolutam*; quam *gravem* vocat Horatius *g*, quia magnam potestatem ea exercere credebatur; quemadmodum etiam dicebant, eum universum Orientem domuisse *b*: & hinc *thyrsus* aptissima translatione pro *quovis stimulo*, vel *impetu* ponitur *i*. *Curvus* ejus a tigribus *k*, aliquando vero a leonibus, vel lyncibus trahebatur; vel, quia vinum ferocissimos quosque domat *l*; vel, quia homines feroces p. 288. reddit.

Comites Bacchi erant *Nymphae, Satyri m* & *Silenus n*, qui ejus praeceptor fuisse dicebatur; tum mulieres ebriae & furentes, quae *Bacchae o*, & *Maenades ἀπὸ τῆ μαίνεσθαι*, hoc est, a *furendo* dicuntur: ut etiam *Thyades p*, a *θύω*, *impetu feror, ruo*. *Sacra* ejus *Bacchanalia*, quae etiam *Dionysia* & *Orgia* vocantur, Romae

T 4

olim

f *Id. Metam.* III. 667. g *Od.* II. 19. 8.
 h *Ovid. Fastor.* III. 729. i *Lucret.* I. 921.
 k *Hor. Od.* III. 3. 13. l *Horat. Od.* II.
 19. m *Id. d. l.* n *Sen. Oed* 229. o *Horat. Od.* III. 25. 15. p *Horat. Od.* II.
 XIX. v. 9.

olim omni genere turpitudinis sunt celebrata *q*; donec A. U. 567. ex Senatus-consulto prohibita sunt *r*. *Orgia* etiam dicta sunt ἀπὸ τῆς ὀργῆς *s*, a *furore*: licet ea vox pro *quibusvis* saepe *sacris* *t*, *arcanis* certe, ponatur: ut pro *sacris Musarum* *v*, pro *sacris Cereris* *x*, pro *sacris Cybeles* *y*. Festum autem Bacchi legitimum *Liberalia* dictum est, quo ei liba ex *melle* offerebantur; quia etiam *mellis* inventor habitus fuit *z*. *Immolabatur* ei hircus, vel caper; quod animal vitibus nocere solet *a*.

p. 289.
De Priap.

Bacchi & Veneris filius erat *Priapus* *b*, hortorum custos, ingenti virili membro insignis *c*; quo forte impudentia, quae ex ebrietate & illegitimae Veneris usu consequi solet, denotatur. Statuae ejus vertici etiam *arundo* ad terrendas volucres addebatur *d*.

§. XX.

¶ *Juven.* II. 3. r *Vid. omn. Liv.* XXXIX. 8. *seqq.* s *Serv. ad Virg. Aen.* IV. 309. t *Vid. Juven.* II. 91. v *Aristoph. ἐν Βατράχ.* 355. x *Herod.* V. 61. y *Strabo* XVII. z *Ovid. Fast.* III. 735. a *Horat. Od.* III. 8. *Ovid. Met.* XV. V. 114. & *Fast.* I. V. 357. b *Tibull.* I. IV. 7. c *Horat. Serm.* I. VIII. *init.* d *Ibid.* V. 4.

§. XX. *Sol* idem quidem est qui *De Sole.*
 Apolló, & propterea pleraque ad
 eum pertinentia, ubi de Apolline
 agebamus, dicta sunt; sed in theologia
 tamen gentili distinguuntur * : cum
 enim inter selectos Deos refertur, Sol
 dicitur fuisse filius *Hyperionis* e fra-
 tris Saturni & *Tbiae* f; vel juxta
 Homerum *Hyperionis* & *Euriphæes-*
sae g: & ipse etiam interdum *Hyper-*
ion dicitur h. Hujus & *Tethyos* filia
 credita fuit *Aurora* i; unde etiam
Hyperionis dicitur k, quia scilicet So- p. 290.
 lem praecedens quasi ex eo nascitur.
Pingebatur Sol juvenili forma, capite
 radiis cincto, currui insidens a quatuor
 equis volucris tracto l. Immola-
 batur ei *equus* ob celeritatem m; quod
 tamen an apud Romanos obtinuerit,
 dubito: apud Lacones certe factum n,
 & apud *Aethiops* ob velocitatem qua-
 drigae albae ei sunt oblatae o.

T 5

§. XXI.

* [Sic ap. Lucian. T. I. 155. Mercurius
 narrat Apollini, Solem Veneris furtum Vul-
 cano indicasse.] e *Claudian. de rapt. Prof.*
 II. 44. f *Hesiod. Theog. 371.* g *Homer.*
hymn. in Solem. h *Ovid. Fast. v. 383.*
 i *Hesiod. l. d.* k *Ovid. Fast. v. 159.* l *Id.*
Met. II. 153. m *Id. d. Fastor. l.* n *Pau-*
san. Lacon. 20. o *Heliod. Aeth. L. X.*

De Luna. §. XXI. *Luna* quoque eadem quidem est, quae *Diana p*, sive *Proserpina*: cum vero inter Selectos Deos numeratur; *Hyperionis* filia *Solis* soror dicitur *q*. Veterum autem superstitione credebat eam, cum deficit, incantationibus magicis affligi: ideoque pelvibus aencis aliisque rebus magnum sonum excitabant *r*, ne eas audire posset: eamque superstitionem apud varias Orientis gentes obtinere hodierni itinerariorum scriptores testantur *. Ejus currus a duobus duntaxat equis trahebatur *s*. In Palatino monte templum habuit *Luna*, ubi nomine *Noctilucae t* colebatur; & item alterum in *Aventino v*.

p. 291.

DE DIIS MINORUM GENTIUM.

*De Diis
minorum
gentium.*

§. XXII. *Dii Minorum Gentium x* fuerunt *Indigetes*, *Semones*, *Virtutes* & *Affectiones animi* & similia; quibus sub-

p *Vid. Varr. de L. L. IV. 10. q Claud. d. l. v. 45. r Juven. VI. 442. Plin. H. N. II. 12. * [Lud. Comes in Memor. Chinenf. T. I. p. 101-2.] s Manil. Astron. v. 3. t Vid. Horat. Od. IV. VI. 38. v Ovid. Fast. III. 884. x Vid. Ovid. in Ibin 79.*

subjungemus Deos quosdam *Peregrinos* Romae cultos.

Dii *Indigetes* (Gr. *παρεγξέγραπτοι γ*, quasi *adscriptitios* dicas) sunt, qui propter merita & virtutem in Deos sunt relati z; & *Heroës* etiam dicuntur. *Indigetes* autem sunt dicti, quod in Diis a, five inter Deos agerent; vel potius ab *indigetando*, hoc est, invocando b. Ex his celebriores tantum recensimus; *Quirinum* scilicet, *Herculem*, *Castorem* & *Pollucem* & *Aeneam*.

§. XXIII. *Quirinus* dictus fuit p. 292. *De Quiri-*
no.
Romulus, Urbis Romae conditor, postquam inter Deos relatus esset c; vel a *Curibus* Sabinorum oppido; unde omnes Romani *Quirites* sunt dicti, postquam Sabini in civitatem recepti sunt; vel a voce *Curis*, quae Sabinis *bastam* notabat, quia magnus bellator fuerat *Romulus*, & quod *hasta* olim praecipuum quidem telum, quo in bello utebantur, fuit. Hic cum asperius

y *Lucian. Jove Trag. p. 140. ed. Graev. z Horat. Od. III. 3. 9. Cic. de L. L. II. 8. a Serv. ad Virg. Aen. XII. 794. b Macrobb. Saturn. I. 17. c Ovid. Fast. II. 475. seqq.*

nus regnaret, concionem ad populum habens, cum subito ingens tempeſtas exorta eſſet, a Senatoribus dicitur diſcerptus *d*; qui deinde, ut caedis invidiam a ſe amolirentur, *Proculum* quendam ſubornarunt, qui juraret ſe *Romulum* in coelum euntem vidiffe, cumque juſſiſſe, ut ſibi divini honores fierent *e*. Hinc templum ei exſtructum eſt, & ſacerdos ei proprius conſtitutus, qui *Flamen Quirinalis* eſt dictus. Feſtum autem, quod menſe *Februario* in ejus honorem celebrabatur *f*, dicebatur *Quirinalia*. Uxor *Romuli Herſilia* etiam in *Dcos* relata, & *Hora* dicta eſt *g*.

p. 293.
De Her-
cule.

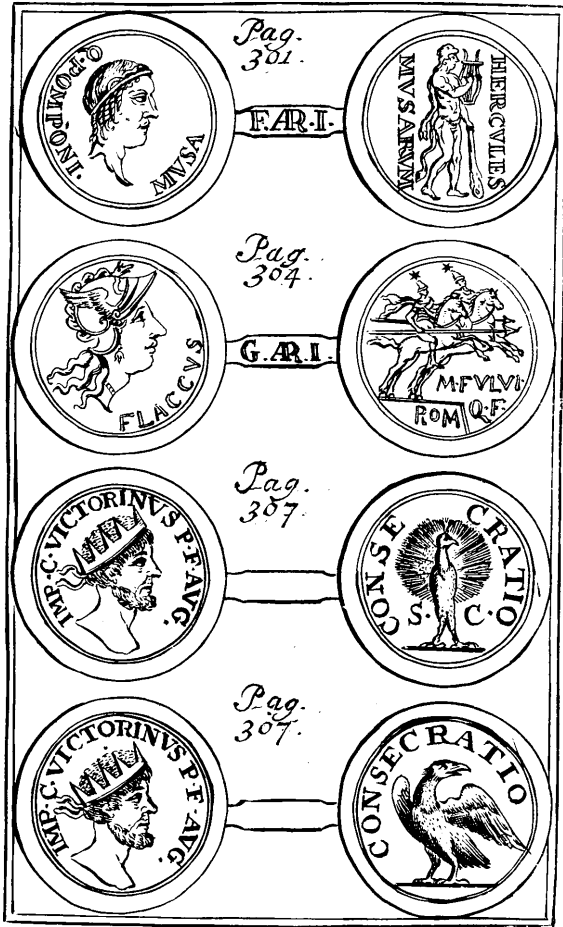
§. XXIV. *Hercules* *Jovis* in *Amphitryonem* mutati, & *Alcmenae* *h* *Thebanae* uxoris *Amphitryonis* filius, *Eurystheo Mycenarum* Regi propter odium *novercae* ſuae *Junonis* ſervire coactus eſt; & duodecim labores (ſive *aerumnas* *i*, ut proprie vocant) ab eo impoſitos exantlaſſe dicitur *k*:
quan-

d Flor. I. I. *e* Liv. I. 16. *f* Ovid. d. I.

g Id. Met. XIV. vſ. ult. *h* Vid. Plaut. Amphitr.

i Cic. de Fin. II. extr. *k* Auſon.

Eidyl. XIX. etiam Lucret. v. 22. Martial.

quanquam etiam plura alia egregia facinora perpetraverit; sed quae eo nomine *aerumnarum* non comprehenduntur, quia non fuerunt illi ab Eurytheo imposita. Fuit autem Hercules revera vir aliquis fortissimus, vel potius fuerunt viri hoc nomine plures ^l; sed Graeci suo more omnium illorum res gestas uni suo Herculi *Thebano* adscripserunt. * *Pingitur* ergo tanquam vir robustus, clavam dextra manu gerens, & indutus exuvias leonis, quem interfecerat, *Nemeaei*. Romae variis cognominibus cultus est, & inter alia nomine *Herculis Musagetis*, sive *Herculis Musarum* ^m, hoc est, *Musarum ducis*; quia fortitudo Musis, sive doctrinae studiis, quietem praestat; vel; ut verius loquamur, praestare oporteret: inter arma enim fere silent Musae. *Sancus* etiam, vel *Sanctus* ⁿ, & *Sanctus* ^o

p. 294.

l *Tacit. de mor. Germ.* 34. *Cic. N. D.* III. 15. *seqq. Serv. ad Aen.* VIII. 564. * [Plurima SAMSONIS facta in Herculem translata fuisse, eleganter probat *Mr. de Lavaur dans la Conference de la Fable avec l'Hist. S. T. II.*] m *Suet. Aug.* 29. *Vid. Vaillant. de fam. R. G. Pomponia* II. n *Propert.* IV. 10. 70. *Cic. pro Sext.* 68.

Etus pater proprio quodam nomine Romanis, vel Sabinis ^o est dictus: atque idem etiam *Dius Fidius* dictus videtur, tanquam τῷ Διὸς, hoc est, *Jovis filium* dicas *p*: *D* enim & *L* literae apud veteres saepe permutantur *q*. *Thesauris* quoque praecerat *r*; unde, qui divites fieri cupiebant, decimam ^s bonorum suorum partem ^t Herculi consecrabant, quod dicebant *pollucere* ^v; & epulum quod hujus decimationis causa populo dabatur ^x, dicebatur *polluctum*; unde etiam *pollucibilis* ^y *coena* pro *opipara* ponitur ^z. Ejus sacris interesse mulieribus non licebat, quod olim Herculi sitienti aquam negassent ^a. Peragebantur ea sacra (quae aperto capite fiebant ^b) a propriis Herculis sacerdotibus, *Potitiis* nempe

^o Varr. L. L. IV. 10. ^p Fest. V. Medius Fidius. Varr. de L. L. IV. 10. ^q V. Vossium de permut. literar. ^r Horat. Serm. II. VI. 12. Pers. II. V. 12. ^s l. 2. §. 2. ff. de pollicitat. ^t Plaut. Bacch. IV. IV. 15. ^v Id. Stich. I. III. V. 80. Macr. Sat. III. 12. ^x Locus notand. ap. Cic. de Off. II. 17. d. l. 2. §. 2. ff. de pollicit. ^y Plaut. Rud. V. III. 63. ^z Macrob. Saturn. III. 17. ^a Id. I. 12. Propert. IV. IX. 69. ^b Macrob. III. 6.

nempe & *Pinariis*, quae duae nobiles Romae gentes erant, quarum progenitores ipse Hercules sacra sua docuisse dicebatur *c*: postea vero A. U. 441. extincta gente Potitiorum *d* (a qua ipse Deus manifestam poenam exigisse credebatur, quod haec sacra ad humile servorum ministerium transtulissent) ea sacra a *Pinariis* tantum, & a servis publicis, qui in locum Potitiorum substituti fuerant, peracta sunt. *Arbor Herculi sacra fuit Populus e.*

§. XXV. *Castor & Pollux*, sive *Castor & Pollux.* *Διόσκυροι*, hoc est, *Jovis filii*, inter alios etiam Romae culti sunt. Hi, ut plures auctores sunt, ex *Jove* in cygnum mutato, & *Leda Tyndari Spartanorum Regis f* uxore fuerunt pro- p. 296. geniti: alii vero *Pollucem & Helenam*, quae *Menelai* (hic etiam *Spartae Rex* fuit) uxor erat, *Jovis*; *Castorem* vero & *Clytemnaestram*, quae *Agamemnoni Mycenarum Regi* nupsit, *Tyndari* liberos fuisse volunt: certe *Oebalii* dicuntur *g*; & *Therapnaei* *h* a locis

c *Virg. Aen.* VIII. 269. *d* *Liv.* IX. 29. *Val. Max.* I. I. 17. *e* *Virg. Ecl.* VII. 61. *f* *Horat. Od.* I. XII. 25. *g* *Stat. Sylv.* III. II. 10. *h* *Id. Theb.* VII. 793.

locis *Lacôniae*, cujus regionis caput fuit Sparta. Cum autem Castor mortuus esset, Pollux divino semine natus immortalitatem suam cum eo partitus fuisse dicitur ⁱ; ita ut alternis semestribus, vel, ut alii, diebus ^k apud inferos agerent: quod ideo fictum est, quia in sidus Geminorum translati esse dicebantur, quorum dum alter oritur, alter occidit. Eorum sidera conjuncta nautis periclitantibus salutem adferre putabant ^l; unde Graecis *σωτήρες* sunt dicti ^m; si vero unica tantum stella appareret, exitium portendi credebant ⁿ; unde saepe naves ab iis denominabantur ^o. Hinc p. 297. plerumque *pinguntur* stellam in *Pileis* (quos *Laconum* more gestant ^p, licet alii dicant eos pileos repraesentasse dimidiam partem ovi, ex quo nati finguntur ^q) habentes, equis albis insidentes; quia saepe in praeliis ita conspecti

i *Virg. Aen. vi. 121.* k *Lucian. Deor. Dial. ult.* l *Horat. Od. I. XII. 27.* [Ovid. I. Trist. x. 45. sqq.] m *Aelian. Var. Hist. I. 30.* n *Senec. Quaest. Nat. I. Plin. H. N. II. 37.* o *D. Lucas Actor. xxviii. 11.* p *Vid. Meurs. Misc. Lac. I. 17. Catull. carm. ad Contub. sive 35.* [& numm. in tabella.] q *Tzetzes ad. Lycophr. 506.*

conspiciti dicebantur *r*. Castor equis,
 Pollux maxime pugilatu nobilis fu-
 isse dicitur *s*. Romae eis templum
 primus exstruxit [*malim vovit*] *Pos-
 tumius* Dictator *t* A. U. 257. cum
 crederentur bello Latino pro Roma-
 nis pugnasse: & licet illud amborum
 esset, tamen *Castoris* solius diceba-
 tur *v*; unde jocus *Bibuli*, quando
 Aedilis cum Caesare illum solum com-
 munium ad ludos impensarum gra-
 tiam apud Populum capere videret,
 dicentis, *sibi idem evenisse quod Pollu-
 ci*. Ut enim geminis fratribus aedes in
 foro constituta tantum *Castoris* vocare-
 tur: ita suam *Caesaris*que munificen-
 tiam, unius *Caesaris* dici *x*. Imo
 ambo aliquando *Castores* sunt dicti,
 τὼ Καστορὲ γ. Jurabant mulieres Ro- p. 2984
 manae per Castorem, viri per Her-
 culem, utrique per Pollucem *z*.

§. XXVI. Sed huc vel praecipue *Aeneas*
 referendus fuerat *Aeneas*: qui flumi-
 ne *Numicio* merfus in *Indigetum* *

V

Deo

r Flor. I. II. Val. Max. I. 8. I. s Horat.
 Serm. II. I. 26. t Liv. II. 20. & 42.
 v Juv. XIV. 260. x Suet. Jul. 10. y Sca-
 lig. ad Catull. carm. 4. z Gell. XI. 6.
 (Bassèa de jurejurand.) a Ovid. Met. XIV.
 607. Tibull. II. v. 45. Dion. Hal. I. 63.
 [Liv. I. 2. f.]

Deorum numerum receptus est: sed de quo pauca sequentibus temporum monumentis inveniuntur.

*Imperato-
res in Deos
relati.*

§. XXVII. Ad Deos Indigetes etiam sunt referendi *Imperatores in Deos relati*; quorum primus fuit Julius Caesar *b*; tum Augustus *c*, & reliqui deinceps omnes etiam *Christiani* ad *Gratianum* Imperatorem usque; quod ex veteribus Inscriptionibus (Vid. *On. Panvinium de Civitate Romana c. 28. edit. Cl. Graevii in Thesauro suo Tomo I.*) manifestissimum est. Fiebat haec ἀποθέωσις ingenti pompa, cum cadavera eorum cremarentur in Campo Martio, & tum statim *Flamines d*, & *Sodales e* sive *Sacerdotum collegia* accipiebant: & etiam *Flaminicas*, sive *Sacerdotes feminas f*. Nec tantum ipsi Imperatores inter Deos referebantur; sed etiam eorum uxores *g*, sorores *b*, filiae: & quod magis mirandum est, Hadriani Imperatoris amasium *Antinoum Graeci Alexandrini* turpissima adulatione
con-

P.299.

b Suet. Jul. I. *c* Horat. Od. III. III. II.
d Suet. Jul. 76. *e* Capitol. Anton. Pio in f.
f Grut. p. cccxx. 10. seqq. *g* Capitol. ibid.
h Suet. Cajo 24.

consecrarunt *i*. Imo vivis illis *k* divini honores aliquando sunt exhibiti; ut Julio Caesari *l*, Augusto, Domitiano *m*, &c. In provinciis etiam magistratibus Romanis, aliisque viris illustribus fana & arae erectae sunt, ut jam supra *Señt. II. cap. 14. §. 4.* innuimus: & sic postea *Drufo* aras statutas *n*, & ad ejus tumulum a Galliae civitatibus supplicatum fuisse legimus *o*. Signum consecrationis in nummis Imperatorum esse *aquilam*, vulgatum est; ut in nummis Augustarum *pavonem p*. [Dignus qui videatur *Fabricius* in *Bibliogr. Antiq.* p. 268. sq.]

DE DIIS SEMONIBUS.

Semones Dii dicti sunt, quasi *se-* p. 300
mihomines; nam veteres *hemonem* pro *homine* dicebant *q*: erant enim *Semones*, quos nec coelo adscriberent propter
V 2 *meriti*

i Spartian. Hadr. 14. k Horat. Epist. II. 1. 15. l Suet. Jul. 76. m Martial. v. 8. [Tac. Ann. IV. 15. 37. & alibi.] n Tacit. Annal. II. 7. o Suet. Claud. I. p Vid. Patin. num. Imp. ex med. aere p. 325. 337. q Fest. v. Hemona Vid. Enn. p. 232. ed. Neap.

meriti paupertatem, nec terrenos deputare vellent pro gratiae veneratione.
 Inter eos primum locum dabimus Diis rusticis, qui *rura*; quaeque in iis, curabant.

De Pane. §. XXVIII. Primum igitur hic recensebimus Panem [*l. Pana*] Arcadem, Pastorum *s* & pecoris Deum *t*; qui Mercurii & *Penelopes* filius fuit habitus *v*. Hic juxta quosdam dictus est a Graeco *παν*, hoc est, *universum*: quia eum *totius universi* symbolum fuisse volunt; unde etiam Flamen Dialis, qui Jovis sacerdos proprius erat, ejus sacris interveniebat *x*. Hinc *pingitur* superne humana specie ad coelestium rerum pulchritudinem notandam; inferne forma belluina, ut terrae deformitas, & inaequalitas significetur: cornua habet ad radios Solis, & cornua Lunae significanda; & quae de his dici possent plura. Hic primus fistulam *y* ex arundinibus in usum pastorum compegisse dicitur. Ab eo etiam *Panici terrores* sunt dicti

Fulgent. de prisco Serm. II. s Virg. Ecl. II. 33. t Ovid. Fast. II. 271. v Lucian. Deor. dial. p. 229. ed. Graev. x Ovid. Fast. II. 282. y Virgil. d. l.

Et α , qui sine causa manifesta homines corripuit a ; quia ipse, cum Baccho exercitus Dux esset, hostes vano timore fugasse fertur: & inde *cornua* ei tributa esse quidam volunt, quod primus aciei ordinem & cornua invenerit b . Cultus ejus antiquissimus fuit c , & ipse apud Arcades Deorum antiquissimus: unde saepe *Arcadiae Deus*, ut etiam *Lycaeus* & *Tegeaeus* a quibusdam Arcadiae locis dicitur d . Est autem ejus cultus ab *Evandro Arcade* in Italiam allatus e : & ipse postea *Inuus* f , ob falacitatem scilicet, ab *in-eundo passim* est dictus g . Offerebant ei pastores in suis poculis lac & mel. * *Festum Pani* Romae celebrabatur mense Februario dictum *Lupercalia*, & p. 302. sacerdotes ejus dicebantur *Luperci*; de quibus suo loco.

§. XXIX. *Faunus* a multis idem dicitur fuisse, qui *Pan*; imo *Turnebus* *De Fauno,*
V 3 *Ad- & Fauna,*
 sive Bona
 Dea.

¶ *Dion. Halic.* v. 16. *Polyaen. Strat.* i. 2.
 a *Vid. Ovid. Fast.* ii. 285. b *Polyaen.*
 i. 2. c *Dion. Halic.* i. 32. d *Virg. Ecl.*
 x. 26. & *Georg.* i. 16. e *Ovid. Fast.* ii.
 279. f *Liv.* i. 5. g *Virg. Aen.* vi. 776.
 * [v. *Broukh. ad Tib.* i. i. 14. & ii. 5.
 28.]

Advers. XIII. c. 8. etiam hunc a Graeco πᾶν dictum censet. Ab aliis vero hi duo distinguuntur. Dicitur est, vel a *fando*; vel potius a Graeco verbo Φάω, vel Φάω, quod idem notat; quia vaticinia multa edidisse credebatur *b*. *Pingebatur* eadem fere forma ac Pan; & similiter in Venerem admodum pronus esse credebatur *i*, ut etiam totum hoc genus caprinum; quod ideo fictum est, quia generandi vim per haec numina significabant *k*. Ei in lucis praecipue sacra fiebant agna, vel hoedo *l*. Romae praeter alias aedem habuit in insula *m* Tiberina, ubi colebatur nonis Decembribus *n*, & Idibus Februariis. *Faunos* etiam plurali numero *o* dixerunt numina quaedam agrestia *p*, quae noctium ludibria, sive ephialten immittere credebantur *q*: eosque *Paniscos* vocare videtur Cicero de *Natura Deor.* L. III. c. 17.

p. 303.

Uxorem

h *Vid. Virg. Aen.* VII. 81. *i* *Horat. Od.* III. XVIII. *k* *Rutil. Numat. Itiner.* I. 235. *l* *Horat. Od.* I. IV. II. *m* *Ovid. Fast.* II. 193. *Liv.* XXXIII. 42. *n* *Horat. Od.* III. XVIII. 10. *o* *Virg. Georg.* I. 10. *p* *Ovid. Metam.* VI. 392. *q* *Plin. H. N.* XXV. 4.

Uxorem habebat Faunus, quae dicebatur *Fatua* ^r, vel *Fauna*, eadem de causa qua maritus eam appellationem sortita. Hanc plerique *Bonae Deae* nomine a Romanis fuisse cultam volunt, cujus sacra in loco secreto ^s, qui proprie *opertum* ^t dicebatur, fiebant a solis mulieribus; quia tanta pudicitia haec Dea fuisse dicebatur, ut post nuptias praeter maritum virum nunquam conspexerit: & viri tanto studio ab his sacris ^v arcebantur, ut picturas quoque viriles velarent ^x; licet tamen plurima flagitiose in iis sacris fierent ^y. *Mysteria* ea sacra vocat Cicero ^z: & Plutarchus *γυναικεία*: cui etiam Dea *ἡ γυναικεία θεὰ* dicitur ^a. Narrant autem hanc p. 304.
Faunam a marito aliquando ebriam fuisse deprehensam, & virgis myrteis ad necem caesam, postea vero ab eodem facti jam poenitente in Deos fuisse relatam; ideoque in sacris ejus

V 4

am-

r *Justin.* XLIII. I. s *Vid. Juven.* VI. 328.
t *Cic. Paradoxo* 4. v *Cic. de Harusp.* resp.
5. & 17. *Suet. Jul.* 6. *Tibull.* I. *El.* VI. 22.
x *Juven.* VI. 340. *Senec. Epist.* 97. y *Ju-*
ven. VI. 314. z *Ad Att.* V. 21. f. VI. I. f.
a *Plut. Cic. p. m.* 870.

amphora vini obtecta poni solebat; & mulieres vinum, quod ejus facris bibebant, non *vinum*, sed *lac* vocabant *b*. Fiebant autem haec sacra in aedibus Pontificis Maximi (vel potius Praetoris; nam Caesar, in cujus aedibus ea celebrata legimus, & Praetor erat, & Pontifex Maximus) pro toto *populo* *c*; unde *publica* *d* vocantur, & ipsum sacrificium *Damium* *e* dicitur a Graeco *δημος*, sive *Dorica* dialecto *δαμος*, hoc est, *populus*.

De Sylva-
no. §. XXX. *Sylvanus* etiam saepe cum Fauno vel Pane confunditur, & eodem fere modo, sed *senior* plerumque *f*, pingitur; *Pater* enim dicitur *g*: nam per omnes hos Deos (ut *p. 305.* jam de Pane diximus) *naturam universi*, vel *materiam primam* adumbrare voluerunt; unde etiam hic deus *Sylvanus* a Graeco *ύλη*, hoc est, *materia*, praeposito sibilo, est dictus. Erat certe etiam ruris Deus *h*, ac finium custos

b *Plut. Quaest. R. 20. f. p. 268. Macrob. Saturn. I. 12. c* *Juven. IX. 117. d* *Id. VI. 335. e* *Fest. in ea voce. f* *Ovid. Metam. XIV. 639. g* *Horat. Epod. II. 21. h* *Virg. Aen. VIII. 600.*

stos *i*; & a pastoribus lacte placabatur *k*, vel etiam porco *l*. Admodum quoque libidinosus dicebatur, & matronarum sectator *m*. Erat autem Sylvanus Genius virorum, ut Juno feminarum; ita in lapidibus legitur *Sylvanus Augusti n*: & ideo soli viri ei faciebant *o*.

§. XXX. *Vortumnus*, sive *Ver-* *De Vortu-*
mno &
Pomona.
tumnus a *vortendo*, sive *vertendo* dictus est, quia in omnes formas se *vertere* posse credebatur *p*; qua re frequentem mutationem, quae in fructibus, dum maturescunt, evenit, notari puto: tum etiam hominum mentes in rebus emundis vendundisque *vertere* eum posse credebant; unde *Vortumnus natus iniquis q* dicitur homo p. 306.
inconstans & quotidie fere propositum mutans. Hic aliquando in anum mutatus, cum *Pomoniae pomorum* Deae persuadere non potuisset, ut sibi *Vortumno* nuberet, pristinae formae red-

V 5 ditus

i Horat. Epod. II. 22. *k* Horat. Epist. II. I. 143. *l* Juven. VI. 447. *m* Augustin. de civ. Dei xv. 23. *n* Grut. p. LXIII. 9. 10. &c. *o* Cato de R. R. 83. Juven. VI. v. 447. *p* Propert. IV. El. 2. Ovid. Metam. XIV. 765. *q* Horat. Serm. II. VII. 14.

ditus vim ei inferre parabat ; sed vi nihil opus fuit : nam Dea ejus pulchritudine capta ultro nuptum ivit *r*, nec auspices mansit. Haec etiam proprium sibi Flaminem , qui *Pomonalis* est dictus , Romae habuit.

De Pale.

§. XXXI. *Pales* Deus, vel Dea *s* (non satis enim certum est utrum fuerit ; licet *Broukhusius ad Tibull. II. v. 29. [perperam : rescribo I. I. 14.]* probare conetur , eam potius Deam fuisse) *pabulo* curando praeſuit ; eique sacra fecerunt pastores pro felici proventu pabuli & incolumitate pecoris *t*. Ejus festum *Palilia* , sive *Parilia* dictus celebrabatur XI. Kalendas Maji, eo solemnius, (nam jam ante Urbem conditam celebratum fuerat *r*) quod idem dies Urbi Romae natalis fuisset *x*. Eo etiam die *p. 307.* pastores pecora sua lustrabant *y*.

De Flora.

§. XXXII. *Flora florum* Dea habitata est : sed haec insignis meretrix revera fuisse dicitur *x* , quae Populum
Ro-

r *Ovid. Metam. XIV. 770.* *s* *Virg. Georg. III. I.* *t* *Ovid. Fast. IV. 747.* *v* *Plut. Romul. p. m. 24.* *x* *Propert. IV. El. IV. 73.* *y* *Ovid. Fast. IV. 735. Vid. multa de Pale ap. Broukh. ad Tibull. I, l. 14.* *z* *Lactant. de fals. vel. I. 20.*

Romanum ingentis patrimonii sui, quod Venerem exercendo acquisiverat, haeredem instituerit, ea lege, ut quotannis in ejus memoriam festum celebraretur: quod cum turpe Senatui visum esset, & pecuniam tamen appetere, finxerunt Deam quandam esse, quae Graecis *Χλωρίς* ^a; Latinis *Flora* diceretur; quaeque Zephyro vento nupta a marito potestatem in omnes flores acceperit: sed alii, ut jam innui, haec omnia negant; alii eam jam olim Sabinorum numen fuisse volunt ^b. Hoc festum *Floralia* dictum celebrabatur initio mensis Maji summa lascivia ^c nudis meretricibus, in scenam productis, & maxima verborum petulantia ^d: licet venerando nomine *Flora Mater* a Cicerone vocetur ^e. p. 308.

§. XXXIII. *Terminus*, qui agrorum fines tuebatur ^f, colebatur forma lapidis quadrati, vel stipitis dedolati, De Terminis, aliisque Diis.

a *Ovid. Fast.* v. 195. b *Vid. Cl. Graev. Praef. ad Tom. 1. Antiq. Rom. Voss. de Idol.* 1. 12. *Varr. de L. L.* iv. 10. c *Val. Max.* 11. 10. ex. 8. d *Vid. Juven.* vi. 249. e *In Verr. L.* v. 14. f *Ovid. Fastor.* 11. 641. *seqq.*

lati, qui in finibus agrorum fixus erat. Hunc die festo coronabant *g*, vinum juxta eum libabant, & liba *b* ei offerebant. Romae colebatur in Capitolio simul cum *Juventa* *i*, cum ipsi Jovi, dum templum ejus definiretur, cedere noluisse *k*; qua re Imperium Romanum nullos habiturum terminos, & perpetua Juventute gavisurum esse, portendi credebant. * Festum ejus *Terminalia* dictum celebrabatur extremo mense Februario *l*, qui olim anni ultimus fuit; ita ut eo annus *terminaretur*. Qui terminum movisset, ex lege Numae sacer erat *m*. In ipsis etiam provinciarum finibus arae Deo Termino erectae fuisse videntur *n*. [Plura dabunt *Mem. Ac. Litt. Par. T. II. p. 63.*]

p. 309.
*De Numi-
nibus re-
rum,*

Et multis etiam aliis rebus propria sua numina Romani praefecerunt; exempli gratia, infantibus recens natis aderat *Levana* *o*, cum a terra *levarentur*; *Cunina* *p*, cum in *cunis* jacerent;

g *Tibull. I. 1. 15.* *h* *Juven. XVI. 31.* *i* *Flor. 1. 7.* *k* *Vetus poeta ap. Gell. XII. 6.*
* [Liv. I. 55.] *l* *Ovid. Fast. II. 639.*
m *Dion. Halic. II. 74.* *n* *Vid. Herodian. VII. f.* *o* *August. de Civ. Dei IV. 2.*
p *Ibid.*

rent; *Potina* & *Edusa* *q*, quae infantium *potui* & *esui* praecessent, sive *Edu-
lia* & *Potica*, ut eas nominat *Do-
natus ad Terent. Phorm.* I. I. vs. 15.
qui praeterea etiam *Cubam* Deam ad-
dit. A paullo adultioribus, cum jam
fari inciperent, *Fabulinus* Deus *r* co-
lebatur. Parturientibus praecerant *Dii*
Nixii a *nitendo* *s*, sive a *nisu* puerpera-
rum, dum liberos in lucem edunt,
dicti: tum *Prosa* & *Postverta* *t*, quae
bonum vel malum infantis in utero fi-
tum efficere credebantur: *Natio* Dea,
quae partus matronarum tueretur *v*.
Nuptiales Dii, praeter *Hymenaeum*, eti-
am fuerunt *Domiducus* *x*, *Jugatinus* *y*,
Viriplaca *z*. Sic in aliis actionibus
erant Dea *Murcia* *a*, quae homines
murcidos, hoc est, *nimis desidiosos*
redderet; *Horta* ab *hortando* *b*, *Stre-
nua* a *strenuitate* *c*, *Vacuna* a *vacando*
dicta *d*. Porro ab erroribus *Viarum*
Dea *Vibillia* liberat: in tutela sunt

Orbonae

q *Varro ap. Non.* II. n. 310. *r* *Id. Ibid.* XII.
56. *s* *Festus.* *t* *Gell.* XVI. 16. *v* *Cic. de*
N. D. III. 18. *x* *August. de C. D.* IV. 16.
y *Ibid.* II. *z* *Val. Max.* II. I. ex. 6.
a *August. d. l.* *b* *Antist. Labeo ap. Plut.*
in quaest. Rom. p. m. 275. *c* *Aug. d. l.*
d *Ovid. Fast.* VI. 307.

Orbonae orbati liberis parentes ; in *Naeniae*, quibus extrema tempora e. *Averruncus* dictus fuit ab *averruncando* f, sive *avertendo* mala : vel potius Dii omnes, quos Graeci dixerunt *Ἀποπομπαίης*, *Ἀποτροπαίης*, *Ἀλεξικάκης*, *Σωτήρας* g, *Averrunci* sunt dicti : licet hoc forte inter Jovis cognomina referri possit, qui idem tunc fuerit ac Jupiter *Prodigialis*, de quo *Plaut. Amph. A. I. S. I. vs. 107. Angerona* Dea fuit silentium suadens, unde ore obligato, obsignatoque simulacra habet b. *Ajus Locutius* vero Romanos aliquando bene monuisse credebatur i. *Laverna* furum Dea k ; & apud rusticos *Hippona*, vel *Epona* l, quae equorum curam gerebat, cujus imago ad equorum praesepia pingebatur : *Stercutius* m, qui agris *stercorandis* praeerat ; *Röbigus*, qui

P. 311.

70-

c *Arnob. IV. V. H. Junii animadv. III. I.*
 f *Varr. de L. L. VI. 5.* g *V. Bud. comment. ling. Gr. n. m. 332.* h *Plin. H. N. III. 5.* V. *Ampliss. Cuperi Harpocr.* i *Cic. de Divin. I. 45. II. 32. Liv. v. 50.* k *Plaut. Aul. III. II. 31. Horat. Epist. I. XVI. 60. Fest. V. Laverniones.* [V. *Memor. Acad. Litt. Par. T. VII. p. 77.*] l *Juven. VIII. 157.* & *ibi Schol.* m *Plin. H. N. XVII. 9.*

robiginem a segete arcebat ⁿ; *Mephitis* Dea putori arcendo praesidens ^o; *Pollentia* potentiae, ut videtur, Dea *p*, & alii, ὄσα κόγης. Ipsam denique *Mortem* pro Dea habuerunt veteres ^q.

De Virtutibus, Affectionibus
animi & similibus.

§. XXXIV. *Virtutes, affectiones* De Virtutibus, affectionibus animi, & similibus.
animi & similia colebantur, quia majorem aliquam vim in rebus humanis obtinere credebantur ^r. Sic ergo *Mens* aedem in Capitolio habuit ^s: *Virtus* & *Honor* duas aedes habuerunt extra Urbem ita positas, ut per aedem *Virtutis* ad aedem *Honoris* aditus esset ^t, cujus rei rationem quilibet facile perspicere potest. *Pietas* aedem in foro olitorio ^v, *Fides* in Capitolio ^x, *Spes* plures etiam aedes ha-

p. 312

n *Varr. de L. L.* v. 3. o *Tacit. Hist.* III. 33. p *Liv.* xxxix. 7. q *Serv. ad Virg. Aen.* xi. 197. r *Vid. Cic. N. D.* II. 23. & 31. III. 17. 18. s *Liv.* xxiii. 31. *Ovid. Fast.* vi 241. t *Symmach. I. Epist.* 14. v *Plin. H. N.* vii 36. x *Id.* xxxv. 10.

habuit *y*. *Pudicitia* duplex fuit, *Patricia* culta in foro boario, & *Plebeja*, quae colebatur in vico longo *z*. *Concordia* quinque, vel plura templa habuit *a*, inter quae fuit templum *Concordiae virilis* *b*. *Clementiae* aedes ad honorandam lenitatem Caesaris decreta *c*. Colebant etiam res per se optabiles *d*, ut *Pacem*, cui templum magnificentissimum juxta forum extruxit Imperator Vespasianus *e*, in quo erant vasa templi *Hierosolymitani*; *Quietem*, quae extra portam *Collinam* aedem habuit *f*; *Salutem* *g*, cujus aedes quinta regione Urbis fuit; *Felicitatem* *h*, & *Libertatem*, quae pulchrum templum in Aventino habuit *i*; & ibidem *Atrium* *k*, cujus mentio in monumentis veterum saepe occurrit. Ipsa etiam *Urbs Roma* pro Dea habitata fuit *l*, cui *Alabandenses Cariae*

P. 313,

- y* Vid. *Sext. Ruf. & Publ. Vict. de region. Urb.*
z *Liv. x. 23.* *a* Vid. *Ovid. Fast. vi. 91.*
b *Ibid. 637.* *c* *Plut. Caes. p. m. 754.*
d Vid. *Cic. de N. D. II. 23.* *e* *Suet. Vesp. 9.* *f* *Liv. IV. 41.* *g* *Cic. N. D. II. 23.*
h *Plin. II. N. xxxiv. 8.* *i* *Liv. xxiv. 16.*
k *Cic. ad Att. IV. 16.* *l* *Suet. Aug. 52.*
ad quem locum vid. nummum Patini.

Cariæ populis primi templum exstruxerunt ^m.

Ad hanc classẽ etiam censeo referendam *Fortunam* multis nominibus <sup>De Fortu-
na.</sup> a Romanis cultam, quam vulgus putavit esse Deam, quæ prospera & adversa pro solo lubitu nulla meritorum ratione habita ⁿ hominibus dispensaret; unde eam *inconstantem* ^o, *saevam*, *coecam*, *lubricam* passim scriptores appellant ^p; & propterea etiam pingitur globo insidens, clavo sive navis gubernaculo innixa, alata ^q &c. Prudentiores vero vel omnino eam negarunt ^r, vel per *Fortunam* nihil aliud intellexerunt, quam *providentiam divinam*; cujus decreta cum nobis incognita sint, res humanae casu (nobis quidem) evenire videntur: itaque Fortuna non est dicenda coeca, sed magis hominibus tribuendum est, ^{p. 314.} qui parum dextre sibi prospiciunt ^s. Inde Cicero *Topicorum* c. 17. dicit, *Latent, quæ subjecta sunt fortunæ.*

X

Cum

m Liv. XLIII. 6. n Senec. Hippol. 974.
o Horat. Od. III. XXIX. 49. p Boeth. de
Conf. Phil. I. Metr. 5. q Curt. VII. 8.
r Juven. X. 365. s Vid. Dist. Catonis
IV. 4.

Cum enim nihil sine caussa fiat, hoc ipsum est fortunae eventus obscura caussa, quae latenter efficit; & hinc aliquando cum fato confunditur t. Romae quam plurima templa habuit, & variis cognominibus culta est, ut Fortuna Primigenia v in Capitolio; Fortuna Muliebris extra Urbem z in memoriam Coriolani mulierum precibus ab Urbe averfi g; Fers Fortuna, quae non nisi boni eventus z esse credebatur; Fortunae Milae ara fuit in Esquilis a; sed plura Fortunae cognomina, & plura ejusmodi numina recensere ad scopum nostrum non facit. Hoc observandum est cum Plutarcho de fort. Rom. p. m. 318. Romanos plus Fortunae, quam Virtuti tribuisse; cum illi jam Ancus Rex templum statuerit; Virtuti fero Scipio Nup. 315. mantinus. Tum etiam plura & splendidiora fuisse Fortunae templa: neque ulla fuisse Temperantiae, aut Tolerantiae, aut Magnanimitatis, aut Continentiae. Potest Nemesis etiam huc

t *Vid. Lucan. vi. 612. seq. v Plut. Quaest. Rom. p. m. 281. x Val. Max. i. 8. ex. 4. y Plut. Coriol. p. 231. z Ovid. Fast. vi. 773. a Cic. de N. D. III. 24.*

huc referri, quam Latinum nomen ne in Capitolio quidem invenisse dicit *Plinius b*; per eam autem significata fuit *ultio divina c*, qua *Deus improbos persequitur*; itaque dicta fuit a verbo Graeco *νεμεσάω*, *succenseo*; vel potius a *νέμω*, *distribuo*, *debitas* scilicet *poenas*. Dicitur etiam *Rhamnusia d* a *Rhamnunte Atticae* vico, ubi templum habuit: & *Α'δρῶσεια e* ab *α* priv. & *δρῶω*, *fugio*; quia scilicet eam *effugere* non datur *f*. Colebatur a Romanis in bellum ituris, ut ita significarent, se nisi iusta bella nunquam fuscipere.

Quin & vitia quaedam & res noxiae divino honore sunt cultae, ut *Voluptas*, *Venus Lubentina*, *Cupido g*. *Pavori* & *Pallori* fana consecravit *Tullus Hostilius b*: & *Audaciae ac Pavori* sacra fecit *Scipio i*. *Febris* p. 316, quoque tria templa, sive aedes sacras Romae habuit *k*; *Tempestat* (cui
X 2 *agna*

b *Hist. Nat.* xi. 45. c *Via. Catull. Epigr.* 51. in *f.* d *Ovid. Trist.* v. *El.* 8. 9. e *Amm. Marcell.* xiv. 11. f *Suid.* g *Cic. de N. D.* 11. 23. h *Liv.* 1. 27. i *App. Al. Punic.* 11. k *Val. Max.* 11. 5. ex. 6. *Cic. de N. D.* 111. 25.

agna ^l immolabatur) unam in prima Urbis regione. Multis denique aliis rebus propria sua numina praefecerant Romani: sed nimis jam diu huic materiae explicandae inhaesimus; itaque properemus ad ejus finem.

DE DIIS PEREGRINIS.

De Diis peregrinis.

§. XXXV. Primis quidem temporibus *sacra peregrina* Romae non ferebantur ^m; sed prolatis sensim Imperii finibus omnium fere gentium sacra in Urbem recepta sunt, maxime vero *Aegyptiorum*; unde mirandum non est, quod *in notitia Imperii* ⁿ legimus quadringentas & viginti aedes sacras Romae fuisse.

De Iside.

Aegyptiorum numen praecipuum fuit Dea *Isis*, quam Graeci fabulantur fuisse *Io Inachi Argivorum Regis* p. 317. filiam, quae in Aegyptum adveeta, cum homines illic agriculturam & multa alia vitae utilia docuisset, pro Dea fuerit culta ^o: sed, ut vere dixi, fabu-

Virg. Aen. III. 119. & v. 772. ^m *Liv.* IV. 30. XXV. 1. XXXIX. 16. ⁿ *Vid. Theop. Graev T. VII. 1784. o* *Vid. Ovid. Metam.* I. 747.

fabulantur : fuit enim antiquum & proprium Aegyptiorum numen, & Graeci praeterea potius ab Aegyptiis, quam hi ab illis agriculturam & alias artes accepisse censendi sunt. Sed quicquid hujus sit, certe sacra ejus Romae sunt recepta, & tanta ibi superstitione culta est, quanta nullum aliud numen *p.* Templum habuit in campo Martio, in quo & juxta quod plurima stupra committebantur *q*; ut etiam in ipsis ejus sacris multa nefarie fiebant *r*: itaque tum A. U. 695. tum saepius Romae SConsulto sunt prohibita *s*; sed postea iterum restituta, ut praeter alia ex Juvenalis loco in margine citato patet. Celebrabantur haec sacra a sacerdotibus *Isiacis*, qui erant capite raso, & *lineis vestibus* induti *t*, quia ipsa *lini* usum primum homines docuerat: unde etiam ipsa *p. 318.* Dea *linigera* dicitur *v.* Praecipue colebatur a mulieribus, quae, cum *in*

X 3 ejus

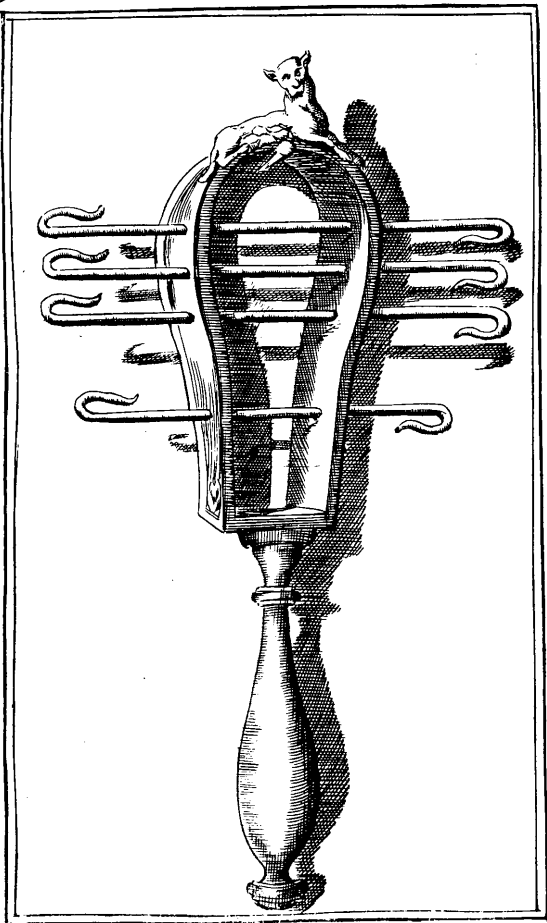
p *Lucan.* VIII. 831. *q* *Ovid. Amor.* II. 2. v. 25. *Id. Arte Am.* I. v. 77. *r* *Juven.* VI. 489. *s* *Tertull. Apolog.* 15. *Jos. Ant. Jud.* XVIIII. 4. *Dio XL.* p. 91. & *alibi.* *t* *Martial.* XII. 29. *v* *Ovid. Amor.* II. 2. 25. & *alibi.*

ejus casto essent, hoc est, cum *ejus sacra celebrarent*, concubitu & vino se abstinere debebant *x*, ut in sacris Cereris; a multis enim cum Cerere, ut diximus, ab aliis vero cum Deorum Matre confunditur *y*. In iisdem sacris etiam adhibebatur *sistrum* *z*, quod erat crepitaculum acutum edens sonum ad similitudinem spicarum vento motarum. Ejus formam hic jungi curavimus.

De Osiride.

Osiris Isis frater & maritus quum varias & plurimas leges Aegyptiis dedisset, & agriculturam ipsos docuisset *a* a fratre *Typhone* interemptus dicitur *b*. Animam ejus in bovem migrasse ferunt, qui *Apis* est dictus, & summo studio ab Aegyptiis colebatur: erat autem niger & certis maculis distinctus, ac post certum tempus a sacerdotibus sacro fonte mergebatur; quo tempore universa Aegyptus p. 319. lugebat, donec alterum bovem priori similem

*x Propert. II. El. 33. y Juven. VI. 530.
z Id. XIII. 93. [Pers. Sat. v. f.] a Tibul.
I. VII. 29. b Ovid. Amor. II. El. XIII.
14. [De Iside a Suevis culta, ut testatur
Tacitus, sub forma liburnae, agunt Memor.
Ac. Litt. Par. T. VII. p. 96. & 129. seqq.
li. de Typhone T. IV. p. 162.]*

similem invenissent, qui tum magna cum laetitia Memphim perducebatur *c*. Idem, ut plerique ferunt, *Serapis* est dictus, quem per somnia de valetudine sua aegrotantes consulebant *d*. Quidam *Josephum Patriarcham* in hoc Serapide cultum volunt, quia in statuis modius frumentarius in ejus capite apparet; Josephus enim, ut e sacris literis scimus, frumenticopiam Aegyptiis praebuit: & hinc etiam fortasse fuit, quod (ut modo diximus) per somnia eum consulerent, quia Josephus, ut notum est, optimus somniorum conjector fuit.

Isidis comes & minister habitus fuit *De Anubi. Anubis e*, qui ei in quaerendo Osiride bonam operam navasse dicitur. Hic cum Graecorum *Herme*, & Romanorum *Mercurio* fere convenit, & ob sagacitatem *canina forma*, vel certe *canino capite pingitur*. De aliis Aegyptiorum Diis, *Harpocrate*, *Canopo* &c. hic dicere instituti nostri ratio non patitur.

c *Juven. VIII. 29.* *d* *Vid. Suet. Vesp. 7.*
e *Virg. Aen. VIII. 698.*

CAPUT SECUNDUM.

De Ministris Sacrorum.

p. 320. §. I. *De Ministris sacrorum in genere.* **M**inistri Sacrorum apud Romanos prudentissimos consilio diversi a reliquis civibus ordinis non fuerunt; sed iidem viri & sacris & civilibus rebus tractandis adhibebantur, ne unquam turbæ religionis causâ moverentur ^a: plerumque autem capiebantur Sacerdotes, etiam numinum inferioris ordinis ^b, ex viris honoribus & eminenti dignitate maxime conspicuis: sed & adolescentibus nobilioribus statim ac virilem togam sumpserant aliquando conferebantur ^c: imo Septemviros Epulorum etiam prætextatos fieri potuisse indicat Livius XL. c. 42.

Ordinis causâ in duas classes eos dividemus: vel enim *omnium Deorum*
Sa-

^a Cic. pro Domo sua ipso initio. ^b Vid. exempl. ap. Cic. de Cl. Orat. 14. ^c Suet. Jul. 1. [De gradu & honore Sacerdotii dignus qui videatur Falsterius in Amoenitt. Philol. T. I. p. 187. & T. II. p. 111. de Insignibus Ordinis Sacri.]

Sacerdotes erant, aut potius nulli certo numini addicti; quales erant Pontifices, Augures, Quindecim-viri sacris faciundis, Aruspices, Fratres Arvales, Curiones, Septem-viri Epulones, Feciales, p. 321. Sodales Titenses, & Rex sacrorum, sive Rex sacrificulus. Vel uni alicui Numini sacra faciebant; in quo genere sunt Flamines, Salii, Luperci, Potitii & Pinarii, Galli matris Deorum, Virgines Vestales; de quibus omnibus singulatim dicendum est.

§. II. Pontifices dicti sunt vel a pos- De Ponti-
se & facere ^d, quod eorum in sacris ^ffaciundis.
faciundis maxima esset potestas & au-
toritas ^e; vel potius a ponte sublicio;
cujus reficiendi cura ipsis incumben-
bat ^f, quia per eum plurima sacra
deducebantur. Instituti ^g Pontifices
primum sunt a Numa Rege quatuor,
iique patricii; quibus ut etiam qua-
tuor ^e plebe adjicerentur A. U. 454.
factionibus tribuniciiis pervictum est ^h.
Sulla rursus septem alios Pontifices
adjecit; sed ex his quindecim octo il-
li priores, & qui deinde in eorum lo-

X 5 cum

d *Plut. Numa p. m. 65.* e *Wid. Lucan. i. 595.*
f *Varro de L. L. iv. 15.* Dion. Hal. 11. 73.
g *Idem. III. 45.* h *Liv. x. 6.*

cum cooptati sunt, *Majores* dicebantur, reliqui vero *Minores* *i*. Cooptabantur a collegio suo usque ad legem Domitiam *k* latam A. U. 649. qua constitutum est, ut Comitibus tributis a septemdecim tribubus sorte lectis Pontifices crearentur *l*; quam legem abrogavit Sulla, restituit A. U. 690. *T. Labienus*, auctore Julio Caesare *m*. Sub Principibus vero eorum arbitrio creati sunt.

Munus Pontificum erat de omnibus causis ad sacra pertinentibus inter omnes personas judicare *n*, leges de rebus sacris condere, omnes alios sacerdotes eorumque ministros in officio continere *o*, iis delinquentibus mulctam indicere, de cultu Deorum denique & religionibus respondere *p*. Licet autem magna eorum esset auctoritas, tamen etiam ipsi censoriae notae erant obnoxii, & a Tribunis plebis ad officium cogi poterant *q*,
quod

i *Inscript. ap. Grut. ccclx. 4. ccccx. 1. ccccxiii. 4. k* *Suet. Ner. 2. l* *Cic. Agrar. 11. 7. m* *Dio 37. p. 27. & A. 1548. n* *Cic. de Har. resp. c. 7. l. 2. §. 6. ff. de Or. Jur. o* *Liv. xxvii. 8. p* *Exem. ap. Liv. v. 25. & vi. 1. q* *Cic. pro domo sua 45.*

quod tamen rarissime accidit ; ita ut eos neque Populo, neque Senatui rationem reddidisse tradat Dion. Halic.

11. c. 73. Quod autem tres Pontifices statuissent, id satis sanctum habebatur r. p. 323.

Pontificum collegio praeerat *Pontifex Maximus* a Numa institutus s, De Pontifice Maximo. qui semper Comitibus tributis ex ipso collegio est creatus : & initio quidem ex solis patriciis ; at circa A. U. 500. *Ti. Coruncanius* primus de plebe Pontifex Maximus creatus est. Post mortem Lepidi, qui unus de Triumviris fuerat, sacerdotium hoc suscepit Augustus ; & post eum deinceps omnes Imperatores, etiam Christiani, ad Gratianum usque t : (quem hoc nomine etiam honoratum fuisse ex inscriptionibus patet, nisi dicamus eas ipso inscio positas fuisse) & hoc, quia Pontificatus dignitas majorem venerationem, quam quae privato conveniret, illi, qui ea praeditus erat, tribuere videbatur : nam a Graecis etiam

r Cic. de Har. resp. 6. s Liv. 1. 20. t Vid. omn. Bosius de Pontif. Max. Imp. R. 3. 4. Spanhem. de P. & U. N. Diss. XII. p. 422. Zcsm. 14. p. 249. ed. Oxon.

am hoc Sacerdotium *ιερωσύνη μεγάλη* dicitur *v.* Hic itaque summam in re-
 p. 324. bus sacris potestatem obtinebat; reli-
 giones interpretabatur, & pro colle-
 gio Pontificum respondebat; ne quid
 religio detrimenti pateretur, provide-
 bat; Vestales capiebat & judicabat,
 earumque sacris peculiariter praeerat *x*,
 in actis solemnibus *verba praeibat*;
 (quanquam id aliquando a scriba tan-
 tum factum fuisse legamus *y*) Comi-
 tiis aliorum sacerdotum intererat, eos-
 que inaugurabat; arrogationibus eti-
 am aderat, & de matrimonialibus qui-
 busdam caussis cognoscebat; anni,
 annaliumque curam gerebat *x*; in
 omnes personas sacras jurisdictionem
 quandam exercebat; denique de coe-
 rimoniis quibusdam dispensabat: an
 vero comitia habere potuerit, disputa-
 tur, ut jam antea innuimus. Licet
 vero Pontifex Maximus tanta pote-
 state polleret, in plurimis tamen re-
 bus nihil sine Pontificum collegio po-
 terat, atque ab eo ad collegium pro-
 vocatio

v Plut. Fab. Max. p. m. 189. Vid. & Dion. Hal. III. 36. x Ovid. Fast. III. 423. Plut. Numa p. m. 66. y Val. Max. IV. ex. 10. z Vid. omn. Cic. de Orat. II. 12. 13.

vocatio erat *a*; & inde ad Populum. *Insigni* utebatur toga praetexta, & apice in capite, qui etiam *Tutulus* dicitur; an vero fellam curulem haberit, incertius est. Duravit hoc sacerdotium Romae, ut pleraque alia; ad tempora Theodosii Magni. p. 325.

§. III. *Augures* (Graecis *οἰωνοπό- De Augu-
λοι* vel *οἰωνισται*) dicti sunt ab *augurio*; ribus.
hoc vero quasi *avigerium* *b* dicitur, cuius appellationis ratio ex sequentibus perspicui poterit. Eos primum instituit Romulus *c*, ut tres pro numero tribuum essent, quibus postea (nec satis certum est a quo, forte a Servio Tullio) quartus est additus; iique omnes erant patricii A. U. 454. quinque Augures plebeji adjecti sunt *d*; & demum a Sulla quindecim sunt creati, quorum qui primus erat, *Magister collegii* dicebatur *e*. Proprium Auguribus fuit, quod sacerdotium illis vivis eripi non potuerit *f*; quia scilicet artis & scientiae potius, quam honoris

a Liv. xxxi. 9. *b* Serv. ad Virg. Aen. v. 523. *c* Dion. Halic. ii. 64. *d* Liv. x. 9. *e* Vid. J. C. Buleng. de aug. & ausp. ii. 11. *f* Vid. Liv. i. 18. Plin. Epist. iv. 2.

honoris haec appellatio erat *g* ; vel potius hoc fiebat, ne ullo modo haec
 P. 326. sacra evulgarentur, quae revera prudentioribus ludibrio erant. Hinc etiam non a Populo creati, sed a collegio cooptati sunt *b*. Auguribus praeterea proprie *spectio* tantum ; *spectio* vero & *nunciatio* magistratibus, qui omne jus auspicioꝝ habebant, competeat *i*. Valde tamen honorati erant augures, ita ut trabea de purpura & cocco uterentur *k* ; unde *dibaphum*, sive *purpuram bis tinctam pro ipso auguratu* ponit Cicero *l*.

Munus igitur Augurum erat ex volatu, cantu, & tripudio avium futura *praedicere* ; quod modo sequenti fiebat, vel, ut verius dicam, fieri credebatur. Sedens Augur *toga augurali*, sive *trabea* amictus orientem versus prospiciens *lituo*, hoc est, *baculo incurvo certam coeli partem designabat*, quae pars dicebatur *templum* *m*, & hoc etiam

g *Plut. Quaest. Rom. p. m. 287. S. quaest. 97.*
h *Vid. Abram. ad Cic. Philipp. II. 2.*
i *Fest. V. Spectio & ibi Scalig.* *k* *Serv. ad Aen. VII. 612. ex Suet. l. Fam. II. 16. & Att. II. 9.* *m* *Vid. Lucret. II. 1043. Varro de L. L. VI. 3.*

etiam *tabernaculum capere* dicebatur ⁿ. Tum diligentissime observabat quae aves, quo gestu ^o, cantuve, & qua ^{p. 327.} parte hujus templi se ostenderent; signa autem laeva felicia ^p, dextra vero infelicia habebantur: unde locum Horatii *Od.* III. XXVII. 15. recte corrigere videtur *Lambinus*. Virgilius vero *Bucol.* I. vs. 18. laeva infauستا dicit, ut contra *Suetonius in Claud.* c. 7. & *Vitell.* c. 9. dextra fausta vocat: sed forte in avibus aliter obtinuit, aliter in fulmine. Verum nihil mirum est, veterum in nugis superstitionis fluctuasse animos. Aves, quae cantu auspicia faciebant *Oscines q*, quae volatu *Praepetes* [vel *alites*. *] dicebantur ^r. Si fausta essent auspicia *addicere s* & *admittere*; sin minus

n *Liv.* I. 18. & IV. 7. [*Templum determinare & tabernaculum capere* hic male confunduntur. Quid illud sit, docet *Livius* I. 18. At de hoc vide *Rosin.* VI. 14. p. m. 486. & *Briffon.* de *Form.* p. 120.] o *Plant. Asin.* II. I. 12. *Id. Epid.* II. II. 2. *licet aliter Id. Aulul.* IV. III. I. p *Lucan.* I. 601. *Vid. rationem ap. Dion. Halic.* II. 5. q *Varro de L. L.* v. 7. *Cic. de Divin.* I. 53. r *Fest. V. Praepetes.* * [v. *Cic. I. Divin.* 53. & nostra *Synon.*] s *Liv.* XXVII. 16. *Plant. l. d.* vs. II. *Liv.* IV. 18.

nis, *refragari* aves dicebantur: nec factis erat unum auspiciū vidisse, nisi id altero confirmaretur. Praeterea etiam Augures *de coelo servabant*, hoc est, *ex tonitruo* & *fulmine* v futura praedicebant. Locus, qui fulmine tactus esset, *bidental* x dicebatur, quia *bidente*, sive *ove*, sacra faciebant y; & deinde religiosus erat; ibique reliquiae & vestigia fulminis collecta, & terrae condita fuerunt z. *Tertium* augurii genus capiebant ex *pullis*, quibus pulsem, vel offam obiciebant: quod si avide vescerentur pulli, & praesertim si aliquid ex offa decidens *terram paviret* a, sive *pulsaret*, optimum erat augurium, & *tripudium solistimum* (quod scilicet offa *solum* contingeret) nunciabatur b: sed si vesci nollent pulli c, vel avolarent, triste omen erat. Hic autem obiter notandum est, Romanorum auspicia talia plerumque fuisse, ut secundum naturae ordinem laeta potius quam tristitia esse deberent: facile enim erat pullos

t *Virg. Aen.* ix. 630. v *Lucan.* i. 533.
 x *Pers. Sat.* ii. 27. y *Cornel. Fronton. vetus Gramm.* z *Juven.* vi. 587. & *ibi Schol.*
 a *Fest. V. Puls.* b *Liv.* x. 40. *Cic. de Divin.* ii. 8. & 34. c *In. de N. D.* ii. 3.

pullos fame eo redigere, ut lubentes vescerentur. Et jam tempore Ciceronis ^d auspicia sibi fingeant verius, quam observabant ^e: & ita saepe magistratus impediabant Tribunos plebis, ne cum populo agere possent ^f. Qui pullos servabant, *Pullarii* dicebantur ^g; cavea autem ipsa dicebatur *auguraculum*. Praeterea etiam ex quadrupedibus & aliis rebus forte accidentibus ^h omnia captabant, eaque explicabant, (ac tum proprie *commentari* ⁱ dicebantur) & quomodo *procurari* ^k (& hoc proprium ei rei verbum est ^l) deberent, indicabant: & si faustum esset augurium, *impetratum* & *inauguratum* esse dicebant ^m. [De Augurii prima origine agunt Memor. Ac. Litt. Par. T. II. p. 371.]

§. IV. *Aruspices* (Graecis *ἱεροσκοποι* ⁿ & *θυσκόποι*) a victimis in *ara* ^{De Aruspiciibus}
Y *inspi-*

^d Ipse ad Fam. I. 2. Liv. XXI. 63. Vid. omn. Grucch. de Comit. Rom. I. 4. ^e Cic. de Divin. II. 33. - 36. ^f V. Manut. ad Cic. Famil. VIII. II. [adde Cic. II. Div. 18. & 33. m.] ^g Cic. ac Divin. II. 34. ^h Juven. XIII. 62. seq. [Horat. III. Od. 27. Liv. XXI. ult. & XXII. I.] ⁱ Cic. de amicit. 2. ^k Id. de Divin. I. 2. ^l Gell. XV. 6. ^m Plant. Afn. II. I. II. ⁿ Dion. Halic. II. 12.

inspiciendis dicti sunt; vel etiam ab *baruga*, quae vox olim *hostiam* significavit ^o. Hi quoque a Romulo primum instituti sunt numero ternario; sed eorum collegium aequè ac aliorum sacerdotum processu temporis auctum fuisse certum est; verum non ita honorati fuerunt ac Augures: imo

p. 330. ipsos in Senatum legere aliquando non licuit ^p. Sed videtur distinguendum; ut quidam fuerint honoratiores, & in collegium conscripti; alii vero parva mercede operam suam quibusvis locaverint ^q: ita ut ex prioribus *Spurina* fuerit; de quo *Suet. Julio c. 81.* Aruspicum *munus* erat ex victima ante mactationem ^r, & post eam ex extis ^s, flamma, fumo, aliisque rebus occasione sacrificii forte accidentibus futura praedicere; ac deinde ea portenta explicare ^t, & procurare. Haec scientia, (si ita dicenda est ars nugatoria) cujus primus auctor *Tages* quidam fuit, ab Etruscis ^v ad Romanos pervenit.

§. V.

o *Donat. ad Ter. Phorm. IV. IV. 28. Jac. Perizon. ad Ael. V. H. L. II. 31. p Cic. Famil. VI. 19. q Plaut. Poen. II. v. 10. 17. r Senec. Oedipo v. 301. seq. s Virg. Georg. IV. v. 486. t Juven. II. 121. v Vid. Lucan. I. 584. & 637.*

§. V. *Quindecim-viri sacris faciundis* hac occasione instituti sunt. *Tarquinius Romanorum Rex*, sive ille *Priscus*, sive *Superbus*, ut vult *Dionysius Halicarnassensis*, fuerit, miro quodam modo, quem narrat idem *Antiquit. Roman. l. iv. c. 62. tres libros Sibyllinos* nactus, eorum custodiam duobus viris illustribus permisit; quorum loco A. U. 387. *Decemviri sacris faciundis* facti sunt x; simulque lege cautum est, ut pars eorum ex plebe crearetur. Sulla etiam hoc sacerdotium ad numerum *quindenarium* auxit, qui eodem modo ac *Pontifices* sunt creati y: & qui iis praecerat *Magister collegii* dicebatur z. *Munus* *Quindecim-virorum* fuit custodire *libros Sibyllinos*; difficili *Reipublicae* tempore, vel cum insigne aliquod portentum nunciatum esset, ex *Senatus-consulto* eos *adire*, sive *consulere* a, & quae legissent, ad *Senatum* referre: tum *coerimonias*, *sacrificia*, *aliaque*, quae *libri praescribebant*, *procurare* b, & in specie quidem lu-

De Quindecim-viris sacris faciundis.

p. 337

Y 2

dos

x *Liv. vi. 37. & 42.* y *Vid. §. 2. bujus cap.*
 z *Plin. H. N. xxviii. 2.* a *Liv. iii. 10.*
 v. 13. vii. 28. &c. b *Liv. ibid.*

dos faeculares *c.* Hi Quindecim-viri a militia & aliis muneribus urbanis erant immunes *d.*, secus ac alii sacerdotes; ut scilicet solis libris interpretandis vacare possent. Sed hi libri, quibus fata Imperii Romani contineri p. 332. credebantur, A. U. 670. cum ipso Capitolio (ubi publicitus adservabantur; ut quidam ajunt; nam quidam, & recte credo, putant antiquiores illos libros nunquam exstitisse; ideoque nemini, nisi sacerdotibus, licebat eos inspicere, qui sacramento erant adacti, ne quid de iis vulgarent) cum ipso, inquam, Capitolio hi libri cremati sunt *e.*; verum paullo post legati undique sunt missi, qui omnia ubicunque terrarum oracula Sibyllina conquirerent; ex quibus Quindecim-viri rursus alios libros confecerunt, qui ab Augusto sub basi Apollinis *Palatini* sunt conditi *f.*; & erant Quindecim-viri proprie Apollinis Sacerdotes; unde *cortinam* domi suae habebant, sive tripodem aenetae Apollini sacrum *g.* Demum jussu Theodosii

e Horat. *carm. saec. 5. & 70.* *d* Dion. *Halic. IV. 62.* *e* *Ibid.* *f* Suet. *Aug. 31.* *g* Suet. *Aug. 52. Serv. ad Aen. III. v. 332.*

odosii Magni Imperatoris A. C. 389. a
Stilicone sunt combusti *b*. Distinguendi autem sunt hi libri Sibyllini ab iis, qui hodie supersunt, & a *Christianis* pia quadam, ut vulgo dicitur, fraude suppositi sunt *i*.

§. VI. *Fratrum Arvalium* origo haec est: cum *Acca Larentia* *k* Romuli nutrix ex duodecim filiis, quibuscum sacra facere consueverat, unum morte amisisset, Romulus se illi in filii locum adoptandum dedit: seque & illos *Fratres Arvales* dixit, quia sacra quaedam publica faciebant, ut *arva* fruges ferre possent *l*; quae sacra dicebantur *Ambarvalia* *m*. *Larentalia* etiam in hujus Larentiae honorem mense Aprili a flamine Martiali sunt acta *n*. Hujus sacerdotii insigne erat corona spicea, & albae infulae: nec nisi cum ipsa vita hic honos finiebatur *o*, & captos etiam, exulesque comitabatur.

Y 3

§. VII.

h Rutil. Numat. II. 41. & 55. *i* Vid. Rev. Io. Alb. Fabric. Bibl. Graec. I. 30. sqq.
k Gell. VI. 7. *l* Varr. L. L. IV. 15.
m Vid. Virg. Georg. I. 341. Tibull. II. I. 15. & ibi Broukh. *n* Plut. Romul. p. 19.
o Plin. H. N. XVIII. 2.

*De Curio-
vibus.*

§. VII. *Curiones* triginta ex Rō-
muli instituto a suis quisque *Curii* le-
cti sunt, qui sacra publica pro *Curii*
suis *curarent* *p*, (fere ut hodie *Paro-*
chos quos vocant apud Pontificios
aliosque; licet apud veteres *Parochi*
p. 334. sint dicti, qui magistratibus iter faci-
entibus per municipia, quae ipsis ne-
cessaria essent, publicitus praebe-
rent *q*) unde a *curando* *Curiones* sunt
dicti *r*, qui etiam *Magistri Curiae Plau-*
to *s* dici videntur; *aedes* vero, in
quam *Curiales* conveniebant, *Curia* vo-
cata est, & Graece *ἐσιατήριον*, quia
ibi *epulabantur* *t*: ve etiam *πρυτανεῖον* *v*
facellum illud Graeci dicunt, ipsos
vero *Curiones* *πρυτανεῖς*. Eligebantur
Curiones quisque a suis *curiis*; sed
omnibus praecerat, qui *Curio Maxi-*
mus *x* dicebatur, *curiatis* Comitibus a
Populo creatus, cujus auctoritate
ceteri regebantur.

*De Sep-
tem-viris
Epulonum.*

§. VIII. *Septem-viri Epulonum* hanc
originem habuerunt *y*. Cum Ponti-
fices

p *Dion. Halic.* II. 64. *q* *Horat. Serm.* I. v.
46. *r* *Varro de L. L.* v. 6. *s* *Aulul.* I.
II. 29. *t* *Dion. Halic.* II. 23. *v* *Ibid.* c.
65. ubi *vid. not. in ed. Angl.* *x* *Fest.* v.
Maximus. *y* *Via. Lucan.* I. 605.

fices multitudine sacrorum gravarentur A. U. 557. primum *Tres-viri Epulones* sunt facti ^z, qui *ludorum epulare sacrificium* facerent; quibus postea a Sulla, ut videtur, quatuor adjecti sunt. Curabant autem has epulas summa lautitia; unde *Saliarum, Augurales, Pontificales epulae* pro *lautissimis* ponuntur ^a: eorumque munus luculenter describit Cicero *de Harusp. resp.* c. 10. *Lentulus* enim ille, de quo ibi sermo est, *Septem-vir Epulo* fuit. Hi quoque ad Pontifices referebant, si quid in sacris omissum, commissum, aut pollutum esse diceretur. Illis etiam, quemadmodum Pontificibus, togae praetextae gerendae jus fuit ^b; quippe summa etiam *Septem-viratus dignitas* habebatur ^c. De eorum creatione idem quod de Pontificum creatione est dicendum.

§. IX. *Feciales* (quos Graece *εἰρηνοδίκας* dixeris ^d, vel *εἰρηνοφύλακας* ^e, De Fecialibus.
Y 4 vel

^z Liv. xxxiii. 42. ^a Cic. *ad Att.* v. 9. *Hor. Od.* i. 37. 13. [Macrob. Saturn. ii. 9.] ^b Liv. xxxiii. 42. ^c Vid. Dion. l. iii. init. Gruter. p. ccxxxv. 10. ccxxxvi. 9. ^d Dion. Halic. ii. 72. ^e Plut. *Numa* p. m. 68. A.

vel *σπενδοφόρους* *f*) dictos volunt a *faciendo*, quod *pacem & foedera facerent* *g*: vel forte etiam a *fatū*, sive *fando* *b*; oratorum enim vicem sustinebant. Hi a Numa Rege instituti quidem sunt, sed formam juri feciali p. 336. primus constituit *Ancus Marcius Romanorum Rex quartus* *i*; *Valerius Maximus* vero, sive quis alius in *libello de nominibus Sertorem* quendam *Regium* ejus juris auctorem facit. Collegium Fecialium erat Sacerdotum viginti, qui eodem modo ac Pontifices creabantur. Horum praecipuum *munus* *k* erat bello indicendo, & foederi faciendo praeesse, & prospicere, ne Romani bellum, nisi legitimum, facerent *l*. Itaque quum gens aliqua Romanos injuria affecisset, unus ex Fecialibus eo proficiscebatur *m*, ut vel
res

¶ *Dion. Hal. 1. 21. g Festus hac V. qui tamen corruptus est: & pro feriando ibi faciendo legendum esse videtur. h Ita Voss. Etymol. & de vitis Serm. 1. 13. [Fetialis cum scribendum esse, docet JENSIUS noster in Ferc. Litter. ubi & munia eorum fusius persequitur.] i Liv. 1. 32. k Cic. de Offic. 1. 11. l Varr. de L. L. IV. 15. Vid. omn. Var. de vita P. R. L. III. p. 65. ed. Durd. & ap. Non. p. 554. ed. Plant. 1565. m Vid. omn. Dion. Halic. 11. 72.*

res ablatas, vel fontes profugos reposceret ⁿ : quod si injuria confestim non farciretur, triginta dies illis ad consultandum dabat; quibus elapsis pium bellum poterat isti genti indici. Tum rursus ad fines hostiles progressus Fezialiſ hasta sanguinea in illos projecta bellum certa formula ipsis indicebat ^o : postea aucto immensum Imperio Romano, ut tamen plebi superstitione p. 337. satisfieret, simulatio quaedam hujus juris in agro prope Urbem, qui *hostilis* dicebatur, est servata ^p. Foedera quoque fiebant per unum ex Fezialibus ^q, qui dum eo munere fungeretur *Pater patratus* dicebatur ^r, quia iusjurandum pro toto populo *patrabat*, sive *praestabat*. Judicabant etiam feciales de injuriis ^s sociis illatis; curabant, ne legati violarentur ^t; pacem non legitime factam rescindebant ejusque sponsores dedebant ^v; & uno verbo omnia curabant, quae ad foedera spectabant.

Y 5 §. X.

- ⁿ Liv. IV. 30. Serv. ad Virg. Aen. X. 14.
^o Cincius ap. Gell. XVI. 4. Liv. I. 32. Dion.
 Halic. II. 72. ^p Ovid. Fast. VI. 205.
^q Liv. XXX. 43. omnino. ^r Liv. I. 24.
^s Dion. Halic. l. d. ^t Val. Max. VI. 6. 3.
^v Liv. IX. 10.

*De Sodali-
libus Ti-
tius.*

§. X. *Sodales Titii* ^x, vel *Titienses* ^y a *Tito Tatio* sacris Sabinorum retinendis, vel a *Romulo* in honorem ipsius *Tatii* instituti sunt; nam utrumque ab uno *Tacito Annal. 1. c. 54. Hist. 11. c. 95.* traditur: plura de his certo dicere nec possumus, nec operae pretium videtur ultra inquirere: nisi quod forte munus eorum a munere *Septem-virorum Epulonum* non alienum admodum fuerit; cum iis & apud *Lucanum loc. cit.* & in *Inscriptione apud Gruter. cccxcvi. 1.* jungantur: apud quem etiam pluribus locis memorantur.

p. 338.

*De Rege
Sacrorum.*

§. XI. *Rex Sacrorum* ^z (Graecis *ἱερῶν βασιλεὺς*) sive *Rex sacrificulus* ^a, creatus est exactis *Regibus*, ut ea sacra perageret, quae antea ab ipsis *Regibus* peragi solebant; unde quoque nomen suum nactus est: sed ne tanto nomine insolesceret, Pontifici subiectus fuit, nec magistratum gerere, aut cum populo agere ei licuit ^b; unde, postquam sacra fecisset, se quasi fuga
ex

^x *Lucan. 1. 602.* ^y *Gruter. cccxcvi. 1.*
^z *Id. 11. 2.* ^a *Liv. xxvi. 6.* ^b *Dion. Halic. 7. 1.*

De Rege sacr. & Flaminiibus &c. 347
 ex Comitio proripiebat *c.* Creatus
 autem est Comitii centuriatis ex
 patriciis *d.* Uxor etiam ejus *Regina*
 est dicta, quae & ipsa sacra quaedam
 faciebat *e.* Domus quoque publica,
 in qua Rex sacrorum habitabat, *Re-*
gia est dicta *f.*

SACERDOTES SINGULORUM DEORUM.

§. XII. *Flamines* (σεφωνόφοροι Graecis) sacerdotes erant uni alicui numini addicti *g*, ejusque sacra curantes. Appellantur ita a *filo*, quo caput cingebant, ac si *filamines* dicerentur *h*; vel a *pileo*, quasi *pilamines* juxta quosdam *i*; vel denique a *flameo* capitis tegumento, ut vult *Vossius* post *Dionysium Halicarnassaeum* II. c. 64. Hoc etiam *Apex* dicebatur ab antiquo verbo *apere*, hoc est, *vincire* *k*,
 &

p. 339.
De Flaminibus, & praecipue de Flamine Diali.

c *Plut. Quaest. Rom. p. m. 279. sive n. 62. Ovid. Fast. v. 727. d* *Cic. pro Domo 15. e* *Macrobi. Saturn. 1. 15. f* *Fest. V. Regia. g* *Cic. de L. L. II. 8. h* *Varro de L. L. IV. 15. Plut. Q. R. 39. S. p. m. 274. i* *Plut. Numa p. m. 64. k* *Fest. V. Apex. Vid. Lucret. VI. v. 1065. Ving. Georg. III. 168. Aen. IV. 482. & hic Serv.*

& proprium Flaminum insigne erat ^l; ita tamen, ut etiam Pontifex Maximus eo uteretur, sicuti supra diximus. Creati sunt primum a Numa tres, *Dialis* nempe, qui Jovis erat sacerdos, *Martialis* & *Quirinalis*: sed his variis temporibus alii duodecim sunt additi in honorem aliorum Deorum; qui *Flamines Minores*, quem-
 [p. 340. admodum priores illi *Majores* sunt dicti: *Minores* quidem ex plebejis creari poterant, *Majores* ^m vero ex solis patriciis. Dicebantur vero proprie *prodi* Flamines cum crearentur ⁿ. Quanquam autem Flamines non simul Pontifices essent, tamen in eorum collegio sedebant ^o, certe *Majores*. Creabantur a Populo Comitibus tributis; nempe ita ut Pontifex Maximus tres simul nominaret, ex quibus unus legeretur ^p, & a Pontifice Maximo inaugurabantur. Majoribus Flamini- bus commune fuisse videtur, ut ab Urbe abesse ipsis non licuerit ^q, ne scilicet

l *Lucan.* I. 604. m *Cic. pro domo* 14. n *Id. pro Milone* 10. & 17. o *V. eund. de Harusp. resp.* 6. p *Tacit. Ann.* IV. 16. q *V. Liv. Epit.* XIX. & XXXVII. 51. *Val. Max.* I. I. ex. 2.

scilicet sacra defererentur; neque etiam divortium facere *r*. Quanquam autem *Flaminium* esset perpetuum, tamen certis de causis poterat eripi, veluti si quis sacra non rite curasset: (vid. Livium xxvi. c. 23.) *Sulpicio* inter sacrificandum apex a capite prolapsus sacerdotium abstulit *s*. Omnium porro Flaminum longe dignissimus fuit FLAMEN DIALIS, qui etiam p. 341. lictore, sella curuli, & veste praetexta utebatur *t*: & ex jure sacerdotii sui Senatum ingredi poterat *v*. Hic plurimis caerimoniis obstrictus fuit *x*, quarum potissimas duntaxat recensebimus: nempe religio ei erat equo vehi; *classem procinctam*, id est, *exercitum armatum* extra pomoerium videre; quin nec noctem unam extra Urbem manere ei fas erat *y*, nec poterat jurare *z*; (vel certe non cogebatur *a*) nec annulo uti, nisi pervio, calloque: ignem a *flaminia*, sive *Flaminis*

r Gell. x. 15. *s* Val. Max. i. i. 4. *t* Liv. i. 20. & xxvii. 8. *v* Ibid. x Gell. x. 15. ex Fabio Pictore, Massurio Sabino, aliisque. Plut. Q. R. 39. 43. sive p. 274. sqq. *y* Liv. v. 52. Tac. Ann. iii. 71. *z* Plut. Quaest. Rom. 45. Liv. xxxi. c. ult. *a* Editum perpetuum apud Gell. x, 15.

*minis domo efferre nisi sacrum, jus non erat; vincitum aedes ejus ingressum solvi necesse erat, & vincula per impluvium in tegulas subduci, atque inde foras in viam demitti; reum, si ad pedes ejus supplex accidisset, verberari eo die piaculum erat; nodum nulla parte corporis habere poterat; capillum ejus, nisi qui liber homo erat, nemo detondere poterat; cá-
 P. 342. pram, carnem incoctam, hederam, fabam nec tangebat, nec nominabat ^b, propagines e vitibus altius praetentas non succidebat; vel potius, *non succidebat*, hoc est, vetitum ei erat transire per viam, ubi vites in sublimi essent praetentae ^c; pedes lecti ejus tenui luto circumlitos esse oportebat, nec ab eo trinoctium continuum decubabat, nec alteri in eo cubare licebat; unguium ejus & capilli segmina subter arborem felicem terra obruebantur; quotidie festatus erat ^{*}, quapropter*

^b *Plin. H. N. xviii. 12. Fest. V. Fabam.*

^c *Lips. Elect. 1. 21. Boxhorn. ad Plut. Q. R. 109. & omnino hoc firmatur ex Probl. seq.*

^{*} [Occurrit haec vox inter varias lectiones ap. Gell. x. 15. sed malunt Viri Docti aliam substituere. Nos id nunc non agimus.]

propter Pontificibus, cum iudicium de aliquo exercerent, adesse non poterat *d*; sine *apice* sub divo esse non licebat, (unde *apicatus* dicitur Ovidio *Fastor.* IV. vs. 347.) sub tecto licebat; *apicatum* tamen mori nefas erat *e*; farinam fermento imbutam attingere ei fas non erat; tunicam interiorem, nisi in locis tectis non exuebat, ne sub coelo tanquam sub oculis Jovis, nudus esset; in convivio, nisi Rex Sacrificulus, haud quisquam alius supra eum accumbebat *f*; uxorem cum amitteret, *flaminio* decedebat; ejus matrimonium, nisi morte, dirimi non poterat; locum, in quo bustum esset, nunquam ingrediebatur; mortuum non attingebat; funus tamen exequi poterat; unus omnium galero albo utebatur; ungi sub dio ei fas non erat; antiquitus nec magistratum capere, nec petere poterat; quod procedentibus temporibus observatum non fuit *g*; opus facientem videre religiosum ei erat, itaque, cum per Urbem incederet, eum praece-

p. 343,

d Vid. Guther. de veter. jure Pontif. 1. 32.
e Appian. Civ. 1. 395. *f* Vid. tamen Macrobi. Sat. 11. 9. *g* Liv. xxxix 45.

praecedebat *praecia*, sive *praeclamita-
tor*, qui homines monebat, ut ab
opere faciendo, dum transiret Flamen,
desisterent: quaedam autem ex his
coerimoniis iis postea sunt remissa.
Easdem fere caerimonias *Flaminica* *b*,
sive *uxor Flaminis* observabat: sed
etiam alias, ut quod, quoties tonitru
audiisset, feriata erat, donec placasset
Deos *i*. Sacerdotium hoc ab adole-
P. 344. scntia Caesaris intermissum Augu-
stus extremo suo tempore restituit *k*.
Theodosius Magnus Imperator cum
plerisque aliis gentilium sacerdotiis
abolevit.

Flamen Martialis Diali dignitate
proximus erat, & e patriciis etiam
semper est creatus: quem honore se-
quebatur *Flamen Quirinalis* *l* in ho-
norem Romuli institutus, qui duo
quoque collegio Pontificum, ut di-
ctum est, assidebant. Reliquorum
duodecim, qui *Flamines Minores* &
Plebeji sunt dicti, nomina recensere
nihil attinet; quorum omnium po-
stremus fuit *Flamen Pomonalis* *m*.

Im-
h *Gell.* x. 15. i *Macr. Sat.* i. 16. [Inta-
etas nostro caerimonias vide ap. Tac. *Ann.*
iv. 16.] k *Suet. Aug.* 31. l *Liv.* i. 20.
m *Fest. V. Maximae dignationis.*

Imperatoribus inter Divos relatis postea etiam singuli Flamines tributum sunt ⁿ: nec tantum Flamines, sed etiam *Sacerdotum collegia* iis sunt decreta, qui sacerdotes *Sodales* sunt dicti cum adjectione nominis ejus, in cujus honorem erant instituti; ut, exempli gratia, *Sodales Augustales* ^o, *Hadrianales* ^p, &c. ut jam capite praecedente §. 26. diximus.

§. XIII. *Salii Martis Sacerdotes* a ^{p. 345.}
Numa instituti sunt ^q occasione pesti- ^{De Saliis}
lentie, qua Urbs laborabat. Tradunt enim scutum aeneum coelo fuisse delapsum ^r, & confestim morbum cessasse; ac tum Egeriam nympham praedixisse, urbem, in qua hoc scutum servaretur, potentissimam futuram. Itaque ne furriperetur, undecim (vel forte plura; nam de numero nihil dicens Dionysius ^{σπλαγχνιστά} ea vocat, quod de duodecim vix dici posse videtur) alia ejusdem formae scuta fabricari curavit Numa per *Veturium Mamurrium* quendam,
Z cujus

ⁿ Vid. Onuphr. Panv. de civit. Rom. 27.
^o Suet. Claud. 6. p Spartian. Hadrian. 29.
^q Vid. Ph. Numa p. m. 68. r Dion. Hæc. lib. II. 71. Ovid. Fast. III. 373.

cujus nomen idcirco *carminibus Saliaribus* est insertum *s*: licet alii *veterem memoriam* a Saliis celebrari dixerunt *t*. Tunc Numa duodecim juvenes patricos, patrimos & matrimos *v* legit, qui haec *Ancilia* (ita enim a forma haec scuta dicebantur, quod undique *ancisa* essent absque omni angulo *x*) Kalendis Martiis saltantes, & carmina illa Saliaria, quae *p. 346.* etiam *assamenta y*, five *axamenta* sunt dicta, canentes in honorem Martis per Urbem ferrent; unde *Salii* a *Saliendo*, five *Saltando* sunt dicti, & qui iis praeerat, *Praesul z*, & *Magister Saliorum* appellatus est: quamquam *Magister collegii* commune sit nomen omnium *προκρίτων* cujuscunque collegii Sacerdotalis *a*. Alii vero hoc distinguunt, & *Praesulem* quidem vocant τὸν ἐν τοῖς ἱεροῖς προερχόμενον, Latine etiam *Profaltorem*; *Magistrum* vero τὸν ἑξαρχον, penes quem inaugurandi & exaugurandi potestas. Praeter

s Ovid. *d. l.* 387. *t* Plut. *Numa p. m.* 69.
v Cic. *pro Domo* 14. *x* Ovid. *d. l.* 377.
y *Fest. V. Axamenta.* *z* Lucil. *ap. Fest. V. Redamtruare.* *a* V. *Casaub. ad Capitol. Antonin.* 4.

ter hos etiam erat *ἱεροδὸς*, five *Vates*, qui carmen Saliare canebat *b*. Dicebantur hi Salii etiam *Palatini*, quia sacra in *Palatio* faciebant *c*; & ut distinguerentur a Saliis *Collinis*, qui a Tullo Hostilio instituti *d* in *colle Quirinali* *Sacrarium* habebant, & *Quirinales* etiam *e*; atque *Agonales* sunt dicti. Et in genere *Salii* & *Salsubuli* sunt appellati omnes ludii & saltatores, qui ad cantum & tibiam p. 347 in sacris ludunt, ut in sacris *Herculis* apud *Virgilium Aen. VIII. v. 285 f*. Saltabant induti tunica picta *g*, hoc est, auro & purpura variegata, & toga praetexta, five trabea *b*, aereis baltheis & gladiis accincti, dextra hastam, vel simile quod; laeva ancile ferentes, capite autem gestantes *pileum*, five *galerum* *i*, Graece *κρυβασίον* dictum *k*: atque inter saltandum carmina illa obsoleta canebant *l*, quae jam *Horatii* aetate vix a quoquam in-

Z 2

telli-

b Vid. *Salmaf. ad a. Capitol. t.* *c* *Dion. Halic. II. 70.* *d* *Id. III. 32.* *e* *Serv. ad Aen. VIII. 285.* *f* *Vid. Scal. ad Catull. XVII.* *g* *Liv. I. 20.* *h* *Dion. Halic. II. 70.* *i* *Juven. VIII. 207.* *k* *Dion. Halic. l. d.* *l* *Vid. Gutherleth. de Saliis 21. seq.*

telligebantur ^m ; tempore vero *Quintilian* ne ab ipsis quidem Sacerdotibus ⁿ.

De Lupercis.

§. XIV. *Luperci Panis Sacerdotes* omnium antiquissimi fuerunt, quippe jam ab *Evandro* *Arcade* instituti ^o. Dicti sunt *Luperci* a *lupo*, quia *Pan* Graecis *Λυκαῖος* ἀπὸ τοῦ λύκου cognominatur ^p, quasi *lupinum* dicas; imo etiam ipse *Lupercus* dictus est, si *fi-*
 p. 348. des *Justino* L. XLIII. c. 1. credo quia *lupos* a pecore arcere crederetur: & inde locus, ubi colebatur, *Lupercal*, & festum ejus *Lupercalia* est dictum; quod celebrabatur mense *Februario*, eratque quasi *lustratio* quaedam *Urbis* ^q. Eo festo *Luperci* nudi per *Urbem* discurrebant ^r, pudenda tantum cincti pellibus *caprarum*, quas paulo ante immolaverant. *Scuticis* etiam e *caprino* corio factis *obvios* caedebant, quod *catomidiare* dicebant ^s, quasi verberare κατ' ὤμων, in

^m Ipse *Epist.* II. 1. 26. ⁿ Ipse *Instit.* I. 6. ^o *V. Ovid. Fast.* II. 279. seq. ^p *V. Serv. ad Virg. Aen.* VIII. 343. ^q *Ovid. Fast.* II. 31. ^r *Rationem* vid. *ibid.* 303. ^s *Vet. Schol. ad Juven.* II. 142. *Salm. ad Spart. Hadr.* 18.

De Lupercis, Potitiis & Pinariis. 357

in humeris ^t, & praecipue quidem mulieres, quas inde foecundas reddi credebant ^v: canem quoque eo tempore immolabant; quod animal ob pecoris custodiam Pani gratum esse putabatur. Lupercorum tres fuerunt sodalitates, *Fabiorum* nempe ^x, & *Quintiorum*, qui ita a ducibus suis sunt dicti; & *Juliorum* denique, qui in honorem *Julii* Caesaris instituti sunt ^y. Serius reliquis hoc sacerdotium desiit, sub Imperatore scilicet ^{p. 349.} demum *Anastasio*, qui obiit A. C. 518 ^z.

§. XV. *Potitii & Pinarii Herculis* ^{De Potitiis & Pinariis.} *Sacerdotes* fuerunt ^a: ille enim apud Evandrum divertens ipse sacra sua duas has gentes docuisse dicitur. Cum autem Pinarii serius ad sacrificium venissent extis jam adesis, vetitum ipsis est in posterum extis solemnibus vesci; & secundus duntaxat honos in his sacris illis tributus est ^b. Deinde

Z 3 cum

^t *Salm. d. l. & Probat. Voss. Etym.* ^v *Ovia. Fast.* II. 425. ^x *Propert.* IV. I. v. 25. ^y *Suet. Jul.* 76. ^z *V. On. Panv. de civit. Rom.* 12. edit. Graev. ^a *Virg. Aen.* VIII. 269. ^b *Liv.* I. 7.

cum A. U. 441. impulsu *Appii* Centorisi Potitii sacra Herculis servis quibusdam publicis peragenda tradidissent, inter annum vertentem omne Potitorum nomen in duodecim familias divisum (*hospitio Deorum immortalium sanctam gentem* vocat *Livius* IX. c. 34.) interiisse dicitur *e*; ipse autem *Appius* irati facto *Numinis* luminibus captus fuisse fertur *d*. Sacra porro illa penes servos hos publicos, & gentem *Pinariam* remanserunt.

¶. 350. §. XVI. *Galli Sacerdotes Matris Deorum*, sive *Cybeles*, dicti a *Gallo* fluvio *Phrygiae* *e*, cujus aqua pota furorem inducere credebatur. Hi, ut praedictum est *f*, genitalia sibi, & testia quidem *Samia* *g*, praecidebant *b* in memoriam *Atyos*, qui cum perpetuam *Deae* castitatem vovisset, deinde *nympham* *Sangaritidem* amare coepit; & propterea a *Dea* in furorem actus testiculos sibi exsecuit *i*. Itaque

e Id. IX. 29. *d* Val. Max. I. I. ex. 17.
e Ovid. Fast. IV. 361. sqq. *f* Sect. hujus
 c. I. §. 16. *g* Plin. H. N. xxxv. 12. *f*.
h Juven. VI. 513. *i* Augustin. de C. D.
 VII. 25.

que etiam ipsi furore perciti brachia sibi cruentabant *k* : & vaticinari credebantur *l*. Qui huic collegio praeerat *Archigallus* dicebatur *m* ; sed hi omnes in magna dignatione non erant *n* : tum ob alias causas , tum etiam , quod stipem colligere sole-
rent *o*.

§. XVII. *Virgines Vestales* (Graece *Παρθέναι ἑστιάδες* *p*) in honorem *Vestalibus*. *De Virgibus Vestalibus.*
stae Romae primum a Numa Rege creatae sunt quatuor *q* , iisque duae *p. 351.*
sunt additae a Tarquinio Prisco *r* , vel Servio Tullio Rege *s* , cujus moribus id magis convenire videtur *t*.
Capiebantur (nam hoc proprium huic rei verbum est) initio ab ipsis Regibus , iisque pulsas , a Pontifice Maximo ; cujus arbitrato viginti virgines e Populo eligebantur majores sex , minores decem annis , quae honesto genere & decenti corpore essent : nam Pontifex M. peculiarem quan-
dam

Z 4

dam

k Tibull. I. IV. 64. *l* Lucan. I. 566.
m Vid. Juven. VI. 511. *n* V. Ovid. Fast.,
IV. 244. & ibi Heins. *o* Ovid. Fast. IV.
350. *p* Dion. Halic. II. 64. *q* Ibid. 67.
r Dion. Halic. III. 67. *s* Plut. Numa *p.*
m. 66. D. *t* De earum sacris vid. Ovid.
Fast. VI. 283. sq.

dam horum sacrorum curam habuisse videtur: credo, quod directe magis, quam alia sacra ad salutem Imperii spectare crederentur *v.* Ex his porro in concione Populi a Pontifice una eligebatur; vel etiam ultro a parentibus offerebatur: dicebatur autem illa, ut diximus, proprie a Pontifice *capi*, quia eam quasi vi *captam* a potestate patris abducebat *x.* Ita eaptae per triginta annos ad ministerium Deae obligabantur: & primis *p. 352.* quidem decem annis sacra discebant, sequenti decennio ea exercebant, tertio denique alias juniores ea docebant, & his triginta annis elapsis nubere poterant; quod tamen raro factum & semper infaustum est habitum *y.* Quae aetate omnium maxima erat, *Virgo Maxima* dicebatur *z.*, quae Tacito *Annal. XI. c. 32.* est *Vestali-um vetustissima*, quemadmodum Dionis *L. LIV. ἡ πρεσβύουσα*: eaque reliquis summa cum dignitate praeerat *a.*

Munus

Vid. Cic. ae. Orat. III. 3. Ovid. Met. xv. 777. x Gell. I. 12. qui locus omn. videndus. y Dion. Hal. d. c. 67. Plut. Numa d. l. z Suet. Jul. 83. a Tacit. Annal. II. 86.

Munus earum erat, primo, custodire ignem perpetuum *b*; quaeque id extinguere passa esset, flagris a Pontifice Maximo caedebatur *c*: secundo, ad servare arcanum Imperii pignus, quod plerique Palladium putant fuisse *d*: tertio, sacra adsidue Deae facere. Pro his laboribus honores ingentes illis tributi sunt ***; ut jus testamentum condendi, licet minores essent; jus trium liberorum; licentiam habendi; rem forte obviam factum *e* supplicio liberandi; carpento vehendi *f*; vittis & veste praetexta utendi *g*: praeterea jurare non cogebantur *h*: tum agri iis & stipendia splendida e publico praebita *i*, ut & locus honestior in spectaculis *k*, & in deprecando auctoritas maxima *l*. Ob hanc tantam reverentiam etiam aliquando

P. 353.

Z. 5. testa-

b Flor. I. 2. *c* Val. Max. I. 1. ex. 6.
d Ovid. Trist. III. El. I. 29. *e* Plut. Numa p. m. 66. *** [V. omnino Tac. Ann. III. 86. & IV. 16. item Memor. Acad. Litt. Paris. T. v. p. 211. sqq.] *f* Vid. Lips. ad Tacit. Annal. XII. 42. *g* Ovid. Fast. III. 30. *h* Edictum perpetuum ap. Gell. x. 15. *i* Liv. I. 20. Vid. & Tac. Ann. IV. 16. *k* Suet. Aug. 44. *l* Cic. pro Font. 17. Suet. Jul. I. Tac. Hist. III. 81.

testamenta, praesertim Principum; apud eas deponerentur *m*. Sed si quae Virgo incestu se pollui passa esset *n*; Pontificum iudicio damnata in campo, cui inde nomen *scelerato* *o* fuit, viva defodiebatur; stuprator vero in foro sub furca verberibus necabatur *p*. Desiit hoc Sacerdotium cum reliquis plerisque extremis Theodosii Magni temporibus *q*.

DE MINISTRIS SACERDOTUM.

P. 354.
De Sacerdotum ministris.

§. XVIII. *Camilli & Camillae* dicuntur pueri & puellae ingenuae facris ministrantes *r*, qui ex Romuli instituto a Sacerdotibus, qui liberis carebant, sibi iungebantur; nam, qui liberos habebant, eorum ministerio uti debebant *s*. Hi ministrabant, pueri

m Suet. Aug. 101. Tac. Ann. 1. 8. *n* Plut. Numa p. m. 67. & in Quaest. R. 95. Juv. IV. 9. *o* Ovid. Fast. VI. 459. Dion. Hal. VIII. 90. *p* Suet. Domit. 8. [Liv. XXII. 57.] *q* Vid. Symmachi legationem ad Theodosium, Valentinianum & Arcadium Imp. apud On. Panv. de Civ. Rom. II. p. 183. edit. Wech. *r* Macrob. Saturn. 1. 8. III. 8. Vid. Ampliff. vander Muelen de dis mundi diff. 1. p. 142. *s* Dion. Halic. II. 22.

ri quidem ad pubertatem usque, puellae vero donec nubere.

Flamini & Flaminiae dicebantur ^z qui *Flamini* Diali ejusque uxori ministrabant, & patrimi ac matrimi esse debebant.

Quindecim-viri etiam ministros habebant, qui ipsis a *commentariis* esse dicebantur ^v.

Aeditui, vel *Aeditumi* (quae enim scriptio melior sit dubitatur ^x) erant, qui aedes sacras *tuebantur*, sive *sartas tectas servabant*; hoc enim vox *tueri* significat ^y; easque purgabant, &c. qui Graecis *νεακόποι* sunt dicti.

P. 355.

Tubicinorum usus plurimus erat in omnibus sacris, ludis & funeribus ^z: hi Idibus Junii personati per Urbem discurrebant; de cujus ritus origine vide Livium IX. c. 30. & Ovidium *Fastorum* VI. vs. 653.

Tubicines etiam sacris adhibiti sunt, qui bis singulis annis *tubas lustrabant*; unde dies, quo id fiebat, *Tubilustria* est dictus ^a.

Popae & Victimarii hostias & *victimas*

t *Fest. in bis VV.* v *Grut. cccvii. 1.* x *Vid. Gell. XII. 10.* y *Varro de L. L. vi.* z *Ovid. Fast. vi. 659.* a *Id. Fast. v. 725.*

mas ligabant *b*, easque laureati & feminudi ad aras adducebant; cultros, aquam, ceteraque ad sacrificium necessaria expediebant; victimas feriebant, & jugulabant.

Fictores, qui de pane, vel cera simulatas hostias fingerent *c*: nam simulata in sacris pro veris habebantur *d*; & ita *Fictor Pontificum* legitur apud Gruterum p. MLXXXI. I.

P. 356. Fuerunt quoque *Praeciae*, sive *Praeclamitatores* Flamini Diali *e*; ejusdem & Vestalium *Lictores*; *Scribae* Pontificum, & Quindecim-virorum; *Adjutores Haruspicum*, ad quos *Pullarios* etiam referre possis; *Kalatores* *f*, qui Sacerdotum praecones erant.

Praeficae dicebantur mulieres in funeribus conductae *g*, ut ceteris plangendi modulos praerent, & laudes defuncti cantarent *h* [& plorarent.]

Designatores, qui constituendae funebri pompae praecerant *i*, & cuique ordinem

b Propert. IV. III. 62. *c* Vid. Graev. ad Cic. pro domo 54. *d* Vid. Polluc. On. I. Segm. 30. seq. Serv. Aen. II. 116. IV. 512. *e* Fest. bis VV. *f* Fest. v. Calator & ibi Scal. Serv. ad Georg. I. 268. *g* Naevius apud Fest. hac V. *h* Lucil. ap. Non. I. Plaut. Trucul. II. VI. 14. *i* Horat. Epist. I. VII. 6. Senec. de benef. VI. 48.

ordinem suum adsignabant; licetorum etiam, ut videtur, ministerio ad eam rem utentes.

Vespaes sive *Vespillones*, qui pauperum cadavera *vesperi* efferebant *k*. Hi postremi vero inter sacrorum ministros recensentur, quia etiam manes sua sacra habebant; quorum hi potissimum erant ministri.

k Martial. l. 47. Fest. v. Vespaes.

CAPUT TERTIUM.

De Ritibus Sacrorum.

§. I. **L**oci, ubi sacra peragebantur, p. 357
fuerunt *Templa*, *Aedes Sa-* De Locis
cræ, *Fana*, *Delubra*, *Sacella* & *Lub-* sacris.
ci. *Templum* dicitur a *templando*, vel
a *tuendo*; (quæ duo verba idem si-
gnificant quod *videre*; unde etiam
hodie *intueri* pro *videre* dicimus) si-
gnificat enim *omne spatium*, quod *vi-*
demus *a*, ut *templa Neptuni* pro *ma-*
ri *b*; *templa Acherusia* pro *inferis* *c*,
templa

a *V. Giphon. Ind. Lucretian.* b *Plaut. Mil. Gl. 11. v. 3. & Rud. 14. 11. 4.* c *Lucret. l. 121. & alibi sæpe.*

templa Parnasia pro ipso monte *Parnasio* d: Sed strictius, *spatium in coelo ab Auguribus definitum* e; & inde jam, *locum muro clausum, Dei alicujus cultui destinatum, & ab Auguribus consecratum*: unde *Templa augusta* vocantur f, & eo differunt ab aliis aedibus sacris, quod illae quidem divino cultui dicatae sunt; sed non ab Auguribus consecratae. Uæ autem ante quam pergam hoc addam, vocis *Templi* derivatio veterior videtur a Graeco τέμενον, quae opinio est *Menagii in amoenit. juris c. 39.*

Templa plerumque certis de causis *vovebantur* g, postea *definiebantur*, hoc est, *certi fines iis constituebantur* h, quod dicebatur *effari*, vel *terminare* i *templum* k. Conditamplum *dedicabantur* ab eo, qui ea voverat, *Consule* scilicet, vel *Imperatore*: nec hoc *injussu Senatus*, aut *majoris partis Tribunorum plebis* fieri poterat l. *Pontifex* autem *solemnia dedicationis verba* praeibat m, dum alter, qui *dedicabat*,

d *Ovid. Metam. v. 278.* e *V. cap. praec. §. 3.* f *Varr. de L. L. vi. 2.* g *Ovid. Fast. i. 609.* h *Liv. i. 13.* i *Ibid. 19.* j *Liv. v. 50.* k *Varro de L. L. v. 7.* l *Liv. ix. 55.* m *Vid. Tac. Hist. iv. 53.*

dicabat, postem templi teneret ⁿ. Demum templa ab Auguribus consecrabantur. Docet quidem *Grævius*, ὁ μακαριτης, ad orationem *Ciceronis pro domo sua* ^o consecrationem praecessisse dedicationem; sed hoc intelligi debet de consecratione, quae a privato fiebat, & a voto vix distinguitur. Haec autem *Augurum consecratio* est ille actus, quem *Germani & Belgae* ^{p. 359} vocant, *eene inwyding*; *Galli & Angli inauguration*. In templorum fundamentis aurum saepe & argentum rude vel signatum deponebatur. *Tacit. l. d.* Templum porro unum duobus numinibus consecrare vix licitum erat ^p, licet hoc perpetuum non fuerit; & qui simul in una aede colebantur *Contubernales* ^q, Graecis *Σύνναοι*, sunt dicti ^r, & *Σύμθεμοι* ^s. Omnibus tamen Diis ea dedicare moris fuit, quale templum fuit, *Romae augustissimum Pantheon* dictum, quod a *M. Agrippa Augusti* Imperatoris genero de-

ⁿ *Cic. pro domo* 46. ubi in *sqq.* etiam consecrationis ritus describit. ^o *c.* 48. ^p *Liv. xxvii. 25. Plut. Marcell. p. m. 314.* ^q *Cic. ad Att. xiii. 28. r Ibid. xii. 45.* ^s *Schol. Pind. ad Olym. Od. v. 10.*

dedicatum hodieque superest *Mariae Rotundae* nomine insignitum, & *omnibus* etiam *sanctis*, ut vocantur, dicatum. Hinc si in loco, ubi templum condere vellent, aliquod jam numen esset, id certis coereimoniis inde evocabatur; quod *exaugurare* dicebant *a.*

p. 360. *Fana* dicuntur in genere omnes aedes sacrae *, quia Pontifex, dum ea dedicat, certa verba *fatur* v; vel a *Fauno*, qui ea primus condiderit x; vel denique verius, ut vult Vossius in *Etymologico*, a Graeco *ναός*, quod per metathesin *αὐόν* fuerit; spiritu, ut saepe fit, in *F.* abeunte, *Fanum*.

Delubrum y dicitur *locus*, in quo *Dei unius, vel plurium simulacra sunt dedicata* z: vel etiam fons, aut lacus ante templum, in quo ingressuri templum sordes *deluebant* a. Sed in gene-

TC

t *Liv.* 1. 55. * [quid *fanum* sit, unde dicatur, & qui differat ab *aede*, docebit *Liv.* x. 37. f. Ceterum de differentiis vocum *Aedis, delubri, fani, lararii, sacelli, templi* v. *Synon. nostra.*] v *Varro de L. L.* v. 7. *Fest. ea V.* x *Corn. Fronto.* y *V. I. Rycq. de Capitol. Rom.* 12. z *V. Ascon. ad Divin. Cic. in Verr.* 1. a *Serv. ad Virg. Aen.* 11. 225.

re haec vox pro quavis aede sacra ponitur *a*: & verior forte est Varronis sententia *delubrum* dici *ubi Deus sit positus*, ut *candelabrum* illud, in quo figitur *candela* *b*.

Sacellum est diminutivum a *sacro*: est enim proprie *locus sacer muro tantum septus absque tecto*; (Graecis *c* *ιερός περιβόλος*) sed etiam pro *quavis aede sacra*, praesertim *parva*, ponitur *d*.

Luci erant *sylvae Diis sacrae*, ita dictae a *lucendo*; quia in iis plurima *lumina* in honorem Deorum accendebantur *e*: quod apud plerosque idolorum cultores obtinuisse, tum ex libris sacris *f*, tum aliunde docemur. Hinc *ἀγλαίην ἄλσος* dicitur Homero II. β. v. 506. *Splendidus lucus*.

p. 3611

§. II. *Cultus* jam *sacer* consistebat *De Ado- ratione.* fere in *Adoratione Deorum*, & institutione *supplicationum*; maxime vero in *sacrificiis*: de quibus singulis ordine est dicendum.

Precantes stabant capite plerumque velato *g*, ne qua *hostilis facies* ipsis

A a oc

a Juven. XIII. 69. *b* Macr. Sat. III. 4.
c V. not. ad Polluc. IX. v. 40. ed. noviss.
d Liv. X. 23. *e* Isid. Etym. XIV. 8. *f* Deuter. XVI. 21. 1. Reg. XIV. 23. *g* Plant. Amph.

occurreret, *Virg. Aen. III. vs. 407.*
 Et ibi *Serv.* (licet aliam rationem tradat *S. Aurelius Victor de Orig. gentis Rom. circa med.*) & mentem a precibus averteret ; sacerdos autem de scripto ^b *verba praeibat* ⁱ, ne quid praepostere diceretur. Inter precandum aras tangebant ^k, (quod etiam faciebant jurantes ^l, unde *ara* pro *jurejurando* ^m ponitur) vel etiam genua p. 362. Deorum ⁿ ; quia genua misericordiae quasi sedem esse putarunt veteres ^o ; in gyrum se ^p convertebant, & cum precati fuissent, confidebant, ne *παρ-έργως* rem divinam facere viderentur ^q. Tum etiam manum *ori* admovebant ^r, unde ipsa *adoratio* est dicta :
 &

Amph. v. 1. 42. Dion. Halic. excerpt. p. 705. ed. Oxon. [Non poenitebit super τῶν ἰδνικῶν precibus ante alios omnes legisse Nobiliss. Ellys in Fortuitis sacris ad Matth. vi. 7. & Falsteri Amoenitt. Philolog. T. 1. p. 71.] h *Plin. H. N. xxviii. 2.* i *Juven. vi. 390.* k *Virg. Aen. iv. 220.* l *Juven. xiii. 89.* m *Propert. III. El. 19. 25.* n *V. Serv. ad Aen. III. 607.* o *Plin. H. N. xi. 45.* p *Ovid. Fast. III. 283.* *Plut. Marcello p. m. 301.* q *Id. Numa p. m. 69. sqq.* r *Plin. H. N. xxviii. 2. vid. omn. Min. Fel. p. 6. ed. Rigalt.* (vid. Kemp. de osculis, & Lips. Elect. L. 2. 6. F. R.)

& ad Orientem plerumque solem ver-
 fi precabantur ^s. Debebant autem
 Dii vero & proprio suo nomine in-
 vocari, unde ne imprudentes laberen-
 tur, dicere solebant, *sive tu Deus, si-
 ve tu Dea es* ^t. Vota sua in tabulis
 perscripta ad genua statuarum cera af-
 figebant ^v; & cum voti essent com-
 potes facti, tabula ^x vel alia quadam
 re in templo suspensa ^y id testabantur ^{*}.
 Statuae, (ita loquor ex usu vulgari,
 licet sciam *statuas* proprie hominum,
 Deorum vero *simulacra* fuisse ^z) sta-
 tuae, inquam, rite consecratae a Nu-
 mine, cui dicatae erant, insideri cre-
 debantur ^a; unde ipsas statuas aliquan-
 do *Deos* vocabant ^b, & templa a Diis
incoli dicebant ^c: licet Varro apud

p. 363.

A a 2

Au-

^s *Virg. Aen.* vii. 172. ^t *Cato de R. R.* 139.
^{Gell.} ii. 28. ^v *Juven.* x. 55. ^x *Id.* xii.
 27. ^y *Horat. Od.* i. 5. ^{*} [*Votum Veris*
facri quid proprie sit, docet *Liv.* xxii. 10. &
 xxxiv. 44. & *Fest.* cum *Paulo VV. Mamerc-*
tini & Ver. sacr. *Μεταφορικως* juventutem *sa-*
cram notat ap. *Justin.* xxiv. 4. & *Dionys.*
Hal. i. 16. & ii. 1. Vide etiam *Histor.*
Acad. Litt. Paris. T. i. p. 130.] ^z *Vid.*
Abram. ad Cic. Philipp. ii. 43. ^a *Arnob.*
adv. gent. vi. p. 254. *ed. Paris.* 1607. &
ibi Herald. ^b *V. Liv.* xxvii. 16. xxix.
 ii. *Genes.* xxxi. 30. ^c *Silius Ital.* x. 433.

Augustinum de C. D. IV. c. 9. dicat Romanos plus quam 170. annis Deos sine simulacris coluisse. Eas statuas unguentis in devoti animi signum perfundebant *d*; & stato tempore flumine vivo eas abluebant *e*.

De Supplicatione.

§. III. *Supplicatio* (pro qua etiam *supplicia* dicit *Sallustius Catil. c. 9.* & *Festus in ea voce*) erat honor, qui belli ducibus praestabatur, cum a Senatu *Imperatores* appellarentur; & consistebat in eo, ut templa populo aperirentur ad gratias Diis pro victoria relata agendas; quod initio *Reipublicae* per unum *f*, vel paucos, si plurimum; postea crescente ambitione per plures dies factum est *g*. Talis itaque supplicatio cum decerneretur, laetitiae fuit; at etiam tempore *gr*
 p. 364. *vi b* supplicationes habebantur: (quae etiam *obsecrationes i*, Graecis *πρόσοδος k*, sunt dictae, & a Duumviris ad eam rem creatis curabantur) sed praecipue

d Tibull. II. El. II. 7. e Lucan. I. 600. f Liv. XXXVII. 47. g Vid. Cic. Philipp. XIV. II. (& Caes. b. Gal. IV. c. ult. fin. F. R.) h Liv. VII. 28. [& XXII. 10. f.] i Liv. IV. 21. XXXI. 8. k V. Bud. comm. ling. Gr. n. m. 155.

cipue tunc instituebantur *Lectisternia*, quae monitu & cura Quindecim-virorum sacris faciundis peragebantur; & erant quasi convivium quaedam, quibus Deos excipiebant, & quae a Septemviris Epulorum curabantur. His epulis Diis tanquam vere cenantur *lecti sternebantur*, qui dicebantur *Pulvinaria* ^l, & rem ipsam *suscipere pulvinaria* dicebant ^m; & inde *Pulvinaria* quandoque pro ipsis templis ponuntur ⁿ. Deabus vero pro antiqua frugalitatis ratione ponebantur *sellae* ^o; & hinc *sellisternia*, sive *solisternia* earum epulae vocantur apud Tacitum *Annal.* xv. c. 44. ut quidem ibi in libris antiquis legitur: unde explicandus etiam est *Catullus carm.* LXV. vs. 47. Et vide omn. Cl. Graev. ad *Cic. de Har. resp.* c. 27.

§. IV. *Sacrificiorum ritus* vel spectabant *Personas sacrificantes*, vel animalia immolanda, vel ipsum sacrificium. P. 365.

In *Personis sacrificantibus* primo requirebatur, ut *caste* Deos adirent ^p, & Sacrificio-
rum ritus
& primo
de perso-
nis, quae
iis inter-
veniebant.

A a 3 a Ve-

l *Suet. Jul.* 76. m *Liv.* v. 52. n *Serv. ad Virg. Georg.* III. 537. *Liv.* XXVII. 4. XL. 19. o *Val. Max.* II. 1. ex. 2. p *Tibull.* II. El. 1. II.

a Venere abstinere q ; sicut in legibus duodecim Tabularum dicitur : *ad Divos caste adeunto.*

Secundo , ut ante *lavarent* r , & praecipue quidem manus s ; ad quem usum vasa quaedam in promptu erant juxta templa ; quae , si grandiora essent , *favissae* t ; si minora , *futilia* [& *futa*] dicebantur v : licet *favissae* vox etiam significet cellas quasdam cisternis similes , in quibus reponerentur , quae in templis per vetustatem inutilia erant facta x . Ipsa autem vasa , quibus ad sacrificandum utebantur , *pura* adornari debebant y .

Tertio , ut *vestes puras* haberent z , & quidem candidas a . Praeterea etiam p. 366. *coronas* capite gestabant ex arbore b , quae Deo , cui sacra faciebant , gratissima esse credebatur ; quibus
Sa-

q *Ovid. Metam. x. 434.* r *Tibull. l. 1. 13. sqq.* s *Plaut. Trucul. 11. v. 28.* t *Fest. hac V.* v *Vid. Donat. ad Ter. Andr. 111. v. 3.*
* [it. Varr. & omn. Serv. ad Aen. xi. 339. Unde verbum *effutio*. v. Donat. ad Phorm. v. 1. 18. & Schol. vet. ad Horat. art. 231.]
x *Gell. 11. 10. Fest. ea V.* y *Plaut. Amph. v. 2.* z *Tibull. l. d.* a *Ovid. Amor. 11. x111. 23.* b *Stat. Theb. 111. 466.*

Sacerdotes etiam vittas ^c & infu-
las ^d addebant. Aliquando etiam,
ut in *εὐχταίσις*, sive *votivis* sacris, pas-
so capillo ^e, soluta veste, & nudis pe-
dibus erant ^f; quia eo habitu suppli-
ces uti solebant.

Quarto, ante ipsum sacrificium *vo-
ta* & *preces* instituebantur.

§. V. *Animalia immolanda Victimae* De Ani-
malibus
immolan-
dis. dicebantur, vel *Hostiae*; inter quas
haec est differentia. Primo, quod
Hostia a quovis immolaretur; *Victima*
proprie tantum ab eo, qui hostem *vi-
cerat* ^g. Secundo, *Hostia* ante quam
in hostes iretur; *Victima* post victo-
riam immolabatur ^h. Tertio, *Victi-
ma* plerumque major; *Hostia* minor
erat ⁱ. Sed saepissime hae voces con-
funduntur ^k. *Victima* a *vincendo*;
Hostia, vel ab *hoste victo* ^l, vel ab
hostiando, hoc est, *feriendo* est di-
cta ^m. p. 367

Hostiae, quae ante solemne sacrifici-

A a 4 cium

c *Ib.* XII. 478. d *Senec. Agam.* v. 687.
e *Liv.* XXVI. 9. f *Ovid. Metam.* VII. 183.
g *Ovid. Fastor.* I. 335. h *Serv. ad Virg.*
Aen. I. 334. i *Corn. Fronto de propr. Lat.*
serm. inf. k *V. Ovid. Amor.* III. 13. 16.
& *Gell.* IV. 6. l *Ovid. d. Fast.* I. m *Fast.*
V. Hostia.

cium immolabantur, dicebantur *Praecidaneae* ⁿ; (Graecis προτελεῖς θυσιάαι ^o) *Succidaneae* vero, quae caedebantur, si prioribus hostiis *litatum* non esset ^p; unde eleganter servus *Plautinus* ^q *tergum suum herili stultitiae succidaneum* vocat. *Litare* porro nihil aliud est ^r, quam *Numine placato voti compotem fieri* ^s, & hoc certis ex signis deprehendere. Hinc *litabilis hostia Municio Felici* ^t dicitur *bonus animus*, & *pura mens*, & *sincera conscientia*. Ducta vox est ἀπὸ τῆς λιτῶν, hoc est, a precibus supplicibus. Graecis vero *litare* καλλιερεῖν dicitur ^v. *Pacem Deorum exorare* ^x, vel *exposcere* ^y etiam locutio huic rei propria fuit. Sed in sacris, quae inferis fiebant, non litasse optatius habebatur ^z.

p. 368. Hostiae debebant esse corpore integrae & decorae; ideoque a sacerdotibus probabantur, & creta ^a vel alia nota insigniebantur; unde etiam *egregiae* ^z

ⁿ Gell. iv. 6. ^o Athen. ix. ^p Plut. P. Aemil. p. 264. ^q Epid. i. ii. 36. ^r Suet. Jul. 81. [V. Synon. nostra.] ^s Martial. x. 73. ^t p. 95. ed. Rigalt. ^v Bud. comm. ling. Gr. 918. f. ^x Virg. Aen. iii. 370. ^y Vid. Liv. vii. 2. ^z Suet. Oth. 8. ^a Juven. x. 66.

giae, eximiae ^b, lectae vocantur: nec omnes omnibus Diis, sed quae cuique Deo gratae esse credebantur, ei immolari debebant ^d; quemadmodum dicit Cicero de LL. II. Quaeque cuique Divo decorae grataeque sunt hostiae, providento. Observabant etiam, ut gregales essent, non ferae; & pingues maxime Diis acceptas esse putabant ^e: sed tamen pro cuiusque facultatibus eligebantur ^f. Ornabantur hostiae vittis, sive infulis & coronis ^g; & praeterea earum cornua deaurabantur ^h.

§. VI. In ipso Sacrificio observa- De ipso
Sacrificio.
tur, Primo, *Indictio silentii* solemniformula, *Hoc age* ⁱ, &, *Favete linguis* ^k, (Graecis ἐπέχεσθε τὰς γλώσσας) quod fiebat silentio servando, & temperando a verbis male ominatis ^l; & p. 369.
hoc etiam *Pascito linguam* ^m (Graece εὐφημεῖ vel εὐφημία ἔστω ⁿ) dicebant.

A a 5 E

b *Virg. Georg. IV. 538.* c *Id. Aen. IV. 57.*
Fest. V. Eximium. d *Serv. ad Virg. Georg. II. 380. & Aen. III. 118.* e *Juven. XII. 11.* f *Horat. Od. IV. 2. 53.* g *Actor. XIV. 13.* *Virg. Aen. II. 186.* h *Ibid. IX. 627.* *Liv. XXV. 12.* i *Plut. Coriol. p. m. 225.* k *Virg. Aen. v. 71.* l *Horat. Od. III. 14. 11.* m *Fest. his V. V.* n *Eurip. Iphig. in Aul. 1564.* *Arist. Θεομορφ. v. 302.*

E contrario jubebantur *bona verba dicere* o, & profani ac impuri a sacris ablegabantur, ut eleganter est apud Virgilium *Aeneid.* VI. vs. 258.

- - *Procul, o, procul este, profani.*

*Conclamat vates, totoque absistite
luco.*

[Ex. I. Ed. Horat. III. Od. I. I.]

Similiter Graeci; ἐκὰς, ἐκὰς ὄσις ἀλι-
τρῶν ρ; vel: θύρας δὲ ἐπίθεσθε βεβή-
λοις ρ.

Secundo: his factis *molâ falsâ* r vi-
ctima aspergebatur, quae constabat
ex farre tosto & sale s; & haec actio
proprie *immolatio* dicebatur, unde *im-
molare* idem significat, quod *sacrifi-
care*: nec ullum sacrificium ex lege
Numae sine farre fieri potuit, ut ita
agricultura, tanquam magna pietatis
pars, commendaretur; & propterea
p. 370. etiam libare, nisi ex vite putata, non
licebat

o *Tibull.* II. II. I. p *Callim. hymn. in Apoll.*
2. q *Orpheus de Diis* p. 242. edit. Trajact.
1689. r *Senec. Oed.* 335. s *Ovid. Fast.*
I. 337. *Horat. Od.* III. 23. [Virg *Aen.*
II. 133. & *Serv. ad Aen.* XII. 173. ubi &
de *cultro* notabilia habet. Cur *farre* sint
usi, docet etiam *Dionys. Halic.* II. 25.]

licbat *t*. Hoc facto hostia dicebatur *maeta*, quasi *magis aucta* *v*: unde *maetare* quoque pro *caedere* dicitur; & hoc ideo fiebat, quia diligentissime sibi a verbis male ominatis (qualia sunt *caedere*, *jugulare*, & similia, quae saevitiam quandam denotare videntur) cavere conabantur: quemadmodum etiam exactissima diligentia cavebant, ne quid praepostere diceretur, vel mali ominis audiretur *x*.

His factis sacerdos ex *simpuvio* *y* ipse prius leviter vinum degustabat *z*, inde adstantibus etiam gustandum praebat; & demum inter cornua hostiae ex patera affundebat *a*; quod *libare* dicebatur. Mox pilos quosdam e fronte hostiae evellebat *b*, qui igni super aram injecti *libamina prima* dicebantur *c*. Nec tantum vino libabant, sed etiam sanguine *d*, quem arae

e Plut. Numa p. m. 69. E. v Serv. ad Virg. Aen. IX. 641. x Plin. H. N. xxviii. 2. y Juven. VI. 343. [quod & *simpulum* videtur dictum fuisse. Cic. III. Leg. 16. Proverbialiter dicit: *excitavit fluctus in simpulo*, ubi conf. Turneb.] z Vid. Virg. Aen. XII. 174. a Ovid. Metam. VII. 594. b Hom. II. 7. 273. c Virg. Aen. VI. 245. sq. [ubi omn. consulend. Servius.] d Vid. eund. Ecl. I. 8.

p. 371.

arae affundebant; tum aqua, melle ^e & lacte Diis praesertim rusticis ^f, oleo quoque, sed in inferiis maxime ^g, licet ea occasione etiam melle & lacte uterentur ^h: verumtamen vini libatio proprie dicta est, & praecipue obtinuit.

Tertio: sequebatur *ignis* in ara *accensio*, qui debebat fieri ex lignis aridis & sectis ⁱ, & quidem ex ea arbore, quae Deo, cui sacra fiebant, maxime grata esse putabatur; qualis erat *aesculus Jovi*, *myrtus Veneri*, *populus Herculi*, &c. ^k. Tum etiam verbenas sive frutices ex iis arboribus in aris adolebant ^l.

Turis usus frequentissimus erat in sacris ^m; (unde etiam nobis *wierook*, & apertius Germanis [*weyrauch* pro] *weiherauch* / quasi *sacrum suffimen* dicas, vocatur) quod vel adolebant in turibulis; vel injiciebant focus ⁿ; & ex
ejus

c *Appian. in Mithrid. p. 362. edit. Tollii.*
 f *Virg. Ecl. v. 67.* [v. Broukh. ad Tib. 1. 1. 14.] g *Id. Aen. vi. 254.* h *Heliod. Aeth. vi. fini propius.* i *Id. III. p. m. 145. edit. Lat.* k *Virg. Ecl. vii. 61.* [Phae tr. III. fab. 17.] l *Virg. Ecl. viii. 65.* m *Ovid. Fast. iv. 410.* n *Tibull. II. 2.*

ejus fumo & crepitu futura conjiciebant o.

Deinde hostia ad aras adducebatur p. 372. a popis p : vel victimariis feminudis ; & quidem, fune laxiore q , ne invita victima duci videretur ; quod mali habebatur ominis r. Eadem de caussa ante aras jam stans solvebatur s. Pessimum autem omen erat , si hostia auſugisset t.

His peractis *victima percutiebatur*, quod minister, sive *cultrarius* non perficiebat nisi jussus ; unde saepe rogabat, *Agone v ?* cui respondebat praeco, *Hoc age x*. Feriebatur autem securi vel clava, deinde cultris jugulabatur : & statim sanguis pateris exceptus arae inspergebatur y.

Jugulata victima *Anclabri*, hoc est, *mensae sacrae z* imposita excoriabatur, & difsecabatur : & aliquando quidem tota cremabatur a ; (quemadmodum e lege

o *Senec. Oed. v. 306. sqq. Laetant. ad Stat. Theb. IV. v. 411. 468. p Propert. IV. III. 62. q Juven. XII. 5. r Senec. Oedip. v. 337. sqq. s Virg. Aen. v. 774. [v. omn. Serv. ad Virg. Aen. II. 134.] t Suet. Jul. 59. [v. omn. Serv. Aen. II. 104.] v Ovid. Fast. I. 321. x V. Suet. Cal. 58. y Virg. Aen. VI. 248. z Fests. hac V. a Virg. Aen. VI. 253.*

e lege Mosaica ἰλοκαυλώματα) plerumque vero cum Diis dividebatur, quod *profecare exta* ^b dicebant; *exta* p. 373. vero *divisa proficiae* & *profecta* ^c dicebantur; & Graece, ut est in antiquis Glossariis, αἱ τῶν θυμάτων, ἢ ἱερῶν ἀπαρχαί; unde ἐμτύρων ἀπαρχεσθαι dicuntur, qui ἀπαρχαίς, sive *proficias* in ignem inferunt ^d. Sacrificantes autem partem, quae sibi obvenerat, cum amicis comedebant ^e: unde multi gulae causa tantum sacra faciebant, ut sumptuosius epularentur ^f: & inde μεθύειν, *largius bibere*, dicitur, quasi μετὰ τὸ θύειν, post sacrificium factum, si fides *Suidae V. μέθη. Ποπae* vero partem Deorum in aedibus suis vendebant; unde *popinae* videntur denominatae ^g: nam ea occasione etiam vinum vendere solebant ^h. Hinc *exta*

b *Plaut. Poen. I. IV. 8.* c *Ovid. Metam. XII. 152. sqq. & Fast. VI. 163.* d *V. not. ad Dion. Halic. I. 40. ed. Oxon.* e *V. Plaut. Amph. III. III. 13. Mil. I. III. 117. Stich. I. III. 96.* f *Menand. ap. Athen. IV. p. 146.* g *V. Abram. ad Cic. pro Mil. 24.* (Abram. nihil probat, nec video quomodo popae possint eas partes vendere, quae cremari debebant, ut mox Nieup. dicit. Sed V. Wolf ad I Cor. x. 25. & Lactant. 37. F. R.) h *Vid. Cic. eod. loc.*

exta inspiciebantur *i* ab Aruspici-
 bus, de quibus suo loco dictum est; qui
 cultris ea educebant: nam manibus
 tangere nefas erat, & proprio verbo
exta consulere dicebantur *k*; quod si
 bona essent *exta*, litasse se dicebant *l*; p. 374.
 si minus, succidaneae victimae, ut
 jam dixi, adhibebantur. Partes au-
 tem victimae, quae Diis obve-
 nerant, cum particulis ex omnibus
 hostiae membris decerptis farina *m*,
 vino & ture conspergebantur, & in
 ara cremabantur, quod *adolere* dice-
 batur: proprio etiam verbo *reddi*
exta dicebantur *n*, & *porrici*, qua-
 si *porrigi*, vel *porro jaci* *o*, cum
 arae imponerentur; vel, si Diis ma-
 rinis sacra fierent, cum in mare pro-
 jicerentur *p*. Hinc *inter caesa* & *por-*
recta proverbialiter fieri dicitur ali-
 quid, quod fit tempore incommodo,
 cum quis majore aliquo negotio occu-
 patus ad ea, quae minoris momenti
 sunt

i Ovid. *Metam.* xv. 136. *k* Virg. *Aen.* iv.
 64. *l* De prava extorum constitutione vid.
 Senec. *Oed.* 353. *sqq.* *m* Virg. *Aen.* viii.
 179. [hunc locum male eo trahit.] *n* Id.
Georg. ii. 194. Tac. *Hist.* iv. 53. *o* V.
Ver. Flacc. & *Fest. de V. S.* *p* Virg. *Aen.*
 v. 238.

funt, animum attendere non potest q.

Peracto sacrificio, lotis iterum manibus, & precibus quibusdam dictis denuo libabant: & denique populus a sacris dimittebatur vocibus solemnibus *Licet*, vel *Extemplo* r; quae exinde idem fere, quod *cito*, sive *continuo* notarunt *. Ipsum denique sacrificium sequebantur *Epulae sacrificales*; quae erant, vel *publicae*, si *publicum* sacrificium fuisset, & sumptuosissime s a Septemviris Epulonibus curabantur; vel *privatae* s, si ex privatis hominibus quis sacra fecisset: tum enim amicis convocatis partes cum Diis divisas comedebant v.

De Sacrificiis, quae Diis inferis fiebant.

§. VII. Magna autem erat differentia inter ea sacrificia, quae Diis superis, & ea, quae Diis inferis fiebant: nam

Primo,

q *Cic. ad Att. V. 18. & ibi Malasp. & Graev. r Plaut. Aul. I. II. 15. * [Vocem Extemplo male exponit. Videatur Serv. ad Aen. I. 96. & II. 699. & alibi. Plauti autem locum sic corrigo: Aul. I. I. 52. Livius alicubi ait: minatur se exercitum extemplo ex urbe educiturum.] s Horat. Od. I. 37. & II. 14. Fest. V. Salios. t Vid. Virg. Aen. VIII. 181. x Plaut. Amph. III. III. 13. & Stich. I. III. 96.*

Primo : *Superis* sacrificantes albis ;
Inferis, nigris vestibus erant induti x.

Secundo : *Superis* albae y hostiae,
 quae a *Clitumno* fluvio maxime ve-
 niebant z ; immolabantur ; *Inferis* ve-
 ro nigrae a.

Tertio : *Superis* cervice fursum re-
 flexa ; *Inferis* pronae , & terram in-
 tuentes hostiae maectabantur b.

Quarto : *Superorum* victimis ferrum P. 376.
imponebatur ; *Inferorum* victimis sup-
ponebatur c : hoc est , illorum hostiae
 a *superiore* ; horum ab *inferiore* parte
 jugulabantur.

Quinto : *Superis* sacrificantes ablue-
 bantur ; *Inferis* , qui faciebant , tan-
 tum aspergebantur d.

Sexto : *Superis* in ara sanguis asper-
 gebatur ; *Inferis* in scrobe , vel fossa
 adfundebatur e.

Septimo : Libatio *Superis* fiebat fun-
 dendo , hoc est , manu supina ; Infe-
 ris , *invergendo* f , ita ut manu in si-

Bb ni

x *Vid. Ovid. in Ibin* 100. y *Juven. XII.* 3.
 z *Virg. Georg. II.* 146. a *Id. Aen. VI.* 243.
 b *Homer. Il. A.* 459. & *ibi Eustath. p.* 101.
edit. Basil. c *Virg. ibid.* 248. d *Ibid.* 130.
 [*Serv. Aen. IV.* 635. & *VI.* 636.] e *Ovid.*
Metam. VII. 243. f *Virg. Aen. VI.* 244.
 & *ibi Serv.* [v. *Feithii Antiq. Homer. p.*
 40.]

nistram partem versa patera converteretur.

Octavo: preces *Superis* fiebant manibus [*ex 1. Ed. suppleo*: in coelum sublatis * : *INFERIS* manibus] dimissis & pedibus terram percutiendo *g*; quia scilicet sub terra eos habitare credebant.

[*Nono*: *Inferis* sacrificantes etiam vasa in ignem mittebant. *Serv. ad Aen. VI. 225.*]

Alia Sacrificiorum divisio.

§. VIII. *Sacrificia* etiam ita possunt *dividi*, quod quaedam facta sunt ἀπομαντείας *b*, hoc est, *jussu oraculi* *jusdam aut vatis*; tum, quod alia fuerint χαριστήρια, sive σῶσρα *i*, quibus ob bonum acceptum, (ut exempli gratia pro incolumi *k* adventu) vel ob malum aversum, *Diis* gratias agebant *l*; quae saepe antea vovebantur *m*. Alia rursus fuerunt εὐκταῖα, quibus bona precabantur, vel *Deos* testes invocabant *n*: nullam enim rem alicujus momenti incipiebant, nisi sacris antea ri-

tē

g *Vid. Cic. Tusc. Quaest. II. 25. h* *Exem. ap. Senec. Oed. 299. sqq. i* *Herod. I. 118. V. Barnes. ad Eurip. Ion. 852. k* *Virg. Aen. VII. 136. l* *Juven. XII. 27. m* *Horat. Epist. I. 3. 36. Vid. eund. Od. IV. 11. 53. sqq. n* *Virg. Aen. VIII. 641.*

te peractis ^o. Tum quaedam fuerunt *ἀρετήρια*, quae fiebant placando numini ^p. Tales erant *postulationes*, Latinis ita dictae, quod Dii violati eas fieri *postulabant* ad avertenda mala, quae ostenta minabantur ^q. Ad hanc classem etiam debent referri *Sacrificia expiatoria*, vel *piacularia*, quibus portentum aliquod, vel piaculum *expiabant*, hoc est, *piaculum* quidem *purgabant*; *portentum* vero *avertebant*: *piaculum* enim proprie significat *crimen expiandum* ^r; metonymice autem ^{p. 378.} *sacrificium*, quo illud crimen expiatur ^s. Sic etiam somnia infausta, & quae alia ominosa accidisse ^t dicerentur, *expiabant*; & hoc proprie dicebant *procurare prodigia* ^v: hinc etiam *Jupiter Prodigialis* ^x dicitur, cui ea sacra fiebant.

Huc etiam pertinent *Februalia*, si-
ve *lustrationes*: *februare* enim Sabino-

B b 2 rum

^o *Id. Aen. iv. 56.* ^p *Dion. Halic. i. 67.* ^q *vid. Indic. in On. Pollucis.* ^r *Graev. ad Cic. de Har. resp. 10.* ^s *Virg. Aen. vi. 562.* ^t *Horat. Od. i. xxviii. 34. Tac. Ann. xv. 44.* ^v *Tibull. iii. iv. 9.* ^x *Id. i. v. 13.* ^x *Plaut. Amph. ii. ii. 107.*

rum lingua significavit *expiare* *y*, sive *purgare*: & hoc ipsum significat verbum *lustrare*, deductum a Graeco verbo *λύειν*. Hinc *Februa* dicuntur *purgamina*, sive *piamina*: & *Februarius* mensis ita est dictus *z*, quod tum populus *februaretur*, hoc est, *lustraretur*, sive *purgaretur*; quia extremus olim hic anni mensis fuit *a*, quo totius anni peccata purgari conveniebat. Et in genere quidem haec sacra piacularibus sacris conveniunt; sed tamen magis proprie ita dicebantur vulgo, cum Urbs, vel agri, vel etiam uni-

p. 379. versus populus lustraretur. Urbs lustrabatur, cum insignis aliqua calamitas accidisset, vel ingens aliquod scelus esset admissum, sacrificio, quod *Amburbium* *b* vocabant, quia hostiam, quae *Amburbialis* dicebatur *c*, circa Urbem ducebant *d*: (*am* enim veteribus in compositione idem quod *circum* *e* significat) & hinc *lustrare* saepe idem, quod *ambire*, notat *f*. Similiter agri lu-

y Vid. Ovid. *Fast.* II. 19. *sqq.* *z* *Ibid.* 31.
a *Ibid.* 49. *b* *Vopisc. Aureliano* 20.
c *Fest. ea V.* *d* *Lucan.* I. 592. *e* *Cato*
apud Macrob. Sat. I. 14. *f* *Signanter Ovid.*
in Ib. 334.

lustrabantur circumitione *g*, & sacrificio pro felici proventu frugum *b*; quod sacrificium inde *Ambarvale* est dictum, & a Fratribus Arvalibus peragi solebat. Populus lustrabatur quinto quoque anno a Censoribus in campo Martis *sue,ove & tauro*, circum exercitum ductis & mox immolatis; quod sacrificium *Suovetaurilia*, vel potius *Solitaurilia* ⁱ dicebatur: & hoc vocabant *lustrum condere* *k*, ut jam supra *Sect. I. c. 6. §. 2. & Sect. II. c. 9. §. 3.* diximus. Multis etiam aliis occasionibus lustratio adhibebatur, quae fiebat spargendo adstantes ramo humido ex lauru *l*, vel oliva *m*. p. 380.

§. IX. *Sacrificia* etiam alia erant *Tertia Sa-*
stata, & *solemnia*, quae fiebant die-
 bus festis in Calendario Romano no-
 tatis, & quos hic referre longum es-
 set. Alia erant *Fortuita & ex acciden-*
ti nata; qualia, verbi gratia, erant
Expiatoria, & quaedam sacra, quae
 in funeribus fiebant; ut *Denicalia* *n*,
 & *Novendialia*; de quibus forte com-

*crificiorum
 divisio.*

Bb 3

modius

g Virg. Ecl. v. 74. *h* Id. Georg. I. 341.
i Fest. hac V. *k* Liv. I. 44. *l* Juven. II.
 157. *m* Virg. Aen. VI. 229. *n* Vid. Fest.
 V. Denicales.

modius dicemus, ubi funeris ritus explicabimus [p. 590.] : alia autem ab his *Novendialia* erant ^o, quae prodigia procurandi causa (maxime cum lapidibus pluisset diceretur ^p) per *novem* dies fiebant. Et hoc discrimen (inter statuta scilicet sacra & fortuita) tam privatim, quam publice obtinebat: nam etiam familiae quaedam sacra sua anniversaria habebant, quae etiam ad haeredes transibant * ; unde *sine sacris haereditas* apud Plautum ^q pro *commodo*, quod alicui *sine ulla in-*
 p. 381. *commoda appendice obvenit*, ponitur. Eaque sacra *gentilitia* dicebantur, quae omnes unius gentis homines anniversarii faciebant ^r. Talia fuerant Bacchanalia illa, quae permittuntur apud Livium *L. xxxix. c. 18.*

DE VASIS SACRIS.

*De Vasis
sacris.*

§. X. *Acerra* est *arcula turaria* ^s; vel, ut aliis placet, *foculus*, in quo tus accendebatur.

Turi-

^o *Liv. i. 31.* ^p *Vid. Cl. Clericum ad cit. Livii loc.* * [*Lege omn. Cic. de Leg. ii. 19. 20. 21.*] ^q *Capt. iv. 1. 8. & Trin. II. iv. 83. Fest. bis VV.* ^r *Cic. de Har. resp. 15.* ^s *V. Virg. Aen. v. 745.*

Taribulum est vas, quo *tus* adole-
tur.

Praefericulum, vas aeneum patens,
velut pelvis; quo utebantur in sacra-
rio *Opis Consivae* t. *

Simpulum v, vel *simpuvium* vas a *su-
mendo* dictum, ut vult Varro w; quod
priscis temporibus ligneum erat, vel
fictile x.

Guttum, quo vinum *guttatim* fun-
debant y. *Patera* a *patendo* dicta, qua
vinum Diis offerebatur z; & sanguis
victimarum a excipiebatur. *Secespita* p. 382.
est culter oblongus b, vel ad jugu-
landam victimam, vel ad exta edu-
cenda in sacris usitatus; dictus autem
est a *secando*.

Securis, & *Malleus*, quibus victi-
ma percutiebatur.

Aspergillum [wykwast] factum ex
pilis caudae equinae, quo ad lustra-
tiones vice rami utebantur c.

Practerea habuerunt *capides*, [gut-
Bb 4 ta]

t *Fest. in bac. V.* * [De *favissis* & de *futo* s. va-
le *futili* v. supra p. 365.]. v *V. Hadr. Jun.*
animadv. II. 10. w *De L. L.* IV. 26.
x *Juven.* VI. 342. y *Varr. de L. L.* IV.
6. z *Virg. Aen.* IV. 60. a *Ibid.* VI. 248.
b *Fest. in bac. V.* c *V. Mich. Ang. Causs.*
de la Chaussée ap. Graev. T. V. p. 315.

ta] * *candelabra* : ollas extares d ; tripodas , (qui mensae usum praebuerunt , vel ad ornatum tantum sunt habiti e) & multa alia.

Distinguendum hic porro est inter *Aram* & *Altare*. *Altare* augustum aliquid est , in quo victimae adolentur ; *Ara* , (quae dicta est ab *ansa* , pro quo olim *asa* dixerunt f ; quia precantes , & jurantes , ut diximus , eam tangebant g :) *Ara* , inquam , erat , in qua supplicabatur tantum , p. 383. aut libabatur. *Altare* Diis superis h ; *Ara* terrestribus & inferis statuebatur : licet his plerumque sacra fierent in *scrobe* , vel *scrobicula* i. Sed haec omnia saepe inter se confunduntur. Erant quoque aliquando arae subitariae , e cespite vivo structae k.

* [Varro p. m. 31.] d *Plaut. Rud.* I. II. 47. e *Cass. de la Chaussée d. l. p. 317.* f *Macrob. Saturn.* III. [*Aram* ab *area* , s. loco pura dictam vult Varro ; sed vide Scal. Conj. *Altare* autem singulariter extulit *Petronius Arb.* c. 135.] g *Propert.* III. 19. 24. h *Virg. Ecl.* v. 65. & ibi *Serv.* i *Ovid. Metam.* VII. 243. k *Horat. Od.* I. 19. *Sil. Ital.* VII. 769.

CAPUT QUARTUM.

De Tempore.

§. I. **A**d Pontificum curam etiam *De Anno*
 spectavit *Ordinatio anni &*
temporis; *cujus summa divisio est in*
annum, menses & dies.

Forma anni apud Romanos diversis
 temporibus diversa fuit. Primus enim
 Romulus instituit, vel potius a La-
 tinis institutum accepit annum dierum
 304 ^a. qui dies in decem menses erant
 divisi, eorumque primus erat *Mar-*
tius ^b; quem deinceps reliqui eodem
 ordine, quo hodie sequebantur. Sed p. 384.
 cum talis annus neque solis, neque
 lunae cursui conveniret, Numa eum
 ad lunarem anni formam redegit; quae
 est dierum 354. horarum 8. minuto-
 rum, ut vulgo dicunt, 48. quibus
 tamen amore, ut fertur, imparis nu-
 meri unum diem adjecit; & ex aliis
 Bb 5 decem

^a *Aliter Plut. Numa p. m. 71. & vid. Scalig.*
de emend. temp. II. p. m. 173. b Ovid.
Fast. I. 39. [De Romanor. annis ac men-
sibus vide praeter hodiernos Chronologos
Liv. I. 19. & imprimis Censorin. de D. N.]

decem mensibus (qui absque eo triginta quinque vel triginta sex dierum fuissent) sex diebus detractis duos menses formavit, unum viginti novem, alterum viginti octo dierum, *Januarium* scilicet & *Februarium*, quorum illum primum, hunc ultimum anni mensem statuit *c*: sed hic postea, nec fatis certum quando, inter *Januarium* & *Martium* mensem est interjectus: *Martium* autem primo loco movit *Numa*, quod pacis potius, quam belli artibus studeret *d*. Omnes menses imparem numerum dierum habuerunt, excepto *Februario*, qui ideo etiam funestus est habitus *e*; nisi id potius fuerit, quia *Parentalia*, festa majorum animabus placandis instituta, p. 385. eo mense fuerunt celebrata *f*. Cum vero annus solaris lunarem quotannis undecim diebus, & quarta circiter diei parte superaret, singulis bienniis mensis interkalaris fuit insertus post diem vigesimum tertium *Februarii*, qui dicebatur *Merchedonius*, & uno biennio viginti duobus, altero vigin-

ti

c *Ovid. Fast.* II. 49. *V. Plut. Numa p. m.*
72. A. d *Ibid. E. e* *Vid. Virg. Ecl. VIII.*
75. f *Ovid. Fast.* II. 533.

si tribus diebus constabat: & a Dea *Merkedona*, quae *mercedibus* & pensionibus *solvendis* praecerat, nomen habere creditur *g*. At cum in eo peccasset Numa, quod annum hunc lunarem uno die justo longiorem fecisset, rursus haec anni forma a cursu Solis recessit: itaque institutum fuit, sive a Servio Tullio Rege, sive a Decem-viris, ut vigesimo tertio, vel vigesimo quarto quoque anno Merkedonius mensis *b* omitteretur. Sed cum haec interkalatio arbitrii Pontificum esset *i*, illi pro libidine sua nunc plures saepe dies, nunc pauciores interkalabant *k*; ita ut tempore Julii Caesaris initium anni per sexaginta septem dies retrocessisset. Nam Pontifices, si, exempli gratia, citius aliquem magistratu abire vellent, pauciores dies interkalabant: si publicanos pensiones ferius persolvere cuperent, plures inferebant *l*. Ergo Julius Caesar, rerum potitus, annum ad cursum solis reformavit

p. 386.

g Vid. Scalig. de emend. Tem. II. p. m. 177.

h Vid. Gronov. Observ. II. 18. *i* V. Malasp. ad Cic. ad Att. 5. 9.

k Vid. Manut. ad Cic. Famil. VII. 2. in f. *l* Suet. Jul.

40. [Censor.]

mavit *m*, & jussit, ut A. U. 708. sexaginta & septem illi dies una cum Merkedonio mense adjicerentur; ita ut annus ille (qui *annus confusionis* dicitur) dierum esset 445. Porro vero constituit, ut annus in posterum constaret diebus 365. & horis sex, quae horae quibusque quatuor annis unum diem efficientes, post sextum Kalendas Martias, hoc est, 23. Februarii infererentur; unde is annus *bissextilis* (quod *sextus* dies ante Kalendas Martias *bis* numeraretur) est dictus: & haec forma anni est, qui hodie *Julianus*, sive *stili veteris* vulgo dicitur. De anno *Gregoriano*, sive *stili novi*, ut vocant, dicere ad institutum nostrum nihil attinet.

p. 387. *De Mensibus.* §. II. *Menses* cadem fere nomina olim, quae hodie apud nos, obtinuerunt: quorum ratio paucis verbis reddenda venit. *Januarius* mensis, qui annum aperit, a *Jano*, temporis Deo, est dictus *n*. *Februarius* a *februando*, sive *purgando*, quod tum populus *purgaretur* *o*: unde Graecis $\kappa\alpha\theta\acute{\alpha}\rho\tau\iota\varsigma$, hoc est, *expiatorius* appellatur *p*. *Martius* a *Mar-*
m *Vid. Ann. Marc. xxvi. 2. n* *Supr. sect. iv. c. 1. §. 14. o* *Supr. c. praec. §. 8. p* *Plut. Rom.*

a *Marte*, cui facer fuit. *Aprilis* ab *aperiēdo*, quod tunc terra mater sua viscera recludat: alii ἀπὸ τῆς Ἀφροδίτης, a Venere deducunt, cui eum tanquam generis sui per Aeneam auctori sacraverit Romulus. *Majus* in honorem *majorum* q, five *seniorum*; quemadmodum *Junius* in honorem *juniorum* dicitur: licet alii *Majum* a *Maja* r. Mercurii matre; alii denique a *Majestate* Dea, quae *Honoris* & *Reverentiae* filia fuit, dictum velint: *Junium* vero a *Junone*, unde *Junonius*, & *Junonialis* apud quosdam Latii populos est dictus s. *Julius* mensis olim ab ordine *Quintilis*, (scilicet a Martio p. 388: initium faciendo) postea in honorem *Julii* Caesaris *Julius* est appellatus; & eadem ratione sequens mensis *Sextilis* a *Julii* Caesaris successore *Augustus* dicitur. Reliqui menses ab ordine, quem post Martium mensem obtinebant, *September*, *October*, *November*, *December* sunt dicti. Postea etiam per adulationem in sequentium Principum honorem menses quidam ab iis sunt denominati; ut *September*
Ti.

q Ovid. *Fast.* V. 57. sqq. r *ib.* v. 81. sq.
s *Id.* *Fast.* VI. 61. sqq. *Iest.* V. *Junius.*

Tiberius ^t; *October Livius* in honorem *Tiberii*, ejusque matris, (quod tamen ipse fieri vetuit) iidemque menses postea *Germanicus* & *Domitianus* in honorem Imperatoris cognominis appellati sunt ^v. Imo Commodus Imperator omnibus mensibus nomina a suis cognominibus desumpta imposuit: sed haec omnia, ut usus testatur, post mortem eorum Principum sunt abolita ^x. [Qui menses *Neronei*, *Claudii*, *Germanici* cognomina habuerint, vid. ap. *Suet. Ner. 55. Tac. Ann. xv. 74. & xvi. 12.*]

Divisi erant *Menses* in tres partes a *Kalendis*, *Nonis* & *Idibus* dictas. *Kalendae* dicuntur *primus dies cujusque mensis*, a verbo antiquo *kalo*, hoc est, **p. 389.** *voco*; quia Pontifex *kalando*, sive *vocando* novam lunam populo nunciabat ^y. Et *Kalendis* quidem *Januariis munuscula* sive *strenas* sibi invicem mittebant, ut hodieque saepe fieri assolet ^z. Omnium autem mensium *kalendis pecuniae foenori datae* exigi solebant

^t *Suet. Tib. 26.* ^v *Id. Domit. 13.* ^x *Lantprid. 11. Suid. V. Κομμοδος.* ^y *Varr. de L. L. V. 4.* ^z *Ovid. Fast. 1. 185. sqq. Suet. Caj. 42.*

lebant * : unde liber, in quo debitorum nomina scribebantur, *kalendarium* dicitur *a*. *Nonae* mensibus Martio, Majo, Julio, & Octobri sex dierum, reliquis quatuor dierum erant; & nomen fortitae sunt, quia ad eas ab Idibus retro *novem dies* numerabantur *b*. *Idus* probabiliter ἀπὸ τῆς ἰδεῖν, sive a *videndo* sunt dictae; quia tum Luna plene conspiciebatur: vel, juxta alios, ab *iduando* *c*; quod verbum Etruscorum lingua significavit *dividere*, quia *Idus* mensem fere medium *dividunt* *d*. Kalendae in *Junonis* (quae inde *Juno Kalendaris* *e* est dicta) *Idus* in Jovis tutela erant *f*. Ratio denique dies more Romano numerandi e quovis kalendario peti possunt. p. 390. test. **

III. *Dies civilis* apud Romanos, sic De die, cut apud nos hodie, incipiebat a media

* [Horat. Epod. 2. f.] a *Vid. Celeberr. Noodt de foenore* II. I. b *Varro l. d.* c *Macrob. Sat. I. 15.* d *Horat. Od. IV. XI. 15.* e *Macrob. Saturn. II. 15.* f *Ovid. Fast. I. 55.* [& 56. ubi Kalendas *Ausonias* vocat, quod eas Graeci non habebant. Unde, quid Augusti proverb. *ad Kal. Graecas* voluerit, intelligitur. *Suet. c. 87.*] ** [v. Append. II.]

dia nocte g. † *Partes ejus erant Media nox, Mediae noctis inclinatio, Gallicinium, Conticinium^b, Diluculumⁱ, Mane, ad Meridiem, Meridies, Meridiei inclinatio, Sol occasus, vel suprema tempesta^k, Vesper, Crepusculum, Prima fax, Concubium^l, Nox intempesta, Ad mediam noctem.* Sed alias dies, ut & nox, in quatuor partes, *excubias*, five *vigilias* dictas, erat divisa.

*De diebus
festis &
profestis.*

IV. *Dierum* porro alii sunt *Festi*; alii *Profesti*. *Festi dies* sunt, qui *Diis* sunt dicati; iisque infunt ^m *Sacrificia*, de quibus fatis diximus: *Epulae*, cum dies divinis *epulationibus* celebrabatur; *Ludi*, qui in honorem *Deorum* fiunt, de quibus capite sequenti; & denique *Feriae*. *Feriae* dicuntur a Graeco verbo

g *Macrob. Saturn. 1. 3.* † (i. e. in definiendo die mensis; non in horis numerandis: nam earum ratione dies dividebatur in horas XII. five longus esset, five brevis. Eod. modo etiam nox. Ita oriente sole numerabatur hora prima diei, & sic porro usque ad XII. Tum post occas. sol. rursus hora prima noctis. F. R.) h *Plaut. Afin. III. III. 95.* i *Id. Amph. 11. 11. 105.* k *Lex. XII. Tabb. ap. Gell. xvii. 2.* l *Plaut. Trin. IV. 11. 44. quod tempus eleganter describit Virg. Aen. 11. 268.* m *Macrob. Saturn. 1. 16.*

bo ἐστὶν, hoc est, *festum diem agere*; olim enim *Festas* eas vocarunt ^u. Fuerunt hae *Feriae* vel *Publicae*, vel *Privatae*: *Publicae* rursus erant vel *Stativae*, vel *Conceptivae*, vel *Imperativae*. *Stativarum* feriarum praecipuae fuerunt *Agonalia* acta in honorem Jani idibus Januariis ^o; *Carmentalia* acta in honorem Carmentae (cujus templum erat Reg. Urb. VI II. eam pluri-
 rimi memorant conjugem fuisse Evandri Arcadis, & versibus oracula solitam reddere; propterea a *carminibus* dictam *Carmentam*, cum *Nicostratae* verum ei nomen esset ^p) III. Idus Januarias ^q & XVIII. Kalendas Februarias ^r; *Lupercalia* acta [XV. *] Kalendas Martias in honorem *Panis* ^s; *Matronalia* quae Kalendis Martiis agebantur in memoriam dirempti a *matronis* inter Romanos & Sabinos belli ^t. *Conceptivae* feriae sunt, quae quotannis a magistratibus, vel a Sa-

C c

cer-

■ Vid. Vossii *Etym. V. Festum*. ○ V. Ovid. *Fast.* I. 317. *sqq.* [ubi in vocis etymon inquirit.] p *Plut. Rom. p. m.* 31. q *Ovid. ib.* 461. r *Ib.* 617. * [ex I. Edit. supplevimus.] s *Ovia. Fast.* II. 267. 423. *sqq.* t *Ib.* III. 170. *sqq.*

p. 392. cerdotibus concipiuntur, five indicuntur; quales erant *Feriae Latinae*, de quibus alibi diximus *v*; *Paganalia*, quae quotannis celebrabantur a *pagis* rusticarum tribuum Diis tutelari- bus *x*; *Sementinae* feriae actae, cum *semina* terrae mandassent rustici, pro felici proventu frugum *y*; *Compitalia* *z*, quae Laribus celebrabantur in *compitis* *a*. *Imperativae* feriae erant, quas Consul, Praetor, vel Pontifex Maximus urgente necessitate *indicebat*, five *imperabat* *b*; cujus generis fuerunt *Novemdialia*, maxime indici solita, cum lapidibus pluuisse nunciatum esset *c*. *Privatae feriae* erant singularum familiarum, vel hominum: erantque vel *stativae*; vel celebrabantur occasione *natalium* *d*, *susceptionum fulgurum* *e*, (quemadmodum *Flaminica*, quoties tonitrua audiisset, feriata erat, donec placasset Deos *f*) & *expiationum*, vel *funerum*: Publicae feriae

¶ Sect. II. c. II. §. 2. & hujus Sect. c. I. §. 2. x *Ovid. Fast.* I. 669. y *Ibid.* 657. z *Gell.* x. 24. a *V. Ovid. Fast.* v. 140. b *Vid.* l. 26. §. 7. ff. ex quib. caus. maj. c *Liv.* I. 31. d *Ovid. Trist.* III. 13. 13. sqq. e *Macr. Sat.* I. 16. [*Liv.* III. 5.] f *August. de Civit. D.* VI. 10.

feriae indicebantur a Rege sacrorum *g*, & a Praetore *h*: ab illo, ut P. 393. sacra rite peragerentur; ab hoc, ut a negotiis forensibus vacaretur: nam nullum opus feriis facere licebat, nisi quod intermissum noceret *i*. [*Justitii* non meminisse auctorem, miror. Id autem *indicebatur* tum ob res publice laetas ad supplicationes aut ferias agendas, *Horat.* iv. Od. 2. 43. tum in moerore publico & imprimis exorto tumultu ad delectum habendum. Exempla illustria sunt ap. *Liv.* III. 3. 5. & IX. 7. *Suet.* Tib. 52. *Tac. Ann.* II. 82. III. 6. U. & *Pedo* ad *Liviam* vs. 181. sqq. Cessante causa, remittebatur *Justitium*, *Liv.* III. 5. *Tac. Ann.* III. 7. &c. *Fusus* haec peragit *Brisson.* de Form. p. 259.]

Profesti dies sunt, qui ad administrandam rem publicam, privatamque hominibus sunt concessi. Hi rursus erant vel *Fasti*, (Graecis *δικαίσιμος* *k*, vel *ἐνδίκος*) quibus Praetori tria illa verba *l*, *Do*, *Dico*, *Addico* (nam his, C c 2 ut

g Varro *de L. L.* v. 3. *h* Gell. x. 24.
i Virg. *Georg.* I. 268. *Tibull.* II. 1. 9.
k Pollux. VIII. v. 26. ex *Menandr.* | Ovid.
Fast. I. 47. seqq.

ut diximus, omnem suam jurisdictionem absolvebat) *fari* licebat; vel *Nefasti*, (Graecis ἀδικοί, ἀπρακτοί ^m, vel ἀποφραδεις) quibus id non licebat, quales erant omnes feriae, quando *res prolatae* esse dicebantur ⁿ (*vacantie*); cui contrarium est, cum *res rediisse dicuntur* ^o: & praeterea vindemiarum & messis tempore *res prolatae* erant *p*. Vel denique erant dies *Intercisi* ^q, vel *Endocisi* [aliis *Endotercisi*], ut olim dicebant, cum quibusdam horis jus dici posset, quibusdam licitum non esset; qui in fastis ita notantur, *F. P.* vel *N. P.* hoc est, *fastus prior*, vel *nefastus prior*. *Nefastos* autem imperite vulgo cum *religiosis* diebus confundunt, qui erant *tristi omine infames impeditique*, ut *dies Alliensis*, de quo mox ^r: licet tamen verum sit, *nefastos dies* aliquando improprie pro *infamibus* poni ^s; quemadmodum etiam apud Graecos *ἡμέραι ἀποφραδεις* ^t.

§. V.

^m *V. not. ad l. Poll. modo d. n Plaut. Capt. I. i. 10. & seqq. V. omn. Mun. & alios ad Cic. Att. VII. 12. & ad Or. pro Mur. 13. o Id. pro Sext. 61. p Stat. Sylv. IV. 4. 40. l. 1. pr. ff. de feriis. q Ovid. d. l. 49. r Gell. IV. 9. s Horat. Od. II. XIII. 1. Suet. Tib. 35. t Lucian. Timone p. 137. ed. Graev.*

§. V. Rursus alii dies erant *Comitia-* De aliis
Dierum
Discrimi-
nibus.
les, quibus *Comitia* haberi poterant *v*; alii dicebantur *Nundinae*, quasi *No-*
vendinae, quod *nono* quoque die re-
 dirent; (nam a *Nundinis* ad *Nundinas*
novem dies erant, diversi octo, inter-
 medii septem *x*) cum rustici ad mer-
 catum, judicia & leges accipiendas
 ferendasque in Urbem venirent, &
 post legem Hortensiam, ad lites quo-
 que curandas *y*: nam antea fuerant
 nefasti. *Praeliare* dies erant, quibus P. 395.
 fas erat res repetere, vel hostes laces-
 sere *z*; iisque opponuntur *Non prae-*
liare, ut *Dies atri*, qui erant *postri-*
die Kalendas, nonas & idus cujus-
 que mensis: nam ridicule infau-
 stum aliquid in particula *post* inesse
 credebant *a*. Et ita etiam Graeci *dies*
prosperos ἡμέρας λευκάς vocant *b*; quem-
 admodum e contrario Dion. Halic. ix.
 c. 23. diem, quo *Fabii* ad *Cremeram*
fluvium sunt caesi, μέλαιναν καὶ ἀποφρά-

C c 3

da

v Ovid. Fast. i. 53. Tac. Ann. xiv. 12.
x Dion. Hal. vii. 58. Varr. de R. R. ii.
 init. licet hodie quidam diversum sentiant.
 [v. nos ad p. 67.] *y* Macrobian. Saturn. i.
 16. *z* Ibid. *a* Id. Ib. *b* Menand. ἐν
 Λευκαδίᾳ p. 112. ed. Cl. Cler.

Id vocat. His diebus nihil publice geri poterat ; sed tamen recte distinguendi sunt a *nefastis* : *feriae* enim , ut vidimus , erant dies *nefasti* ; sed nihil minus , quam *atri*. *Inominales* dies erant quartus ante Kalendas , nonas & idus cujusque mensis *c* ; & etiam quaedam *feriae*. Denique dies *Alliensis* *d* infaustissimus habebatur ; quod eo die , qui erat xv. Kalendas Septembres , Romani ad *Alliam* fluvium a Gallis , & ad Cremeram à Vejentibus caesi fuerant *e*.

p. 396. In jure nostro invenimus dies *Comperendinos* *f* , quos litigatores sibi invicem in diem *perendinum* denunciabant ; dies *Status* , qui judicii cum peregrino , sive cum *hoste* *g* (ita enim *peregrinos* vocabant *b*) causa instituuntur ; & dies *justos* , sive triginta dies , qui dabantur ex Lege xii. Tabularum confessio , vel condemnato ad pecuniam conficiendam , vel alio modo sententiae judicis satisfaciendum *i*.

c Vid. Gell. v. 17. [& Bentl. ad Horat. III. 14. II.] *d* Ovid. in Ibin 219. Cic. Attic. IX. 4. Tac. Hist. II. 91. *e* Liv. VI. 1. *f* Macrob. Saturn. I. 16. *g* Plaut. Curcul. I. 1. 5. *h* Fest. V. Status dies. Cic. de Off. I. 12. *i* Gell. xv. 13.

CAPUT QUINTUM.

De Ludis Romanorum.

Ad Sacra etiam pertinebat cura ludorum publicorum; qui fiebant, vel Deorum immortalium irae placandae; vel benivolentiae conciliandae ^a; vel pro salute Populi; vel, ad Populi gratiam demerendam ^b.

Dividi possunt primo quidem a forma in Circenses, munera sive spectacula gladiatorum, & ludos Scenicos: deinde a tempore, quod fuerunt, vel Stati, vel Votivi, vel Extraordinarii. p. 397.

§. 1. Ludi Circenses primum a Romulo occasione raptus Sabinarum sunt instituti ^c in honorem Dei *Consi*, (qui, ut diximus, idem ac Neptunus fuisse videtur ^d) unde *Consuales* sunt dicti, & in Campo Martio primum videntur celebrati. *Circenses* autem primum dici coeperunt, cum Tarquinius Priscus *Circum* (ἱππικὸν θεῖατρον vocat Plutarchus *Paullo Aem. p. m. 272.*)

C c 4

Romae

^a Tac. An. XIV. 23. ^b Vid. Cic. de Off. II. 17. ^c Vid. Virg. Aen. VIII, 635. ^d Augustin. Epigr. 69.

Romae exstruxisset *e* in *valle Murcia* inter Aventinum & Palatinum montes, qui postea, distinctionis causa, cum plures Circi aedificarentur, *Circus Maximus* fuit dictus. Ejus longitudo fuit stadiorum trium cum dimidio, sive passuum 437½. latitudo unius stadii, sive passuum centum viginti quinque. Circum ejus aream erant *gradus*, sive *sedilia*, quae *fori* dicebantur; quos initio sibi quisque faciebat *f*, donec a Tarquinio Superbo lignea & permanentia sedilia *g*, postea ab aliis lateritia & denique marmorea sunt facta; quae triplici porticum ordine sustentabantur. Et dicitur quidem Tarquinius Priscus jam loca Patribus & Equitibus adsignasse *h*; (certe singulis Curiis loca sua adsignavit, Circo in triginta partes diviso *i*,) sed tamen libera Republica rursus promiscue spectarunt, donec primum Augustus *k*, mox Claudius *l*, & demum Nero *m* [ac Domitianus] varios ordines iterum separarunt: Augustus

c Liv. 1. 35. *f* Ibid. *g* Ibid. 56. *h* Liv. d. c. 35. *i* Dion. Halic. III. 68. *k* Suet. Aug. 44. *l* Id. Claud. 21. *m* Id. Ner.

gustus nempe & Claudius Senatores, Nero [*& Domitianus*] etiam Equites *. Capiebat Circus loca, ut, qui minimum dicunt, 150000 ⁿ. ut, qui plurimum, 485000 ^o. Circuitus ejus erat mille passuum, sive stadiorum octo. In altera extremitate Circi, quae in hemicyclum desinebat, ingens erat ostium *Moeniano* subjectum; qualia etiam duo erant a lateribus: in altera vero extremitate, quae rectilinea erat, duo erant moeniana *p* ad angulos, & in medio unum, cui rursus ingens ostium erat subjectum: atque in horum aliquo videtur fuisse *cubiculum* p. 399.

Principis *q*, cui, Circum ingredienti, ab omnibus assurgebatur *r*, & plaudebatur *s*; in alio forte locus Editoris, quod munus saepissime sustinebat Praetor *t*. Ex utroque latere ostii, quod erat in parte rectilinea, sex erant ostia minora, unde equi emitte-

C c 5 ban-

* [*Martial.* v. Epigr. 8. 14. 24. 26. 28. 36. & alibi. *Sueton.* Domit. 8. v. supra p. 49.]
 n *Dion. Halic.* III. 68. o *Notitia dign. Imp. Occid.* 13. p *Vid. de moeniasis DD. ad l.* 242. §. 1. ff. *de V. S.* [*& Festum cum aliis*] q *Suet. Ner.* 12. r *Plin. Paneg.* p. 158. ed. *Traject.* 1652. s *Cic. pro Sext.* 50. t *Juven.* x. 36.

bantur; quae dicebantur *Carceres* ^a (Gr. ἑπληγξ, vel βαλεις ^v) & cancellis erant clausa: haec autem universa Circi extremitas *Oppidum* dicebatur ^w. Ante carceres stabant duo *Hermuli*, sive *signa Mercurii*, funem, vel catenulam tenentia; ne equi ante datum signum excurrerent ^x; cujus loco *alba linea* aliquando videtur fuisse ducta; sive sulcus transversus creta repletus ^y; ad quam a *moratoribus* frontes equorum aequabantur, ne ante justum tempus lineam transilirent ^z; & hinc jam eleganter admodum Horatius *Epist.* 1. XVI. vs. 79. *mortem vocat ultimam lineam rerum.* *Area* Circi, sive *arena* adversus ferarum eruptionem non tantum claustris erat circumdata; sed etiam *Euripo* ^a, sive *canali*, qui a Nerone quidem sublatus ^b, at postea ab aliis Principibus restitutus fuit ^c.

In

u *Varr. de L. L.* IV. 32. *Virg. Georg.* I. 512.
v *Lucian. de non tem. cred. cal. p. m.* 413.
w *Vetus Poëta ap. Varr. de L. L.* IV. 32.
Vid. Sidon. Apollin. carm. XXIII. v. 317.
x *Cassiod. Variar.* III. *Epist.* 51. y *Cic. de amic. c. ult. Lucret.* VI. 91. *uterque omn. vidend.* z *Vid. Cl. Graev. Praef. I.* IX. *Ant.* a *Vid. Suet. Jul.* 39. b *Plin. H. N.* VIII. 7. c *Vid. Lampr. Heliog.* 23.

In medio Circi murus erat latericius, duodecim circiter pedes latus, altus quatuor, qui dicebatur *Spina* ^d; quia tanquam *Spina dorsi* corpus humanum, ita ipse Circum secabat: ad hujus spinæ ambas extremitates columnæ sive pyramides erant tres in formam coni, vel cupressi, circum quas currus flectebant; ita ut spinam & metas semper a sinistra haberent ^e; eaeque dicebantur *Metae* ^f; unde proverbiali locutione *a carceribus ad metas*, pro *ab initio ad finem* dicimus. In media spina ab Augusto Imperatore positus fuit *Obeliscus*, altus pedes centum triginta duos ex Aegypto advectus, qui Soli sacer erat: nec longe p. 401. inde alius erat pedum octoginta octo in honorem Lunæ erectus ^g. Præterea hic erant aediculae quaedam, statuæ & aræ Deorum, *delphines* & *ova*; de quibus mox plura. Et hæc de forma Circi.

Ante ipsos ludos statuæ Deorum in *Tensis* ^h suis, sive *Ferculis* celebri
Pompa

d *Cassiod. l. d.* e *Ovid. Am. III. II. 72.*
Lucan. VIII. 200. f *Vid. Horat. ad Od.*
1. 1. 4. g *P. Victor. de reg. Urb.* h *Vid.*
Suet. Jul. 76.

Pompa ⁱ per Circum traducebantur. Atque ^k in ea *Pompa* praeterea erant procerum filii pubertati proximi equis invec̄ti, quorum patres erant ordinis equestris; ceteri pedibus, qui in pedestri ordine erant militaturi: illi in alas & centurias; hi in classes, & ordines distributi. Inde sequebantur currum, & equorum singularium agitadores: & post eos athletae pudenda tantum velati: tum saltatores, tibicines, citharistae; ministri, qui thuribula argentea & aurea, & sacra publica ferebant: denique Deorum simulacra hominum humeris portata. Et hac *Pompa* peracta Consules & p. 402. Sacerdotes sacra faciebant.

*De Variis
Circen-
sium ge-
neribus.*

§. II. Ludorum Circensium sex potissimum genera fuerunt: *Cursus* nempe, *Lucta*, sive certamen gymnicum, *Ludus Trojae*, *Venatio*, *Pugna equestris* & *pedestris*, & denique *Naumachia*. Praecipue tamen *Circensium* appellatio *equorum cursibus* adhaesit, quibus supra fidem & modum delectabantur Romani ^l.

Cur-
i *Ovid. Amor. III. II. 43. Vid. omn. Voss. de Idol. II. 10. k Dion. Halic. VII. 72. l Vid. Javen. III. 223. VIII. & 118. x. 78. XI.*

Currebant vel *Curribus*, vel *Equis*; *De Cursu*;
& *Equis* quidem vel *Singularibus*, vel
Desultoriis; cum in ipso cursu ex uno
in alterum transilirent *m*.

Aurigae (qui fere erant homines
ignobiles, & plerumque servi, donec
corruptis Reipublicae moribus nobil-
lissimi quique, imo multi ex Impe-
ratoribus, sese turpissime huic studio
dederunt) *aurigae*, inquam, divisi erant
in quatuor *greges*, sive *societates* (quas
proprio nomine *factiones* *n* dicebant)
colore vestium distinctas *o*. Vocaban-
tur autem *Factiones Albata*, quae *al-*
bis; *Ruffata*, quae *rubris* sive *ruffis*;
Veneta, quae *venetis*, sive *caeru-*
leis *p*; & *Prasina* denique, quae *por-*
raceis (*πράσιον* Graecis est *porrum*) sive
viridibus vestibus utebantur *q*; sed ha-
rum factionum praecipuae erant *Pra-*
sina & *Veneta* *r*. Domitianus *Aura-*
tam & *Purpuream* factiones adjecit *s*;
sed earum rarior occurrit mentio. Hac
factiones universum Populum in varia
studia scindebant *t*, ita ut pro hac vel
illa

m Propert. IV. II. 35. *n* Fest. hac V.
o Ovid. Am. III. II. 78. *p* Suet. Vitell.
14. *q* Sidon. Apoll. carm. XXIII. 323.
r Martial. x. 48. *s* Suet. ejus vita 7.
t Ovid. Amor. III. II. 67.

illa factione sponſionibus certarent *v* ; & aurigis identidem nummos ostenderent, qui victori contingerent, ut eorum spe majores conatus ederent *x* ; imo ad atrocissimas seditiones aliquando hae contentiones eruperunt *y*. Et etiam Principes (sed nequiores fere) factionem aliquam sibi dilectam habebant ; quod de *Cajo*, *Nerone*, *Vitellio*, *Vero* Imperatoribus ll. citt. videri potest *z*.

Currendi porro *ratio haec fuit* : Cur-
 p.404. ribus ante carceres stantibus eo ordine, qui forte obtigerat *a*, (nam multum referebat ex quo quis ostio emitteretur ; qui enim ex extremo ostio versus Circi latus emittebatur, longe majus spatium absolvere debebat, quam ille, qui spinae erat proximus) ille, qui ludis praesidebat, *mappa* *b*, vel *panno* *c* misso signum cursui dabat. Tum statim *d* catenula Hermulorum dimissa in cursum effundebantur a dex-
 tra

v *V. Juven. xi. 195. & sqq. Mart. xi. 1.*
x *Suet. Claud. 11. y Vid. Minut. Fel. p.*
42. ed. Oiz. & ibi Oiz. z Suet. Cajo 55.
Ner. 22. Vit. 14. Capitol. Vero 4. a Vid.
Virg. Aen. v. 132. b Martial. xii. 29.
c Juven. xi. 196. d V. elegantem locum
Lucret. 11. 265.

tra parte Circi circum metas arctissime sinistram versus *e*; quique primus illud curriculum septies *f* absolvisset (quod maximae artis & industriae fuisse facile potest concipi) victor erat *g*. Haec autem septem curricula unus *Missus* dicebantur; quales viginti quinque fere quoque Circensium die absolvi solebant *b*, aliquando magna quadam festivitate plures *i*: & ne in numero curriculum erraretur, ex septem *delphinibus*, (& hoc quidem, quia ludi Circenses primum in honorem Neptuni, cui haec animalia sacra sunt, fuerunt instituti) vel *k ovis ligneis* columnis in spina stantibus impositis *l* quoque curriculo unum tollebant; vel, ut vult Cl. Graevius *m*, (qui etiam *delphinas* illos & *ovae* paullo aliter explicat) columnis ea imponebant. Finito missu auriga in spinam desiliebat; & postquam voce praeconis victor pronuntiatus esset *n*,
 praec-

e Ovid. Amor. III. II. 12. & 69. seqq.
f Varro ap. Gell. III. 10. *g* Propert. II. XIX. 65. *h* Varro ap. Serv. ad Virg. Georg. III. 18. *i* Suet. Domit. 4. *k* Liv. XLI. 27. Juven. VI. 590. *l* Dio L. XLIX. circa fin. *m* Praef. Tom. IX. Antiq. Rom.
n Vid. Virg. Aen. v. 245.

praemium accipiebat : quod saepe ingens erat , etiam in pecunia numerata o.

Secundum ludorum Circensium genus fuit Gymnicum , sive Athleticum ; quod eorum erat , qui virium vel velocitatis gloria certabant , & comprehendit Cursores , Pugiles , & Luctatores p. Originem habuit a Graecis ἤ , quod ex nomine patet ; dicitur enim certamen *Gymnicum* a Graeco γυμνός , *nudus* ; quia *nudi* certabant , pudenda tantum subligaribus velati. Hinc etiam p. 406. *Gymnasium* dicitur locus , ubi aliquis quavis ratione *exercetur* : *Athleticum* quoque dicitur , vela a Graeco ἄθλον , *certamen* ; vel ab ἄθλον , quod *certaminis*

o *Mart. x. 74. p Dion. Halic. vii. 73. q V. Horat. Epist. ii. i. 32. [Varias artis Gymnastricae species enumerant Propert. iii. 12. & Martial. vii. 31. Tum praeter Mercurialem de hac arte , quae tam ad militiam & medicinam , quam ad athletas pertinet , docte ac fuse differunt Auctores Histor. Acad. Litt. Paris. T. i. p. 108. Vide etiam eorundem Memor. T. ii. p. 120. & 150. de saltatione : p. 197. de sphaeristica : p. 270. 303. 329. sqq. de Athletis : T. iv. p. 316. de lucta : p. 353. de Pugilatu : p. 388. de Cursu : p. 441. de Pentathlo : p. 458. de Disco.]*

nis praemium notat; quamvis hoc nomen pugilibus tantum proprie & luctatoribus adhaeserit.

Cursus certamen eadem ratione instituebatur ac id quod equorum erat & curruum; ut scilicet ex quaque factione unus vel plures currerent. Hi aliquando cum aurigis per aliquod spatium simul vecti postea desiliebant, & *Parabatae* dicebantur *r*. Conficiebant autem quandoque, teste Plinio *H. N. VII. c. 20.* passuum CLX. millia, & ultra.

Pugiles dicti sunt a *pugno*, ut Graecis *πύκτης* a *πύξ*, quia *pugnis caestibus* armatis certabant *s*: *Caestus* autem fuerunt *genus chirothecarum* ex corio *t*, quibus plumbum, vel ferrum erat infutum, ut ictus essent graviores *v*; & loris firmitatis causa ad humeros & brachia alligabantur *x*. [v. omn. L. Bos in *Διατρ.* ad I. Cor. IX. 27. & prov. *Os pugilis.*]

Lucta est, cum alter alterum in p. 407.
terram brachiorum viribus prosterne- *De Lucta.*

D d

re

t *Dion. Halic. VII. 73.* *s* *Horat. Serm. II. 1. 26.* *t* *Virg. Aen. v. 404.* *v* *Cic. Tusc. Q. II. 17.* *x* *Virg. Aen. v. 425. Preper III. 12. 9.*

re conatur, quae Graecis *πάλη* dicitur; unde locus, ubi exercebantur luctatores, dicebatur *Palæstra*; quamvis ea vox saepe pro ipso exercitio *y*, saepe pro quovis gymnasio ponitur, veluti apud *Martialem* *IV. n. 8.* ut mihi quidem videtur. Luctatores oleo, vel ceromate ungebantur *z*, ut membra eorum agilia essent; & rursus pulvere, vel arena conspergebantur *a*, quo facilius possent prehendi *b* [& ad sudorem comprimendum. *V. Mercur. de arte gymnastica. F. R.*]: unde *Anacharsis Scythæ* philosophus oleum vocavit *μανίας Φάρμακον*, quod eo uncti Athletæ, ut *insani*, in amicos pugnarent *c*: & hinc etiam *decus olei* pro *præstanti athleta* ponitur apud *Catullum* *n. 64. vs. 64.* Omnes autem *Gymnici* exquisitissima *d* diæta, & multa exercitatione utebantur *e*. Et etiam hyeme exercebantur in loco tecto, qui *Xystus* dicebatur: *Xystum* vero erat locus apertus, ubi sudo coe-

lo

y Terent. Eun. III. II. 24. z Juven. III. 68. a Suet. Ner. 45. b Lucian. de gymnas. non procul ab init. c Diog. Laërt. I. 104. d S. Paul. I. ad Corinth. IX. 25. e Vid. Horat. de Arte 413.

lo se exercebant. Gr. περιδρομῆς f. p.408.
[Hanc distinctionem nihili esse, docet Gudianus ad Phaedr. 11. fab. v. 18.]

Praeterea inter gymnicos ludos erat *Saltus*, & *Disci jactus* g; & quia ita *quinque* exercitii generibus hi ludi constabant, Graecis Πένταθλον b & Παιγκράτιον, Latinis *Quinquertium* i sunt dicti: sed duo posteriora genera raro, aut nunquam apud Romanos usitata fuisse videntur.

Tertio: in Circo etiam *Ludus Trojae* fiebat a pueris nobilibus k majoribus & minoribus l, turmatim in equis discurrentibus & speciem ludicri certaminis exhibentibus; quod graphice describit Virgilius *Aen. v. vs. 561. seqq.*

Quartum spectaculorum Circensium *De Venatione* genus erat *venatio*; quae erat *pugna ferarum inter se, vel cum hominibus*: vel

D d 2 etiam,

f Vitruv. V. 11. & ibi Philand. Vid. Suet. Aug. 45. Galba 15. coll. c. Plut. Galba p. m. 1060. g Martial. xiv. 162. h Plin. H. N. xxxiv. 8. (Epiet. Manual. 26. 2. ubi etiam lectu digna de Athletarum diaeta invenies, F. R.) i Fest. hac v. (Et qui quinque his certam. gener. victor fuisset, vocabatur *Quinquertio*. Id.) k Tacit. Ann. xi. 11. l Suet. Jul. 39.

etiam, ostentatio tantum & traductio
 ferarum per Circum: vel denique etiam,
 lusus ferarum mansuefactarum, aliarum-
 que, ut leonis & leporis *m*: ad quam
 exhibendam Circus aliquando in mo-
 p. 409. dum sylvae arboribus replebatur *n*.
 Prima venatio fuit *L. Metelli* *o*, qui
 A. U. 503. elephantos centum qua-
 draginta duos, de Poenis captos, in Cir-
 cum induxit; quos jaculis interfectos
 tradunt penuria consilii, quoniam ne-
 que ali placuisset, neque donari Re-
 gibus. Postea hae venationes saepissi-
 me sunt repetitae, feris omnis generis
 incredibili multitudine *p* & immani
 sumptu ex diffitis regionibus Romam
 advectis *q*, quae, donec ludorum
 tempus appeteret, in *Vivario* serva-
 bantur, & faginabantur *r*. Hae ferae
 aliquando ab ipso Populo jaculis in-
 terficiebantur; aliquando inter se pu-
 gnabant, vel cum *Bestiariis* *s*; qui
 erant, vel ad hanc poenam damnati
 (quod

m *Martial.* I. 6. 14. & alibi. *n* *Vopiscus*
Probo 19. *o* *Plin. H. N.* VIII. 6. *p* *Ibid.*
 16. & seq. *q* *Coelius ad Cic. Famil.* VIII.
 2. 4. 6. *Dio* LV. *p. m.* 377. *Symmach.*
 IX. *ep.* 125. 132. *r* *Procop. de bell. Gorb.*
 I. *s* *Cic. in Vatin.* 17.

De Pugna &c. ac Naumachia, &c. 421

(quod in Christianos t frequentiffimum erat) vel sponte pugnabant v, five ferocia, five auctoramento inducti; qui tamen infames vulgo habebantur x.

Quinto: pugna equeſtris & pedestris p. 410.
ad imaginem veri belli fiebat; caſtris De Pugna
etiam quandoque in Circo poſitis y, equeſtri &
ita ut multi ſaepe occiderentur: & ad pedestr.
hunc modum Claudius Imperator in
campo Martio expugnationem, di-
reptionemque oppidi edidit z.

Sexto: Naumachia, five praelii na- De Nau-
valis aſſimilatio primis temporibus machia.
etiam in Circo edita fuit aqua per
ſubterraneos meatus in eum inducta,
tum ad delectationem, tum ad exer-
citiſium: poſtea vero ſolo excavato a
Naumachiae hinc inde conſtitutae
ſunt, in quibus juſtis pene claſſibus
certabatur b.

Ludi ſcenici, & Gladiatores etiam
quandoque in Circo ſunt dati; ſed nos
de illis ſeorſim dicemus.

D d 3

Pompa

t Cyprian, Epist. 54. v Juven. vi. 99.
x L. i. §. 5. ff. de poſtul. y Suet. Jul.
39. & Domit. 4. z Id. Claud. 21. a Mar-
tial. de ſpectac. 26. b Tacit. Ann. XII.
56. Suet. Claud. 21.

Pompa Circensium temporibus Constantini Magni sublatam fuit, cum ille gentilium ritus averfaretur; & circa idem tempus Naumachia defiffisse videtur; pugnas vero equeftres ac pedestres ad Justinianum usque obtinuisse verofimile est: reliqua spectacula, p. 411. Roma a *Gothis* A. C. 410. capta, sunt abolita; sed Constantinopoli curule certamen, usque dum Urbs a Latinis, vel potius *Francis & Venetis* A. C. 1204. expugnaretur, permansit.

De Gladiatoribus. §. III. Alterum ludorum genus fuit *spectaculum Gladiatorum*; quod olim omnium celeberrimum, & populo gratiffimum fuit c. Unde lege Tullia Ciceronis vetitum fuit, ne quis biennio, quo peteret, Gladiatores daret d. Hoc propria voce dicebatur *Munus* e; quia *munus*, sive *officium* se mortuis praeftare putabant: hinc *Munerarius* & *Munerator* f est dictus, qui hos ludos edebat, qui etiam *Editor* g, & *Dominus* b: & hic per dies, quibus Gladiatores dabantur, licet privatus effet,

c *Cic. pro Sext.* 58. *seqq.* d *Ipsè pro Sext.* 64. *In Vat.* 15. e *Suet. Jul.* 26. f *Flor.* 111. 20. g *Capitolin. M. Anton. Phil.* 23. h *Cic. Att.* II. 19.

effet, insignibus tamen magistratum utebatur *i*.

Exemplum rei ab Etruscis; *origo* a funeribus fuit: quia olim captivis ad sepulchrum mactatis caesorum manes placari credebant *k*. Hoc praetextu ergo Romae primum publice Gladiatores sunt dati a *Brutis fratribus* *l* A. U. 490. in funere patris sui *m*, & prisca quidem Republica non, nisi in funeribus illustrium virorum; sed mox quoque in privatorum *n*, & denique etiam in mulierum funeribus sunt dati *o*: processu vero temporis voluptatis tantum, & Populi gratiam captandi causa Gladiatores dari coeperunt *p*. Dabantur autem a Magistratibus: ut primo ab Aedilibus *q*, ad quos proprie ludorum cura spectabat; tum a Praetoribus *r*, & ex instituto Claudii a Quaestoribus *s*; a Consulibus *t*, &

D d 4 Sacer-

i Cic. de L. L. II. vers. fin. *k* Vid. Virg. Aen. x. 518. *l* Val. Max. II. 4. 7. [ex I. Edit. Liv. Epit. xvi.] *m* Quod turpissima avis opinio ad Bruti primi Cons. filios refert Kipping. *n* Vid. Horat. Serm. II. III. 85. *o* Suet. Jul. 26. *p* Cic. pro Mur. 18. 36. &c. *q* Suet. Jul. 10. & passim auctores. *r* Juven. VIII. 143. *s* Suet. Claud. 24. *t* Id. Ner. 4.

a Sacerdotibus aliquando, ut videtur *x*, sed rarius dati sunt. Postea ex instituto *Alexandri Severi* Imperatoris *Arcarii* eos dederunt ex *arca* fisci *z*; denique Imperatores, & uno verbo omnes, qui gratiam Populi captabant.

p. 413. In Provinciis etiam a Regibus *a* & Praefidibus earum, & in coloniis ac municipiis ab eorum magistratibus sunt dati; & denique etiam a privatis, & quidem vilissimis *b*. [Sed sub Tiberio cautum fuit Senatusconsulto, *ne quis gladiatorium munus ederet, cui minor cccc. millium res.* Tac. Ann. iv. 63.] Dies, quibus praecipue dabantur, erant Saturnalia *c*, & Quinquatrus (Minervae festum *d*); iisque diebus in honorem Principis, vel ab ipso Principe, vel a Senatu aliquando plures dies sunt additi. *Trajanus*, exempli gratia, licet optimus Princeps esset, per dies centum & viginti tres, decem millia Gladiatorum dedit

x *Id. Aug. 44. Plin. Epist. VII. 24. licet illi forte de Circensibus, vel Scenicis ludis loquantur.* *z* *Lampr. ejus vita 43.* *a* *Joseph. Ant. Jud. XIX. 77.* *b* *Juven. III 34. seq. [Martial. III. 16.]* *c* *Auson. de feriis Rom. 36.* *d* *Ovid. Fast. III. 811.*

dedit e : & eo denique haec infamia evasit, ut legibus fuerit coërcenda f, donec a Constantino Magno plane fuit sublata g : quanquam vel sic tempore res opus habuerit, ut omnino tolleretur, & demum ab *Honorio* Imperatore plane vetita fuerit b.

Habebantur & alebantur Gladiatores Romae in *ludis* i, qui plures in Urbe fuerunt; quique suos habebant *Procuratores* k, vel *Curatores*; quod munus etiam inter honores fuit l. Alebantur autem cibo multo & valido; unde *gladiatoriam saginam* dicit Tacitus *Hist. L. II. c. 88.* Praeerant illis *Lanistae*, (a *laniando*, ut videtur, dicti m) qui Gladiatores emebant, aut pueros exposititios huic rei tollebant; tota autem manus, quae sub uno *Lanista* erat, dicebatur *Familia* n. Hi *Lanistae*, cum Gladiatores erudirent, dicebantur *commentari*, & *dictata dare* o, & ipsi etiam *magistri* vocabantur

D d 5 tur

e *Xiphilin. in Trojano.* f *Suet. Jul. 10.*
 g *L. un. Cod. de gladiat.* h *Theodoret. Hist. Eccl. v. 26.* i *Suet. Jul. 26.* k *Id. Cajo 27. Grut. p. ccclxxvi. 3.* l *Tacit. Annal. xi. 35.* m *Donat. ad Terent. Eun. II. II. 26.* n *Suet. Aug. 42.* o *Id. Jul. 26. Varro de L. L. v. 7.*

tur *p* ; quia revera scripto ea committentur *q* : tirones autem ita instituebant, ut *rudibus* cum Lanista *batuerent* *r* ; (unde ipse ludus *Batualia* est dictus *s*, & inde hodierna vox Gallica *Bataille* descendit) erat autem *rudis* gladius e ligno, qui Lanistis e ferula arbore *t*, tironibus e graviore ligno fuisse videtur.

De Amphitheatro.

P. 415.

§. IV. *Locus pugnae* aliquando fuit *ad rogam*, cum in defunctorum honorem munus daretur; saepe in *foro* *v*, quod tum signis & tabulis ornatum erat *x*: ordinarie vero in *Amphitheatris*. *Amphitheatra* primum quidem lignea & temporaria fuerunt: sed horatu Imperatoris Augusti *Statilius Taurus* *y* primum e lapide struxit. [Amphitheatri Atiliani casus Fidenae L. hominum millia obruit. v. Tac. Ann. IV. 62-3. cum nota Lipsii.] Maximum autem fuit, quod a Vespasiano Imperatore coeptum *z*, a filio ejus Tito perfectum est *a*, & hodie
Co-

p Cic. de Orat. III. 23. *q* Juven. XI. 8.
r Suet. Caes. 32. & 54. *s* Gloss. veteres.
t Xiphilin. in Commod. *v* Propert. IV. IX. 50. *x* Cic. Verr. I. 22. & ibi Asc. *y* Suet. Aug. 29. *z* Id. Vesp. 9. *a* Xiphil. in vita ejus.

Colisaeum dicitur, corrupte pro *Colossaeum* a Neronis *Colosso*, qui juxta hunc locum fuit; cujus stupendae ruinae hodieque supersunt ^b. Dicebatur etiam *cavea* a forma *concaua* ^c; & *arena* ^d, quia locum pugnae *arena* sternebant, quo certantes firmiter starent [aut *scoabe*, quae cruorem inberet]: unde etiam *arena* ^e pro ipso *spectaculo* dicitur, & qui in ea pugnant *arenarii* ^f. Capiebat arena amphitheatri Titi locorum octoginta & septem millia ^g, & forma ejus erat, p.416. ut vulgo dicitur, ovalis ^h. In medio arenae videtur ara fuisse Jovis Latiaris; infra spectantes vero erant ostiola quaedam ad emittendas feras ⁱ: nam hic venatio etiam quandoque instituebatur. Projectura muri, qui proxime arenam cingebat, dicebatur *Podium*; ad quod primi senatorum, & magistratus in sellis suis curulibus spectabant ^k: ubi etiam erat *Suggestus*,
five

^b Vid. *Martial. de Spectac.* I. & 2. ^c *Anni. Marc.* XXIX. 2. ^d *Horat. Ep.* I. I. 6. ^e *Juven.* III. 34. ^f *L.* 38. pr. ff. *de oper. libert.* l. 21. §. 2. ff. *de testibus.* ^g *P. Vi-ctor de Regg. Urb. Reg.* III. ^h *Calpurn. Ecl.* VII. 33. ⁱ Vid. *Plaut. Persa* III. III. 31. ^k *Juven.* II. 145. seq.

sive *Cubiculum Principis* ^l, *Tribunal Editoris*, & *sedes Vestalium* ^m; qui locus contra insultum ferarum cancellis ⁿ, & lignis quibusdam versatilibus erat munitus ^o. *Sedilia*, sive *gradus* senatorum & equitum pulvillis erant instrati ^p; reliqui vero nudo lapidi insidebant, ut apud Graecos quoque obtinuit: unde scitum narratur dictum *Aristippi* a quopiam interrogati, *Cui bono eruditio? ad hoc saltem*, inquit, p. 417. *ne in theatro lapis super lapidem sedeat.* *Praecinctioes* erant *gradus* majores ^q, qui reliquos quasi cingebant: *aditus* vero, quibus ad *sedilia* ibatur, dicebantur *Vomitoria* ^r; quia populum, qui frequentissimus eo convenire solebat, quasi *evomebant* ^s. Ab his *profectae Viae* ^t *gradus* *Caveae* secabant, quae dicebantur *Scalaria* ^v: spatia autem inter duo *scalaria* dicebantur a forma, *Cunei* ^x, qui certi certis erant ad-

l *Vid. Suet. Jul. 76. & Ner. 12. m Id. Aug. 44. Cic. pro Mur. 35. n Plin. H. N. xxxvii. 3. o Calpurn. Bucol. Ecl. vii. 51. Ann. Marcell. xix. 5. p Juven. iii. 153. q Vitruv. v. 3. r Macrob. Saturn. vi. 4. s Vid. Virg. Georg. ii. 462. t Martial. v. 14. v Vitruv. v. 6. x Juven. vi. 61.*

adsignati *y* ; unde *excuneari* aliquem dicitur apud *Apulejum Florid.* III. *initio propius*, pro *ordine suo removere*. Superior Amphitheatri pars constabat porticibus & loco plano, ubi pullati & foeminae spectabant *z*. Infimi gradus, qui Arenae proximi erant, Senatoribus & Legatis exterarum gentium erant adsignati *a*, & dicebantur *Orchestra* *b* : proximi *Quatuordecim* gradus Equitibus & Tribunis *c* militum ex lege *Roscia* *d* erant tributi: p. 418
 reliqua loca populo patebant, & *Popularia* dicebantur *e* ; nisi, quod honoris causa aliquando locus Gladiatoribus publice datus fuit *f* : & arbitrii Editoris etiam fuisse videtur iis, quos honoratos vellet, locum digniorem adsignare *g* : quod nescio in aliis jam observatum sit. Ad haec loca cuique *dissignanda* constituti erant *Dissignatores* *h*, qui etiam *Locarii* dicebantur *i* ;
 quorum

y Suet. Aug. 44. Martial. v. 41. *z* Calpurn. Bucolic. vii. 26. *a* Suet. Claud. 25. *Juven.* XLIII. 5. *b* Juven. III. 177. *c* Martial. III. 95. *d* Horat. Epist. I. I. 62. [v. supra ad pag. 40.] *e* Suet. Claud. 25. & Domit. 4. *f* Cic. Phil. IX. 7. *g* Id. ad Attic. II. I. p. 173. ed. Graev. *h* Plautinus prologus Poen. 19. *i* Martial. v. 24.

quorum proprium verbum, quum aliquem indignum loco pellerent, erat *excitare* *k*, vel *suscitare*. Erant etiam in Amphitheatris occulti *tubuli*, ex quibus spectantes croco diluto *l*, aut aliis fragrantibus liquoribus conspergebantur *m*. Aestu solis urgente totum quantum erat Amphitheatrum velis *n*, (quae aliquando, tanta erat luxuria temporum! serica *o* vel purpurea erant *p*, & *velaria* etiam videntur dici *Juvenali* *iv. vs. 122.* *Pegmata* autem, de quibus *ibid.* loquitur, erant machinae lignae, ita artificiose compositae, ut occulte crescerent, & decrescerent *q*; quales fere hodie videmus in dramatibus musicis, quas *Operas* vulgo dicunt) velis, inquam, amphitheatrum obducebant; ad quem finem in summa muri circumferentia foramina erant, quibus mali immittebantur *r*: nimio autem vento haec vela

k *Id.* *v. 14.* & *III. 95.* *l* *Id.* *v. 26.* & *de spectac.* *3.* *Senec. Nat. Quaest.* *11. 9.* *m* *Vid. copiosissime de hac re differentem* *Celeb. Ez. Spanhem. ad Callim. hym. in Apollin.* *83.* *n* *Martial.* *xii. 29.* *o* *Dio L. XLIII.* *p* *Xiphilin. Nerone.* *q* *Mart. de spect.* *18.* [*v. omn. notas ad Phaedr. v. 7. 7.*] *Claudian. de Mall. Cons.* *323.* *r* *Lucret.* *1v. 73.*

vela prohibente utebantur *causis*,
 (quemadmodum Cajum Imperatorem
 illud Senatoribus concessisse legimus *s*)
 sive *pileis*, & *umbellis* *t*. Juxta am-
 phitheatrum erat *Spoliarium* *v*, sive *lo-*
cus, in quem mortui, vel lethaliter *sau-*
cii unco trahabantur.

§. V. *Gladiatores* olim fuerunt e fer- *De ipsis*
 vis, iisque vel *ad ludum*, vel *ad gla-* *Gladiato-*
dium damnatis; quae duo ita differunt, *ribus.*
 quod *ad gladium damnati* intra annum
 confumi deberent; *in ludum* vero *da-*
mnati post certum tempus poterant li-
 berari *x*. Fuerunt etiam sumpti ex ca- p. 420,
 ptivis, aut ab Imperatore datis, aut a
 Lanista emptis. Postea vero etiam li-
 beri homines aut pretio *y*, aut libidi-
 ne pugnandi *z* in arena depu-
 gnarunt: & denique etiam viri nobi-
 les *a* in gratiam Principum eo indigni-
 tatis venerunt *b*; quin, quod magis
 quis miretur, etiam feminae *c* hac ra-
 bie fuere correptae; & improbo quo-
 que

s Dio I. LVIII. *t* Martial. XIV. 26. 27.
v Lamprid. Comm. 18. *x* Ulrian. ap. Pi-
 thoeum coll. L. L. Mosaic. & Rom. Tit. XI.
y Juven. VIII. 191. *z* Liv. XXVIII. 21.
a Juven. II. 143. *b* Suet. Jul. 39. & N.
 12. *c* Id. Domit. 4. [Juven. saepius.]

que novitatis quodam studio nanos in arena congregantes videre cupiverunt *d*: sed tamen omnes infames sunt habiti *e*. Liberi homines, qui se ipsos in arenam vendebant, dicebantur proprie *auctorati f*, & eorum merces *auctoramentum g*, sive *gladiatorium b*. Hi auctorati jusjurandum praestabant, se omnia facturos, quae legitimos Gladiatores deceret; cujus formula apud *Petronium Arbitrum c. 117.* ita extat: *Uri, vinciri, verberari, ferroque necari*; *Et quicquid aliud Eumolpus jussisset, tanquam legitimi gladiatores domino corpora animasque religiosissime addicimus.*

Distincti fuerunt Gladiatores tum armis, tum ratione pugnandi: nos singula eorum genera levi calamo recensebimus. Quidam dicti sunt Secutores i, quorum arma fuerunt galea, clypeus & gladius, vel massa plumbea k: cum his plerumque committentur

d Stat. Sylv. I. VI. 60. e Vid. l. 21. §. 2. ff. de testib. f Horat. Serm. II. VII. 58. g Vell. Paterc. II. 28. de Sulla, licet alio sensu. Suet. Tib. 7. h Liv. XLIV. 31. i Cic. Att. VII. 15. Juven. VIII. 210. k Isidor. Orig. XVIII. 55.

bantur *Retiarii* ^l qui *reti jaculo* adversarios impedire conabantur, & *fuscinam* ^m five *tridente* interficere: hos, cum frustra rete misissent, inter illud colligendum per arenam fugientes secutores *insequebantur*, unde illis nomen. *Threces* ⁿ *parmam*, five *peltam* habuerunt, & *sicam*, five *barpen*, qui gladius est incurvus ^o; cum quibus fere compositi fuerunt *Mirmillones* ^p; qui *piscis* effigiem in galea habebant: unde *Retiario* cum *Mirmillone* pugnantem (nam & hi saepe committebantur) canebatur: *Non te peto, piscem peto;* ^{P. 422}
quid me fugis, Galle q? *Samnites*, qui postea *Hoplomachi* ^r; scuta habebant argento caelata ^s; *balthcum*, five *spongiam* (ut *Livius* loco in margine libri citato appellat) pectoris tegmen, ocreas in crure sinistro ^t; galeam denique cum cristis, five pinnis. *Essedarii* ex *essedo* Gallorum & Britannorum ^v more pugnant ^x; *Andabatae*

E e vero

^l *Suet. Cajo* 30. *Id. Claud.* 34. ^m *Juven.* II. 143. ⁿ *Horat. Serm.* II. VI. 44.
^o *Vid. Juven.* VIII. 200. *Suet. Cajo.* 32.
^p *Auson. Technopægnio* p. 488. *ed. Tollii.*
^q *Fest. V. Retiarii.* ^r *Suet. Caj.* 35. ^s *Vid. Liv.* IX. 40. ^t *Vid. Juven.* II. 158. & VI. 255. ^v *Tac. Agric.* 35. *sqq.* ^x *Caes. B.* G. IV. 33. *Virg. Georg.* III. 204.

vero ex equis, & quidem clausis oculis *y*. *Dimachaeri* duobus gladiis *z*; *Laquearii laqueo* ad adversarios impediendos utebantur *a*. Et haec fere diversa gladiatorum genera fuerunt. Sed tamen etiam aliis cognominibus fuerunt distincti: dicti enim sunt quidam *Suppositicii b*, qui aliis victis, vel fessis *supponebantur*; quidam *Meridiani*, qui inermes fere & indocti pugnant *c*; alii *Fiscales*, sive *Caesariani*, & *Aulici*: ex quibus fuerunt *Postul-*
p. 423. *ticii d*, qui a populo nominatim *postulabantur e*, quod eximii arte, virtute & ornatu essent: *Catervarii* denique dicti, qui confuse & *catervatim* pugnant *f*. *Arma gladiatorum Ornamenta* dicebantur *g*.

Ante ipsum muneris diem Editor per libellum publice affixum illud edicebat

y Vid. *Martial.* v. 24. [hoc nil ad rhombum. Sed Epigr. seq. *Hermen omnibus eruditum armis* laudat. Ceterum de prov. *Andabatarum more pugnare* v. Erasmus.] *Cic. Fam.* VII. 10. *z* *Artemidor.* II. 3. *a* *Isid. Orig.* XVIII. 56. *b* *Martial.* v. 24. *c* *Suet. Claud.* 34. *Senec. Epist.* 7. *d* Vid. *Suet. Domit.* 4. *e* *Claud.* 2. *Martial. de Spect.* 22. *f* Vid. *Suet. Aug.* 45. *g* *Id. Tito* 9. *Fest. V. Ornatus.*

edicebat *b*, quod etiam *pronunciare i*,
ostendere, proponere munus dicebant.
In eo libello numerum & nomina ce-
lebriorum Gladiatorum *k*, & totius
muneris apparatus edebant; eumque
etiam in provincias mittebant *l*: quin
etiam in tabella omnia illa depinge-
bant *m*.

s. VI. Ipso Muneris die, cum *Pom- De ratio-*
pa traducta esset, *n* *paria* inter se com- *ne pugnan-*
ponebant; (unde eleganter *Homerum* *di, &c.*
Deorum paria composuisse dicit *Minu-*
sius Felix p. 67. ed. *Rigaltii*) vel com-
parabant *o*: & quidem pares cum pa-
ribus *p*: mox gladii explorabantur *q*, p. 424.
an fatis acuti essent arbitrio Editoris *p*.
His factis *praeludebant* rudibus ferien-
tes *s*, & arma hastasque mira quadam
arte jacentes *t*, quod proprio verbo
ventilare dicebant *v*; unde haec vox

E e 2 trans-

b Senec. epist. 117. *i* Suet. Jul. 26. *k* Cic.
Famil. 11. 8. *l* Cic. Ibid. *m* Horat. Serm.
11. VII. 95. sqq. *n* V. Capitol. M. Anton.
Phil. 19. Horat. Serm. I. VII. 20. *o* Cic.
ad Quint. fr. III. 4. Liv. xxx. 28. *p* Al-
ludit eleganter Plin. H. N. VIII. 12. [*&*
Terent. Ad. 11. 3. 4.] *q* Suet. Tito 9.
r V. Lips. Exc. ad Tac. Ann. 111. 37.
s Ovid. Art. Am. 111. 515. *t* Mart. IX.
38. *v* Senec. Epist. 117.

translate *doctrinam aliquam per examen discutere* significat apud Boëthium *de Cons. Phil.* III. *metr.* XI. nisi ibi potius pro *evannare* sumatur. Deinde signo tuba dato abjectis *lusoriis* armis ad *decretoria* x transibant; quod etiam *versis gladiis* y pugnare dicebatur. Tum magna cura se *componebant* z, & *in statu stabant* a; unde illae locutiones apud Ciceronem ortae, *moveri* b, *dejici*, vel *deturbari de statu mentis aut animi* c: *depelli gradu* d &c. Denique se *petebant* e, & *repetebant* f, (unde de *causarum actionibus* trans-

p. 425. late hoc verbo utitur Cicero g) quae propria *invadendi* verba erant, sicuti *vitandi*, *exire* h, vel *excedere* i. Praecipua autem iis cura erat, ut *latus tegerent*; quo respicit haec locutio apud Terentium in *Heautontimoroumeno* A. IV. S. II. vs. 5. *Triumpho, si licet me latere tecto abscedere*; hoc est, *incolumens*

x *Ovid. Art. Am.* III. 589. y *Plaut. Cas.* II. v. 36. [ubi vidend. *Lips.*] z *Sen. de Prov.* 3. *Petron.* 19. a *V. Plaut. Mil.* IV. IX. 12. b *Laberius ap. Macr. Sat.* II. 7. c *Cic. de Orat.* 37. d *Nepos Themist.* 5. e *Serv. ad Aen.* IX. 439. f *V. Suet. Caj.* 58. g *Divin. in Verr.* 14. h *Virg. Aen.* V. 438. i *Cic. Catil.* I. 6.

olumem : & altera apud Ciceronem in *Vatinium c. 5. Per alterius latus peti.* Contra, *latus apertum dare*, vel *nudum*, est, se *periculo obicere* *k.* Gladiatore aliquo vulnerato *populus* acclamabat, *Hoc habet* *l* : at ille *arma submittebat* [aut *digitum tollebat.* *V. Chil. Erasmi.*], quod *victi signum* erat ; sed tamen *salus* ejus ab arbitrio *Populi* *m*, vel aliquando *Editoris* pendebat : imo *Imperatoris* solo adventu *laeso* *missio* concedebatur *n.* *Missio* autem *distinguenda* est a *Rude* : *Missio* enim *victo* *o* ; *Rudis* *victori* tribuebatur *p* : hujus *perpetuus* ; illius in eum *tantum diem* erat *effectus* : aliquando vero *sine missione* *q* *pugnatum* fuit, quod *Augustus* fieri *vetuit* *r.* Itaque si *Populus* *Gladiatorem* *servari* vellet, *pollicem* *preme-*
bat *s*, si *occidi*, *pollicem* *t* *vertebat* ;
 E e 3 &

k *Tibull.* I. IV. 46. & *ibi Broukh.* I *Vid. Senec. Agam.* 895. *Virg. Aen.* XII. 296.
m *Horat. Epist.* I. I. 6. *Senec. epist.* 117.
n *Ovid. de Ponto* II. VIII. 53. *o* *Vid. Martial.* XII. 29. *p* *Id. de spectac.* 32. [29.] *q* *V. Apul. Metam.* II. *in med.*
r *Suet. Aug.* 45. *s* *Plin. H. N.* XVIII. 2. *V. Horat. Ep.* I. XVIII. 66. *t* *Juven.* III. 36.

& , ut *ferrum reciperet* ^v , jubebat ; ad quod ultro jugulum praeberere solebant ^w : de qua re dignissimus est qui videatur *Seneca Epist. 7. & de tranquill. animi c. 11.* ubi etiam Ciceronis locum in eum finem citat. Aliquando etiam ictus repetebant, & manum in vulnus mittebant ^x , ne quis morte simulata evaderet. Nihil igitur mirum post haec tam atrocia, si apparatus funebris, sive *Libitina* ^y in Amphitheatro fuerit : unde etiam una ex ejus portis *Libitinensis* est dicta ^z. Huic opposita fuisse dicitur porta *Sana vivaria* ; ut docet Cl. Graevius *Praef. ad T. 1x. Antiq. Rom. ex passione SS. Perpetuae & Felicitatis, & paralipomenis ad eam Petr. Possini*: ego tamen dubito, an ea vox priscae

p. 427. Latinitatis sit. *Praemia* victoribus data fuerunt *Palma* ^a , *Pecunia* ^b & denique *Rudis* ^c. *Rudis* arbitrio Populi dabatur ad Editore, vel lanista

Gla-

v *Cic. pro Sext. 37.* w *Id. pro Mil. 34. & Tusc. Quaest. II. 17.* x *Lampr. Comm. 16.* y *Plin. H. N. xxxvii. 3.* z *Lamprid. l. d.* a *Martial. de spectac. 32.* b *Suet. Claud. 21. Juvén. vii. ult.* c *Herat. Epist. 1. 1. 2.*

Gladiatorum veterano, vel etiam novicio in strenuo aliquo facinore: effectus ejus erat, ut auctorati quidem libertatem reciperent, servi vero vacationem tantum a pugna ^d: hi enim, ut liberi fierent, pileo etiam donari debebant ^e. Rude donati dicebantur *Rudiarii*, & arma sua ad Herculis *f* consecrabant: qui peculiaris Gladiatorum Deus erat; unde etiam *Commodus* Imperator, qui item Gladiator erat, Herculis instar effingi voluit ^g. Hi tamen postea aliquando iterum pugnabant ingenti auctoramento inducti ^b: cum vero, vel propter aetatem, vel propter debilitatem ludo abirent, *deluisse* dicebantur ⁱ.

Factionibus, studiis & sponsonibus in arena eodem modo certabatur ^k, ac p. 428. in Circo.

§. VII. *Tertium* ludorum genus fuerunt *Ludi Scenici*, qui celebrabantur *Scenicis*. in *Theatris*, quorum forma fere erat

E e 4 fe

^d *Ovid. Amor. II. IX. 22.* ^e *V. Ulpian. ap. Pith. coll. LL. Rom. & Mosaic. Tit. XI.*
^f *Horat. Epist. I. I. 4.* ^g *Lamprid. Comm. 8. sq.* ^h *Suet. Tib. 7.* ⁱ *Plin. H. N. XXXVI. 27.* ^k *Suet. Tito 8. & Domit. 10. Martial. IX. 68.*

semicircularis, sed lateribus paullo productioribus. Et antiquis quidem temporibus stantes spectarunt; imo A. U. 599. occasione theatri tunc primum structi Senatus-consulto cautum est *ne quis in Urbe propiusve passus mille subsellia posuisse, sedensve ludos spectare vellet*: sed tamen etiam sedendi in theatris mentionem fieri videmus in *prologis Plautinis in Captivos, in Pseudolum* & aliis: unde quis existimare possit eos Plauti non esse. Postea temporaria theatra per occasionem exstrui coeperunt, quale fuit illud magnificentissimum *M. Aemilii Scauri*, dum ludos Aedilis faceret, quod capiebat octoginta millia hominum, & cujus apparatus (quod, nisi idoneo tibicine fulciretur, omnem fere fidem superat) constitit *H. S. millies*, hoc est, 2500000. *Philippaeis m.* Primus autem Pompejus in consulatu suo secundo *Theatrum* ex lapide quadrato exstruxit, quod capiebat quadraginta millia locorum: ne vero notam censoriam incurreret, superposuit *o* ei aedem

p. 429.

l *Val. Max.* II. 4. 2. m *Vid. Plin. H. N.* XXXVI. 15. n *Id.* VIII. 7. o *Vid. Suet. Claud.* 21.

dem Veneris, cui, inquit in edicto, quo Populum ad ejus dedicationem convocabat, *Subjecimus gradus spectaculorum p.* Postea plura Theatra Romae fuerunt q, & praecipua quidem *Marcelli ex marmore r & Balbi.*

De *sedilibus theatri*, & eorum forma eadem fere sunt dicenda, quae de Amphitheatro; ut etiam de velis, quibus tegebatur; & de odoribus in eo sparsis s. Theatra, cum comoedia quidem ageretur, sacra erant Apollini t; cum vero tragoedia, Baccho: & hoc, quia tragoedia apud Graecos in honorem Bacchi fuit peracta v, cujus ara ad alterum theatri cornu stabat; ad alterum vero illius Dei, in cujus honorem ludi agebantur x. Hinc por-

p. 430.

ro *Tragoedi* vocantur *οἱ περὶ Διόνυσου τεχνῖται y*, & ipse Bacchus *Sophoclem tragicum* vocat *delicias suas z*: inde etiam *οὐδὲν πρὸς Διόνυσον* esse, vel

E e 5 ἀπροσ-

p *Tertull. de spectac.* 10. q *Ovid. Trist.* III. XII. 23. r *Id. Amor.* II. VII. 3. [De Theatro praeter alia consulendae *Memor. Acad. Litt. Paris.* T. II. p. 174. sqq.] s *Propert.* IV. I. 15. t *Donat. ad Ter. Andr.* IV. III. II. v *Vid. Virg. Georg.* II. 310. *ibique Serv.* x *Plaut. Mest.* v. I. 45. sqq. & *in Rud.* II. IV. 34. y *Aristot. ap. Gell.* XX. 4. z *Plin. H. N.* VII. 29.

ἀπερὸς διονύσιος fieri aliquid dicitur, quod nihil ad rem facit; aequè ac si Tragicus non ad laudem Bacchi, sed alia quaevis cantarent.

Theatri partes erant *Scena*, *Proscaenium*, *Postscenium*, *Pulpitum*, & *Orchestra*. *Scena* (alii *scaena* scribunt; quia *Aeoles*, a quibus magna pars linguae Latinae, dixerunt σκηνή & σκηνή ^a) erat locus, unde primum actores prodibant, & porrigebatur ab uno theatri cornu ad alterum; eratque triplex: *Tragica*, quae in regium morem signis & columnis erat ornata; *Comica*; & *Sativica*, quae arbores, speluncas, montes, &c. praeferebat. Erat etiam *Scena* vel *Versatilis*, cum subito tota scena machinis quibusdam *vertebatur*; vel *Ductilis*, (qualem nostram hodie dicere posses) cum tractis tabularis facies scenae interior nudabatur ^b; vel *aulaea* subducebantur ^c: unde *aulaea* pro ipsis ludis ponuntur ^d. *Scena* enim, ut hodie apud nos picturis est ornata, sic olim aulacis erat tecta ^e, quae *Siparia* dicebantur ^f.

Sed

^a Vid. Voss. Etymol. b Virg. Georg. III. 23. & ibi Serv. c Ovid. Metam. III. III. d Juven. XIV. 263. e Horat. de arte 154. f Juven. VIII. 186. ubi vid. not.

Sed etiam anterior scenae facies aulaeo tecta erat; quod aperta scena humi jacebat *g*; peracta fabula tollebatur *b*. *Proscenium* erat locus scena depressior, in quo agebant & loquebantur maxime histriones *i*. *Postscenium* erat locus, in quo peragebantur ea *k*, quae apte vel decore in Scena agi non poterant *l*: licet tamen vox ea vix usu vulgi obtinuisse videatur. *Pulpitum* fuit locus in proscenio elevatior *m*, in quo recitantes stabant: & aliquando pro *ipsis ludis scenicis* ponitur *n*. *Orchestra* denique (quasi *Saltatorium* dicas a Graeco ὀρχεῖσθαι, sive a *saltando*) erat locus ultimus *o*, in quo saltabatur, & juxta quem sedebant Senatores *p*. Qui ita etiam dicebantur *sedere in Senatu q*, quemadmodum etiam *in Equite spectare r* pro *in Equestribus* dicitur. Graeci etiam τὴν Βουλὴν pro loco Senatorio dixerunt *s*.

Origo

g Hor. Ep. II. 1. 189. *h* Cic. pro Cael. 27. *i* Serv. ad Virg. Georg. II. 381. *k* Lucret. IV. 1178. loco elegantissimo. *l* Horat. de Arte 132. seqq. *m* Ovid. Trist. II. 517. *n* Juven. VIII. 195. *o* Auson. ludo VII. Sapient. in Cleob. 4. *p* Suet. Jul. 39. *q* Id. Claud. 25. *r* Id. Domit. 8. *s* Lucian. de Saltat. p. m. 816.

Origo totius rei ab Etruscis fuit t ; eaque circa A. U. 389. primum v Romae usurpari coepit ; unde etiam actores Histriones sunt dicti ab Etrusca voce Hister , quae ludium notat w.

Ludorum Scenicorum genera apud Romanos fuerunt Comoedia, Tragedia, Satira & Mimus.

Comoedia [κωμῳδία a κῶμη vicus, pagus & ᾠδὴ cantus] x est poema dramaticum sive negotiosum, exitu laetum, stilo populari conscriptum. Distincta fuit Comoedia apud Graecos (quorum inventum fuit) y in Veterem, Mediam ac Novam ; apud Romanos vero a personis in scenam productis in fabulas Praetextatas z , quibus scilicet inducebantur personae praetextam vestem gerentes, sive Magistratus & Sacerdotes : hisque similes videntur fuisse Trabeatae, quas invenit C. Mellissus grammaticus a ; Togatas b , (quales scripsisse Afranium legimus c) quibus

p.433.

t

Val. Max. II. 4. 4. v Liv. VII. 2. w Vid. Ovid. Art. Am. I. III. x V. Jul. Caes. Scalig. Poët. I. 5. y Horat. Serm. I. IV. init. Id. de Arte 281. z Ibid. 288. a Suet. de ill. gramm. 21. b Juven. I. 3. c Gell. II. II. XX. 6.

bus privati; & denique in *Tabernariis* ^d, quae vilissimorum hominum, qui in *tabernis* fere degere solent, actiones imitabantur; sed tamen in genere omnes fabulae Romana lingua conscriptae *Togatae* sunt dictae, ut a *Palliatis* ^e, hoc est, *Graecis* distinguerentur. Diversi ab his generis fuerunt *Atellanae* ab *Atella* municipio dictae, quae agebantur a scurris urbanis (sed & ab juventute honestiore, ut videtur dicere Livius VII. c. 2.) inter & post actus fabularum ridicularia fundentibus ^f: unde etiam vocantur *ἰσοδία*, *ἐξόδια* & *ἔμβολα* ^g; p. 434 quemadmodum etiam *παρόδιον* ^h est carmen, quod chorus sub primum ingressum in theatrum canebat, quod sequebatur *σάσιμον* ^b. Atellani ludi etiam *Osci* dicuntur, quorum urbs *Atella* fuit ⁱ.

Tragoedia est imitatio per actiones illustres fortunae exitu infelici, oratione gravi ^k & metrica ^l. Dicta est a Graecis

ca

^d Diomed. III. ^e Vid. Horat. de arte 278.
^f Juven. VI. 71. & vid. eund. III. 174.
^g Scal. ad Mamil. v. 145. ^h Poll. IV. VII. 53. ⁱ Vid. Cic. Fam. VII. 1. & ibi Graev.
^k Hor. arte 289. ^l Scal. d. l. 6.

ca voce *τράγῳ*, quae *hircum*, & *ῥῆν*; quae *cantum* notat; quia scilicet olim apud Graecos *hircus* actorum praemium erat *m*. Tragoedi *palla*, sive *syrmate* erant induti, unde *Syrma* pro ipsa *tragoedia* *n*, sive *rebus tragicis* ponitur, & hinc etiam pro *verbis magnificis* & *ampullatis* *o*: tum *personis* *p*, sive *larvis* utebantur (unde eleganter *Publius Mimographus Heredis sletum sub persona risum* vocat) sed ante larvas inventas *faecibus* ora perungebant *q*; unde *τρογῳδαίμονες* dicti *Aristophani* *r*. *Cothurnos* *s* denique, sive *calceos altiores* gestabant, quo statura proceriores & augustiores esse viderentur: Comoedi vero gestabant *soccos* *t*; unde hae voces saepe pro *ipsis fabulis* ponuntur, ut in loco Horatii in margine libri citato: vel etiam pro *stilo*, sive *gravi*, sive *populari* *v*. Peracta autem fabula, si quidem *steterat* *x*; hoc est, *placuerat*, *populus* clare *plau-*
debat

m Horat. arte 220. *n* Juven. VIII. 229. xv. 30. *o* Martial. IV. 49. *p* Horat. arte 278. *q* Ibid. 277. *r* ἐν κῆλ. 294. *s* Juven. xv. 29. *t* Horat. arte 80. *v* Martial. v. 5. VIII. 2. Propert. III. XVI. 39. *x* Horat. Epist. II. I. 176.

debat *y* : fin minus, fibilis *z* , & sup-
 plosione pedum explodebatur, & tum
 cadere dicebatur, eamque *exsibilatio-*
nem eleganter *pastoritiam fistulam* vo-
 cat Cicero ad *Atticum* 1. ep. 16.

Satyra poëma est argutum & mordax,
 dicta juxta quosdam a *Satyris* Diis
 protervis: sed verius *Satira*, vel *Sa-*
tura scribitur, & a lance *satura*, five
variis rebus referta denominatur: est
 enim *omnigeni argumenti poësis* *a*, at
 maxime *mordacis*, quales Horatii, *Lu-*
cilii, aliorumque *Satirae* fuerunt:
 haec a Romanis potissimum exculta
 fuit, licet a Graecis originem habue-
 rit *b*. [vid. unum instar omnium Ca-
 faub. de *Satyræ Rom.* qui *Liber* etiam
fasciculis Crenii est insertus. F. R.]

Mimus est poëma, quod sermones &
facta cujusque imitatur cum lascivia *c*;
 & denominatur a Graeco verbo μιμῆν- p. 436.
 οῖσαι, hoc est, *imitari*: ipsi quoque
 actores *Mimi* dicuntur, & erant vul-
 go impudentissimi *d*. Hinc porro *Pan-*
tomimi

7 *V.* ubique eam clausulam in fine comoediarum
Plauti & Terentii. v. *Quintil.* VI. I. z *Cic.*
pro Rosc. com. II. a *Scalig. ad Manil.* v.
 487. b *Horat. de Arte* 220. c *Ovid.*
Trist. II. 515. *Mart.* III. 26. d *V. Cl.*
Graev. ad Cic. or. pro Coel. 27.

tomimi sunt dicti homines, qui saltando *e* & gesticulando omnia miris modis *effingere* noverant *f.* Hos primus invenisse dicitur Maecenas; vel, ut alii tradunt, ipse Augustus: erant autem *nudis pedibus*, unde *Planipedes* aliquando sunt dicti *g.*

*De aliis
Ludorum
generibus.*

§. VIII. A tempore etiam *Ludi* dividuntur; ita ut fuerint vel *Stati*, vel *Votivi*, vel *Extraordinarii*.

Ludi Stati fuerunt, qui certo tempore in honorem alicujus Dei fiebant, quales erant

Primo, *Megalenses* sive *Megalesia*, acta in honorem *Magnae Deorum matris*: celebrabantur autem potissimum ludis Scenicis *b* [pridie Non. Apriles & deinceps]; & per eos dies proceres *mutitabant*, hoc est, *munera sibi*
p. 437. *invicem mittebant* *i*; & convivia *mutua* inibant; quemadmodum plebs *Cerealibus* *k*.

Secundo: *Cereales*, quibus matronae

e Horat. Epist. II. II. 125. *f* Juven. VI. 63. Suet. Ner. 54. *V. omn. Manil.* v. 472. *g* Juven. VIII. v. 190. *h* Ovid. Fast. IV. 187. [Originem horum ludorum narrat Liv. XXIX. 14. *f.*] *i* Ovid. *ib.* 353. *k* Gell. II. 24.

nae luctum *Cereris* Proserpinam a Plu-
tone raptam quaerentis repraesenta-
bant, fiebant pridie Idus Apriles per
octo dies certaminibus equestribus ha-
bitis *l*.

Tertio: *Florales* in honorem Flo-
rae acti IV. Kalendas Maji, ut *flores*
recte provenirent *m*. Vid. supr. III.
c. I. §. 31.

Quarto: *Martiales* in honorem
Martis Ultoris *n* celebrabantur IV.
Idus Maji ludis Circensibus *o*.

Quinto: *Apollinares* III. Nonas
Quinctileis a Praetore Urbano in Cir-
co & in Theatro *p* celebrati *q*.

Sexto: *Capitolini*, qui fiebant Jo-
vi *Capitolino* pro servato a Gallis *Ca-*
pitolio *r*; qui distinguendi sunt ab
agone Capitolino, quem Domitianus
Imperator instituit, ut singulis lustris
celebraretur *s*, quo praecipue certa-
bant poëtae *t*.

Septimo: *Ludi Romani*, sive Ma-
F f gnū

P. 438

I Ovid. *Fast.* IV. 391. *sqq.* m *Ibid.* v. 327.
n *Ibid.* 551. *sqq.* o *Ibid.* 597. p *Cic.*
cl. or. 20. *Att.* II. 19. &c. q *Vid. Liv.*
XXV. 12. [& XXVII. 23. cum nota Th.
Hearne.] r *Id.* v. 50. [& 52.] s *Suet.*
Domit. 4. *Juven.* VI. 387. t *Stat. Situ.*
III. 31. v. III. 234.

gni celebrati a pridie nonas ad pridie Idus Septembreis in honorem *Magnorum Deorum* ^u [i. e. *larium* urbis Romae], Jovis nempe, Junonis & Minervae pro salute Populi: & hi aliquando male cum *Megalesiis* confunduntur ^v.

Octavo: *Plebeji Ludi* in Circo facti xvii. Kalendas Novembres [Decembres *secundum Fastos*: *] in memoriam libertatis exactis Regibus recuperatae, aut *plebis* cum Patribus post secessionem in Aventinum reconciliatae ^w.

Nono: *Consuales* acti in honorem *Consi*, sive Neptuni xii. Kalendas Septembres in memoriam raptarum Sabinarum ^x.

Decimo: *Ludi Compitalitii* in honorem

u *Cic. v. in Verr. 14. v V. Manut. ad Cic. Famil. 11. 11.* [*Iidem qui Circenses. At Consò sacros quoque fuisse, contra Ascon. negat Rosinus.*] * [*Ex Rosini L. v. 20. hunc errorem transcripsisse videtur, qui tamen p. 297. recte se habet. Similiter omnino lapsus video Manutium ad Cic. 1. Act. Verr. 10. ubi Victoriae ludos ait celebratos fuisse vi. Kal. Octobr. cum Novembr. dicere debuisset.*] ^w *Ascon. ad Cic. Verr. 11.* [*potius Act. 1. c. 10.*] ^x *Varro de L. L. v. 3.*

ñorem Deae Maniae y & Larium celebrati in *compitis* z : & maxime quidem a servis, unde eos aliquando vetitos fuisse videmus, ne occasio ipsis conspirandi daretur a. Curabantur autem a Magistris vicorum b.

Undecimo fuerunt etiam *Ludi Augustales* c, & *Palatini* d, qui in honorem Augusti & Caesarum sunt celebrati.

Duodecimo : *centesimo* & *decimo* quoque anno e agebantur *Ludi Saeculares* pro incolumitate Imperii f, ex commentariis *Quindecim-Virorum*, quibus eorum cura incumberebat g. Iis instantibus praeco Populum ad ludos convocabat, quos numquam quisquam spectasset, nec spectaturus esset b. Celebrati autem fuerunt praecipue in honorem Apollinis & Dianae per

F f 2

tres

y V. Ovid. *Fast.* II. 571. *sqq.* z *Plin. H. N.* XXXVI. in *fin.* a *Cic. in Pis.* 4. *ibique Ascon. & alii.* b *Cic. in Pis.* 4. c *Diō* XVI. in *f.* d *Suet. Cajo* 56. e *Horat. Carm. saec.* 21. [V. omnino *Censorin. de D. N.* 17. & *Scalig. de Emend. Temp.*] f *Ibid.* 45. & 65. & *Od.* IV. 6. g *Id. Carm. saec.* 69. *Vid. omn. Zosim. II. p. m.* 72. *seqq.* h *Ovid. Trist.* II. 25. *Suet. Claud.* 21.

tres dies & noctes *i* continuas ludis per omnia theatra celebratis, & sacrificiis ad omnia templa peractis. Tertio demum die in Apollinis Palatini templo viginti septem pueri nobiles, & totidem virgines, omnes patrimi & matrimi, carmen saeculare canebant *k*.

Votivi Ludi sunt, qui ab Imperatoribus ad bellum ituris *voventur*; quibus postea accesserunt *Ludi Quinquennales*, *Decennales* *l*, *Vicennales* ab Imperatoribus facti, cum *quinque*, vel *decem*, vel *viginti* annos imperassent.

Extraordinarii ludi fuerunt *Funebres*; *Juvenales*, quos instituit Nero Imperator, cum primum barbam poneret *m*; *ludi*, qui a Magistratibus in auspiciis honorum dabantur; tum *natalitii*, & alii variis occasionibus dati.

In theatris etiam, sicuti in circo; partes & factiones erant *n*. Poetae autem, qui fabulas agendas exhibebant,

i Horat. *carm. saec. 23.* *k* *Ibid. 5. sqq.*
l Dio *LIII.* *m* *Suet. Ner. II. sq.* *Tacit. Ann. XIV. 15.* *n* *Id. Ann. I. 16.* *Suet. Ner. 26.*

bant, *docere* ° eas dicebantur; quem-
admodum etiam Graeci τῷ διδάσκειν
utuntur *p*. Sed histriones infames
erant, ita ut tribu moverentur, prae-
ter Atellanarum actores *q*,

Haec autem materia nostris mori- p. 441.
bus quidem minus seria videri possit;
sed apud Romanos, quibus haec cul-
tus divini pars erat, aliter obtinuit;
& haec talia etiam in acta publica re-
lata sunt *r*; quae *acta Urbis diurna* vi-
detur vocare Tacitus *Annal.* XIII.
c. 31.

° *Horat. de arte* 288. *p* *Heroa.* VI. 21.
q *Liv.* VII. 2. *r* *Vid. Cic. ad Fam.* II. 8.

SECTIO QUINTA

De Militia Romana.

p. 442. **I**n explicanda *Militia Romana* cum Lipsio (quo melius nemo hanc materiam tractavit) hæc quinque considerabimus. *Delectum*, nempe, *Ordines*, *Arma*, *Acie*m & *Disciplinam*. Sed maxime ad tempora, quæ Marium præcefferunt, respicimus: cum ab eo primum & mox a Cæsare tota fere militiae ratio immutata sit: quod multis probat *Salmas. in opere postumo de Mil. Rom.* quod legitur *Tom. X. Ant. Rom. Graev.* Licet ille non ubique veritati litaverit.

CAPUT PRIMUM.

De Delectu.

*De iis,
qui lege-
bantur.*

§. I. **D**esignatis anni sui Consulibus creabantur viginti quatuor Tribuni militum in quatuor Legiones, (ex iis enim olim cum fociis & auxiliis duo exercitus Consulares, qui ordinario conscribebantur, constabant) quæ

quatuordecim nempe ex equitibus, p. 443: qui quina stipendia fecissent, decem ex peditibus, qui dena. Et equites quidem dena stipendia conficere debebant *a*, quia intererat Reipublicae, ut cives primarii citius ad honores pervenirent; pedites vero senadena *b*, idque ab anno aetatis decimo septimo usque ad quadragesimum sextum; qui vero, sive casu quodam, sive morbo impeditus stipendia sua non confecerat, usque ad quinquagesimum annum poterat cogi, qui annus (sive facta, sive infecta stipendia essent) plene *a* militia liberabat *c*: nec quisquam magistratum ullum urbanum capere poterat, nisi qui decem stipendia fecisset *d*. Primis temporibus ex infima civium classe nulli milites legebantur, nisi summa necessitate urgente *e*; sed tenuiores, & libertini *f* ad militiam navalem servabantur *g*: & hoc fiebat eo consilio, ut eosdem, quos res privatae, etiam publicae commodis patriae

a Liv. xxvii. ii. *b* Id. xlii. 34. Polyb. vi. 17. *c* Senec. de brev. vitae c. ult. *d* Polyb. vi. 17. *e* Gell. xvi. 10. *f* Liv. xlii. 27. 31. xliiii. 12. *g* Vid. Liv. xxxii. 23.

P.444.

triae alligarent. Postea vero, & jam aetate *Polybii*, etiam ex illis, qui quatuor millia aeris habebant, legi coeperunt *b*; & demum post *Marium* libertini quoque, & capite censi milites facti sunt *i*; cum ipse *Marius* a tali genere hominum celebratus auctusque esset *k*. At servi nunquam militarunt, nisi in summa *Reipublicae* inopia, ut post praelium *Cannense*, cum liberandorum servorum etiam facultas non daretur *l*; imo dare se militem, cui non licebat, grave crimen habebatur *m*, & severe in eum animadvertebatur *n*.

§. II. *Delectum* igitur habituri *Consoles* (κατάλογον ποιηζόμενοι τῆς στρατιᾶς *o*) voce praekonis, edicto proposito & vexillo ex arce sublato *p*, omnes cives militaris aetatis in *Capitolium* *q*, vel in campum *Martium*
con-

h *Vid. Lipsj. de Mil. Rom. 1. dial. 2. i Gell. 1. prox. d. Epit. Livii L. 75. k Sall. Jug. 86. l Serv. ad Virg. Aen. IX. 547. Val. Max. VII. 6. 1. m L. 2. §. 1. ff. de re milit. n Trajanus Imp. ad Plin. Epist. x. 31. [addo n. 38. & 39.] o Dion. Halic. IX. 5. p Vid. Virg. Aen. VIII. 1. & ibi Serv. Dion. Halic. VIII. 81. q Liv. XXVI. 31.*

convocabant. Tum Tribuni militum eo ordine, quo creati erant ita se in P. 445. quatuor partes dividebant, ut in prima & tertia parte essent quatuor juniores, duo seniores; in secunda & quarta (nam quatuor legiones, ut diximus, ordinario scribebant, licet saepe longe plures) tres juniores, totidem seniores. Mox seorsim sedentes Tribuni ordine fortis r, ut aemulatio & querela tolleretur, tribus evocabant, quatuor juvenes aetate & habitudine propemodum pares eligebant, & cuique legioni unum ex illis tribuebant, atque ita porro, donec numerum legionum impleissent; quod fiebat eo consilio, ut vires ita aequaliter per omnes legiones distribuerentur. Observabant etiam, ut primi legerentur milites boni nominis, ut *Valerius*, *Salvius*, *Statorius* s. In subito tumultu quandoque raptim milites scripti sunt, qui *subitarii* t, vel *tumultuarii* v, ut videtur, sunt dicti. Refractarii, sive qui nomen militiae dare recusarent, verberibus & bo-

F f 5 nor

r *Val. Max.* VI. 3. 4. s *Cic. Div.* I. 45.
Fest. v. *Lacus Lucrinus.* t *Liv.* III. 4.
 v *Id.* XXXV. 2. & 23.

446. norum ablatione ad militiam coacti sunt *x*, imo a severioribus in servitutem venditi *y*, aut infamia notati: sed hoc quandoque intercessione Tribunorum plebis est *z* prohibitum, licet ea cognitio proprie Consulibus esset *a*, quippe penes quos bellicarum rerum administratio esset. Quia autem quidam, ut militiae se ineptos redderent, *pollicem* sibi *truncabant*, Galli hodie videntur tales homines vocare, *des poltrons* *b*. At justae causae detrectandae militiae erant, primo, *Vacatio*; quam quis habebat vel ab aetate *c*; vel ab honore *d*, ut Magistratus & Sacerdotes; vel a beneficio *e*, a Senatu scilicet, aut Populo concessio *f*: Secundo, *Emerita stipendia*: tertio, *Morbis*, vel *Vitium* *g*; ut, exempli gratia, si quis furdus esset, quippe qui classicum exaudire non posset. Sed haec tamen in *tumultu* aliquando neglecta sunt *h*. *Tumultus* † autem bellum

gra-

- x* *Id.* VII. 4. *y* *Cic. pro A. Caecin.* 34. *z* *Vid. Val. Max.* VI. 3. 4. *a* *Liv.* XLII. 32. *b* *V. Menag. amoenit. jur.* 3. *c* *Id.* XLII. 34. *d* *Plut. Camillo. vers. fin.* *e* *Vid. Cic. Philipp.* V. 19. *f* *Liv.* XXXIX. 19. *Vid. aliud exem. ap. Cic. de N. D.* II. 2. *g* *Vid. Suet. Aug.* 24. *h* *Cic. Phil.* VIII. 1. *Id. Att.* I. 18. † (est bellum subitum in Italia)

gravius dicitur, ut, exempli gratia, p. 447. *Gallicum*; & quando *Tumultus* esset, Senatusconsulto definiebatur *i*. Sub Principibus vero haec delectus ratio concidit, & plurimum libidini ac rapacitati delectus habentium datum est *k*, quod etiam vel inter praecipuas causas habendum est ruinae Imperii Romani. Equitum vero delectus facilius erat, quia illi jam in tabulis Censurum erant perscripti; ex quibus cuique legioni trecentos fere attribuebant *l*. Nam falsum est, quod quidam voluere, etiam ante Marium alios fuisse equestris ordinis, alios, qui equo meruerint *m*. Peracto delectu ex singulis legionibus miles unus eligebatur, qui reliquis verba *sacramenti militaris* praeretur, de cuius religione videri potest Dionysius Halic. xi. c. 43. [*& Gellius*] in cuius verba deinde reliqui jurabant *n*; jurabant autem, *se pro viribus Imperatori obtemperaturos, ducem secuturos, signa non deserturos* *o*, &c. Et anno praelii Cannensis

i Liv. xxxiv. 26. & ibi omn. Sigon. [*& Biffon. de Form. p. 258.*] *k* Vid. Veget. i. 7. *l* Liv. viii. 8. *m* Vid. Celeb. Graev. praef. ad T. i. Ant. R. *n* Fest. V. Praejurationes. *o* Polyb. vi. 19.

P. 448. nensis primum jurejurando adactos milites legimus, cum antea sacramento tantum rogarentur *p.*

*De Sociis,
aliisque
militum
generibus.*

§. III. Socii conscribebantur a Romanis ducibus ex civitatibus Italicis, quibus Consules diem & locum, in quem convenire deberent, edicebant. Hi suo sumptu militabant *q* nihil a Romanis accipientes praeter frumentum *r*; unde etiam proprium sibi Quaestorem habebant *s.* Ab his distinguendi sunt milites *Auxiliares*, qui erant ex gentibus exteris *t.* *Evocati* vero (*ἀνάκλητοι r*) erant milites veterani, qui expletis suis stipendiis in gratiam Ducum sponte militiam sumebant *x*, & valde honorati erant, atque ab operibus militaribus immunes; imo *vitem* etiam gestabant, & pro Centurionibus (quorum insigne erat *vitis*) erant *y.*

p *Liv. xxii. 38. q Id. xxvii. 9. r Dion. Halic. x. 21 s Polyb. vi. 19. t Fest. hac v. v Dio XLV. p. 182. ed. reg. 1548. x Vid. Dion. Halic. x. 43. Liv. xxxvii. 4. y Dio XLV. vid. J. Wasse ad Sall. Catil. 2. Casf. B. C. 1. 17.*

CAPUT SECUNDUM.

De Ordinibus.

§. I. **O**rdines sunt vel *Militum*, vel *Ducum*. *Milites distinguuntur* vel per *Genera*, vel per *Partes*. *Genera* peditum fuerunt quatuor. *Primi*, sive infimi ordinis erant *Velites*, qui fuerunt ex pauperioribus & junioribus; quia haec militia parum honorata ^a, & parum etiam tuta erat. His honore & aetate proximi dicebantur *Hastati*; quos sequebantur *Principes*, qui aetate erant florentissimi ^b; itaque dicti sunt, quod olim a principio pugnabant ^c: hos denique excipiebant *Triarii* (qui *Pilani* etiam dicebantur ^d, quod *pilis* uterentur, reliqui vero *Ante-Pilani* ^e) aetate maximi, & usu exercitatissimi, qui tertio ordine in subsidiis deponebantur ^f, unde Ἰσίδωρος in gloss. dicuntur: horum in legione nunquam plures erant,

p. 449.
De Ordinibus militum Romanorum.

a *Frontin. Strateg.* IV. I. 19. b *Liv.* VIII. 8. c *Vid. Varr. de L. L.* IV. 16. d *Ovid. Fast.* III. 129. e *Liv. d. l.* f *Varr. loc. cit.*

p. 450. erant, quam sexcenti, reliquorum vero par inter se erat numerus. Singula haec *Genera* dividebant in decem *Partes g*, quae *Manipuli* dicebantur, quia olim tenuibus Reipublicae initiis *manipulus b foeni* pro signo ipsis praeferebatur *i*. Quisque manipulus, Hastatorum quidem & Principum, ex duabus *Centuriis*, sive *Ordinibus* sexaginta militum constabat: *Centuria* enim non semper significat *ordinem ex centum hominibus constantem*, sed *certam duntaxat hominum collectionem*; ut jam supra *Señ. 1. c. 7. §. 1.* notavimus. Triariorum vero manipulus sexaginta tantum militum erat. Ex tribus manipulis cujusque generis, addito nempe manipulo velitum, componebatur *Cohors*, quae ita erat virorum quadringentorum & viginti. Sed cohors sub Republica ordinaria non fuit: verum, si res posceret, ex uno cujusque generis militum manipulo componebatur: fere ut hodie, quae vocantur *Brigades k*. Ex decem tandem cohortibus constabant *Legio l*, quae

tem-
 g *Ovid. d. l. 127. sqq.* h *Plut. Romulo p. m. 22.* i *Ovid. d. l. 117.* k *Vid. Manut. ad Caes. B. C. III. 64.* l *Vid. sup. Señ. 1. c. 1. §. 3.*

tempore Romuli (cum cohortes tunc p. 451.
quoque minores essent) fuit peditum
ter mille, libera vero Republica qua-
ter mille & ducentorum, qualem hic
pro modulo sumimus : nam aliquando
(posterioribus praesertim temporibus)
longe major fuit ; ita tamen ut intra sex
millium fere numerum semper steterit.
His semper fere adjecti fuerunt trecenti
Equites ^m, qui *Ala* dicebantur : eaque
divisa erat in decem *Turmas* ⁿ ; quae-
que vero Turma rursus in tres *Decurias*.

Sociorum Peditum numerus Roma-
nos fere aequabat, aut aliquando su-
perabat ^o ; Equitum duplo major erat.
Hi omnes erant divisi in duo *Cornua*,
vel potius *Alas* ^p ad ambas extrema-
tes exercitus dispositas ; unde etiam
nomen habent, quia, tanquam *Alae*
avem, ita Socii utrimque Romanos
tegebant : quod ideo factum videtur,
ut civium quidem vires unitae ; socio-
rum vero, si quid forte novae rei moliri
vellent, dissipatae essent. Ex eorum
equitibus tertia pars, sive ducenti,
eligebantur ad proprium usum Con-
sulum, qui dicebantur *Extraordinarii*,
&

^m Liv. VIII. 8. ⁿ Ovid. l. prox. d. ^o Liv.
III. 22. ^p Vid. eund. XXXI. 21.

p. 452. & ex his rursus fumebatur una turmā quadraginta *Ablectorum*, qui Consulibus quasi satellites essent; reliqui quadringenti in decem turmas erant divisi: & praetexebatur, quidem hic a Romanis honoris species, sed vera rursus caussa suberat, ut ita nobilissimi quique fociorum simul juncti, & sub oculis Imperatoris agentes quasi obsides essent fidei populorum, a quibus erant missi: & praeterea, ut ita separati res novas, si forte vellent, agitare non possent. Peditum quinta pars, sive octingenti & quadraginta in Extraordinarios legebatur in duas cohortes militum trecentorum triginta sex, & dimidiam cohortem *Ablectorum* centum sexaginta octo distincta: reliqui in decem cohortes militum trecentorum triginta sex erant divisi. An vero focii in manipulos etiam distincti fuerint incertius est, licet convenientia ordinis suadere videatur, hoc apud eos quoque obtinuisse. Duae porro legiones cum suis fociiis & equitatu dicebantur *exercitus Consularis* 9; qui ita erat in universum militum octodecies mille & sexcentorum.

[*Sche-*

[Schema Exercitus Consularis.]

Pedires	Roma- iii.	}	1200. Velit.	} divisi		
			1200. Hast.		} in denos Man.	
			1200. Princ.			} f. vicenas
			600. Triar.			

Capita - - - 4200. in LEG. I. f. Cohort. x.
Equit. Ala 300. in Turm. x. f. Dec. xxx.

Cornua	}	Sociorum	Equit.	}	40. Ablect. Turm. I.
					160. Extraord. T. IIIII.
					400. Alar. Turm. x.
				
}	Pedit.	}	168. Ablect. Cohors Dimid.		
			672. Extraord. Coh. III.		
			3360. Alar. Cohort. x.		

Capita - - 9300. in Una LEG. cum Equit.
& Sociis. Quae summa duplicata efficit
duodeviginti capitum millia cum sexcentis.
Itaque Exercitus Consularis constabat ex
9000. Roman. & 9600. Sociis.]

§. II. *Duces* in exercitu sunt vel *Proprii*, qui uni alicui parti exercitus praelunt; vel *Communes*, qui universo. p. 453.
De Ordinibus Ducum.

Duces Proprii primo fuerunt *Centuriones*, sive *Ordinum ductores* (λοχαγοί ἢ, vel ταξιάρχαι.) Hi jussu Consulum s

G g

eli-

x Dion. Halic. IV. 18. s Vid. Cic. in Pis.
36. Liv. XLII. 34.

eligerantur a Tribunis ^t ex quoque genere militum, exceptis velitibus, & quidem virtutis maxime ratione habita ^u; licet hoc sub Principibus (qui praemia fere non pro virtutis meritis, sed pro libidine distribuere solent) saepe neglectum sit ^v: gerebant autem hi baculum e *vite* insignie muneris sui ^w; (ut jam diximus) [qua immorigeros castigarent *.] unde *vitis* pro ipso centurionatu ponitur; & *vite donari* est *designari ad centurionatum* ^x. Centuriones ipsi sibi legebant duos *Uragos*, sive *Optiones*, qui etiam *Succenturiones* sunt dicti ^y; & duos *Signiferos* vigore animi & corporis praestantes; licet forte unum signum tantum in manipulo fuerit ^z.

p. 454. Promovebantur autem milites ita, ut in eadem cohorte ad aliud genus militiae ascenderent, ut a *decimo hastato* ^a (ita vocabant *Centurionem decimi manipuli hastatorum*) ad *decimum principem*

Id. ibid. sqq. u *Vid. Lucan. vi. 145.*
 v *Veget. II. 3.* w *Vid. Juven. xiv. 193.*
 * [Tacit. I. Ann. 23.] x *Spartian. Hadr.*
 10. & *ibi Casaub.* y *Liv. viii. 8.* [Fest.
 y: Optio.] z *Varrus de L. L. iv. 16.*
 a *Liv. xlii. 34.*

cipem, & inde ad *decimum pilum*, five ad *decimum ordinem triariorum*: inde jam numero procedebant, & fiebant *Noni*, *Octavi*, &c. donec ad *Primum Pilum* *b*, five ad *Primum ordinem Triariorum* pervenirent, quod tarde demum debuisse fieri quivis videt *c*. Summa autem dignitas erat primi hujus Centurionis *d*, (nam ita aliquando vocatur *e*) qui etiam *Primopilus* dicebatur; quippe qui quasi caput omnium Centurionum erat, eosque ducebat *f*, unde Graecis dicitur ὁ ἡγεμὼν τῶν τάγματ' *g*, στρατοπεδάρχης τῶν τάγματ' *b*, & εἰς τὰ τάγματ' ἄρχων *i*, quae omnia *Legionis ducem* notant: itaque cum Tribunis in consilio Imperatori aderat, *aquilam* praecipue tuebatur *k*, (& hinc etiam *Aquila* pro ipso *Primopilatu* ponitur in elegantissimo loco Plinii modo ad marginem citato, & etiam apud Juvenalem XIV. vs. 197.) & iussu Imperato-

P.455

G g 2

ris

Veget. II. 8. c Vid. Plin. H. N. XIV. 1.
 & Liv. XXII. 34. omn. d Vid. eund. VII.
 41. e Ibid. f Dion. Halic. IX. 10.
 g Ibid. 13. h Id. X. 36. i Id. IX. 10.
 k Tac. Hist. III. 22.

ris accipiebat: opima quoque praemia capiebat ^l, & pro equite erat ^m.

Toti legioni praecerant *Tribuni* ⁿ, qui a Romulo primum tres duntaxat sunt creati; auctis vero legionibus in unaquaque legione sex *Tribuni* fuerunt. Hi initio creati sunt a Regibus, & postea a Consulibus; donec A. U. 393. a Populo sex *Tribuni* creati coeperunt ^o, sicut A. U. 444. sexdecim ^p. At post bellum *Persicum* cum *Perseo* Macedonum Rege gestum aequali numero a Populo, aequali a Consulibus creabantur: illi *Comitiati* ^q, hi *Rutili*, & postea *Rufuli* sunt dicti ^r: verum Ciceronis tempore cum militia jam perpetua esset, saepe in castris a Consulibus, vel Proconsulibus creabantur ^s: & saepe etiam ex praetoriis, vel consularibus viris erant ^t. Sub Imperatoribus etiam *Tribuni* militum *Semestres* creati coeperunt, quo ita pluribus gra-

p. 456.

l *Juven. l. c.* m *Vid. Ovid. Am. II. VIII. 9. & 27. Martial. VI. 58.* n *Horat. Serm. I. VI. 48.* o *Liv. VII. 5. p Id. IX. 30.* q *Ascon. ad Cic. Act. I. in Verr. 10.* r *Fest. V. Rufuli.* s *Cic. Famil. VII. epist. 5.* t *Vid. Liv. XLII. 49. XLIII. 5. XLIV. 37. Plut. Cat. Maj. p. m. 342.*

gratificari possent *v* : & tum etiam Tribunorum quidam sunt dicti *Laticlavii*, qui in spem *Senatoriae dignitatis* (ἐς βαλείας ἐλπίδα , ut loquitur *Xiphilinus e Dione l. 67.*) tribunatum gerebant ; alii *Angusti-clavii*, (Graecis *σειόσημοι*) qui *equestrem* tantum dignitatem consequiebantur *x*. Tribunorum praeterea insigne erat *pugio*, sive *parazonium* *y*. Tribunorum autem *munus* erat jus dicere *z* ; signum excubiis ab Imperatore acceptum reliquis tradere *a* ; munitiones, exercitia, vigiliis curare, aliaque quaedam peragere *b* ; de quibus omnibus suo loco dicemus. Bini autem Tribuni per duos menses *c* legioni imperabant, alternis, ut videtur, diebus ; ita ut in exercitu consulari quatuor semper ut minimum essent, qui imperarent, vel potius, qui mandata Imperatoris exequerentur. Qui Tribunatum militare gererant, ut de *Primopilis* dictum est, deinceps pro *Equitibus* habebantur *d*, P. 457.

G g 3

&

v *Juven. VII. 89.* x *Suet. Oth. 10. & Domit. 10.* y *Martial. XIV. 32.* z *Liv. XXVIII. 24.* a *Ibid.* b *L. 12. §. 2. ff. de re milit.* c *Liv. XL. 41.* d *Martial. III. 95.*

& annulum aureum gestabant *e*.

Cuique turmae equestri praeerant tres *f*; quorum qui primus electus erat toti turmae imperabat, eoque absente sequens. Et hi quoque totidem Optiones sibi adsumebant *g*.

Socii regebantur a Praefectis suis *b*, qui securitatis Populi Romani causa a Consulibus constituebantur; & eodem numero erant, ac eodem jure in suos utebantur, quo Tribuni in cives.

De Ducibus qui toti exercitui praeerant.

§. III. *Duces*, qui universo exercitui praeerant, fuerunt, primo, *Imperator*; secundo, *Legati*. Imperator erat, qui *ductu*, aut *auspicio suo* rem gerebat; *ductu* *i* quidem, cum ipse praesens; *auspicio* vero, cum ejus mandatu alius *k*: quod oppressa Republica maxime usitatum a veteri more sumptum fuit, quo nihil nisi auspicio geri poterat; auspicia autem nemo, nisi qui Imperator esset, habebat. *Insigne* Imperatoris erat *Paludamentum*, sive *chlamys coccinea* *l*; quam
in

P. 458.

e Juven. loco paulo ante cit. *f* Varro de LL. IV. 16. *g* Ibid. *h* Vid. Suet. Aug. 38. *i* Ibid. 21. *k* Vid. Horat. Od. IV. XIV. 33. Ovid. Trist. II. 173. *l* Juven. VI. 399.

in Urbe inter vota & sacrificia fumebant ^m. Lictores etiam paludatos fuisse vult Lipsius; sed tamen verius est folius Imperatoris paludamentum fuisse, reliquorum vero *sagum*: licet saepius hae voces confundantur ⁿ.

Legati plerumque ab ipsis Ducibus adsciti videntur ^o, ita tamen ut Senatus-consultum interveniret ^p; erantque Legati fere viri prudentia & fortitudine militari insignes ^q; nam munus eorum perhonorificum habebatur ^r, quemadmodum, exempli gratia, illustris ille P. Cornelius Scipio Africanus *Poenorum* domitor fratri suo *Lucio* (qui mox *Asiaticus* dictus est) bello *Antiochico* legatus fuit: & A. U. 556. P. Sulpicius & P. Villius viri Conulares legati in Macedonia fuerunt ^s. Numerus legatorum pro re nata varius fuit; Pompejus enim bello *Piratico* viginti quinque Legatis usus est ^t, quia scilicet id bellum totum quan-

G g 4 tum

m Liv. XLII. 49. n Horat. Epod. IX. 28.
 Nonius 14. o Liv. IV. 17. Cic. pro lege
 Manil. 19. p Id. in Vatin. 15. q Exem.
 ap. Liv. XXXVII. 1. r Vid. Cic. loc. prox.
 d. s Liv. XXXII. 28. t Appian. Mithrid.
 p. 392. ed. Tellii

p.459. tum erat mare internum occupaverat: Cicero *Ciliciae* Proconful quatuor fuos legatos nominat *v*; plerumque tamen pro numero legionum Legati adfumebantur. *Munus* Legatorum fuit Imperatori in omnibus rebus vicariam operam dare, (unde *Sub-consules* poſtea aliquando funt dicti *w*) ita ut eorum poteſtas fatis larga eſſet; ſed tamen fiducia *x*. Auguſtus cum ipſe Imperator eſſet, & ſolus auſpicia haberet, omnia per legatos egit *y*; & ex iis quosdam *Conſulares* vocavit, qui totis exercitibus praeerant; quosdam *Praetorios* qui ſingulis legionibus *z*.

v *Ad Famil.* xv. 4. *w* *Vet. Inſcr. ap. Scallig. Epist.* 1. 66. *x* *Caesar. de bell. civ.* II. 17. & III. 51. *y* *Dio* LII. *z* *Vid. Tacit. Annal.* II. 36. *Hiſt.* I. 79.

CAPUT TERTIUM.

De Armis.

Armis utimur vel *ad petendum*, vel *ad tegendum*: illa proprie *tela* ^a, haec *arma* dicuntur; nam *telum* est a Graeco *τήλε*, vel *τήλοθι*, *procul*: diversa autem fuerunt apud Romanos p. 460. pro diverso genere militum. [Quae singulis Romanor. civium classibus arma tribuerit Servius Rex, docent Liv. & Dion. Halic.]

§. I. *Levis armaturae* milites in genere *Ferentarii* dicti sunt ^a; & olim quoque *Rorarii* & *Accensi* ^b: at post A. U. C. 542. *Velites* instituti sunt ^c, qui Italia civitate donata defierunt; iisque substituti sunt *Funditores*, *Jaculatores* ^d, & id genus alii. Velitum arma erant ^e primo *Gladius Hispanicus* omnibus militibus communis, exi-

*De Levis
armaturae
militibus.*

G g 5 mium

* *Vid.* l. 233. ff. de V. S. §. 2. Liv. 1. 43.
 a *Vid.* Fest. hac V. & V. Velati. Varr. ap. Non. p. 545. 579. ed. Plant. 1565. b *Fest.* iis vocibus. Liv. VIII. 8. c *Id.* XXVI. 4. d *Id.* XXX. 33. e *Id.* XXXVIII. 21. & XXXI. 34.

mium habens mucronem, & utrimque validum ictum; ita ut non tantum caesim, sed etiam punctim (quod longe utilius *f* esse facile deprehendi potest) pugnare possent: & hunc tempore Polybii ad dextrum femur gestabant. Habebant secundo, *hastas velitares* septem *g*, quae erant crassitie unius digiti, longitudine tripodali cum mucrone novem digitorum; qui tenuissimus erat, ita ut telum remitti non posset *b*. Muniti erant *parma* sesquipedali *i* e ligno, corio super induto *k*; & *galea*, sive *galero* e pelle, quae ita distinguenda est a *caffide* *l*; haec enim erat ex metallo. Et saepe etiam veteres exuviis ferarum pro *galeis* sunt usi *m*.

p. 461.

De Armis §. II. *Hastatorum & reliquorum Pe-*
reliquorum ditum Arma erant, primo, *Scutum*;
peditum. (Graecis θυρεός, ὅτι ἔοικε τῇ θυρεῶν) *n*
 quod distinguendum est a *Glypeo*; (Gr.
αἰσῆς)

f *Vid. omn. Polyb. II. 30. & 33. Veget. I. 12.*
 g *Liv. xxvi. 4. h Id. xxiv. 34. i Vid.*
Polyb. vi. 20. ex vers. Casaub. nam Graeca
corrupta sunt. k Varro. ap. Non. 18. 2.
 l *Isidor. Orig. xviii. 14. m V. Stat. Theb.*
vii. 276. Sil. Ital. viii. 492. n Eustath.
ad Homer.

ἀσπίς) hic enim rotundus ^o, illud oblongum fuit. Scuti latitudo erat pedum duorum & semis; longitudo fere pedum quatuor ^p; ita ut hominem leviter sese inclinantem tegetet. Erant etiam *Scuta imbricata*, sive in modum *imbricis* formata, quae plane digniorum erant ^q. Omnia haec fiebant e ligno lento & levi ^r corio super induto, & aliquando lino, ut posset inhaerere pictura ^s; & hinc postea *arma*, quae vocant *gentilitia*, sunt orta ^t. Extremitas scuti ferro erat munita, & ad ictus firmiter sustinendos, & ne lignum terrae aliquando impositum putredinem facile contraheret: in medio autem scuto erat *Umbo ferreus* paullum protuberans; lorum etiam habebat, quo illud gestarent, quod Graecis ἀσπιδὴς dicitur. Quod autem clypeum sinistra gestarent, hinc conversio ad sinistram dicebatur fieri *ad clypeum* (ἐπὶ ἀσπίδα); conversio opposita, *ad hastam* (ἐπὶ δόρυ). In equite

- Vid. Virg. Aen. III. 637. VIII. 662.
 p Polyb. VI. 21. q Xiphilin. Macrimo.
 r Plin. Hist. Nat. XVI. 40. s Serv. ad
 Virg. Aen. x. 784. t Vid. Voss. de Idol.
 III. 76.

equite vero conversio ad finistram
 ἐφ' ἐνίαν, *ad frenum v.* Secundo ha-
 bebant *Pila w* (unde Belgica vox
Pyl) quae Romanorum propria tela
 vel fuerunt *x* : ea erant vel rotunda
 ea crassitie, ut plane manum imple-
 rent *y* : vel quadrata ambitu qua-
 tuor digitorum, longitudine ligni
 quatuor cubitorum; cui ferrum ha-
 matum (ne facile telum revelli pos-
 set) paris fere longitudinis firmissime
 adnectabatur *z*; sed ita, ut pars ejus
 dimidia ligno esset adfixa, mucro
 p. 463. vero exstaret cubiti unius & dimidii,
 adeo ut totius pili longitudo esset cu-
 bitorum quinque cum dimidio *a* :
 crassities ferri, ubi ligno committe-
 batur, erat digiti unius & dimidii,
 unde patet gravissimum omnino fuis-
 se *b*, ita ut jactu omnia perforaret *c*;
 unde *lentum* etiam a gravitate dicitur.
 Pila ὑσσός Graeci dixerunt.
 Sed aliquando etiam leviora tela ha-
 buerunt

v *Via. Polyæn. Strat. L. IV. c. III. §. 17.*
 21. w *Lucan. 1. 7.* x *Serv. ad Virg.*
Aen. VII. 664. y *Dion. Halic. v. 46.*
 z *App. Al. in Celticis.* a *Vid. Sil. Italic.*
 XIII. 308. b *Flor. II. 7.* c *Tibull. an*
Messal. 90.

buerunt venabulis, five *sebunis* [vel *sibinis*] fere similia *d*. Tertio *Galeam* gestabant ex aere, aut alio metallo, vultu tamen aperto: (unde vox Julii Caesaris in praelio *Pharsalico*, *Miles faciam feri e*) haec apice plumeo & crista ex tribus pennis puniceis erectis *f*, vel aliquando juba equina constante *g* erat insignis. Cives ex prima classe induti erant *lorica*: ea autem facta erat e laminis, vel catenulis; & tum dicebatur *hamata b*; vel etiam fiebat e squamis, aut laminis ferreis *i*, quae plane honestiorum erat, & toti corpori maxime apta: quam graphice describit *Heliodorus Aethiopicorum l. ix. circa medium*. Plerique vero pro lorica habebant duntaxat *pectorale*, five *laminam aeream duodecim digitos latam k*. Haec autem, scutum, galea, lorica auro & argento ornata *l*; & variis figuris caelata fuerunt. Unde

d *Suid. V. Σιβόν.* [v. et. Etymol. Vossii V. *Sibyna.*] e *Flor. iv. 2.* f *Virg. Aen. ix. 50.* g *Ibid. x. 869.* Vid. & *Serv. ad Aen. II. 391.* & 412. h *Id. Aen. III. 467.* i *Id. Aen. XI. 487.* *Claud. in Ruff. II. 357.* k *Polyb. vi. 21.* l *Cic. in Verr. IV. 44.* *Juven. xi. 103. sqq.*

de ea tecta gerebant, nisi in praelio; aut pompa ^m. *Ocreas* habuerunt aliquando in alterutro ⁿ, aliquando in utroque crure. Vulgo etiam gestarunt *caligas*, unde etiam *caliga* pro *militia* ponitur ^o; & *caligati* pro *militibus* & quidem *gregariis* ^p: (qui etiam *clavis* eas suffixas habebant ^q) atque inde etiam Cajo Imperatori *Caligulae* cognomen fuit, quod scilicet in castris inter *milites caligatos* educatus fuerat ^r.

De Armis Equitum. §. III. *Equites* olim quidem veste tantum succincti fuerunt, quo facilius equos conscenderent, (non enim *stapedas*, sive *subjices ephippiarios*, ut p. 465. eos vocat *Budaeus in comment. ling. Gr. n. m. 541. seqq.*, habebant ^s, ut nec *ephippia*, nisi forte vestem aliquam stragulam ^t) hastas graciles, & scuta e solo corio ferentes. Postea *Graecanicis armis* usi sunt, nempe *gladio longiore, conto, sive hasta grandi*;

^m *Caes. B. G. II. 21. Plut. Lucull. p. m. 510.*
ⁿ *Liv. IX. 40. Veget. I. 20. o Sen. de brev. vit. 17. & de ben. v. 16. Plin. H. N. VIII. 43. p Juven. III. fin. q Id. XVI. 24. r Suet. ejus vita 9. s Vid. Lips. de Milit. Rom. III. 7. t Varro ap. Non. p. m. 138. Caes. B. G. IV. 12.*

di ; * tum *galea* , *scuto* & *lorica* : aliquando etiam *jaculis* fuerunt armati.

§. IV. *Arma* , five *machinae* poti- *De Poliorum*
us , in *oppugnationibus urbium maxime* *cetisis.*
usitata fuerunt varia ; ut *Testudo* , cu-
 jus usus etiam fuit in *praeliis* v , cum
scutis supra *caput* elatis & arctissime
 junctis *muro* succedebant primis alti-
 oribus , & ordine paulatim decrescen-
 te , cujus elegantissima descriptio est
 apud *Livium XLIV. c. 9.* Usitatus
 vero *Testudo* significat *Machinam li-*
gneam , quae *murum* *subruentes* tege-
 bat *. *Crates* , *Vineae* , *Plutei* y ma-
 chinae erant , quae paulatim *urbi* ob-
 sessae admotae *milites* ad eam acceden-
 tes tegebant , unde *subrepere* dicun-
 tur z. *Turres* [*lignae* , quae *falae*
 f. *phalae* dicebantur **] adhibebant
 plerumque *mobiles* a , quae aliquan- *p. 466,*
 do *rotulis* erant *impositae* , & pluri-
 bus *tabulatis* constructae. *Ariete* ex
 firma

* [*ex I. Edit. addimus* : *Joseph. de B. Jud.*
 III. 6.] v *Lucan.* III. 474. x *Liv.*
 XXXIV. 29. y *Lucan.* III. 487. *seq.* z *Id.*
 II. 505. ** [*Plaut. Mostell.* II. I. 10.
 Vide *Veget.* IIII. 18. & ad hunc *Stewich.*
p. 377.] a *Id.* III. 458.

firma trabe ferro prominente *b* facto
 muros quatiebant ; qui erat vel sim-
 plex vel alteri trabi appensus *c* , ut vi
 majore , conatu levioꝛe libraretur ;
 ejusque vis erat maxima *d* : unde ci-
 vitati obsessæ aliquando promitteba-
 tur salus , si deditioꝛem fecisset , prius
 quam aries muris esset admotus : pla-
 ne ut hodie de majoribus tormentis
 obtinet *e*. *Catapultarum* , & *Bali-
 starum* vis maxime consistebat in ner-
 vis *f* : illis jacula grandiora , Balistis
 saxa ingentia *g* , faces ardentes , alia-
 que mittebant *h* ; licet postea has vo-
 ces confuderint. Qui autem hastas
 aut lapides tormentis excutiebant , *li-
 bratores* sunt dicti *i*. His tormentis
 etiam , ut hodie ad aditus castrorum ,
 aut urbium a vi hostili defendendos
 utebantur *k*.

b *Propert.* IV. XI. 33. *c* *Lucan.* III. 490.
d *Joseph. de bell. Jud.* III. 15. *e* *Caes.*
B. G. II. 32. *f* *Ovid. Metam.* VIII. 357.
g *Lucan.* III. 469. *h* *Id.* II. 685. *i* *Ta-
 cit. Annal.* II. 20. *k* *Caes. B. C.* I. 2.
Tacit. Hist. III. 23.

CAPUT QUARTUM.

De Acie.

§. I. **A**ciei forma ordinaria erat ; ut p. 467.
Velites, qui stabant, vel ante justam *De Ordina-*
 Aciem *a*, vel in intervallis manipulo- *naria Aci-*
 rum *b*, vel ad utrumque cornu. Inde *ei Forma.*
 pugnabant *Hastati c*; quod si illi pel-
 lere hostem non potuissent, vel ipsi
 pellerentur, recipiebant se in inter-
 valla *Principum d*; vel post eos, si
 plane fessi essent. Si apud Principes
 quoque minus prospere pugnatum es-
 set, illi sensim a prima Acie ad *Tria-*
rios referebantur, juxta quos etiam
 videntur fuisse Extraordinarii socio-
 rum, & Evocati. Tunc hi simul ex-
 surgentes (*sedebant enim*; unde *sub-*
sidia e dicuntur, & in Glossariis Grae-
 cis $\epsilon\Phi\epsilon\delta\rho\iota$ pro *triariis*) pugnam re-
 staurabant *f*; & inde *rem aliquam ad*
triarios rediisse, quum in aliqua re la-
 H h bora-

a Liv. XXXVIII. 21. b Id. XXX. 33. c Vid.
 lb. 8. d Id. VIII. 8. e Fest. in fragm.
 hujus V. f Dion. Halic. v. 15. f.

p. 468. boratur, proverbio increbuit *g*. Haec omnia fiebant beneficio *Viarum*, quae erant inter manipulos in quincuncem dispositos *b*; erantque vel *transversae* inter genera, hastatos scilicet, principes & triarios; vel *directae*, inter partes nempe, sive manipulos. Graece autem, qui se in eadem serie sequentes profunditatem Aciei efficiunt *ἐπιστάται* vocantur; & dicuntur *στοιχεῖν*. *Παραστάται* sunt, qui ad latus aliorum stantes Aciei longitudinem efficiunt: & hi dicuntur *ζυγεῖν* *i*. *Equites* aliquando a tergo Aciei pedestris fuerunt positi, unde per vias directas subito emitti poterant *k*; sed plerumque tamen in cornibus ita, ut in altero cornu focii, in altero cives cum Extraordinariis fociorum essent. *Socii pedites* ad latera legionum plerumque fuerunt dispositi *l*. Inter Triarios & Principes *m* intervallo majore ordinarius *Imperatori* locuserat *n*, ut inde, quippe e media Acie, mandata

g Liv. VIII. 8. *h* Vid. Virg. Georg. II. 279. seq. *i* Vid. Casaub. ad Polyæn. II. 10. *k* Liv. x. 5. *l* Id. XXXVII. 39. *m* Vid. Virg. Aen. IX. 28. *n* Vid. Sall. Catil. 59.

data ejus quaquaversus facilius perferri possent. Juxta eum stabant Legatorum quidam, Tribuni ^o, Praefecti, & Evocatorum praecipui; qui etiam quandoque inter manipulos erant dispersi ^p, ut reliquis animum adderent, vel ordines ducerent. Quisque autem locum, ubi in Acie stare deberet, ita notum habebat, ut necessitate urgente sine duce eam struere possent ^q. Et haec de ordinaria Aciei forma dicta sufficient. Pro re nata vero etiam diversae acierum formae fuerunt, ut quae struebatur in modum *Cunei* ^r, cui contraria fuit *Forceps*; tum *Turris*, *Laterculum*, *Serra*, &c ^s. Gregariis militibus a suis centurionibus certus ordo ^t pro eorum judicio juxta vires cujusque fuit assignatus, quem ordinem qui vel uno passu deseruisset, gravi poena ^v, & plerumque quidem morte mulctabatur: in agmine vero, qui longius, quam ut tubae sonitum exaudire posset, excesserat, pro desertore habebatur.

H h 2

tur

o Vid. Tacit. Hist. II. 89. p Caes. de bell. civ. III. 88. q Liv. IX. 3. r Veget. I. 26. & III. 19. s Gell. X. IX. t Vid. Liv. IX. 31. v Liv. Epit. 59.

tur x ; quae leges licet duræ , utilissimæ tamen fuerunt.

p. 470. *De Signis.* §. II. *Signa*, quae in suis quaeque manipulis erant disposita , olim nihil aliud fuerunt , quam *manipulus foeni* , unde *manipulo* nomen y . Postea usi sunt ligneolo transverso hastae adfixo , supra quod ordinario *manus* figura eminebat ; eique orbiculi quidam erant subjecti , in quibus imagines Deorum , & postea etiam Principum conspiciantur z ; quemadmodum hoc ex nummis , aliisque veterum monumentis perspicuum est a . Et procedentibus temporibus argentea fuerunt ; unde a Quaestoribus in aerario servabantur b . Totius legionis signum erat *Aquila aurea* c ; (utique post tempora Marii d ; antea enim *Lupo* , *Minotaur*o , *Equo* , *Apro* pro signis utebantur) quae expansis aliis super hastam stabat e in primo manipulo Triariorum , sive apud primum pilum ; postea rursus *Dracones* f , aliaque animalia

x *Appian. Punic. p. 16. ed. Tollii.* y *Ovid. Fast. III. 117.* z *Vid. Suet. Tib. 48. & Cajo 14.* a *Herodian. II. 6.* b *Liv. III. 69.* c *Lucan. I. 7.* d *Plin. H. N. x. 4.* e *Vid. Tacit. Ann. xv. 29.* f *Claud. de vi. Hon. Conf. 566.*

alia pro signis adhibuerunt. Equites habuerunt *vexilla*, sive *Flamulas* & fere hodiernis nostrorum equitum similes; quibus nomen Imperatoris aureis literis erat intextum *b*. Haec omnia signa sacra erant *i*, (unde Ovidius *Fast.* v. vs. 585. *signa* vocat *decus belli*) & Deorum fere loco colebantur *k*, mortis poena in milites, qui ea amisissent, constituta *l*: quemadmodum etiam milites ob ea violata severissime puniebantur *m*. Itaque τὸ βδέλυγμα τῆς ἐρημώσεως, *abominatio vastatrix*, ut vertit *Beza Matthaei* xxiv. 15. hunc signorum cultum multis denotare videtur. Et hinc est quod legimus ea urgente periculo aliquando in hostilem Aciem fuisse conjecta *n*, ut & poenae metu & pudore inde repeterentur. Imo ob hanc signorum religionem praecipuo signo, quod *labarum* eo aevo dicebatur,

H h 3

Con-

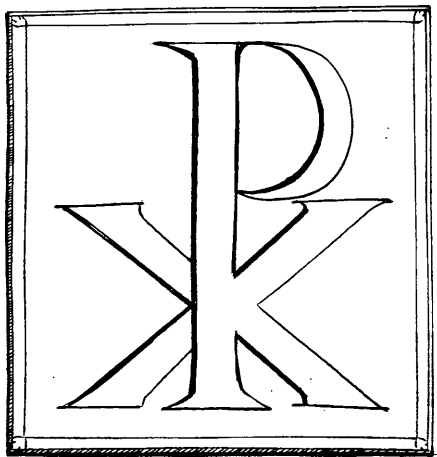
g *Veget.* II. 1. h *Suet. Vesp.* 6. i *Dion. Halic.* vi. 45. *onn.* & x. 16. *Cic. Catil.* II. 6.
 k *Tacit. Ann.* II. 17. *Herodian.* IV. 4.
 l *Liv.* II. 59. m l. 7. §. ult. ff. ad l. *Ful. Maj.* V. Cl. *Best. de rat. emend. leg.* 17.
 n *Dion. Halic.* VIII. 65.

Constantinus literas initiales nominis CHRISTI inscribi iussit o.

p. 472.
De iis,
quae
proxime
pugnam
praecedebant.

§. III. Ante pugnam utili instituto Imperator in suggestu ex cespitibus p plerumque facto stans, (hoc autem Tribunal dicitur; nam ita vocatur quaevis altitudo manu hominum ex cespitibus, vel simili materia structa q) in eo, inquam, stans exercitum alloquebatur; milites vero vel clamore r, vel dextris sublatis s, vel denique scuta hastis percutientes t alacritatem suam testabantur: quemadmodum silentium e contrario pro signo timoris habebatur u. Multi etiam hoc tempore testamenta sua condebant, quae in procinctu facta dicuntur v; Graeci διαθήκας ἀγράφους, testamenta non scripta, sive nuncupativa vocant w. Inde omnia signa pariter classicum canebant x; (τὸ πολεμικὸν ἐσήμαινον y) quod

o Vid. numm. ap. Patin. de numm. Imp. R. ex aere &c. p. 378. &c. p Facit eo Lucan. v. 316. q Vid. Plin. H. N. xvi. 1. de patria vostra, vel regionibus vicinis loquentem. r Liv. xxx. 34. s Lucan. i. 386. seq. t Amm. Marc. xx. 5. u Lucan. ii. 594. seq. v Gell. xv. 27. w Plut. Coriol. p. m. 217. x Veget. ii. 22. y Dion. Halic. ix. 11.

quod fiebat, vel *Tubis*, quae erant directae z; vel *Lituis*, qui leviter erant inflexi a; vel denique *Cornibus* P. 473. plane incurvis; quibus fere similes, sed minores, erant *Buccinae* b. Et haec omnia signa erant ex aere c, unde *Aeneatores*, qui ea inflabant, sunt dicti d. *Tympana* vero nostris similia Romani [militcs] non habuerunt. [Sed ea Gallorum Cybeles & luxuriae instrumenta fuerunt. *Plaut. Truc. 11. 7. 49. Suet. Aug. 68. Justin. xxx. 1. 9.*] Cum jam ad hostem ventum esset, clamor quidam inconditus tollebatur ad hostium terrorem e, & sui incitamentum, qui posteriore aevo *Barritus* est dictus f, ex cujus alacritate de eventu pugnae saepe judicabant g; & ad eam demonstrandam etiam denuo hastis scuta percutiebant h. Signum praeterea pugnae erat Tunica rubra in Praetorio ex-

H h 4 tenfa

z *Ovid. Metam. 1. 98.* a *Vid. Senec Oed. 734.* b *Propert. IV. IV. 63. Ovid. Metam. 1. 335.* c *Vid. Virg. Aen. VI. 165.* d *Suet. Jul. 32.* e *Caes. de B. C. III. 92.* f *Veget. III. 18.* g *Liv. IV. 37. Appian. Peribic. 148.* h *Anm. Marc. XIV. 2.*

tenfa i. [*vexillum* proprie dicebatur. *]

i *Plut. Fabio Max. p. m. 182. & alibi Caes. B. G. 11. 20. * [Macrob. 1. 16. Caesar. B. G. 2. 20. & ibi Brant. Lipsius ad Tac. Ann. 1. 39. quamquam ipsum locum male exponit.] * [De formula militari Vir Virum legit v. Torrent. ad Suet. Aug. 35. it. Saliner. & Savil. ad Tacit. Hist. 1. 18. At Virg. xi. Aen. 632. aliter multo exponendus. V. Pier.]*

CAPUT QUINTUM.

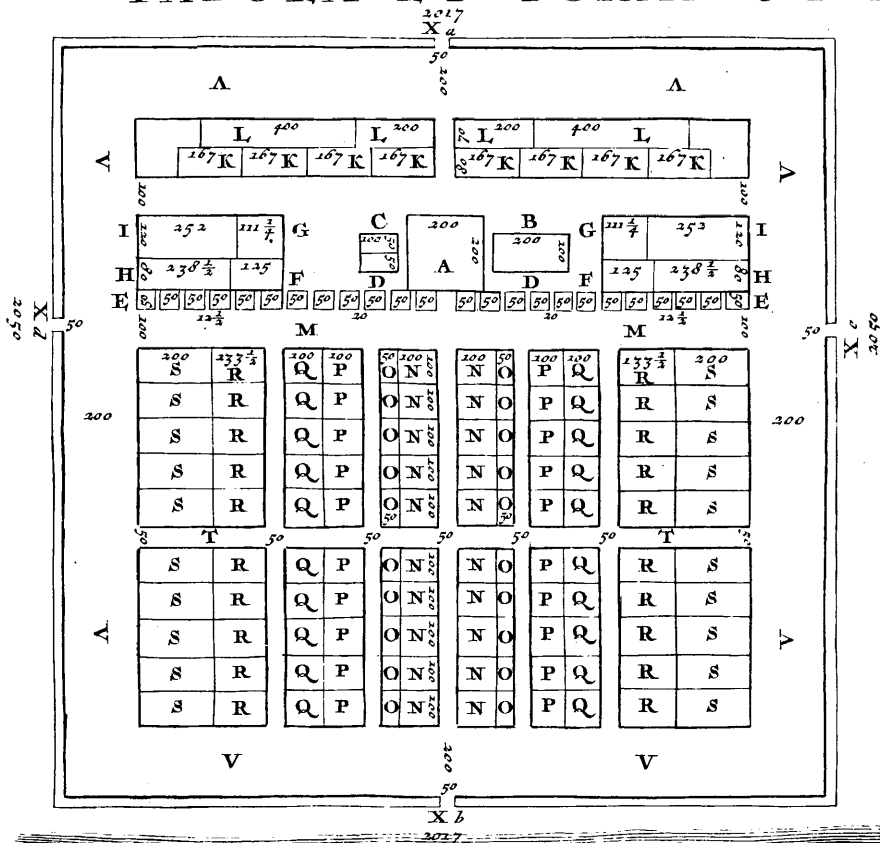
De Castris, & Disciplina Militari.

P. 474. §. I. *Disciplinae Militaris* sedes fu-
 De Ca-
 stris, &
 primo de
 superiore
 eorum
 parte.
 erunt *Castra*, sine quibus
 nullam noctem agebant exercitus Ro-
 mani ^a. Nec unquam fere praelium
 committebant, nisi antea *Castra*, quo
 receptus esset victis, munivissent ^b.
 Ea apud Romanos semper fere uni-
 formia fuerunt & quadrata; sed ali-
 quando *Aestiva*, aliquando *Hiberna*.
Aestiva rursus erant, vel in unam
 tantum noctem, & tum dicebantur

Man-

^a *Vid. omn. Liv. XLIV. 39. b Vid. Caes. B. G. V. 2. f. lb. VIII. 9. 15. & Liv. XXXVI. 12.*

TABULA ET FORMA CASTRORUM

- A. Praetorium .
- B. Quaeftorium .
- C. Legati duo .
- D. Tribuni .
- E. Praefecti focium .
- F. Evocati equites .
- G. Ablecti equites .
- H. Evocati pedites .
- I. Ablecti pedites .
- K. Extraordinarij equites .
- L. Extraordinarij pedites .
- M. Principia .
- N. Equites Romani .
- O. Triarij legg .
- P. Principes legg .
- Q. Hastati legg .
- R. Equites focij ,
- S. Pedites focij ,
- T. Quintana .
- V. Spatium ad vallum .
- X a. Porta Praet .
- X b. Porta Ducum
- X c. Porta Princip dextra .
- X d. Porta Princip sinistra .

Mansiones *c* ; (posteriore certe aevo) vel in plures, quae *Stativa* (subaudi, *Castra*) appellantur *d*. *Hiberna* castra accuratius omnibus rebus erant instructa, (unde *aedificare hiberna* dicitur apud Livium xxvi. c. i.) ut armamentario, fabrica, valetudinario, &c. ac ejusmodi Castra pluribus urbibus hodie exstantibus originem dedere; ut *Veteribus*, quae hodie *Santen* P. 475. dicuntur, *Coloniae Ubiorum*, *Passavio*, aliisque; & in nostra vicinia paggo multis urbibus illustriori *Alphen*, ubi *Alpheni* quondam castra fuisse dicuntur. Nec florente demum Republica hoc obtinuit; verum jam tempore Tarquini Superbi in formam fere urbium *Hiberna* struebant *e*. Castris hibernis subjecta erant *Procestria* *f*; ubi lixae, calones, similisque fortis homines manebant.

Forma castrorum erat, qualis in tabula hic juncta ex Lipsio eam delineari curavimus; ubi videmus ea latiore via in duas partes fuisse distincta, in

H h 5

Su-

c Lamprid. Alex. Sev. 45. *d* Liv. i. 57. xxiii. 30. xxxvii. 18. & 33. *e* Dion. Halic. iv. 63. *f* Fest. hac V. Vid. Tac. Hist. iv. 22.

Superiorem nempe, & *Inferiorem*. In Superiore castrorum parte primo erat *Praetorium*, A. sive *Tabernaculum Imperatoris*, & circa illud area laxa & quadrata ad ejus comitatum, contubernales, impedimenta, &c. recipienda: fuit autem hoc Praetorium in medio Ducum & militum praecipuorum. Ad Praetorii dextrum latus & dimidia ejus magnitudine fuit *Quaestorium*, (quod tamen ante Polybii aetatem ad portam decumanam fuisse videtur *g*) B. ad sinistrum vero *Legatorum tabernacula*, C. Ante haec omnia erat *forum* rebus venalibus, conventibus, legationibus audiendis inserviens. *Tribuni* collocati erant post Praetorium ab utraque parte sex, via intermedia quae ad legiones duceret; ita ut quisque ordo suam legionem spectaret, D. Juxta hos eadem linea versus exteriora castrorum tendebant *Praefecti sociorum* ab utraque parte sex, itidem ex adverso alarum suarum, E. In hac Castrorum parte etiam erant *Evocati*, F. H. tum sociorum equitum & peditum *Ablecti*, G. I. & Ex-

Extraordinarii, K. L. Et haec superior pars Castrorum fuit.

§. II. *Inferior pars Castrorum* rursus in duas alias partes erat divisa via intermedia, ad quam utrimque tendebant *Equites legionum* N. post hos in eadem area *Triarii*, O. mox via interjecta *Principes*, P. & *Hastati*, Q. & demum rursus via eos dirimente, *Equites*, R. & *Pedites sociorum*, S. *Velites* ad vallum quod Castra ambit, videntur rejecti, V. Tentoria militum fere fuerunt ex corio, vel pellibus (unde *sub pellibus hyemare* dicitur apud *Florum* I. c. 12.) funibus *extensa*, unde illis nomen; sed in Hibernis forte etiam asseres fuerunt adhibiti. In quoque tentorio tendebant *decem* milites cum suo *Decano*, (ut *Vegetii* tempore dicebatur) quod proprie *Contubernium* dictum est ^b.

De Inferiore parte Castrorum.

P. 477.

§. III. Castris *Vallum* erat circumjectum, (*vallum jacere* proprie dicebant Latini ⁱ) quod undique ducentos pedes a tentoriis distabat; cujus intervalli varius erat usus. Constabat hoc

De aliis Castrorum partibus.

^b *Caes. B. C.* III. 76. *Veget.* II. 8. ⁱ *Liv.* III. 25.

hoc vallum ex aggere *k* & sudibus; quae superne erant acutae & in ramos divisae *l*, ac *Valli* masculino genere dicebantur; licet hoc perpetuum tamen non sit *m*. Tales vallos quisque miles tres, quatuor, vel plures *n* ferre erat solitus *o*, eosque graphice describit Livius xxxiii. c. 5. Altum erat vallum plerumque pedes tres, vel quatuor *p*, nisi vicinus hostis immineret; tum enim altius illud exstruebant. Vallo praetendebatur *Fossa*, plerumque novem pedes alta, & duodecim lata *q*. *Portae* Castrorum erant quatuor; prima *Praetoria* (*Xa*) hosti plerumque obversa, quae etiam *Extraordinaria* dicitur *r*; eique opposita fuit *Decumana* *s* (*Xb*) ab hoste averfa *t*, a *decimis* cohortibus dicta, quae juxta illam portam tendebant; a lateribus duae portae *Principales* erant (*Xc Xd*) dictae a *Principiis* *u*; de quibus mox agemus. *Viae* in castris erant

k *Virg. Aen.* vii. 159. *l* *Id. Georg.* ii. 25.
m *Vid. Caes. de B. C.* iii. 63. *n* *Liv.*
 iii. 27. *Id. ep.* 57. *o* *Vid. Horat. Epod.*
 ix. 13. *p* *Veget.* i. 24. *q* *Vid. Tibull.*
 iv. i. 83. *r* *Liv.* xl. 27. *s* *Vid. Fest.*
V. Praetoria porta. *t* *Vid. Liv.* iii. 59
u *Vid. Fest. V. Principales.*

erant tres *Transversae*, quinque *Directae*: illarum prima erat supra Praetorium; ultima medias cohortes secabat, *Quintana* dicta a *quintis cohortibus* v: media vero via *Principia* dicebatur, (Gr. τὰ ἀρχαία w) eratque celeberrimus & sacratissimus Castrorum locus: ibi enim a Tribunis jus dicebatur x; ibi arae, numina y, imagines Principum z, & praecipua legionum signa stabant a; ibi jurabatur b, supplicia peragebantur c, &c. p. 479: ibique ergo, tanquam d loco sancto, pecunia a militibus deposita custodiebatur. Castrorum Consularium ambitus erat circiter milliaris unius cum dimidio. Haec omnia opera ab ipsis militibus e struebantur sub cura & inspectione Tribunorum, nisi si qui *immunes* essent, quod vel ob dignitatem consequebantur, ut Tribuni, Centuriones, Equites f & Evocati g; vel beneficio Imperatoris concessum est:

v Vid. Lips. de Mil. Rom. v. 4. w Plut. Galba p. m. 1057. F. x Liv. xxviii. 24. y Tac. Ann. iv. 2. z Ibid. xv. 29. & ibi Lips. a Ibid. i. 39. b Tac. Ann. i. 15. c Suet. Oth. i. d Id. Dom. 7. Veget. ii. 20. e Juven. viii. 247. f Front. Strat. iv. i. 23. g Tacit. Ann. i. 36.

est: sed hoc postea a Centurionibus emi coeptum militiam Romanam perdidit *b*; & demum tota haec Castra muniendi ratio posterioribus temporibus, cum desidia & luxus dominarentur, desit.

De Munis Militaribus. §. IV. *Disciplina Militaris* constat *Munis, Exercitiis, & Legibus.* Inter

Munia primo loco sunt *Ministeria*; secundo, *Excubiae*; tertio, *Vigiliae*. PRIMO loco dixi fuisse *Ministeria*: p. 480. fitis enim castris Tribuni ex hastatis & principibus duos eligebant, qui Principia curarent, ut munda essent: ex reliquis octodecim manipulis singuli Tribuni tres sortiebantur *i*, qui tentorio statuendo aliisque ministeriis, ut aquandi, pabulandi, lignandi & similibus essent intenti *k*.

SECUNDO: Ex illis porro tribus manipulis duas *Excubias* quaternorum virorum tum ad dignitatem, tum ad commoditatem Tribuni habuisse videntur *l*; quemadmodum etiam Quaestor & Legati suas excubias habuerunt. Triarii vero per excubias equitibus, quibus

h Vid. omn. eund. Hist. I. 46. *i* Polyb. VI. 31. *k* Veget. III. 8. *l* Facit eo Lampr. Alex. Sev. 52.

quibus a tergo tendebant, ministrabant, & equos eorum curabant. Apud Imperatorem quotidie unus manipulus excubabat, & turma equitum, ut ex *Sallustio* colligo ^m. Et haec omnia de Sociis eodem modo sunt intelligenda. Ad singulas portas ordinario una cohors cum turma equitum stationem habuit ⁿ, quae ex instituto *Pauli Aemilii* circa meridiem mutabatur ^o.

TERTIUM *Munus* militare fuit *Vigiliarum*: in quibus considerata veniunt primo, *Tessera*; secundo, ipsae *Vigiliae*; tertio, *Circuitio*. Quod Primum attinet: ex quoque decimo signo unus eligebatur, quem *Tesserarium* vocabant ^p: hic sole inclinante a Tribuno excubitore *tesseram*, sive *tabellam ligneam* accipiebat, cui jussu Imperatoris verba unum, vel plura erant inscripta ^q, (exempli gratia, praelio *Philippensi* *Apollo* a Caesare & Antonio signo datus fuit ^r) iisque etiam mandata quaedam per exercitum fuerunt

^m *Jug.* 65. ⁿ *Caes. de bell. civ.* 1. 43.
^o *Liv.* XLIV. 33. ^p *Vid. Tacit. Hist.* 1.
 25. *Plut. Oth.* p. 1063. *F.* ^q *Suet. Claud.*
 42. ^r *Val. Max.* 1. 5. 7.

runt distributa *s* : & quovis tempore diei etiam per tesseras mandata edebantur *t*. Hanc ad suum signum regressus tesserarius proximi signi duci testibus praesentibus tradebat ; ille rursus sequenti, atque ita deinceps : ita, ut ante solis occasum ad Tribunum omnes essent relatae *u*, qui statim ex inscriptione quadam peculiari (quae singulas partes exercitus, hastatos putabat) cognoscere poterat, cujus partis tessera non esset perlata : neque id negari poterat testibus ; ut in re capitali, adhibitis *v*. Secundo : *Vigiliae* singulae constabant ; ut excubiae, ex quatuor militibus, (quod perpetuum fuisse videtur *w*) earumque numerus apud Imperatorem & Tribunos idem erat, qui excubiarum ; quemadmodum etiam per singulos manipulos singulae vigiliae erant dispositae ; apud Quaestorem ternae ; apud Legatos binae vigiliae constituebantur. Exteriorem ambitum castrorum tuebantur

s Liv. VII. 35. XXVIII. 14. *t* Liv. IX. 32.
u Vid. Stat. Theb. VII. 237. *v* Polyb. VI.
 34. *w* Joan. XIX. 23. Lucas in Act.
 XII. 4.

bantur Velites, quorum etiam decuriae erant in singulis portis, quamquam his quoque alii juncti fuisse videntur * : imo, si castra hostis in propinquo haberet, noctu quoque ante castra excubabant, unde *Procubitores* sunt dicti y. Non autem omnes simul vigilarunt, sed nocte in quatuor vigiliis ope clepsydram divisa z unus ex quaque vigilia divisis vicibus vere vigil perstabat a ; reliqui juxta accu- p. 483
 babant : accipiebant autem omnes a Tribuni tesserulam diversam a priore, qua dignoscebatur quota quis vigilia, & ex quo manipulo miles munus fecisset : exempli gratia, H. I. V. I. hoc est, *hastatus manipuli primi vigilia prima*. Tertio, hic etiam memoranda venit *Circuitio*. (Graecis ἐφοδεῖα, *circuitores* ἐφοδοί, & ipsa actio φoδεύειν b) quae mandata erat quatuor ple-
 rumque equitibus c ex quaque legione, quos turmae ordine praebe-
 bant. Hi vigiliis inter se fortiebantur, & ad primum pilum accubabant, cu-
 jus Centurio ad quamque vigiliam si-
 I i gnum

* Vid. Veget. III. 8. y Cato ap. Fest. ea V.

z Vid. Lucan. v. 506. a Vid. Veget. III.

8, b Polyb. vi. 33. seqq. c Liv. xxii. 11

gnum buccina dari *d*, & tempora clepsydra aequaliter dividi curabat. Initio vigiliarum, cum *Praetorium dimitteretur e* (ita dicebatur multitudo hominum ad tabernaculum Imperatoris convenientium *f*) omnia signa pariter canebant *g*; & suo tempore, qui primam vigiliam sortitus erat [*ex i. Edit. eam amicis aliquot stipatus obibat*], & a vigilantibus quidem tesseram capiebat; dormientem vero, aut loci desertorem si quem invenissent, proximos attestatus abibat. Prima luce quisque Circuitor ad Tribunum, cujus eo die imperium erat, tesseras deferebat: quod si qua deesset, nocens quaerebatur, & inventus morte plectebatur. Eodem circiter tempore Decuriones omnes & Centuriones cum suis Tribunis *b* Imperatorem salutabant, (quod ad dignitatem & reverentiam imperantibus conciliandam utilissimum) qui tum mandata Tribunis

d Propert. IV. IV. 63. Liv. VII. 35. Sall. Jug. 97. *e* V. Prop. III. III. 41. *f* Liv. XXI. 54. V. & Cl. Periz. de Praet. Diss. 1. §. 17. Diss. 11. §. 8. *g* Liv. XXX. 5. Polyb. XIV. p. 946. ed. Gron. *h* Joseph. de bell. Jud. III. 6.

bunis dabat; illi Centurionibus, Centuriones militibus. De Sociis hic idem dicendum videtur, quod de civibus.

§. V. *Altera pars Disciplinae militaris* constitit *Exercitiis*, a quibus ipse *Exercitus* est dictus, quod *exercitando* fiat melior ⁱ: eaque fuerunt vel *Oneris* vel *Operis* vel *Armorum*. *Onera* militum fuerunt majora, quam quis facile credere possit ^k: ferebant enim *Cibum* ^l, *Utensilia*, *Vallos* & *Arma* ^m. *Cibum* plerumque ferebant dimidiati mensis, vel ultra ⁿ; qui olim fere in solo frumento consistebat, quod, cum eo uti vellent, pinsebant, vel molis frangebant ^o: at sequenti aevo etiam panem *bis coctum*, sive *buccellatum* ferebant ^p; quod utilius erat, quia levius. *Utensilia* militum erant ferra, corbis, rutrum, securis ad munendum; falx & lorum ad pabulandum; catena; olla ad cibum coquendum ^q.

I i 2

Vallos

ⁱ Varro de LL. IV. 16. & l. I. §. I. ff. de testam. mil. ^k V. Virg. Georg. III. 346. seqq. Hor. Serm. II. v. 10. ^l Liv. III. 27. in Horat. Epod. IX. 13. ⁿ Liv. Epit. 57. ^o Vid. Liv. XXVIII. 45. ^p Amm. Marc. XVII. 8. & ibi Lindenbr. ^q Joseph. l. prox. d.

Vallos plerumque tres, aut quatuor ferebant; aliquando plures *r*. *Arma* vero milites Romani non onus, sed quasi *membra* sua esse censebant *s*; & tamen ita onusti stupendum quandoque iter conficiebant, & saepe quinque horis viginti millia passuum *t* confecisse leguntur, quod longo usu doctore discebant: *calones* enim, sive *servos militares* non nisi digniores habebant *u*; a quibus diversi fuerunt *lixae*, qui quaestus tantum causa castra sequebantur *v*. Jumenta etiam erant quaedam; sed non multa *w*: eaque erant vel publica, quae tentoria, molas, similiaque ferrent; vel digniorum quorundam peculiararia: nam vehiculis raro sunt usi, quia magis impediunt.

p. 486.
De Agmine.

§. VI. Incedebant compositi in *Agmen*, quod ad classicum instituebatur; & cum primum quidem signum (quando *vasa conclamari* dicebantur *x*) datum esset, cuncti tabernacula

r Liv. III. 27. & epit. 57. *s* Cic. Tuscul. II. p. m. 260. *t* Veget. I. 9. omnino. *u* Vid. Sall. Jug. 45. *v* Tacit. Ann. II. 62. *w* Sall. d. l. *x* Caes. B. C. I. 66. [V. Briffon. Formul. p. 346.]

eula detendebant, & sarcinas compo-
 nebant [quod erat *colligere vasa.*]:
 ad secundum signum jumentis sarcina-
 nas imponebant: ad tertium denique
 primi procedere incipiebant *y*, qui
 erant Extraordinarii; quos sequeban-
 tur Socii dextri cornu cum suis impe-
 dimentis. Post hos incedebant pri-
 ma & secunda Legio, & denique So-
 cii alterius cornu singuli cum suis im-
 pedimentis; ita, ut Agminis forma
 eadem fere, quae Castrorum esset,
 & *Castra jure confidens Agmen*; Agmen
 vero *ambulans Acies* dici posset *z*.
 Equites vero interdum a latere, inter-
 dum a tergo incedebant; & hoc agmen p. 487
Quadratum dicitur; *Pilatum* vero
agmen (*πλεῖν τὰς λόγας* pro *densare*
cohortes dicunt Graeci *a*) erat, quan-
 do, si periculum propinquum immi-
 nere crederetur *b*, acie instructa pro-
 cedebant, jumentis cujusque generis
 militum ei praepositis *c*; ita ut, si
 subito pugnandum esset, jumentis se
 I i 3 tantum

y Vid. Joseph. de bell. Jud. III. 6. *z* Schel.
 in Polyb, 1250. T. X. Thes. Graev. *a* Dion.
 Halic. IX. 58. *b* Vid. Sall. Jug. 100.
c V. Varr. citatum a Scal. ad Fest. V. Con-
 pilare.

tantum evolvere tenerentur. Velites a fronte plerumque videntur constituti. Imperator (juxta quem ordinarie Evocati & Ablecti fuerunt) vel in medio agmine *d*, vel, ubi res ejus praesentiam desiderare videbatur, versabatur *e*. Cum prope locum castris destinatum venissent, Tribuni & Centuriones cum *Metatoribus f* praemittebantur, qui locum aptum castris eligerent, eaque *metarentur* eodem modo, quem jam descripsimus: *metari* enim nihil aliud est quam *suis finibus & metis locum aliquem secare g*. Vexilla autem quatuor suis quaeque

p. 488.

locis, & hastae in singulis *strigis* (ita dicuntur ordines in longitudinem ducti; ut, qui in latitudinem ducuntur, *scamna b*) deponebantur, ita ut milites tanquam in urbem sibi notam & ordinatissimam ingrederentur; praesertim quia Castra, ut diximus, fere semper uniformia erant.

De Exercitiis Operis.

§. VII. *Exercitia Operis* quoque stupenda fuerunt in obsidionibus urbium

d Sall. Casil. 59. e Id. Jud. 45. omnino. f Veget. II. 7. g Vid. Oid. Fast. 1. 309. h Hygin. de Castram. init. T. X. Ant. Rom. Graev.

bium, aliisque occasionibus, ut in vallis struendis, fossis ducendis, &c. adhibita *i*. Quin in pace etiam, vel per ocium perite & affabre opera quaedam struebant, ut vias, basilicas, &c. *k*. imo tota oppida: (ut de *Lugduno* nobili illa Galliae urbe testatur *Dio Cassius* *l*) & inde hodieque apud nos supersunt *fossae Drusiana & Corbulonis*; quarum illa hodie nobis de *Yssel*, haec de *Vliet* vocatur, quae a *Leida* urbe ad *cataraetas*, ut vocant, *Maaslandiae*, sive ad ipsum fere *Mosae fluvii* ostium extenditur: in *Britannia* vero reliquiae *valli Severi Scotiam* ab *Anglia* separantes etiam hodie P. 489. conspiciuntur; ut omittam vias illas celeberrimas, de quibus prolixius agendi hic locus non datur. Nec tamen in ipsis legionibus tot erant fabri, ut haec omnia perficere potuissent; sed milites ipsi longo usu hoc opus erant docti *m*: licet aliqui tamen fabri iis fuerint admixti, quibus praerat *Praefectus fabrorum* *n*.

§. VIII. Tertium denique *Exercitii* De Exercitiis Ar-
morum.
I i 4 genus

i *Lucan.* vi. 38. *seqq.* *k* *Tac. Hist.* ii. 67.
Vopisc. Probo 9. *l* *L.* xlvi. *vers. fin.*
m *Tac. Hist.* iv. 30. *n* *Veget.* ii. 11.

genus fuit *Armorum* ; quod tam pacis, quam belli tempore quotidie fiebat ^o ; & absque ulla exceptione ab omnibus ; a veteranis vero semel *p.* Imo ipsi Duces & Imperatores, ut Scipio *q*, Pompejus *r*, aliique ^s hoc exercitii genere gavisi sunt. Et praecipue quidem in Hibernis Exercitia instituebantur, dirigente ea Centurione aliquo, vel notae virtutis veterano ^t, Nec tempore pluvio, vel ventoso cessabant ; sed loca quaedam tecta huic ufui habebant ^z. *Exercitiorum*, quae *armorum* diximus, genera porro fuerunt varia : ut primo, *Ambulatio* ; in qua maxime spectata fuit celeritas & aequalitas : itaque ter singulis mensibus milites educēbantur, & Armati, imo aliquando onera ferentes decem millia passuum ^a (vel potius, nisi mendosus sit *Vegetius* ^b, viginti millia) *militari gradu*, hoc est, *maxima celeritate* ire & redire jubebantur ^c.

Se-

Josepb. de bell. Jud. III. 6. ^p *Veget.* II. 23. ^q *Sil. Ital.* VIII. 361. *seqq.* ^r *Plut. Pomp. p. m.* 653. *A. Veget.* I. 9. *ex Sall.* ^s *Liv.* VII. 33. ^t *Plin. Paneg.* p. 55. *edit. Lips.* *Tacit. Agr.* 28. ^z *Veget.* II. 23. ^a *Ibid.* I. 27. ^b I. 9. ^c *Plaut. Pseud.* IV. IV. II.

Secundo, in usu erat *Decursio*; cum ordine servato quatuor millia passuum in armis & sub signis decurrebant *d*; cujus, ut & praecedentis Exercitii, finis erat celeritatis comparatio. Tercio *Saltus*; quem exercebant, ut in occasione fossas transilire *e*, vel altitudines superare possent. Quarto admodum commendata fuit Romanis *Natatio f*; quae in mari, vel flumine castris vicino; vel etiam Romae in Tiberi juxta campum Martium exercebatur *g*. [Unde proverbium: *neque literas neque natare doctus.*] Quinto *Palatia* erat, quando tirones *palum* tanquam hostem variis ictibus petebant *b*; quod fiebat praesente magistro. Sexto *Armatura*, sive *sagittarum aliorumque jaculorum missio i*, quae proprie leviorum armatorum erat. Septimo denique occurrit *Sallitio*; quum equites gladiis strictis in equum ligneum insiliebant *k*, qui etiam cursus & flexus equorum, similiaque

p. 491.

I i 5

disce.

d Liv. XXIII. 35. XXVI. 51. XXIX. 22.
e Veget. I. 9. *f* Vid. Suet. Aug. 64. Tibull. I. IV. 71. III. V. 130. *g* Veget. I. 10.
h Vid. Cic. de Sen. 16. Juven. VI. 247.
i Veget. I. 13. *k* Id. I. 18.

discebant: sed praeter haec etiam plura alia Exercitia fuerunt, ut *portatio ponderis*, &c. ^{l.}

De Legibus Militaribus.

§. IX. *Tertia Disciplinae militaris pars* consistit in *Legibus*; inter quas una fuit severissima contra *furta* ^m, (de cuius poena etiam vide *Catonem apud Frontin. Strat. i. c. 4.*) qua *furtuarii* poena statuta erat in eum, qui vel *nummi unius argentei* valorem abstulisset ⁿ. Quin nec in *hostico* promiscue praedari licebat, sed pars *Exercitus* ad eam rem mittebatur; verum ita, ut *omnis praeda communis* esset ^o, eaque a *Quaestore* vendita, a *Tribunis* pecunia ex ea redacta *viritim* distribueretur: itaque nemo praedandi causa ordinem suum deserbat, cum sciret se etiam ita partem suam de praeda habiturum. Ad *leges* etiam spectat, quod *militibus* extra *Castra* litigare non cogebantur: & quod a *militibus* *judicabantur* ^p.

p. 492.

De Stipendiis.

§. X. *Stipendia* militibus apud antiquissimos Romanos nulla prorsus fuerunt

l *Id. i. 19.* m *Vid. Cincium ap. Gell. xvi. 4.* n *Vid. omn. Spartian. Pescenn. Nigro 10. & Front. Strat. iv. 3. 13.* o *Polyb. excerpta ex L. x. 17.* p *Juven. xvi. 15. sqq.*

fuerunt constituta usque ad A. U. 347. sed quisque suo sumptu militabat ^q. Inde ad Julium Caesarem usque stipendium habuere diurnum quinque circiter assium, sive duorum obolorum ^r, qui denos denarios menstruos, sive unum nummum Philippaeum faciunt. Id Julius Caesar duplicavit ^s; Augustus vero decem asses diurnos ^{*} iistribuit ^t, & postea ita excrevit stipendium, ut tempore Domitiani ^z quatuor aureorum in singulos menses, sive decem nummorum Philippaeorum esset; ut quidem vult Lipsius *de Milit. Rom.* v. 16. sed rectius, ut videtur, *Schelius loco paulo antea in p. 493. margine citato* & *Jo. Frid. Gronovius ó παύω de Pecun. Vet.* III. c. 2. aureos duodecim annuos dicunt; quos vide. Hujus summae duplum Centuriones, triplum Equites accipiebant ^a; & etiam quibusdam propter virtutem majus solito stipendium dabatur, qui inde

^q *Liv.* iv. 59. ^r *Vid. Rhadb. Herm. Schelium dissert. ad Polyb.* 3. in *Ihes. Graev. T.* x. 1195. ^s *Suet. Jul.* 26. ^{*} [hunc errorem, quem Lipsio debet, egregie corrigit Gronov. de Pec. Vet. p. 127.] ^t *Suet. Aug.* 49. *Sed omn. Tacit. Ann.* 1. ibique *Lips.* ^z *Suet. Domit.* 7. ^a *Polyb.* vi. 37.

inde *Duplicarii* sunt dicti *b*, (quorum mentio est apud Livium 11. c. 59.) & Graecis *c* *διδραχμοὶ ὀπλίται*; & etiam quandoque duplicem annonam virtutis causa consequerantur *d*: quo alludit forte Apostolus, cum Presbyteros, qui bene praesunt, *duplici honore dignos* pronunciat *e*. Praeterea militibus praebebatur frumentum, ne inopia ad rapiendum cogerentur, modii Romani quatuor in mensem; (quantum etiam *dimensum servorum f* erat) illudque vendere nefas erat *g*. Hic similiter Centuriones duplum, Equites triplum accipiebant; non quod eorum venter plus caperet, sed quod

p. 494. servos quosdam haberent; iisque praeterea hordeum ad equos dabatur. Sociis peditibus tantundem frumenti, Equitibus modii tantum octo dabantur; quia scilicet non ita erant opulenti, neque tot servos habebant, ac cives. Haec autem omnia Sociis gratis praestabantur, quia scilicet etiam gratis militabant; Romanis & pro frumen-

b Varro de L. L. IV. 16. *c* Pollux. IV. 22. *fin.* *d* Liv. VII. 37. *e* 1 Timoth. v. 17. *f* Donat. ad Ter. Phorm. II. 9. *g* Suet. Galba 7. Sall. Jug. 44.

mento, & pro armis certa quaedam, sed exigua pecunia de stipendio detrahebatur *b*. Sal quoque, legumina quaedam & laridum salitum *i* aliquando praebitum fuit, inferiore utique aevo; unde *cibi militares pro vilibus* dicuntur *k*. Nemini vero cibum sumere licebat, nisi signum publice datum esset *l*; quod bis quotidie fiebat: & prandebant quidem parcius (ut mos Romanis) cibo plerumque incocto *m* utentes, idque stantes. In coenando vero paulo prolixius se excipiebant *n*; sed tamen cibus propria manu paratis *o*. *Potus* militum erat aqua, p. 495^m vel *posca* (Graecis ὀξύκρατον) hoc est, aqua aceto mixta; quae etiam servorum erat *p*; & Domino quoque nostro

b Vid. Tacit. Ann. 1. 17. Plut. Gracch. p. 837. *i* Spartian. Hadr. 10. *k* Id. Pescenn. Nigro 11. [ex 1. Edit. add. Lamprid. Alex. Sev. 51.] *l* Vid. Joseph. de bell. Jud. 111. 6. *m* Vid. Sallust. Jug. 45. *n* Polyae. Stratag. VIII. 16. *o* Herodian. IV. 7. Frontin. IV. 1. ex. 2. quem loc. infeliciter a Lips. esse tentatum didiceram ex App. Hist. 303. cum vidi idem esse observatum a magno Schelio not. in Polyb. 8. T. x. Ant. R. Graev. qui etiam citat Polyae. Strat. VIII. 16. 2. Ergo hic nego, quod in prioribus editt. dixeram. *p* Plaut. Mil. Gl. 111. 11. 23.

stro cruci adfixo praebita fuit *q*.

*De Prae-
miis mili-
taribus.*

§. XI. *Praemia & Supplicia vincu-
la sunt Reipublicae, & praesertim rei
militaris: ideoque Romani diligentis-
sime eorum rationem habuerunt. Et
primum quidem inter commoda mili-
tiae referri potest, quod extra Castra
litigare non cogentur *r*: tum etiam
quod de peculio castrensi testari pos-
sent *s*. Est autem *peculium castrense pe-
cunia, quam filiusfamilias occasione mi-
littiae armatae a rationibus paternis se-
paratam acquisivit: ad cujus similitu-
dinem etiam dicitur *peculium quasi ca-
strense, quod occasione militiae togatae,
sive caussis in foro agendis quaesitum est.***

p. 496. Praeterea bene meritis militibus ab
Imperatore victoriam adepto *Praemia*
dabantur: nam Imperator ea occasio-
ne re divina facta *t* exercitum in con-
cionem convocabat; & donandos jux-
ta se statutos publice collaudabat *v*,
iisque gratias agebat *x*. *Praemia* por-
ro erant vel *Majora*, vel *Minora*.
Minora,

q *Vid. Joan. XIX. 29. r Juven. XVI. 15.*

s *Pr. Instit. quib. non est perm. fac. testam.*

t *Hirtius de bell. Afric. 86. v Sall. Jug.*

54. Liv. XXIV. 16. x Vid. Dion. Hal. VI.

94. IX. 13. Plut. Coriol. p. m. 218.

Minora, ut *basta pura y*, sive non fer-
rata; qua donabatur miles, qui sin-
gulari certamine hostem percussisset.
Qui hostem dejecisset & spoliasset, si
pedes esset, *Armilla z*; si eques. *Tor-
que*, vel *Phalera a* aurea vel argen-
tea donabatur. *Phalera* autem differt
a *Torque*, quod illa laxior & ad pe-
ctus demissa penderet *b*; haec vero
collum magis stringeret. Aliquan-
do etiam *Vexillis* donabantur *c*; quae
erant vel pura, vel pluribus coloribus
& auro distincta *d*. Catellas etiam &
fibulas donatas legimus *e*. *Majora*
Praemia fuerunt *Coronae* varii generis;
quarum prima & praecipua fuit *Coro-* p.4974
na obsidionalis; (Gr. πολιορκητικὸς σέ-
φανος *f*) qua donabatur, qui cives
obsidione liberasset: haec omnium di-
gnissima habebatur *g*, & plectebatur
e gramine ex loco, intra quem ob-
fessi fuerant, decerpto *h*. Hanc di-
gnatione

y *Serv. ad Virg. Aen. vi. 760.* z *Vid. Fest.*
v. *Armilla.* a *Juven. xvi. vs. ult.* b *Sil.*
Ital. xv. 255. c *Sall. Jug. 85.* d *Vopisc.*
Aurelian. 13. e *Liv. xxxix. 31.* f *Dion.*
Hal. x. 37. ubi videre licet cur data fuerit.
g *Vid. omn. Plin. H. N. xxii. 3. 199.*
h *Fest. v. Obsidionalis. Gell. v. 6. ubi de*
variis coronarum generibus agit.

gnatione sequebatur *Corona civica* (πολιτικός στέφανος ⁱ; quae cur e *quercu* fuerit, vide apud Plutarchum *Coriolano* p. m. 214.) plexa e *quercu*, quae dabatur ob civem servatum, & eodem tempore hostem occisum: dabatur ^k autem decreto Imperatoris ab eo, qui servatus erat, servatori suo; quem etiam per omnem vitam reliquam parentis loco colebat ^l. *Corona Muralis* aurea ^m, in formam *muri* pinnis & turribus distincta ⁿ, dabatur ei, qui primus urbis obfessae *murum* conscendisset: & hinc fere similis erat *Castrensis*, five *Vallar* Corona, data p. 498. ei, qui primus hostium *castra* pugnans introiisset ^o, vel *vallum* superasset. *Navalis* Corona aurea dabatur ei, qui primus in *navem* hostilem armatus transiisset ^p: sed ab hac distinguenda venit *Corona Classica*, five *Rostrata* (quae soli civicae dignitate cedebat) data ei, qui insigni aliqua victoria hostem mari vicisset; qualis *M. Varroni*, & postea *M. Agrippae* contigit

ⁱ *Dion. Hal. l. d.* ^k *Vid. Plin. H. N. xvi. 4.* ^l *Gell. d. l. Cic. pro Planc. 30.* ^m *Vid. Suet. Aug. 25.* ⁿ *Sil. Ital. XIII. 366.*
^o *Fest. v. Castrensis.* ^p *Gell. d. l.*

contigit q. Fuerunt praeterea coronae aureae nulla appellatione peculiari distinctae, sed virtutis quorundam militum causa datae r. Et verbis potius, aut rebus non suo pretio metiendis, quam pecunia milites donabant; ut intelligeretur solum honorem, non divitias virtutis praemium esse s. His donis etiam alii honores erant juncti; ut scilicet ita ornati ludos spectarent t, & Equites etiam in solempni sua Transvectione ea sibi praeferi curabant v.

Spolia, sive *Exuvias* ab hostibus captas z in maxime celebri aedium parte figebant a, quae revellere etiam p.499 venditis aedibus b, vel collapsa reficere nefas erat c. *Spolia* vero *Opima* d erant, quae Dux aliquis (scilicet etiam ex inferioribus, ut ex exemplo *Cossi* patet e) Duci hostium in acie detraxerat; eaque in templo Jovis

K k

Fe-

q Plin. H. N. XVI. 4. † Val. Max. III. 2. 24. s Vid. Cic. Phil. v. 13 — 17. t Liv. x. 47. v Dion. Hal. vi. 13. z Virg. Aen. 11. 504. & ibi Serv. a Tibull. 1. El. 1. 53. Liv. x. 7. sive num. 36. b Plin. H. N. XXXV. 2. c Plut. Quaest. Rem. p. m. 273. d Fest. v. Opima. e Viè. Cl. Periz. Anim. Hist. 7.

Feretrii figebantur ; quod ter tantum *f* toto Reipublicae Romanae tempore accidit. Sunt autem dicta *Opima* ab *opere* juxta quosdam *g* ; juxta alios ab *Ope* Saturni uxore , quia haec (utpote qua *terra* signatur) omnes *opes* humano generi tribuat *b* : vel denique , quod verius videtur , ab *opibus* , sive *divitiis* dicta sunt ; unde etiam *triumphus opimus* dicitur apud Horatium *Odarum* IV. 4.

De Trium-
pho &
ovatione.

§. XII *Honores*, qui Duci decernebantur, fuerunt *Imperatoris appellatione i*, quae re bene gesta Duci a militibus dabatur *k*, a Senatu confirmabatur *l*; eamque appellationem Dux p. 500. retinebat donec triumphasset. Ultimus ex privatis Imperator dictus est *Junius Blaesus*, *Sejani* avunculus *m*: licet sua aetate illud adhuc factum dicat *App. Al. Civ. L. II. n. 455*. Secundo, victoriam sequebatur *Supplicatio*, quae erat *n* *Publica gratiarum Diis*

f Liv. I. 10. *g* Plut. Romul. p. m. 27.
h Fest. l. d. *i* Tacit. Ann. III. 74. *k* Caes.
B. C. II. 26. *l* Cic. Philipp. XIV. 5.
m Tac. Ann. III. 74. *n* Vid. Catonis
Epist. ad Cic. Famil. XV. 5.

Diis actio a Senatu decreta; & etiam Gratulatio dicitur ^o: eaque uni Ciceroni, post oppressam conjurationem *Catilinariam*, togato est concessa *p*.

Omniū vero honorum bellicorum culmen erat *Triumphus*; (Graecis *ἑπικταμῆς*) qui decernebatur a Senatu (licet aliquando a Populo ^q invito Senatu impetraretur) Duci, qui ultra quinque millia *hostium legitimorum* ^r, sive *justo* ^s *hostili bello*, ut dicit Cicero *pro Rege Dejotaro c. 5.* (ex civili enim bello non triumphabant ^t) una acie, suis auspiciis (unde sub Imperatoribus privati, quia auspicia non habebant ^t, vix triumpharunt) occidisset; ita, ut victoria illa *p. 501.* Imperium Romanum esset auctum ^v. Neque etiam exercitus ex provincia deportabantur, nisi ea perdomita & pacata successori fuisset tradita ^x. Aliquando tamen nullo bello gesto triumphatum fuit ^y. Triumphus porro

K k 2 hoc

- ^o *Cic. pro Marcell. 4.* ^p *Ipse Famil. xv. 4.*
^s *alibi saepius.* ^q *Dion. Halic. xi. 50.*
^r *Val. Max. ii. 8. 1.* ^s *Ibid. 7.* ^t *Horat. Od. iv. xiv. 33.* ^v *Val. Max. d. l. 4.*
^x *Liv. xxvi. 1. xxviii. 9. xxxix. 29.*
^y *Id. xl. 38.*

hoc modo celebrabatur. Die certo a Senatu constituto Imperator, veste triumphali indutus z, & laurea corona ornatus a, curru pretioso b quatuor equis albis * plerumque tracto insistens c, per Urbem ad Capitolium, pompa per circos, *Flaminium* primum, inde Maximum ducta d, vehebatur praecedente Senatu, & comitante magna civium turba, qui omnes albis vestibus erant induti e. Ante Imperatorem vehebantur spolia bellica, & imagines urbium ac regionum devictarum f. Eum etiam cur-
 p. 502. rum praecedebant Reges, vel Duces captivi

z *Dion. Halic.* III. 62. a *Horat. Od.* IV. III. 6. b *Id. Epod.* IX. 21. * [*Ovid.* I. art. 214. quod post Camilli ob Vejos captos triumphum obtinuisse videtur, qui triumphus (quod primus curru equis albis juncto urbem invehctus esset Camillus) in vulgus clarior quam gratior fuit. Rationem refert *Livius* v. 24. Itaque *Propert.* IV. El. I. 32. per prolepsin Romulo triumphanti albos equos dat. Vide etiam *Broukhuf.* ad *Tibull.* I. El. VIII. 8.] c *Ovid. Trist.* IV. El. II. 53. in qua elegia plurima sunt de totius triumphii ratione. [*Id.* II. *Pont.* 2. 21. 199.] d *Vid. Jos. de B. I.* VII. 24. e *Juven.* X. 45. f *Ovid. d. l.* 20. *Quintil.* VI. 3. *Claud. de laud. Stilic.* III. 23.

captivi cum sua familia *g* catenis aureis, vel argenteis vincti *b*, eosque Imperator, statim ac de foro in Capitolium flectere iter inciperet, in carcerem duci, & ibi necari jubebat *i*. [Ignobilium captivorum multitudo sub corona venibat. *] Post hos erant victimae immolandae. Imperatorem vero proxime sequebantur ejus cognati & affines *k*; & denique victor exercitus: ex quo, si quis praemium accepisset, illud prae se ferebat. Milites (qui sicuti omnes, qui triumpho aderant, erant *laureati* *b*) acclamabant, *Io triumphe* *m*; & carmina quaedam triumphalia, ac petulantia *n* in ipsum Imperatorem canebant, ne nimium sibi placeret *o*; ac propter eandem rationem servus quidam publicus eodem curru pone Imperatorem vehabatur *p*: & fascinus

K k 3 quoque

g Ovid. *d. l. 21. sqq.* Propert. II. I. v. 33. *h* Vopisc. Aurelian. 34. *i* Cic. in Verr. v. 30. * [Liv. v. 22. pr. Vid. Briffon. Form. p. 494.] *k* Suet. Tib. 6. *l* Plin. H. N. xv. 30. *m* Horat. Od. IV. II. 49. *n* Martial. I. 4. Suet. Jul. 50. 51. *o* Vid. Dionys. Halic. VII. 72. [in originem hujus moris inquit Histor. Acad. Litt. Paris. T. XI. p. 136.] *p* Juven. x. 41.

quoque ad placandam Nemefin de
 curru dependebat q ; vel , ut alii ,
 p. 503. tintinnabulum cum scutica ; five fla-
 gro , fi fides *Zonarae* r . Ita per vias
 fuffitu repletas s & floribus fparfas in
 Capitolium pervectus Imperator t fa-
 cra faciebat , bobus albis a *Clitumno*
 maxime fluvio petitis u , & lauream
 in gremio Jovis deponebat v : quod
 poftea etiam videtur factum , etiamfi
 non triumphatum effet w . Tum quo-
 que epulum in Capitolio celebrabant ;
 ad quod invitati Confules deinde ro-
 gabantur , ut venire fupfederent ;
 ne quis eo die , quo Dux triumphas-
 fet , majoris in eodem convivio effet
 imperii x .

Qui hoftes mari viciffet , *Triumphum*
Navalem agebat ; quod primum vi-
 ctis Carthaginienfibus fecit A. U. 494.
K. Duillius y : nam circa hoc tempus
 primum Romani cum claffe mare in-
 grefsi funt ; quorum naves tunc *cau-*
dicariae

q Plin. H. N. xxviii. 4. r Ann. II. in re-
 bus Camilli. s Ovid. Trift. IV. II. 4.
 t Ibid. 55. u Virg. Georg. II. 146. v Se-
 nec. conf. ad Helv. 10. w Suet. Domit. 6.
 x Val. Max. II. VIII. 6. Plut. Quaest.
 Rom. 79. s. p. 283. y Flor. II. 2.

dicariae sunt dictae z, quod *caudices* arborum iis adhuc adhaerent; & inde ejus classis dux *Appius Caudex* P. 504. fuit dictus. In illius vero Duillii honorem columna fuit erecta, quae *Rostrata* dicitur, quia *rostra* navium ei erant adfixa, cujus hodieque inscriptio in Capitolio legitur antiquissimum Latinae linguae monumentum a.

Si legitima quadam conditione deficiente Senatus triumphum negasset, aliquando in monte Albano triumphabant; quod primus fecit *Papirius Mafso* A. U. 522 b.

Post Augustum Imperatorem raro triumphatum fuit; & fere non nisi ab ipsis Imperatoribus. Nam cum *Agrippa* Augusti gener triumphum recusasset, privati non amplius eum ambire sunt ausi, quanquam tamen sub Justiniano Imperatore *Belisarium* ex devicta Africa triumphum egisse legamus c: aliis vero Ducibus, si be-

K k 4 nc

z *Fest. v. Caudicariae. Senec. de brev. vit. 13.*

a *Quod explicatum vid. a Ciacconio in Thes. Graev. Tom. IV. 1811. [& ab Ub. Foliata de L. L. Usu & Praest. p. m. 153. sqq.]*

b *Val. Max. III. 6. 5.* c *Procop. Vandal. II.*

ne rem gessissent, ornamenta triumphalia sunt concessa *d*.

Si res triumpho minus digna foret, *¶. 505.* vel ἀκονιτ), sine pulvere, sine certamine esset gesta, concedebatur *Ovatio*, quae erat quasi minor quidam Triumphus *e*, (ὁ ἐλάττων θρίαμβος *f*, & ὁ πεζὸς θρίαμβος *g*) & in multis ab eo differebat: nam *Ovans* pedibus incedebat, vel equo vehebatur, non curru; myrto coronabatur, non lauro; *ovem*, non taurum immolabat, unde ipsa *Ovatio* est dicta *b*.

De Poenis
Militari-
bus.

§. XIII. *Poenarum* *i* irrogatio Tribunis & Praefectis cum consilio suo; vel etiam Imperatori *k* competebat, a quo nulla erat provocatio *l*: quod tamen post legem Porciam latam A. U. 556. aliter obtinuisse videtur *m*. Puniebantur autem milites vel *Castigatione*, vel *Ignominia*: *Castigatio* consistebat in *multae dictione*, *pignoris captione*, vel denique *verberatione*.

Ver-

d Suet. Tib. 9. *e* Gell. v. 6. omnino. *f* Dion. Hatic. viii. 67. *g* Id. ix. 36. Vid. eund. ix. 71. in *f*. *h* Serv. ad Aen. iv. 550. *i* Vid. de his praecipue totam l. 3. ff. de re milit. *k* Polyb. *l* Cic. de LL. iii. 3. Dion. Hal. xi. 43. *m* V. Pighii annales ad eum annum.

Verberatio rursus erat vel *ad mortem*, & dicebatur *Fustuarium* ⁿ, cum *fustibus*, vel lapidibus, qui deliquissent, a commilitionibus occiderentur ob *P. 506.* graviora delicta; (exempli gratia, ob furtum, perjurium, praemium falso postulatum, desertionem, armorum amissionem, vigiliis neglectas, &c.) vel *non ad mortem*; cum cives *vite* ^o, alio fuste, vel etiam virgis focii caederentur *p*. Si plures peccassent *Decimatio* ^q, *Vicesimatio*, vel denique *Centesimatio* ^r pro gravitate delicti adhibebatur. *Ignominia* (poenae autem plus turpitudinis; quam cruciatus habentes, militiae maxime conveniunt ^s) *ignominia*, inquam, erat, ut primo, cum hordeum pro tritico alicui daretur ^t; secundo, cum aliquis stipendio, vel parte ejus ^x, privaretur, qui dicebatur *y aere dirutus*; & haec poena potissimum erat *infrequentium* ^z, hoc est, eorum qui

K k 5 a signis

ⁿ Cic. Philipp. III. 6. Liv. v. 7. ^o Juven. VIII. 247. ^p Livii Epit. 57. ^q Dion. Halic. IX. 50. [v. omn. Liv. II. 59. f.] ^r Capitol. Macrino 12. ^s Vid. Bernegg. ad Justin. xxxii. 3. ^t Liv. xxvii. 13. Suet. Aug. 24. ^x Liv. xl. 41. ^y Varro ap. Non. 12. ^z Facote alludit Cic. Verr. v. 13.

a signis abfuissent; ad quod poenae genus etiam referri posset alterum, ne scilicet stipendia militaria ante delictum facta procederent *a*. Tertium ignominiae genus fuit, cum extra vallum tendere juberentur *b*; quae timidorum fere poena erat. Quartum cum discincti *c* & turpi habitu, ut effoeminati prostituerentur; quod plerumque fiebat in Principiis, ubi etiam reliqua supplicia peragi solebant *d*: atque eo habitu aliquando etiam opus facere coacti sunt *e*. Denique aliquando ex honestiore militiae genere in minus honestum (ex Triariis exempli gratia, in Hastatos, vel Velites) transcribebantur *f*. Fuerunt etiam plura poenarum genera; sed minus usitata, quae silentio transmittimus. [v. omn. Suet. Aug. 24.]

De Missione & exauctoratione.

§. XIV. Ultimum, quod in hac materia militari considerandum venit, est *Missio*, & *Exauctoratio*. *Missio* est vel *justa*, vel *injusta*. *Justa* rursus

a Liv. xxvii. 11. *b* Id. x. 4. *c* Id. xxvii. 13. *d* Suet. Aug. 24. *e* Plut. Lucull. p. m. 501. Frontin. L. iv. 1. 45. *f* Val. Max. 11. 7. 15. ubi plura de hac materia visu digna. Frontin. L. iv. 1. 18.

fus est vel *honestæ*, quae fit emeritis stipendiis *g*; (nam, qui ante id tempus se subduxisset, morte, vel servitute puniebatur *h*) vel *causaria*, quae p. 508. fit ob morbum, vel vitium *i*, & interdum honestae missioni praemiis aequatur. Honestæ missione missi in *beneficiarios* referebantur; & ex iis saepe erant *Evocati* *k*: *Injusta missio* vel per gratiam ab Imperatore impetrabatur *l*; vel erat *ignominiosa*, cum ob crimen aliquis militia solveretur *m*.

Sub Augusto Imperatore in usum venit *Exauctoratio*, cum onere militiae, nisi pugnae, soluti milites * *Veterani* & *Vexillarii* *n* fierent; & sub *vexillis* plena militiae commoda expectarent. *Missio* vero post haec tempora fuit illorum, qui haec commoda *o* accipiebant; quae sub Augusto erant duodecim millia nummorum *ster-*

g Vid. Liv. XXIII. 25. *h* Via. Epit. Liv. 55. *i* L. 2. §. 2. ff. de his, qui not. inf. *k* Vid. Caes. B. C. III. 88. *l* Liv. XLIII. 15. *m* d. l. 2. ff. Vid. Hirt. de B. Afr. 54. * [de *Veteranis* lectu digna exhibent Memor. Acad. Paris. T. v. p. 366.] *n* Vid. omn. Graev. ad Cic. Phil. II. 40. Tacit. Ann. I. 36. *o* Vid. Suet. Aug. 49.

stertiorum, five trecentorum Imperia-
 lium p. *Praetoriani* vero milites ab
 Augusto instituti post sexdecim annos
 viginti millia sestertiorum, five quin-
 gentos Imperiales accipiebant: sed
 p. 509. utrique summae medium deduxit Cajus
 Imperator q; quippe cui ad incredi-
 bilem, quo gaudebat, luxum vix ul-
 lae opes sufficiebant. Aliquando eti-
 am, post bella praecipue civilia, agri
 vel in Italia, vel in Sicilia ipsis sunt
 dati r.

[XV. *Deditionem* facientes cly-
 peum solebant abjicere, aut conver-
 tere capitive imponere: quod ex *Ap-
 pian.* 11. *Civil.* *Ammian.* L. 26. *The-
 mist.* Or. 1x. docuit *Rubenius de Gem-
 ma Tib.* Proverbia, hastam abjicere,
 herbam vel manum dare s. porrigere,
 exposuere *Erasmus in Chil.* aliique.]

p *Dio* 55. q *Suet. Cajo* 44. r *Virg. Ecl.* 1.
 71. [& IX. 2.-5.] *Horat. Serm.* 11. VI.
 55. (de Exauctoratis milit. vid. *Tac. A.*
 I. 36. 4. ac *Duker. de Lat. Jct.* p. 269. &
 487. FR.)

SECTIO SEXTA.

De Vita privata Romanorum.

CAPUT PRIMUM.

De Re Vestiaria.

§. I. Praecipua & propria ^a vestis Romanorum fuit *Toga*, ^{p. 510} ^{De Toga} _{cuti Graecorum *Pallium* ^b}. Ea autem *Quiritium* ita propria fuit, ut pro *ipso nomine Romano* ponatur; apud *Horatium Od. III. 5.* quem locum imitatus videtur *Florus IV. c. 2.* & *Togatus* absolute pro *cive Romano* ^c. ^{Mucius}
 Erat autem *Toga* vestis lanæ, rotunda & clausa, sine manicis; unicoque injectu totum hominis corpus involvebat, ita, ut dextrum brachium superne exereretur, sinistrum imam *Togae* oram sublevaret; qua ratione efficiebatur illud, quod dicitur *finis*

^a *Suet. Aug. 40. ex Virgilio. Lucan. II. 386.*

^b *Plautus Curcul. II. III. 9.* ^c *Cic. in Verr. II. 62. & vid. ibid. v. 60.*

p. 511. *nus d.* Toga non nisi in publico gestabatur; & a divitibus quidem & delicatis laxior *e*, a pauperibus vero & frugalioribus angustior *f*. Color Togae ordinariae fuit *albus*; qui distinguendus est a *candido*, sive *splendente*, qualis erat cum cretam togae adderent; talemque gestabant, qui magistratum petebant; unde appellati sunt *Candidati*, quemadmodum jam supra diximus *g*: & hinc etiam *cretata ambitio* dicitur *Persio Satyra v. vs. 177*. Festis vero diebus togas recens lotas fumebant; unde tunc *albat* *b* dicebantur: *albus* enim color gratus est, contrarius *niger*; unde *dies laetos albo, contrarios nigro lapillo notare* dicimus *i*. Et hinc etiam *albus* pro *homine prob*o; *niger* pro *improbo* ponitur *k*. Lugentes Toga *pulla* erant induti *l*, quam vulgo nigram interpretantur; *Isaacus Vossius* vero ad *Catulli Attin vs.*

23.

d Vid. Ferrar. de Re Vest. 1. 6. *Quintil. Instit. xi. 3.* *e* Hor. Epod. iv. 8. & Epist. 1. xviii. 30. Cic. in Catil. 11. 10. *f* Hor. Epist. 1. xix. 13. *g* Sect. 1. 7. §. 8. *h* Horat. Serm. 11. 11. 60. *i* Id. Od. 1. 36. 10. Plin. H. N. vii. 40. *k* Catull. 94. Horat. Serm. 1. 85. *l* Juven. 111. 213.

23. putat fuisse *ferrugineam*. Haec p. 512
 autem confundenda non est cum *Toga sordida*, quae erat reorum ^m; ob-
 soleta scilicet, & maculis inquinata,
 ut ita miserabiliores viderentur: unde
squalor proprie reis tribui solet ⁿ.
 Olim quidem Toga omnibus in pu-
 blicum prodeuntibus tam viris, quam
 mulieribus erat communis ^o; sed ma-
 tronae postea *stolis* sunt usae, togis
 meretricibus ^p (unde jocus Martialis
 II. n. 39. & X. n. 52.) & ancillis re-
 lictis. Sub Imperatoribus jam inde
 ab Augusto ^q Togae in desuetudinem
 abire coeperunt; nec nisi ab honesti-
 oribus fere, & ab eorum clientibus
 & anteambulonibus ^r sunt usurpatae:
 & merito amissa libertate, etiam usus
 ejus vestis, quae liberorum tantum
 fuerat, amissus est. Togae varii ge-
 neris fuerunt, ut primo loco legi-
 mus de *Toga Praetexta*; cui limbus
 purpureus erat *praetextus*. Hac toga
 utebantur puellae ^s donec nubarent;
 pueri

m Vid. Liv. XLV. 20. n Juven. XV. 135.
 o Serv. ad Virg. Aen. I. 283. p Horat.
 Serm. I. II. 63. q Suet. Aug. 40. r Mur-
 tial. XIV. 123. s Cic. in Verr. Act. II.
 44. Propert. IV. XII. 33.

¶. 513. pueri ad annum aetatis fere decimum septimum ^t : unde *praetextata verba* dicuntur *obscœna*, quae coram tenera illa aetate proferre nefas ^v ; & *praetextati mores* idem significant, quod *impudici* ^x. Nam magnam verecundiae curam gerebant Rom. ita ut ephēbi etiam semper manum veste cohiberent ^y. Tum hi adolescentes *togam virilem* (Graece α τέλειον ἱμάτιον) sumebant, quae etiam *Pura* ^a, & *Libera* ^b est dicta. Qui autem eam sumebant, *Tirones* ^c dicebantur ; & ipse actus hujus vestis sumendae ; *Tirocinium* ^d ; quod potissimum fiebat *Liberalibus* ^e : & tum quoque *bullam auream*, vel *scorteam*, si libertini essent ^f, (*Macrobius loco in margine citato*, proprie dicit *lorum* pro *bullâ* fuisse) quam de collo pendulam gesserant

ε. Vid. Ald. Manut. de toga Rom. v Fest. v. Praetextum. Suet. Vesp. 22. x Juven. II. 170. y Cic. pr. Cael. 5. Suid. v. ΕΦΗΒΟΣ. z Plut. Anton. p. 949. C. a Catull. 69. b Ovid. Trist. IV. x. 28. c Plin. H. N. [Aug. 26. Tib. 54.] VIII. 48. d Suet. Cajo 10. e Ovid. Fast. III. 771. sqq. ubi causas hujus instituti reddit. f Macrob. Sat. I. 6. Ascon. ad Cic. in Verr. I. 58.

ferant, Diis laribus suspendebant *g.* p. 514. Atque inde magno amicorum comitatu in forum deducebantur, ut vitam civilem auspicarentur; quod *forum attingere* dicit Cicero *b*; & *in forum venire* *i*. Praeterea Praetextam gerebant Sacerdotum praecipui, ut Pontifices, Augures *k*, Quindecim-viri sacris faciundis *l*, Salii, &c. tum Magistratus majores *m*, (& hi etiam in coloniis & municipiis); Magistri vicorum, cum ludos curarent *n*; & denique Senatores ludorum Romanorum diebus.

Secundo; etiam fuit *Toga Pieta* auro & purpura *o* opere Phrygio, quae triumphantium propria erat *p*; & *Palmata* etiam quandoque dicta videtur *q*: licet alii eam distinguant *r*. Dionysius Halicarnassensis *L. v. c. 47.*

L 1

50λνϋ

- g* *Perf. S. v. 31.* *h* *Famil. v. 8. xv. 16.*
i *Ibid. xiii. 10.* [qui tirocinii dies quovis modo celebrabatur. *Suet. Tib. 54.*]
k *Vid. Cis. pro Sext. 69.* *l* *Liv. xxvii. 37.* *m* *Cic. post red. in Sen. 5.* *n* *Id. in Pis. 4. Fest. v. Praetexta. Liv. xxxiv. 7. locus dignus, qui videatur.* *o* *Vid. Juven. x. 38.* *p* *Plin. H. N. viii. 48.* *q* *Martial. vii. 2. Vid. omn. J. Rycq. de Capit. Rom. 19.* *r* *Vid. Emin. Norris. epist. cons. sul. 485. Tom. xi. Ant. R. Graev.*

p. 515. *πολὴν ποικίλην καὶ χρυσοῖσημον eam vocat; αἰλουργίδα χρυσοπάσον Xiphil. in excerpt. Dion. Cassii L. LVIII. πορφύραν ἀσέρων χρυσῶν ἐνυφασμένων Appian. Alex. in Punic. p. 59. ed. Tollii.*

Tertio, *Trabea* (quam τήβεννον vocat Dion. Halic. L. v. c. 47.) etiam *Togae* species fuit; licet alii *Chlamydem* eam fuisse velint. Haec fuit vel *Deorum* e sola purpura; vel *Augurum* e purpura & cocco; vel denique *Regum* e purpura s & albo, quae postea etiam ab *Equitibus* t in transvectione usurpata fuit; eorumque maxime fuit propria x.

De Tunica

ca. *τιγὰρ, τιγῶν ἰσθμῶν*

§. II. *Togae* supponebatur *Tunica*, quae etiam lanea erat & alba; sed *Toga* angustior & brevior ad medium circiter crus pertingens: nec olim manicas habebat (hoc enim delicatum nimis & molle videbatur y) quod postea tamen aliter obtinuit z; eratque virorum & foeminarum communis. Super hanc *Tunicam* cingebantur

p. 516. nis.

s *Sueton ap. Serv. ad Virg. Aen. VII. 612.*
 t *Dion. Halic. VI. 13. Stat. Sylv. IV. 11. 32.* x *Vid. Lips. ad Tac. Annal. III. 2.*
 y *Vid. Suet. Jul. 45.* z *Vid. Serv. ad Virg. Aen. IX. 616. Cic. in Catil. II. 16.*

tur, in publicum certe prodeuntes (nam domi fere erant discincti *a*) & delicatiores quidem laxius *b*; ita ut Tunica magis dimitteretur *c*; quod tamen probrosum & mollitiei indicium habebatur *d*, & Maecenati olim vitio versum fuit *e*. Soliti autem erant Romani duas plerumque tunicas (nam aliquando pluribus utebantur *f*) gestare, *exterio*rem, quae proprie *Tunica*; & *interio*rem, quae si viro- rum esset, *Subicula g*, vel *Interula*, (recentioribus nempe; nam *Tertullianus* primus ea voce utitur *h*) si mulierum, *Indusium i* dicebatur; & non nisi posterioribus temporibus e lino fuit: atque ideo (quia scilicet vestibus non nisi laneis utentes levi negotio fordes contrahebant) frequentissime balneis utebantur; quod ex infinitis veterum locis constat; ita ut etiam ditiores balnearia domi haberent, eaque tum aestiva, tum hiber-

p. 517.

L 1 2

na

- a* Horat. Serm. II. I. 73. *b* Suet. Jul. 45.
c Horat. Serm. I. II. 25. *d* Vid. Plant. Poen. v. v. 24. *e* Senec. Epist. 114.
f Suet. Aug. 82. *g* Horat. Epist. I. I. 95.
h Voss. de vitiiis Serm. Lat. III. 16. *i* Via. Varr. de LL. IV. 30. qui illud cum palla veste muliebri jungit.

na ^k; nec unquam, nisi loti mensæ accumbebant ^l. Infima plebs in Urbe ^m; & in agris & municipiis etiam ditiores Tunica sola fere erant contenti ⁿ. *Tunica* autem *chiridota*, five *manuleata* indecora priscis & muliebris ^o habebatur; praesertim si etiam *talaris* esset ^p.

Senatores gerebant *Tunicam laticlaviam*, hoc est, *eam*, cui *clavus purpureus latior erat insutus*; Equites vero *angusticlaviam* ^q, cui *angustus* ^r: & hinc *latus*, vel *angustus clavus* pro ipso ordine Senatorio, vel *Equestri* ponitur ^s. Tribuni etiam militum sub Imperatoribus in *Laticlavios* ^t, & *Angusticlavios* ^u, quorum minor erat dignitas, fuerunt distincti. Erat autem *clavus* linea ad instar fasciae oblonga quadrata, non rotundus pannus; aut frustum clavi capiti simile; quae linea a summo per medium pe-
ctus

p. 518.

^k *Cic. Att.* XIII. 29. ^l *Plaut. Amph.* II. II. 170. *Id. Stich.* I. III. 10. ^m *Horat. Epist.* I. I. 65. ⁿ *Juven.* III. 179. ^o *Virg.* IX. v. 616. *Gell.* VII. 12. ^p *Cic. Catil.* II. 10. ^q *Ovid. Trist.* IV. 35. ^r *Stat. Sylv.* IV. v. 42. ^s *Vid. Vell. Paterc.* II. 88. *de Maecenate.* ^t *Suet. Domit.* 10. ^u *Id. Oth.* 10.

ctus ad imum porrigebatur; ut probavit *Alb. Rubenius de Re Vestiaria* l. 6. 2. & vid. *Cl. Graevium Praefatione ad Tom. VI. Antiq. Rom.* Sub Imperatoribus Senatorum liberi una cum virili toga latum clavum fumebant; unde *locus Ovidii modo citatus* est explicandus v.

Tunica Palmata erat purpurea, clavum aureum *palmae* latitudine intextum habens. Haec triumphantium w, & pompam Circensem ducentium propria erat x.

Tunica recta videtur fuisse ita texta, ut fila a summa ad imam vestem *directa*, non vero transversa per mediam vestem ducerentur y: vel forte ita dicta fuit, quod non cingeretur, sed *recta* deflueret; quemadmodum *Pol lux Orom. VII. c. 13. n. 48. περιχίτων* v. ἰσθμιαδὶς verba faciens docet, qui omnino videndus est. Dabatur autem haec tunica tironibus cum toga pura z.

§. III. Vestis militaris dicebatur p. 519.

Sagum, vel Graeca voce *Cblamys* a ; De aliis,

L 1 3

unde Vestium generibus.

v Vid. & *Suet. Aug. 38. 94. Dial. de Orat. 7.*

w Vid. *Fest. v. Picta.* x *Juven. XI. 192.*

y Vid. *Fest. v. Rectae.* z *Plin. H. N. VIII.*

48. a *Plaut. Rud. II. II. 9.*

unde *saga sumere* pro *ad bellum se parare* dicitur *b* : & *Sagarii* *c* vocantur, qui eas vestes vendunt : Consulares vero togati esse solebant , cum in *sagis* civitas esset *d*. [Periculis Reip. depulsis vel luctu publico cessante *ad vestitum* vel *ad togas redire* dicebantur. Exempla dabit *Briffon. de Formul. II. p. 260.*] Haec vestis tunicae superinduebatur , & fibula connectebatur : nec tantum militum sed etiam iter facientium erat Imperatoris vero *sagum Paludamentum* dicebatur *f* ; eratque purpureum, vel *g* coccineum. Aliquando tamen privatis etiam tribuitur paludamentum *h*.

Chlamydi forma fere similis erat *Laena* *i*, Graecis *χλαίνη*, quae, cum densior vestis ac villosa esset, arcendo frigori fere fuit adhibita *k*. Haec etiam hyeme in coenis & balneis tunicae superinjecta fuit *l* ; (*χλαίναν*
ιμάτιον)

b Cic. *Phil.* v. 12. *Liv. Epit.* 72. & *sqq.*
c *Schol. Juven. ad Sat.* vi. 591. *d* Cic. *Phil.* viii. 11. *e* *Plaut. Merc.* v. 11.
f *Juven.* vi. 400. *g* *Horat. Epod.* ix. 27.
h *Liv.* i. 26. xli. 40. *i* *Fest. hac V.*
k *Martial.* xiv. 134. *l* *Perf.* i. 32.

ἰμάτιον ἐπὶ τῷ χιτῶνι vocat Pollux On. VII. c. 13. n. 46.) atque ita forte haec est *Synthefis*, five *Vestis m con- p. 520. vivalis*; cujus aliquando apud veteres fit mentio ⁿ.

Lacerna etiam densa & villosa vestis sub interitum demum Reipublicae ^o usurpari coepit; & initio tantum in castris ^p. Fuit haec Chlamyde longior & laxior; & in Urbe pluviae vel frigoris causa Togae ^q, vel Tunicae superinduebatur; eamque delicati homines aestate leviolem habebant, & superbi coloris ^r. Huic plerumque jungebatur *Cucullus*, qui caput & humeros teget ^s.

Paenula quoque tempore pluvio fumebatur ^t; sed ad tempora *Flavio- rum*, five Imperatoris Vespasiani filiorumque ejus extra Urbem tantum ^v. Haec fuit vel e pelle, & dicebatur *Scortea* ^x; (δερματοχιτῶν, five

L 1 4

δερμα-

^m *Juven.* III. 283. ⁿ *Martial.* XIV. 141. & alibi. ^o *Vid. Cic. Phil.* II. 30. *Suet. Aug.* 40. ^p *Ovid. Fast.* II. 746. *Propert.* IV. III. 18. ^q *Juven.* IX. 28. ^r *Id.* I. 27. ^s *Id.* VI. 329. *Martial.* XIV. 137. ^t *Juven.* V. 76. ^v *Vid. Cic. pro Sext.* 38. *pro Mil.* 20. *Att.* XIII. 33. ^x *Martial.* XIV. 128. vel, ut alii, 130.

δερματινὸς χιτῶν, tunica pellicea in Glos-
 p. 521. *sis antiquis*) vel e lana: eratque clau-
 sa, ut toga, sed strictior & brevior,
 & utroque brachio subducebatur.
 Haec vestis etiam a mulieribus ali-
 quando gestata fuit y.

De Vesti-
 bus Mu-
 lierum.

§. IV. *Mulierum ingenuarum* & *ho-
 nestarum vestis* fuit *stola* z, sive Tuni-
 ca manicata & talaris, purpura a ple-
 rumque & segmentis, vel limbis au-
 reis ornata; ejusque imam partem *in-
 stita* adfuta ambiebat: unde hae voces,
stola scilicet & *instita* quandoque *ca-
 stimoniam* & *gravitatem matronalem*
 notant b.

Stolae circumjiciebatur pallii ge-
 nus c, quod *Palla* vocabatur, &
 quae, ut etiam *Stola*, ita mulierum
 propria erat d, ut viri sine probro ea
 uti non possent e.

Utebantur etiam mulieres Roma-
 nae *Mitra* f tegumento capitis, &
 praeterea *Reticulo* g; quo comam cohi-
 hi-

y l. 23. §. 2. ff. de aur. arg. leg. z Horat.
 Serm. I. II. 99. a Martial. x. 5. b Ho-
 rat. d. l. 29. Ovid. de Arte Am. I. 31.
 c Ibid. 153. d Plaut. Men. III. II. 47-9.
 & IV. 2. 96. e l. 23. §. 2. ff. de aur. arg.
 leg. f Vid. Virg. Aen. IX. 616. g Vid. Ju-
 ven. VI. 120.

hibebant, quam matronae etiam *vittis* ligabant; unde *Vittae* pro insigni pudoris ^b quandoque ponuntur. Caput tegebant *Flammeo*, praecipue nubentes, quod olim lutei coloris erat ⁱ; unde etiam a colore *flammeo* *Flammeum* dicebatur.

§. V. Initio Reipublicae Romani calceos altiores ex crudo corio gestabant tam Senatores, quam alii, qui dicuntur *Perones*: sed soli illi, qui Magistratum Curulem coeperant, *crepidas*, sive calceos humiliores *mulleos*, sive *rubros*, aut *puniceos* ex *aluta* ^k; quod tamen de diebus solemnibus duntaxat intelligendum videtur. *Mullei* autem sunt dicti, non a colore; sed quod repandi essent: nam *μύλα* ^g est *καμπύλα* ^g, *flexus*, *incurvus* ^l. Postea vero Romani omnes coeperunt uti calceis ex *aluta*: sed patriciorum calcei altiores ^m erant ad medium usque crus pervenientes, & quatuor *corrigias*, sive *ligulas* habe-

L 1 5

bant

^h Vid. Ovid. de Arte I. 31. ⁱ Lucan. II. 360. ^k Cato ap. Fest. V. Mulleos. ^l Vid. Salm. ad Tert. de pall. p. m. 391. Voss. de Idol. IV. 5. ^m Horat. Serm. I. VI. 27.

p. 523. *bant* ⁿ ; cum plebejorum calcei unī-
 cam tantum haberent ^o. Patriciorum
 autem calceis *lunula* erat adsuta, sive
nota numeri centenarii, quod initio
 Patricii Senatores *centum* fuerunt ^p ;
 eamque notam etiam ante aetatem fe-
 natoriam gestabant ^q. Plebejorum
 autem Senatorum calcei lunati qui-
 dem non videntur fuisse ; sed tamen
 a plebejis diversi. In Urbe vero *so-*
leati duntaxat saepe fuisse videntur ^r.
Tibialia veteres non habuerunt : sed
 deliciores, aut infirmiores crura
 fasciis obvolvebant ^s.

ⁿ *Isid. Orig.* XIX. 34. ^o *Vid. Senec. de Tran-*
quill. an. II. ^p *Isid. l. d.* ^q *Stat. Sylv.*
 V. 2. 28. ^r *Horat. Epist.* I. XIII. 15.
Plaut. Truc. II. IV. 12. 16. ^s *Varro in*
Catone p. 160. *ed. opt. sive Durdr. ap. Non.*
 p. 138. *ed. opt. Plant.* 1565.

CAPUT SECUNDUM.

De Ratione Conviviorum.

§. I. **R**omani antiquissimis tempo- *De Ratio-*
 ribus ad mensam fede- *ne accum-*
 bant ^a, quod a mulieribus verecun- *bendi.*
 diae causa aliquamdiu etiam retentum fuit ^a : sed postea aeque ac viri p. 524.
 mensae accubuerunt. Erat autem mensa Romanorum rotunda & humilis : & pauperiorum quidem tripes ^b ; lautiorum vero citrea ^c aut acerna, pede eburneo affabre facto sustentabatur ^d ; unde tales mensae *Monopodia* sunt dictae, quae infano pretio emebantur ^e : praesertim si pluribus essent distinctae maculis ^f. Hae mensae cum ipsis ferculis in triclinium illatae convivis *apponebantur* ^g ; unde hoc verbum, (ut Graecis *παρατιθέναι*) ut & simplex *ponere* mensarum propria vox fuit ^h.
 Circum

Serv. ad Ving. Aen. VII. 176. a Val. Max. II. I. 2. b Horat. Serm. I. III. 13. c Martial. XIV. 87. & sqq. d Juven. XI. 121. sqq. Martial. II. 43. e Plin. H. N. XIII. 15. f Senec. de benef. XII. 9. g Serv. ad Aen. I. 220. h Juven. I. 141. Martial. I. 43.

Circum mensam tres plerumque lecti erant dispositi, unde *Triclinium*; rarius duo, unde *Biclinium* ⁱ locus, ubi coenabatur, est dictus. Lecti insternebantur stragulis ^k magis aut minus pretiosis pro opibus convivoris; & in quoque lecto tres plerumque erant convivae, rarius quatuor ^k, & si plures essent, fordidum habebatur ^l. Accumbebant veteres superiore corporis parte in cubitum reclinata ^m, inferiore porrecta; ita, ut primus conviva pedes pone dorsum secundi extenderet, ille caput ad umbilicum primi reclinaret pulvillo interjecto; & sic alii porro: dignissimus autem habebatur locus medius ⁿ, & post hunc summus. Sed hic ritus plane singularis obiter est notandus, Consulem scilicet, si convivio alicui adesset, in medio quidem lecto, sed loco infimo accubuisse, ut ita facilius adiri, & negotia, si quae forte supervenirent, expedire posset ^o. Convivae

ⁱ *Plaut. Bacch. IV. IV. 69.* ^k *Virg. Aen. I. 699.* ^{kk} *Horat. Serm. I. IV. 86.* ^l *Cic. in Pis. 27.* ^m *Horat. Serm. II. IV. 39.* ⁿ *Vid. Virg. Aen. I. 697.* ^o *Plus. Sympos. II. 3.*

vae vocati aliquando quosdam invocatos secum adducebant, qui *Umbræ* dicuntur, quia sicut *umbra corpus*, ita *ipsi vocatos convivas* sequebantur *p*. Ad lectorum autem pedes sedebant parasiti *q*, vel etiam infimi ordinis amici *r*, & denique etiam pueri *s*.

Ante coenam lavare *t* solebant Romani, quod luxuriosi etiam post coenam faciebant *v*. Mox *vestem coenatoriam* *x*, sive *Synthestin* sumebant; & soleas pedibus demebant *y*.

p. 526

§. II. *Coena* antiquissimis temporibus quidem simplicissima fuit, ex *De ipsa Coena* pulte *z* scilicet plerumque, vel ole-ribus *a*; sed post auctas Romanorum opes in tres partes divisa est. Prima fuit *Gustus* ***, sive *Gustatio* *b*; qua cibi appetitum moventes potissimum ap-
pone-

p Horat. Serv. II. VIII. 22. & Epist. I. v. 28. q Plaut. Stich. III. VI. 33. r Suet. vita Terentii. s Id. Aug. 63. & Claud. 32. t Juven. VI. 419. Plaut. Pers. I. II. 10. v Hor. Epist. I. VI. 61. Juven. I. 143. x Martial. XIV. 133. y Id. III. 50. z Juven. XIV. 171. Plin. H. N. XVIII. 3. a Juven. XI. 79. * [Martial. x. 48. 13.] b Petron. 31.

ponebantur *c*, & praeterea etiam
ova; unde proverbium apud Horat.
Serm. I. III. vs. 6. cantare ab ovo
*usque ad mala **, hoc est, *per totum*
convivii tempus. Haec pars coenae
 etiam *Antecoena d*, vel *Antecoenium e*
 est dicta; ut & *Promulsis f*, quia
 p. 527. *mulso primam sitim sedabant g*: unde
promulside aliquem conficere significat
aliquem initio statim coenae saturum
reddere b. Hanc sequebatur ipsa *Coena*
 proprie ita dicta, cuius praecipuum
 ferculum *Caput coenae i* dicebatur.
 Qui autem fercula in mensa
 componebat *structor k* dicebatur, &
 Graecis *τραπεζοποιός l*; qui vero ea
 scindebat, *Carptor m*, Graecis *χειρο-*
νόμων n; illudque accurata diligentia
 fiebat *o*. Denique apponebantur *Men-*
sae secundae, sive *Pomorum p*; in qui-
 bus erant *Bellaria*, & similia.

Initio coenae *Magistrum* sorte lege-
 bant

c *Martial. XI. 53.* * [*Martial. x. 48. II.*
 & 18.] *d* *Cic. Famil. IX. ep. 16. fin.*
e *Apul. Metam. II. p. m. 106.* *f* *Petron.*
 24. *g* *Horat. Serm. II. IV. 24.* *h* *Cic. Fam.*
 IX. 16. *i* *Martial. x. 31.* *k* *Juven. v.*
 120. *l* *Athen. IV. p. 170. ex Philem.*
m *Juven. IX. 110.* *n* *Id. v. 121.* *o* *Ibid.*
sequ. *p* *Serv. ad Virg. Aen. I. 723.*

bant q, (*Thaliarchum* vocat Horatius r) qui leges convivio ferret, & modum bibendi statueret s; ac, quo quisque ordine amores suos proponeret t, ediceret: unde *regna vini sorti-ri talis* * dicit Idem *Od. I. IV. vs. 18.* quae *magisteria* vocat Cato apud Ciceronem *de Senect. c. 14.*

p. 528;

Convivae fertis floreis v, vel myrteis erant redimiti; & si delicatior coena esset, unguentis perfundebantur x: quin totum quoque triclinium floribus saepe conspergebatur.

Inter coenandum luxuriosi quidem homines lascivas saltationes y, pantomimos, vel gladiatores spectabant z; frugaliores vero aliquid legi curabant a; vel comoedos b, aliosque poetas audiebant c: tum etiam plerumque musicam adhibebant d. [Quid propter
viam

q *Horat. Od. I. IV. 18.* r *Od. I. IX.* s *Id. Od. II. VII. 25.* t *Propert. III. IX. 27.*
* [Ridiculus error Hölzlini ad Apollon. Rhod. L. I. 5. qui *talis* hic exp. τοῖσιν.]
v *Juven. v. 36.* x *Id. XI. 22.* *Horat. Od. II. 7. 7.* *Tibull. I. VIII. 51.* y *Juven. XI. 162.* z *Plut. sympos. VII. quæst. 8.* *Liv. IX. 40.* a *Juven. XI. 178.* *Plin. Epist. I. cornel. in Attic. c. XIV. 15. III. I. VI. 31.* b *Vid. Pers. S. I. 30.* c *Suet. vita Terentii.* d *Horat. Od. III. XIX. 18.*

viam facere fit, docet *Festus* & ad eum *Scal. V.* etiam *Macrob. Sat. 11. 2.* & *Plaut. Rud. 1. 2. 62-3.* In *Memor. Acad. Litt. Paris. T. 11. p. 449.* male *proterviam facere* scribitur.]

Olim Romani, frugaliores certe *e*, semel tantum quotidie *f* cibum capiebant *g*, hora scilicet nona *b* diei naturalis, sive nostra circiter tertia. Postea accesserunt *Fentaculum*, quod primo mane sumebant *i*; *Prandium* circa horam sextam sumptum, quod p. 529. coena frugalius [erat]; *Merenda* *k* inter prandium & coenam; & denique post coenam *Comessatio* *l*, quae tamen non nisi gulonum & dissolutorum hominum erat *m*; quibus omnibus vomitandi consuetudine facile sufficiebant: licet etiam frugaliores vomitu saepe post coenam usi fuerint *n*. Et hic *ὡς ἐν παρόδῳ* monendum est *convivia tempestiva* dici, quae a luxuriosis, vel etiam frugalibus, qui amicorum

e *Cic. Tusc. Q. V. 31.* *Sall. Or. 1. ad Caes.*
f *Serv. ad Aen. 1v. 84.* *g* *Sall. or. 1. ad Caes. 43.* *h* *Martial. 1v. 8.* *i* *Vid. Salm. ad Vopisc. Tacito 11.* *k* *Isidor. Orig. xx. 2.* *l* *Vid. Suet. Domit. 21.* *m* *Id Vitell. 13.* *n* *Vid. Cic. pro Dejotaro 7.*

amicorum sermonibus delectabantur, maturius inibantur *o*; *intempestiva* vero, quae in multam noctem protrahabantur *p*: unde non audiendus est *Salmasius ad Vopisci Florianum c. 6.* qui ubique, ubi apud veteres *intempestivorum conviviorum* mentio occurrit, *tempestiva* reponi jubet.

§. III. *Potus* Romanorum ordinarius erat *Vinum*, cui temperatiores aquam admiscebant; luxuriosi vero unguenta, vel aromata *q*: eamque aquam vel frigidam, vel etiam calidam *r*; imo haec in deliciis habebatur *s*. *Vinum* autem a Consulibus, quibus natum erat, denominabatur *t*. Magister convivii, ut jam diximus, leges bibendi ferebat; scilicet quot cyathis biberent, & in cujus honorem *v*: qui honor fere praestabatur vel amicae *x*, vel viro alicui insigni *y*. Aliquando tot annos sibi precabantur, quot cyathos fumerent *z*: aliquando rursus partibus

De Potu

p. 53

M m affis

o *Id. Cat. Maj. 14.* *p* *Suet. Cajo 45.* *q* *Juven. vi. 303.* *Plin. H. N. XIII. 3.* *r* *Juven. v. 63.* *s* *Plaut. Curc. II. III. 13.* *t* *in Mil. III. II. 22.* *u* *Hor. Od. III. VII. 11.* *Plin. H. N. XIV. 4.* *v* *Plaut. Stich. v. IV. 27.* *x* *Martial. 1. 71.* *y* *Horat. Od. III. XIX. 9. sqq.* *z* *Ovid. Fast. III. 531. locus festivus.*

affis numerum poculorum denota-
 bant *a*: aliquando denique tot cyathos
 bibebant *b*, quot literis nomen ejus,
 in cujus honorem bibebant, consta-
 ret. Sed eo casu cyathos tot, quot
 bibere vellent, in unum poculum ma-
 jus congeffisse videntur *c*. Tum faepe
 jubebat Thaliarchus, ut quisque epo-
 to poculo suo quaestionem quandam
 amoenam proponeret *d*: & denique
 p. 53¹. eum, qui contra leges convivii fecis-
 fet, cyathi unius eductione multa-
 bat *e*, quod *culpa potare magistra* di-
 cebant. Et alia etiam lufuum genera
 ufurpabant, ut, exempli gratia, *cot-
 tabum*; cum vini reliquiis e calice in
 pavementum profufis fonum elicere
 conarentur *f*. Alii vero aliter hunc
 lufum explicant. Ludus etiam erat,
 quo recentis mali femina digitis pri-
 moribus veluti ejaculantes, fi triclinii
 lacunar attigiffent, bene; fin minus,
 male

a *Martial.* I. 28. *b* *Id.* IX. 94. & XI. 37.
 [VIII. 51. 21. [qq.]] *c* *Vid.* *Hor. Od.*
 III. XIX. II. *Hift. de l'Ac. des bell. lettr.*
 T. I. p. 166. *ed. d'Amft.* *d* *Vid.* *Cic. de*
senect. 14. *Gell.* XVIII. 2. *e* *Horat. Serm.*
 II. II. 123. *vid. tamen quae adhuc loc. no-*
tavit Celeb. R. Benzejus. *f* *Vid.* *Plin. H.*
N. XIV. 22. [Horat. II. Od. 14. f.]

male de amoribus suis augurabantur *g* ;
 Mensis secundis illatis *libabant* Diis,
 quos mensae adesse credebant *h* ; vel
 etiam amicis honoratis *i* ; hoc est ,
paullum vini ex patera in mensam, vel
in terram profundeabant, voto pro eorum
prosperitate addito *k*. Et mensam ipsam
 sacram credebant veteres, quia ejus
 communiōe hospitalitas & amicitia,
 quae praestantissima hominibus a Deo
 data sunt, conciliantur *l*. Unde eti- p. 532
 am jurantes convivae manu mensam,
 veluti aram, tangebant *m*. Imo ima-
 gunculas quasdam Deorum in men-
 sis, vel juxta eas ponebant; qualis
 fuit *Hercules Epitrapezius* *n*.

g Horat. Serm. II. III. 273. [Graeci *πλευ-
 τραγανία* in similem finem usi. Vide *Theo-
 crit.* Eid. III. 29. & Interpr. cum Polluce.]
h Ovid. Fast. VI. 306. *i* Horat. Od. IV.
 V. 31. Ovid. Fast. II. V. 637. *k* Tibull.
 II. I. 31. Ovid. Fast. 637. *l* Vid. Schol.
ad Lycophr. 132. seqq. *Juven.* II. 110.
m Ovid. Amor. I. IV. 27. *n* Stat. Sylv.
 IV. 6. [Martial. IX. 44.]

CAPUT TERTIUM.

De Pecunia veterum Romanorum.

De Pecunia in genere.

§. I. Antiquissimi Romani, ut etiam aliae gentes, pecunia signata usi non videntur; sed vel permutatione mercium ^a, praecipue pecoris: unde etiam verba emendi Graece proprie hoc significant, ut ἄρνημαι, dato agno aliquid permuto; ἀνοῦμαι, dato asino; πωλῶ, dato equuleo ^b: vel metallorum certum pondus adhibuerunt, unde varia monetae nomina pondus etiam notant: ut apud Romanos *As* & quae inde deducta sunt; apud Graecos *Talentum* & *Mina*; apud Hebraeos *Siclus* &c. Imo etiam hodie apud nos, *Francos*, *Anglos*, & alios, idem, puto, obtinet.

p. 533.

Primus *Aes* Romae signavit Rex Servius Tullius nota *pecudis*, unde quoque *pecunia* est dicta ^c; licet alii (inducti inscriptione nummi, quem recensent

^a §. 10. *Instit. de empt. & vend.* ^b *Vid. Casaub. ad Cic. Att. 1. 1.* ^c *Ovid. Fast. v. 281. Pomp. Sabinus ad Virg. Ecl. 1. 33.*

Pag.
549.

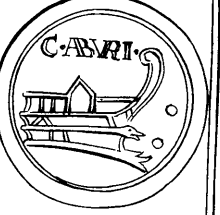
F.Æ.E.

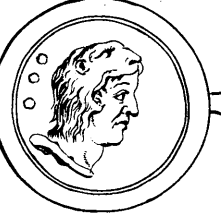
Pag.
550.

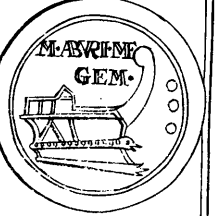
P.Æ.I.

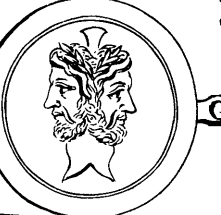
Pag.
550.

P.Æ.I.

Pag.
550.

G.Æ.S.

recensent Plinius *H. N.* xxxiii. c. 3. & Ovidius *Fastorum* i. vs. 239. & quae forma in nummis antiquis frequentissime conspicitur *d*) Jano id falso tribuant. Argentum primo signatum fuit A. U. 484. *e* vel, ut alii, A. 499. (alii vero nummum argenteum primum a Servio Tullio conflatum dicunt *f*) Aurum vero sexaginta circiter annis serius *g*.

§. II. Nummus aereus fuit *As*, ejusque partes: nam *As* dicitur *omne solidum*, quod in partes aliquotas dividitur; quemadmodum *semissem Africae* dixit Plinius *H. N.* xviii. c. 6. [de heredibus *ex asse* vel *ex parte* institutis v. *Instit.* ii. T. 14. §. 5. sqq. *Suet.* Aug. 101. &c.] Hic *As* primis quidem temporibus erat libralis *b*, & solebat *appendi*, si summa scilicet majuscula foret; unde *pendere* pro *solvere*, *expensum ferre*, *tabulas accepti & expensi*, & similia dicimus *i*. Inde etiam *stipendia*, a *stipe pendenda*, *impendingia* similiaque dicuntur. Sic etiam

De Num-
mo aereo.

P. 534:

M m 3 5ατηρ

d Vid. Vaill. gente *Afrania* 2. *Albia*. i. &c.
e *Epit.* Liv. 15. *f* *Varro* p. 72. ed. Dordr.
 1619. *g* *Plin.* *H. N.* xxxiii. 3. *h* *Dion.*
Hal. 12. 27. *i* Vid. omn. *Plin.* l. d.

σατήρ Graecis denominatur a verbo ἵσημι, *pondero*; τάλαντον a τάλαιω *Quin* & Hebraeorum *Sicli*, ut jam innuimus, inde deducuntur *k*. Primo bello Punico sextantarii asses facti sunt lege *Papiria*, secundo unciales, & demum circa A. U. 575. semunciales *l*. As nostra moneta valebat quatuor circiter chalcos; post legem vero *Papiriam* duos & semissem. Partes assis primus signavit *Tarquinius Superbus*; (ut quidem colligunt ex *Festo v. Ratitum*) eaque sunt *Triens*, assis *tertia* pars; *Quadrans*, assis *quarta* pars, navis notam habens *m*, qui etiam *Teruncius* dictus est; & denique *Sextans* *n*; *sexta* assis pars: quae partes in *Triente* quatuor, in *Quadrante* tribus, in *Sextante* duobus punctis notantur *o*.

P. 535.

De Num-
mo Ar-
genteo &
aureo.

§. III. *Argenteus nummus* erat *Denarius*, qui valebat nobis circiter sex stuferos; & *Drachma Attica* paullo major erat: alii vero aequalem statuunt

k Vid. *Steph. Morini exercit. de linguis* IX. p. 269. *l* *Plin. d. l.* *m* *Ovid. Fast.* I. 239. *n* *Liv.* II. 33. *o* Vid. *Vaillant. G. Abur-
pia* 3. 4. &c. *Julia* 70.

unt p. Hic etiam aliquando *Bigatus* q & *Quadrigatus* r a nota *Bigarum*, aut *Quadrigarum* ei impressa s est dictus. *Tetradrachmus* autem Atticus valebat tres circiter denarios t; & Graecis etiam Στατήρ dicitur v. Dimidius Denarius x *Quinarius* dicitur; vel etiam *Victoriatus* y a signo *Victoriae*, quod prae se ferebat. Quarta pars Denarii dicitur *Sestertius*, quasi *nummus semis tertius* z, qui duos asses cum semisse (nostra moneta circiter stufferum unum cum dimidio) valebat: hic κατ' ἐξοχήν etiam *Nummus* dicitur, quia frequentissimus ejus p. 536. in rationibus usus fuit: & quod minutissimum id fere pecuniae genus esset, *nummo sestertio aliquid alicui addicere* in auctionibus significat, nullo, vel vilissimo pretio rem aliquam emptoris facere a. Sestertii nota fuit haec,

M m 4 LLS.

p Plin. H. N. XXI. 34. Vid. Liv. XXXIV. Vid. not. ad Poll. On. IX. 6. 60. q Liv. XXIII. 15. r Id. XXII. 52. s Plin. H. N. XXXIII. 3. t Liv. XXXIV. 52. v Matth. XVII. 27. x Varro de L. L. IV. 36. y Volusius Moecianus in Tbes. Graev. T. XI. 1708. z Ibid. a Cic. pro Rab. Post. 17. & ibid. not. in ed. Graev.

LLS. ^b vel potius IIS. significans duas libras & semissem; quae postea vulgo in hanc HS. corrupta fuit.

Aureus nummus, sub Imperatoribus *solidus* ^c dictus, valuit *denarios viginti quinque*, sive nostra moneta *florenos Carolinos* septem cum dimidio ^d. Hic etiam absolute *Nummus* dicitur ^e.

De Ratio-
ne suppu-
tandi.

§. IV. *Ratio supputandi* apud Romanos fuit duplex, per *Asses* nempe, & frequentius per *Sestertios*. Per *Asses* supputatio fiebat vel *expresso* *Assium* nomine, vel *tacito*; ut cum dicimus, exempli gratia, *binos aeris f*, *centum aeris*, &c. ubi semper intelligendi *Asses*. Ad *Sestertios* quod attinet: Primo sciendum est, *Sestertios* masculino genere significare *singulos nummos sestertios*; *Sestertia* vero neutro genere ^g, quando subauditur vox *pondo* ^h, *singula millia nummorum sestertio-*

^b Vid. *Probum de notis Rom. inter auctores linguae Lat. a Gothofredo editos.* c l. 5. §. 6. ff. de his qui eff. vel dej. comparata cum §. 1. Inst. de obl. quae q. ex del. nasc. d Vid. Suet. Oib. 4. collat. cum Tac. Hist. 1. 24. e Vid. Plaut. Men. 11. 11. 16. f Liv. xxxiii. 42. g Horat. Epist. 1. vii. 80. h Vid. Gronov. de sest. 1. 4.

stertiorum; exempli gratia, *centum sestertii* sunt *floreni* septem cum dimidio; *centum sestertia* sunt 7500. *floreni*: sic *mille sestertii* faciunt *florenos* 75. *mille sestertia* faciunt *florenos* 75000. atque ita porro. Secundo, cum adverbio numerandi utimur, singula *sestertia* centuplicantur: & sic *decies sestertium* idem valet, quod *mille sestertia*, sive *decies centies millies nummorum sestertiorum* i; *quadrages sestertium* sunt *quater mille sestertia*, sive *centies mille nummi Philippaei*.

§. V. Specimina quaedam *Divitiarum*, & *Luxus Romanorum* subjiciemus k. *Quadrages sestertium* (100000. *Philipp.*) in margaritis gestantem *Lolliam Paulinam* vidit *Plinius* l. *Sexages sestertium* (150000. *Philippaeis*) aestimatum fuit convivium Imperatoris *Veri* m. *Sexcenties sestertium*, sive *quindecim centena millia Philippaeorum* in gulam absumpsit *Apicius* n, qui tum demum rationes inspicere coactus superfuturum sibi *sestertium centies* (*Philippaeorum* 250000.) computavit:

M m 5 vit:

i Vid. *Martial.* I. 103. k Vid. *Meurs. de luxu Rom.* I. 1 Ipse *H N.* IX. 35. m *Capitol. in Vero* 5. n *Martial.* III. 22.

De Divitiis & Luxu Rom. p. 538.

vit : & velut in ultima fame victurus, si festertio centies vixisset, veneno vitam finivit, narrante *Seneca conf. ad Helviam c. 10.* qui tamen festertium millies in culinam eum congestisse dicit. *Bis millies*, sive *quinque milliones Philippaeorum* possedit *Crassus* o in agris & pecunia, praeter suppellectilem & servos : itaque negabat locupletem esse p, nisi qui redivit annuo legionem tueri posset, sive, ut alii dicunt, exercitum q. *Ter millies*, sive *septem milliones & dimidium* habuit *Seneca* r ille *Philosophus*. *Quater* p. 539. *millies*, hoc est, *decem milliones Lentulus Augur* s. *C. Caecilius Claudius Isidorus* testamento suo edixit, quamvis multa civili bello perdidisset, tamen se relinquere servorum quatuor millia centum & sexdecim *, juga bovum tria millia sexcenta, reliqui pecoris ducenta quinquaginta septem millia, in numerato H. S. sexcenties t :
 five

o *Plin. H. N. xxxiii. 10.* p *Ibid.* q *Plut. Crasso p. m. 544.* Dio xl. r *Tacit. Ann. xiiii. 42.* s *Senec. de benef. ii. 27.* * [de incredibili servorum numero v. *Pignor. Praef. & p. 200. sqq.* Adde *Donat. ad 1. Aen. 709.*] t *Plin. loc. cit.*

five *Philippaeos* 1500000. [Augustus ex solis amicorum testamentis quaterdecies millies perceperat. *Suet. ult.* cujus summae valor est mille & quinquaginta tonnae auri.] *Vigiesies septies millies*, hoc est, circiter *sexaginta septem milliones Philippaeorum* a Tiberio Imperatore relictos non toto vertente anno successor ejus Cajus absumpsit *v*, Imo vitae etiam frugalioris homines incredibiles quandoque sumptus fecisse leguntur: sic Cicero mensam citream habuit, quae constitit *HS. decies*, five 25000, *Philippaeorum* *w*: idem domum a Crasso emit *HS. xxxv.* five 87500. *Philippaeorum*. Julius Caesar aliquando duas tabulas emit *octoginta talentis*, five *florenorum* 120. *millibus* *x*: [si talentum sit 1500, floren, Sed ipse deinde 1800, ponit: erunt ergo 144. millia.] *T. Annii* Milonis aes alienum fuit *sestertium septingenties*, quod facit nostra moneta *florenorum* 4375000. [im- p. 540. mo 5250000. ex ipsius computo, quo denarius sex stufferis valet; at enim
in

v Suet. Calig. 37. *w Plin. H. N.* XIII. 15.

x Ibid. VII. 38.

in editt. prioribus denarium ad quinque stuferos exegerat ; eaque ratione confiunt 4375. millia.] *γ*. Postremum autem hujus rei exemplum hoc elegans esto : M. Antonius dispensatori suo jusserat , ut decies HS. amico cuidam egenti numeraret ; cum vero dispensator summae magnitudine obstupefactus, ut eam Antonio ostenderet, argentum in medio proposuisset, praeteriens Antonius rogavit, *Quid hoc rei esset?* Ille autem, *id quod donari jusserat*, respondit. Tum malignitatem ejus conjectans Antonius, *Ego vero, inquit, majorem summam decies putavi. Hoc exiguum est. Itaque alterum tantum adjicito z.* [*De Luxu v. Orat. Tib. in Ann. Tac. III. 53. & Propert. III. El. XI. tota. it. Fabric. Bibliogr. Ant. cap. XXII. §. XI. sqq. De sumtuosis aedificiis ac villis Stat. in Silvis Horat. II. Od. 15. Pignor. de fervis. Casalium de splendore Rom. Imp. Petron. c. 119. & 120. vs. 25. sqq. Suet. Cal. 37. & quem non? De luxu matronarum vide Memor. Litter. Acad. Par. T. v. p. 297.]*

§. VI.

γ *Plin. H. N. XXXVI. 15. z Plut. M. Ant. p. m. 917. E.*

§. VI. Licet *Minae* & *Talenta* De Talen-
to & Mi-
na. Graecorum propria fuerint, frequens tamen eorum in scriptis Romanorum fit mentio. *Talenta* quaecunque constiterunt *Minis* sexaginta sui generis: cum ergo *Mina Attica* (nam de aliarum gentium *Talenti* tacebimus) valuerit *Drachmas*, five *Denarios* (ut jam exiguum discrimen, quod inter hos nummos fuit, mittamus) centum, qui faciunt nobis florenos triginta, palam est *Talentum* valuisse florenos *Hollandicos* p. 54r. 1800 a.

§. VII. Ut jam etiam breviter De Ponde-
ribus &
Mensuris. aliquid de *Ponderibus* & *Mensuris* Romanorum dicamus, rerum omnium unum pondus ipsis existit, scilicet *Libra*; cui voci synonyma saepe sunt *As* ^b & *Pondo* ^c. Haec tamen postrema vox aliquando ponitur pro *pondere in genere*: & determinatur per vocem adjunctam. Sic, ex. gr., *Columella* dicit ^d *mentae viridis* pondo selibram; & *absinthii* pondo libram ^e &c.

a. Vid. Gronov. de pec. vet. III. 3. b Varro de L. L. IV. 36. c Plin. H. N. XVIII. 7. d XII. 5. e Ib. 35.

&c. *Plautus* vero *f*, *Neque piscium ullam unciam pondo hodie cepi. As*, five *Libra* ad pondus *Parisiense* exacta valuit uncias $10\frac{1}{2}$ *g*. Et dividitur in 12. *Uncias*: eaeque *Unciae* partes *Librae* faciunt suis nominibus distinctas. Sunt autem sequentes *b*: *Uncia* ab uno: *Sextans*, sexta pars *Affis*: *Quadrans*, quarta: *Triens*, tertia: *Quincunx*, quinque unciae: *Semissis*: *Septunx*, septem unciae: *Bes*, octo; cujus vocis origo est obscurior *i*: *Dodrans*, *As* dempto quadrante, id est, novem unciae: *Dextans* dempto sextante, five decem unciae: *Deunx* dempta uncia, id est, undecim unciae. *Unciae* autem partes anxie recensere medici potius fit, aut *Praefecti* monetae, quam a nobis requiratur. Itaque dicemus tantum, *Unciam* continuisse *Semuncias* duas, *Duellas* tres, *Sicilicos* quatuor, *Sextulas* sex, *Drachmas* octo, *Scripula* aut *scriptula* viginti quatuor *k*. *Libella* idem quod *As*

va-

f *Rud.* IV. II. 8. [v. *Synonym.* nostra.]
 g *Lud. Savotus de numm. ant.* P. III. 23.
 h *Varro l. d.* i *Vid. tamen Scalig. ad Fest. hac V.* k *Vid. Luc. Paetum de Rom. Graec. pond.* v. 1664. T. XI. *Graev.*

valebat, & erat moneta argentea ^l: *Sembella*, libellae dimidium; & *Teruncius* idem quod *Quadrans* ^m.

Mensurarum *cavaram* maxima fuit *Culeus* ⁿ, viginti tenens Amphoras. *Amphora* tamen, sive *Quadrantal* ^o harum mensurarum praecipua, & ceterarum fere norma fuit: & cepit aquae, vel vini octoginta pondo *p*. Amphorae dimidia pars *Urna* dicitur; nam capiebat *Sextarios* 24 ^q; cum Amphora 48 *Sextarios* contineret. P. 543^d
Octava pars amphorae dicebatur *Congius*, qui ita cepit *Sextarios* sex, *Heminas* duodecim. *Sextarius* denique, sicuti *As* dividebatur in 12. partes, quae *Cyathorum* nomine intelliguntur; & tantum continebant, quantum unico haustu commode bibi posset ^r. *Cyatho* paullo majus erat *Acetabulum*, quod quartam partem *Heminae* capiebat ^s. *Modius* folis aridis metiendis inserviebat ^t: & capiebat tertiam

l *Plaut. Capt.* v. 1. 27. m *Varr. l. d.*
 n *Plin. H. N.* xiv. 4. o *Plaut. Curc.*
 i. ii. 15. p *Fest. V. Publica pondera: & V.*
Quadrantal. q *Colum.* xii. 20. r *Martial.* i. 71. ix. 93. s *Plin. H. N.* xxi.
 c. ult. t *Vid. Luc. Paetum de Rom. & Gr.*
mens. iii. T. xi. A. R. Graev.

tiam partem Amphorae ; five aquae aut vini libras $26\frac{2}{3}$. (Frumenti pondus, quod ceperit, tradere incertius est ; cum granum a grano plurimum differat) Quatuor modii erant *demensum* fervorum menstruum *v* : erat autem Modius sexta pars *Medimni Attici* *x*.

Menfurae *Intervallorum* sunt vel partes *Pedis*, vel ex multiplicatione *Pedis* oriuntur. *Pes* dividitur in quatuor *Palmos* *z* : *Palmus* in quatuor *Digitos* *a* ; licet quoque, quemadmodum *As*, ita *pes* in 12. uncias divisus fuerit. *Cubitus* constabat sex palmis, five sesquipede *b* ; *Passus* habet quinque pedes porrectos *c* : & mille passus faciunt *Milliarium*, quod tertia pars est *Milliarii Hollandici*, five unius horae itineris ; quarta vero pars *Milliarii Germanici*. *Stadium*, mensura pedum [625. passuum * vero] 125. *Graecorum* propria fuit. *Jugerum* *d* erat mensura agrorum patens

v *Cato de R. R.* 56. *Donat. ad Ter. Phorm.* I. I. x *Cic. Verr.* III. 46. *Nepos vita Att.* 2. z *Vitruv.* III. I. a *Frontin. expos. formar.* p. 30. 37. ed. Goussii. b *Vitruv. l. d.* c *Colum. de R. R.* v. I. * [ex ipsius auctoris mente p. 397.] d *Ib.*

tens in longum pedes 240. in latum pedes 120. qui conficiunt pedes quadratos 28800. *Actus* est dimidia pars jugeri.

CAPUT QUARTUM.

De Nuptiis Romanorum.

§. I. Qui apud Romanos uxorem *De Sponsalibus.*
 ducturus erat, ab eo, in
 cujus potestate ea erat,
 eam in matrimonium sibi datum iri
stipulabatur, & alter, si conveniret, id
spondebat; qui contractus mutuus P. 545.
Sponsalia dicitur ^a: dum autem de iis
 ageretur, *Sponsus Speratus*, *Sponsa* vero
Sperata dicebantur ^b. Sponsalia nu-
 do consensu perfici poterant ^c: sed
 plerumque tamen in tabulas refere-
 bantur, eaeque praesentium annulis
 obsignabantur ^d. Tum sponsus *an-*
nulum pronubum quasi arrhae ^e, sive
 N n pigno-

^a L. 1. ff. de Sponsal. b *Via. var. not. ad Ter. Heaut. iv. v. 26. Epist. xi. 21.* [vide-
 tur in animo habuisse Ovid. Epist. xi. 21.
 &] XXI. 59. c L. 4. pr. l. 7. ff. eod.
^d Juven. ii. 119. & vi. 25. c L. 38.
 pr. ff. de ritu nupt. l. 3. Coa. ac Sponsal.

pignoris *f* loco Sponsae dabit; qui Plinii *g* aetate ferreus, postea aureus fuit. His peractis dies nuptiis * eligebatur: certi enim dies mali ominis habebantur, ut omnes Kalendae, Nonae, Idus *b*, & qui dies eas proxime sequuntur; tum Majus mensis *i*, Parentalia, Saliorum festum, &c.

*De ipsis
Nuptiis.*

§. II. *Nuptiae contrahantur* tribus modis, *Usu* nempe, *Confarreatione*, & *Coemptione*. Primo; *Usu*, vel *usurpatione* contrahantur nuptiae, p. 546. cum mulier matrimonii causa anno integro & continuo cum viro fuisset *k*: Et talis mulier differt a *Concubina*, quod haec consuetudinis tantum gratia habetur; quae res ex habentis animo plerumque censetur *l*: quamquam in liberae & honestae mulieris consuetudine semper nuptiae intelliguntur *m*. Secundo: fiebat Matrimonium *Confarreatione* (*Φαρραίνια* dicit Dio-

[*Juven. vi.*] v. 27. *g* *Ipsa H. N.* xxxiii. i. * [*Terent. Andr. I. i.* 75.] *h* *Macrob. Saturn. i.* 15. *i* *Ovid. v.* 490. *k* *Ibid. III.* 395. *Gell. XII.* 2. *l* *L. 4. ff. de connub.* *m* *L. 24. ff. de ritu nupt. l. 34. ff. ad L. Jul. de adult.*

Dionysius Halicarnassensis II. c. 25.) cum certis verbis adhibitis, testibus decem praesentibus, solemnique sacrificio (in quo *farre* utebantur) coram Pontifice peracto, mulier in manum viri conveniebat: & huic confarreationi contraria fuit *Diffarreatio* o, cum matrimonium similibus ritibus solveretur. Hic autem erat antiquissimus & dignissimus matrimonii contrahendi modus; unde γάμος κατὰ τοὺς ἱεροὺς νόμους dicitur p. Denique: *Coemptio*, hoc est, *imaginary emptione* & *venditione* q fiebant nuptiae, quando nummis dicis causa adhibitis, mulier in potestatem viri transibat. p. 547.

§. III. Nullae Nuptiae [nobiliores certe ac legitimae. V. Juven. x. 330. & 338.] fiebant, nisi adhibitis *Auspiciis* r, & sacris ante rite peractis, praesertim Junoni *nuptiarum praesidi* s: in quibus sacris *fel* ex victima
 N n 2 abji-

■ Servius Danielis in Virg. Georg. I. 31. & omn. Tac. Ann. IV. 16. & ibi Lips. Cic. Topic. 3. o Fest. ea. v. p Dion. Halic. II. 25. q Serv. d. l. Cic. pro Mur. 10. r Juven. x. 336 [Val. Max. II. I. I.] s Virg. Aen. x. 59.

abjiciebant, ut ita omnem *amatorem*
 a nuptiis abesse debere significarent *t*.
 Sponsae *v* coma cuspide *hastae* diri-
 mebatur; vel, ut *fortes* genituram
 ominarentur; vel, quod *hasta* Junoni
 sacra esset; vel denique in memoriam
 raptus Sabinarum *w*. Tum corona-
 batur sponsa *x*; & cingulo laneo cin-
 gebatur, quod sponsus deinde in le-
 cto nuptiali solvebat; idque faciebat
 taciturnus & taxim *y*: & hinc *zonam*
solvere pro pudicitiam mulieris immi-
 p. 54⁸ *nuere* dicitur *z*. Induebatur etiam
 tunica recta, qualem prima texuerat
Caja Caecilia, quae eadem *Tanaquil* *e*.
 Denique etiam *flammeo* pudoris ergo
 obnubebatur *b*. Ita ornata virgo e
 gremio matris, vel proximae cogna-
 tae abripiebatur *c*; tum, ut videtur,
 verecundiae causa, ne ultro nuptum
 ire videretur; tum, ut ita raptus Sa-
 binarum

t *Plut. praecept. conjug. p. m. 141. E.* *v* *Plut. Romul. p. m. 26.* *Ovid. Fast. II. 560.*
w *Plut. ib.* *x* *Catull. carm. 62.* *y* *Var- ro in γρηγοροδιδάσκ. p. 108. ed. Dordrecht.*
z *Theocr. Id. xxvii. 54.* *Ov. ep. Phyll. 115.* *V. etiam Sciv. ad pervig. Ven. 26.*
a *Plin. H. N. VIII. 48.* *b* *Lucan. II. 359.*
Juven. VI. 224. [& x. 334.] *c* *Catull. carm. a.*

binarum exprimeretur : atque ita vesperi *d* ad domum sponsi deducta domicilium mutabat *e* ; unde Junoni *Domiducæ* cognomen adhaesit *f*. Pueri tres patrimi & matrimi *Paranymphi* dicti sponsam deducebant *g* ; quorum unus facem *b*, sive taedam *i* *pineam* (non *spineam*, ut male legitur in quibusdam editionibus *Catulli carmine in nuptias Juliae & Manlii* ; & exigit ratio, quia *pinus* est arbor resinifera, non vero *spina* ; atque ita jam olim correxit magnus *Scaliger*, licet fatear, multos esse, qui e *Spina* fuisse dicant *k*) taedam, inquam, *pineam* *p. 549* manu tenebat *l* ; reliqui duo nubentem : illas autem faces *Ovidius Epist. Her. xi. vs. 101.* eleganter vocat *marritas*. Hi *paranymphi* autem Graecis etiam *νυμφευταί* & *πάροχοι* dicuntur : item *νυμφαγωγοί* ; licet eo vocabulo etiam matrimonii contrahendi

N n 3

amici

d *Id. Carm. 63.* *e* *L. 38. §. 3. ff. ad municip.* *f* *August. de C. D. xii. 13.* *g* *Ibid. xiv. 18.* *h* *Hom. Il. Σ. 492.* *i* *Senec. Med. III.* *k* *Vid. Rev. Fabric. Bibl. Graec. III. xxvi. p. 634. Turn. adv. xxi. 29. Mexiriac. ad epist. Ovid. p. m. 189. Plin. H. N. xvi. 18.* *l* *Vid. Propert. iv. xii. 46.*

amici & amicae interpretes veniant ;
 quae etiam προμνηστριαί & προμνηστρίδες
 dicuntur *m*. Comitabantur praeterea
 Sponsam ancillae cum colo , fuso &
 stamine *n* in laboris futuri argumen-
 tum ; nam ad nullum opus nisi lanifi-
 cii obligabantur Romanorum ux-
 res *o* ; eique etiam feminas principes
 deditas fuisse discimus ex exemplo
Lucretiae apud Livium *i. c. 57. p* &
 Augusti Imperatoris, quem haud te-
 mere alia veste usum, quam ab uxore
 & sorore & filia neptibusque confe-
 cta tradit Suetonius *ejus vita c. 73.*
 atque inde etiam in aede *Sangi* lana
 p. 550. cum colo & fuso Tanaquilis reginae
 servata est *q*. Tum cognati, vicini,
 amici magno numero nuptialem pom-
 pam ducebant *r*, sive officium *s* nu-
 ptiale celebrabant, aliquid utensilium
 donum nupturae quisque ferentes :
 puer vero impubes *Camillus* *t* dictus
 in vase operto, quod *Cumera* *u* dice-
 batur,

m Vid. Bud. comm. ling. Gr. 1089. F. n Plin.
 H. N. VIII. 48. *o* Plut. Romul. p. m. 26.
 D. p Ovid. Fast, II. 746. *q* Plin. H.
 N. VIII. 48. *r* Claudian. de nupt. Hon.
 & Mar. 286. *s* Juven. II. 132. Suet. Cal.
 25. & Claud. 26. *t* Varro de L. L. VI. 3.
u Fest. ea v.

batur, crepundia nascituro infanti portabat: quae erant ornamenta quaedam infantis collo appendi solita *v*. Aedium fores & postes frondibus, floribus & aulacis erant ornatae *w*; ad quas cum accessisset sponsa, interrogata quanam esset, respondebat, *Ubi tu Cajus, ego Caja* *x*; quod, ut vulgo interpretantur, significabat, *Ubi tu dominus & paterfamilias, ibi ego domina & materfamilias* *y*: erat enim ex lege Romuli omnium bonorum & sacrorum cum marito particeps *z*; & hinc *Domina* absolute pro *sponsa*, vel *uxore* dicitur *a*.

p. 551.

Tum lancis vittis postes aedium sponsa *b* ornabat, & adipe lupino, vel suillo *c* eos ungebat; (qua ratione fascinationem averti credebant) & hinc *Uxor*, quasi *Unxor* est dicta *d*. Limen non transibat sponsa, sed super illud tollebatur *e*, ut quasi invita

N n 4 ma-

v *Plaut. Mil. v. v. 6. Cistell. IV. I. 11.*
 w *Juven. VI. 79. & 226. x Quintil. Instit. I. 7. y Plutarch. quaest. Rom. p. m. 271. z Dion. Halic. II. 25. a Catull. carm. LXII. 31. Virg. Aen. VI. 397. b Lucan. II. 352. Serv. ad Virg. Aen. IV. 458. c Plin. H. N. XXVIII. 9. d Serv. ad Virg. Aen. IV. 466. e Plut. Romul. p. m. 26. D. & Quaest. Rom. 29.*

mariti domum ingredi, nec ad pudicitiae immutationem convolare videretur *f*: vel, quia limen Vestae Deorum castissimae erat sacrum *g*, quod ita non conveniebat calcari ab ea, quae virginitatem jamjam esset amissura. Ingredienti domum Sponsae dabantur *Claves*, quibus notabatur *cura rei domesticae* *h*; tum *aqua & ignis* ei offerebatur *i*, quia ex humore & calore omnia gigni putabant *k*: & p. 552. hac aqua nubentium pedes lavabantur *l*. Deinde sponsae, ejusque comitibus a Sponso dabatur coena nuptialis *m*, quemadmodum in sponsalibus Sponsa, vel ejus parentes *n* coenam dabant. In hac coena tibicines adhibebantur, & convivae *Talassionem* *o*, vel *Talassium* invocabant *p* (ut Graeci *Hymenaeum* *q*) in memoriam *Talassii* *r* cujusdam, qui cum uxore

f *Lucan.* II. 358. *g* *Vid. Serv. ad Virg. Ecl.* VIII. 29. *h* *Vid. Cic. Philipp.* II. 28. *i* *L.* 66. §. 1. *ff. de don. int. vir. & ux.* *k* *Vid. Ovid. Fast.* IV. 792. *sqq.* & *Varr. de L. L.* IV. 10. *l* *Serv. ad Aen.* IV. 167. *m* *Juvén.* VI. 203. *n* *Cic. epist. ad Quint. fr.* II. 5. *o* *Vid. Martial.* I. 35. *p* *Plut. Romul. p. m.* 26. B. *q* *Serv. ad Aen.* I. 655. IV. 99. 316. *r* *Liv. I.* 9.

re sua a Sabinis rapta per multos annos felicissime vixerat : vel ob *lanificii* mentionem *s*, quod Graecis *ταλασία* dicitur. Mox *nuces* *t* pueris spargebantur, cujus rei ratio veris-
 sima videtur fuisse, ut ita *res ludicras* se relinquere testarentur *x*; & pro-
 pterea etiam puppas suas Veneri con-
 secrabant sponsae *y*. Pueri vero car-
 mina quaedam obscœna & lasciva
 cantabant, *Fescennina* *z* dicta; vel,
 quod ab urbe *Fescennina* primum alla- p. 553.
 ta essent; vel, quod *fascinum*, sive
artes magicas, quibus sponso saepe
 noceri credebant, averterent. De-
 mum nupta a *Pronuba* *a* (quae erat
 mulier univira *b*) in lecto *geniali* (ita
 dicto vel a *genendo*, sive *gignendo*; vel
 quod *Genio* sacer esset) collocaba-
 tur *c*; & idem lectus post celebratas
 nuptias *Adversus* dicebatur *d*: quia
 nempe erat e regione januae *e*. Dis-
 cedenti autem *officio* sive amicis a coe-

N n 5

na

s *Plut. Quaest. Rom. p. m. 271. E. Varro ap. Fest. v. Talasio. t Catull. carm. 62. x Vid. Pers. 1. 10. y Pers. 11. 70. z Senec. Med. 113. a Catull. carm. 62. vers. fin. b Fest. v. Pronubae. c Juven. x. 334. Tac. Ann. xv. 37. d Propert. IV. XII. 85. e Vid. Laber. ap. Gell. xvi. 2.*

na abeuntibus munuscula auferenda, five *apophoreta* dabantur *f.* Postridie nuptiarum epulae apud novum maritum restaurabantur, quae *Repotia* sunt dicta *g*; & novae nuptae munera a cognatis & affinibus mittebantur *b*, qui a marito vicissim *Apophoreta* accipiebant: denique nova uxor libertatem uxoriæ auspiciens in domo mariti rem divinam faciebat *i*.

p. 554.
De Di-
vortio &
Repudio.

§. IV. Atque ita quidem matrimonium *contraheretur*: solvebatur vero, praeterquam morte etiam *Divortio*, ut sponsalia solvebantur *Repudio j.* *Repudium renunciantis* (ita enim loquebantur *k*) formula haec erat, *Conditione tua non utor l*: nam *conditio* proprie de *paetione nuptiarum* dicitur *m.* Et hoc casu vir arrha, mulier duplo arrhae pretio mulctabatur *n*; sed si neuter repudia causam dedisset *o*, mulcta cessabat. *Divortium,*

f *Juven. vi. 203. Mart. indice L. xiv. g Horat. Serm. II. II. 60. h Vid. l. 13. ff. de admin. & per. tut. i Macrobi. Saturn. I. 15. in f. j L. 101. §. 1. l. 191. ff. de V. S. k Plaut. Aul. IV. x. 53. l L. 2. §. 2. ff. de divort. m Plaut. Aul. III. v. Stichus I. II. 81. n L. 5. Cod. de sponsal. o L. 3. & 5. eod. tit.*

um, si a parte mariti fit, dicitur ἀπο-
 πομπή; si a parte uxoris ἀπέλειψις p.
 Divortium lege Romuli viris, non
 vero mulieribus permissum fuit, si
 mulier veneficio circa prolem usa fu-
 isset; si alienam pro sua supposuisset;
 si adulterium fecisset q; si incio ma-
 rito vinum bibisset r. Eaque causa
 in amicorum concilio examinari sole-
 bat s. Sed licet lege permissum esset, p. 555.
 primus tamen divortium fecisse legi-
 tur circa A. U. 520. Sp. Carvilius
 Ruga ob uxoris sterilitatem t: postea
 vero admodum frequentia Romae di-
 vortia fuerunt u. Hoc casu dos a
 marito reddebatur, & tabulae spon-
 salitiae frangebantur v. Divortii for-
 mula erat, *Res tuas tibi habeto* w:
 [item *Collige sarcinulas: exi, vade
 foras*; de quibus vide Brisson. in form.
 L. VIII.] ejusque signum erat, si vir
 uxori claves adimeret x. Si autem
 sine mulieris culpa factum esset Di-
 vortium,

p Vid. Salmas. de usur. 4. Kubn. ad Polluc.
 VIII. VI. Segm. 31. q Plut. Romul. p. m.
 31. r Gell. x. 23. Vid. Plin. H. N. XIV.
 13. s Val. Max. II. IX. 2. t Id II. I.
 4. u Juven. VI. 223. sqq. v Id. IX. 75.
 w L. 2. §. 1. ff. de divort. x Vid. Cic.
 Philipp. II. 28.

vortium, dos integra restituebatur; sin contra, pro singulis liberis sexta pars ad dimidium dotis usque retinebatur *y*: sed adulterae dotem, ejusque tertiam partem, & dona antenuptialia maritus retinebat, si filii non essent *z*.

y Paulus II. *Instit. libr. tit. de dotibus.* *z* *Novell. cxvii. 8.*

CAPUT QUINTUM.

De Gentibus, Familiis, & Nominibus Romanorum.

p. 556. §. I. **G**entis (cujus synonymum est *De Gentibus & Familiis Romanorum.* *genus*, quemadmodum *familiae stirps* *a*) appellatio apud Romanos latius quam *Familiae* patebat, ita ut una *Gens* plures plerumque *Familias* complecteretur *b*: exempli gratia in gente *Cornelia* fuerunt *Cornelii Maluginenses, Scipiones, Lentuli,*
Do-

a *Cic. pro Ligar. 5. Id. Bruto 16. Suet. Jul. 6. Id. Galba 3.* *b* *Liv. xxxviii. [v. Synon. nostra.]*

Dolabellae, *Rufini*, qui postea *Sullae*, *Scapulae*, *Cinnae*, *Merulae*: sed *Cinnae*, *Merulae*, *Dolabellae* plebeji fuisse videntur. In gente *Licina* fuerunt *Crassi*, *Luculli*, *Muraenae*, & sic porro in aliis. Aliquando autem eveniebat, ut in eadem gente aliae familiae essent patriciae, aliae plebejæ cognominibus distinctæ c. Sic, verbi gratia, in gente *Tullia* fuerunt praeter alios *Longi* & *Cicerones*, illi patricii: (*M. enim Tullius Longus* Consul fuit A. U. 253. d quo tem- P. 557: pore solis patriciis aditus ad honores patebat) hi vero plebeji: in *Claudiorum* gente clarissima plures patriciae familiae fuerunt, *Regillenses*, *Pulchri*, *Nerones*; *Marcellorum* vero plebeja, & quidem patriciis ejusdem gentis familiis longe clarior. Hujus autem rei causa erat primo diversa generis origo, cujus rei exemplum est in *Sulpiciis* e; secundo, si patricius aliquis se ad plebem contulisset, quod saepe ab hominibus factiosus fiebat, ut ita plebejos honores cape-
re,

c Vid. Tacit. Ann. III. 48. d Liv. II. 19.

Ipsè Cic. in Bruto, sive de clar. orator. 16.

e Tacit. loc. prox. d.

re, & inimicos suos tribuniciis actionibus vexare possent; quemadmodum fecit insignis ille, non virtute, sed sceleribus P. Clodius *f. Octavia* etiam gens e patriciis ad plebem se contulit; ac rursus magno intervallo per Divum Julium ad patriciatum rediit *g.* Tertia hujus diversitatis causa fuit civitatis beneficium: qui enim civitate donati erant, cum liberti; tum etiam quibus virtutis causa id tributum erat, patricii non fiebant; *p. 558.* sed plebeji (ut omnes a Sulla civitate donati) licet ejus, cujus beneficio in civitatem venerant, nomen adsumerent *b.* Addunt quidam his causis etiam adoptionem, sed minus recte; nam verum quidem est, adoptaticium adoptantis conditionem secutum fuisse, sed hoc personam ejus non excedebat: ita ut adoptaticii etiam duplicem tribum haberent, unam, in qua nati, alteram, in quam adoptati fuerant *i.* Gentes vero singulas, & Familias Romanorum hic recensere instituti nostri brevitatis non patitur.

Unum

Suet. Jul. 20. g. Id. Aug. 1. h. Cic. ad Famil. XIII. 36. i. Vid. Graev. ad Cic. ad Att. IX. 16.

Unum etiam observandum est, *novos homines* fuisse dictos, qui primi ex suis familiis ad honores pervenerant ^k.

§. II. Romani, nobiliores certe, *De Nominibus Romanorum.*
tribus fere usi sunt *Nominibus* ^l: *Praenomine* scilicet; *Nomine* proprie dicto,
& *Cognomine* ^m: quibus aliquando *Agnomen* unum, vel plura addebant.
Ex his *Praenomen* singulas personas, *Nomen* singulas gentes, *Cognomen* singulas familias notabat: *Agnomen* vero ^{p: 559}
proprie est illud, quod in adoptione ex antiquo nomine retinetur, ut *Scipio* in *P. Cornelio Scipione* a *Q. Caecilio Metello* adoptato; qui tum dictus est *Q. Caecilius Metellus Scipio* &c. ⁿ
idque uni alicui personae ex eventu aliquo impositum familiae ejus deinceps inhaerebat. Exemplo res clarior fiet: Magnus ille Carthaginensium dominator dictus fuit *P. Cornelius Scipio Africanus*; ubi *P.* quidem, sive *Publius*, est praenomen; *Cornelius*, nomen;

^k Cic. pro Cluent. 40. Plut. Cat. Maj. init.

^l Aesop. Grypho ternario 80. ^m Juven. v. 127. [De Romanor. nominib. praeter alios lege Hist. Ac. Litt. Par. T. I. p. 188.]

ⁿ Vid. Graev. Praef. ad T. III. Ant. Rom.

men ; *Scipio* ; cognomen ; agnomen vero *Africanus*, quod a devicta *Africa* honoris ergo ei est datum. Hujus filius, cum infirma esset valetudine, liberisque careret, cognatum suum adoptavit *L. Aemilii Pauli*, illius qui *Persem* Macedoniae Regem vicit, filium ; qui inde *P. Cornelius Scipio Africanus Aemilianus* est dictus : ubi *Aemilianus* alterum est agnomen, ut patris naturalis memoria retineretur, ab ejus gentili nomine formatum : hic vulgo a scriptoribus *Africanus Minor* dicitur ; sed hoc nomen ei viventi non est datum ; verum posterius, p. 560. ut a superiore Africano distingueretur, eo sunt usi. Alterum exemplum habemus in *Q. Fabio Maximo* ; qui tribus agnominibus quandoque designatur : *Ovicula* enim puer etiamnum a *morum mansuetudine* ; *Verrucosus* deinde a *verruca* ; quae ei in superiore labio erat enata, est dictus *o* : & denique *Cunctator* appellatus fuit ; quod Hannibalis impetum *cunctando* *p*, & praelii aleam vitando fregerit. Hoc tamen

o *Plut. ejus vit. init. p Ennius Ann. XII.*
 & ex eo *Virg. Aen. VI. 845. sqq.*

tamen verum est, *nomen* saepe etiam pro *cognomine*, aut *agnomine* usurpari *q*.

Praenomen est, quo fratres, aut ii, qui sunt ejusdem familiae, inter se distinguuntur: sicut fratres fuerunt *Publius*, & *Lucius* Scipiones, quorum ille Africanus, hic Asiaticus est dictus: agnati *Cajus* Julius Caesar Dictator perpetuus, & *Lucius* Julius Caesar Consul A. U. 689. Erat autem honorificum aliquem praenomine salutare *r*: forte quod servi eo carebant; quodque liberti, quamvis praenomen adepti, raro tamen aliter, quam co- p. 561.
gnomine, quod fere ex servitute retinebant, appellabantur *s*. *Nomine* dignoscuntur *Gentes*, ut *Julii*, exempli gratia, *Cornelii*: *Cognomine* vero *Familiae* ejusdem gentis, quemadmodum in gente Fabia fuerunt *Fabii Ambusti*, *Rulliani*, *Gurgites*, &c. *Agnomen* denique, ut dixi, ab eventu aliquo impositum posteros etiam sequebatur, & saepe etiam *Cognomen* dicitur *t*. His autem omnibus nomi-

O o nibus

q *Quintil. Instit.* 1. 4. *r* *Horat. Serm.* 11. v. 32. *s* *Facete Persf. Sat.* v. 78. *t* *Vid. Cic. pro Muræna* 14. & *in somn. Scip.* 2. *Jac. Perizon. animadv. Hist.* 2.

nibus saepe etiam addebatur nomen Tribus, ut jam supra dictum est *v. Praenomina*, quod ad usum tironum notandum, aliquando literis singularibus notabantur *w*, ut *A. Aulus*, *G. Cajus*, (quae litera inversa ita *∩*. mulierem *Cajam* * significat) *D. Decimus*, *N. Numerius*, &c. aliquando binis, ut *Ap. Appius*, *Ti. Tiberius*; aliquando denique ternis; ut *Mam. Mamercus*, *Ser. Servius*, *Sex. Sextus*:
 p. 562. *M.* singulare significat *Marcum*; haec vero nota *M'*, vel etiam altera *M/Manium*. Origo autem horum praenominum a Grammaticis peti potest. Et singularum Gentium nomina unde petita sint, in hocce compendio nostro explicare putidum foret. Cognomina vero vel ab *animo* ducuntur, ut a *sapientia Cato*; (*Catus* enim veteribus *sapiens* * dicebatur) vel a *virtute* aut *moribus*, ut *Frugi*, *Gurges*, *Nepos*, *Pius*, &c. vel ab *arte*, ut *Pictor*; vel

v *Vid. Subr. Seet. I. c. I. §. 3.* w *Vid. Plut. Quaest. Rom. p. m. 288.* x *Quintil. Instit. I. 7. Vid. tamen etiam Petr. Servium. ap. Cl. Graevium Praef. ad T. II. Ant. Rom.*
 * [Ex I. Edit. *Ennius* p. 217. Ed. Neap. & ibi Column. aut p. 128. Hessel.]

vel ab *eventu*, aut *facto aliquo singulari*, ut *Papirius Praetextatus*, ita dictus, quod in *praetexta* aetate arcum tegere potuisset; (si modo verum sit, quod de eo narratur *y*) & *Tremellius Scrofa* ab *eventu* facetissimo, quem narrat *Macrobius* loco in *marginem* citato; vel a *corporis habitu*, ut *Calvus*, *Crassus*, *Macer*, &c. vel a *sacerdotiis*, ut *Augurinus*, *Camillus*, *Flaminius*, *Sacerdos*; vel a *Piscibus* *Orata*, *Muraena* *z*; vel denique a *frugibus*, vel *agrorum cultu*, (qui priscis Romanis honestissimus habebatur) ut *Lentuli*, *Pisones*, *Cicerones*, [*Fabii*] &c.

§. III. *Mulieres* olim quidem Prae- p. 563.
nominibus usae videntur *a*; sed postea De Mulie-
gentili tantum nomine fere sunt di- rum &
ctae: ita, ut si unica esset filia Cor- servorum
nelia, verbi gratia, vel *Tullia* diceretur. Nominibus.
tur; si duae, altera *Cornelia Major*,
altera *Minor*; si plures denique, nu-
meri nota, ut *Prima*, *Secunda*, *Ter-
tia* *b*, *Quarta* discernentur: & hoc
O o z ali-

y Apud *Macrob. Saturn.* I. 6. [*Gell.* I. 23.]
z *Varro de R. R.* III. 3. *Colum.* VIII. 16.
a *Fest.* v. *Praenominibus.* Vid. *Voss. de Ar-
te Gramm.* III. 7. *b* *Suet. Jul.* 50.

aliquando ὑποκοριστικῶς, ut *Quartilla e*, &c. Non tamen haec nomina semper ordinem denotarunt; sed verorum praenominum naturam habebant; aequae ac in viris *Quintus, Sextus, Decimus d*. Et nomina quidem infantibus *die lustrico e* imponebantur, qui puellis erat octavus, pueris nonus: praenomina vero pueris non ante quam togam virilem sumerent, puellis non ante quam nubarent, imponi moris fuit *f*.

De Servis. *Servi aut nascebantur, aut fiebant;* qui enim *nascebantur* ex ancilla alicujus, domini sui fiebant, quia partus sequitur ventrem, & pater plerumque incertus est: licet inter servos *nuptiae* proprie non essent; sed eorum commercium *contubernium* proprie dicebatur, ipsique *contubernales*. *Servi autem domi nati Vernae & Vernaculi* dicebantur, & procaciores plerumque erant; quia scilicet ipsis plus, quam aliis, indulgebatur, *Fiebant* servi vel *captivitate ex hostibus g*, vel *venditione*,
ut

c *Petron. 16. sqq.* *d* *Vid. Perizon. anim. hist. 3. p. 111.* *e* *Fest. hac v. Suet. Ner. 6. Plut. Quaest. Rom. 100.* *f* *Val. Max. de nominibus.* *g* *Horat. Epist. 1. 16. 69.*

ut si pater filium suum venderet; quod olim passim permiffum, postea nisi in extrema famis necessitate concessum non fuit, & ne sic quidem, nisi etiamnum a matre rubentem *b*. Servi antiquissimis temporibus paullo aliter inflexum domini praenomen ferebant, ita ut *Lucipores*, verbi gratia, *Marcipores*, &c. dicerentur, quasi *Lucii*, vel *Marci pueri* *i*, hoc est, *servi*: nam *puer* pro *servo* sine ullo aetatis respectu dicitur *k*; recentioribus vero temporibus varia nomina tum Graeca, tum Latina habuerunt, vel a gente, unde essent oriundi, vel ab aliis eventibus imposita; p. 565. ut apud Comicos servi dicuntur *Syrus*, *Geta*, &c. apud Ciceronem vero *Tiro*, *Laurea*, *Dardanus*, & sic porro.

Servitute liberabantur servi per *Manumissionem*, quae erat vel *Iusta*, *De Manumissione.* cum justam libertatem & plenum jus civitatis Romanae consequerentur; vel *minus Iusta*, cum ex *Lege Junia Norbana* fiebant *Latini Juniani*, quibus

O o 3

h L. 2. *Cod. de patr. qui fil. suos distr.* *i* *Plin. H. N. xxxiii. 1. Quinctil. 1. 4.* *k* l. 204. ff. de V. S.

bus inferiores etiam erant, qui ex Lege *Aelia Sentia* fiebant *Liberti dedititii*, qui scilicet aliquando ob gravius crimen stigmatate notati, vel graviore poena affecti essent. *Iusta Manumissio* fiebat tribus modis: vel *per Censum*, cum servus, sciente vel iubente domino, cum reliquis civibus a Censoribus *in censum* relatus esset^l: vel *per vindictam*, * cum dominus cum servo Praetorem adiens, diceret, *Hunc hominem liberum esse volo Jure Quiritium*; quod si Praetor causam probaret *vindicta* (*virgula* quaedam erat) capiti servi imposita pronunciabat, *Hunc hominem liberum esse dico jure Quiritium*: quo peracto vel licitor, vel dominus eum in gyrum circumagebat^m, potestatem abeundi quo vellet ei concessam esse significans. Tertius manumittendi modus erat, qui fiebat *Testamento*; de quo prolixè satis Imperator in Institutionibus juris.

Minus Justa manumissio erat, quae fiebat

l Cic. *pro Caec.* 34. * [Quis Primus *vindicta* liberatus fuerit, vide ap. Liv. II. 5.]
 m *Perf. Sat.* v. 75. *Horat. Serm.* II. VII. 75.

fiabat vel *inter amicos*, vel *per mensam*, cum dominus servum secum accumbere juberet, vel *per epistolam*. Qui autem manumittebantur, raso capite *pileum* accipiebant ⁿ, qui libertatis insigne erat. Incredibilem autem servorum multitudinem divites illi Romani habebant ^o, quos in varias decurias distinctos habebant ^p: ita ut exercitui multitudine comparentur ^r. Liberti pristinorum dominorum nomina & prænomen assumebant, quibus cognominis loco pristinum suum nomen adjiciebant; sic *Tiro* a *M. Tullio* Cicerone libertate donatus dictus est *M. Tullius Tiro*, (qui variis scriptis inclaruit, ut ex Gellio, Asconio & aliis discimus) *Eutychedes* ^T. *Caecilii Attici* libertus *T. Caecilius Eutychedes* ^r. Idem autem homo *libertus* dicebatur respectu patroni sui; *libertinus* respectu aliorum ^s. Qui civitatem Romanam consequentur ^t eorum,

O o 4

rum,

a *Plaut. Amph.* I. I. 306. *Serv. ad Virg. Aen.* VIII. 564. o *Vid. not. ad Petron.* 37. ed. *Cl. Burm.* p *Id.* 47. q *Plin. H. N.* XXXIII. 10. *Senec de tranq. an.* 8. r *Cic. ad Att.* IV. 15. s *Vid. Cic. I in Verr.* 47. *Signon. de ant. jur. Rom.* I. 6. t *Vid. Jul. Caes. de B. G.* I. 47.

rum, quorum beneficio, vel auxilio in civitatem venerant, praenomen & nomen assumebant *v*; nominibus suis pristinis vero pro cognominibus utebantur, ut *C. Valerius Caburrus* a *C. Valerio Flacco* civitate donatus *w*; *A. Lutatius Diodorus* beneficio *A. Lutatii Catuli* civitatem adsecutus *x*. Et hinc post Sullam tanta multitudo *Corneliorum* fuit; cum plurimis ipse civitatem dedisset *y*. Postquam vero in orbe Romano qui sunt, ex constitutione Imperatoris Antonini cives Romani effecti sunt *z*, de cujusque arbitrio nomina sunt sumpta, ita ut
 p. 568. plane alia eorum foret ratio, quam tamen operose hic explicare nihil attinget. [Liberti ac Libertae apud patronos varia munia obibant, quod ex omni antiquitate satis notum: inprimis autem videndus *Pignorius*, & *Monum. s. Columbarium Libb. & servorum Liviae Aug. A. 1727. Florentiae editum*: unde unicum exemplum petam, quod a quodam Viro Docto

v Cic. Famil. XIII. 35. sqq. w Caes. l. prox. d. x Cic. in Verr. IV. 17. y Cic. pro Cornel. I. p. 967. ed. Graev. App. Al. Civ. I. 413. z L. 17. ff. de statu hom.

Docto minus recte explicatum videtur. Quaedam ibi inscriptio sic se habet: PHILEMATIO. AUG. L. SACERD. A. BONA. DEA. MATER. MAENALI. Durius, inquit, a bona Dea hic dicitur pro bonae Deae. Sed nisi me fallo, *Philemation* sic dicitur *Augustae Sacerdos a bona Dea*, ut pueri dicuntur a manu, a pede, a poculis: est enim credibile, Liviam pro sua impotentia matronarum aliarum sese longe inferiorum congressum familiarem atque in sacris parem fugisse, ideoque vices suas huic Libertae ad ea sacra Augustae nomine colenda tramisisse.]

§. IV. Quia autem *jus Patriae potestatis* apud Romanos plane singulare, & ab omnibus aliis gentibus diversum fuit, operae pretium erit, ut paucis illud explicemus.

De Patria apud Romanos potestate.

Est igitur *Patria potestas* a *jus*, quod Pater habet in liberos; quod Livius b vocat *patriam Majestatem*. Pater dico; Mater enim liberos in potestate non habebat: tum ob alias, credo;

O o 5 ra-

a Vid. Dion. Halic. II. 26. sqq. b III. 45. & alibi.

rationes; tum, quod prae nimio amore nimium iis indulgere soleant: αἱ μητέρες γὰρ φιλοτεχνότεραι inquit *Arist. Ethic.* ix. c. 7. c. Haec autem potestas tribus modis acquiritur, *justis* nempe *nuptiis*, *legitimatione*, & *adoptione*. De nuptiis quod satis est diximus; de legitimatione dicere ad propositum nostrum minus facit; superest ut pauca de adoptione videamus.

Adoptio est actus legitimus, quo in locum filii adsciscimus eum, qui nobis extraneus est; ad eorum, qui liberos non habent, solatium inventus: Graecis υιοθεσία dicta. Est autem vel adoptio in specie talis, vel arrogatio. Adoptio in specie talis est eorum, qui in aliena potestate sunt, & a patris naturalis familia in adoptivi familiam transferuntur: eaque fiebat apud quemlibet magistratum, apud quem legis actio esset, Praetorem puta vel Proconsulem, patre naturali filium imaginaria emptione & venditione patri adoptivo mancipante d. Arrogatio est eorum, qui, cum sui juris sint, se in potestatem alterius

e *Ter. Heaut.* v. 11. 38. d *L. ult. Cod. de adopt.*

serius tradunt ; ita dicta , quod non nisi rogatione ad Populum lata fieret, (licet aliter sit in l. 2. ff. de adopt.) Comitiis scilicet curiatis e. Verum translato a Populo in Principem imperio, principali exinde auctoritate arrogationes fieri coeperunt : eaque (si impubes quidem arrogaretur) non fiebant , nisi caussa cognita an honesta esset , pupilloque expediret. Quia autem adoptio naturam imitatur, adoptans adoptivum plena pubertate , si ve octodecim annis praecedere debebat f. Effectus arrogationis perspicitur ex formula rogationis , quae talis fere fuit : *Velitis , jubeatis , Quirites , ut L. Valerius L. Titio tam jure legeque filius sibi fiat , quam si ex eo patre matreque familias ejus natus esset ; utique ei vitae necisque in eum potestas fiet , uti patri endo filio est.* Patriae autem potestatis apud Romanos effectus majores , quam apud aliam quamvis gentem fuerunt. Nam primo : Pater in filium habebat *jus vitae & necis* ; ita ut , si eum occidisset , non teneretur lege Pompeja de parricidis,

dis, nec lege Cornelia de ficariis *g*. Sed eam potestatem postea tam Principes, quam Juris-consulti coarctarunt *b*. Secundo: Pater ex lege Romuli habebat jus filium *ter vendendi* *i*; in quo major patris potestas fuit in filium, quam domini in servum: servus enim semel venditus, si a novo domino manu emittatur, sui juris fit; filius autem *ter* debebat vendi & toties manumitti, antequam de potestate paterna exiret. Haec *p. 571*. vendendi licentia primum restricta fuit aliquatenus lege Numae, in qua scriptum erat ad hunc sensum *k*, *Si pater permiserit filio uxorem ducere, quae ex legibus particeps sit sacrorum & bonorum, patri posthac nullum jus esto vendendi filium.* Jure vero Pandectarum filius neque vendi, neque oppignorari potest *l*: quanquam Constantinus *sanguinolentos*, id est, *recens natos* vendere in extrema famis necessitate

g L. 11. ff. de lib. & post. l. fin. Cod. de patr. pot. *h* L. 2. ff. ad L. Corn. de sic. l. un. C. de his qui par. vel lib. occ. *i* Dion. Halic. 11. 27. *k* Ibid. *l* L. ult. ff. quae res pign. obl. l. 6. Cod. eod. l. 1. Cod. de par. qui lib. distr.

tate permiserit *m.* Tertio, quicquid liberi vel ex operis suis, vel aliunde acquirebant, illud eo ipso momento patri acquirebatur: ideoque etiam non *bona filii* dicebantur, sed *Peculium n.* Hoc olim uniusmodi fuit pariter ac servorum. Jure vero novo quadruplex est: *Profectitium*, quod a patre, vel patris causa ab aliis ad filium *proficiscitur*, idque pleno jure patri acquiritur; *Adventitium*, quod aliunde filio *advenit*, a matre, puta, aut amicis, atque in eo pater usufructum, filius vero proprietatem habet; *Castrense*, quod occasione *militiae castrensis* filius sibi acquisivit, & in eo pro patrefamilias habetur: & denique *quasi Castrense*, quod occasione *militiae togatae*, sive *exercitio fori* quaesivit, & est instar peculii castrensis. Quarto, Pater poterat filium exhaereditare nulla causa adjecta; idque propter Legem XII. Tabularum, quae dicit, *Paterfamilias uti legasset super pecunia tutelave sua, ita jus esto.* Hodie filius non potest exhaereditari.

m. L. 2. Cod. d. 1. n. §. 1. Instit. per quas pers. cuiq. acq. V. Dion. Hal. VIII. 79.

exhaeredari, nisi iusta caussa exhaeredationis adjecta sit; quales sunt, quae recensentur in *Nov. xcv. c. 3.* si aliter pater exhaeredaverit filium, per querelam inofficiosi petit filius, ut haereditas ei deferatur rescisso testamento eo colore, quasi pater tempore testamenti facti sanae mentis non fuisset. Praeterea olim filius invitus cogebatur esse patris sui haeres: hodie tamen Praetor ei volenti facultatem concedit paternis bonis se abstinendi *o*. Habebat praeterea Pater jus filium *exponendi*: licet neque ex legibus Romuli neque ex jure *XII. Tabb.* necare, aut exponere infantes recens natos, nisi sub certis legibus licuerit; sed sequentibus demum temporibus aliud jus introductum sit *p*. Hodie si Pater filium exponat, extra ordinem est puniendus *q*: exponere enim idem videtur, quod necare *r*. Praeterea poterat pater filium abjicere, ad parietem illidere, relegare ad opus rusticum; quae etiam postea sunt abrogata. Poterat

• *L. 5. 7. ff. de acquir. haer. p. Vid. Celeb. Noodt Julius Paulus. 2. q. L. 2. Cod. de inf. exp. 1 L. 4. ff. de agn. & al. lib.*

terat quoque pater filium noxae dedere, pariter ut dominus servum; quod abrogavit Imperator Justinianus ^s. Competebat vero hoc jus non tantum in liberos primi gradus, verum etiam in nepotes & pronepotes: qui enim in alterius potestate est, alium in sua potestate habere non potest ^t; qui autem ex filia nascuntur, in potestate nostra non sunt, quia sunt in potestate patris sui.

Possent autem cuiuspiam mirum videri tantam & tyrannicam plane potestatem parentibus in liberos apud veteres fuisse concessam, nec tamen credendum est, Romanos hoc casu si- p. 574
ne gravibus rationibus ita egisse. Quae quidem rationes videntur fuisse sequentes: primo, ut esset aliquis quae- si domesticus magistratus; secundo, ut ita patres ad tollendum liberos allicerentur; quo pertinet elegantissimus Senecae locus *de Benef.* III. c. II. *Parentum, inquit, conditionem sacravimus, quia expediebat liberos tolli: sollicitandi ad hunc laborem erant incertam*

^s §. ult. *Inst. de noxal. act.* ^t *L. 21. ff. ad L. Jul. de adult.*

incertam adituri fortunam. Non poterat illis dici, quod beneficia dantibus dicitur: cui des elige ipse tecum. Si deceptus es, quaere dignum; adjuva. In liberis tollendis nihil iudicio tollentium licet; tota res voti est. Itaque ut aequiore animo adirent aleam danda illis aliqua potestas fuit. Tertia denique ratio hujus rei fuit, quod benignitas patris non facile iniquum quid in liberos commissura crederetur.

Tollitur Patria potestas primum morte naturali v; sed si moriente avo pater adhuc vivat, & in patris sui sit potestate, tum post obitum avi nepotes in patris sui potestatem recidunt. Secundo: morte civili patris aut filii, ut deportatione, quia deportatus civitatem, & exinde etiam jus patriae potestatis amittit w. Relegatio, cum civitatem non tollat, etiam patriam potestatem non solvit. Tertio: labente Imperio dignitate Patriciatus patria potestas tollebatur. Patricius autem dicebatur, non ea notione, quae Reipublicae tempore obtinuit:

v L. 15. ff. *quand. dies leg. ced. l. 195. §. 2. de V. S.* w §. 1. *Instit. quib. mod. patr. pot. solv.*

obtinuit : sed summa plane dignitas erat , qua quis curulibus honoribus functus in consilium Principis adsciscabatur ; & ejus quasi *Pater* vocabatur *x*. Olim vero etiam Vestales simul ac captae essent , potestate patria exhibant *y*. Quarto : solvitur , vel potius suspenditur patria potestas ; si quis ab hostibus captus sit : nam captivus simul ac ad suos lares reversus est , omnia pristina jura fictione *juris postliminii* *z* , qua fingitur nunquam in hostium potestate fuisse , recipit. Quod si pater apud hostes decesserit , ab eo tempore , quo captus est , fili- p. 576.
us sui juris fuisse videtur per fictionem *Legis Corneliae* ; qua fingitur ipso captivitatis momento obiisse. Quinto : tollebatur patria potestas *Emancipatione*. (Græcis χειραφεσία , ἐξοικείωσις & ἐκποίησις *a* ; *emancipatus* , χειραφετός). Est vero *Emancipatio legis actio* , qua quis apud competentem judicem de potestate dimittitur : idque olim fiebat per imaginarias emptiones

P p

&

x *Claud. Prol. L. 11. in Eur. 49. & in ipso libr. v. 58. y* *Gell. 1. 12. z* *Fest. v. Postliminio. a* *Poll. On. vi. 38. 178. Vid. Bud. Comm. ling. Gr. n. m. 141. sqq.*

& venditiones, hodie vero sola declaratione paternae voluntatis apud competentem judicem. *Mancipare* autem, vel *mancipio dare* proprie significat, *proprietatem rei alicujus alicui tradere*; unde eleganter *Lucretius* III. vs. 985.

Vitaque mancipio nulli datur, omnibus usu.

Et *P. Syrus Mimographus*,

Fortuna usu dat multa, mancipio nihil b.

Effectus emancipationis erat Primo; ut filius plene sui juris fieret, & plenum dominium in bonis adventitiis acquireret, excepta tamen dimidia parte ususfructus, quae patri veluti in praemium emancipationis reservabatur: Secundo; ut pater idem fere jus in filium emancipatum acciperet, quod patronus in libertum: itaque ei ab intestato succedebat, & impuberi fiebat tutor legitimus c. Non tamen usque adeo patrono parens exaequabatur, ut etiam liberi ejus ad successionem, aut contra tabulas bonorum

b *Vid. & Senec. Ep. 72. Eurip. Suppl. 534. loco elegantissimo.* c *Tit. Instit. de legit. part. tit.*

norum possessionem venirent *d* ; aut etiam , ut *actio Calvisiana* parenti daretur *e* ; aut denique , ut recte stipularetur a filio operas. Quemadmodum autem filius invitus [*an supplendum est ? non*] emancipabatur , sic nec pater cogi poterat , ut filium emanciparet , nisi certis quibusdam casibus : quorum Primus est ; si quis impubes arrogatus , dein pubes factus , dicat se laesum esse arrogatione *f*. Secundus casus est ; si male contra pietatem filium adficiat , hoc est , nimiam adversus eum exerceat severitatem *g*. *p. 578.* Tertius ; si quis legatum ea conditione , ut liberos emanciparet , relictum agnoverit *b*. Quartus ; si pater lenocinium exerceat , & filiabus suis peccandi necessitatem imponere velit *i*. Quintus denique ; si pater nuptias incestuosas contraxerit *k*. Sexto & ultimo solvitur patria potestas ; si ab aliquo ex adscendentibus quis adoptetur *l*.

d L. 1. §. 5. ff. si a par. quis man. sit. *c* L. 2. ff. eod. *f* L. 33. ff. de adopt. *g* L. ult. ff. si a par. quis man. *h* L. 92. ff. de condit. & demonstr. *i* L. 12. Cod. de episc. aud. *k* Novell. XII. 2. *l* L. penult. Cod. de adopt.

CAPUT SEXTUM.

De Ritu Funerum.

*De iis,
quae mor-
tem proxi-
me seque-
bantur.*

§. I. **H**umani dramatis postremus actus morte terminatur, eamque sequitur *Funus* *. Summo autem studio veteres funus curabant; quia credebant animas insepultorum ad sedes quietas non admitti, vel saltem centum annos juxta *Stygiam* paludem oberrare, antequam eam trans-
mittere ^a possent; unde, si ipsis ca-
daveribus potiri non possent, *tumu-
lum* tamen *inanem*, sive *κενοτάφιον*
(quod tamen locum religiosum non faciebat ^b) ipsis statuebant ^c: aut, si cadaver inhumatum viderent, gle-
bas saltem aliquas ei injiciebant ^d:
[aut lapidabant, Petron. c. 114. i. e. lapidibus obruebant.] quique illud non fecisset, piaculum commississe cre-

* [Funus a funibus s. funalibus dictum. V. Lips. Excurs. ad Tac. Ann. III. 4.] a Virg. Aen. VI. 324. b l. 6. §. 1. ff. de relig. & sumpt. fun. c Virg. Ibid. 504. l. 42. ff. de relig. & sumpt. fun. d Virg. d. l. 364. Hor. Od. I. XXVIII: 23. & 36.

eredebatur, & porcam praecidaneam Cereri mactabat *e*: unde nullum genus mortis aequè abhorrebant ac naufragium *f*. Et hinc maxime operam dabant, ut vivi sibi de sepulcro prospicerent *g*. Ratio porro funeris curandi apud Romanos haec fuit:

Cum aliquis jamjam esset moriturus, propinqui praesentes spiritum ejus ore excipiebant, sive legebant *b*: & qui morienti proximi erant *i*, ejus oculos claudebant *k* (ut horror mortis, puto, minueretur *l*) quos postea P. 580. in rogo rursus aperiebant *m*. Tum ter, vel quater per intervalla mortuum *inclamabant* *n*; quo facto *Conclamatum esse* dicebatur *o*: & hinc est, quod etiam *conclamatum esse* dicimus, cum res aliqua plane perit. Deponebatur inde cadaver humi: unde de-

P p 3 positus

e Fest. V. Praecidanea agna. *f* Vid. Ovid. Trist. I. II. 51. *g* Vid. Grut. Inscr. p. 1127. I. *h* Vid. Virg. Aen. IV. 684. *i* Id. Aen. IX. 486. *k* Hom. Il. 2. 452. Pede Albin. I. 157. *l* Vid. Suet. Ner. 49. *m* Plin. H. N. XI. 37. & Virg. *vidend.* Aen. IV. 244. & IX. 486. Ovid. *epist.* *Petrel.* 101. & *epist.* *Ariadnae* 120. *n* Id. Trist. III. III. 43. *o* Terent. Eun. II. III. 56.

positus pro mortuo dicitur p : & hinc etiam *deponere vino est ebrietate aliquem quasi sepelire q*. Mox aqua calida cadaver abluebatur *r*, ut vitalis spiritus, si quis forte superesset, excitaretur : & a *Pollinctore s* ungebatur, qui ex familia *Libitinarum* erat *t* ; ut etiam *Vespillones, Praeficae, Piatrices u, Ustores, Custodes x*, aliique : *Libitinarium* enim in templo *Veneris Libitinae* omnia vendebat *z*, quae ad funus procurandum necessaria essent : eaque merces *arbitria* dicebantur *a*. *Lotum* & unctum corpus veste, quae defuncti dum viveret honestissima fuerat, induebatur ; cives scilicet de plebe, toga alba *b* ; Magistratus & Sacerdotes praetexta : & sic alii aliis. Tum cadaver (cujus ori quadrantem indebant, quem *Charonti* inferorum portitori *c* pro nauulo porrigeret, Graecis

p *Ovid. Trist. III. III. 40. q* *Plaut. Aul. III. VI. 39. r* *Ennius ap. Serv. Aen. VI. 219. s* *Vid. Plaut. Prol. Poen. 63. t* *L. 5. §. 8. ff. de instit. act. v* *Vid. Fest. hac v. x* *L. 14. §. 4. ff. de relig. & sumpt. fun. z* *Vid. Suet. Ner. 39. Horat. Serm. II. VI. 19. a* *Cic. post red. in Sen. 7. & pro domo 37. b* *Vid. Juven. III. 171. sqq. c* *Virg. Aen. VI. 298. Juven. III. 267.*

Graecis proprie *Δανάκη* d dictum)
 cadaver, inquam, coronatum e cu-
 stode appposito in vestibulo aedium
componebatur f in lecto, ita ut facies
 & pedes, tanquam abituri, (unde
parrectus pro *mortuo* ponitur g) publi-
 cum spectarent h : & hinc *componere*
 (quod Graeci aliquando *σέλλειν*, vel
συσέλλειν, vel *περισέλλειν* dicunt i)
 quandoque *ἀντί τοῦ* *sepelire* ponitur k ;
 & etiam Latini *compositum* pro *sepulto*
 dicunt l. Ante aedes defuncti (di- p. 582.
 tioris m certe) statuebatur arbor *Cu-
 pressus*, quae funebris habebatur n ;
 & Diti, sive Plutoni sacra erat; quia
 semel recisa nunquam renascitur o ;
 licet alii dicant hoc factum esse, ne
 Pontifex imprudens aedes funestas
 intraret, atque ita pollueretur p.

P p 4

§. II.

d *Hesych. hac v. Suid. V. Παρθενίον.* e *Plin. H. N. XXI. 3.* f *Tacit. Hist. I. 47.* g *Catull. Carm. LXVIII. v. 6.* h *Virg. Aen. XI, 29. Pers. Sat. III. 103.* [De effigie mortui toro praefixa v. *Lips. ad Tac. Ann. III. 5.*] i *Casaub. ad Aët. v. 6.* k *Horat. Serm. I. 12. 28. Ovid. Fast. v. 426.* l *Catull. Carm. ad Manl. v. 98.* m *Lucan. III, 442.* n *Horat. Epod. x. 18. Serv. ad Aen. VI. 216. Ovid. Met. x. v. 141.* o *Fest. v. Cupress.* p *Serv. ad Virg. Aen. III, 64.*

*De ipsis
Exequiis.*

P. 583

§. II. Octavo tandem ¶, ut videtur, die, Populus per præconem certa formula (verbi gratia tali, *Exequias L. Titio L. F. quibus ire commodum est, jam tempus est* r; *ollus effertur*) ad exequias convocabatur; ad quas magna frequentia convenire solebant. Itaque magno concessu (propriam hanc vocem nota s) efferebatur cadaver, si divitis alicujus esset, in lecto vel lectica, pretiosis stragulis strata t; quae ferebatur, vel a propinquis v; vel, si summi viri fuissent, a viris plane honestissimis; quemadmodum Augustum a senatoribus x, Julium Caesarem magistratum y humeris elatos fuisse legimus, & Severi Imperatoris urnam a Consulibus portatam z: pauperiores vero in *Sandapila* a quatuor vespillonibus efferebantur a. At omnium honoratissimum erat funus, quod *Censorium* ap.

¶ *Serv. ad Aen. VI. 218.* r *Terent. Phorm. v. VIII. 37.* s *Cic. pro Flacc. 17.* t *Propert. II. XIII. 21.* v *Vid. Plut. Quaest. Rom. p. m. 267. Val. Max. VII. 1. 1. Plin. H. N. VII. 44.* x *Suet. Aug. 100.* y *Id. Jul. 84.* z *Herodian. IV. 1.* [Germanici cineres tribunorum centurionumque humeris portati, *Tac. Ann. III. 2.*] a *Marzial. VIII. 74.* [& alibi.]

appellabatur *b*. Post ultimam conclamationem pompa funebris procedere incipiebat, *designatore* (Belgis, *een bidder*) eam ordinante *c*, qui tum etiam lictoribus utebatur; & tibicine *d* (qui hac occasione proprio nomine *Siticen e*, Graecis *ἱμβραύλης*, dicebatur) praecunte, qui *Naeniam*, sive *cantilenam funebrem* (*ἐπιτύμβιον νέμον f*) defuncti laudes celebrantem canebat; procerum vero funeribus etiam cornua & tubae *g* sunt adhibita, qua re testabantur *b*, defunctum neque veneno, neque ferro interiisse. Quia autem defunctus iis laudibus saepe p. 584. erat indignus, hinc *naeniae*, sive *mortualia* pro *nugis* ponuntur *i*. Praeficae, mercede conductae *k*, plangendi modum ceteris praeibant, & laudes

P p 5 quoc-

- b Tac. Ann. IV. 15. & ibi Lipsf. c Horat. Epist. I. VII. 6. d Ovid. Fast. VI. 659. e Gell. XX. 2. f Pollux Onom. IV. 10. segm. 79. [De antiquitate cantus exsequialis v. Falsteri Amoen. Philol. T. II. p. 237.] g Horat. Serm. I. VI. 43. h Hygin. fab. 274. i Plaut. Afsin. IV. I. v. 63. k Horat. de arte 43. (vers. Hor. est 431. Sed nihil probat, quia masc. gen. legitur: *Ut qui conducti plorant in funere*. Nisi sit enalage generis, quod adfirmare non ausim. vid. potius Plaut. Truc. 2. 6. 14. & Lucil. S. 22. F. R.)*

quoque defuncti cantabant *l*; quibus saepe sententias, ex celebrioribus poëtis petitas, & rei praesenti convenientes miscebant *m*. [Majoris aetatis funera ad tubam * facesque & candelas ** efferebantur; minoris vero ad tibias & cereos, immixtis tamen facibus. De *lectis* pluribus mortuo nobili sternendis vide, quos citamus *** de proverbio, *licet ad tubicines mittas*, v. Comment. ad Petron. c. 129.]

In pompa funebri ferebantur insignia honorum, quos defunctus gesserat, & quidem inversa, ut etiam hodie fieri solet *n* [vel fracta ****]; spolia hostium *o*, ornamenta triumphalia, dona militaria, & similia *p*. Tum etiam *Imagines* majorum, & totius gentis in perticis praeferebant *q*; nec facibus parcebatur *r*. Servi ex
testa-

l Naevius ap. Fest. v. Praefica. m Suet. Jul. 84. * [Serv. ad Aen. v. 138.] ** [Lips. Exc. ad Tacit. Ann. III. 4.] *** [Cic. de Legg. II. 24. Serv. ad Aen. VI. 862. & 875.] n *Pedo Alb. de morte Drusi* 141. Tac. Ann. III. 2. [Virg. Aen. XI. 93. & ibid. Serv.] **** [Pedo ad Liv. VI. 177.] o Suet. *ibid.* p *Lucan.* VIII. 733. q *Propert.* II. XIII. 19. r *Id.* IV. 12. Ovid. *epist. Cydipp.* 172.

testamento defuncti manumissi, funus pileati praecedebant ^s: sequebantur propinqui, filii, si adessent, velatis, filiae nudis capitibus ^t, amici, P. f 85. aliique habitu lugentium; scilicet capillo passio, in veste pulla, sive atra ^v, ornamentis positis, (ut, exempli gratia, equites annulos aureos, & phaleras ponebant ^x) quod etiam in luctu publico fieri solebat ^y: tum etiam, ut hodie, domus luctus tempore claudabantur ^z. [In luctu vel moerore vestes etiam scindebant. *Virg. Aen.* v. 685. quod Hebraeis perusitatum fuisse S. literae docent. Tum *Coss.* mortuo Druso sede vulgari sedebant, *Tacit. Ann.* iv. 8.]

Ita, si illustre funus esset, in forum ^a deferre batur ^b, & a filio, vel propinquo ^c aliquo pro rostris oratione funebri laudabatur ^d: quod vetus

Rq-

s *Dion. Hal.* iv. 24. l. un. §. 5. *Cod. de Lat. lib. toll.* t *Plut. Quaest. Rom.* 14. s. p. 267. v *Vid. Propert.* iv. xii. 97. *Juven.* x. 245. x *Liv.* ix. 46. [& 7.] y *Lucan.* ii. 18. 28. *Juven.* iii. 212. z *Tacit. Ann.* ii. 82. *Juven.* xiii. 129. [Pedito ad *Liv.* vi. 183.] a *Dion. Hal.* iv. 40. b *Horat. Serm.* i. vi. 43. c *Suet. Jul.* 6. d *Dion. Halic.* v. 17. *omn.*

Romanorum institutum fuit, non vero, ut quidam voluere, a Graecis inventum *e*. Quin originem a Poplicola habuisse docet Plutarchus *ejus vita p. m. 102.* quod institutum ad gloriam quidem & virtutem utilissimum fuit *f*: historia tamen iis laudationibus mendosior facta est *g*. Inde *p. 586.* ad sepulchri, vel rogi locum procedebant; qui post legem duodecim Tabularum semper fuit extra Urbem; cum antea quisque fere domi suae sepeliretur *b*, & plerumque, quidem juxta vias *i*: quanquam, privilegio virtutis, vel dignitatis causa dato *k*, quidam in Urbe sepulti sint *l*; ut praeter alios etiam Virgines Vestales *m*.

De Sepultura & Combustione.

§. III. Antiquissimis Reipublicae temporibus Romani utebantur sepultura *n*; [i.e. *humatione*. v. nos in Synon.] quanquam hoc perpetuum non fuerit,

e Dion. Hal. d. l. & ix. 54. *f* Polyb. vi. 51. *g* Liv. viii. c. ult. Cic. Bruto c. 17. *h* Serv. ad Aen. v. 61. & vi. 152. *i* Juven. i. v. ult. *k* Cic. de LL. ii. v. f. fin. *l* Vid. Dion. Hal. v. 48. qui paulum variat. Plut. Poplic. p. 109. *m* Serv. ad Virg. xi. 206. *n* Plin. H. N. vii. 54. Vid. Xiphil. Pert. non longe ab his.

fuerit, cum jam A. U. 253. cadavera cremata legamus ^o; nisi hoc forte factum, quod omnes sepeliendi otium tunc non suppeteret: verum etiam leges Decem-virales clare de ustione loquuntur. Et male quidam Sullam primum crematum putant; quod primus ex gente Cornelia crematus fuisse dicatur ^p. Quicquid ejus rei sit, florente maxime Republica usque ad extrema tempora Antoninorum, cadavera (honestiorum saltem) cremata sunt: at postea rursus ad sepulturam reditum est ^q. Infantes etiam, intra septimum mensem mortui, non cremabantur; sed sepeliebantur ^r. Ita loquor ex usu communi; licet sciam *sepelire*, & *sepulchrum* etiam de *combustione* dici ^s. Ad cadaver cremandum extruebatur *Pyra* in formam arae ^t, vel turris ex lignis, facillime ignem concipientibus ^u, circumpositis cupressis. Haec simul cum cadavere imposito

- *Dion. Hal.* v. 47. p *Cic. de LL.* II. 22. [Similis Servii locus ad *Virg.* mihi excidit.]
^q *Virg. Aen.* VI. 177. r *Plin. H. N.* VII. 29. [citatio falsa.] s *Terent. Andr.* I. I. v. 101. *Plin. H. N.* VII. 54. t *Virg. d. l.* 214. *sqq.* u *Ib.* 225.

fito liquoribus quibusdam pretiosis conspergebatur *v* ; & a proximis sanguineis averfo vultu faces ei subji- ciebantur *w* : ac vestis pretiofa , or- namenta , arma defunñti , &c. in *Rogum* [qui pro qualitate fortunarum fiebat , Serv. iv. Aen. 685.] (ita dicebatur *Pyra jam ardens* *) conjicie- bantur *y*. Tum propinqui etiam [tus & aromata * immo] comas suas detonfas in rogum mittebant *z*. Dum cadaver cremaretur , fanguis humanus p. 588. ante rogum effundebatur , quo manes defunñti placari credebant. Ille fan- guis olim quidem erat captivorum , vel fervorum *a* ; at poftea gladiato- rum *b* , qui inde *Bustuarii* funt di- ãti : nam Rogus , cum plane jam confumptus effet , *Bustum* diceba- tur *c* ; locus ipfe vero , ubi cadaver cremabatur , dicebatur *Uftrina* *d*.

Ca-

v. *Virg. Aen. v. 223. Mart. x. 97. w Id. Aen. xi. 193. fqq. x Serv ad Virg. Aen. xi. 185. y Id. ad Aen. x. 581. [falfa ci- tatio. Sed v. Aen. vi. 217. & Serv. ad vf. 233.] * [Martial. vi. 85. 12. & x. 26. 6. Virg. Aen. vi. 225.] z *Ovid. epift. Canuces v. 116. a* [*Virg. & Serv.] Ibid. b Horat. Serm. II. III. 85. c Fefst. hac v. d Fefst. ibid.**

Cadavere cremato favilla, olim quidem vino ^e, postea vero aqua exstinguebatur; & ossa ac cineres a proximis ^f in Urnam legebantur: iisque odores & flores odoratos miscebant ^g. Poterant autem discerni ossa ex situ & collocatione cadaveris ^h, quod non ipsi igni impositum, sed aestu potius flammae circumlambentis in cineres redactum videtur; ita tamen, ut ramusculi cupressorum & particulae rogi super cadaver conciderent ⁱ: quod uncis & hamis, quantum possent, prohibebant. Post haec praesentes, ut lustrarentur, ter aqua pura a sacerdote conspergebantur ^k; & jam discessuri extremum *Salve*, & *Vale* mortuo inclamabant ^l, hac vel simili formula: *Aeternum vale; Nos te ordine, quo natura jusserit, cuncti sequemur*. Denique praefica, vel quis alius, novissimo verbo *Ilicet* omnes dimittebat ^m. Urna inferebatur sepulchro,
cui

^e Virg. Aen. VI. 227. ^f Tibul. I. III. 6.
^g Id. III. II. 23. ^h Vid. Hom. II. Ψ. v. 240. ⁱ Vid. Boxborn. Quaest. Rom. 25. Kirchn. de funer. III. 5. Voss. de Idol. v. 43. ^k Vid. Virg. Aen. v. 229. ^l Id. Aen. XI. 97. ^m Id. Aen. VI. 231.

cui inscribatur *Titulus* *u*, & *Votum*
 [S. T. T. L. i. e.] *Ut terra mortuorum*
levis esset *o*, vel, *Ut ossa molliter cu-*
barent *p*: vel Graece ita, *Κούφη γῆ*
τούτων καλύπτοι *q*; vel denique, ut
 dicit Euripides *Alcest.* *vf.* 462.

-- *Κούφα* *σοι χθῶν ἐπάνω πέσειε,*
γύνοι *r*.

Qui omnino etiam videndus est in
Helena, *v.* 857. *sqq.* Domum reversi
 amici cum cognatis funebri convivio
 excipiebantur, cum prius balneum in-
 p. 590. gressi fuissent *s*, ut se a pollutione
 funeris purgarent. Et in illustri fu-
 nere quandoque epulum Populo da-
 tum fuit *t*; aut *Visceratio* *u*, (Grae-
 cis *κρεωνομία* *) quae est *crudae carnis*
distributio *v*: quod epulum proprie
Silicernium dicebatur; Gr. *περίδει-*
πνον

in Propert. *iv.* *xi.* 36. *Vid. Martial.* *vi.* 52.
o Tacit. Agric. c. ult. *p Ovid. Trist.* *iii.*
iii. 75. *Contra Tib.* *i.* *iv.* 60. *Virg. Ecl.*
x. 33. *Perf. S.* *i.* 37. *Juven.* *vii.* 207.
q Suid. *v.* *Κούφος.* *r Vid. Bud. comm. ling.*
Gr. 218. *s Cic. in Vatin.* 13. & *ibi Abrama-*
t. Suet. Jul. 26. *u Liv.* *viii.* 22. * [V.
 Glossaria Labbaei, ubi *κρεωνομία* &c. dicitur;
 & Casaub. ad Suet. J. C. 6. 38.]
v Serv. ad Virg. Aen. *i.* 211.

πνον ω. Nono etiam die, postquam funus elatum esset, celebrabantur sacra quaedam *Novemdialia* dicta, in Glossariis Graecis, ἑννατα ἐπὶ νεκροῦ ἀγόμενα x. Domus denique funesta purgabatur *Denicalibus* (scilicet feriis y): Graeci enim νέκυν *mortuum* dicunt, & *Exverriis* z.

w *Varro ap. Non. p. 76. ed. opt. Plaut. Serv. Aen. v. 89. Suid. hac v. x Vid. Poll. On. VIII. 14. & ibi not. Serv. ad Aen. v. 63. y Fest. hac v. Cic. de leg. II. 22. z Fest. v. Exverriator.*

F I N I S.

Τῷ δὲ Βασιλεῖ τῶν αἰώνων, ἀφθάρτῳ, ἀσώ-
τῳ, μόνῳ σοφῷ θεῷ τιμὴ καὶ δόξα εἰς τοὺς αἰῶ-
νας τῶν αἰώνων. Ἀπὸ τῆς ἱ. Timoth. I. v. 17.

[APPENDIX I.

D E

NOTIS ROMANORUM

Sive SIGLIS maxime memorabilibus.

A.

A. *notat* Abrogo. Absolvo. Anno. Annis.
Ante. Apud. Augustus. Augusta.
Augustalis. Aulus.

AA. Augusta. Augusti *duo.*

AAA. Augusti *tres.*

A. A. A. F. F. Auro Argento Aere Flando
Feriundo.

AA. COSS. Augustis *duobus* Consulibus.

A. A. V. S. E. V. Alter AmboVe Si Eis
Videbitur.

A. A. V. S. L. M. Apud Agrum Vivens
Sibi Locum Monumenti, *vel* Legavit Mo-
numentum.

AA. VV. CC. CONSS. Augustis *duobus*
Viris ~~Clarissimis~~ Consulibus.

AB.

- AB. IN. E. L. F. E. Abdicavit. In Ejus
Locum Factus Est.
- A. B. M. Amico (Amicae) Bene Merenti.
- ABN. Abnepos.
- ABS. Absolutus.
- AB. U. C. Ab Urbe Condita.
- A. D. Ante Diem.
- AD. FRU. EMU. Ad Fruges Emundas.
- AED. CUR. Aedilis Curulis.
- AEL. Aelius. Aelia.
- AEM. Aemilia *tribu.* V. pag. 13.
- AER. Aerarium. *Ἔρ.*
- AET. AUG. Aeternitas Augusti.
- A. F. A. N. Auli Filius Auli Nepos. *Si-
milia similiter*
- A. FR. A Fronte.
- AFR. Africa. Africanus.
- AG. Agrippa. Agro. *Ἔρ.*
- AGON. Agonalia.
- A. H. D. M. Amico (Amicus) Hoc Dedit
(Dedicavit) Monumentum.
- A. K. Ante Kalendas.
- A. L. Auli (Augusti.) Libertus (Liberta.)
- A. L. A. Amico (Aram) Libens Animo.
- A. L. F. (P.). Amico Libens Fecit (Po-
fuit).
- A. L. V. S. Animo Lubens Votum Solvit.
- A. M. P. Amico Monumentum Posuit.
- AN. A. U. C. Anno Ab Urbe Condita.

612 A P P E N D I X I.

AN. C. H. S. E. Annorum Centum Hic
Situs (Sita) Est.

ANN. Annonae.

AN. P. M. L. Annorum Plus Minus Quin-
quaginta.

AN. V. P. M. II. Annis Vixit Plus Minus
Duobus.

A. O. Amico Optimo. Alii Omnes.

AP. Appius. Appia *tribu*.

AP. CONS. Apollini Conservatori.

A. P. F. Auro (Argento) Publico Feriun-
do.

A. P. P. V. F. Ad Populum Plebem Ve
Ferant.

A. P. R. C. Anno Post Romam Conditam.

AQ. Aquilifer.

AR. DD. Aram Dedicavit.

ARG. P. X. Argenti Pondo Decem.

ARM. Armeniacus. Armilustria.

ARN. Arniensi *tribu*.

AR. VV. D. D. Aram Votivam Dono de-
dit.

A. S. L. Animo Solvit Libens.

A. S. L. F. Amico Suo Libens Fecit.

A. T. A Tergo.

A. U. C. Ab Urbe Conditam. [Anno Ur-
bis Conditae.]

AUG. Augur. Augusta. Augustalis. Au-
gustus.

AUG.

AUG. LIB. Augusti Liberalitas (Liber-
tus). [Augustae Liberta.]

A. V. L. Animo Vovit Libens. Annos Vi-
xit Quinquaginta.

AVR. Aurelia. Aurelius. Aurum.

B.

B. Balbus. Beatus. Bene. Bonus.

B₉. bus *terminatio*, ut OMNIB₉
pro Omnibus.

B. A. Bonis Avibus (Auguriis. Auspiciis):

BASC. Basilica.

B. D. S. M. Bene De Se Merito. (Meritae:
Merenti).

B. E. Bona Ejus.

B. F. (BF.) Beneficiarius. Benefecit. Bene-
ficio. Bona Fide (Fortuna). Bonum
Factum.

B. F. P. Bonae Fidei Possessor.

B. H. M. Bene Hic Maneat.

B. M. Beatae (Bonae) Memoriae. Bene
Maneat (Merenti). Bonis Manibus.

B. M. H. E. Bene Merenti Hoc Erexit. &c.

B. M. M. P. Bene Merenti Monumentum
Posuit.

B. M. P. (S.) C. Bene Merenti Poni (Se-
pulcrum) Curavit (Condedit).

B. O. Bene Optime. Bono Omine. Bona Omnia.

B. P. Bono Publico. Bonorum Possessor.

B. P. D. Bono Publico Datum (Dedit).

B. Q. (RE). Bene Quiescat. (Requiescat).

B. R. (RP.) N. Bono Rei Publicae Natus.

B. S. Bona Sua. *Ec.*

B. V. Bene. Vale. (Valeat. Vixit).

B. V. A. Bene Vixit Annis. Boni Viri Arbitratu.

NB. B in sequioribus potissimum monumentis pro V occurrit, ut BIAR. BIX. pro *Viarum, Vixit.*

C.

C. Cajus. Caja. Caussa. Censor. Centum. Centuria. Civitate. Clarissimus. Cohors. Collegium. Colonia. Comitialis *dies*. Condemno. Conjux. Consul. Cornelius. Cum. Curavit.

○ Caja. Centuria. *Ec.*

9 Con *principio vocis*. Contra.

CA. Camillus. Cato. Caussa.

C. A. Caesar Augustus. Caesarea Augusta.

CAES. AUG. PON. MAX. COS. V.

DICT. PERP. Caesar Augur Pontifex
Maximus

Maximus Consul quintum Dictator Perpetuus.

CAR. Carissimus. Carissima. Carmentalia.

C. B. M. F. Conjugi Bene Merenti Fecit.

C. C. Cajis *duobus*. Caussa Cognita. Conjugi Carissimo, mae.

C. C. C. Censa Civium Capita. [Calumniae Cavendae Caussa.]

C. C. ☉ L. L. Cajorum *duorum*. Con Liberti.

C. C. S. Curavit Cum Suis. Curaverunt Communi Sumtu.

C. D. Cajus Drusus. Collegium Decurionum. Communi Dividundo.

C. E. Curavit Erigi.

C. E. C. Coloni Ejus Coloniae.

CEN. Cenfor. Centum. Centuria. Centurio.

CEN. P. Cenfor Perpetuus (Primus).

CER. Cerealia.

C. F. Caji Filius (Filia). Carissimus Filius. Clarissima Femina. Conjux (Conjugi) Fecit. Curavit Fieri.

C. F. C. Clavi Figendi Caussa.

C. F. M. Curavit Fieri Monumentum.

C. H. Curavit Heres.

C. H. M. Consecravit Hoc Monumentum. Curavit Hanc Memoriam.

CHO. Cohors.

C. I. C. Cajus Julius Caesar.

CL. Claudius. Claudia *tribu.* Clarissimus.
Colonia.

CL. V. Clarissimo Viro.

C. M. Caesar Maximus. Cajus Marius.
Caussa Mortis. Curavit Monumentum.
Conjux Marito.

C. M. D. Conjux Marito (Conjugi Mari-
tus) Dedit.

C. M. F. Conjux Marito (Conjugi Mari-
tus) Fecit. Curavit Monumentum Fieri,
Clarissimae Memoriae Femina.

C. M. S. Condidit Monumentum Sibi.

C. M. T. Curavit Monumentum Testa-
mento.

C. M. V. Clarissimae Memoriae Viro. Cu-
ravit Monumentum Vivens.

C. MUN. Curator Municipii.

CN. Cnaeus. Cnaea.

C. O. Civitas Omnis. Conjugi Optimo,
mae.

CO. Conjux. Conjugi.

COACT. A. CONL. ABD. J. E. L. F. E.
Coactus A Conlega Abdicavit. In Ejus Lo-
cum Factus Est.

COER. Coeravit, i. e. *Curavit.* Coeravere.

COH. Coheres. Cohors.

COH. I. PR. P. V. Cohors Prima Prae-
toria Pia Victrix.

COL.

- COL. Collega. Collegium. Coloni. Colonia. Collocatum.
- COL. AA. PATR. Colonia Augusta Patrensis.
- COL. DED. Colonia Deducta. Colonis Dedit.
- CO. M. Communi Matri.
- COM. AS. ROM. ET. AUG. Commune Asiae Romae Et Augusto.
- COM. HAB. C. Comitiorum Habendorum Causa.
- COMM. Commilitones. Commodus. &c.
- COMM. CONS. Communi Consensu.
- COMP. Compari. Compitalia.
- [COM. R. P. Comes Rerum Privatarum.
- COM. S. L. Comes Sacrarum Largitionum.]
- CON. Congiarium. Conjux. Conlega. Consul. Consularis.
- CONCORD. EXERC. Concordia Exercituum.
- CONLAC.F. Con Lacrymis Fecit, i. e. *Cum Lacr.* [*Ego lego*, Conlacrumantes Fecerunt.]
- CON. P. S. Consularis Provinciae Siciliae.
- CONS. Consiliarius. Consualia. Consul. Consularis. Consulatu.
- CONSEN. Consentibus *Diis*.
- CON. SEN. ET. EQ. OR. P. Q. R.

Consensu Senatus Et Equestris Ordinis,
Populi Que Romani.

CON. SOL. D. Condendo Solum Dedit.

CONS. S. Conservatori Suo.

C. O. P. Comites Ordinis Primi.

COR. Cohors. Cornelius. Cornelia *tribu.*
Corona. Corvinus.

COR. VAL. II. Coronis Vallaribus Duabus.

COS. Consul. Confules. Confularis.

COS. DES. S. D. Confuli Designato Salu-
tem Dicit.

COS. ORD. Consul Ordinarius.

COSS. PRAET. TRIBB PL. S. P. PL.

Q. R. Consulibus Praetoribus Tribunis
Plebis Senatui Populo Plebique Romanae.

COS. VIR. Confularis Vir.

COS. V. P. P. Consul quintum Pater
Patriae.

C. P. Cinerarium Posuit. Curavit Ponendum.

C. P. S. Curavit Poni Sibi.

C. P. S. E. Curavit Pecunia Sua (Proprio
Sumtu) Erigi.

C. P. T. Curavit Poni Titulum.

C. Q. S. S. E. Caussa Quae Supra Scripta Est.

C. R. Civis Romanus. Cives Romani. Cu-
ravit Refici.

CR. Creticus. Crispus.

CRAS. Craffus.

C. R. C. Cujus Rei Caussa.

CRUST.

CRUST. ET. SPORT. N. S. X. N.
Crustulum Et Sportulas Nomine Suo De-
cem Nummos.

C. S. Communi sumtu. Consululum Senten-
tia. Cum Suis. Curavit Sibi. Coniugi Suo.
(Suae.)

CS. Caesar. Confiliarius. Consul

C. S. C. P. T. M. Cum Suis Curavit Poni
Titulum Monumenti.

C. S. F. Communi Sumtu Factum. Cura-
vit Sibi Faciendum. Cum Suis Fecit.

C. S. H. Communi Sumtu Heredum. Cum
Suis Heredibus.

C. S. H. S. S. S. V. T. L. Communi Se-
pulcro Hic Siti Sunt. Sit Vobis Terra
Levis.

C. S. H. S. T. T. L. Communi Sumtu He-
redum. Sit Tibi Terra Levis.

C. S. S. Cum Suis Servis. Curavit Sibi Se-
pulcrum. Curavit Sibi Suis.

C. V. Centum Vir. Centum Viri. Clarissi-
mus Vir. Consul quintum.

C. V. J. CELSA. Colonia Victrix Julia
Celsa.

CU. MA. F. AN. XV. Cum Marito Fuit
Annos quindecim.

C. V. M. P. Contra Votum Memoriam Po-
suit. Curavit Vivens Monumentum Poni.

C. V. P. V. D. D. Clarissimus Vir Prae-
fectus

fectus Urbi DeDicavit (Dono Dedit.) Com-
muni Voluntate Publice Votum Dederunt.

CUR. Cura. Curator. Curavit. Curia. Cu-
rio. Curulis.

CUR. AED. SAC. Curatori Aedium Sa-
crarum.

CUR. ANN. Curatori Annonae.

CURAT. OP. PUB. Curatori Operum
Publicorum.

CUR. D. S. Curavit De Suo.

CUR. ET. SUB. ASC. DED. Curavit
Et Sub Ascia Dedicavit.

CUR. II. FRUM. COMP. Curator Ite-
rum Frumenti Comparandi.

CUR. P. P. Curator Pecuniae Publicae.

CUR. RP. Curator Rei Publicae.

CUR. SAC. PUB. P. R. Curator Sacro-
rum Publicorum Populi Romani.

D.

D. Data. Decimus. Decius. Decurio. De-
dicavit. Dedit. Depositus. Devotus.
Deus. Dictator. Dies. Diis. Divus. Dona-
vit. Dominus. Domo.

D. A. C. Divus Augustus. Caesar.

DAC. Dacia. Dacius.

D. A. S. Divo Augusto Sacrum.

DAT. ET. PP. Data Et Proposita.

DAT.

- DAT. POP. Datum Populo.
 D. B. I. Diis Bene Juvantibus.
 D. B. M. Dedit Bene Merenti.
 D. B. S. F. De Bonis Suis Fecit.
 D. C. Divus Caesar. Decurio Coloniae. Decurionum Collegium.
 D. C. A. Divus Caesar Augustus.
 D. C. ND. L. De Causa NonDum Liquet.
 D. CP. Datum Constantinopoli.
 D. C. S. De Consilii Sententia.
 D. D. Decurionum Decreto. Dedicavit. Dedicatum. Dedit Donavit. Dedit DeDicavit. Dono Dedit. Deo Domestico. Dis Deabus. Diis Dantibus. Dotis Dictio.
 DD. Dederunt. Dedicavit. Dedicaverunt. Dies.
 D. DD. Dono Dederunt. &c.
 D. D. D. Datum Decreto Decurionum. &c. Dono Dedit Dedicavit.
 D. D. D. D. Dignum Deo Donum Dedicavit. Dono Datum Decreto Decurionum.
 DDD. NNN. FFF. Domini Nostri Felices tres.
 D. D. D. S. Dono Dedit. De Suo.
 D. D. L. Dono Dedit Lugens. (Libens).
 D. D. L. M. Dono Dedit Libens Merito (Libero Munere).
 D. D. M. Dedicatum Dis Manibus. Dono Dedit

Dedit Monumentum.

DD. NN. AUGG. Dominorum Nostrorum Augustorum.

D. D. O. P. Dis Deabus Omnibus Posuit.

D. D. Q. Dedit Donavit Que. *ἔc.* Dis Deabus Que.

D. D. S. Dis Deabus Sacrum.

DE. Decius. Defunctus.

DEC. Decessit. Decius. Decurio.

DEC. DEC. MUN. MAL. Decreto Decurionum Municipii Malacitani.

DEC. HS. XII. N. Decurionibus Sestertios Duodecim Numero.

DEC. * XIII. AUG. XII. POP. XI. Decurionibus Denarios Tredecim. Augustalibus Duodecim. Populo Undecim.

DED. Dedicavit. *ἔc.*

D. F. HS. C. Det Fisco Sestertios Centum.

DEN. Denatus.

DEP. EST. IN. PA. Depositus Est In Pace.

DE. P. S. P. De Pecunia Sua Posuit.

D. E. R. I. S. C. De Ea Re Ita Senatus *ἔc.* Censuit.

DESS. Designati.

DE. VIC. S. PORTIC. F. COIR. De Vicanorum Sententia Porticum Fieri Coiraverunt.

D. F. Decimi (Divi) Filius (Filia). [Det Fisco.] D.F.

D. F. D. I. P. Decurionum Fide Dividenda In Publicum. [*Possit etiam exponi, Inter Plebem.*]

D. G. Dedit (Donavit) Gratis. [*Quidni Gratus?*]

D. H. Donavit Heredibus. Dono Habuit.

D. I. Dari Juffit. Diis Immortalibus. Dis Inferis.

DIAL. Dialis *Flamen*.

DIC. Dictator.

DICT. SEDIT. SEDAN. ET. R. G. C. Dictator Seditiois Sedandae Et Rei Gerundae Causa.

DIG. M. Dignus Memoria. Digna Mulier.

DIL. S. Dilectissimus Servus.

D. I. M. Deae Ifidi Magnae. Deo Inviato Mithrae. Dis Inferis Manibus (Malis).

D. IMM. S. } Diis Immortalibus Sacrum.

D. I. S. } Dis Inferis Sacrum.

DIS. D. Q. Dis Deabus Que.

DISP. ET. TABUL. Dispensator Et Tabularius.

D. L. Dedit Libens (Locum. Lugens.) Donavit Locum. Decimi Libertus.

D. L. A. P. Donum Libens Animo Posuit.

D. L. D. L. D. D. D. Dono Libens Dedit. Locus Datus Decreto Decurionum.

D. L. D. P. Dis Locum Dedit Publice.

D. L. M. Datus Locus Monumenti. Dedit
Li-

Libens Merito.

D. L. S. Dedit Locum Sepulturae. Dis La-
ribus Sacrum.

D. M. Deae (Deum) Matris. Dedit Moe-
rens. (Monumentum). Dis Manibus. Di-
vae Memoriae. Divino Monitu. Dolus Ma-
lus. &c. Domus Mortui. [Dicatum Me-
moriae.]

D. M. A. Dolus Malus Abeffo.

D. M. AE. Deo Magno Aeterno.

D. M. E. M. AE. Deo Magno (Dis Ma-
nibus) Et Memoriae Aeternae.

D. M. F. V. C. Doli Mali Fraudis Ve
Causa.

D. M. L. Datus [Dicatus] Memoriae Lo-
cus. Dedit Merito Libens.

D. M. M. I. Deae Magnae Matri Ifidi,
(Idaeae).

D. O. M. Deo Optimo Maximo.

D. M. P. Dis Manibus (Defunctae Monu-
mentum) Posuit.

D. M. V. F. Dis Manibus Votum (Vivens;
Univerfis) Fecit.

D. N. Dominus Noster.

DNA. Domina.

D. N. M. Q. E. Devotus Numini Maje-
stati Que Ejus.

D. O. M. S. Deo Optimo Maximo (Diis
Omnibus Manibus.) Sacrum.

DON.

DON. DON. Donis Donatus.

D. P. Dedit Publice. De Pecunia. Diis Pa-
triiis (Penatibus). Divus Pius. Donum Po-
fuit.

D. PEC. R. De Pecuniis Repetundis.

D. P. M. V. Dies Plus Minus Quinque.

D. PP. Data Propofita. Data Publicata. Dis
Perpetuis.

D. P. P. De Pecunia Publica (Propria).

D. P. S. De Pecunia Sua. Dedit Proprio
Sumtu. Dis Penatibus (Perpetuis) Sacrum.

D. P. S. D. L. D. P. De Pecunia Sua De-
dicavit. Locus Datus Publice.

D. Q. S. De Quo Supra. Dies Qui Supra.

DR. Drufus.

D. S. Data Subfcripta. Deo Sancto. Deo
Sacrum. De Suo.

D. S. B. H. S. S. De Suis Bonis Hoc Sibi
Sumferunt (Suis).

D. S. D. D. De Suo Donum Dedit. &c.

D. S. I. M. Deo Soli Inviâto Mithrae.

D. S. I. P. C. De Sua Impenfa Poni Curavit.

D. S. P. Deo Sacrum Pofuit. De Sua Pe-
cunia. De Suo Pofuit.

D. S. P. P. De Sua Pecunia Pofuit. De
Suo Pofuere.

D. S. S. De Suo Sibi. De Sanatus Senten-
tia. de Suo Sumtu.

D. S. V. S. L. L. M. De Suo Votum Sol-

vit Lubentissime Merito.

D. T. Dedit Testamento (Titulum. Tumulum). [DumTaxat.]

D. V. Dedit Vivens. Devota Vestae. Devotus Vester (Vir). Dies quintus. Dis Volentibus. Donec Vixit.

DVL. Dulcis. Dulcissimus &c.

D. V. S. Dedit Vivens Sibi. Dis Univerfis Sacrum.

DVVMV. Duum Vir. Duum Viratus.

E.

E. Ejus. Ei. Eorum. Eis. Erexit &c. Est.
Ergo.

E. B. Ejus Bona.

E. C. Ejus Caussa. Erigi Curavit.

ED. Edicto.

E. D. Ejus Domus. (Dominus.)

EDU. P. D. Edulium Populo Dedit.

EE. Esse.

ĒE. N. P. Esse Non Potest.

E. F. Egregia Femina. Erigi Fecit. Ejus Filius.

EG. Egit. Egregius &c.

EG. S. B. M. F. Erga Se Bene Merenti Fecit.

E. H. Ejus Heres.

E. H. E. Ex Heres Esto.

E. H.

- E. H. L. N. R. Ejus Hac Lege Nihil Rogatur.
- E. H. T. N. N. S. Extraneus Heres Tumulum Nunc Non Sequitur. Exterum Heredem Titulus Noster Non Sequitur.
- EID. MART. Eidus Martias.
- E. I. M. C. V. Ex Jure Manu Confertum Vocavit.
- E. L. Ea Lege. Ejus Locus. Edita Lex.
- E. M. Ejus Mater. Egregiae Memoriae [Mulieri.] Erexit Monumentum.
- EM. Emeritus. Emit.
- EMP. Emptor. Empta.
- EM. V̄R. Eminentis Viro.
- EN. Endotercifus *b. e. Intercifus dies*. Enim.
- EOR. Eorum.
- EP. Epistola. Epitaphium.
- EP. M. Epistolam Mifit.
- EPUL. INDICT. Epulum Indictum.
- EQ. Eques. Equiria.
- EQ. M. Equitum Magister.
- EQ. M. P. Equum Meruit Publicum.
- EQ. O. Equester Ordo &c.
- EQ. P. Equus Publicus &c.
- EQ. R. E. P. Eques Romanus Equo Publico.
- EQ. SING. Eques Singularis.
- ER. Erit. Erogator.
- E. R. A. Ea res agitur.

328 APPENDIX I.

E. S. ET. LIB. M. E. Et Sibi Et Libertis Monumentum Erexit.

E. S. S. P. Q. R. Ex Sententia Senatus PopuliQue Romani.

ESQ. Esquilina *tribu.*

E. T. F. I. S. Ex Testamento Fieri Jusfit Sibi.

ET. L. L. P. Q. E. Et Libertis Libertabus PosterisQue Eorum.

ET. S. A. D. Et Sub Ascia Dedicavit.

ET. S. ET. S. LIB. L. P. Q. E. Et Sibi Et Suis Libertis Libertabus PosterisQue Eorum.

E. V. Egregius Vir. &c. [Ex Voto.]

E. V. L. S. Ejus Votum Libenter Solverunt. Ei Votum Libens Solvit.

EVOC. Evocatus.

EXACT. TRIB. CIVIT. GALL. Exactor Tributorum Civitatum Galliae.

EX. A. D. C. A. Ex Auctoritate Divi Caesaris Augusti.

EX. A. D. K. ExAnte Diem Kalendas.

EX. A. P. Ex Argento Publico.

EX. C. C. Ex Civitatis (Coloniarum, Comuni) Consensu.

EX. D. Ex. Decreto (Decuria, Domo, Dono).

EX. E. Exheres Est.

EX. EA. P. Q. I. S. AD. AER. D. E. Ex
Ea

Ea Pecunia Quae Jussu Senatus ad Aerarium Delata Est.

EX. GER. I. Ex Germania Inferiori.

EX. H. L. N. R. Ex Hac Lege Nihil Rogatur.

EX. J. Q. Ex Jure Quiritium.

EX. M. D. Ex Monitu Dedit.

EX. NUM. FRUM. LEG. Ex Numero Frumentariorum Legionis.

EX. ORD. ARUS. Ex Ordine Aruspicum.

EX. PR. Ex Praetorio. Ex Praetoria Nave.

EXQ. Exquilina tribu.

EX. R. Exactis Regibus.

EX. S. C. P. Ex Senatus Consulto Posuit.
Ex Suo Curavit Ponendum.

EX. S. D. Ex Senatus Decreto. Ex Suo Dedit.

EX. T. F. I. Ex Testamento Fieri Jussit.

EX. V. Ex quinta. Ex Visu. Ex Voto.

EX. V. S. P. Ex Voto Sacrum (Suo, Suscepto) Posuit.

F.

F. Faciendum. Factum. Fecit. Fieri. Familia. Fastus *dies*. Felix. Feliciter. Femina. Fides. Filius. Filia. Frater. Fronte. Fuit.

FAB. Fabius. Fabia *tribu*. Fabrûm.

FAL. Falerina *tribu.*

FAM. Familia. Familiaris.

F. C. Faciundum Curavit. Fidei Commis-
sum. Fiduciae Causa. Fraude Creditoris.
Filio Carissimo *vel* Filiae. Fecit Conjux.

F. D. Fides Data &c. Factum Dedicavit. Fla-
men Dialis.

F. E. Factum Est. Fecit Erigi. Fides (Fi-
lius) Ejus.

F. E. D. Factum Esse Dicitur.

FEL. P. R. Felicitas Populi Romani.

FER. Feralia.

FER. LAT. C. Feriarum Latinarum Causa.

FER. NEP. Feriae Neptuni.

F. E. S. Fecit Et Sacravit. Fecit Et Suis.

F. F. } Fabrefactum, Fabricaverunt, Fecerunt.
 } Fieri Fecit.

FF. } Filii. Filius Familias. Fratres. Flan-
 } do Feriundo.

F. F. F. Ferro Flamma Fame. Flavii Filius
Fecit (Fuit). [Flando. Faciendo. Fe-
riendo.]

F. FL. Fratris Filius.

FF. PP. FF. Fortissimi. Piissimi. Felicis-
simi.

F. F. Q. Filiis FiliabusQue.

F. H. Fecerunt Hoc. Fecit Heres &c. Filius
Heres. Femina Honesta.

F. HC. Familiae Herciscundae.

- F. I.** Fide Jussor. Fieri Jussit.
F. I. A. P. Felix Julia Augusta Pia,
FI. B. Fide Bona.
FID. M. Fides Militum.
F. L. Favete Linguis. Fecit Locum. Feminae Lectissimae.
FL. Filius. Filia. Flamen. Flaminica. Flaminus. Flavia *tribu.* Flavius,
FLCA. Falcidia *lex.*
FLO. Floralia.
F. M. Fati Munus. Fecit Monumentum (Memoriam. Moerens. Merenti). Fieri Mandavit.
F. MART. CAR. MONET. Feriae Martis Carnae Monetae.
F. M. I. Fati Munus Implevit. Fieri Monumentum Jussit.
F. N. C. Fidei Nostrae Commisit.
F. O. Fratri Optimo.
FONT. Fontinalia.
FOR. Forum. Fortuna. Fortis.
FOR. RE. EX. S. C. Fortunae Reduci Ex Senatus Consulto.
F. P. Fastus primo. Fecit Patri (Publice). Filius Patri. Filio Pater (Posuit). Fas Praetori. Feriae Publicae.
F. R. Finium Regundorum. &c.
FR. Forum. Frater. Fronte. Frumentarius.
FR. D. Frumenti Dandi.

A P P E N D I X I.

FS. Familias. Fratres. Filiis.

F. T. C. Fieri Testamento (Titulum) Curavit.

F. V. C. Fidei Vestrae Commissum. Fieri Vivens Curavit. FraudisVej Causã.

F. V. S. L. M. Fecit Vivens Sibi Locum Monumenti. Fecit Voto Suscepto Libens Merito.

G.

G. Gajus. Gaudium. Genius. Gens. Genus. &c. Gesta. Gratia.

GAL. Galeria *tribu.* Galerius. Gallus.

G. B. D. M. P. Genio Bono Dicavit Monumentum Publice.

G. D. Germanicus Dacicus. Gratis Dedit.

GEM. Gemina *Legio.* Gemellus.

GER. Germanicus.

GG. Gemina *Legio.* Gesserunt.

G. L. Genio Loci. Gaji Libertus. &c.

GL. E. R. Gloria Exercitus Romani.

GL. P. Gloria Parentum (Populi, Patriae).

G. M. Genio Malo.

GN. Gens. Genius. Genere. Gnaeus.

GN. N. T. M. D. D. Genio Numini Tutelari Monumentum (Merito) DeDicatum.

G. P. Galliae Procurator. Genio Posuit (Parentum).

GR.

GR. Gerit. Grex. Gratis.

GRAC. Gracchus.

GR. D. Gratis Dedit.

G. S. Genio Sacrum.

G. V. Genio Urbis. Gnaeus Valerius. Gra-
vitas Vestra.

G. V. S. Genio Urbis Sacrum. Gratis [Gra-
tus] Votum Solvit.

H.

H. Habet. Heres. &c. Hic. Hoc. Hone-
stus. Honor. Hora. &c.

H. A. C. Heres Amico Curavit.

H. A. E. C. Hanc Aedem Ei Condidit. Hanc
Aram Erigi Curavit.

H. A. I. R. Honore Accepto Impendium
Remisit.

H. B. Heres Bonorum. Hora Bona.

H. B. V. P. Heres Bonorum Ve Possessor.

H. C. CU. Hic Condi Curavit.

HC. L. S. P. S. Hunc Locum Sepulturae
Posuit Sibi.

H. D. D. Heredes Dono Dedere. Honori
Domus Divinae.

HER. S. Herculi Sacrum.

H. E. S. Hic Est Situs (Sepultus).

H. ET. L. Heredes Et Liberti.

H. F. Heres Fecit. Hic Fundavit. *Honestā*
Femina.

H. H. Heredes. Homo *Honestus*. [Hispa-
niarum.]

H. H. M. S. Heredes Hoc Monumentum
Sequitur.

H. I. Hic Jacet.

HILAR. TEMP. Hilaritas Temporum.

H. K. N. Have Karissime Nobis.

H. L. Hac Lege. Hic Locus. &c. Hoc Le-
gavit. *Honesto* Loco.

H. L. D. Heres Libens (Hoc Libens. Hunc
Locum) Dedit.

H. L. H. N. S. Hic Locus Heredes Non
Sequitur.

H. L. N. *Honesto* Loco Natus.

H. L. R. Hac Lege Rogatum.

H. M. Hoc Mandavit. Hoc Monumentum.
Honestā Mulier. [Hanc Memoriam.] *Hone-
sta* Missione. Hora Mortis.

H. M. AD. H. N. T. Hoc Monumentum
Ad Heredes Non Transit.

H. M. D. M. A. Huic Monumento Dolus
Malus Abeſto.

H. M. E. H. N. S. Hoc Monumentum Ex-
terum Heredem Non Sequitur.

H. M. E. N. R. Hoc Monumentum Exte-
rum Non Recipit.

H. M. G. N. S. Hoc Monumentum Genti-
les

les Non Sequitur.

H. M. IN. F. P. X. IN. A. P. X. Hoc Monumentum In Fronte Pedes Decem, In Agro Pedes Decem. *Vide Schol. ad Horat. Serm. i. Sat. VIII.*

H. M. S. M. Hoc Monumentum [Hanc Memoriam] Sibi Mandavit.

H. M. S. S. E. H. N. S. Hoc Monum. Sive Sepulcrum Exteros Heredes Non Sequitur.

H. N. D. M. A. Heredi Non Datur Monumenti Actio.

H. O. Hostem Occidit. Hoste Occiso.

HO. Homo. Honestus. Honor. Hora.

HOR. Hora &c. Horatia tribu.

HOS. Hospes. Hostis.

H. O. S. Hic Ossa Sita.

[H. O. S. E. H. N. S. Hacc Ollarum Schola (Series) Exterum Heredem Non Sequitur.]

H. P. Hasta Pura. Hic Positus. Hic Posuit. Hora Pessima.

H. R. Hic Requiescit. Honestas Ratio.

H. R. E. I. Q. M. E. A. Hanc Rem Ex Jure Quiritum Meam Esse Ajo.

[H. R. I. P. Hic Requiescat In Pace.]

H. R. I. R. Honore Recepto Impensam Remisit.

H. S. Herculi Sacrum. Heredem Solvi. Hic Situs. &c. Hoc Sepulcrum. Hora Secunda.

[Hoc Solus.]

H-S.

H-S. Sive H̄s. Sestertius. Sestertiūm.

H. S. E. T. F. I. H. F. C. Hic Situs Est.
Testamento Fieri Jussit. Heredes Faciun-
dum Curaverunt.

H. S. F. H. T. F. Hoc Sibi Fecit. Heredes
Titulum Fecerunt.

H. S. H. N. S. Hoc Sepulcrum Heredes Non
Sequitur.

H. S. S. Hic Siti (Sepulti) Sunt.

H. S. T. N. E. Huic Sepulcro Titulus Non
Est.

H. S. V. F. M. Hoc Sibi Vivens Fieri Man-
davit.

H. T. V. P. Hunc Titulum Vivus Posuit.

H. V. Hispaniae Utriusque. Honestus Vir.
Honore Usus. Horis quinque. Hoc Volens.
Hoc Vivus. Hoc Votum.

I.

I. Immortalis. Imperator. In. Inferis. Inter.
Invicto. Jovi. Iterum. Julius. Jussit.
Semel. Unum. Assis nota.

IAN. Januarius.

IAN. CLU. Janus Clusus. Janum Clusit.

IA. T. C. Intra Tempus Constitutum.

I. B. In Brevi.

I. C. Intra Circulum. Julius Caesar. Juris-
Consultus.

J. C.

- J. C. E. V. *Iusta Caussa Esse Videtur.*
 I. D. *Inferis Diis. Jovi Dedicatum. Ifidi Deae.*
Juri Dicundo. &c. Juris Dictio.
 ID. *Idus. &c.*
 I. D. P. *Idemque Probavit. Juri Dicundo*
Praest. &c.
 I. D. T. S. P. *In Diem Tertium Sive Pe-*
rendinum.
 I. E. *Id Est. In Edictis. Judex Esto.*
 I. F. *In Foro. In Fronte. InterFuit. Jussu*
Fecit.
 I. F. P. R. E. A. D. P. *In Foro Pro Rostris*
Et Ante Diem Pridie.
 I. H. *Jacet Hic. Justus Homo.*
 I. H. D. D. *In Honorem Domus Divinae*
(Deorum Dear.)
 II. *Iterum. Secundum. Duo.*
 II. VIR. I. D. QQ. *DuumVir Juri Dicundo*
Quinquennalis.
 I. L. *Illius Libertus. (Liberta.) In Loco. In-*
tra Limitem. Jure Legis. Juxta Lex.
 I. L. D. *In Loco Divino. Ipse (Illi) Libens*
Dedit. &c.
 I. L. P. (R. *vel* S.) *In Loco Publico (Re-*
ligioso. Sacro.)
 IMM. II. HON. III. *Immunis Iterum Ho-*
noratus Quartum.
 IMP. *Imperator. Imperatrix. Imperio.*
 IMP. RECEP. *Imperio [Nonne praestat,*
 Im-

Imperatore?] Recepto.

IN. MAG. M. E. IN. E. L. F. E. In Magistratu Mortuus Est. In Ejus Locum Factus Est.

INF. AER. PP. R. H-S. M. N. Inferat Aerario Populi Romani Sestertios Mille Nummos.

IN. M. (PR.) O. E. In Magistratu (Praelio) Occisus Est.

IN. R. P. S. FUNC. In Re Publica Sua Functus.

INTEG. FAM. Integrae Famae.

I. O. M. C. Jovi Optimo Maximo Conservatori.

I. O. M. S. P. Q. R. V. S. PR. S. IMP. CAES. QUOD. PER. EU. R. P. IN. AMP. ATQ. TRAN. S. E. Jovi Optimo Maximo Senatus PopulusQue Romanus Votis Susceptis Pro Salute Imperatoris Caesaris Quod Per Eum Res Publica In Ampliore Atque Tranquilliore Statu Est.

I. P. In Pace. In Possessione. Indulgentiff. Patrono. Justus Possessor. Jussit Poni.

I. Q. Jure Quiritum.

I. Q. P. IdemQue Probavit.

I. R. Jovi Regi. Junoni Reginae. Jure Romano (Rogavit).

I. S. In Senatu. In Suis. (In Suos.) Jovi Sacram. Judicatum Solvi. Judicium Solvit.

Ju-

Judicio Senatus.

I. S. C. In SenatusConfulto. Judex Sacrarum
Cognitionum.

I. S. L. M. Ipse Solvit Lubens Merito.

I. S. M. R. Juno Sospita Magna Regina.

I. SN. R. In Senatu Romano.

I. S. S. Inferius Scripta Sunt.

I. S. V. P. Ipfi Sibi (Impensa Sua) Vivi Po-
fuere.

I. T. C. Intra Tempus Constitutum.

IUD. Judex. Judicium .

IUD. CAP. Judaea Capta.

I. V. E. E. RP. F. S. V. C. Ita Ut Eis E
RePublica Fideve Sua Videbatur Cea-
fuere.

IUG. Jugali.

IUL. Julius. Julia.

IURD. Juridicus. JurisDictio.

K.

K. Kaeso. Kaja. Kalendae. Kalumnia. Ka-
put. Karissimus. &c. Kardo. Kartha-
go.

K. C. Kalumniae Caussa. Kapite Caesus
(Census). Karthago Civitas.

K. D. Kalendae Decembres. Kapite Demi-
nutus.

K. F. Kal. Febr. Kardo Finalis. Kariss. Fil.
K. L. V.

K. L. V. Kaput Legis Quintum.

K. N. Kaesonis Nepos. Kal. Novembr. Karissime Nobis.

K. P. Karissime Parens. Kardo Positus. Kastram Posuit.

K. Q. (S.) Kalendae Quinctiles (Sextiles).

L.

L Laribus. Latinus. Latum. Legavit. Legio. Lex. Libens. Libertus. Libra. Locavit. Locus. Longum. Lucius. Lustrum. quinquaginta. Ludus.

L. A. D. Libens Animo Dedit. *&c.* Locus Alteri Datus.

L. AG. Lex Agraria.

L. AP. Ludus Apollinis. *&c.*

L. B. M. D. Locum (Liberto, Libertae) Bene Merenti Dedit.

LB. S. Libens Solvit.

L. C. Latini Cives (Coloni). Lege Cavetur. Libertatis Causa. Locus Concessus. Lucius Cornelius.

L. D. P. Libertus Domino (Liberto Dominus) Dedit. Locus Datus Publice.

L. D. S. C. Locus Datus Senatus Consulto (Sepulturae Causa. Sententia Collegii.) Libens De Suo Curavit.

L. E. D. Lege Ejus Damnatus. Libens Ei De-

- Dedit. Locus Ei Datus.
- LEG. Legatum. Legatus. Legavit. Lege. Legio. &c.
- LEG.I.ADI.P.F.ANT. Legio Prima Adjutrix Pia (Fidelis) Felix Antoniana.
- LEG.V.M.P.C. Legio Quinta Martia (Macedonica) Pia Constans.
- LEG.XIII.G.M.V. Legio Decima Quarta Gemina Martia Victrix.
- L.E.LI.M.C.S. Lubens Et Libens Merito Cum Suis.
- L.EM. Locus Emtus.
- LEM. LEMONIA Tribu Lemuria.
- LEP. Lepidus.
- L.F. Libens (Libertus: Lugens. Lustrum) Fecit. Lucii Filius.
- L.F.F.O.M.M.D.S. Libens Fieri Fecit Omni Meliori Modo De Suo.
- LG. Legatus. Legavit. Legio.
- L.H.F.C. Libertus Heres (Locum Hunc Libens, Libertus, Lugens Hoc) Faciendum Curavit.
- L. I. Lex Julia.
- LIB. Liber. Liberalia. Liberalitas. Libertus &c. Libertas.
- LIB.LIB.P.Q.E. Libertis Libertabus Posterisque Eorum.
- LIB.TABUL. Librarius Tabularii.

L.I.D.A.C. Lex Julia De Adulteriis Coërcendis.

L.JU.REP. Lex Julia Repetundarum.

L.L. Libens Lubens. Libentissime. Libertis Libertabus. Lucii Libertus. &c.

LL. Dupondius. Legibus. Liberti *Duo*.

L.L.Q.S.P.Q.S. Libertis LibertabusQue Suis PosterisQue Suorum.

LLS. Sestertius.

L.M. Legavit (Locavit) Memoriam (Monumentum.) Libens Merito. Libero Munere. Locus Monumenti. (Mortuorum). &c. Lucius Muraena.

L.M.E. Locum Monumenti Elegit. [Erexit.]

L.O. Liberto Optimo. Libertis Omnibus.

L.P. Locus Proprius. (Propitius. Publicus.) Lege Punitus.

L.P.C.R. Latini Prisci Cives Romani. Libens Poni Curavit Requitorium.

L.P.F.F.V.A.VI. Lugens Pater Filio Fecit. Vixit Annos Sex.

L.PR. Locus Privatus. &c.

L.Q.S. Locus Qui Supra.

L.R. Lege Rogatur. Lex Romana. Locus Religiosus. Locavit Requitorium.

L.S. Laribus Sacrum. Libens Solvit. Liberto Suo. Locus Sacer. Locus Sepulturae.

L.S.M.C.P. Locum Sibi Monumenti Curavit

vit Poni.

L.T. Legavit Testamento. (Titulum). Legem Tulit. Lucius Tatius (Titius.)

L.V. Lex Vetat. Libens Vovit.

LUD.PLEB.IN.CIRC. Ludi Plebeji In Circo.

L.VOC. Lex Voconia. Lucius Voconius.

LUPER.N.P. Lupercalia. Nefastus Primo;

LV.P.F. Ludos Publicos Fecit.

LUSTR.MISS. Lustrum Missum;

M.

M. Magister. Magistratus. Magnus. Manibus. Marcus. Marca. Mars. Mater. Memoriae. Menses. Miles. Militavit. Millia. Missio. Monumentum. Mortuus. Mulier.

M^p. Manius.

MAC.AUG. Macellum Augusti.

MAEC. Maecia *tribu*.

MAG.EQ. Magister Equitum.

MAG.QUINQ.COLL.FABR-TIG. Magister Quinquennalis Collegii Fabrum Tigulariorum.

M.A.G.S. Memor Animo Grato Solvit.

MAI. Major.

MAM. Mamercus.

MAN. IRAT. H. Manes Iratos Habeat.

MAR. Marius. Maritus. Marmor.

MAR. ULT. Mars Ultor.

MATR. Matralia. (*Matris Matutae festum.*)

MAX. POT. Maximus Pontifex.

M. B. Memoriae Bonae. Merenti Bene. Mulier Bona.

M. B. M. F. Monumentum (Matri. Mulieri. Marito) Bene Merenti Fecit.

M. C. Marcus Cato. (Censor. Cicero.) Memoriae (Mortis) Causa. Monumentum Condidit. (Curavit.) &c. [Matri (Mulieri) Carissima.]

M. CS. Marcus Caesar.

M. C. T. Monumentum Curavit Testamento.

M. D. Manibus Dis. Matri Deum. &c.

M. D. M. I. Magnae Deum Matri Idaeae. (Idi.)

M. E. Memoriam Erexit. Mortuus Est.

M. E. M. D. D. E. Municipibus Ejus Municipii Dare Damnas Esto.

MEN. Menenia (*tribu*).

MERC. Mercator. Mercurius. Mercurialis.

MERK. D. Merkedonius (Mercedinus) Dies.

M. F. P. Malae Fidei Possessor. Mater Filio Posuit.

M. H. Mulier Honesta. Mandavit Hoc. &c.

M. H. AD. H. N. T. Monumentum Hoc Ad

- Ad Heredes Non Transit.
 M.H.E. Mihi Heres Esto.
 M.H.E.N.R. Monumentum Hoc (Heredem)
 Extraneum Non Recipit.
 M.H.H.N.S. Monumentum Hoc Heres
 (*potius* Heredem) Non Sequitur.
 M.H.S.M. Memoriam Hanc Sibi Mandavit.
 &c.
 M.I. Matri Idaeae. (Ifidi). Maximo Jovi. Mo-
 numentum Juffit.
 MIL.CO.H.X.IU.URB. Miles Cohortis De-
 cimae Juvenum Urbanorum.
 MI.ME.H.DD.S. Mihi Meisque Hoc DeDi-
 cavi Sepulcrum.
 MIN. Minervae. Minor. Minutia *tribu*.
 M.L. Marci Libertus. Merito Lubens. Miles
 Legionis. Militis Locus. Monumentum Le-
 gavit. &c.
 ML.CL.PR.RA. Miles Classis Praetoriae
 Ravennatis.
 ML.PR. Miles Praetorianus.
 M.M. Magnae Matri. [Moeftae Memoriae.]
 MM. Marci *duo*. Memoriae. Meritiffimo. Mi-
 lites.
 M.M.D. Matri Magnae Deûm. Matri (Ma-
 rito. Merenti) Monumentum Dedit.
 M.N. Marci Nepos. Meo Nomine. Millia
 Nummûm.
 M.P. Mille Passus. Millia Passuum. Memo-
 riam

riam (Moerens , (Mensam) Posuit &c.

M.R. Miles Romanus. Municipium Raven-
nas.

M.S. Manibus Sacrum. Merito Solvit. Mu-
nicipi Suo.

MS. Majestati. Menses.

M.S.A. Moneta Sacra Augusti.

M.S.C. Monumentum Sibi Constituit. &c.

M.S.P. Memoriae Suae Posuit. &c.

M.S.S.H.N.S. Monumentum Sive Sepulcrum
(Supra Scriptum) Heredem Non Sequi-
tur.

M.T.C. Marcus Tullius Cicero.

M.V. Manibus Universis. Minerviae Victri-
cis *Legionis*. Monumentum Vivens.

MUN. Munere. Municeps. Municipium.
&c.

M.V.S. Merito Votum Solvit.

N.

N. Nazione. Natus. Nefastus (*dies*). Ne-
pos. Neptuno. Nobilis. Nomine.
Nonis. Noster. Numerarius. Numerius.
Numero. Nummus.

NAT. Natalia. Natus. Nazione. Natta.

N.C. Nero (Nobiliss.) Caesar. Non Credo.

N.C.N.P. Nec Clam Nec Precario.

[N.D.D.]

[N.D.D. Numini Dicitissimus. Devotissimus.]

N.D.F.E. Ne De Familia Exeat.

NEG.VIN. Negotiator Vinarius.

NEP.RED. Neptuno Reduci,

NEPT. Neptunalia.

N.F.C. Nostrae Fidei Commissum,

N.F.(G)N. Nobili Familia (Genere) Natus.

N.H.V.N.AUG. Nuncupavit Hoc Votum Numini Augusto.

N.I. Nomine Ipsius. Numinis Jussu.

N.L. Nominis Latini. Non Licet. Non Liqueat. Non Longe. Numero Quinquaginta,

N.L.M.F.ET.TU. Nobis (Nostrum. Novum) Locum Monumenti Fecit Et Tumulum.

N. M. Non Minus.

N.M.N.S. Novum Monumentum Nomine Suo.

N.M.Q.E.D. Numini MajestatiQue Ejus Devotissimus.

N.P. Nefastus Primo. Nomine Proprio.

N.R. Natione Romanus. Non Restituerunt.

NR.CL. Nero Claudius.

N.S. Nomine Suo. Non Sequitur. Novum Sepulcrum. Numerii Servus.

N.T.M. Numini Tutelari Municipii.

N.TRAN.H.L. Non Transilias [Ne Trans-

cas] Hunc Locum.

N.V.N.D.N.P.O. Neque Vendetur Neque
Donabitur Neque Pignori Obligabitur.

N.VV.H.INF.S. Neminem Volumus Hoc
Inferri Sepulcro.

O.

O. Obtulit. Omnibus. Oportet. Optimoꝝ
Optio. Ordo.

OB.AN.L. Obiit Anno Quinquagesimo.

OB.C.S. Ob Cives Servatos.

OB.M.E. Ob Merita Ejus.

OB.M.P.ET.C. Ob Merita Pietatis Et Con-
cordiae.

OB.R.B.G. Ob Res Bene Gestas.

O.C. Omnis Civitas. Ope Consilio. Ordo
Clarissimus.

OC. Occafus. Occifus.

O.D.M. Opera Donum Munus.

O.D.S.M. Optime De Se Merito.

O.E.B.Q.C. Offa Ejus Bene Quiescant Con-
dita.

O.E.R. Ob Eam Rem.

O.F. Opus Fecit. Omni Fide.

O.H.F. Omnibus Honoribus Functus. Offua-
rium Hoc Fecit.

O.H.S.S. Offa Hic Sita Sunt.

O.L. Operas (Ollam) Locavit.

OL

- O.L.D.D. Ollam Dono Dedit.
 O.L.O.C. Opere Locato. Opere Conducto.
 O.M. Optime Merito. Optimo Maximo.
 O.M.T. Optimo Maximo Tonanti.
 O.P. Optimo Patri. (Principi. Patrono.)
 OP. Opiter. Oportet. Oppidum. Optimo:
 Opus.
 OP.ET.S.P. Optimo Et Sancto Patrono
 (Patronae).
 OPIC. Opiconsiva.
 OPIF. Opifera.
 ORB. PAR. Orbati Parentes.
 OR.M. Ordo Militaris. Ornamentis Militari-
 ribus.
 OSS. Ossarium. Ossuarium.
 O.V.F. Omnia (Omnibus) Vivens Fecit.
 Optimo Viventi (Viro) Fecit.

P.

- P**. Pace. Pactum. Passus. Pater. Pecunia:
 Pedes. Perpetuus. Pius. Plebs. Ponti-
 fex. Populus. Possessor. &c. Posuit. Pote-
 stas. Praetor. Princeps. Pro. Provincia. Pu-
 blice. Publica. Publius. Puer. Pupillus.
 P.A. Pius Augustus. Posuit Aram.
 PAL. Palatina tribu. Palilia.
 PAP. Papia tribu.

[P.A.P.B.M. Patri Avo Patrono Bene Merito.]

PAR. Parenti. *Et* Parilia. Parthicus.

PAR.INF.P. Parentes Infelicissimi Posuerunt.

PATR. Patricius. Patronus.

PATR.COL.CUR.RP.II.VIR.MUNICIP. PROC. AUG. VIAE. OST. ET. CAMP. Patrono Coloniae Curatori Rei Publicae DuumViro Municipii Procuratori Augustali Viae Ostiae Et Campanae.

P.C. Pactum Conventum. Patres Conscripti. Patrono Coloniae. Pecunia Constituta. Pedes Centum. Ponendum (Publice) Curavit. *Et* Praefectus Castrorum. (Corporis) ProConsul.

P.C.L. Publius Cornelius Licinius. Publici ConLibertus.

P.C.N. Posuerunt Communi Nomine.

P.C.R. Ponendum Curavit Requietorium.

P.D. Patriciatus Dignitas. Publice Dedit. Ponendum Decrevit.

P.D.S. Proposita Data Scripta. Posuit De Suo.

P.E. Posteris Ejus (Eorum). Publice Erexerunt.

P.EQ.M. Publico Equo Meruit.

PER. Peregrinus. Permissu. Perpetuus. Pertinax.

P.EX.R.

- P.EX.R. Post Exactos Reges.
 P.F. Pia Fidelis. Pius Felix. Publice Fecit.
Et Pater Filio. *Et*.
 P.H.C. Patrono Heres (Ponendum Hoc)
 Curavit. Provincia (Praetor) Hispan. Ci-
 terior.
 P.I. Pater Indulgentiss. Poni Jussit. Princeps
 Juventutis.
 P.I.A.V.P.V.D. Praetorem Judicem Arbi-
 trum Ve Postulo Uti Des.
 P.I.R.P.Q.I.S.I.F.P.R.E.A.D.P. Populum
 Jure Rogavit Populus Que Jure Scivit In
 Foro Pro Rostris Et Ante Diem Pridie.
 P.I.S. Pius in Suis (Suos). Ponendum Jussit
 Sibi. Posteris Item Suis. Publica Impensa
 Sepultus.
 P.K. Parens Karissime. Pridie Kalendas. Prae-
 tor Kandidatus.
 P.L. Posuit Libens (Lugens). Publii Li-
 bertus.
 P.L.C. Pecunia Lugduni Cusa.
 P.M. Passus Mille. Plus Minus. Patronus
 Municipii. *Et*.
 P.M.T.P.IMP.P.P. Pontifex Maximus Tri-
 bunitia Potestate Imperator Pater Patriae.
 PO. Poblilia *tribu*. Populus. Posuit.
 POM. Pompejus. Pomptina (*tribu*).
 P.O.M.S. Parenti (Patrono) Optime Merito
 Sacrum.

POPLIF. Poplifugium.

PORT. Portumnalia.

POST. Postumus.

P.O.S.V.I.T Posuit.

POT. Potestate.

P.P. Pater Patratus. (Patriae.) Parenti (Patrono. Populus. Publice.) Posuit. PerPetuus. Praefectus. Praetorio. Praepositus. Propria (Publica) Pecunia. Propraetor. Publii *duo*.

PP. Papinia *tribu* PerPetuus. Praeposita. Praepositus. Posuere. PrimiPilus. Proposita.

P.P.F. Pia Pollens Felix.

P.P.L.V. Pro Praede Litis Vindiciarum.

P.PL.V. Populum PlebemVe.

P.P.O.C.V. Praefectus Praetorio Orientis Clarissimus Vir.

P.P.P. Pro Pietate (Propria Pecunia) Posuit. Pro Praetor Provinciae.

P.P.P.C. PrimiPilo Praetoriae Cohortis. &c.

[**P.P.P.P.P.** Praefecto Praetorio Per Provinciam Pannoniam.]

P.P.R.U.P.I.C. Pace Populo Romano Ubique Parta Janum Clusit.

P.Q.E. PosterisQue Eorum.

P.Q.S.V.F. PosterisQue Suis Vivens Fecit.

P.R. Populus Romanus. Pro Rostris. Posuit Requitorium.

PR.

PR. Pater. Praefes. Praetor. Pridie. Princeps.
Primigenia.

PRAE.AER. Praefectus Aerarii.

P.R.C.A. Post Romam Conditam Annis.

PR.CER. Praetor Cerealis.

P.R.E. Post Reges Exactos.

PRIM. Primipilus. Primo. Primus.

PRISTIP.H.S.E. Primo Stipendio Hic Sit
tus Est.

PR.M.S. Pro Merito Suo.

PR.N. Pro Nepos.

PRO.AUG. Providentia Augusti.

PROC. Pro Consul. Pro Curator.

PRO.MAG.L.D. Pro Magister Larium Di
vinorum.

PRON. Pro Nepos.

PRO.PR. }
PROPR. } Pro Praetor.

PROQ.P. Pro Quaestor Provinciae.

PRO.S. Pro Salute.

PROT. Protector.

PROV. Provincia. Providentia.

PR.P. Praefes Provinciae. Pro Praetor.

PR.PER. Praetor Peregrinus.

PR.PR. Praefectus Praetorio. Pro Praetor.

PR.P.R.E.V. Procurator Privatae Rei Egre
gus Vir.

[P.R.Q. Populo Romano Quiritium.]

PR.

PR.Q.AER.ET.ALIM. Pro Quaestor Aera-
rii Et Alimentorum.

PRR. Praetores.

PR.S. Praetoris (Pro) Sententia. Patri Suo.

PRS.P. Posteris Posuit. Praefes Provinciae.

PR.TUT. Praetor Tutelaris.

PR.UR. Praetor Urbanus.

P.R.V.X. Populi Romani Vota Decennalia.

P.S. Pecunia Sua. Plebiscitum. Posteris Suis.
Posuit Sibi. Proprio (Privato. Publico)
Sumtu. Proserpinae Sacrum. Pro Salute.
Publicae Saluti.

P.S.O. Pecunia Sua Ordinavit. Posuit Suis
Omnibus.

P.S.P.Q.P.(R.) Pro Se ProQue Patria (Re-
publica.)

P.S.T.Q.H. Praecipito Sumito TibiQue Ha-
beto.

PT. Pater. Praeter.

P.T.S. Posuit Titulum Sibi.

P.V. Pedes Quinque. Perfectiss. (Praestan-
tiss. Primarius.) Vir. Pia Victrix. Praefe-
ctus Vigilum (Urbi).

PV. Provincia. Publilia *tribu.*

PUBL.L. Publico Luctu.

P.V.D. Postulo Uti Des. Pro Voto Dedit.

P.V.F. Posteris Universis Fecit.

PU.HO. Publico Honore.

P.VI.S. Pedes Sex Semis.

PUP.

PUP. Pupillus. Pupinia (*tribu*).

P.U.U.L.S. ProUt Voverat Lubens Solvit.

Q.

Q. Quadrati. Quaesitus. Quaestor. Quantum. Quartum. Que. Qui. *Et c.*
Quinta. Quinctus. Quinquennalis.
Quirites.

Q.A. Quaestor Aedilis.

Q.A.M. QuemAdModum.

Q.A.NQ.N. Quando Ais Neque Negabo
(Negas.)

Q.B.F. Qui Bixit Feliciter.

Q.B.M.V. Quae Bene Mecum Vixit.

Q.C.M.P.I. Quintus Caecilius Metellus Pius
Imperator.

Q.D.C. Qua De Caussa.

Q.D.E.R.F.P.D.E.R.V.I.C. Quid De Ea
Re Fieri Placeret, De Ea Re Universi Ita
Censuerunt.

Q.D.R.P.G.V. Qua De Re Peto Gravitatem
Vestram.

Q.E.R.E.T.P.I.R.D.T.Q.DT.X.D.P.F.
Quanti Ea Res Erit Tanta Pecuniae Ju-
dicium Recuperatorium Dabo Testibus-
Que Duntaxat Decem Denuntiandi Pote-
statem Faciam.

Q.F.E.I.S.F.D.C.S. Quod Factum Est In Se-
natu

natu Ferunt De Consulum Sententia.

Q.I.S.S. Qui Infra Scripti Sunt. &c.

Q.L.F. Quem Locum (Qui Libens) Fecit.

Q.N.A.N.N. Quando Neque Ais Neque Negas.

Q.N.T.S.Q.P. Quando Negas Te Sacramen-
to Quinquagenario Provoco.

Q.P. Quaestor (Praetorius. Provincialis. Pu-
blicus.)

QQ. Quamquam. Quinquennalis. Quoque.

Q.Q.L.H.S. QuoQuo Vorsum Latitudo
Huic Sepulcro. [Latum Hoc Sepulcrum.]

Q.Q.V.P.L. QuoQuoVorsum Pedes Quin-
quaginta.

QR. QuaRe.

Q.R.C.F. Quando Rex Comitavit Fas.

Q.R.F.E.V. Quod Recte Factum Esse Vi-
debitur.

Q.S.N.T.E.PR.TR.PL.Q.D.E.Q.E.V.A.P.
PL.V.F. Quod Si Non Tulerit Eos Prae-
tores Tribuni Plebis Qui Deinceps Erunt
Quod Eis Videbitur Ad Populum Plebem-
Ve Ferant.

Q.S.P.P.S. Qui Sacris Publicis Praesto Sunt.

Q.S.S.S. Qui Supra Scripti (Quae Supra
Scripta) Sunt.

Q.ST.D.F. Quando Stercus Delatum Fas.

Q.V.A. Qui (Quae) Vixit Annis.

Q.V.F.COS.D.E.R.Q.F.P.D.E.R.I.C. Quod
Verba

Verba Fecit Consul De Ea Re Quid Fieri Placeret De Ea Re Ita Censuerunt.

QUI. Quirina *tribu.*

QUI.LEGIS.T.V. Qui Legis Titulum Vale.

QUINQ. Quinquatria. Quinque. Quinquennialitas.

QUIR. Quirina *tribu.* Quirinalia. Quirites.

QUINQ.MAG.IV. Quinquennialitius Magister Juvenum.

QUOD.V.M.S.EX.EA.P.Q.I.S.AD.AE.D.

E. Quod Viae Munitae Sunt Ex Ea Pecunia Quae Jussu Senatus Ad Aerarium Delata Est.

R.

R. Rationalis. Ravennas. Recte. Requitorium. Res. *&c.* Responsum. Republica. Restituit. Retro. Rogavit. Romanus. Roftris.

RAP. Rapax *legio.*

RAT.S.R. Rationalis Sacrarum Rationum (Remunerationum).

R.C. Romani Cives. Romana Civitas.

R.CC Remissio Ducentesima.

R.D. Requitorium Dedit. Regis Domus *&c.*

R.E.C.H. Requitorium Ejus Curavit Hic [Ei Curavit Heres.]

REGIF. Regifugium.

R.G.C. Rei Gerundae Caussa.

R.G.F. Regis Filius. (Filia. Familia.)

R.L.P. Recte Legi Possit.

RO. Roma. Romani. Romilia *tribu.*

ROB. Robigalia.

R.P. Res Publica. (Privata.) Retro Pedes.
Romae Percussa. Romana Pecunia.

R.P.C.C. Rei Publicae Constituendae Caussa.
&c.

R.R. Recta Regione. Rejectis Ruderibus.

R.S. Romae Signata.

RS. Responsum. Rescriptum.

RVF. Rufus. Rufinus.

RVR. Rura. Rursum.

R.XL. Remissa Quadragesima.

S.

S. Sacellum. Sacrum. Salus. &c. Scriptus.
Semis. Senatus. Sententia. Sepulcrum.
Sequitur. Servus. Sibi. Sine. Sit. &c. Si-
tus. Sive. Solvit. [Sodalis.] Stipendium.
Sub. Suis.

SAB. Sabatina *tribu.*

SAC.VRB.S.P. Sacerdote Urbano Sibi Prae-
eunte.

S.A D. Sub Asia Dedicavit.

SAR. Sarranus.

SARM.

SARM. Sarmaticus.

SAT. Saturnalia.

S.C. Senatus Consultum. *Et c.* Sumtu Comuni.

SCA. Scaptia *tribu.*

S.C.D.S. Sibi Curavit De Suo.

S.C.F.E. Senatus Consultum Factum Est.

SCL. Scilicet.

SC.L.CM. Sacrae Largitionis Comes.

SC.MM. Sanctae (Sacrae) Memoriae.

S.C.P.S. }

Senatus Consulto Plebiscitum,

SC.PS. }

SCR.ADF. Scribundo Adfuerunt.

SCR.SVL.P. Scriba Sulmonensis Populi.

S.D. Sacrum Diis. Salutem (Dedit.) Sententiam Dicit. Sibi (Soli) Dedit.

S.D.S. Sibi De Suo. Soli Deo Sacrum.

SEP. September. Septimius.

SER. Serratus *nummus.* Sergia *tribu.* Sergius, Servilius. Servius. Servus.

S.E.S.O. Sibi Et Suis Omnibus.

S.E.T.L. Sit Ei Terra Levis.

SEV. Severus. Sevir.

SEX. Sextus. Sexta.

S.F. Satis (Sibi. Suis.) Fecit. Sine Fraude, Sacris Faciendis.

S.H.L. Sibi Hoc Legavit.

SIGN.LEG. Signifer Legionis,

306 A P P E N D I X I.

- SIG.PR.SA.** Signum Pro Salute.
S.I.M. Soli Invicto Mithrae.
SI.P.P.S.F. Signum Posuit Pecunia Sua Factum.
S.I.R. Sua Impensa Restituit. Sacrum Junoni Reginae.
SI.V.G.V. Si Vales Gaudeo. Valeo.
S.L. Sacrarum Largitionum. Sacrorum Ludorum. Senatus Legitimus. Solvit Libens. Suis (Liberis) Libertis.
S.L.M.N. Sibi Locum Monumenti Nuncupavit.
S.M. Sacrum Manibus (Memoriae.) Sine Mulo. Solvit Merito. Sacra (Signata) Moneta.
S.M.A.G.S. Sacrum Memori Animo Gratis [Gratus] Solvit.
S.M.A.L.S. Sacrum Memori Animo Libens Solvit.
S.M.P.E. Sibi Monumentum Publice Elegit. [Erexit.]
S.M.T.S. Sacra Moneta Treviris Signata.
SN. Senatus. Sententia. Sine.
S.N.C. Sestertios Nummos Centum.
S.N.L. Socii Nominis Latini.
S.N.S.Q. Si Negat Sacramento (Sacramentum) Quaerito.
S.P. Sacerdos Perpetua. Sacri Palatii. Sacrum (Sibi) Posuit. Sua Pecunia. Sumtu Proprio.

SP. Spectatus. Spectavit. Sportula. Spurius.
Stipendium. Supra.

S.P.C.S. Sibi Posuit Cum Suis. Sua Pecunia
Curavit Sibi.

S.P.D. Salutem Plurimam Dicit. *Et c.*

SPD. SupraDictus.

SPEC. Spectavit. Speculator.

S.P.EIUS.C.C.Q.Q. Solo Privato Ejus Col-
legium Consensu Quinquennialitiorum.

SPL. Splendidus. Splendidissimus.

S.P.P. Sibi Posteris Posuit. *Et c.*

S.P.P.D.D. Sumtu Proprio Positum Dono
Dedit. *Et c.*

S.P.Q. Sibi Posterisque. Senatus Populus-
Que.

S.P.Q.R.CL.V. Senatus PopulusQue Roma-
nus Clypeum Vovit.

S.Q.D.E.R.A.P.P.V.L.O.E.COSS.PRR.
TR.PL.Q.N.S.Q.E.V.A.P.P.V.F. Si
Quid De Ea Re Ad Populum Plebem Ve-
latu Opus Est Consules Praetores Tribu-
nuni Plebis Qui Nunc Sunt Quod Eis Vi-
debitur Ad Populum Plebem Ve Ferant.

S.Q.S.S.E.Q.I.N.S.R.E.H.L.N.R. Si Quid
Sacri Sanctique Est Quod Jus Non Sit
Rogari Ejus Hac Lege Nihil Rogatur.

S.R.L.E.E.I.C.Q.O.R.E. Si Rem Lex Ex
Ejus Jussu CausaQue Omnium Rerum
Esto.

662 A P P E N D I X I.

S.S Sacri Scrinii. Sanctiss. (Sententia) Senatus. Sibi Suis. Suo Sumtu. Supra Scriptus, &c.

SS. Sanctissimis. Sestertiis. Suavissimis. &c. Suis.

S.S.C.S.D.E.T.V. Secundum Suam Caussam Sicuti Dixi Ecce Tibi Vindictam.

S.S.S. Sancto Silvano (Soli Sanctissimo) Sacrum. SupraScriptae Summae (Scripta Sunt.

S.S.T.N. Supra Scriptorum Tantum Nominem.

ST. *Silentii nota.* Sententia. Stipendium. Stadium. Statuit. Statatus.

S.T.A. Sine Tutoris Auctoritate.

STE. Stellatina *tribu.*

S.T.T.L. Sit Tibi Terra Levis.

S.T.V.B.E.E.Q.V. Si Tu Vales Bene Est Ego Quidem Valeo. (& *similia similiter.*)

SUB. }

Suburrana *Sive* Sucufaria *tribu.*

SUC. }

SUF. Suffectus.

S.V.F. Sibi Vivens Fecit.

S.V.G.E.V. Si Vales Gaudes Ego Valeo.

S.V.L.Q.V.V.B.E.E.E.Q.V. Si Vos Liberi-
Que Vestri Valetis Bene Est Ego Exerci-
tusQue Valemus.

S.V.P.HAC F. Sponsione Utriusque Partis
Hac Facta. SUSC.

SUSC.EX.VIS. Susceptum Ex Visa.
S.V.T.L. Sit Vobis Terra Levis.

T.

T. Tantum. Tempus. Terra. Testamen-
to. Testis. Tibi. Titus. Triarii. Tri-
bunus. Tullius. Turma. Tutela. Tu-
tor.

T. *Nomini militis adpositum superstitem nota-
bat, uti ⊙, ubicumque invenitur, mortuum,*

T.A. Tutoris Auctoritate.

TAB. Tabulae. Tabularius.

TB. Tiberius. Tibi. Tribunus.

TB.D.F.M.AD. Tibi Dulciss. Filio Meo
Adoptato.

T.C. Testamento Cavetur. (Constituit.) Ti-
tulum Curavit.

TEMP.FEL. Temporum Felicitas.

TER. Ferentina tribu. Terentius. Tercena-
rius. Terminalia. Tertia. Tertium.

TESS. Tesserarius.

T.F. Titus Flavius. &c.

T.F I.EX.V.H. Testamento (Titulum) Fieri
Jussit Ex Voluntate Heredis.

T.F.L. (M.) Testamento Fieri Legavit
(Mandavit.)

T.H.R. Testamento Heredem Reliquit.

TI. Tiberius.

654 A P P E N D I X I.

- T.M. Titulum Monumenti. Testamento Mandavit. &c.
- T.P. Terminum (Titulum) Posuit. Tribunitia Potestate.
- TP.B. Tempus Bonum.
- T.P.I.EX.ARG.P.C. Testamento Poni Jussit Ex Argenti Pondo Centum.
- TR.AE. Tribuni Aerarii.
- TR.CAP. Triumviri Capitales.
- TR.CEL. Tribuni Celerum.
- T.R.E.S.P.R. Terra Regeſta Ex Sua Pecunia Reſtituit.
- TRO. Tromentina *tribu*.
- TR.P. Treviris Percuſſa. Tribunus Plebis. Tribunitia Potestate.
- T.R.T.H. Tuas Res Tibi Habeto.
- TR.V.MON. TriumViri Monetales.
- T.T.F.V. Testamento Titulum Fieri Voluit. Titulum Fecit Vivens.
- T.V. Titulo Uſus. Testamento Vovit.
- TVB. Tubiſtrium.
- TVL. Tullius. Tullus.
- TVT. Tutela.

V.

- V. Valeo. Vale. Veſta. Veſter. Veteranus. Vicit. Victor. Victoriatus *nummus*. Vir. Virgo. Vivens. Vivus. &c. Volero. Voluſus.

- Iufus. Vopifcus. Votum. Vovit. Urbs. Uxor.
 Quinque. Quintum.
- V.A. Veterano Adfignatum. Vixit Annis.
 Votum Animo.
- V.AET. Virtus Aeterna.
- VAL. Valerius. Valeria. Valerianus.
- V.B.A. Viri Boni Arbitratu.
- V.C. Vale Conjux. Vivens Curavit. Vir Cla-
 riffimus (Confularis). Urbis Conditae.
- V.D. Vir Devotus. (Doctus.) Vivus (Vo-
 tum) Dedit. Volentibus Diis.
- V.D.A. Vale Dulcis Amice (Amica Anima.)
- V.D.N.V. Vale Deus Noftrae Urbis.
- V.D.P.R.L.P. Unde De Plano Recte Legi
 Poffit.
- V.E. Verum Etiam. Vir Egregius (Excel-
 lens). Vifum Eft. Votum Ejus.
- VEL. Velina *tribu.*
- VE. Veflamen. Veteranus.
- VESP. Vefpafianus.
- VEST. Vefthalis. Vefthalia.
- VET. Veturia *tribu.* Veteranus.
- V.F. Vale Feliciter. Verba Fecit. Vir Fortis.
 &c. Vivus (Notum) Fecit. Voluit Fieri.
 UfusFructus.
- V.F.N.M.N.S. Vivens Fecit Novum Mo-
 numentum Nomine Suo.
- V.G. Verbi Gratia.
- V.I. Vir Illuftris (Iuftus).

- VI. Vixit. Sex.
- VIC. Vicarius. Vicit. Victor. Victoria. Victrix. [*Potest quoque notare Nonaginta Quatuor.*]
- VIN. Vinalia.
- VIR. Virgilius. Virgo. Virtus.
- V.L.P. (S.) Votum Libens Posuit. (Solvit).
- V.M. Vir Magnificus. Vivens Mandavit. Volens Merito.
- V.M.M. Votum Merito Minervae. (Magnae Matri).
- V.M.S. Voto Merito Suscepto. Votum Merito Solvit.
- V.MVN. Vias Munivit.
- V.N. Quinto Nonas. Urbs Nostra.
- VO. Voconius. Volero. Votinia *tribu.* Volufus.
- VO.DE. Vota Decennalia.
- VOL. Volcanalia. Voltinia *tribu.*
- VOLT. Volturnalia. &c.
- V.OP. Vir Optimus.
- VOT.E. Voti Ergo.
- VOT.QQ.MVLT.X. Votis Quinquennalibus Multis Decennalibus.
- V.P. Vicarius Praefecti. Vir Perfectissimus. (Patritius. Primarius. Probus. Prudens). Urbis Praefectus. Votum (Vivus) Posuit. Utriusque Pannoniae.
- V.P.R. Veteri Possessori Redditum. Vota
Pro

Pro Reditu.

- V.PR. (Q.) Vir Praetorius, (Quaestorius).
 V.R. Votum Reddidit. Urbs Roma. Uti Rogas.
 V.S. Vice Sacra. Voto Solemni (Suscepto).
 Votum Solvit. Vir Sacer [Sanctus]. Uxor Sanctissima. Vivens Statuit.
 V.S.C. Votui Sui Compos: &c.
 V.S.I. Vice Sacra Judicans.
 V.S.L.D.B.P. Voto Suscepto Libens Deae Bonae Posuit (Dedit Bono Publico).
 V.S.L.M. Vivens Sibi Locum Monumenti, &c. Votum Solvit Libens Merito. Voto Soluto Libero Munere.
 V.S.S. Vivens Sibi Statuit. (Suis). Votum Sacrum [Susceptum] Solvit &c.
 V.S.T. Voto Suscepto Tulit.
 V.T.F.I. Usus Titulo, (Vivens Titulum) Fieri Jussit.
 V.V. Virgo Victrix. Vestalis Valens. Votum Vovi. Voverunt.
 V.V.C.C. Viri Clarissimi.
 V.V.L. Virginum Vestalium Liberta (Libertus).
 V.V.M. Virgo Vestalis Maxima.
 VXO.C.L.B.P. Uxori Carissimae Locus Bene Positus (*Melius forte*) Uxori Conjugi Lugens Bustum Posuit.

X.

X. Decem. Decimus. Denarius.
X.E. Decimae Erogator.
XV. Decem Vir. Quindecim.
XX. ANNALIB. Vicennialibus *Votis*,
XX. HER. Vegefima Hereditatum.

Z.

ZEN. Zenobius.

APPENDIX II.

Ad Pag. 390.

Quando non adolescentulos modo, sed & viros haesitantes vidimus circa dies, ex Romanorum more numeratos, quod eos ad nostram rationem sine Kalendario aegre redigere sciebant; excogitavimus praeceptum generale; quo id facillime potest confieri: modo hunc versiculum memoria teneamus:

Majus sex NONAS, October, Julius & Mars.

„ Scilicet Numerum Nonarum vel solum,
 „ vel additis Idibus, vel denique numerum
 „ dierum totius mensis auge binario: & ab
 „ summa datum diei numerum subtrahe, sive
 „ is dies Romanus est, sive hodiernus Euro-
 „ paeus. Residuum dabit quod quaerebas.
 „ *Ex. c.*

Quaeritur, qui dies Europaeis hodie sint
 (1) III. Non. Quinct. (2) V. Eid. Jun.
 (3) XII. Kal. Januar. & contra, (4) quo
 nomine 4. Januar. (5) 7. Maji, (6) 16. Maji
 Romani adpellaverint?

Haec

Haec Problemata sic solvuntur :

- (1) Quinctilis VI. Nonas habet. Adde II. fiunt VIII. unde subtractis III. dato Nonarum numero, remanent V. Itaque III. Non. Quinct. nobis est dies *quintus* Julii.
- (2) Junius IV. Non. & VIII. Id. numerat, quarum summa est XII. additis II. habes XIII. hinc V. subtracta ostendunt XI. Junii.
- (3) December diebus XXXI. constat. Itaque a XXXIII. subduc XII. habebis XXI. Decembris.
- (4) Januarius IV. habet Nonas. Ergo a VI. subtractis III. remanent II. Non. i. e. *pridie* Non. Januar.
- (5) Majus VI. Non. habet. Si igitur ab VIII. subducantur VII. relinquitur I. adeoque sunt ipsae Nonae Majae.
- (6) Idem Majus VI. Non. & VIII. Idus numerat; ex quibus fiunt, additis duobus, XVI. unde si XVI. subducantur, remanet nihilum. Itaque dies hic in Kalendas incidit. Atqui Majus mensis numerat dies XXXI. adjice duo, & a XXXIII. subtractis XVI. habebis XVII. Kalendas Junias.]

I N D E X

Rerum & Verborum

MEMORABILIU M.

A blecti equites.	Pag. 454
Abominatio vastatrix apud Matthaen	
quid sit	471
Abraham ab Alexandro Imp. cultus.	278
Accensi milites qui dicti sint.	460
Accensi qui fuerint.	97 * 191
Accumbendi ratio.	525
Accusabant nobilissimi juvenes.	213
Acerra quid fuerit.	381
Aciei forma ordinaria.	467
Acron Caeninensium rex.	235
Actionem postulare quid sit.	197
Actus mensura.	544
Adamus per Saturnum significatus.	271
Addico quid praetori significet.	118, 393
Addicunt auspicia fausta.	327
<i>A'dikos h'm'et'.</i>	393
Admittunt auspicia fausta.	327
Adolescentes dicti etiam provectae aetatis viri.	44
Adoptio quae fuerit.	562
Adorationis ritus.	361
Adoratio unde dicta.	389
<i>Aδ'α'ρ'τ'ια</i> eadem quae Nemesis.	315
Adversus lectus.	553
Aedificare hyberna.	474
Aediles Cereales.	121
Aedi-	Aedi-

Aediles Curules quando & cur creati.	120
Aediles etiam iudices dicti.	117
——— Etiam Praetores.	85
Aediles Quinquennales.	125
Aediles quotuplices.	119
Aediles unde dicti.	119
Aedilium institutio.	119
Aedilium munus.	121
Aeditui qui fuerint.	354
Aegeus.	3
Aegis scutum Minervae.	344
Aegyptiorum sacra Romae recepta.	316
Aemilii (M.) Scauri theatrum magnificentissimum.	428
Aemilius (P.) Lepidus Censor sub Augusto.	160
Aemilius (M.) Lepidus Triumvir.	174
Aemilius (L.) ex praetura proconsul.	177
Aeneas.	2
——— In Deos relatus.	298
Aeneatores qui fuerint.	473
Aerarii cura penes Senatum.	37
——— Penes Quaestores.	137
Aerarii qui fuerint.	157
Aerarium in aede Saturni.	270
Aere dirutus miles quis dicatur.	516
Aerumnae proprie labores Herculis.	293
Aes quando primum signatum.	533
Aesculapius medicinae Deus.	266
——— Epidauri maxime cultus.	266
——— Quomodo pingeretur.	267
——— Per somnium remedia indicabat.	267
Aesculus Jovi sacra.	234, 371
Aetas equestris.	39
——— senatoria.	24
Aethiopes Soli quadrigas albas offerunt.	290
Affectiones animi pro Deabus cultae.	311
Afranius comoedias togatas scripsit.	433
Agamemnon Mycenarum Rex.	296
Agmen pilatum.	487
——— Qua-	

—— Quadratum.	487
Agnomen quid fuerit.	571, 559
Agon Capitolinus quis fuerit.	437
Agonales Salii.	346
Agonalia festum.	391
Αγοραῖος, Mercurius.	258
Αγορανόμοι, aediles.	123
Αγραυλος, Dianae epith.	248
Αγροτέρα, Dianae epith.	248
Agrippa (M.) corona rostratâ donatus.	498
Αἰρετὴ τυραννίς, Dictatura.	145
Αἰτυμνήτης, Dictator.	142
Ajus Locit us.	310
Ala equitum quae fuerit.	451
Alabandenses Romam pro Dea habuerunt.	313
Alae sociorum.	451
Alba longa.	2
Albani reges Sylvii dicti.	3
Album & candidum ut differant.	71, 511
Albus color gratus.	511
—— Albus pro homine probò.	511
Alcmena Herculis mater.	293
Alecto Furiae nomen.	285
Αλεξίκακοι θεοί.	310
Alliensis dies quis.	395
Allobroges in Fabiorum clientela.	49
Allocutio Imperatoris.	472
Alma cur dicta Ceres.	245
Alphen pagi origo.	475
Altare & ara ut differant.	382
Αλουργίς χρυσόπαστος, toga palmata.	515
Ambarvalia sacra quae.	333, 379
Ambitus crimine quis teneatur.	211
Ambulatio genus exercitii militaris.	490
Amburbialis hostia.	379
Amburbium sacrum.	ibid.
Ambustus Fabiorum cognomen.	571
Amici primae, vel secundae admissionis.	180

I N D E X

Amphitheatra quando primum structa.	415
Amphora quae fuerit.	542
Ampliatio in judiciis publicis.	220
Amplissimus ordo dictus Senatus.	37
Amulius.	3
Ἀναβάλλειν, amplificare.	205
Anacharsis dictum de athleticis.	407
Ἀναστρέλλειν, submovere.	193
Anchises.	2
Ancilia scuta Marti sacra.	255, 345
Anclabre, mensa sacra.	372
Andabatae gladiatores.	422
Angerona Dea.	310
Angusticlavii Tribuni militum.	456, 517
Angustus clavus Equitum insigne.	40, 567
Animadversio Censoria qualis.	155
Animadvertere licitorum vox.	193
Annalis dictus Tappulus.	89
——— lex quae fuerit.	88
Annonae cura penes aediles.	123
——— praefectus.	169
Annulus aureus Equitum insigne.	40
——— pronubus quis.	545
Annus a Coss. denominabatur.	101
← confusionis quis fuerit.	386
Ἀνοχαι, induciae unde dictae.	164
Anquisitio quid fuerit.	225
Ante-coena, vel antecoenium quid.	526
Antemnates victi.	7
Anteros alter Cupidinum.	253
Ἀντιστραβίων mensis.	Ibid.
Antepilani qui fuerint.	449
Antinous consecratus.	299
Antonii lex de dictatura tollenda.	148
——— (M.) liberalitas.	540
Anubis Aegyptiorum Deus.	319
Ἀορτήρ, lorum scuti.	462
Aper signum militare.	470
	Απει-

I N D E X

Aqua & ignis cur sponsae oblata.	551
Aquila aurea signum militare.	470
—— Jovi sacra.	234
—— pro primopilatu.	454
—— signum consecrationis.	299
Ara & altare ut differant.	382
Arae a precantibus tactae.	361
—— pro jurejurando.	ibid.
Arbiter quis proprie fuerit.	199
Arbitria, merces funeris.	581
Arbitri quomodo judicant.	206
Arbores variae variis Diis sacrae.	371
Arcadiae Deus dictus Pan.	301
Arcarii gladiatores dederunt.	412
Archigallus praecipuus Cybeles sacerdos.	320, 275
Archon ἐπᾶνυμος Athenis.	101
Arenarii pro gladiatoribus.	415
Arena pro spectaculo gladiatorio.	ibid.
Ἀρης, Mars.	254
Ἀρεστήρια sacrificia quae fuerunt.	377
Ἀργεῖοι homines straminei Saturno immolati.	273
Argentum quando primum signatum.	533
Aries militaris qualis.	466
Aristippi dictum elegans.	416
Arma proprie sunt, quibus utimur ad regendum.	459
—— submittebant gladiatores victi.	425
Armatura exercitii militaris genus.	491
Armilla donum militare.	496
Arrogationes quae & quomodo factae.	579
Arvales fratres.	333, 379
Aruspices unde dicti.	329
Aruspicum munus.	330
As pro pondere quid.	541
—— quid proprie significet.	533, 541
Ascanius.	2
Ἀσβεστίας δίκη, iudicium majestatis.	212
Aspergillum.	382
Astamenta, s. axamenta dicta carmina Salaria.	346
	Ἄστου-

RERUM & VERBORUM

Ἀστυνόμοι, aediles.	125
Afylum quid, & unde dictum.	6
Atellanae fabulae quales.	438
Ἀθήνη γλαυκῶπις.	244
Athenis maxime culta Minerva.	243
Athleticum f. gymnium certamen.	405
Atilius Calatinus Dictator.	147
Atinium plebiscitum de tribb. pl.	129
Atri dies.	395
Atria unde dicta.	280
Atrium libertatis.	313
Atropos unde dicta.	285
Atys Cybeles amasius.	275, 350
Auctio etiam Sectio dicitur.	192
Auctoramentum merces gladiatorum.	420
Auctorati gladiatores qui.	ibid.
Auctoritas patrum in comitiis.	54
Auctores in incertum comitorum eventum fiebant pa- tres.	54
Audaciae sacra facta.	315
Averruncus Deus.	310
Auguraculum quid fuerit.	329
Augurales coenae pro lautissimis.	334
Augures qui & unde dicti.	325
Augurium ex pullis.	328
Augurum munus.	326
Augustales ludi.	439
Augusti consilium ad auctoritatem Senatus minuendam.	29
Augustus mensis unde dictus.	388
—— pantomimos forte invenit.	486
Aulaea pro ipsis ludis.	431
Aulici gladiatores.	422
Aurata factio Circensis.	403
Aurea aetas sub Saturno.	272
Aurelius Cotta tribunos aenarios instituit.	216
—— (M.) tutelarem praetorem instituit.	110

I N D E X

Aureus nummus qualis.	536
Aurigae Circensium.	402
Auris ima memoriae sedes.	196
Aurora eadem quae Matuta mater.	261
Aurora Hyperionis & Tethyos filia.	289
Aurum quando primum signatum.	533
Auspicia: sine iis nihil publice geri poterat.	6, 54
Auspicio suo rem gerebat solus Imperator.	457
Auspices in nuptiis.	547
Auxiliares & focii ut differant.	448
Αφροδίτη dicta Venus.	250
Axamenta sive Assamenta dicta carmina Saliaria.	346

B.

B acchae quae fuerint.	288
Bacchanalia sacra.	ibid.
Bacchus quis & unde dictus.	286
——— ejus Comites.	288
——— Cornutus cur fictus.	287
——— Dionysius unde dictus.	286
——— Idem qui Nimrothus.	ibid.
——— Lenaeus unde dictus.	ibid.
——— Liber & Liber pater cur dictus.	ibid.
——— Quomodo pictus.	ibid.
——— Tragoedia in ejus honorem peracta.	429
Balbi theatrum.	ibid.
Βαλβίς, carceres.	399
Balbus (Cornelius).	48
Balista, machina militaris.	466
Barritus clamor militaris.	473
Basilicae. In iis Centumviri conveniebant.	201
Batuere, batualia (unde bataille) quid fuerit.	414
Βαλέλυγμα τῆς ἐρημώσεως ap. Matth. quid sit.	471
Belisarius ex Africa triumphavit.	504
Bellica columna.	257
Bellona Dea.	256
Bellonae templum.	183
	Bel-

Bellonarii sacerdotes.	256
Bellum indicebatur comitiis centuriatis.	65
Beneficarii Procos. qui fuerint.	183
Berecynthia dicta Cybele.	274
Bes, octo unciae.	541
Bestiarii qui fuerint.	409
Bibendi leges quae fuerint.	530
Bibuli Jocus de se & Jul. Caesare.	297
Biclinium quid fuerit.	524
Bidental locus fulmine tactus.	327
Bigatus pro denario.	535
Bona Dea quae fuerit.	303
Bononienses in clientela Antonii.	49
Bona verba dicere.	369
Βουλή pro loco Senatorum.	432
Bruti fratres primi publice gladiatores dant.	412
Brutus senatum legit.	19
Buccellatum, panis bis coctus.	485
Buccinae, signum militare.	473
Bullam gerebant praetextati.	513
Busiris Neptuni F.	261
Bustuarii gladiatores.	588
Bustum quid fuerit.	ibid.

C.

C adaveribus damnatorum quid factum sit.	229
Cadere dicitur comoedia, quae non placet.	435
Caduceus quid fuerit.	259
C. Caecilii Claudii Isidori divitiae.	539
Caeninenses a Romulo victi.	7
Caesariani gladiatores.	422
Caestus qui fuerint.	406
Caji Imperatoris luxuria.	539
Calcei nigri senatorum insigne.	26
Calcei Romanorum.	522
Caliga pro militia.	464
Caligati pro gregariis militibus.	ibid.

Caligula dictus Imp. Cajus.	464
Calones, servi militares.	485
Calumniæ judicium & poena.	221
Calumniari quid proprie sit.	204, 207, 215, 221
Camilli & Camillæ sacerdotum ministri.	354
Camillus dictus Mercurius.	257
—— in nuptiis quis.	550
—— (Sp. Furius) primus Praetor.	107
—— vox quid noter.	257
Campus sceleratus quis fuerit.	353
Candidati Principis qui fuerint.	140
—— qui fuerint.	71, 511
Candidatorum officiosissima natio.	72
Candidum & album ut differant.	71
Canes Dianæ sacrae.	248
Canis larium comes.	280
Canis, <i>jaetus infelicissimus</i> dictus, omissum sed v. Suet. Aug. 71.	
Cantare ab ovo usque ad mala.	526
Capi proprie dicebantur Vestales.	351
Capite censi qui fuerint.	60
Capitolini ludi qui fuerint.	437
Capitolium atx omnium nationum.	235
Cappadocia in clientela Catonis.	49
Caput coenae.	527
Carceres dicti ostia Circi.	399
Carmenta, Carmentalia.	391
Carnifex quis fuerit.	194
Carolus M. a S. P. Q. R. Imperator factus.	106
Carptor quis fuerit.	527
Carvilius (Sp.) Ruga primus divortium fecit.	555
Cassis & galea ut differant.	461
Cassius (L.) Longinus quaesivit de incestu Vestalium.	210
Caste ad Deos erat adeundum.	365
Castor Jovis F.	295
Castores dicti Dioscuri	297
Castra hiberna qualia.	474
Castrorum forma.	475
	Ca-

Castrorum genera.	474
Castum Cereris. 242. Isidis.	318
Catapultae quae fuerint.	466
Catervarii gladiatores.	423
Catomidiare quid sit.	348
Cato quaestor pro praetore in Cyprum missus.	184
Cato scribarum audaciam repressit.	191
Cato unde dictus.	562
Caruli dictum de Consulibus.	95, 96
Cavea pro amphitheatro.	415
Causia pilei genus.	419
Celeres dicti Equites & unde.	38
Censere in senatu quid sit.	34
———— quid significet.	159
Censores quando instituti.	ibid.
Censorum dignitas.	159
———— munera.	152
Census cur institutus.	61
———— equestris.	49
———— quid fuerit.	58
———— quomodo actus.	152
———— senatorius.	23
Centesimatio poena militaris.	506
Centuria vox quid significet.	459
Centuriata comitia a quibus habita.	66
———— ———— quae.	58
Centuriatorum comitorum causae.	64
Centuriones, s. ordinum ductores.	453
Centumviralis iudicii descriptio.	199
Cereales ludi qui fuerint.	437
Ceres quae & unde dicta.	245
———— Arcana.	246
———— Θεομορφος, legifera.	245
———— pro frugibus.	ibid.
———— Πύρφορος.	246
Χειροτόμων quis.	527
Chlamys vestis militaris.	519
Christus ab Alexandro Imp. cultus.	278
	Cibi

Cibi militares pro vilibus.	494
Cibum quantum ferrent milites.	485
Ciceronis consulatus ἀποβίωσις dictus.	100
—— luxus.	539
Cicero Proconsul Ciliciae.	459
Circe postea Marica dicta.	262
Circenses ludi qui fuerint.	397
Circi maximi descriptio.	ibid.
Circuitio castrensis, ἐφοδία, qualis.	283
Citatio quae fuerit.	196
Civitate donati quomodo nominarentur.	567
Classes Pop. Rom. quae & quot.	58
—— συμμορίας.	58
Classici opponuntur iis, qui infra classem.	60
Classicum canere quid sit.	472
Classis procincta: h. e. exercitus armatus.	341
Claudii Marcelli plebeji.	47
—— Regillenses, Pulchri, Neronis patricii.	47
Clavi figendi causa dictator creatur.	144
Clavus in veste quid fuerit.	517
Clepsydra, mensura horarum, deest.	
Cliens quis & unde dictus.	48
Clitumnus fl. hostias albas dabat.	375, 503
Clodius censurae vim imminuit.	160
—— Ciceronis inimicus.	47
—— pollutorum sacrorum reus.	115, 209
Clotho Parcarum una.	285
Cluacina. Venus.	251
Cluere idem quod purgare.	ibid.
Clypeus & scutum ut differant.	461
Clytemnaestra Agamemnonis uxor.	296
Coactores qui fuerint.	192
Coëmptione contractae nuptiae.	546
Coenandi apud Rom. ratio.	526
Cognomen quid fuerit.	561
Cohors proconsulis quid sit.	179
—— militaris quae fuerit.	450
Coliseum quid sit.	415
Col-	Col-

Collina tribus.	12
Collis hortulorum campo Martio imminens.	72
Coloniae Ubiorum urbis origo unde.	475
Columna rostrata quae.	599
Comeffatio gulonum erat.	529
Comites Proconsulis.	189
Comitia a quibus habita.	51
—— curiata quae.	53
—— habere quid fit.	51
—— kalara.	56
—— quae & unde dicta.	51
—— tributa a quo habita.	82
—— tributa quae.	78
—— tributa quando habita.	84
—— ubi habita.	52
Comitiales dies qui fuerint.	28, 394
Comitiatus maximus.	65
Comitiis tributis praevalebat plebs.	83
—— tributis quid peculiare.	83
Comitiorum genera.	52
—— tempus.	77
—— Comitiorum tributorum caussae.	79
Comitium.	51
Comoediae definitio.	432
Comoedia vetus, media & nova.	ibid.
Comparare provincias quid fit.	104, 178
Comperendinatio, quae eadem conditio.	203
—— quemadmodum ab ampliacione differat.	219
Comperendini dies qui.	396
Compita Laribus sacra.	281
Compitalia festa.	287, 392
Compitalitii ludi.	281, 438
Componere cur aliquando sepelire dicatur.	581
—— se gladiatorum est.	424
Compositus pro sepulto.	581
Conceptivae feriae.	391
Concilia procerum tyrannidem ambientibus invisa.	17
Concilium & comitia ut differant.	51
Con-	Con-

Concordia Dea.	312
Concordiae virilis templum.	ibid.
Concubina quae fuerit.	546
Condere lustrum quid sit.	63
Confarreatione contractae nuptiae.	546
Congius quae mensura.	543
Conjectio causae quid sit.	205
Consecratio.	298
Contentes Dii qui fuerint.	231
Consualia Neptuni festum.	260
Consuales ludi dicti Circenses.	397
Consulares legati sub Augusto.	459
Consulatus duratio.	104
—— summus honos.	94, 98
Consul cur loco infimo accumberet.	525
Consulere quid significet.	95
Consules supra Praefectos Praet.	94
—— minores iidem qui suffecti.	106
—— unde dicti.	95
Consulis locus in convivio.	525
Consulum alii ordinarii, alii suffecti.	102
—— insignia.	96
—— potestas & munus.	98
Consumere diem in Senatu quid sit.	34
Consus idem qui Neptunus.	260
Contubernales Dii: <i>σύννοοι</i> .	359
—— Praesidium.	180
Contubernium dictae nuptiae servorum.	564
—— in castris quid.	477
Convenire quando dicatur iudex.	201
Conversio ad clypeum, ad hastam, ad frons quid sit.	462
Conviviorum ratio.	523
Criolani causa comitia tributa instituta.	79
Corneliae gentis familiae.	556
Cornelius (P.) Scipio Africanus Aemilianus.	559
Cornua audaciae symbolum.	287
—— signum militare.	473
	Co-

RERUM & VERBORUM.

Corona aurea insigne Regum.	92
—— castrensis, sive vallaris quae.	497
—— civica.	ibid.
—— classica sive rostrata.	498
—— muralis.	497
—— navalis.	498
—— obsidionalis quae.	497
Coronae aureae sine nomine.	498
—— sacrificantium quales.	366
Coruncanius (Ti.) primus de plebe Pont. Max.	323
Cothurni tragoederum calcei.	434
Cottabus lusus qualis.	531
Cottrae lex de tribunis.	133
Crasa Minerva aliquid facere.	243
Crassi divitiae.	538
Crates machinae militares.	465
Crimen regni idem quod perduellionis.	66
Crustumina tribus.	12
Crustumini a Romulo victi.	7
Crux servile supplicium.	229
Cuba Dea.	309
Cubiculum Principis in amphitheatro.	416
—— —— in circo.	399
Cubitus mensura quae.	544
Cucullus cui usui.	520
Culeus quae mensura.	542
Culter.	369
Culpa magistra potare quid sit.	531
Cumera quid fuerit.	550
Cunctator dictus Fabius Maximus.	560
Cunei certa aciei forma.	469
—— in amphitheatro quid fuerint.	417
Cunina Dea.	309
Cupidines gemini Eros & Anteros.	253
Cupressus arbor funebris.	582
Curator frumenti populo dividundi.	169
Curatores Caesaris qui fuerint.	187
—— Kalendarii.	175
	Qu.

Curatores ludorum.	414
Curiae quae & unde dictae.	14, 334
Curiata comitia.	53
Curio maximus quis.	14, 334
—— maximus ubi creatus.	57
Curiones qui fuerint.	334
Curis Sabinis hasta dicitur.	8
Currendi in circo ratio.	403
Curruum certamen in Circo.	402
Cursus pedestris certamen quomodo institueretur.	406
Curules magistratus qui.	87
Custodes in comitiis.	76
Cyathus quae mensura.	543
Cybebe eadem quae Cybele.	274
—— unde dicta.	ibid.
Cyclopes Vulcani ministri.	263
—— Neptuni filii.	261
Cymbala in sacris Cybeles.	276

D.

 <i>δαίμων</i> bonus Genius.	278
Damium dicta sacra Bonae Deae.	304
<i>Δαίμων</i> quid fuerit.	581
Decanus in castris quis.	477
Decemviri legibus scribendis.	170
—— sacris faciundis.	331
—— stlitibus judicandis.	200
Decimatio poena militaris.	506
Decumana porta castrorum.	478
Decuriae Equitum, quae fuerint.	451
Decursio genus exercitii militaris.	490
Dedicatio templorum qualis fuerit.	258
Deditio quomodo fiebat.	509
Definire templum quid sit.	ibid.
Defraudare Genium suum.	277
Dejici, deturbari de statu mentis unde dictum.	424
Delatio nominis quomodo fieret.	215
De-	De-

Delia & Delius.	264
Delphines in Circo.	404
Delubrum quid & unde dictum.	360
Deludere, ludo abire.	427
Dementum fervorum quale fuerit.	543
Denarius nummus.	535
Denicalia sacra quae.	590
Denter Romulus primus praefectus Urbis.	163
Depelli gradu quid proprie sit.	424
Designati, qui dicti.	64
Designator in funere quis.	586
Detestationes sacrorum.	55
Deus Deorum.	232
Diana unde dicta.	247
———— <i>Αγρευλος.</i>	248
Diana <i>Αργατέρα</i> , venatrix.	ibid.
———— Diva genitilis.	ibid.
———— Eadem quae Hecate, f. Proserpina.	249
———— Eadem quae Luna.	248
———— <i>Ιλithya.</i>	ibid.
———— <i>Ιοχέπια.</i>	249
———— Latonia virgo.	247
———— Noctiluca.	249
———— <i>Ορεια, ορειλόγη.</i>	243
———— Parturientibus opem fert.	ibid.
———— <i>Πελυμάστος</i> , multimammia.	ibid.
———— Quomodo pingeretur.	249
———— Regina siderum.	ibid.
———— <i>Τοξότις.</i>	ibid.
Dico, quid Praetori significet.	118
Dictator quando creatus.	143
———— quomodo creatus.	144
———— unde dictus.	142
Dictatorum potestas.	145
Dictatura <i>αίρετή τυραννίς.</i>	ibid.
———— quando sublata.	148
Dictum pro summo imperio.	142
Diei partes apud Rom. quae.	390

Dierum diversa genera.	390
Dies Alliensis quis.	395
—— atri qui fuerint.	ibid.
—— comitiales qui fuerint.	28, 394
—— Fasti & Nefasti.	393
—— intercesi.	ibid.
—— Nefasti.	ibid.
Diespiter qui idem Dijovis.	237
Diffareatio.	546
Digiti mensura.	544
Dignitas quorum proprie fuerit.	84
Dii majorum & minorum gentium.	231
—— Manes qui fuerint.	277
—— <i>παρσυγγυμματοι</i> , Indigetes.	291
—— rustici.	300
—— selecti qui fuerint.	267
—— Semones.	300
Dilectus militaris habendi ratio.	442
Dimachaeri gladiatores.	422
Dimentum fervorum quantum.	493, 543
Dioecesis quid fuerit.	169
Dionysia Bacchi sacra.	288
Dionysii tyranni jocus in Aesculapium.	267
Dionysus unde dictus Bacchus.	286
<i>Δίοσκουροι</i> , Jovis FF.	295
—— illorum templum solius Castoris dictum.	297
—— Oebalii.	296
—— quomodo pingeretur.	ibid.
—— <i>Σωτήρες</i> cur dicti.	ibid.
—— Therapnaei.	ibid.
Dirae quae eadem furiae.	285
Diribitores in comitiis.	75
Discedendi in senatu formula.	35
Discessio. Scrum per discessionem.	31
Disciplinae militaris partes.	479
Dissignatores in spectaculis.	418
Divinatio quale judicium.	214
Divisores in comitiis.	73
	101

RERUM & VERBORUM.

Divitiarum Rom. specimina.	537
Divortii formula.	555
Dius Fidius quis fuerit.	294
Doceri, διδάσκεισθαι proprie dicuntur fabulae.	440
Δοκιμασταί, nummularii.	141
Domiducus Deus.	309
Domitianus Capitolium instauravit.	236
Drachma nummus.	535
—— pondus.	542
Drusus pro Deo cultus.	299
Ducenarii iudices qui fuerint.	216
Duella quale pondus.	542
Duillius (K.) primus triumphum navalem egit.	503
Duplicarii, διδραχμοὶ ὀπλίται qui fuerint.	493
Duumviri navales.	174

E.

E κκλησία λοχίτης, centuriata comitia.	58
—— φυλίτης tributa.	78
Edicta translaticia quae fuerint.	181
Edictum peremptorium.	204
—— perpetuum praetoris.	117
—— praetorium quid fuerit.	116
Editor, qui gladiatores dabat.	411
Edufa, sive Edulia Dea.	309
Effarii templum quid sit.	358
Ἐφεδροί, triarii.	467
Ἐφοδοί, circuitores castrorum.	483
Ἐισόδια, ἰξόδια, ἔμβολα Atellanar. genera.	433
Ἐμνηστικαί, ἰερνηφύλακται, feciales.	335
Elatio cadaveris.	582
Eleusinia Cereris sacra.	246
Elogium quid proprie fuerit.	157
Emancipare filium quando cogatur pater.	577 ⁵⁹⁴
Emancipatio quid fuerit.	576 ⁵⁹⁵
Ἐμβολα, Atellanarum genus.	433
Ἡμέραι λευκαί pro prosperis.	396

I N D E X

Ἐπιφιαστὴς, ἑπιφιοπάλης, libitiniarius.	252
Enyo dicta Bellona.	256
Ἐπίχειν τὰς γλώσσας, favere linguis.	368
Ephori Lacedaemonior. similes Tribb. pl.	131
Ἐπιστάται in acie qui sint.	468
Epona, vel Hippona Dea.	310
Epulae sacrificales.	375
Epulae septemvirales, augurales, pontificales pro lautissimis.	334
Epulones qui fuerint.	ibid.
Equestris census.	40
———— ordo seminarium senatus.	42
Equites Rom. vectigalia conducebant.	41
Equitum arma.	464
———— munus.	41
———— 18. centuriae.	39
———— tres centuriae olim.	38
———— vendere jubebatur eques, qui ordine movebatur.	43
Equus Marti facer.	255
———— etiam Neptuno facer.	260
———— Soli immolatus.	290
Ergolabi qui sint.	154
Ermnyes dictae Furiae.	285
Esquilina tribus.	11
Essedarii gladiatores.	412
Ἐστιατόριον, curia.	334
Evander Arcas.	301
Ἐυκταῖα sacrificia quae fuerint.	377
Eumenides dictae Furiae.	285
Evocati milites qui fuerint.	448
Ἐυπατρίδας, patricii.	45
Euriphaëssa Solis mater.	289
Euripus in circo quis.	400
Eurystheus Mycenarum rex.	293
Ἐύθυνας ὄφλειν, damnari repetundarum.	210
Ἐξαπίλευκος, Praetor.	111
Ἐπαρχος, Magister Saliorum.	346

RERUM & VERBORUM

Exauctoratio quae fuerit.	508
Exaugurare quid sit.	359
Excitare, spectaculorum vox.	418
Excitari dicuntur sententiam dicturi.	34
Excubiarum militarium ratio.	480
Excuneare aliquem quid sit.	417
Exequiarum formula.	582
Exercitia militaria quae.	484
Exercitus Consularis quis fuerit.	452
—— unde dictus.	484
Eximere diem dicendo quid sit.	34
Exire & excedere pro vitare.	425
Exodes carmina quae.	433
Extā consulere aruspicum munus.	373
Extā reddi proprie dicebantur.	374
Extempulo, vocis origo.	375
Extraordinarii equites qui.	451
Extraordinaria porta castrorum, five Praetoria.	478
Exverriae quae fuerint.	590

F abia tribus.	12
Fabii Luperci.	348
Fabius (N.) Buteo dictator sine magistro equitum.	149
—— ——— dictator senatui legendo.	21
—— (Q.) Maximus Verrucosus Prodictator.	145
—— turbam forensē in tribus urbanas conjecit.	12
—— Celer tribunus celerum.	93
Fabulinus Deus.	309
Factiones aurigarum in Circo.	402
Faecibus ora perungebant histriones;	434
Falsi crimen quid fuerit.	214, 212
Familia & Gens ut differant.	556
Familiae gladiatorum.	414
—— patriciae & plebejae ex eadem gente.	556
Fana quae & unde dicta.	359
Far cur in sacrificiis adhiberetur.	369
	X x 2
	Fasti

Fasti dies a fando.	112
————— δικάσιμοι, ἕνδικοι.	393
Fatua, vel Fauna Fauni uxor.	303
Favete linguis formula sacror.	368
Favissae 2. generum.	365
Fauni, noctium ludibria.	302
Faunus Deus unde dictus.	ibid.
Febris pro Dea habita.	316
Februa, purgamina.	378
Februalia sacra quae fuerint.	ibid.
Februare pro lustrare, s. purgare.	ibid.
Februarius mensis, καθάρσιος.	387
Februarius mensis unde dictus.	378, 387
Feciales qui & unde dicti.	335
Fecialium munus.	336
Felicitas Dea.	312
Fel in sacris nuptialibus abjectura.	547
Fercula in Circo quae fuerint.	401
Ferentarii milites qui dicti sint.	460
Feriae unde dictae.	390
Ferrum recipere jubebant: gladiatores victi.	426
Fescennina carmina nuptialia.	552
Fictores in sacris qui fuerint.	355
Fides Dea.	312
Fiscales gladiatores.	422
Flamen Dialis.	341
————— Martialis.	255, 344
————— Pomonalis.	306, 344
————— Quirinalis.	292, 344
Flamines Imperatorum.	298, 344
————— qui & unde dicti.	339
————— Majores & minores.	ibid.
Flaminia est domus flaminis.	341
Flaminica est uxor flaminis.	343
Flaminii & flaminiae qui fuerint.	354
Flaminium est sacerdotium flaminis.	340
Flavius (Cui.) scriba formulas actionum composuit.	198
	Flora

Flora florum Dea.	307
—— Gr. <i>Χλωρίς</i> .	ibid.
Florales ludi.	437
Floralia festum.	307
Foederis faciendi ratio.	337
Forceps, certa aciei forma.	469
Fori dicti gradus in Circo.	397
Formula initialis legum.	75
Formulae actionum.	198
[Formulas v. inter Proverbia.]	
Fors Fortuna.	314
Fortuna Romae culta magis, quam virtus.	ibid.
—— Mala.	ibid.
—— Muliebris.	ibid.
—— Primigenia.	ibid.
—— Quid plebs; quid prudentiores per eam intellexerint.	313
Fossa Corbulonis, hodie <i>de Vliet</i> .	488
—— Drufiana, hodie <i>de Yffel</i> .	ibid.
Fossae urbium sanctae.	5
Fratres Arvales qui fuerint.	333, 379
Fulvius (A.) Flaccus dictator. a pop. dictus.	145
Funebri laudatio apud Rom.	585
Funibus distincta tribuum loca.	83
Funus censorium quale fuerit.	583
—— cur tanto studio curarent veteres.	578
Furca servile supplicium.	229
Furcifer servile opprobrium.	ibid.
Furiae, s. Dirae quae fuerint.	285
Furius (Sp.) Camillus primus Praetor.	109
Furta inter milites severe punita.	491
Fustuarium quae poena fuerit.	505
Futilia vasa quae fuerint.	365

G.

G alea & cassis ut differant.	461
Galli sacerdotes Cybeles unde dicti.	275, 350
Ganymedes Jovis pocillator.	234
Genius cuique homini adest.	276
—— Naturae Deus unde dictus.	ibid.
—— quomodo coleretur.	278
Gens apud Romanos quid fuerit.	556
Genua misericordiae sedes.	362
Gladiatores in honorem Saturni dati.	273
Gladiatorium quod idem auctoramentum.	420
—— spectaculum quale fuerit.	423
—— origo ejus & initia.	411
Gladiatorum diversa genera.	421
Gladius Hispanicus qualis.	460
—— quaestionis signum.	111
Gorgones caput in clypeo Minervae,	244
Gracchi lex de provinciis.	177
Gracchus (C.) senatum auxisse dicitur.	19
Gratiae Veneris comites.	253
Gratianus Imp. in Deos relatus.	298
ὁ Γράφων, auctor legis.	68
Gustus, sive gustatio prima pars coenae.	526
Gymnicum, s. athleticum certamen.	405

H.

H aereditas sine sacris quae sit.	56
Haruga olim dicebatur hostia.	329
Hausta fortitudinis symbolum.	8
—— jurisdictionis signum.	III, 201
Haustae cuspide coma sponsae dirempta.	347
—— velitares quales.	450
Hausta pura quae fuerit.	496
Hecate eadem quae Diana.	249
—— ——— Proserpina.	283
	Hecate

Hecate Veneficii & triviis praeest.	283
——— <i>Τριοδίτις, τριμορφος, τριπρόσωπος</i>	284
Hedera Baccho sacra.	287
Helena Dioscurorum soror.	296
Hemina quae mensura.	543
Hercules Jovis & Alcmenae F.	293
——— ejus sacerdotes Potitii & Pinarii.	295
——— Epitrapezius.	532
——— Musagetes.	294
——— sacrificia humana abolevit.	293
——— Sancus, vel Sanctus & Sanctus pater dictus.	294
——— Thebanus.	293
——— Thesauris praeest.	294
Hermae quae fuerint.	259
Hermathenae, Hermeracae quae fuerint.	260
Hermuli in Circo.	399
Heroës dicti Indigetes.	291
Hersilia Romuli uxor Hora dicta.	292
Hiberna aedificare.	474
Hiemare sub pellibus.	477
Hippona, vel Epona Dea.	310
Histriones qui & unde dicti.	432
——— infames erant.	440
Hoc age factorum formula.	372
Honor Deus.	311
——— publicus quis & quotuplex.	84
Honorius gladiatores sustulit.	413
Hoplomachi gladiatores, antea Samnites.	422
Hora dicta Hersilia Romuli uxor.	293
Horae diei, in notis.	390
Horae foribus coeli praesunt.	268
Horatia tribus.	13
Horatius Pulvillus Capitolium dedicavit.	236
Horologium deest.	
Horta Dea.	310
Hostia & victima ut differant.	366
Hostiae praecidaneae.	367
——— quales esse debent.	ibid.

Hostiae succidanae.	367
Hostilis facies quid sit in sacris.	361
Hostis pro peregrino.	396
Hymenaeus Deus.	309
———— in nuptiis invocatus.	552
Hyperion Solis pater, vel ipse Sol.	289

I.

Januae a Jano dictae.	263
Januarius mensis a Jano dictus.	268, 387
Janus anni Deus ab eundo dictus.	268
———— vel potius ab Hebr. Jajin.	269
———— Bifrons.	ibid.
———— cur primus invocaretur.	268
———— ejus templum clausum pacis signum.	270
———— idem cum Noacho.	269
———— Matutinus pater.	267
———— Oenotrius dictus ab οἶνος.	269
———— Pater peculiariter dictus.	268
———— Patulcius & Clusius.	270
———— vini usum primus docuit.	269
———— Quadrifons.	270
Idaea mater dicta Cybele.	274
Idus mensium unde dictae.	389
Ἰσραήλιτις qui fuerint.	191
Ἰσσοκόποι aruspices.	329
Ignis perpetuus Vestae.	241
Ignominia quid proprie.	155, 227
Ignominiosae poenae militares quae.	506
Filia Numitoris filia.	3
Ilithya dicta Diana.	248
Imagines nobilium in atriis.	280
———— nobilium quales.	46
Immolatio quae fuerit.	369
Imperativae feriae quae fuerint.	392
Imperatores in Deos relati.	298
Imperatoris nomen quid significet.	457
	Im-

Imperatoris insigne.	457
—— appellatio qualis honor.	499
Imperatoribus decernebatur supplicatio.	363
Imperatoribus vivis cultus divinus exhibitus.	299
Imperium & potestas ut differant.	85, 178
Impetratum esse dicitur, cum faustum est augurium.	329
Impietatis crimen idem quod Majestatis.	212
Impolitiae culpa quae.	156
Inauguratum dicitur, cum faustum est augurium.	329
Indigetare est invocare.	291
Indigetes Dii qui fuerint.	ibid.
Induciae, ἀνοχαι, pro feriis Latinis.	164
Indulgere Genio suo.	277
Indusium quae vestis.	516
Infrequentes milites qui dicantur.	506
Inominales dies qui fuerint.	395
Ino, quae postea Matuta dicta est.	261
Insignia Consulum.	96
—— Regum.	92
—— Senatorum.	26
Instita quid fuerit.	521
Intercisi dies qui fuerint.	393
Interpretes in comitiis qui fuerint.	73
Interreges qui.	161
Intempestiva convivia quae fuerint contra Salmasium.	529
Interula quae vestis.	516
Invita Minerva aliquid facere.	243
Inuus unde dictus Pan.	301
Iō vox triumphalis.	502
Iris Junonis ministra.	239
—— ostentum mortalibus juxta Hom.	ibid.
Istiaci sacerdotes.	317
Isis Dea.	316
—— saepe cum matre Deorum confunditur.	318
Judex quaestionis quis fuerit.	222
—— quis proprie fuerit.	198
Judices inferorum. <i>Minos, Rhadamantus, Aeacus.</i> in- fere ad.	p. 284
Judices quando ex senatu lecti.	37

Judicia popularia quae fuerint.	122
—— publica ordinaria, v. extraordinaria.	209
—— tributis comitiis exercita.	81
Judicii publici ordo.	213
Judiciorum privatorum ratio.	195
—— publicorum ratio.	208
Judicium perduellionis ubi actum.	65
Jugatinus Deus.	309
Jugeri quantitas.	544
Juhi Caesaris scelus.	106
Julius Caesar comitia cum populo partitus.	78
Julius mensis unde dictus.	387
Junius mensis unde dictus.	ibid.
Juno Kalendaris.	389
—— Cinxia.	239
—— Divitiis & regnis praesidet.	238
—— Domiduca.	548
—— Γαμηλία.	238
—— Juga.	ibid.
—— Lucina.	239, 248
—— Materfamilias.	238
—— Matrimoniis praest.	238, 547
—— Matrona.	238
—— Moneta.	239
Juno profunda dicta Proserpina.	282
—— puerperarum praes.	239
—— quae & unde dicta.	238
—— quomodo picta.	ibid.
—— Regina.	ibid.
—— Ζυγία.	ibid.
Jupiter Deorum maximus.	232
—— Capitolinus.	235
—— Cretenfis.	233
—— Elicius.	235
—— Επιστάσιος.	ibid.
—— Feretrius.	234
—— Fulgurator.	235
—— Hospitalis.	237
	Jupiter

RERUM & VERBORUM.

Jupiter infernus, Magicus, Stygius dictus Pluto.	282
—— Lapis.	237
—— Latialis,	164, 236
—— Lucetius.	237
—— Ορθάσιος.	235
—— Παλιούχος.	234
—— Prodigialis.	310
—— quomodo pingeretur.	234
—— Σκυλοφόρος.	ibid.
—— Stator.	235
—— Tarpejus.	ibid.
—— Tonans.	ibid.
—— Τροπαιοῦχος.	234
—— unde dictus.	232
—— Ξένιος, s. Hospitalis,	237
Jurabant mulieres per Junonem suam, vel herac.	277
Jurantes mensam tangebant.	532
Jurare in litem.	204
—— per Genium suum, vel heri, vel Principis.	277
Juratores, <i>Commis de recherche.</i>	212
—— pro testibus juratis.	217
Jure vocatae centuriae quae fuerint,	76
Jurisdictio Praetoris explicata.	113
Jus imaginum,	46
Jusjurandum calumniae.	204
—— gladiatorum.	420
—— Romanorum.	297
Justi dies qui.	396
Justitium.	393
Juvenilis aetas quousque extenderetur.	43
Juventa Dea,	308

K.

K alata comitia quae fuerunt.	53, 56
Kalendae quae & unde dictae.	388
Καλλιπριῦν, litare.	367
Κιστάφιοι quid fuerit.	579
Κλατὴ τῶν δημοσίων, peculatus.	211
Κριαιαμία, visceratio.	590
Κορβασία pileus, sive galerus Saliorum.	347

L.

L abrum quid fuerit.	471
Lac dicebatur vinum in sacris Bonae Deae.	304
Lacerna qualis vestis.	520
Lachesis unde dicta.	285
Laena qualis vestis.	519
Laestrigones Neptuni filii.	261
Laeva signa felicia.	327
Lanificium matronis Rom. usitatum.	549
Lanistae qui fuerint.	414
Lapidare.	579
Laquearii gladiatores.	422
Lara, vel Larunda, Larium mater.	281
Larentalia festa.	333
Lares θεοὶ πατρῶσι, γενέθλιοι, κτήσιοι, μύχιοι, ἔρκιοι.	279
Lares qui fuerint.	278
—— Patrii.	279
—— pro ipsis aedibus.	280
—— quomodo culti.	279
—— unde dicti.	ibid.
Lar pro interiore parte domus.	281
Lartius (T.) Flavus primus dictator.	143
Larium imagunculae.	279
Laterculum, certa aciei forma.	469
Latinae feriae quae fuerint.	164
Latini Juniani qui fuerint.	565
La-	La-

RERUM & VERBORUM.

Latinorum commune templum Dianae	249
Latinus Rex.	2
Latium unde dictum.	271
Latona Dianae mater.	247
Latonia virgo pro Diana.	ibid.
Latus clavus senatorum in signe.	26, 517
Lavabant veteres ante sacra.	365
Laudatores in judiciis adhibiti.	218
Laverna Dea.	310
Lavinia Aeneae uxor.	2
Lavinium urbs.	ibid.
Laurum comedebant divinaturi.	266
Laurus Apollini & poetis sacra.	ibid.
—— fascibus addita.	* 98
Lecti convivales.	524
Lectio senatus.	23
Lectisternia quae fuerint.	364
Lectus adversus quis.	553
—— funebris.	584
—— Genialis.	553
Leda Dioscurorum mater.	295
—— postea Nemesis dicta.	262
Legare sibi aliquem.	187
Legati Caesaris pro Consule, vel pro Praetore.	186
—— Consulares qui fuerint.	ibid.
—— militares qui.	458
—— —— ex consularibus.	ibid.
—— Procons.	187
Legatio libera quae fuerit.	189
Leges censoriae quae.	153
—— 12. tabb.	171
—— Horatia & Hortensia de plebiscitis.	132
—— militares quae.	421
—— sumptuariae.	158
—— tabellariae, Gabinia. Cassia.	74
—— tributis comitiis latae.	81
—— Valeriae populares.	97
Legio Romana quae fuerit.	450

Lentuli auguris divitiarum.	539
Levana Dea.	309
Lex Aelia Sentia de libertis.	565
———— Aemilia de Censoribus.	151
———— Annalis, sive Annaria.	88
———— annua, edictum Praetoris.	117
———— antiqua de tribb. pl. creandis.	128
———— Ateria de multa.	226
———— Boebia de Praetoribus.	108
———— Cornelia de ordine in magistratibus servando.	90
———— Cornelia de postliminio.	576
———— ————— provinciis.	182
———— Curiata, νόμος Πραετορικὸς.	53
———— de Camillo revocando.	56
———— de Cicerone revocando.	65
———— de imperio magistratibus dando.	55
———— Domitia de sacerdotibus creandis.	83
———— Fannia.	158
———— Horatia de plebiscitis.	132
———— de provocatione.	146
———— Hortensia de plebiscitis.	132
———— Junia Liciuia de comitiis.	68
———— ————— Norbana.	565
———— Julia de Maritandis ordinibus.	* 97
———— ————— rationibus Procosi.	182
———— Licinia.	158
———— L. Julii Caesaris de civitate Italiae danda.	67
———— Memmia de non accusando eos, qui Reip. causa abessent.	214
———— Porcia de capite civium Rom.	66, 223
———— prisca de intervalla magistratuum.	91
———— Publilia de minoribus magistratibus tributis comitiis creandis.	55, 79
———— Roscia de loco separato Equitum in spectaculis.	40, 418
———— Sempronia de capite civium Rom.	66, 223
———— ————— ————— judiciis.	37
	Lex

RERUM & VERBORUM.

Lex Sempronia de provinciis.	177
—— Servilia de iudicio repetundarum.	217
—— socialis quae est de pecuniis repetundis.	210
—— testamentaria eadem quae de falso.	212
—— Trebonia de tribb. pl.	128
—— Valeria de provocatione.	65, 99, 146
Libamina prima.	370
Libare quid sit.	ibid.
Libatio quae fiebat super mensam.	531
Libella idem valore quod As.	542
Liberalia Bacchi festum.	288
Liber & Liber pater cur dictus Bacchus.	285
Libertas Dea.	312
Liberti dediticii qui fuerint.	565
Libertinorum nominum ratio.	566
Libitina pro funere.	252
—— Venus.	251
Libitinarium.	252, 580
Libitinensis porta in amphitheatro.	426
Librae Rom. pondus.	541
—— —— partes.	ibid.
Libratores qui fuerint.	466
Libri Sibyllini.	330, seqq.
Liciniae gentis familiae.	556
Lictores cum fascibus & securibus regum insigne.	93
—— diversi a servis publicis.	193
Limen cur sponsa non calcaret.	551
Linea ultima rerum mors.	400
Linigera Isis.	318
Litabilis hostia.	367
Litare, καλλερίν, quid sit.	ibid.
Litem suam facere quid sit.	208
Litis contestatio quae fuerit.	203
Lituus augurum quid fuerit.	326
Lituus signum militare.	472
Livius (M.) Drusus senatum augere voluit.	20
Lixae a calonibus diversi.	485
Locatii in spectaculis quiri.	412

ἄρχηγοί, ordinum ductores.	453
Ἀγορεύται μεγάλοι qui fuerint.	140
Lolhae Paulinae luxus.	538
Longi familia gentis Tulliae.	556
Lorica hamata.	463
———— E squamis ferreis.	ibid.
Lucerum tribus unde dicta.	10
Luci dicti a lucendo.	360
Lucipor servi nomen unde.	564
Lucta & luctatores veterum.	407
Luctus.	393, 511, 519, 585
Lucullea festum Cyzicenorum.	183
Ludi convivales.	531
———— gladiatorum.	413
———— Juvenales.	440
———— Romani, sive Magni.	438
———— Saeculares.	439
———— Votivi.	440
Ludorum cura ad aediles spectabat.	123
Ludorum divisiones variae.	396, 436
Ludus talorum.	
———— tesserarum. vid. Canis.	
———— Trojae quis fuerit.	408
Luna eadem quae Diana.	247
———— inter Deos selectos.	290
———— Magicis cantibus eam affici credebant.	ibid.
———— Noctiluca in Aventino.	291
Lunula in calceis patricior.	523
Lupercalia Panis festum.	302, 348
Lupercal locus ubi Pan colebatur.	348
Luperci Fabii, Quintii, Julii.	ibid.
Luperci Panis sacerdotes.	302, 347
Lupus aliquando signum militare.	470
———— Marti facer.	255
Lustrare pro ambire.	63, 379
———— pro purgare.	378
Lustricus dies quid sit.	473
Lustrum condere quid sit.	63, 379
Lustrum	

Lustrum pro tempore quinquennali.
 — unde dictum.

63
 ibid.

M.

Macta hostia quae sit.	379
Maecenas in ordine equestri consenuit.	43
— pantomimorum inventor.	436
— Maenades unde dictae Bacchae.	288
Magicis cantibus Lunam affici creditum.	290
Magister coenae quis fuerit.	527
— collegii augurum.	325
— Curiae quis fuerit.	334
— Equitum quis fuerit.	148
— morum fuit Augustus.	160
— Populi dictus Dictator.	143
— Saliorum quis.	346
— societatis quis.	41
Magistratus & potestas ut differant.	85
— majores unde dicti.	86
— qui comitiis centuriatis creati.	64
— qui tributis.	80
— unde dicti.	85
Magistratum divisio varia.	86
Magistri collegii qui fuerint.	346
— militum sub Constantino.	168
Magna mater.	274
Magni ludi, sive Romani.	438
Maja Atlantis filia.	257
Majesta vel Maja Vulcani uxor.	263
Majestas Dea Honoris & Reverentiae F.	387
— nihil aliud est quam dignitas ex imperio & honore.	212
— patria quae fuerit.	568
— penes populum.	50
Majestatis crimen quid fuerit.	66, 211
Majus mensis unde dictus.	387
Mancipare quid proprie sit.	576, 594.

Manipuli militum qui, & unde dicti.	450, 470
Manipulus signum militare.	470
Mansiones quae fuerint.	474
Manumissionis species variae.	575
Marcella festum Syracusanor.	184
Marcellorum gens plebeja nobilissima.	557
Marcipor servi nomen unde.	564
Marcus Coriolanus.	79
—— (C.) Rutilus primus Censor de plebe.	145
—— ——— Dictator de plebe.	ibid.
—— ——— unde Censorinus dictus.	158
Marcica dicta Circe.	262
Maritae faces quae sint Ovidio.	549
Marius primus libertinos milites legit.	444
Mars belli praefes.	254
—— A Rom. praecipue cultus.	ibid.
—— ex sola Junone natus.	ibid.
—— Gradivus unde dictus.	ibid.
—— quomodo pingeretur.	255
—— Romuli & Remi pater.	254
—— <i>Θεὸς Ἀφης.</i>	ibid.
—— Ultor.	255
—— unde dictus.	254
Martiales ludi.	437
—— Mavors etiam dictus.	254
Martius mensis a Marte dictus.	256
Mater Deum s. magna.	274
Matralia Maturae festum.	262
Matronalia festum.	391
Matuta mater, Gr. <i>Λευκοθέα.</i>	261
Medimnus quae mensura.	543
Medusae caput in clypeo Minervae.	244
Medicinae praefides Apollo & Aesculapius.	264, 266
<i>Μεθυστήρ</i> , unde dictum.	373
Megaera furiarum una.	285
Megalēsia festum matris Deor.	275
Megalenses, vel Megalēsia ludi.	436
Melicerta qui postea Portumnus.	262
Me-	Me-

RERUM & VERBORUM.

Meliffus (C.) trabecatarum comoediarum inventor.	433
Mellis inventor Bacchus.	288
Menclaus Helenae maritus.	296
Mensae Rom. quales.	524
———— secundae quae fuerint.	527
Mensa veteribus sacra.	531
Mens Dea.	311
Mensis Domitianus.	388
———— Germanicus.	ibid.
———— Livius.	ibid.
———— Tiberius.	ibid.
Mephitis Dea.	311
Mercuriales statucae quae fuerint.	259
Mercurii F. Pan.	300
Mercurius unde dictus.	257
———— Artium, musices, palaestrarum, gymnasiorum, astronomiae praefes.	258
———— Deus sermonis.	257
———— Furum Deus.	258
———— Jovis & Majae F.	257
———— Κερδαῖος, ἐμπολαῖος, ἀγοραῖος.	258
———— Κανὸς Ἑρμῆς.	258
———— Λόγιος Ἑρμῆς.	259
———— Mercatorum & lucri Deus.	258
———— Nuncius & Minister Deorum.	257
———— Ψυχάγωγος & νεκροπομπὸς.	258
———— Τειχαρῦχος.	ibid.
———— Quomodo pingeretur.	259
Merenda quae fuerit.	529
Meridiani gladiatores.	422
Merkedonius mensis interkalaris.	385
Merkedona Dea.	ibid.
Μισίγυνοι, sequestres in comitiis.	73
Μισοβασιλεῖς, interreges.	161
Metae in Circo quae fuerint.	400
Metatores qui fuerint.	487
Metari quid sit.	ibid.
Metellus (L.) primus venationem dedit.	409

Metellus Scipio censurae vim restituit.	160
Metropolis quid fuerit.	169
Miles unde dictus.	9
Milites ex honestioribus lecti.	443
Milliarium Rom. quantum.	544
Milonis ingens aes alienum.	539
Mimus poëmatici genus.	435
Mina Attica quae fuerit.	540
Minerva unde dicta.	242
—— Architecturae praesidet.	243
—— Armipotens.	ibid.
—— Bellorum Dea.	ibid.
—— e Jovis cerebro nata.	242
—— Lanificii & oleae inventrix.	243
—— Patrima.	242
—— Quadrigas & bigas invenit.	243
—— quomodo pingeretur.	ibid.
—— sapientiae & artium praeses.	242
Ministeria militum quae.	479
Minotaurus aliquando signum militare.	470
Mirmillones gladiatorum genus.	421
Missilia deest.	
Missio gladiatorum & rudis ut differant.	425
—— militaris justa & injusta.	507
—— Caesaria.	508
—— Ho. esta.	507
—— Ignominiosa.	508
—— militaris sub Augusto.	ibid.
Missus dicuntur 7. curricula Circensia	404
Mitra tegumentum capitis.	521
Modius quae mensura.	543
Moenianum in Circo quid fuerit.	398
Moeror publicus.	393
Moipae quae Latinis Parcae.	284
Mola salsa in sacrificiis.	369
Monopodia quae fuerint.	524
Moratores, sive rabulae qui fuerint.	205
Morbus comitialis quis fuerit.	70
	More

More majorum puniri quid sit.	228
Mors Dea.	311
Moveri de statu mentis unde dictum.	424
Mulciber dictus Vulcanus.	262
Mulctam certare quid sit.	225
Mulcta, s. Damnum, quid olim fuerit.	226
Muliebrum nominum ratio.	563
Mullei calcei quales.	522
Munerarius, Munerator, qui gladiatores dabat.	411
Munus cur dictum spectaculum gladiator.	ibid.
—— ostendere, pronunciare, proponere.	423
Murcia Dea.	309
Muri urbium sancti.	5
Musarum dux Hercules.	294
—— Musarum nomina.	244
Mutitare quid sit.	436
Mysteria dicta sacra Bonae Deae.	303

N.

N aenia cantilena funebris.	583
—— Dea.	310
Natatio exercitii militaris genus.	490
Natio Dea.	309
—— officiosissima candidatorum.	72
Naves caudicarum quae fuerint.	503
Naumachia qualis fuerit.	410
Νεκροβάπτης, libitinarius.	252
Nefasti dies, ἄδικοι, ἄπρακτοι, ἀποφράδες.	393
—— dies aliquando pro infamibus ponuntur.	394
Nemesis antea Leça dicta.	262
—— Dea.	315
Neptunus quis & unde dictus.	260
—— ejus festum Consualia.	ibid.
—— Ennosigaeus & Σεισιχθάρ cur dictus.	261
—— Equitandi artem invenit.	260
—— Idem qui Confus.	ibid.

I N D E X

Neptunus quomodo pingereetur.	261
—— Terrae motuum causa.	ibid.
Nicostrata verum nomen Carmentae.	391
Niger color ingratus.	511
—— pro homine improbo.	ibid.
Nixii Dii.	309
Nobiles apud Rom. qui fuerint.	46
Noctua Minervae sacra.	244
Nolam gestabant rei, cum ad supplicium ducerentur.	229
Nomenclatores qui fuerint.	73
Nomen tribus pro agnomine reliquis additum.	13
Nominum apud Rom. ratio.	538
Νόμος Φρατρικῆς, lex curiata.	53
Nonae mensium unde dictae.	389
Notarum s. singularum litterarum explicationes vide in Appendice I. p. 610 sqq. & in hoc Indice sub Tit. <i>Proverbia.</i>	
Notae mortuorum.	230
Novendialia sacrificia.	380, 392
Novendialia sacra quaedam funebria.	590
Nubentibus praecerat Juno.	238
Nuces in nuptiis cur sparsae.	552
Numera Senatum formula intercedendi.	30
Numitor Albae R.	3
Nummo sestertio aliquid addicere quid sit.	536
Nummularii qui fuerint.	141
Nummus absolute pro aureo.	536
—— aureus qualis.	ibid.
—— κατ' ἔξοχὴν nummus sestertius.	535
Nundinae quae & unde dictae.	67, 394
Nuptiae quoniam modis contractae.	545
Nymphae Bacchi comites.	288
Νυμφιωταί, νυμφαγωγοί, paranyphi.	549

O.

O	bnunciare quid sit.	69
	Obsecrationes gravi tempore fiebant.	364
	Obsecrationes, sive supplicationes, πρόσοδοι.	ibid.
	Octavia gens.	557
	October mensis aliquando Livius dictus.	388
	Officium consulare quid.	103
	—— Nuptiale.	550
	Οἰανισταί, Οἰανοπόλοι, Argures.	325
	Olei decus pro praestanti athleta.	407
	Oleum cur μανίας φάρμακον dixerit Anacharsis.	ibid.
	Olympias & lustrum ut differant.	63
	Ominatis male verbis abstinebant veti.	370
	Onera militum quae.	484
	Ονοματολόγοι, Nomenclatores.	73
	Opertum locus, ubi sacra fiebant Bonae Deae.	303
	Oppidum in circo quid fuerit.	399
	Ops dea.	274
	Optiones militares quae fuerint.	453
	Oraculum Delphicum.	265
	Orbona Dea.	310
	Orchestra, locus senatorum in spectaculis.	26, 417
	—— quis locus in theatro.	431
	Orcus unde dictus Plato.	282
	Ordo in sententiis in senatu rogandis.	30
	—— Populi Rom. triplex.	45
	Orgia Bacchi sacra unde dicta:	288
	—— dicta etiam alia sacra.	ibid.
	Ornamenta dicta arma gladiatorum.	423
	Ornare provincias quid sit.	179
	Orpheus ab Alexandro Imp. cultus.	278
	Oscines aves quae fuerint.	327
	Ostris Isis frater.	318
	Ova in Circo quid fuerint.	405
	Ovatio quae fuerit.	505

Ovicula unde dictus Fabius Maximus.	366
Ovile in comitiis quid fuerit.	74

P.

P acem Deorum exorare.	367
Pacis templum.	312
Paenula qualis vestis.	520
Paganalia festum.	59, 392
Palaeſtra vox quid ſignificet.	407
Palaria exercitii militaris genus.	490
Palatina tribus.	12
Palatini ludi.	439
Pales pabuli Dea.	306
Palilia, v. Parilia, Romae natalis:	ibid.
Palladium quid fuerit.	241
Palla vestis muliebris.	521
Pallas pro oleo.	243
— unde dicta Minerva.	242
Palliatae comoediae, i. e. Graecae.	433
Pallor & Pavor culti.	315
Palmus mensura.	543
Paludamentum vestis imperatoria.	457, 519
Paludatus proficiſcebatur Proconſul.	180
Pan Paſtorum Deus.	300
— Arcadiae Deus.	301
— ejus cultus antiquiſſimus.	ibid.
— Fiſtulam invenit.	ibid.
— Inuus unde dictus.	ibid.
— Lycaeus.	ibid.
— quid eo ſignificaverint.	300
— quomodo pingeretur.	ibid.
— Tegeaeus.	301
— unde dictus.	300
Panifci, qui etiam Fauni.	303
Panis feſtum Lupercalia, ſacerdotes Luperci.	302, 347
Πανκράτιον quid fuerit.	408
	Pan-

R E R Ū M & V E R B O R U M .

Pantheum, hodie Maria rotunda.	359
Pantomimi quid fuerint.	436
Papirius Praetextatus unde dictus.	562
—— Maso primus in monte Albano triumphavit.	504
Parabatae qui fuerint.	406
Parcae unde dictae.	284
—— Jovis & Themidis, vel solius Noctis filiae.	285
—— Μοῖραι dictae.	ibid.
Paranymphi qui fuerint.	518
Παραστάται in acie qui sint.	468
Parazonium, sive pugio Tribunorum insigne.	456
Paria componere quid sit.	423
Πάρδος quale carminis genus.	433
Parochi qui fuerint ap. vett.	333
Πάροχοι, paranymphi.	549
Parricidarum poena quae fuerit.	213
Παρθένοι ἱστιάδες, Virgines Vestales.	350
Parturientibus opem fert Diana.	248
Pascito linguam, ἐμφησῖ.	369
Passavii urbis origo.	475
Pater dictus Sylvanus.	304
—— patratu quis fuerit.	337
Patres cur dicti Senatores.	17
—— Conscripti unde dicti.	19
Patriae potestatis effectus.	570
Patria potestas cur tanta Rom. fuerit.	574
—— ——— quae fuerit.	568
—— ——— quomodo tollatur.	574
Patriciatus dignitas sub Impp.	575
Patricii & plebeji ut differant.	45. seqq.
—— qui & unde dicti.	16
Patroni & clientes.	48
Pavo signum consecrationis Augustarum.	299
Pavor & Pallor culti.	315
Paulus Apostolus a Lystrensibus cur Mercurius dictus.	257
Pecoris permutatione olim pro pecunia usi.	532

Pectorale militum.	464
Peculatus iudicium quid fuerit.	210
Peculium castrense & quasi castrense.	495
—— filisfam. profectitium, adventitium, castrense & quasi castrense	571
Pecunia olim appendi solita.	532, 534
—— unde dicta.	533
Pegmata in amphitheatris quae fuerint.	419
Penates qui fuerint.	278
—— unde dicti.	279
—— etiam penetrales dicti.	ibid.
—— Ποσειδῶν θεός.	ibid.
—— Θεοὶ πατρῶοι, γαῖθλοιοι, κτήσιοι, μέγιστοι, ἔρπιοι.	ibid.
Pendere pro solvere.	534
Πένταθλον quid fuerit.	408
Perduellis quis fuerit.	65, 223
Perennis Praef. Praet. sub Commodo.	167
Περιστέλλειν pro sepelire.	581
Perones quales calcei.	522
Περισχονίσματα in comitiis.	74
Permutatio rerum pecunia antiquior.	532
Perpetuae quaestiones quae fuerint.	113
Personae tragicae quae.	434
Pes mensura.	543
Petere & repetere gladiatorum verba.	424
Phalera & torques ut differant.	496
Philoni (Q. Publilio) primum provincia protogata.	177
Piaculum quid proprie fuerit.	377
Piatrices.	580
Picus Marti sacer.	255
Pietas Dea.	312
Pilani, qui etiam Triarii.	449
Pilei Dioseurorum gestamen.	297
Πιλεῖν τοὺς λόχους, densare cohortes.	487
Pileus libertatis insigne.	427, 576
Pilorum descriptio.	462
Pilum cur <i>lentum</i> dictum.	463
Pilus decimus, pilus primus, pro decimo, primo ordine	ne

ne triariorum.	454
Pinarii & Potitii Herculis sacerdotes.	295, 349
Pinus Cybelae sacra.	276
Piso quaestor pro praetore in provinciam missus.	184
Planipedes dicti pantomimi.	436
Plausus comoediae datus.	435
Plebeji ludi.	438
Plebiscita quae fuerint.	81
Plebs vox quid proprie notet.	45
Plutei machinae militares.	465
Pluto inferorum Deus.	281
—— Dis dictus a divitiis.	ibid.
—— quomodo pingeretur.	282
Plutus divitiarum Deus.	247
Podium in amphitheatro quid.	416
Poenae militares.	505
Poëtae Mercuriales dicti.	258
Πολιούχοι θεοί, Penates.	279
Pollentia Dea.	311
Pollinctor Libitinarii servus.	252
—— quis fuerit.	580
Polluctum quid sit.	294
Pollutorum sacrorum quaestio.	115, 209
Pollux Jovis F.	295
<i>Poltrons</i> unde dicti.	446
Πολύμαστος: multimammia Diana.	248
Pomona, pomorum Dea.	306
Pomonalis Flamen.	ibid.
Pompa Circensis quae fuerit.	401, 410
Promptina tribus.	13
Pompejus M. tribunos pl. restituit.	133
—— Eques R. bis triumphavit.	179
Pondo vocis vis.	541
Pondus cur notent nomina monetae.	532
Ponere mensurarum vox.	524
Ponticuli in comitiis.	74
Pontifex Maximus quis.	323
Pontifices, qui & unde dicti.	321
Pontifi-	

Pontifices, majores & minores.	321
Pontificum munus.	322
Popae sacrorum ministri.	355, 373
Popinae a popis dictae.	373
Poplicola unde dictus Valerius.	* 97
Popularia dictus locus populi in spectaculis.	418
Populi vocis significationes diversae.	44
Populus Herculi sacra.	295
Porca foeta immolabatur Cybelae,	276
Porrectus pro mortuo.	581
Porricere extra quid sit.	374
Portae castrorum.	478
—— principales.	ibid.
—— urbium sanctae.	5
Porta Libitinae in amphitheatro.	426
—— Sanavivaria an fuerit.	ibid.
—— praetoria, sive extraordinaria.	478
Portumnus portuum Deus.	261
—— Gr. Παλαίμων.	261
Potica potus militaris.	495
Postliminii jus quale sit.	576
Postscenium quis locus.	431
Postulare actionem, sive iudicium.	197
Postulatici gladiatores.	422
Postulationes sacrificii genus.	377
Postumius Dictator Castorum templum struit.	297
Potestas & imperium ut differant.	178
—— & magistratus ut differant.	85
Potina, sive Potica Dea.	309
Potitii & Pinarii Herculis sacerdotes.	349
Potus Rom. ordinarius.	529
Praecia, s. praeclamitator flaminis.	343, 355
Praecinctions in amphitheatro quae.	417
Praeconum Romae munus.	191
Praefectus annonae.	169
—— amicus Imperatoris dictus.	166
—— fabrorum in castris.	489
—— Urbi ab Aug. institutus.	165
	Praefectus

RERUM & VERBORUM.

Præfectus Urbi primus Denter Romulius.	163
————— Latinarum causa.	164
Praefecti Praetorio ab Augusto instituti.	166
————— potestas.	167
————— quando jus dicere coeperint.	ibid.
————— quatuor a Constantino instituti.	168
Praeficae.	580, 584
Praemia militaria.	496
Praenomen quid fuerit.	558, 560
Praepetes aves quae fuerint.	327
Praerogativa centuria quae fuerit.	74
————— pro signo futurae voluntatis.	ibid.
Praes & vas ut differant.	224
Praesides qui fuerint.	186
Praesul Saliorum.	346
Praetextatae fabulae quae.	432
Praetextati mores, praetextata verba.	513
Praetextatus unde dictus Papirius.	562
Praetor collega Coss.	108
————— fiscalis.	110
————— maximus dictus Dictator.	143
————— peregrinus de reperundis aliquando quaesivit.	115
————— peregrinus unde dictus.	108
————— primus quando creatus.	107
————— tutelaribus.	110
————— pro sacerdote.	85
Praetores dicti olim omnes magistratus.	ibid.
————— fideicommissarii.	110
Praetoris munera.	111
Praetorium in castris.	475
Praetorii legati sub Aug. qui.	459
Praetorium jus honorarium dictum.	108
————— pro hominibus in Praetorio congregatis.	483
Praetorum insignia.	110
————— numerus.	108
Praeturae vilitas tempore Boëthii.	118

Prae-

Praevaticatio quid sit.	222
Prasina factio in Circo.	403
Precantium habitus.	361
Prenfare quid sit.	72, 225
Priapus Bacchi & Veneris filius.	289
Principatus dignitas.	22
Princeps cur dictus Imperator.	ibid.
Principes militum genus.	449
Principia in castris quis locus.	478
Principium in comitiis quid fuerit.	54
Privilegia militum.	495
Procas Sylvius Albanorum Rex.	3
Processus Consularis quid sit.	103
Procestria quae fuerint.	475
Proconsulum honores.	183
—— quot fuerint genera.	176
Procubitores qui fuerint.	482
Procurare prodigia quid sit.	378
—— proprium augurum verbum.	329
Procuratores Caesaris.	187
—— ludorum.	414
—— provinciarum qui fuerint.	186
Prodi dicebantur Interreges.	162
Prodicere diem quid sit.	226
Prodictator Fabius Maximus.	145
Prodigialis Jupiter.	378
Profani a sacris ablegabantur.	369
Profecti dies qui.	393
Proletarii qui fuerint.	60
Proletarius sermo pro vili.	ibid.
<i>Промыштрис, промыштрис</i> quae.	549
Promotionum militarium ratio.	453
Promulgare legem quid proprie sit.	68
Promulsis prima pars coenae.	516
Pronuba mulier qualis.	553
Propraetores & Procons. ut differant.	184
Prosa & Postverta Deae.	309
Pre-	

Proscenium quis locus.	434
Prosecrare exta quid : proficiae , profecta quae fuerint.	372
Proserpina Plutonis uxor.	373
———— eadem Hecate.	274
Πρόσοδοι, obsecrationes.	364
Προστάτης, patronus.	48
Πρώταγμα Dianae Venatrici vota.	248

[*Proverbia, Formulae ac Notae, in hoc opusculo explicatae :*

A.	75, 220, 561
A. A. A. F. F.	141
Ab ovo ad mala.	526
A carceribus ad metas.	400
Ad clypeum, ad frenum, ad hastam.	462
Addixit, admisit avis.	327
Aeternum vale &c.	589
Alio die.	69
Ampliare caussam.	205
Andabatarum more.	422
Annulo aureo donari.	40
Annus suus.	72, 104
Antestari.	195
Ap.	561
Auctoritas Senatus.	35, 131
Auctor legis.	68

C.	75, 220, 561
Calceos mutare.	26
in Casto esse.	246, 318
Classici auctores.	60
Clavus latus, angustus.	517, 40, 26
Coena Salaris &c.	335
Coeritum tabulae.	157
	608-

Proverbia, Formulas

Commentari.	329, 414
Conclamatum est.	580
Conditione tua non utor.	554
Conscripti Patres.	19
Cretata ambitio.	511
D.	561
Decuriam emere.	190
Deponere vino.	580
Dictata dare.	414
Diem tollere &c.	34
Diffindere diem.	204
Digitum tollere.	425
Discedere in alia omnia.	32
Dividere sententiam.	33
Do dico addico.	118, 393
E dere actionem.	197
E ffutire.	365
E quum traducere.	43
E xsequias quibus ire commodum est.	582
E xtemplo.	375
F abula stat, cadit.	435
F orum agere.	181
i n Forum venire.	514
F. P.	394
G enio indulgere. G enium defraudare.	277
H astae subicere.	191
H astam cogere.	201
H eres ex asse &c.	533
H. I. V. I.	483
H oc habet.	425

Hicet.	375, 589
Imaginum jus.	48
In procinctu.	472
Integrae frontis.	222
Inter caesa & porrecta.	374
K.	221
Lampadem tradere.	263
Lapillo nigro &c. notare.	511
Latus tegere &c.	424
Lupa.	4
M. M.	561
Majorum gentium.	18, 231, 291
Mam.	561
Mars vigila.	255
Mercuriales viri.	258-9
Minerva crassa, invita.	243
Minorum gentium.	18, 231, 291
N.	561
N. L.	75, 205, 220
N. P.	394
Nec litteras nec natare doctus.	490
Non amplius te moror.	36
Non te peto, piscem peto.	422
Ordo maximus, minor.	37, 41
Os pugilis.	406
Ουδεν προς Διονυσον.	430
Panicus terror.	301
Pedibus ire in sententiam.	32
Pollicem premere &c.	426
Polluceze. Pollucibilis coena.	294
Z I	Prae.

Proverbia, Formulae

Praetorium dimittere.	483
Princeps juventutis.	43-4
Senatus.	21
Prodere flaminem.	340
Promulside conficere.	527
Propter viam facere.	528
Punctis omnibus.	76
Qui hoc censetis &c.	35
Redire ad togas, ad vestitum.	519
Regie facere.	93
Res ad triarios rediit.	467
Res prolatae. Res rediere.	393
Res tuas tibi habe.	555
Saga sumere.	519
Scriptum facere.	190
Sectio, Sector.	192
Sedere, <i>de judice.</i>	199
Sedere in XIII.	41, 417
Sedere in Senatu &c.	26, 432
Ser.	561
Servare de coelo.	327
Sex.	561
Sexagenarios de ponte.	74
in Simpulo fluctus excitare.	379
S.P.Q.R.	44
S.T.T.L.	589
Subhastare.	191
S.V.V. discedite Quirites.	198
T.	131
Θ.	210
Ti.	561
Tabernaculum capere.	326
ad Tubicines mittere.	584
	Vadari

Vadari &c.	297
Vasa conclamantur &c.	486
Ubi tu Cajus, ego Caja.	550
Venire sub corona.	502
Ver Sacrum.	362
Versis gladiis.	424.
Veto.	131
Videant COSS. ne quid R. P. detrimenti capiat.	100
Videtur fecisse.	206, 220
Vir virum legit.	473
Vite donari.	453
Umbrae.	525
Vortumnis natus iniquis!	306
U. R.	75
Zonam solvere.	547]

Provinciae non recte dicuntur foederati Belgii civi-
tates.

Provincia pro quovis munere.	175
—— quae proprie dicatur.	ibid.
Provinciarum imperium penes Coss.	101
—— ordinatio ab Augusto instituta.	185
Provocatio Πρωταγών Gr. dicti curiones.	334
Publica dicta sacra Bonae Deae.	304
Publicani honorati valde.	41
Pudicitia patricia Dea.	312
—— plebeja Dea.	ibid.
Puerperarum praefes Juno.	239
Pugilatu nobilis Pollux.	297
Pugiles qui & unde dicti.	406
Pullarii qui fuerint.	329, 356
Pulpitum quis locus.	431
Pulvinaria pro templis.	364
—— quae fuerint.	ibid.
Puncta sunt singulorum sententiae.	76
Purpureus pro candido.	71

Purpurea factio Circensis.

Πυρρόπος dicta Ceres.

Pyra qualis fuerit.

407

246

587

Q

Quadrantal quid fuerit.

Quadrigatus pro denario.

Quaestiones dictae judicia publica.

— perpetuae quae fuerint.

Quaestores fuerunt triplices.

— triennales.

— vel candidati principis.

— unde dicti.

— Palatii.

— parricidii qui fuerint.

Quaestorium in castris.

Quaestorum origo & numerus.

— Provincialium munus.

— Urbanorum munus.

Quatuordecim gradus equitum.

Quatuorviri viales.

Quercus Jovi sacra.

Quietis aedes.

Quinarius nummus qualis.

Quindecimviri sacris faciundis qui fuerint.

Quinquatrus Minervae festum.

Quinquertium quid fuerit.

Quinqueviri mensarii.

— muris turribusque reficiendis.

Quintana via castrorum.

Quintii Luperci.

Quintius (K.) primus vades dedit.

Quirinalia festum.

Quirinalis Flamen qui fuerit.

Quirinus unde dictus Romulus.

Quirites unde dicti cives Romae.

542

535

113

209

135

140

ibid.

135

140

209

475

135

138

137

40, 417

141

234

312

535

330

244

408

174

ibid.

478

348

224

292

ibid.

ibid.

8, 292

R.

R.

P <i>ῥαμνῶν</i> , lictor.	193
Ramnensium tribus unde dicta.	10
Ramnes iidem qui Ramnenses.	ibid.
Rationales Caesaris qui fuerint.	187
Recuperatores qui fuerint.	199
Redemptores qui fuerint.	154
Refragantur auspicia infausta.	327
Regia dicta domus regis sacror.	338
Regina dicta uxor regis sacror.	338
Regium imperium consulum.	* 98
Regnatum Romae quamdiu.	93
Regna vini quae dicat Horatius.	527
Regum insignia.	92
———— munia.	ibid.
Relatio ad Senatum quomodo fieret.	32
Relegati mitior poena quam exulis.	248
Religiosi dies a nefastis diversi.	394
Rem ratam haberi satisfatio.	202
Repetundarum iudicium quod fuerit.	210
Repotia quae fuerint.	553
Repudium quid sit.	554
Restitutio in integrum quae sit.	207
Retiarii gladiatorum genus.	421
Rex sacrorum, sive rex sacrificulus quis fuerit.	338
Rhamnusia eadem quae Nemesis.	315
Rhea quid significatum fuerit.	274
———— magna mater.	ibid.
———— mater Deorum.	ibid.
———— Ops unde dicta.	ibid.
———— quomodo pingeretur.	275
———— Sylvia eadem quae Ilia.	3
Robigus Deus.	311
Robur locus in carcere.	228
Rogatores in comitiis qui fuerint.	76
Rogus quis fuerit.	587

Roma pro Dea.	313
—— quando condita.	5
—— unde dicta.	5, 8
Romilia tribus.	12
Romulus & Remus conditores Urbis.	5
Rorarii milites qui dicti sint.	460
Roscius Otho legem tulit de loco separato equitum in spectaculis.	40
Rostrata columna quae.	504
Rudiarii qui fuerint.	427
Rudis gladiatorum & missio ut differunt.	425, 427
—— gladiatorum quae.	414
Rupertus (Christ. Adamus) contradicendi studio tene- tur.	106
Russata factio in circo.	402
Rusticae tribus.	14

S

S abinum bellum.	8
Sacellum quid fuerit.	360
Sacer, detestabilis.	131
Sacerdotes qui comitiis curiatis creati.	57
—— ——— tributis comitiis creati.	80
Sacerdotum varia genera.	320
Sacra haereditaria quae.	56
Sacramenti militaris formula.	447
Sacramentum in judiciis quid fuerit.	203
Sacrificia Deorum inferorum & superiorum ut differunt.	375
Sacrificia expiatoria <i>ἱκανία</i> & alia quae fuerint.	377, 380
Sacrificiorum divisiones variae.	376
Sacrorum detestaciones.	56
Sacrosancti fuerunt Tribuni pl.	131
Sagarii.	519
Sagum vestis militaris.	458, 519
Salii Martis sacerdotes.	255, 345
Salii Palatini, Collini & Agonales.	346
	52

RERUM & VERBORUM.

Salsifubfuli & Salii faltatores facri.	346
Salitio exercitii militaris genus.	491
Saltus genus exercitii militaris.	490
Salvius Julianus edictum perpetuum condidit.	117
Salus Dea.	312
Samnites gladiatores, postea hoplomachi.	422
Sanavivaria porta amphitheatri.	426
Sanctiffimus ordo dictus fenatus.	37
Sangaris nympha.	275, 350
Sangi aedes.	549
Saxides, legum tabulae.	153
Satisdatio judicatum solvi.	202
—— rem ratam haberi.	ibid.
Satura.	435
Saturnalia festum quomodo celebraretur.	272
Saturnus a <i>fatu</i> dictus.	270
—— ab Hebraeo <i>Satar</i> , <i>latere</i> .	271
—— a Jove regno pulsus.	ibid.
—— Gr. <i>Κρόνος</i> .	270
—— idem qui Adamus; vel, ut alii, Noachus.	271
—— quid per eum intellerint.	270
—— quomodo pingeretur.	ibid.
—— temporis Deus.	ibid.
Satyra poëma quale & unde dictum.	435
Satyri Bacchi comites.	288
Scalae Gemoniae.	229
Scalaria dicta viae amphitheatri.	417
Scaptia tribus.	82
Sceleratus campus quis fuerit.	353
Scena quid fuerit, & quotuplex.	430
Scenicorum ludorum genera.	432
Scipio eburneus Consil. insigne.	* 98
Scipio (P.) fratri suo L. legatus fuit.	458
Scipio (P. Corn.) privatus cum imperio in Hispaniam missus.	176
Storcea, paenula e pelle.	520
Scribae magistratum.	190
Scribarum honestus ordo.	ibid.

Scriptuarii qui.	41
Scripulum quale pondus.	542
Scrofa (Tremellius) unde dictus.	562
Scuta imbricata quae.	461
Scutum & clypeus & differant.	ibid.
Secutores gladiatorum genus.	421
Sedebant ad mensam antiquissimi Rom.	523
Sedere in Equestribus.	41
Sejanus praefecturae praetorio vim intendit.	167
Seigneur vox Gallica unde.	17
Sella curulis eburnea Regum & Consulum insigne.	97
Sellisternia, v. solisternia quae sint.	364
Sembella quale pondus.	532
Sementinae feriae.	392
Semones Dii unde dicti.	300
Senatores majorum & minorum gentium.	18
—— pedarii.	25
—— quot adesse debent, ut SCtum fieri posset.	29
Senator qui esse posset.	29
Senatoria aetas.	24
Senatorius census.	23
Senatorum insignia.	26
Senatum dimittendi formula.	36
Senatus a Bruto suppletus.	18
—— a Populo nunquam lectus.	20
—— a quo habitus.	26
—— auctoritas quomodo a SCto differat.	35, 132
—— consultata ab aedilibus servata in aede Cereris.	124
—— consultata ubi servata.	36
—— consulti in summo discrimine formula.	* 99
—— elogium.	36
—— habendi ratio.	26
—— lectio.	20
—— origo & augmentum.	18
—— populusque Rom. formula.	44
—— quando habitus.	28
—— quomodo convocatus.	27
—— recensio.	22

RERUM & VERBORUM.

Senatus seminarium ordo equestris.	42
—— sub Principibus in jura populi successit.	38
—— ubi habitus.	28
Senatu movere quid sit.	22, 156
Senecae divitiae.	538
Sententia in judiciis publicis quomodo lata.	219
Sententiam quomodo pronunciaret Praetor.	220
September mensis aliquando Tiberius dictus.	388
Septemviri epulorum qui fuerint.	334
Septum in comitiis quid fuerit.	74
Sepelire etiam de combustione dicitur.	587
Sepulchri locus.	586
Sepultura quando Rom. in usu.	ibid.
Sequestres in comitiis qui fuerint.	73
Serapis Aegyptiorum Deus.	319
Serra, certa aciei forma.	469
Sertor Regius auctor juris fecialis.	336
Servi ap. Rom. militare non poterant.	444
—— pro dominis torquebantur.	217
Servorum incredibilis multitudo.	566
—— poenae.	228
Sestertia neutrius generis quae.	537
Sestertius nummus quis.	ibid.
Sextius (L.) Sextinus Lateranus primus de plebe	Cof.
	105
Sextula quid.	542
Sibilis excipiebatur comoedia, quae non placuerat.	435
Sicilicus quale pondus.	542
Siculi in clientela Marcellorum.	49
Signa militaria quae.	470
—— ——— sacra.	471
Signiferi.	453
Silenus Bacchi comes.	288
Silicernium quid.	590
Simulacra Deorum propria.	362
Sinus togae qualis fuerit.	510
Siparia, aulaea scenica.	331
Sistrum quid fuerit.	318
	Siti-

I N D E X

Siticen, <i>τυμβαύλης</i> quis.	583
Socci comoedor. gestamen.	434
Societates publicanorum.	41
Socii & auxiliares ut differant.	448
Sociorum militarium divisio.	491
Sodales Augustales, &c. qui fuerint.	344
—— f. collegia sacerdotum accipiebant Impp. defuncti.	298
—— Titii qui fuerint.	337
Soleati saepe homines in Urbe.	523
Sol inter Deos selectos.	289
—— quomodo pictus.	290
Solisternia, v. fellisternia quae sunt.	364
Solitura, vel suovetaurilia quae.	63
Sordidum habitum sumebant rei.	216, 225
Sortitio iudicum quomodo fieret.	216
<i>Σάστρα</i> sacrificia quae fuerint.	377
<i>Σατήρης θεοί.</i>	310
Spectare in Equite: pro in quatuordecim,	432
Spectio augurum proprie erat.	326
Spes Dea.	312
Spina in circo.	400
Splendor Equitum proprius.	42
Spolia aedibus affixa.	498
—— Opima quae.	499
Spoliarium quid fuerit.	419
Spongia Samnitium quid fuerit.	422
Sponsalia quae fuerint.	545
Stadium quae mensura.	544
Stare dicitur comoedia, quae placet.	435
—— in statu de gladiatoribus dictum.	424
<i>Στάσιμον</i> quale carmen fuerit.	434
<i>Στάτιρ</i> nummus unde. Ejus valor.	534, 535
Stati dies qui.	396
Statilius Taurus primum amphitheatrum e lapide struxit.	415
Stativa (castra) quae fuerint.	474
Stativae feriae quae.	391
	Statuae

Statuae ipsae Dii dictae.	363
—— quomodo cultae.	ibid.
Stellatina tribus.	13
Στέλλειν, περιστέλλειν, συστέλλειν pro sepelire.	581
Stercurius Deus.	311
Στεφανηφόροι dicti Flamines.	339
Silico libro Sibyllinos combussit.	332
Stipendia quot quisque conficere deberet.	443
—— unde dicta.	534
Stipendiorum militarium ratio.	492
Στοιχεῖν in acte quid sit.	468
Stola matronarum vestis.	512, 521
—— pro gravitate matronali.	521
Στρατηγός, Praetor.	107
Strenae, munuscula initio anni missa.	268
Strenua Dea.	310
Structor, τραπέζοποιός.	527
Subconsules aliquando dicti legati.	459
Subitarii milites.	445
Subsellia a tribunali ut differant.	111
Subsidia pro triariis.	467
Subucula quae vestis.	516
Suburana tribus.	12
Succenturiones dicti optiones.	453
Suggestus Principis in amphitheatro.	416
Sulla Capitolium instauravit.	236
—— senatum auxit.	20
—— tribunitiam potestatem minuit.	133
Σύμβωροι Dii Contubernales.	359
Συμμορίαί, classes.	58
Σύνναοι Dii Contubernales.	359
Suovetaurilia, vel solitaurilia quae.	63, 379
Supplicationis honos quis.	500
Supplicatio quid fuerit.	363
Supplicia apud Rom. qualia fuerint.	226
—— pro supplicatione.	363
Supposititii gladiatores.	422
Supputandi ratio apud Rom.	536
	Sulci-

I N D E X

Suscipere pulvinaria quid sit.	364
Suscitare spectaculorum vox.	418
Susceptores, <i>aannemers</i> .	154
Sylvanus quis & unde dictus.	304
—— Augusti quis.	305
—— pater dictus.	304
Sylvii dicti omnes Reges Albani.	3
Sylvius Postumus Aeneae F.	2
Synthesis vestis convivalis.	520, 526
Syrma pro ipsa tragoedia.	434

T.

T abellae judicum quot & quales.	220
Tabella pro suffragio.	75
Tabernariae comoediae.	433
Tabularium, ubi tabulae publicae custodiuntur.	36
Tages aruspicinae auctor.	330
Talentum quanti fuerit.	540
Talassio, vel Talasius cur in nuptiis invocatus.	552
Talio poena injuriae.	227
Talis ludere, deest.	
Tanaquilis fufus & colus.	550
Tarpeja virgo.	8
Tarpejus mons.	ibid.
Tarquinius Priscus senatum auxit.	18
Tatiensium tribus a T. Tatio dicta.	10
Tatius Sabinorum rex.	8
Taurobolium.	276
Ταξιάρχαι, centuriones.	453
Tela proprie sunt quibus utimur ad petendum.	459
Τέλειοι ἱμάτιον, toga virilis.	513
Tempestatis aedes.	316
Tempeftiva convivia quae fuerint.	529
Templa a Diis incolae dicebant.	363
—— augusta.	ibid.
Templum auguribus quid fuerit.	ibid.
—— augurum quid sit.	326
Templana	

Templum effari quid sit.	358
—— Honoris.	28
—— quid & unde dictum.	28, 357
Tentoria militum qualia.	476
Terentius (A.) Arsa trib. pl.	170
Terminalia festum.	358
Termini moti poena.	ibid.
Terminus Deus.	ibid.
Teruncius idem quod Quadrans.	542
—— militaris qualis.	481
Tesserarius quis.	ibid.
Testamenta kalatis comitiis condita.	56
Testes in iudiciis quales.	217
Testimonia in iudiciis quae fuerint.	ibid.
Testudo militaris duplex.	465
Tethys Aurorae mater.	289
Tetradrachmus nummus qualis.	535
Theatra Apollini & Baccho sacra.	429
—— temporaria.	428
Theatri partes.	430
Theatrum Balbi.	429
—— Marcelli.	ibid.
—— Pompeji.	428
—— Scauri.	ibid.
Thensae in circo quae.	401
Θεοφορούμενοι, Bellonarii.	256
Thesauris praest Hercules.	294
Thia Solis mater.	289
Threces gladiatorum genus.	421
Θυσσάκοι dicuntur haruspices.	329
Θυρίς scutum unde.	461
Thyrsus Bacchi gestamen.	287
Thyrsus pro quovis stimulo vel impetu.	ibid.
Tiberius comitia penitus negligit.	68
Tibialia non habuerunt veteres.	523
Tibicinum usus in sacris.	355
Tirones, tirocinium quid.	513
Tisi-	Tisi-

Tiphone furiarum una.	285
Titanus Saturni frater.	271
T. litera Scto subscripta quid significet.	131
Toga propria Romanorum vestis.	510
—— picta, vel palmata quae.	514
—— praetexta quorum.	512, seqq.
—— pulla quorum.	511
—— pura, libera, virilis.	513
—— sordida quorum.	512
Togatae comoediae.	433
Togati pro Romanis.	510
Tollere diem quid sit.	34
Torques & Phalera ut differant.	496
Trabea equitum vestis.	42
—— quae & quorum.	515
Trabeatae comoediae.	433
Tragica scena qualis.	449
Tragoediae definitio & etymon.	434
Tragoedorum habitus.	ibid.
Trajanus 10000. gladiatorum dedit.	413
Transvectio equitum.	42
Τραπεζοποιός quis.	527
Triarii militum genus.	449
ad Triarios res rediit. Proverb.	467
Tribunal editoris in amphitheatro.	416
—— in castris.	472
—— Praetorum proprium.	111
Tribunicia potestas in Impp. translata.	134
Tribuni Angusticlavii, στερόσημοι.	456
—— Comitiiati.	455
—— Laticlavii, οἱ ἐς βουλευίας ἐλπίδα.	456
—— militum consulari potestate an 8. unquam creati sint.	173
—— militum consulari potestate.	202
—— ——— lati & augusti-clavii.	517
—— ——— qui.	455
—— plebis qua occasione instituti.	127
—— Rutili, sive Rufuli.	455

Tribuni Semestres.	456
———— voluptatum.	126
Tribunorum militum munus.	ibid.
———— plebis munus.	129
Tribunus Celerum quis.	93
———— vox quid significet.	126
Tribus rusticae quae.	12
———— unde dictae.	9
———— urbanae quae.	12
Tributa comitia quae fuerint.	78
———— & vectigalia ut differant.	138
———— qua occasione instituta.	79
Tribu movere aliquem quid.	153
Triclinium quid fuerit.	524
Trinundinum quid fuerit.	67
Tripudium solistimum quid fuerit.	328
Tritones Neptuni currui juncti.	261
Trivia Dea.	284
Triumphalia ornamenta.	504
Triumphus conditiones.	500
———— descriptio.	501
Triumphus cur opimus dictus Horatio.	499
———— in monte Albano.	504
———— navalis quis.	503
Triumviri aedibus sacris reficiendis.	174
———— capitales qui fuerint.	113
———— coloniae deducendae.	174
———— monetales.	141
———— nocturni.	ibid.
———— Reip. constituendae.	173
———— senatui legendo.	21
———— valetudinis.	140
Trojae ludus quis fuerit.	408
Τρυγδαίμονες cur dicti actores tragici.	434
Tubarum forma.	472
Tubicinum usus in sacris.	355
Tubilustria dies quis.	ibid.
Τομβάδης, siticem quis.	583
	Tu.

Tumultuarii milites.	445
Tumultus bello gravior.	446
Tunica angusticlavia Equitum insigne.	40
———— Angusticlavia quae.	517
Tunica laticlavia senatorum insigne.	26, 517
———— quae vestis.	515
———— Chiridota & talaris ignominiosa.	517
———— Laticlavia quae.	ibid.
———— Palmata.	518
———— Recta.	ibid.
———— Rubra Praetorio-imposita signum pugnae.	437
Tunicas cur non gestaverint candidati.	71
Turis usus in sacris frequentiss.	371
Turma equitum quae fuerit.	451
Turres militares.	465
Turris, certa aciei forma.	469
Tutulus, s. Apex insigne Pontificis Max.	325
Tympana in sacris Cybeles.	276
Tyndarus Ladae maritus.	295
Typhon Osirim interemit.	318

V.

V acuna Dea.	310
Vadari & vadimonium promittere quid sit.	197
Vale dicendi mortuis formul.	589
Valerianus censuram gessit.	161
Valli castrensis descriptio.	477
———— mascul. gen.	ibid.
Vallum jacere propria locutio.	ibid.
———— Severi in Britannia.	488
Varro (M.) corona rostrata donatus.	498
Vas & praes ut differant.	224
Vates, <i>ὑπερωδὸς</i> unus ex Saliis.	346
Vestigalia ab Equitibus R. conducta.	41
———— & tributa ut differant.	138
Vejovis quis & unde dictus.	237
Velaria in amphitheatris.	419
Velites	

Velites militum genus.	460
—— qui fuerint.	449
Venatio in circo quae fuerit.	408
Vendere filium quatenus permissum.	570
Veneta factio in Circo.	403
Ventilare quid proprie sit.	424
Venus unde dicta.	249
—— Αφροδίτη ἀπὸ τοῦ ἀφροῦ.	250
—— Cluacina.	251
—— Erycina.	ibid.
—— Genetrix.	ibid.
—— jactus faustissimus.	
—— Jovis & Diones filia.	250
—— Libitina.	251
—— Lubentina.	315
—— Mari orta, unde marina.	250
—— Mensis Aprilis ei sacer.	252
—— Myrtus ei sacra.	ibid.
—— uxor Vulcani.	ibid.
Verberationis poena.	227
Veri Imp. convivium sumptuosum.	538
Vernae & vernaculi qui fuerint.	564
Verrucosus unde dictus Fabius Maximus.	560
Vespae, sive Vespillones qui fuerint.	356, 580
Vespasianus Capitolium instauravit.	236
—— cum filio censuram gessit.	160
Vesta Major & Minor.	239
—— unde dicta.	240
Vestales etiam lictorem habebant.	352
Vestalium munus & honores.	ibid.
—— incestarum poena.	353
Vestitus Rom.	510
Vetera, sive Santen urbs unde.	474
Veturius Mamurrius ancilium faber.	345
Vexillum.	473
Vexilla inter dona militaria.	496
Vexillarii milites qui dicti.	508
Viae castrorum directae & transversae.	478
	Viae

Viae in acie quales.	468
Viae in amphitheatro scalaria dictae.	417
Viatores qui fuerint.	194
Vibillia Dea.	310
Vicarius Praefecti Praetorio.	169
————— Urbis.	166
Vicorum praefecti.	13
Victima & hostia ut differant.	366
Victimarii qui fuerint.	355
Victoria Romae culta.	257
Victoriatu nummus idem qui Quinarius.	535
Vigiliarum militarium ratio.	481
Vigintiviri.	141
Villa publica.	64
Villius (L.) Tappulus auctor legis annalis.	88
Vinculorum genera.	226
Vindicta manumittere quid sit.	575
Vineae quae fuerint.	465
Virgines Vestales.	241, 350
Virgo Maxima Vestalium vetustissima.	352
Viri a sacris Bonae Dae arcebantur.	303
Viriplaca Dea.	309
Virtutes pro Dijs cultae.	311
Virtuti Scipio templum struxit.	314
Vis publica & privata quid sit.	213
Visceratio quid fuerit.	590
Vitem etiam gestabant evocati.	448
Vitis insigne centurionis.	453
Vivarium quis locus fuerit.	409
<i>Ἰατρός</i> , Vates, unus ex Saliis.	346
Voluptas Dea.	315
Vomitoria in amphitheatro.	417
Vortumnus quis & unde dictus.	305
<i>Ἰουσίαι</i> , adoptio.	569
Votiva sacra, s. <i>ὑπεραία</i> .	366
Votivi ludi qui fuerint.	440
Votorum faciendorum ratio.	362
Votum sepulchro inscriptum.	589

RERUM & VERBORUM INDEX.

Ἦπατοι, Consules.	94
Urbanæ tribus quæ.	12
Ἦσοὶ, pila.	463
Ustores qui fuerint.	580
Ustrina quid fuerit.	588
Utensilia militum.	485
Uti rogas formula in legibus ferendis.	75
Vulcani festum quomodo celebratum.	263
———— montes ardentés.	ibid.
Vulcanus ignis & fabricorum Deus.	262
———— Claudus fingitur.	ibid.
———— ejus uxor Majo, vel Majesta.	263
———— idem Mulciber.	262
———— pro igne.	263
———— unde dictus.	262
Vulpes cur in sacro Cereris combustæ.	247

X.

Ξ ένιος.	235
Xystum & Xystus quid fuerint.	407.

Z.

Zephyrus Floræ maritus.	307
Ζεὺς πολιοῦχος.	234
———— Τροπαιοῦχος, ἢ σκυλοφόρος.	ibid.
———— Ορθάσιος.	235
———— Επιστάσιος.	ibid.
Zugiv in acie quid sit.	468.

F I N I S.

E R R A T U M.

Pag. 78. hujus Edit. in notis (e.) *Vellilius Orat.* leg. *vel alius Orat.* seu potius epist. 2. ad Cæsar. c. 8. (al. 16.) vulgo Sallustio adscripta.

DTANOX

2012

